

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 1er Septembre 1951 Շաբաթ 1 Սեպտեմբեր

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6548 - Նոր շրջան թիւ 1959
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ

Բանգէտներ, մասնագէտներ, ռազմագէտներ եւ դիւանագէտներ պարբերաբար կը յիշեցնեն թէ խաղաղութիւնը յայտնապէս ամրապնդուած պիտի ըլլայ 1952ին։

Իրենց հաշիւներուն համաձայն, մինչեւ 1952ի ամառը կամ աշնան Ատլանտեանի զինակիցները այնքան ուժ ամբարած պիտի ըլլան որ, ոչ ոք պիտի համարձակի յարձակում գործել։

Ուրեմն, վերազինում ամէն գնով։ Բոլոր ճակատներուն վրայ։ Ուժերու բազմապատկում տնտեսական, քաղաքական եւ մանաւանդ ռազմական, զինարուեստի բոլոր կատարելագործութիւններով։

Հոգեբանական վերազինումն ալ անտեսուած չէ։

Օրուան վարիչները նոյն առաջադրութեամբ կը ջանան բարձրացնել ժողովուրդներու բարոյական կորովը, չեչտելով իրենց գերազանցութիւնը, — նիւթական թէ ռազմական։

Ցոյցեր ալ պակաս չեն, որոնք վայրեբան կանչեր կ'արձակեն փոխն ի փոխը, պաշտօնական զեկուցումներով կամ լրագրական յայտարարութիւններով։

Շատերը երարանցում կը պատճառեն, փութացնելու, սաստկացնելու համար զինարշաւը։

Ուրիշներ ալ պարզապէս ամբոխավարութիւն կը կատարեն, երկդիմի խաղեր փորձելով։

Այդ պատճառով ալ, ամիսը կամ շաբաթը քանի մը անգամ կը լսենք.— «Պատերազմը անխուսափելի է»։ Կամ՝ անխուսափելի պիտի դառնայ, եթէ...

Մեր գործը չէ ստուգել խուսափելին եւ անխուսափելին։ Զօրս-հինգ «Մեծերը» իրենք ալ չեն համարձակիր վճռական հաւաստիքներ տալ։

Եւ, փոխանակ մարգարէութիւններ փորձելու, կը նախընտրեն վերազինուիլ շոգեպէնդ, գերազանցելու համար հաւանական թշնամին կամ նախայարձակը։

Ցարաճուն եւ արդիւթաց սպառազինութեան այս արշաւին մէջ, օրուան իշխանութեանց հետ են ոչ միայն չափաւոր հոսանքները, այլ եւ ընկերվարական կուսակցութիւնները։

Շատ մը երկիրներու մէջ ընկերվարականները իրենք ըլլալով իշխանութեան գլուխ, տիրաբար ձեռք առած են ազգային պաշտպանութիւնը։ Միշտ նոյն առաջադրութեամբ.— զօրանալ, կրկնապատկել զինեալ ուժերը, որպէս զի հակառակորդը մտքէն չանցընէ յարձակում գործել։

Այսօր Ընկերվարական - աշխատաւորական կուսակցութիւնն է որ կը վարէ Մեծն Բրիտանիոյ ճակատագիրը։

Կուսակցութիւնը դեռ նոր հրատարակեց իր գործունէութեան ուղեգիծը, տարեկան համագումարին առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ հոկտեմբերին։

Շատ կարեւոր պարագայ մը աչքի կը զարնէ այդ յայտարարութեան մէջ, — շարունակել վերազինման եռամեայ ծրագրին գործադրութիւնը։

— «Վերազինման ազգային ծրագիրը նուազագոյն միջոցն է, վհատեցնելու համար նախայարձակումը եւ կանխելու երրորդ աշխարհամարտ մը։

Կարելի չէ զայն կրճատելու խօսք ընել, քանի զգալապէս բարւոքած չեն այն պայմանները որոնք անհրաժեշտ դարձուցին զայն»։

Շարունակութեան մէջ, ծրագիրը կը բացատրէ թէ «Քորէայի խաղը պիտի կրկնուի, ցորչափ համայնավար ուժերը լայնօրէն կը գերազանցեն խաղաղասէր ազգերուն ուժերը, բոլոր խոցելի կէտերուն վրայ»։

— «Եթէ այդ խաղը կրկնուի այլուր, նախայարձակումը կրնայ յանգիլ ընդհանուր բախումի մը»։ Ուրեմն նոր պատերազմ։

Վերազինումը շարունակելով հանդերձ, ընկերվարականները միշտ պատրաստ են բանակցելու, եթէ հաստատապէս համզուին թէ դիմացինը խաղաղութիւն կ'ուզէ անկեղծօրէն։

Այսպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ։

Ոչ մէկ տեղ վստահութիւն կը ներշնչեն Մոսկուայի խաղաղասիրական ցուցադրութիւնները, կոչերն ու միլիոնաւոր ստորագրութիւնները, երբ այնքան ջախջախիչ փաստեր ճիշդ հակառակը կ'ապացուցանեն։

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՀԵՌԱՒՈՐՆ ՈՒ ՄՕՏԱՒՈՐԸ

Յառաջը ամէն օր իր «Գաղութէ գաղութ» բաժնին մէջ կ'արձանագրէ հեռաւոր անկիւնէ մը եկած ձայն մը. գաղութներ որոնց գոյութիւնը երբեմն նոյն իսկ կ'անգիտանանք։

Ամմանի (Յորդանան) 450 տուն համրող հայ բնակիչներու մասին գիտէինք, բայց այն փոքր գիւղերը 15էն մինչեւ երկու տնուորով, նոյնքան շահեկան չե՞ն. մանաւանդ երբ կը կարդանք որ «իրենց բնակած անապատը վերածեր են դրախտի իրենց պարտիզամշակութեամբ»։

Բաներ մը գիտէինք Մուսուլի կամ Պաղտատի հայ գաղութի մասին։ Բայց սրտայոյզ չէ՞ կարդալ Նորաշէն աւանին շինութեան պատմութիւնը. աւան մը Պաղտատի արեւելեան կողմը, ուր առաջին անգամ 20-25 ընտանիք հաստատեր են իրենց բոյնը։ Այժմ 170 տուներ կան հոն, աւելի քան 1200 բնակիչներով։

Առաջին մտահոգութիւնը եղած է, իրենց գլուխը ծածկելէ վերջ, դպրոցը։ Վարձու սենեակով մը սկսեր, եւ տարուէ տարի յառաջդիմելով հասեր են սեփական կրթարանի մը շինութեան։

Սուրիոյ եւ Լիբանանի գիւղերը իրենց դըպրոցներով շատ ալ հեռու չեն աչքէ։ Բայց գիտե՞նք թէ ինչ ունինք դէպի ծայրագոյն կողմն աշխարհի։ Պատահական անցորդ մը երբեմն կը բերէ բարեւ մը, որ արեւի ճառագայթի մը պէս կը տաքցնէ մեր սիրտը։

Եթէ կարելի ըլլայ քիչ մը աւելի ամուր, եթէ իւրաքանչիւրին համրանքը, ազգային եւ ընկերային կեանքը դառնայ սեփականութիւնը մեր ցիրուցան բազմութիւններուն, չէ՞ք կարծեր որ նոյն իսկ «բարի օրինակ»ը դառնայ վարակիչ եւ շարժում ստեղծէ նաեւ լճացած գաղութներու մէջ։

Երբ իմացայ թէ հեռաւոր Իրաքի մէջ, Եփրատի եւ Տիգրիսի ափերուն վրայ, սեփական դպրոց են շիներ 170 տուն հայութեան համար, ոչ միայն յուզուեցայ, այլ եւ ամչցայ ֆրանսահայ գաղութին համար, ուր ամբողջ բազմութիւններ սրճարանէ սրճարան կը թափառին, անկիւն մը եւ քանի մը աթոռ ճարելու համար...

ՍՕՍԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երէկ հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու այցելութիւնը Տօքթ. Ա. Աղայեանի, նախկին անդամ Իրանի Մէճլիսին (երեսփ. ժողով) եւ իրաւագէտ, միջազգային հասկացողութեամբ։

Մեր բարեկամը շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց Պարսկաստանի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան, ինչպէս եւ հայկ. գաղութի մասին։

Տօքթ. Աղայեան եղած է սերտ գործակիցը հերոս Եփրեմ խանի։ Միակն է որ ողջ մնացած է եւ կը պատրաստուի իր յուշերը գրելու։

Ընկերային Ապահովութեան օրէնքը

Ազգ. Ժողովը Եշ. օր քուէարկեց ընկերային ապահովութեան օրէնքը, որ շարք մը փոփոխութիւններ կը տրամադրէ։ Միեւնոյն առեն քանի միլիառ ֆրանքի վարկ մը սահմանեց, որպէս զի կարելի ըլլայ շարունակել վճարումները։

Տեղեկաբերին հաշիւներէն կ'երեւայ թէ ազգ. մնացորդը 61 միլիառ 537 միլիոն ֆրանք ունէր 1948 դեկտ. 31ին, իսկ այս տարի յուլիս 31ին՝ միայն 11 միլիառ 649 միլիոն ֆրանք։ Ամէն ամիս հինգ միլիառ ֆրանք կը պակսի, որով տրամադրելի գումար պիտի չմնայ սեպտեմբերին, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնեն։ Աշխատանքի յանձնաժողովը քննութեան ձեռնարկած է, բայց այդ գործը երկար պիտի տեւէ. հետեւաբար կարելի չէ հիմնական բարենորոգումներ առաջարկել։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, համայնավար երեսփոխան մը քննադատեց «կատաղօրէն յետադիմական կառավարութիւնը որ չի կրնար լուծել հիմնական խնդիրները»։ Իր կարծիքով, գոյացած բացը հետեւանք է աշխատավարձքի եւ գիներու անկանոնութեան։ «Կառավարութիւնը կթան կովի տեղ դրած է ընկերային ապահովութիւնը. գործատէրերը չեն վճարեր իրենց անդամատուրքը»։

Ձայներ.— Իսկ համայնավար թերթե՞րը։ «Իւմանիթէ»ն երբեք անդամատուրք վճարած չէ։

Համայնավար երեսփոխանը հերքելով այս մեղադրանքը, յարձակեցաւ աշխատանքի նախկին նախարարին՝ Դ. Մայէրի վրայ, որ պայմանաժամ տուած էր գործատէրերուն։ Այս վերջինն ալ պատասխանեց թէ ինք պարզապէս հետեւած էր իր նախորդին՝ Գ. Քռուազայի (համայնավար)։ Եւ բացագանչեց.— «1932ին համայնավար կուսակցութիւնը հակառակ էր Ընկերային Ապահովութեան»։ Ուրիշ երեսփոխան մըն ալ դիտել տըւաւ թէ 1930ին համայնավարները կը պատուիրէին բանուորներուն «մէկ սու չվճարել Ընկերային Ապահովութեան» (աղմուկ)։

Վիճաբանութիւններէն վերջ, ժողովը քուէարկեց օրինագծին զանազան յօդուածները։ Առաջինով՝ Ազգ. Ժողովը կը հաստատէ ընտանեկան նպաստներու անդամատուրքին սակագինը՝ 16 %, որ ամբողջովին կ'իյնայ գործատէրին վրայ։ Երկրորդ յօդուածով օրական մէկ ֆրանքէն 50 սանթիմի կը զեղչուի յապաղած վճարումներու տուգանքը, յառաջիկայ նոյեմբերէն սկսեալ։ 5րդ յօդուածով, այն գործատէրերն ու անկախ աշխատաւորները որոնք 1951 նոյեմբեր 30էն առաջ կը վճարեն 1951 նոյ. 1ին գանձելի անդամատուրքը, 2/3 զեղչ պիտի ստանան իրենց յետնեալ պարտքերուն համար եւլն.։

Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին հոգերը

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ — ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ

Ազգ. Ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդեց միջազգային կացութեան եւ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մասին։

Խօսելով Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովի մասին (4 սեպտ.), ըսաւ թէ օրակարգը շատ պարզ է — ստորագրել Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը։ Ֆրանսան ալ մասնակցած է անոր խմբագրութեան, գոնէ այնքան որքան Մեծն Բրիտանիան։ Ֆրանսան գոհ է անոր բովանդակութենէն. մանաւանդ որ Հնդկաչինի ընկերակից պետութիւններն ալ պիտի մասնակցին, ինչպէս պահանջած էինք։ Առաջին անգամ է որ Ֆրանսական Միութեան (գաղթավայրերու) կապուած բարեկամ կառավարութիւններ կը մասնակցին բազմակողմանի դաշինքի մը։

Ինչ կը վերաբերի Ուաշինկթընի ժողովին (5 սեպտ.), «խօսակցութիւններ պիտի ունենանք երկուքով եւ երեքով։ Ասոնք պարբերական հանդիպումներ են որոնց շնորհիւ կը պարզենք մեր տեսակէտները, փոխադարձաբար։ Այս ժողովին մէջ պիտի խօսինք Իտալիոյ մասին, քննելով անոր պարտադրուած անարդար եւ անտանելի կացութիւնը, անոր բացակայութիւնը Ազգաժողովէն, այն սեղմումները եւ խտրութիւնները որոնց ենթարկուած է, որոնք չեն համապատասխաներ եղած խոստումներուն։ Այս առթիւ պիտի յիշեցնենք այն շատ աւելի նպաստաւոր պայմանները զորս կը վայելեն ուրիշ նախկին թշնամի երկիրներ։

«Յետոյ պիտի խօսինք Գերմանիոյ մասին, երկու տեսակէտով.— Նախ պէտք է վերաքննել դաշնակցային Գերմանիոյ եւ մեր յարաբերութիւնները։ Յետոյ որոշել Գերմանիոյ մասնակցութիւնը Եւրոպայի պաշտպանութեան գործին մէջ։ Ֆրանսան չուզեր գերման ազգային բանակ մը, գերման կառավարութեան տրամադրութեան տակ, ուժ տալու համար գերմանական քաղաքականութեան մը։ Անշուշտ պատճառներ ունինք ատոր համար։

«Օթավայի մէջ (Քանատա), Ատլանտեանի Խորհուրդին առջեւ, պիտի չխօսուի եւրոպական բանակի մասին. բայց ժողովականները պիտի քննեն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան խնդիրը»։

«ԱՆՅԱԳԻՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ»

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ վիճաբանութեանց ընթացքին քննադատուեցաւ Փլեւէնի ծրագիրը՝ եւրոպական բանակի մասին։ Ընկերվարականները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները դիտել տուին թէ ֆրանսական բանակը «պիտի անհետանայ» այդ ծրագրով նախատեսուած բանակին մէջ։ Ժիւլ Մոք, ազգ. պաշտպանութեան նախկին նախարարը, բացատրեց թէ ֆրանսական ուժերուն կցումը եւրոպական բանակի մը՝ պիտի կատարուի աստիճանաբար եւ թէ կարգ մը զօրաբաժիններ միշտ ալ պիտի մնան Ֆրանսայի տրամադրութեան տակ։

Զօր. տը Կոլի բանբերը, Գ. Փալեւսքի, խստօրէն քննադատելով ծրագրեալ եւրոպական բանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Կիսադարեան պայքար մըն է որ կ'արծարծուի այս անգամ, անելի մատնելով օրուան կառավարութիւնը, նոյն իսկ սպառնալով խախտել խորհրդարանին կառավարական մեծամասնութիւնը:

Արդէն սեղանի վրայ է կառավարութեան օրինագիծը, զոր խափանել կ'ուզեն ձախակողմեան կուսակցութիւնները:

Խնդիրը հետեւեալն է. — Կառավարութիւնը իրաւունք ունի՞ պետական նպաստ յատկացնելու անհատական-կաթոլիկ դպրոցներուն, երբ դժուարութեան մատնուին: Ըստ Սահմանադրութեան կառավարութիւնը արդէն ձրի կրթութիւն կուտայ 6-13 տարեկան բոլոր մանչերուն եւ աղջիկներուն:

Ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, Փարիզի մէջ հանրային կարծիքը շատ ալ կարեւորութիւն չընծայեր այս հարցին, բայց քաղաքական կուսակցութիւններէն եւ իրենց մամուլէն: Բայց կացութիւնը տարբեր է գաւառի մէջ, ուր մարած, բայց մեռած չեն 1905ի վէճերը: Այս տեսակէտէն աչքի կը զարնէ մասնաւորապէս հարաւ. Ֆրանսան:

Աւելի քան երեսուն տարի բուռն պայքարներ մղուեցան խորհրդարանական ժողովրդապետութիւն հաստատելու համար Ֆրանսայի մէջ, հակազդելով Նափոլէոնի իշխանաստատ կարգուսարքին եւ 1870ի Փրանսական պարտութեան: Ցետոյ պայթեցան 1905ի վէճերը, յանգելու համար Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան բաժանման:

Երրորդ Հանրապետութեան սկիզբը, ազատականները չարունակ յաղթական հանդիսանալով ընտրութեանց մէջ, կ'աճապարէին գործադրել իրենց յառաջդիմական ծրագիրները, մասնաւորապէս կրթական ճակատին վրայ: Պարտեալ արքայականները եւ պահպանողականները կ'ընդդիմանային յամառօրէն: Կղերը բացէ ի բաց ուժ կուտար պահպանողականներուն եւ տարիներով համարուեցաւ յետադիմութեան կուսակցութիւնը:

Այս բուռն պայքարը 1905ին յանգեցաւ հարիւրամեայ Քոնքորտային խզման: Այդ պայմանագրով, որ կնքուած էր 1801ին, Նափոլէոնի եւ Պապին միջեւ, պետութիւնը կը նշանակէր եպիսկոպոսները, վճարելով անոնց եւ ծխական քահանաներու թոշակները: 1905էն վերջ, Եկեղեցին ինք սկսաւ կատարել վճարումները:

Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ բաժանումով, ուրիշ վէճ մը եւս ծագեցաւ. — որո՞ւ պիտի մնան եկեղեցական ստացուածքները: Շատ մը կղերականներ ամրապէս փակուեցան իրենց եկեղեցիներուն մէջ, որպէս զի կառավարութեան քննիչները չկարենան ներս մտնել եւ արձանագրել գոյքերը: Շատ մը ծայրայեղներ օգնեցին քննիչներուն, բռնի բանալով կամ խորտակելով եկեղեցիներու դուռները:

Դեռ շատեր կը յիշեն այդ օրերու գլխաւոր դէպքերը. — զօր. Գուլանժէի հակասահմանադրական դաւը, Տրէյֆիւսի խնդիրը եւայլն:

Երբ ծագեցաւ երկրորդ աշխարհամարտը, կը թուէր թէ կռիւը դադրած է բնական մահով: Աւելի քան մէկ սերունդէ ի վեր, Պետութիւնը եւ Եկեղեցին քով քովի ապրած էին յարաբերական խաղաղութեամբ, հետեւելով զգուշաւոր քաղաքականութեան մը. — «ոչ առանձնաշնորհ, ոչ ալ պետական նպաստ»: Պետութիւնը տեսակ մը լուռ համաձայնութիւն կը ցուցնէր, թոյլ տալով որ ո եւ է Ֆրանսացի դպրոց բանայ, ըլեմուտքը ինք հոգալու պայմանաւ: Եկեղեցին ալ, գլխաւորաբար չահագրգռուած ըլլալով իր սեփական դպրոցները բանալու ազատութեամբ, շատ ալ չէր պնդեր, պետական նպաստ ստանալու համար:

Վիշիի կառավարութիւնը խզեց այս լուռ համաձայնութիւնը. կրօնական միաբանութեանց անդամներուն իրաւունք տուաւ դասախօսելու դպրոցներու մէջ եւ նպաստներ սահմանեց կաթոլիկ դպրոցներուն:

Այս նպաստները անմիջապէս ջնջուեցան Ազատագրութեան կառավարութեան կողմէ, 1944ին. եւ խնդիրը այդպէս ալ պիտի վերջանար, երբ, 1945ին, առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսան ունեցաւ կաթոլիկներու բազմանդամ եւ զօրաւոր կուսակցութիւն մը՝ խորհրդարանին մէջ, Ժողովրդական Հանրապետական Շարժում (M. R. P.), առաջնորդութեամբ Ժ. Ժոռժ Պիտոյի (նախարար եւ փոխ-վարչապետ):

Քաջալերուելով այս իրողութենէն, Եկեղեցին, որ մեծ դժուարութեանց մատնուած էր իր դպրոցները մատակարարելու համար, հետզհետէ դարձաւ պահանջկոտ եւ գործօն: Նախորդ Ազգ. Ժողովին մէջ փոքրամասնութիւն կը կազմէին անոնք որ կուսակից էին նպաստ յատկացնելու անհատական դպրոցներուն, բայց կացութիւնը մեծապէս փոխուած է այսօրուան խորհրդարանին մէջ: Շնորհիւ Անհատական Ուսուցման Դաշնակցութեան ճիգերուն եւ ուրիշ ձեռնարկներու, 300 երեսփոխաններ յանձն առած են դրամական օգնութիւն ապահովել կաթոլիկ դպրոցներուն: (Այս երեսփոխաններուն մէջ են զօր. տը Կոլի 120 կուսակիցները): Կը թուի թէ 627 երեսփոխաններուն մէջ չօշափելի մեծամասնութիւն մը կը կազմեն նպաստի կուսակիցները: Այնպէս որ, Եկեղեցին կը յուսայ անմիջապէս դրական արդիւնքներ ստանալ, հոգ չէ թէ փոքր ըլլայ: Իրեն համար կարեւորը սկզբունքն է — պետութեան ընդունիլ տալ թէ պարտաւորութիւններ ունի կաթոլիկ դպրոցներուն հանդէպ:

Ահա թէ ինչո՛ւ կառավարութեան օրինագծին դէմ ուժգնօրէն կը մաքառին ընկերվարականները, համայնավարները եւ արմատականները, ամուր կառչելով աշխարհականութեան սկզբունքին:

Ընկերվարականները կը սպառնան կրթութեան ազգայնացում պահանջել, եթէ պետութիւնը լքէ չէզոքութեան սկզբունքը, խախտելով «ոչ մենաշնորհ, ոչ ալ նպաստ»ի համաձայնութիւնը: Այդ պարագային դպրոցները պիտի դառնան պետական մենաշնորհ, ինչ որ դուռ պիտի բանայ բուռն պայքարներու: Իսկ եկեղեցին եւ կղերը դիտել կուտան թէ՝ պետութիւնը պարտաւոր է նպաստ յատկացնել բոլոր դպրոցներուն անխտիր, եթէ իսկապէս անկեղծ է իր չէզոքութիւնը: Իրազեկներու կարծիքով, այս պահանջն ալ երկսայրի սուր մըն է, քանի որ պետութիւնը պիտի պարտաւորուի համայնավարական դպրոցներուն ալ նպաստ յատկացնել, եթէ բաւարար թիւով ծնողներ դպրոց մը բանան համայնավարական շրջանի մը մէջ:

Բանիմաց Ֆրանսացիները կը ջանան գործնական ելք մը գտնել, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ժողովրդական Շարժումը աջակողմեան կուսակցութիւն մը չէ, այլ ունի ձախակողմեան զօրաւոր թեւ մը Արհեստակցական Միութեանց մէջ: Եկեղեցին ալ ընկերային քաղաքականութիւն մը կը վարէ: Արեւմտեան եւ արեւելեան Ֆրանսայի շատ մը վայրերուն մէջ ծնողները մեծ մասով կ'ուզեն կաթոլիկ դպրոցներ ղրկել իրենց զաւակները: Տեղ-տեղ կաթոլիկ դպրոցները չափազանց խճողուած են, իսկ պետական դպրոցները կէս առ կէս պարապ: Անցեալ տարի 912.763 աշակերտներ կը յաճախէին անհատական նախակրթարանները (մեծ մասով կաթոլիկ): Պետական նախակրթարաններուն աշակերտներուն թիւն էր 4.319.512:

Դեռ ուրիշ պարագաներ ալ կան:

Օրինակ, պետական դպրոցներէն շատերը չափազանց խճողուած են. իսկ եթէ կարգ մը կաթոլիկ դպրոցներ փակուին, դրամական անձկութեան հետեւանքով, կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ: Հազար պետական երկրորդական վարժարաններու մէջ այս տարի մինչեւ 500.000 աշակերտներ լեցուած էին, մինչդեռ 1939ին անոնց թիւն էր 420.000: Անհատական երկրորդական վարժարանները, մօտ 1500, ունէին 350.000 աշակերտ, որոնց 270.000ը կաթոլիկ վարժարաններու մէջ:

Տեղի անձկութիւնը շատ աւելի պիտի ծանրանայ յառաջիկայ հոկտեմբերին, մանաւանդ որ ծնունդներու յաւելումը 500.000էն բարձրացած է 800.000ի, շնորհիւ ընտանեկան նպաստներու:

Թ. Ա. Թ.

Ի՞նչ է Շուտը

Մարսէյլէն, Պ. Ե. Ա. նամակով կը խնդրէ բացատրել շուտ բառին ծագումը, քանի որ չկայ որ եւ է բառարանի մէջ:

Այդ բառը իբր հոմանիշ գործածած էի վամպիրին, բառ երկու համանման աւելորդապաշտութեան իմաստին, «Վամպիրականք» առմսին մէջ (Յառաջ, 26 օգոստոս):

Բոլոր գաւառացիներուն ծանօթ բառ մըն է շուտ. ու զարմանալի է որ Հայկազնեան Բառարանը չունի, ոչ ալ Մալխասեանի համայնագիտարանը:

Բոլոր բառարաններն ալ վամպիրը (պ-բ) թարգմանած են ջիղջ (ջ-չ), չղջիկ, յարաղէզ (!) սեկեմուկ (սեկ=կոկ կաշի) ինչպէս նաեւ ճիւաղ, ուրուական որոնք աւելի ճիշդ են իբրեւ բացատրութիւն vampire ծագումով գերմաներէն բառին, որ կը նշանակէ պարզապէս ուրուական (լատին. vampirus spectrum): Այսպէս ցնորքը մարմնացնելէ վերջ ջղջիկին հետ՝ ստիպուած են բնորոշել:

Վամբիրը ոնգացից գլուխովը կը տարբերի իր տեսակի թաղանթաւոր կամ մաշկաթեւ ստնաւորներէն:

Նմանազգիներ են հետեւեալները. — 2.— Pleropus Edwardsü (ամենազարհուրելին), 3.— Galeopithecus rufus, 4.— Plecotus auritus, 5.— Megaderma frons.

Ասոնք հաստարակածային են: Կայ նաեւ մեր դիտցած սովորական Chauve-sourisն (հոլամուկ: Հոլ=մերկ):

Ասոնք ըստ կազմութեան չիղջ կամ ջղջիկներ են, որոնք առհասարակ երկու ձագ կը ցկնին — (ձգնին) եւ իրենց թեւերուն վրայ կը մեծցնեն:

Սակայն բոլորն ալ արիւնարբու չեն, այլ միջատակեր են կամ հատիկներով եւ պտուղներով կը սնանին առնէտներու պէս: Սառնարիւն են եւ իրենց ժամանակին մեծ մասը քնանալով կ'անցնեն:

Լատիներէնը անոնք իրարմէ կը զանազանէ, ինչպէս կը կարդանք վերը, ռունգով, չառադոյնով, տերեւականչով, եւ միայն թիւ 1ը վամպիրիւս կ'անուանէ:

Կարգ մը երկիրներու կենդանաբանական պարտէզներուն մէջ կը բուծանեն թիւ 4 հասարակ տեսակը, եւ տեսնելու է թէ ինչպէս ան կը մօտենայ իրեն հրամցուած ճաշարին, նախ «համբոյրով» մը եւ զոհը անշարժութեան մատնելէ վերջ, կը սկսի իր արիւնարբուքը:

Արդ, vampire Թուրքերէնի թարգմանուած է ճին, փերի եւ խորդլաք:

Իսկ խորդլաքին կ'ըսենք մենք (գաւառաբարբառ) շուտ. նաեւ պապուլայ, պապուճուկ, խրտուիլակ եւ կոռնափշտիք:

Ինչպէս կը տեսնուի, եւրոպական հնամենի նախապաշարումը կամ սնոտիապաշտութիւնը գտած է իր ստեղծած ուրուականին յարմար տիպարը, հաւանաբար նախապէս առանց տեսնելու:

Մեր եւ Թուրքերուն մէջ գոյութիւն ունի նոյն աւելորդապաշտութիւնը, բայց տարբեր մտածացին տիպարներով:

Բառերու զգացական հոլովոյթի օրէնքով: Թուրքերունը ձգենք իրենց, այլապէս շատ հեռուները պիտի երթանք հազարումէկ գիշերներու ճամբով, մինչեւ Ջենդավեսդա:

Մերինը մանաւանդ հեթանոսական եւ քրիստոնէական յաւելեալ եւ ճոխացեալ խառնուրդ մըն է կրօնական մոլեռանդութեամբ (...մեր տունը աւրող):

Այնպէս հաւատալով թէ առհասարակ Թուրք մեռելներն են որ գիշերները դուրս կ'ելլեն (կոռնափշտիք) ու կ'ըլլան ուրուական, պայ, ճիւաղ, դեւ, սատանայ, իրենց շատ մը փոխանորդներով:

Նոյն իսկ՝ գեղեցիկ, սպիտակ կատուի կերպարանքով ալ շուտ կ'ըլլար:

Մեր քաղաքի թաղերէն մին կը կոչուէր Շուտիկ: Հազարումէկ պատմութիւններ կային: Օրինակ՝ իբրեւ թէ գիշեր ատեն երբ կատու մը գտնես ու տուն տանիս, առտուն մարդկային դիակը մը կը վերածուի: Այդ կատու-շուտին անօրինակ դիակը թաղելէ առաջ պէտք է գլուխը կտրել եւ հակառակ կողմը դնել, վրան ալ երբ «փառք ի բարձունս» աղօթենք՝ շուտը այլեւս դուրս չելլեր: Մասնաւորապէս ձմեռը ամէն տեղ տունը ու դուրսը, լեռ ու ձոր շուտերով կը լեցուէին, տեսակ տեսակ, ջղջիկի կերպարանքովը մանաւանդ: Մինչդեռ խեղճերը այդ եղանակին կը քնանան մեռելի պէս, անպաշտպան՝ տիզերու եւ լուերու արիւնքամուքէն:

Երբ փետրուարը կը լրանայ, տանտիկինը մասնաւորաբար զգեստաւորուած՝ աւելը կ'առնէ ու — Շուտը դո՛ւրս, մարտը ներս, շուտը դո՛ւրս, մարտը ներս, ըսելով կ'աւլէ, կը մաքրէ ամէն կողմ որպէս զի չարը խափանէ:

Տարի կար որ ամառը չէինք կրնար քնանալ մեր տանիքները: Շուտին սարսափի լուրը խորշակի պէս կը մրկէր գիւղէ-գիւղ, քաղաքէ-քաղաք, գաւառին մէկ ծայրէն միւսը: Ճիշդ է թէ երբեմն բորենիները կը հանէին մեռելները իրենց գերեզմանէն եւ կը յօշոտէին:

Կամ նոյն իսկ նորածին մանուկներ կը յափշտակէին ցած տանիքներէն. ահա այդ հազուադէպ պատահարները կը վերածուէին շուտաբանութեան: Զարմանալու ոչինչ կայ, երբ հոն՝ մեր յիշողութեան մէջ թարմ է Տիւսէլտորֆի «վամփիր»ին — պարզ ոճրագործի մը պարագան, որուն սարսափէն մարդիկ ամէն կողմ, երկրէ երկիր վամպիրներ կ'երեւակայէին միեւնոյն ժամուն...:

Ուստի նոյն սնոտիապաշտութենէն ծագում առած է երեւակայական ճիւաղ մը զոր ոմանք վամպիր անուանած են, մենք ալ՝ շուտ:

Մեր տարէց պատմողները կը վստահեցնեն թէ շուտը կերպարանափոխուած կ'ըլլար նաեւ իբրեւ կին եւ անոր մարմինին մախաթ մը խրելով կարելի էր հաւատարիմ դերիի մը վերածել:

Ես կը կարծեմ թէ՝ շուտ բառը ծագած է շուայտէն = շւ(այտ)ոտ, ցոփ, վաւաշոտ «արիւն քամող» այր կամ կին:

Շուտ՝ ունի ուրիշ նշանակութիւններ ալ: Դժուար չէ տեղեկանալ մեր տարեց մերձաւորներէն:

Խ. Վ.

Գաղութէ գաղութ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25ամեակին առթիւ, Գոյամարտ բացառիկ թիւ մը հրատարակելով, մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Միութեան գործունէութեան մասին, զանազան ճակատներու վրայ, 1926էն մինչեւ այսօր։ Թէ՛ անցնող դերասաններու եւ թէ տեղացի սիրողներու կողմէ տրուած են ինքնագիր ու թարգմանածոյ բազմաթիւ ներկայացումներ — «Աւազակներ», «Օթէլլօ», «17 տարեկաններ», «Տրիլբի», «Անուշ», «Սայաթ Նովա» եւայլն։ Ունեցած են շարք մը դասախօսութիւններ, գրական, գիտական, կրթական, առողջապահական նիւթերու շուրջ։ Դասախօսած են Ոսկան Մարտիկեան, Գէորգ Թորգոմեան, Յ. Տէր Յակոբեան (Յ. Իրազեկ), Ա. Ծառուկեան, Յորճ Մարտիկեան եւ ուրիշ բազմաթիւ բժիշկներ եւ հանրային դէմքեր։

Ցիչատակի եւ սուգի երեկոներ նուիրած են Ահարոնեանի, Պօղոս Նուպարի, Երիմեան Հայրիկի, Թումանեանի, Կոմիտասի, Սիպիլի, Մեծարենցի, Դուրեանի եւ Թէքէեանի, ինչպէս եւ յոբելենական հանդէսներ։ Գրական դատավարութեանց նիւթերն եղած են Զարեանի «Տատրագոմի Հարսը», Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի»ն, Շանթի «Ինկած բերդի իշխանուհին» եւ«Կայսրը», Րաֆֆիի «Սամուէլ»ը եւայլն։

Իսկ գրական առուլիսի նիւթ՝ Կ. Փօլատեանի «Կը հրաժարիմ հայութենէ»ն։ Երաժշտական եւ պարի երեկոներ եւ հանդէսներ նոյնպէս ճոխացուցած են իրենց մշակութային բեղուն ծրագիրը։

Երիտ. Միութիւնը ունի նաեւ 1934էն ի վեր հայերէնի, արաբերէնի, անգլերէնի եւ թուաբանութեան դասընթացքներ։ Հայերէնի դասաւանդութիւնները կազմակերպուած են «Ազգային» Ուսանողական Միութեան կողմէ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Պուքրէշի բոլշեւիկ շաբաթաթերթը, «Նոր Կեանք», ներքեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ազգ. վարժարանի մասին.—

Մինչեւ վարչական բարենորոգումը, որ կրթական գործը ամուր հիմերու վրայ դրաւ, Ռումանիոյ փոքրամասնութեանց դպրոցներն ալ իրենց բախտին ձգուած էին։ Անոնք որ եւ է նիւթական օգնութիւն չէին ստանար պետութենէն։ Միւս կողմէ, այդ վարժարաններուն շրջանաւարտները չէին կրնար իրենց ուսումը շարունակել պետական վարժարաններու մէջ։

Կրթական բարենորոգման շնորհիւ, մեր վարժարանն ալ դարձաւ պետական եւ կը վայելէ բոլոր իրաւունքները։ Պետութիւնը կը վճարէ ուսուցիչներուն թոշակները եւ կը հոգայ դպրոցին բոլոր ծախքերը։

Մեր վարժարանը 7 դասարաններով նախակրթարան մըն է, ռումանական նոյն ձեւի վարժարաններու ծրագրով։ Բացի ռումաներէն լեզուէն միւս բոլոր առարկաները կ'աւանդուին հայերէն։ Մեր վարժարանին աւարտական վկայականով աշակերտը կրնայ մտնել միջնակարգ վարժարանի մը 8րդ դասարանը։

Պետական աջակցութեամբ կարելի եղաւ գիշերօթիկի բաժին մըն ալ բանալ 1950-51ի շրջանին համար, որ պիտի կրնայ օգտակար ըլլալ գաւառի աշակերտներուն։

Թերթը չըսեր թէ քանի՛ հայկական դպրոց մնացած է Ռումանիոյ մէջ, բոլշեւիկեան իշխանութեան հաստատումէն ի վեր։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԹԻՃԱՆԻ»ՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԱՊԱԼԷԻ՞Ն ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք ներքեւեալ տեղեկութիւնները.

ԱՆԳԱՐԱ, 23 օգոստ.— Վերջնապէս հասկըցուեցաւ թէ Թիճանի աղանդաւորները, որոնք երկրին ամէն կողմը տարածուած են, ոչ միայն թշնամի են մեր յեղաշրջումներուն, այլ եւ ծրագրած էին հանրապետական վարչաձեւն ալ տապալել։

Դատի քաշուած 12 Թիճանիներուն տուներէն գտնուեցաւ 7 ճերմակ գծով կանաչ դրօշակ մը, զոր թրքական դրօշին տեղ պիտի բարձրացնէին իշխանութեան գլուխ եկած ատեն։ Դատարանին առջեւ ատտուն կանուխ մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր։ Ամբաստանեալները, որոնց մօրուքը կտրած էին բանտ տարուած միջոցին, կրկին ձըգած էին իրենց չէկ կիսաբոլորակ մօրուքը, որ անոնց յատկանիշն է։

Ինքնութեան ճշդումէն վերջ երբ ամբաստանագիրը կարդացուեցաւ ու լմնցաւ, յայտնեցին թէ ուէ բան չեն գիտեր. անընդհատ կը կրկնէին թէ Աստուծմէ կը վախնան եւ ուրացան նախորդ յայտարարութիւնները։

— Թէ՛ Աստուծմէ կը վախնաք եւ թէ սուտ կը խօսիք, ըսաւ դատաւորը։

Ասոր վրայ աւելի շուարեցան եւ ջանացին երդում ընել։ Վկաներէն Ավնի Գօճապաշ, որ համագիւղացի է, հաստատեց թէ անոնք բոլորն ալ Թիճանի են։ Բոլոր ամբաստանեալներն ալ ոտքի ելան եւ մարդուն խօսքը կտրեցին։

Ձեռք առնուած փաստաթուղթերը կրկին կարդացուեցան. յետադիմութեան եւ մոլեռանդութեան նմոյշներ, հմայեկներ, յուռութքներ, «զէմզէմ»ի ջուրեր, «Սէպիլիւէշատ», «Պիւյիւքտօղու», «Հադդա Տօղրու» պարբերականները եւ Քէմալ Փիլաւօղլուի կողմէ տրուած վկայագրեր, իր լուսանկարները, յետոյ «Եթէ կ'ուզես սիրոյ հասնիլ ա՛ռ այս գիրքը» անուն պրակ մը, որոնք գտնուած էին Մէհմէտ Փէրչինին տունէն։

Իրենց կանոնագրին համաձայն Թիճանի ըլլալու առաջին պայմանն է 7 անգամ «Սիւպհանալլահ» բառը արտասանել ու եւ է գործի սկսելէ առաջ, եռեւէն ալ եօթն անգամ կրկնել։ Եօթը թիւը նուիրական է անոնց համար։ Ձեռք անցուած գրքերու վերաբերեալ տեղեկագիրը կարդացուելէ վերջ, Տէտէ Գօճապաշ կրկին վկայութեան կանչուեցաւ։ Բոլորը մէկ ոտքի ելան կրկին ու բողոքեցին անոր դէմ եւ գայն ամբաստանեցին թէ իրենց հետ արդէն աւրուած է հողային վէճերու եւ անասուններու առուծախին պատճառաւ։ Եւ պնդեցին թէ անմեղ են ու պահանջեցին զիրենք ազատ արձակել։ Ատեանը մերժեց այս պահանջը։ Վաղը ուրիշ խումբ մը ատեան պիտի կանչուի։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, «Հալք»ի կուսակիցները գրգռիչ թռուցիկներ ցրուած էին կառավարութեան դէմ։

Փոխ-վարչապետ Սամէտ Աղաօղլու ներքեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.—

— Շատ վիրաւորական խօսքեր կան այդ թռուցիկներուն մէջ։ Կ'ըսեն թէ պետական պաշտօնատուներէ զէնք կը փախցուի, կայարաններու մէջ դրամարկղներ կը կողոպտուին, ամենուրեք յարձակումներ կան մարդկային կեանքի եւ գոյքի դէմ։ Ի՞նչ կ'ընէ կառավարութիւնը։

Ծայրէ ծայր յերիւրածոյ են Հալքեաններու այս խօսքերը։ Ենթադրենք թէ ճիշդ ըլլան, այդ պարագային ընկերային այնքան անկարգ վիճակի մը մատնուած երկրի մը ժողովուրդը ըմբոստացած պէտք է ըլլայ։ Կը նշանակէ թէ այս թռուցիկները կոչուած են ժողովուրդը կոտորածի մըղելու, եւ այդ նպատակով գրի առնուած են։

Թռուցիկներուն հեղինակներն ալ գիտեն թէ իրենց այս արարքը յանցանք մըն է, եւ այս նըպատակով չեն ուզած յայտնել թէ որ տպարանին մէջ տպուած են անոնք։ Մինչդեռ օրէնական տեսակէտով պարտաւորիչ է այս պարագան։ Ստորագրութիւններն ալ շինծու բաներ են, — հայրենակից Մէհմէտ, հայրենակից Էլիֆ, հայրենակից Ալի, հայրենակցուհի Այշէ եւլն.։

Ճշդուած է որ Հալքեան այդ թռուցիկները տպուած են «Ուլուս»ի տպարանին մէջ։ Ուրեմն Հալք կուսակցութեան կողմէ բաժնուած այս թըռուցիկներուն մէջ երրեակ յանցանք կայ, բովանդակութեան, տպագրութեան եւ կեղծ ստորագրութեանց տեսակէտով։

Ահա այս մտայնութեամբ է որ Հալք կուսակցութիւնը կը մտնէ ընտրական քարոզութեան մէջ։ Ամէն անոնք որ այս միջոցներուն կը դիմեն եւ կը խանգարեն երկրին անդորրութիւնն ու կը բռնաբարեն հայրենակիցներուն ազատութիւնն ու ընտրական ապահովութիւնը, անշուշտ պիտի ճաշակեն արդարութեան եւ օրէնքներուն ապտակը։

Պիտի չարտօնենք որ երեսփ. ընտրութեանց նախօրեակին օրինապէս արգիլուած արարքներ գործուին, շինծու ստորագրութիւններով եւ գաղտնաբար տպուած յայտարարութիւններով երկրին անդորրութիւնը խանգարուի։ Ընտրական ապահովութիւնը էական պայման է։

ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏԸ.— Ի՞նչպէս էք նայինք, զինուորներս։ Կերակուրէն, անկողինէն, ձեր ընկերներէն, ամէն բանէ գո՞հ էք։

ԶԻՆՈՒՈՐԸ.— Ամէն բանէ գոհ ենք, հարիւրապետ. միակ անտանելի բանը՝ մեծ փողահարն է։ Եթէ այդ ապուշին խօսք հասկցնէք՝ որ առտուան մեր անուշ քունին իր փողը չհնչեցնէ, շատ աւելի գոհ պիտի ըլլայինք...։

×

ԲԱՐԵԿԱՄԸ.— Հանեցա՞ր օրիորդին։

ԸՄԲԻՇԸ.— Աղջիկը գէշ չէ, բայց քիչ մը կասկածոտ վերաբերմունք ունեցաւ ինծի հանդէպ։

ԲԱՐԵԿԱՄԸ.— Ի՞նչ ըրաւ, ես բան մը չնըշմարեցի։

ԸՄԲԻՇԸ.— Ուշադրութիւն չըրի՞ր որ ձեռքը սեղմելէս ետք սկսաւ մատները համրել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

Խանութին տէրը անմիջապէս կռահեց որ ես գնորդ չեմ, այլ ծախող, եւ պատրաստ ամէն ինչ որ եւ է գնով ծախելու։

— Ճիշդն ասած, մենք ածելիների պէտք չունինք։ Ո՞վ հիմա կը գնէ հին ածելի, երբ կարելի է նորը գնել 7 ֆրանքի, բոլոր յարմարութիւններով։ Սակայն եթէ ուզում էք, ձեր ածելիին ու վրձինին միասին կարող եմ վճարել երկու ֆրանք։

— Մի՞այն երկու ֆրանք, բացականչեցի սրդողած, միւս կողմից մտքիս մէջ անմիջապէս այդ դրամը վերածեցի սուրճի, հացիկների, մեթրոյի։

— Օ՛, ո՛չ, երկու ֆրանքը շատ քիչ է, առնուազն հինգ ֆրանք։ Ու մտովի խորհեցայ — մէկ կտոր կովի միս, գինի...

— Նո՛ւ, գիտէ՞ք հինգ ֆրանքը դրամ է։ Հինգ ֆրանք վճարել եմ հին, բայց ոչ պատառոտած տարատի։ Ի դէպ, չունէ՞ք տարատ կամ թերեւս ժամացոյց, մեր գործի մէջ ընթացիկ են նաեւ հին դրամները, ոսկի ատամները։ Ցաւակապէս ոսկի ատամներին, երիտասարդ, ես վճարում եմ առաջ։

Նա խորամանկօրէն, ակնոցների տակից սկըսեց քննել իմ բերանը ու ինձ թուաց թէ գոհունակութեամբ խփեց աչքը։

— Ի հարկէ, տեսնում եմ, դուք ոսկի ատամ ունէք. խնդրում եմ, երիտասարդ, մի՛ շփոթուէք. գիտէ՞ք մենք սովոր ենք ամէն բանի։ Դո՛ւք, երիտասարդ, իմ անունից կը գնաք ատամնաբոյժիս մօտ, ահա նրա հասցէն և նա իմ հաշւոյն կը քաշէ ձեր ատամը։ Խնդրեմ, բացէք ձեր բերանը, ուզում եմ մօտաւոր գաղափար մը կազմել, թէ քանի՛ կրամ կը կշռէ նա։

Բարկութիւնից կրակ կտրեցի։

— Ես եկել եմ ձեզ մօտ վաճառելու իմ ածելին եւ ոչ ատամներս, զայրոյթով պատասխանեցի։ Խնդրում եմ ձեր մատները չխօթել բերանս, ես ձի չեմ։ Ցանկանո՞ւմ էք ածելիս թէ ոչ։

— Երկու ֆրանք, կտրուկ պատասխանեց նա, խաչաձեւելով ձեռքերը փորի վրայ խոնարհաբար ու խաղացնելով երկու մատները, — երկու ֆրանք։

— Ձորս ֆրանքից ոչ մէկ սու պակաս, տուէ՛ք դրամը, իսկ եթէ չէք փափաքում, յաջողութիւն ձեզ։

Ուղղուեցայ դէպի մուտքի դուռը, ամբողջ էութեամբ ցանկանալով, որ ինձ յետ կանչի։ Եւ երբ արդէն ձեռքս երկարել էի դէպի դուռը, գիտնալով հանդերձ, որ պիտի չկարողանամ հեռանալ, ես ինքս առաջինը պիտի ասեմ.— ստանամ ձեզ հետ, գնեցէք, լսեցի նրա ձայնը.

— Allons, allons, տուէք ածելին. ահա ձեզի երեք ֆրանք։

Առուծախը կատարուած էր։

Եթէ ընթերցողը կարծում է, թէ դուրս ելլելով կրպակից, ես աճապարանքով գնացի ուտելիք գնելու, սխալւում է։ Անհրաժեշտ էր դեռ մտածել, խորհել, ինչպէս դասաւորել ստացածս դրամների ծախսումը, որպէս զի կարողանայի ուտել հիմա, յետոյ մտածել երեկոյեան ու յատկապէս գիշերուայ մասին, քանի որ անյայտ էր, թէ ի՛նչպէս եւ ո՛ւր պիտի անցնէի այս գիշեր։ Սկզբնական մտադրութիւնս՝ խմել սուրճ-հացիկներով՝ գոլորշիացել էր. նրան յաջորդել էր մէկ կտոր միս ուտելու ցանկութիւնը։ Այդ մտածումը միայն անսահմանօրէն ճմլում էր ստամոքսս, սակայն ես չկրցայ զսպել ինձ, գնեցի միայն մէկ կտոր հաց, մօտս մնաց երկու ֆրանք յիսուն սանտիմ։ Առջեւս բացւում էր լայն կարելիութիւնների ապագայ, կարող էի մտնել մեթրօ, փնտռել աշխատանք, մէկ խօսքով շարժիլ, գործել։ Խորհելով այդպէս, գնում էի դէպի Լիւքսէմբուրգի պարտէզը, կրծոտելով հացս։

Պարտէզում առանձնացայ, մենաւոր մէկ անկիւն, ջրի ձորակին մօտ եւ ազատութիւն տուի ցարդ սանձած ախորժակիս։ Հացը խժռեցի մէկ վայրկեանի մէջ, առանց մէկ փշրանք իսկ թափելու։ Առատօրէն խմեցի թիթեղեայ թասից, որ կախուած էր ծորակից։ Ջուրը շատ պաղ էր, յստակ եւ արեւի շողերի տակ ցոլում էր մեղեսիկի պէս, իսկ թիթեղեայ թասի համը տալիս էր նրան մանուկութեան հմայք։ Խմում էի անյագ. ջուրը կենդանացնող մէկ նեկտար էր ինձ համար։ Արագ շարժումով սրբեցի շրթունքներս, — դեռ երեխայ տարիքից յիշում էի, թէ ինչպէս մեր գիւղի գիւղացիները սրբում էին իրենց մօրուքն ու բեխերը։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

կը, դայն կոչեց «միջազգային անցաղիր Գերմանիոյ վերազինման համար»:

Արտաքին նախարարը բացատրեց թէ եւրոպական բանակի ծրագիրը կը կազմէ հիմքը Ֆրանսայի քաղաքականութեան, ճշդելու համար Գերմանիոյ մասնակցութիւնը՝ Արեւմուտքի պաշտպանութեան մէջ:

Քննադատութիւններ եղան նաեւ «անգլեւ-ֆրանսական հակամարտութեան մասին՝ Միջերկրականի եւ արաբական աշխարհին մէջ»:

Բոլոր հակաճառութիւններէն վերջ, արտաքին նախարարը անգամ մը եւս չեշտեց թէ Ֆրանսայի հիմնական քաղաքականութիւնն է խաղաղութիւն: Եւ յայտարարեց.

— «Լիովին պիտի գործակցինք Ատլանտեանի ճակատին վրայ: Պատրաստ ենք սատանձնելու ճիգի եւ զոհողութեան մեր բաժինը: Բայց պէտք ըսենք նաեւ թէ սահմաններ կան զորս չենք կրնար անցնիլ»:

Մարոքի խնդիրը

Ազգաժողովին մէջ

Պաշտօնէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի պատուիրակութիւնը Միացեալ Ազգերու յառաջիկայ ընդհ. ժողովին պիտի ներկայացնէ Մարոքի պահանջը, — կատարեալ ազատութիւն եւ անկախութիւն:

Մարոքի գլխաւոր կուսակցութեան, «Իսթիքլալ»ի (անկախութիւն) վարիչները Գահիրէ գացած են, անհրաժեշտ վաւերագիրները պատրաստելու համար: Գահիրէի Իրաքեան դեսպանը, Նէճիպ Ալրավի, որ վերջերս Պաղտատ այցելեց, բացորոշ հրահանգներ ստացած է իր կառավարութենէն, օգնելու համար այս վաւերագիրներուն պատրաստութեան: Խումբ մը Մարոքցի խորհրդականներ ալ պիտի ընկերանան Իրաքի պատուիրակութեան: Ալալ էլ Ֆասի, «Իսթիքլալ»ի գլխաւոր վարիչը, որ 40 տարեկան է, Գահիրէ գացած է, արաբական աշխարհին աջակցութիւնը ապահովելու համար: Միասին տարած է շարք մը վաւերագիրներ, «հաստատելու համար թէ Ֆրանսա չէ կատարած իր յանձնառութիւնները Մարոքի հանդէպ»:

Այս տարուան սկիզբը, երբ յարաբերութիւնները լարուեցան Ֆրանսայի ներկայացուցիչին եւ Մարոքի Սուլթանին միջեւ, Արաբական Դաշնակցութիւնը յանձնարարեց անդամակից պետութեանց՝ հարցին լուծումը պահանջել Ֆրանսայէն, հակառակ պարագային Ազգաժողովին պիտի տանէին խնդիրը: Ֆրանսա կը մերժէ այս խնդիրը քննել ուրիշ ազգերու հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԵՒԻՐԱՆԵԱՆ ՎԷՃԸ կը մնայ նոյն վիճակին մէջ: Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, որ տեսակցութիւն մը ունեցած էր Տոքթ. Մոսատեղի հետ, յայտարարեց թէ վարչապետը անխախտ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ: Փոփոխութիւն մը կարելի է յուսալ, եթէ ընդդիմադիր երեսփոխանները յաջողին մեծամասնութիւն չահիլ: Արդէն քուէ ստորագրութիւն հաւաքուած է, եւ եթէ 70ի բարձրանայ — մեծամասնութիւն — խնդրագիր մը պիտի ուղղուի Շահին: — Ազգաժողովին ընկերային եւ տնտեսական յանձնաժողովին երանեան պատուիրակը, Հուէյն Նաւապ, հարցուց թէ կրնա՞ն օգնել քարիւղի մասնագէտներ ճարելու համար:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ լրագրական ասուլիսի մը առթիւ պարզելով կացութեան պահանջները, «անտեղի խնայողութիւն» կոչեց Եւրոպայի սահմանուած վարկերուն կրճատումը, ճիշդ այն պահուն երբ վերելքը սկսած է: Ըսաւ թէ Մարշըլի սկզբնական ծրագիրը պիտի ընդգրկէր չորս տարուան շրջան մը, 17.000 միլիոն տոլար ծախքով: Եթէ խորհրդարանը քուէարկէր իր պահանջած վարկը, ընդհ. գումարը պիտի ըլլար 14.500 միլիոն: (Խորհրդարանը մէկ միլիառ տոլար զեղչեց նախագահին պահանջած գումարը, 8500 միլիոն տոլար): Նախագահը Քորէայի մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ հարիւրին հարիւր համաձայն է զօր. Րիճուէյի եւ թէ ամերիկեան ուժերը աւելի զօրաւոր են այսօր:

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, զինադադարի բանակցութիւնները չեն վերսկսած տակաւին: Համայնավարները կը շարունակեն նոր մեղադրանքներ ուղղել Դաշնակիցներուն, միեւնոյն ատեն յարձակումներ գործելով: Առջի օր տասը հազար հիւս. Քորէացիներ փորձեցին ճեղքել դաշնակիցներու ճակատը, կարեւոր կէտի մը վրայ, բայց ետ մղուեցան մեծ կորուստներով:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ գործակցութեան խորհուրդը որոշեց 25 % աւելցնել արտադրութիւնը, յառաջիկայ հինգ տարիներու ընթացքին, թէ կենցաղի մակարդակը պահելու եւ թէ վերազինման ծախքերը հոգալու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը կը գրեն թէ Հայուհի

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ խմբագրական անունները չուղղել հրատարակութեան սահմանուած նիւթերը: Գրել խմբագրին կամ թերթին անունով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Աւետիս Յովհաննէսեան - Ասլանեան (Թէհրանէն) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean-Goujon, յետ պատարագի, իր ողբացեալ կնոջ՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ - ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները: Ցաւակցութիւնները եկեղեցին:

Իսկ երեկոյեան ժամը 5էն սկսեալ Գ. Գարեգին Յովհաննէսեանի բնակարանը, 83, Rue de Dunkerque (9e):

Դաշտահանդէս Ալֆորվիլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Ենթակոմիտէի:

Կիրակի (2 սեպտեմբեր) Meudonի անտառը, «Պլըռւլ »ի աղբիւրին մօտ:

Ընտանեկան հաճելի ժամանց: Խմիչքներ՝ տեղին վրայ:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Օթոքարները կը մեկնին առաւօտուն ժամը ճիշտ 8ուկէսին: Հաւաքատեղի՝ Place de la Mairie Boulevard Carnot եւ Petit-Pont:

[redacted]

Այրի Տիկին Փայլուն Նափուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Նափուճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քէչիշեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Հայրապետեան, Տէր եւ Jean Télimo, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, հօրեղբօր, աներոջ եւ զարմիկին

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱՓՈՒՃԵԱՆԻ
(ՌՈՒՄՏԻԿԻՆՑԻ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստոս 29ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբաթ, 1 սեպտ. ժամը 11ին, բնակարանը, 31 Rue Pierre Gorby, Clamart, ուրկէ մարմինը ժամը 11.30ին պիտի փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

[redacted]

մը, Տիկին Ճարայեան, 35 տարեկան, երեք զաւակ մէկէն ծնած է (արդէն ունին մէկ մանչ եւ երկու աղջիկ զաւակներ, 16, 10 եւ 8 տարեկան): Նէսթլէ ընկերութիւնը յանձն առած է երկու տարի հոգալ երեք նորածիններուն սնունդը:

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻ ՄԸ, Միշէլ Վոյնէա, 31 տարեկան, առջի օր երեք չիչ զարեջուր նետեց համայնավար կուսակցութեան կեդրոնի շէնքին ապակեփեղկերուն վրայ: Անմիջապէս ձերբակալուելով ոստիկանութեան յանձնուեցաւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴԻ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամա-համակրական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, հայրենակից Ց. Թորոսեանի բնակարանին մէջ: Խիստ կարեւոր հարցեր. — 1) Զեկուցում եւ հաշուետուութիւն Պատգմ. ժողովի. — 2) Վարչական ընտրութիւն, եւն.: Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ ոչ-անդամ Խարբերդցիները անխտիր:

ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզահայ թատերագիր - դերասան ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը վարէ եւ կը բեմադրէ իր հեղինակութիւնը:

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն 3 արար

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ՝

ՎԻԷՆ. — **Cercle Catholique**, 2 սեպտ. կիրակի, կ. վ. ժամը 3ին:

ԼԻՈՆ. .. **Théâtre de l'Horloge**, 8 սեպտ. շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՎԱԼԱՆՍ. — **Salle des Fêtes**, 15 սեպտ., շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները բացուած են 1951—1952 տարեշրջանին համար մինչեւ Հոկտեմբեր մէկ: Արձանագրութեան դրասենեակը բաց է շաբաթ եւ կիրակի ամբողջ օրերը:

ՄՕՏԱԿԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ (Փարիզէն 50 քիլմ.)

Հաստատուած հայ ընտանիք մը կ'ուզէ հոկտեմբերէն սկսեալ, ստանձնել փոքր երախաներու խնամքը (երկու տարեկանէն վեր):

Փափաքողները դիմեն ՏԻԿ. ԱՒԱԳԵԱՆԻ, Château de Mortcerf (S. et M.): Կարելի է հեռաձայնել Փարիզ, SEG. 27-93:

ԾԱՆՕԹ — Դպրոցական տղոց համար վարժարան յաճախելու մեծ դիւրութիւն:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 2 Septembre 1951 Կիրակի 2 Սեպտեմբեր

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6549 - Նոր շրջանի թիւ 1960

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲՈՒԿՈԾԸ ԴԱՐՄԱՆ ՉԷ

Մամուլը կը շարունակէ ողբեր հիւսել, ի տես մտաւոր ուժերու նուազման։

Տագնապը կը սաստկանայ տարուէ տարի, սկսելով ուսուցչական ասպարէզէն։

Հիները կը սպառին։ Նորեր դժուար կը հասնին։ Նոյն իսկ հայերէնի ուսուցիչը ճրագով կը փնտռուի, բոլոր գաղութներուն մէջ։

Պատճառները գաղտնիք չեն։ Եւ այս անգամ այդ մասին չէ որ պիտի խօսինք։

Եթէ ողբուկոծը դեղ ըլլար, շատոնց դարմանած կ՚ըլլայինք այս կամ այն վէրքը։ Ծովերով արցունք ունինք։

Ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս գործել, որպէս զի տագնապը սահմանափակուի, փոխանակ անելի մը յանգելու։

Բազմաթիւ ծրագիրներ պարզուեցան այս թերթին մէջ եւ այլուր։

Կան լաւատեսներ եւ յոռետեսներ։ Ինչպէս ամէն ճակատի վրայ։

Առաջիններուն կարծիքով, լուծումը կը դիւրանայ, եթէ կեդրոնական կազմակերպութիւն մը ունենանք։

Ուրիշներ անօգուտ կը նկատեն ամէն փորձ, քանի որ հեռու ենք հայրենիքէն։

Դժբախտութիւնն այն է որ երկուքն ալ սովորական գիտելիքներով, առածներով կ՚առաջնորդուին, այս կամ այն եզրակացութեան յանգելու համար։

Երեսուն այսքան տարի վերջն ալ, տակաւին չենք ըմբռներ թէ մինակ ՆԱՓ։

Ջունինք որ եւ է լուսաւոր հեռանկար՝ մօտաւոր ապագայի մը համար։ Ջունինք հոգատարներ կամ ննջուկներ։ Իսկ հեռաւոր տուփերը վարժուած չեն ուրիշին ցաւերով զբաղելու։

Հետեւաբար, ստիպուած ենք բազմապատկել մեր ճիգերը, եւ ի հարկին անկարելին փորձել, մեր տունը կարգի դնելու համար։

Մե՛նք պիտի գտնենք մեր գլխուն ճարը, ո՛ւր որ ալ գտնուինք։

Պիտի ենթադրենք թէ ամայի կղզի մը նետուած ենք, դատապարտուած՝ տուն-տեղ ըլլալու։

Ուրեմն, պիտի ստեղծենք համապատասխան կարգուսարք, սահմանելով ամէն պատասխանատուութիւն։ Շալակէ շալակ փոխադրելով աշխատանքի բեռը։

Այս գիտակցութեան շնորհիւ չէ՞ր որ քանի մը տարուան մէջ ոտքի կանգնեցան արմատախիլ եւ ցիրուցան բազմութիւնները։

Ինքնապաշտպանութեան, ստեղծագործ աշխատանքի կամքը չէ՞ր որ ծաղկաստաններու վերածեց արիւնաղանդ անապատները։

Առտուն գիւղ մը կամ արհեստանոց մը կը բացուէր, առանց մանրուածապատ ծրագիրներու կամ ակադեմական վիճաբանութեանց։ Գործը կը հաստատուէր, օգնութիւնը ինքնին կուգար։

Ինչո՞ւ այսքան անճրկեր ենք այժմ, երբ շատ աւելի հաստատուն կռուաններ ունինք։ Երբ ունինք անհաշուելի, անսպառ աղբիւրներ՝ նիւթական թէ բարոյական։

Վերջերս կ՚առաջարկէինք արտակարգ ճիգ մը փորձել, երկամեայ կամ եռամեայ ծրագիր մը կազմելով։

Ի՞նչ ըսել կ՚ուզենք.—

1. Այդպիսի ծրագրով մը մասնաւոր համաձայնութիւններ կնքել եղած կրթական հաստատութեանց հետ, զարկ տալու համար ուսուցիչներու պատրաստութեան։

2. Դասընթացքներ հաստատել երեք-չորս հայաշատ կեդրոններու մէջ, նոյն մտահոգութեամբ եւ աւելի լայն բովանդակութեամբ, — ոչ միայն ուսուցիչներ, այլ եւ մտաւոր ուժեր՝ հանրային գործունէութեան համար։

Ահա կենդանի օրինակ մը ձեր աչքին առջեւ.— Եկեղեցին։

Կը տեսնէք թէ ի՛նչպէս աշխուժացած են առոր իշխանաւորները, դպրանոցներ, լսարաններ հաստատելու եւ հոգեւոր հովիւներ պատրաստելու համար։

Ոչ նիւթական դժուարութիւններէն կը վհատին, ոչ ալ սուէ-կուէներէն կ՚ազդուին։ Տարուէ տարի քահանաներ, վարդապետներ կ՚արտադրեն, արտածումներ կատարելով մինչեւ Ամերիկա։

Կը մնայ որ լաչակ մը ճարեն աշխարհականներուն...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՂ, ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ

Մեր գիւղը հայախօս Քիւրտ մը կար, անունը Էմլիկ Իպօ։ Նշանաւոր ճարպիկ գող, երկու եղջիւրով մինչեւ երրորդ յարկը մագլցող, ի խնդիր կողոպուտի։

Այս Էմլիկը (ականջը կտրուած) ժամ կուգար, ու կապիկի պէս կ՚ընդօրինակէր հաւատացեալներուն բոլոր շարժուձեւերը։ Խաչ կը հանէր, հաւատամք կը բռնէր, ծունկի կուգար, կուրծք կը ծեծէր։ Սակայն օր մըն ալ յանկարծ ողջոյնի ատեն կը փախչի խուճապահար, դէպի հեռաւոր քարայրները կամ Մուշ Անտառները։

Անցորդները կը հարցնեն պատճառը.

— Եա՛, ապո՞ւշ կարծեցիք Իպօն, կը պատասխանէ։ Կը կարծէք թէ չե՞մ հասկնար ժամուորին միտքը, երբ իրարու ականջին կը փսփսան.— «Բռնեցէք Էմլիկ Իպօն, բռնեցէք, ծօ՛ բռնեցէք գողը»։

Հիմա, այս կարգի Էմլիկ Իպօներով լեցուն է հայկական Փարիզը։

Կ՚ըսեն-կ՚ընեն, կը նետեն-կը բռնեն, իրենք զիրենք կը մատնեն բանիւ ու գործով, բեմով ու մամուլով, երկրպագելով ձախին, խաչ հանելով աջին, սուսդայ բռնելով մեծին, ծնրադրելով միւսին։ Ժուռնալ-մազալաքաներով կ՚ողողեն հրապարակը եւ այլուր, թերթն ու բեմը, չխնայելով ոչ հակառակորդին ոչ ալ իրենց բարեկամին, անուանարկելով բանսարկութեամբ, զրպարտելով անպատկառութեամբ, անպատուելով սրիկայութեամբ, կեղծելով խաբեբայութեամբ, հրաժարելով բոլոր սրբութիւններէ. ապա դառնալով ի խոյս մեծի տեառն իշխանաւորին...։ Մեր ողջոյնը խրատոյ, լռութիւնն իմաստոյ՝ համարելով տկարութիւն, «դաւադրութիւն, մատնութիւն»։

Ա՛յ ջայլամներ, զուր կը փորձէք ձեր գլուխը թաքցնել աւազին մէջ։

Մեր Էմլիկը ուրիշ բարեմասնութիւն մըն ալ ունէր, ինչպէս բոլոր Քիւրտերը.

— Կեցէք որ տեսնէք։ Երբ օրը գայ...

Իր այս կաֆով կը սպառնար բոլորին։ Բայց բան մըն ալ ըրած չունէր։

Փարիզ բնակող մեր այս Քիւրտերն ալ նոյն կաֆով կը պոռան օրն ի բուն, կը կանչեն, կը դոչեն գուիհներէն թէ տանիքներէն, շապիկ ու կոկորդ պատռելով։

— «Կեցէք որ տեսնէք, քու անուադ ալ գրուկ է կարմիր մելանով։ Գրէ՛ սոր անունն ալ, տաւարիշ Կայէն, կամ զիմլեա՛ք Ցուզա։ Կեցէք որ տեսնէք... »։

— Ծօ բռնեցէ՛ք Իպօն, բռնեցէք գողը, կը փախչի։

Սեւհոգի թշուառականներ, ի զո՛ւր կը փորձէք ուրիշին վիզը փաթթել ձեր բթամտութեան եւ ագիտութեան մեղքերը։

Խ. Վ.

ՏԽՐՈՒՆԻ

Խորին ցաւով կ՚իմանանք թէ Շ. Նարդունիի զարմուհին՝ Տիկին Բարուհի, դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր ամուսինը, Կարապետ Փափազեան (դերձակ)։

Դժբախտ երիտասարդը, որ Տօվիլ գացած էր օդափոխութեան համար, ուրբաթ օր տկարութիւն մը կը զգայ շուկան, եւ ուշաթափ կ՚իյնայ։ Անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրեն, բայց արդէն մեռած էր։

Դեռ 45 տարեկան չկար։ Տարիներու աշխատանքին շնորհիւ յաջողած էր համեստ բոյն մը կազմել։ Կը թողու անչափահաս մանչ մը։

Մեր վշտակցութիւնը Նարդունիին, դժբախտ Բարուհիին եւ բոլոր պարագաներուն։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Անթիլիասի կաթողիկոսարանին պաշտօնաթերթը, «Հասկ» կը գրէ թէ յուլիս 23ին սկսան դպրեվանքին նոր շէնքին շինութիւնը՝ թանգարանի, մատենադարանի եւ ընծայարանի բաժիններով, Անթիլիասի Մայրավանքի հրջափակին մէջ, դպրեվանքին նախկին շէնքին գրեթէ արեւմրտեան կողմը, նարնջենիներու պարտէզին մէջ։

Այս նոր շէնքը նուէրն է Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան, որ տրամադրած է 40 հազար ոսկիի պատկառելի գումար մը, իբրեւ նախատեսուած ամբողջական ծախքը այս նոր շէնքին։ Շինութեան յատակագիծը պատրաստած է Ամերիկեան Համալսարանի ճարտարապետական ամպիոնի դասախօսներէն՝ Պ. Խորէն Երամեան, իսկ շինութեանց յանձնառուն է երիտասարդ ճարտարագէտ՝ Պ. Հայկաշէն Ուզունեան։

Յուլիս 30ին եղի ունեցած է հիմնարկէքը՝ մատաղի զենումով։

Նոր շէնքին տարածութիւնը քիչ մը աւելի ընդարձակ է քան Դպրեվանքին նախկին շէնքը։ Պիտի ըլլայ եռայարկ՝ թանգարանի, մատենադարանի բաժիններով։ Կը նախատեսուի աւարտել եօթը ամիսէն։

Այս շէնքին մէջ պիտի ամփոփուին հայկական եւ արեւելեան հնութիւններ — ձեռագիրներ, հին դրամներ, զարդեր, զգեստներ, անօթներ, արձանագրութիւններ, հին տպագրութիւններ, եւլն.։

Կարմիր վտանգը Իրանի մէջ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՁԳՈՅԱՆԱՅ

Նորէն վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդուին Իրանի ներքին կացութեան մասին, իբրեւ հետեւանք անգլեւիրանեան վէճին։

Նախագահ Թրումընի խորհրդականը, Հէրիմըն, Ուաշինկթըն վերադառնալով, պարզեց իր տեսակէտները։ Այս առթիւ դիտել կուտար թէ համայնավարները կրնան կացութեան տէր դառնալ, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ։ Ահաւասիկ իր խօսքերը՝ արտասանուած՝ լրագրական ասուլիսի մը մէջ.

— Կենսականօրէն անհրաժեշտ է կարգադրութիւն մը, վասն զի Պարսկաստանը շատ նպաստաւոր գետին մըն է համայնավարական թափանցումի համար։ Համայնավարները մասնաւորապէս գործօն են այդ հրջանին մէջ եւ պիտի օգտուին առաջին առիթէն, երկրին տէր դառնալու համար։

Մեւնոյն օրը ծանրակշիռ լուրեր հասած էին Թէհրանէն։ Բուռն ցոյցեր կը պատրաստուին Աբադանի մէջ, դուրս քշելու համար անգլիական փոքրաթիւ գաղութը։ Ձախակողմեան Թուտեհ կուսակցութեան վարիչներուն ճառերը եւ բանուորներուն ուղղուած կոչեր կը թելադրեն գործադուլ յայտարարել քարիւղաբեր հրջանին մէջ, ուր գործերը կանգ առած են արդէն։ Անգլիացի մասնագէտներուն մեկնումէն ի վեր, համայնավարները աւելի աշխուժացած են։ Ուրիշ ծայրայեղ հոսանքներ ալ կը գրգռեն պարսիկ բանուորները։

Ազգայնացման թունդ ախոյեանը, Հոսէյն Մաքի, նորէն բուռն ճառեր խօսեցաւ նաւթահորերու հրջանին մէջ, Անգլիացիներուն դէմ։ Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ աւելի մեծ վճարում եւ ապրուստի լաւագոյն պայմաններ կը խոստանայ բանուորներուն, անոնց համակրանքը շահելով։ Յարաբերութիւնները հետզհետէ կը լարուին Պարսիկներուն եւ Անգլիացիներուն միջեւ։ Մասնագէտներու վերջին մասն ալ պիտի հեռանայ, եւ՝ յառաջիկայ շաբթու հազիւ 350 Անգլիացիներ պիտի մնան Աբադանի մէջ։

Ֆրանսայի տեսակէտները օրուան հարցերու մասին

ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՈՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԴԱՄԱԿՑԻՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻՆ

Արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, Սան Ֆրանչիսկօ մեկնելէ առաջ անգամ մը եւս պարզեց կառավարութեան տեսակէտները՝ միջազգային հարցերու մասին, լրագրական ասուլիսի մը մէջ։ Ըսաւ թէ Ֆրանսա սկզբունքով համաձայն է որ Յունաստան եւ Թուրքիա մտնեն Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։ Այս յայտարարութեամբ, առաջին անգամ է որ պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Ֆրանսան ալ յարած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու տեսակէտին։ Պ. Շուման դիտել տուաւ թէ այս խնդիրը կապ ունի Միջերկրականի, Միջին Արեւելքի եւ Հիւս. Ափրիկէի վերաբերեալ հարցերուն հետ։ Այս մասին առանձին ալ պիտի խօսին Անգլիոյ հետ։

Գալով միւս հրատապ խնդիրներուն, «պատերազմէն վեց տարի վերջը անհրաժեշտ է հաշտութիւն կնքել Ճափոնի հետ։ Այս ձեռնարկը աւելի դիւրին է Մ. Նահանգներուն համար, որ գրաւման միակ իշխանութիւնն է, քան Գերմանիոյ դաշնագրին համար, քանի որ չորս պետութիւններ պէտք է համաձայնին այդ երկրին մէջ։ Քորէայի զինադադարի բանակցութիւնները միայն զինուորական են։ Վճռական խօսքը Ազգաժողովին կը պատկանի։ Ուաշինկթընի ժողովին մէջ, երեք արտաքին նախարարները նախ պիտի զբաղին արեւմտեան Գերմանիոյ նոր կարգուսարքով, յետոյ եւրոպական բանակով եւ վերջապէս Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութեամբ։ Գերմանիա իրաւունքներու հաւասարութիւն կը պա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Մեր երկիրը լեռնաշատ է, աւելի ճիշդ՝ մեր երկիրը լեռ է ու անհարթութիւն, բարձունք ու փոս, գահավէժ ու անդունդ, մթութիւն ու արեւ. հակադիր ու անբացատրելի հանգոյցներու թընճուկ՝ որ գարերէ ի վեր կը լողայ փառքի ու անկումի պատմութեան մը մէջէն, ու դեռ՝ կը հաւատայ իր ժողովուրդի քաղաքական ազատութեան:

Մեր լեռները՝ Մասիս, փոքր Մասիս, Բիւրակն, Թանտուրէկ, Ծաղկեոյ, Փալանտէօքէն, Աղ-Գաղա, Արագած, Բզովդալ, Ահմանկան, Բեչանակ, Սուկաւէտ, Սիփան, Նեփրուլթ, Գրգուռ, Կարկառ, Ընձաքեար, Վարագ, Սիփիկոր, Կոփ, Լալուառ, Սօղանլու, Աղ-Տաղ, Մայմեխ, Գափուճըգ, Գինալ տաղ, Աղ տաղա, Արայի լեռ, Արտօս, Անտօս, Մարաթուկ, Սեղանսար, Ծովասար, Անտոք, Արքաչին, Բերլի տաղ, Քէօսէ տաղ եւայլն:

Ա՛լ բաւական է: Ես տեսած եմ մեր լեռներէն շատերը, ես՝ տարափած եմ մեր լեռներէն, բայց սիրած եմ զանոնք՝ իբրեւ գեղեցկութիւն բարձրութեան ու կեցուածքի, իբրեւ խորհրդանիշ հպարտութեան եւ առնական գործերու, իբրեւ յայտաբար արմենական ցեղի տոկունութեան ու կարծր կամքի, իբրեւ ազդակ՝ մեր գոյութեան...: Առանց այս լեռներուն՝ մեր երկիրը գեղեցիկ ու պատկառելի պիտի չըլլար, ու մենք՝ պիտի ենթարկուէինք անհետ կորստեան: Լեռը մարդուն կուտայ քաջութիւն, զայն կը դարձնէ վեհանձն ու արդարակորով, բարի ու խղճամիտ...: Բոլոր հոգեկան ախտերը, բարոյական նախումները, պոռնկութիւնն ու չարաչահութիւնը, ստախօսութիւններն ու դաւաճանութիւնները դաշտերէ եւ անոնց քաղաքներէն կուգան իբրեւ գարշահոտ աղբաջուր...

Թո՛ղ ըսէ հայութիւնը թէ՝ իր բարոյականի ու նկարագրի մաքրութիւնը չէ առացած իր լեռներէն, թէ՝ հայրենի տուներու դիմադրական ոգին անոնցմէ չէ, թէ՝ իր մտածումի պայծառութիւնը, իր հոգիի անմեղութիւնը, իր նիստ ու կացի աւանդական բարութիւնը, իր ամուսնական ուխտի ու տուած երդումի կամ խօսքի կարծրութիւնը իր լեռներէն չէ...: Չեմ հաւատար. հայութիւնը ապերախտ չէ եղած երբե՛ք, ան կը սիրէ իր լեռները. զանոնք կը նկատէ ցեղային ներշնչումին աղբիւր:

Մեր պապերը, այսինքն՝ Արմէնները, որոնք իբրեւ անհանդարտ դետ ու հեղեղ, հոսեցան դարերու մշուշին մէջէն, անցան երկրէ երկիր ու միջավայրէ միջավայր, տեղ մը չկրցան կանգ առնել, հոն հաստատելու համար գիւղ ու քաղաք, հոն ապրելու համար իբրեւ քաղաքակրթական ազդակ, ու վերջապէս՝ ծանրանալ հողի շերտի մը վրայ, անոր վրայ նստիլ իբրեւ օրակական հաւաքականութիւն եւ զայն կոչել ՀԱՅՐԵՆԻՔ...:

Եթէ, համաձայն յունական առասպելներու կամ Ստրաբոնի ըսածին, Հայերը Թրակիացի են եւ գաղթած են Թրակիայէն, ինչո՞ւ Թրակիան չկոչուեցաւ Հայոց ՀԱՅՐԵՆԻՔ, այսինքն՝ Արմենիա կամ Հայաստան: Դարձեալ՝ Հայերը չորս դար ապրեցան Ալիս ու Իրիս գետերու միջեւ տարածուած հողաշերտին վրայ, բայց ինչո՞ւ ան ալ չկոչուեցաւ Հայոց հայրենիք: Հայերը քալեցին հաւաքականօրէն եւ հանդրուանէ հանդրուան, բայց չունեցան Հայրենիք: Այս երեւոյթը իր պատճառներն ունի: Կամ Հայերը տակաւին աստանդական ցեղ էին, անկազմակերպ հօտ ու ջոկ, զուրկ պատմակերտումի ընդունակութենէն, հետեւաբար նաեւ ոչ քաղաքակիրթ, եւ կամ՝ իրենց անցած երկիրներէն ոչ մէկը գրաւիչ կամ կախարդական երեւցաւ իրենց աչքին, ուրեմն նաեւ օտար՝ իրենց հոգեկան ու մտային ցանկութիւններուն: Ամէն թռչուն կամ կենդանի, թուխս նստելէ կամ ձագ ունենալէ առաջ կը փնտռէ բոյն մը, պատսպարան մը՝ որ նախ գոհացում տայ իր կենդանական ներքին, կազմախօսական ինքնուրոյն պահանջին, յետոյ՝ ապահովութեան զգացում, երջանիկ կամ գոհ ապրելու վստահութիւն ներշնչէ:

Ուրեմն, այս բացատրութեան առնչութեամբ, մեզի կը ներկայանան երկու հակադիր հարցեր. 1) ժողովո՞ւրդն է որ կը ստեղծէ սեփական հայրենիքը, համաձայն իր ներքին ու արտաքին բաղձանքներուն. 2) թէ ոչ՝ հայրենիքն է որ մարմին կուտայ ժողովուրդի մը, անոր մէջ դնելով իր Եսը... իր առանձնայատկութիւնը: Թերեւս երկուքն ալ յախորտալու իրաւունք ունին, երկուքն ալ ներգործող ազդակներ են, իսկ ես՝ չուրանալով հանդերձ աշխարհագրական ազդակին ոյժը եւ անոր կատարած դերը, պիտի ուզեմ բնական էակին մէջ բան մը աւելի տեսնել եւ ստեղծագործութեան պատիւը անոր տալ, հետեւաբար՝ ես նախապատիւ համարելով բանաւոր մարդը՝ ցիւթէն, ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ փնտռելու եւ գտնելու, անոր մէջ՝ իր հոգիին բաղձանքն ու կարօտը հոսեցնելու, իր սրտին երազն ու տեսիլքը անոր մէջ ներարկելու, իր ընկերային, հանրային, կրօնական, քաղաքական, մտային ու քաղաքակրթական գրոշմը անոր վրայ դնելու փառքը, օր-ցերեկով, փողով ու թմբուկով ՄԱՐԴՈՒՆ կուտամ:

Եւ Հայոց աքանչելի ու բազմահրաշ հոսումը՝ դարերու առապարներէն՝ կանգ չառաւ, մինչեւ այն օրը, երբ ան մօտեցաւ աւանդափառ Մասիսին, անոր շուքին տակ եւ անոր շունչին առջեւ վար իջեցուց իր բեռները, հողով ու քարով շինեց Հայկական Անդրանիկ Տունը, այսինքն՝ հայ ժողովուրդի քաղաքակրթութեան առաջին եւ մեծագոյն ակը: Արարատեան դաշտին մէջ Մասիսը կը բարձրանար իբրեւ երեւակայութիւն գրգռող աշտարակ եւ անմատչելի բարձրութիւն, իբրեւ պատկառանքի ու մեծութեան խորհուրդ, եւ դեռ՝ յաւիտենականութեան յուշարձան: Հայ ժողովուրդը այս լերան մէջ գտաւ իր վաղուան հրաշքը, եւ անով հիւսեց իր Գիրք Ծննդոցը...:

Աճեցաւ ու բազմացաւ: Մեծցաւ ու տարածուեցաւ, գրաւեց Նաիր-Ուրարտական աշխարհը, իր մէջ ձուլեց, հալեցուց օտար ժողովուրդներն ու ցեղերը, ու դարձաւ Ազգ՝ մտային հզօր թափով, մշակոյթի ախոյենական հպարտութեամբ, պատմակերտումի ընդունակութիւնով: Ան՝ իր հոգեկան բաղձանքին համաձայն ձեւաւորեց հայրենիքը իբրեւ փեթակ ու բջիջ, անոր մէջ լեցուց իր ուղեղին մեղրը, իր երեւակայութեան հիւթը եւ իր երազին խորհրդաջուրը, ամուսնացաւ այդ հողին հետ... նարօտ կապեց իբրեւ անօրինակ փեսայ, պաշտեց զայն, դիւցազնացուց զայն եւ երգեց Անոր փառքը...:

Մտիկ ըրէք պատմութիւններու կանչը, դո՛ւք բոլորդ, ո՛վ որ էք, ազգ կամ ժողովուրդ, Տունով պայմանաւոր է Ընտանիքը, իսկ ազգը՝ Հայրենիքով: Ամէնէն առաջ փեթակ-հայրենիքը, յետոյ՝ երկունքի աքոցը եւ երգը ապրումին...: Ամէնէն սուրբը՝ հայրենիքը, եւ ամէնէն աւելի խորհրդաւորը՝ Հայրենիքը:

Հայրե՛նիք, հայրե՛նիք...:

Լսեցէք պատմութեան կանչը:

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

ՏԱՐԷ՛Ք ՄԵԶ ԱԼ

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶԻՆ

Մեծ Եղեռնը հետզհետէ կը հեռանայ անցեալին հետ եւ մաս առ մաս կ'անհետանայ ժամանակին անդունդն ի վար:

— Պիտի կրնա՞յ դիմադրել տարիներու ահեղ ուժին:

— Անտարակո՛յս:

— Ի՞նչպէս արդեօք:

— Սերունդներուն հաւատաւոր եւ յարատեւ աշխատանքով:

Սեւ Ցուցերուն յորդ աղբիւրը կաթիլ կաթիլ կը նուազի օրերուն հետ:

— Պիտի թողո՞ւնք որ ան ցամքի յաւերժապէս եւ մեզ զրկէ ազատարար իր Ողբերգէն:

— Ամենեւի՛ն:

— Ի՞նչպէս արդեօք:

— Միշտ ճգնելով եւ ոգնելով եռանդագին:

×

Թանձր մութը տարածեր էր խորհրդայեղց իր սարսուռը և աստղերը շատո՛նց քունէ ելեր էին:

Բայց եւ այնպէս, կարաւանը դեռ կը քալէր:

Երկու շաբաթ առաջ միայն տարագրուած՝ ան կը քալէր, ահա արդէն, ցնցոտիով եւ կիսամերկ, լուռ ցաւերով ու խոցոտած, անմարդկային կերպարանքով եւ բեկորներ թափթփելով ճամբուն վրայ:

Ոստան Հանիս կարաւանին առաջնորդն էր, յառաջապահ ոստիկանին անմիջական հետքին վրայ: Ան խոյս կուտար ետ մնալէ: Որովհետեւ, ով որ կախուէր վերջամասէն, կը վհատէր եւ այլեւս չէր հետեւեր կարաւանին: Կ'անշարժանար տեղւոյն վրայ, ցուրտ նայուածք մը կ'երկնցնէր գինքը լքող զանգուածին, ապա հանդարտ եւ ինքնամփոփ, գլուխն առած ուսերուն մէջ, կը յանձնուէր Հայու անգութ ճակատագրին: Ու Ցիսուսի համբերութեամբ եւ լռութեամբ, կը սպասէր որ անուշ մահը շատ չուշանար:

— Քալէ՛, տղաս, քիչ մը եւս չե՞ս համբերեր, հիմա շուտով պիտի հասնինք, ըսաւ կրկին հէք մեծ մայրս, եւ ձախ ձեռքին չոր ու ջղուտ մատներուն տակ, աջ դաստակս կորովակի սեղմելէ ետք, գիս արթնցուց:

Որովհետեւ, ես գրեթէ քնանալով կը քալէի:

Գիշեր առեն, ճամբան բնաւ չի կարճնար եւ չի հատնիր: Ընդհակառակն, ան կ'երկարի եւ կը շատնայ ձեր քայլերուն, վհատութեան եւ խոշտանգիչ յոգնութեան հետ:

Իսկ մեր ճամբան ինչո՞ւ հատնէր: Տարագրեալ կարաւան մը գիշեր ցերեկ պիտի քալէր:

Ըսէ՛ք, խնդրեմ, տաս տարեկան պատանի մը միթէ կրնա՞ր համակերպիլ եւ հանդուրժել այդ անողոք պարտադրութեան: Ուստի, դարձեալ, սովորական դառնութեամբս, ու թերեւս աններելի հեգնութեամբ ալ, ընդդիմացայ խեղճ մամիկիս.

— Ես այլեւս քու խօսքերուդ չեմ հաւատար:

Քանի՛ օր է գիս կը խաբես: Դուն գիտես որ հասնիլ չկայ: Դուն գիտես որ մեր այս ճամբան չի վերջանար: Անկէ առաջ կարաւա՛նը, մենք ամէնքս կը վերջանանք...

— Լռէ՛, լակոտ, եւ արտօրս առաջ անցնիլ: Քեզի՛ կ'ըսեմ: Մի՛ տնտնար: Ու չըլլայ որ անգամ մըն ալ այդպէս խօսիս: Կը վերջանա՞նք: Մենք ամէնքս կը վերջանա՞նք: Ո՞վ է ըսեր:

Ու մեծ մայրս գիս զայրոյթով ցնցելէ ետք, ինծ փոխանցեց ամբողջ ուժը իր գօտիին, եղունգները ձախ ձեռքիս մէջ մխրճելով:

— Ողջա՛, մեծ մայր: Արիւն կուլան մերկ ոտքերս: Ըսէ՛, ի՞նչպէս յառաջանամ: Կ'ուզեմ իյնալ եւ քնանալ: Ա՛լ գիս հետդ մի քաշկռտեր: Ես այլեւս չեմ դիմանար...

— Անօ՛ւշ տղաս, կը դիմանաս: Դուն պէտք է որ դեռ դիմանաս: Մենք կը թափինք, կ'անհետանանք: Առիկա չէ՛ մեծ աղէտը: Իսկ դուն անշո՛ւշտ պիտի տոկաս, որովհետեւ Հայոց ազգը քեզմով միայն պիտի կրնայ յարատեւել: Պէտք չէ որ ան ոչնչանայ:

— Սակայն, մե՛ծ մայր, միթէ մոռցա՞ր ոտնակոխան այն բիւրաւոր դիակները, հալած հատած արեւին տակ, ու դեռ վաղն ալ, դժբախտաբար միւս օրն ալ, երկար օրեր եւ շարունակ, մեր այս ճամբան պիտի ըլլայ գերեզմաննոց: Ըսէ՛, ինչպէ՞ս պիտի տոկանք:

— Ամօ՛թ քեզի: Ուրեմն այդպէս, հիմակուընէ յուսահատ ես այդ տարիքիդ: Ո՛չ զաւակս, կը սխալիս, դուն տակաւին շատ գարուններ պիտի տեսնես եւ մեր ազգը պիտի ապրի: Քալէ՛, տղաս:

Լուսածագ էր, երբոր հասանք Թամզարայի մուտքին առջեւ: Օ՜, վերջապէս, կարաւանը պիտի հանգչէր:

Սակայն, ահա, թէ՛ առջեւէն թէ՛ ետեւէն, սուլիչներուն միաբերան եւ ահարկու հրամանը.

— Կենալ չկա՛յ, հետեւեցէք շիտակ ճամբուն:

Հանիս հազիւ կրցաւ կլլել իր բողոքին, հայհոյանքին եւ անէծքին ալաղակը: Բայց եւ այնպէս, ես լսեցի ատամներուն կրճտումը.

— Շա՛ն զաւակներ...

Եւ յուսախաբ, կարաւանը երկարեցաւ հայանին հարաւային կողերուն հետ: Կը մագլցէր բլուրն ի վեր, երբ մեծ մայրս գիս կանգնեցուց, շունչ մը քաշեց, եւ նայուածքը՝ ոտքերուն տակ՝ Թամզարային նետելէ ետք, ակնթարթ մը զայն խուզարկեց, յետոյ պարզեց ցուցամատը եւ ինծ դարձաւ.

— Տեսա՞ր ժամը, ուր ջոջպապդ յիսուն տարի պատարագեց: Նայէ՛ աջին՝ առաջին տան, կից դպրոցին: Նոր հարս էի, երբ մեծ հայրդ զայն վերջնապէս լքեց գնաց, Սեւ Ծով իջաւ եւ հոն մնաց, ուր իբրեւ թէ լի բուռներով դեղին ոսկի պիտի դիզէր:

Ու մեծ մայրս ոգեկոչեց իր աւանին չէն անցեալը: Ափսո՜ս, սակայն, ունկնդրելու սիրտ չունէի:

Կենդանութեան ոչ մէկ նշոյլ՝ Թամզարայի այգիներէն եւ տուներէն:

Մարգարիտներ շողշողացին հէք Հանիսի աչերն ի վար:

Այս անգամ ե՛ս ըսի իրեն.

— Քալէ՜, մեծ մայր:

Թուրք կայսրութեան մեծ բանակին հանդիպեցանք արտերուն մէջ: Թնդանօթի ծոյլ սայլերուն ճռնչիւնը սիրտ կը խառնէր:

— Մե՛ծ մայր, ասոնք ուրկէ՞ կուգան:

— Բերդէն, ձագս: Թո՛ւ, թո՛ւ, թո՛ւ, չեն ամչնար: Մեծ տէրութիւն պիտի ըլլայ եւ գացեր է ընդհարելու Հայոց բուռ մը քաջերուն հետ, թնդանօթով ու բիւրաւոր զինուորներով: Ահա, հիմա, աւարտեր են իրենց գործը եւ կը դառնան Սեբաստիա:

Փաշա մըն էր այդ բանակին առաջնորդը, որ անվարան՝ մէկ ցերեկուան հանդիստ տուաւ կարաւանին, զայն լիացուց սուտ հացով, եւ գոհունակ՝ ասպանդակեց իր հպարտ ձին:

Կարեկցութիւն նշմարեցի զինուորներուն աչքերուն մէջ, երբ բանակը բաժնուեցաւ կարաւանէն:

Հանիս ծամեց եւ ծամծմեց երկու պատառ միջուկ միայն ու քրթմնջեց.

— Աւազակնե՛ր, որո՞ւն հացը որո՛ւ կուտաք:

Պէտք է ներել հէք մեծ մօրս, որուն սիրտը շատ այրած էր:

Հասանք Շապին Գարահիսար կէս գիշերուան խաւարին մէջ:

Կարաւանը լուռ քաղաքը կիսեց անցաւ, յառաջացաւ մինչեւ պորտը եւ սուլիչին զիլ ձայնին հետ՝ փութով մտաւ հանրապարտէզ ու քնացաւ դեռնատարած:

Կէսօրուան դէմ, երբ աչքերս չփչփեցի, բարի Հանիս որ աջ ծունկը դարձեալ գլխուս բարձ ըրած էր եւ մրափով վրաս հեկած՝ գիշերն ի բուն, ծաղրապատիկ ու կռթնած հաստ բունի մը, ինծ նայեցաւ երջանկաւէտ, եւ գոհ՝ ըսաւ.

— Ո՜հ, որդեակս, մէկ ամսուան քուն քաշեցիր:

Կարաւանն ալ արթնցեր էր եւ կը խայտար երանութեամբ, որովհետեւ՝ պիտի հանգչէր երեք

գիշեր, երեք ցերեկ: Ցետոյ, Աստուած ողորմած էր: Ու երեք օր, քաղցը զէնքը պիտի չուտէր, որովհետեւ բնութիւնը մեղրածորան եւ սաթ թութի ծրի սեղան պատրաստեր էր ամենուրեք:

Կուլա՛ր, սակայն, Անդրանիկին հերոսածին որորանը:

Իսկ հոն, վերը, Հայոց Բերդը սուգ էր մտեր, հիմա թեւատ եւ վշտաբեկ, որ ամենէն մարտկոցն էր դեռ՝ վեց օր առաջ, պզտատտենչ արծիւններուն:

Խիզախ Բերդը, անմխիթար, կ'ողբար ահա իր լանջերուն քաջամարտիկ հերոսները եւ Թիկունքի արիասիրտ ժողովուրդը, որոնք այժմ աքսորական ու զինաթափ, վստահաբար կ'ըմբոստանան քրիստոնեայ Աստուծոյ դէմ, եւ բարկութեան ու նզովքի տարափի տակ, զայն կը խաչեն տարագրութեան ճամբուն վրայ:

Իսկ մե՛նք՝ Բերդը, ինչպէ՞ս ապրէք այսուհետեւ առանց Հայու:

Դաժանագէմ քսան պահակ կը հսկէին մեր կայանին երկյարկանի եւ միայնակ շէնքին վրայ, ուր քաղաքին գեղեցկագոյն հայ կոյսերը, խլուած իրենց արմատներէն, աղի արցունք կը թափէին: Որովհետեւ, բոնի ուժը զիրենք չուտով պիտի բաշխէր մեծահարուստ Տաճիկներուն:

Այդէն մինչեւ իրիկնամուտ, իւրաքանչիւր փոք պատուհան եփ կը հանէր կարաւանին եռուն հոգին, զոյգ զոյգ կանգնած էակներուն ակերսարկու նայուածքին տակ: Հէք կոյսերը մեր օգնութեան կաոչեր էին եւ փրկութիւն կը յուսային:

Վեց օրուան մէջ, անոնք կարծես ծիւրեր էին եւ պառաւցեր: Ուռած աչքեր: Ու տրտմութեամբ կարծրացած անուշ դէմքեր, լուրջ եւ մռայլ ակօսներով: Նորափթիթ կոկոնները խամրեր էին դեռ չբացուած ամբողջովին:

Զորրորդ օրը չատ չուտ հասաւ: Արեգնափայլ առաւ մըն էր: Սուլիչը դեռ երկա՛ր, երկա՛ր կ'արձագանգէր, երբ մենք արդէն կազմ ու պատրաստ կը սպասէինք մեր մեկնումի հրամանին, որ միշտ կուգար դժխեմ պետէն:

Կարաւանը իր մակընթաց եւ նախաքայլ շարժման մէջ էր, երբոր յանկարծ կարծես շէնքը ճարճատեցաւ եւ ժայթքեցաւ: Ամէն հայ կոյս, անգոսնելով խիստ արգելքը, բացեր էր իր պատուհանը եւ դուրս կախուած՝ արտասուաթոր կը կանչուրտէր.

— Մայրե՛ր, քոյրե՛ր եւ եղբայրներ, տարէք մեզ ալ, տարէք մեզ ալ...

— Մի՛ լքէք մեզ: Մեզ մի թողուք առանց ձեռքը. .

— Մենք ինչպէ՞ս կրն ըլլանք Թուրքին...

— Ինչպէ՞ս կաթ տանք Թուրք լակոտին...

— Մենք ի՞նչպէս զայն «տղա՛ս» կոչենք...

— Տարէ՛ք մեզ ալ: Մեզ մի թողուք առանց ձեռքը...

Ուրեմն, այսպէս, իւրաքանչիւր անճար աղջիկ կ'աղաղակէր յանուն համայն պաշտպանութեան եւ չէր ողբար լոկ իր անճա՛ռ անդոհանքը: Ու բազմերանգ այդ ճիչերը քաոս չէին: Այլ համերաշխ եւ ներդաշնակ համերգ էին:

Պահակները սմքեր էին: Նահանջ մը կար իրենց վայրագ կեցուածքին մէջ: Տկարներուն անակնկալ ցասման խեղդուկ ձայներուն տակ, ատելի՛ էր անոնց վայրի լռութիւնը:

Խեղճ կոյսերը կը դողային: Անչա՛փ ահ կար անոնց թօնուտ աչքերուն մէջ: Ցաւագին էր բաժանումը: Կարծես թէ նո՛ր կ'որբանային: Մինչդեռ իրար չէինք ճանչնար դեռ անցեալ օր:

Կարաւանը կը թափանցէր անոնց անհուն տառապանքին, իր վաստակած տառապանքին ծանրութեամբը: Սակայն անզօր ու ճարահատ, կ'իջնէր ահա հովիտն ի վար, մոռցած իր իսկ գոյութիւնը, բայց ունկնդիր մեղեդիին.

— Տարէ՛ք մեզ ալ: Մեզ մի՛ թողուք առանց ձեռքը...

— Առնց ձեռքը... առնց ձեռքը... առնց ձեռքը...

Որքա՛ն յուզիչ, նոյնքան եւս գեղեցիկ էր դատապարտեալ աղջիկներուն արձակած այդ անկեղծ ճիչը՝ արհամարհոտ, ատելավառ եւ ժանտաբուխ: Դիւցազնաշունչ չեշտերով լի՛ մեր պատմութեան իմաստն էր ան:

Կարաւանը իջա՛ւ, գարձա՛ւ ու հեռացաւ: Եւ կուսական նայուածքները անհետացան: Ու մարեցան աղաչանքի եւ բողոքի հուսկ վանկերն ալ:

Հայոց Բերդը լուռ էր վերը:

Որովհետեւ, հէք կոյսերը իսլամական քօղերու տակ, վաղը, ափսո՜ս, Թուրքերու կին պիտի ըլլան: Վատութիւնը խորտակեր էր անոնց բոսոր երազները եւ հարսնութեան չուշանաթոյր զգեստները յափշտակեր: Կտորեր էր փեսաները, պսակալիր երէցները ու հրդեհեր՝ ամուսնական մեծ խորհուրդին սուրբ խորանը:

Վարդ կոյսերը պիտի դեղնին եւ մոմի պէս պիտի հալին իսլամական կանանոցին նսեմութեան մէջ:

— Օ՜, կենդանի նահատակներ, ո՞վ հայ կոյսեր՝ հերոսական, առաքինի եւ անարատ, ո՞ւր էք հիմա: Դուք հայկական անխիթապաշտ ոգւով սնած վա՛րդ աղջիկներ, որ անէնչացիք աքսորեալի քաղցին, քիրտին եւ խոնջէնքին, փոխան Թուրքին չուայտ կեանքին: Կը լսեմ դեռ հոգեպարար ձեր մեղեդին.

— «Տարէ՛ք մեզ ալ: Մեզ մի՛ թողուք առանց ձեռքը...

Փոքրիկ տղայ, ես այն ատեն, առանց գիրքի եւ ուսուցչի, գտեր էի «Ցեղին Ձայնը».

— «Տարէ՛ք մեզ ալ: Մեզ մի՛ թողուք առանց ձեռքը...

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Առանց այցեգիրի...

— Խնդրեմ, հասցէն այդ բժիշկին: Հոգ չէ, սուղ այցեգինով ըլլայ:

— Ինչո՞ւ այդքան խրարանցում: Աջին-ձախին լեցուն բժիշկներ կան:

Գո՛ռ... Ձայն չկայ:

Գո՛ռ... «Ալօ՛: Տոքթորը հոս չէ, օդափոխութեան գնաց...»:

Երրորդ մը: Զորրորդը՝ գալ շաբթու վերջը, կամ ամսու կէսին: Միւս ամսուան պոչին թերեւս կուգայ...:

Է՛հ, բժիշկն ալ մարդ է: Օդի, արեւի պէտք ունի: Քիչ մը համբերութիւն: Պարկ մը կոբով: Ինչո՞ւ նախապէս նկատի չէք առներ բժիշկին մեկնումը: Գոնէ ատեն մը կրնայիք ուշացնել ձեր հիւանդութիւնը...

Ասոր նման շիբինութիւնները, հիւանդին ալ օգտակար են: Հաւատացէք:

Փարիզը պարպուած է գրեթէ: Բոլորն ալ օդափոխութեան գացած են:

Արուարձաններու գնացքները կիսապարապ: Փողոցները լռիկ-մնջիկ: Հապա՛ մեկնողներուն բաժին իյնալիք օդը՞... Օ՛, մենք՝ մնացողներս կը վայելենք հանդարտօրէն եւ ձրի...

Բայց, կան վնասներ ալ, որ օդին երեսէն կը վայելենք: Օրինակ, բժիշկներուն, իրենց հիւանդները եւ այցեվճարը լքելով՝ օդի պէս խեղճ ու կրակ բանին ետեւէն իյնալն է: Լրջութեան դէմ չէ՞ սա...

Պէտք է ճար մը գտնել, օգ հետապնդելու այս մոլութեան դէմ: Գոնէ Հիպոկրատի հետեւորդներու համար:

Մինչ այն՝ կ'առաջարկեմ — Մարդիկ, ախտաղուլ պէտք է հաշակեն՝ զօրաւոր կամքով մը: Եթէ վարժութիւն ձեռք բերեն՝ հետեւանքը թող բժիշկները մտածեն...

Եթէ այս ախտաղուլը անկարելի կը թուի շատերուն՝ ահա ուրիշ աւելի աստուածահաճոյ միջոց մը:

Կը փնտռէք, կը գտնէք, «չունչը մաքուր» անձ մը, որ հիւանդներուն վրայ Նարեկ կարդալով կարենայ բուժել զանոնք:

Գաւառներուն մէջ, մեծ յարգ ունէին այս աղօթարարժները՝ որ նոյն իսկ առողջներն ալ կը բուժեն, կ'ըսուէր...

Է՛հ, մեր տէրպապաները կան, որ զբաղած են, Լոնտոնէն-Պերլին, Ժընեւէն Միլանօ, Ալժէէն-Պրիւքսէլ նետի պէս սուրալով...

Այդ տեղումները, բազմաթիւ Հայեր, կարգի կը սպասեն՝ օրինաւոր կնիկով մը, իբրեւ ընտանիքի պատուական հայրեր«գիրքաւորուելու»: Թաղային զպրոցը սպարտելու մօտ զաւակներ ունին, որ անմկուռն մնացած են: Կան որ տէրտէրի աղօթքին ու բարեխօսութեանը պէտք ունին անդենականէն լաւ կերպով ընդունուելու համար:

Ուրիշ միջոցներ չէ՞ք գիտեր այս օդավնասարարութեան դէմ:

— Ես, իմ կողմէս, առանց այցեգինի, պուտ'մ ծիծաղ կը տրամադրեմ, հիւանդ կամ հիւանդանալու տրամադիր բարեկամներուս, — թշնամիներ ունենալուս վրայ վստահ չեմ, ապա թէ ոչ, անոնց ալ կը հասնէի:

Այս պուտ մը ծիծաղը եթէ օգտակար չէք գտներ, գոնէ ձրի ըլլալու յատկութիւնը՝ բաւական բուժական կրնայ ըլլալ...

Մինչ այս, մինչ այն, ատեն մըն ալ համբերելու մարդմնքը շարունակելու է, մինչեւ որ հրատարակուի Նարդունիին «Տունին Բժիշկը» հատորը:

Այն ատեն, ամէն րոպէ կ'ունենանք մեր մօտը, մեր անձնական բժիշկը:

Իսկ այն բժիշկները որ օդամթերումի կ'երթան — եւ որպէս զի իրենց հիւանդները չզրկուին խնամքէ — այդ հատորէն մէյ մէկ օրինակ կը զրկեն իրենց յաճախորդներուն՝ առժամապէս զիրենք փոխանորդելու համար...:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ (ՆՈՐԵՐԷՆ)

ՏԱՆՁԵՆԻՆ

Գարնան հովի դէմ ճիւղերը բացած՝
Ահա կանգնել է ծաղկած տանձենին...
Մեղմիկ զեփիւռից թերթերն սպիտակ՝
Ձեան փաթիլի պէս թափւում են գետնին...

Տե՛ս, թռչունների մի ամբողջ երամ,
Գարնանային խենդ ճախրանքից յետոյ,
Երգով իջնում է տանձենու վրայ,
Ճռւողում այնտեղ մինչեւ երեկոյ:

Բուրմունք է, երգ է ծառն այդ տանձենու,
Նրա վրայ կայ մի յուշատախտակ,
Ծառն այդ տնկել է Կոմիտասը մեր
Վաղարշապատի վանքի պատի տակ...

Այդ նա՛ է նստել մի օր այս թմբին,
Լռիկ երազել, թախծել ու խորհել,
Տանձենու թափւող ծաղիկների տակ
Երգել «Գարուն ա, ձիւն ա արել...»:

Երբ վերջին անգամ հեռացաւ անդարձ,
Վանքի խօժոռած, գորշ պարիսպներից,
Քնքոյշ տանձենին ծաղիկ էր թափում,
Կարծես սգալով նրա ետեւից:

Մարել է շունչը մեր Կոմիտասի
Բայց դեռ ծաղկում է նրա տանձենին...
Խաղաղութեան մէջ, լոյսի ծովի մէջ
Նուիրական յուշ դարձած տանձենին:

ՆՈՒԱՐԴ ՆԱՐԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

Գոհունակ նստեցայ նստարանի վրայ եւ սկըսայ հետաքրքրութեամբ դիտել ճնճղուկները, որոնք ծլւլում էին ուրախ զուարթ, թռչկոտում ու անհոգ պտտում պարտէզում:

— Ահա սրանք, ո՛չ ցանում են եւ ո՛չ էլ հընձում: Եւ ինչքա՜ն դիւրին է իրենց կեանքը, կարծես թէ՛ իրաւունք ունէին ամէն տեղ կեր փնտռելու, իսկ ես պարտաւոր էի նուաստանալ հնամաճառի առջեւ: Մէկ վայրկեան իմ մէջ արթնացաւ կատաղութիւն, քէն բոլորի եւ ամէն ինչի դէմ. սակայն արեւը զմրուխտի պէս ցոլում էր խոտերի վրայ, իսկ չագանակենին այնքան լայն բացել էր իր թեւերը եւ տարածել ծառուղու վրայ խիտ, գրեթէ մանիշակագոյն իր շուքը, որ ես մոռացայ աշխարհի անարդարութիւնը ու հըմայուեցայ բնութեան գեղեցկութեամբ:

Օդին մէջ տարածուել էր ծաղիկների գլխիչ բոյրը ու մեղմ հովը անտեսանելի հովհարով շոյում էր այտերս:

Երեկոյեան ժամը 4ն էր. այդ ժամին լոյս էին տեսնում երեկոյեան թերթերը:

Նախօրօք որոշել էի չորս սու յատկացնել «Paris-Soir»ին: Ոտքի ելայ, ուղղուեցայ դէպի Սէն Միչէլի պողոտան եւ գնեցի թերթը: Նստելով նստարանի վրայ, եղունգով գծեցի բոլոր ինձ հետաքրքրող ծանուցումները: Աշխատանք գըտնելու գլխաւոր դժուարութիւնը կայանում էր այն բանի մէջ, որ ես չունէի ոչ մէկ վկայական նախկին ծառայութեանց, ինչ որ շատ կարեւոր էր Ֆրանսացիների համար:

Ահա՛ մի առեւտրական տուն, Ռիշէ, որ պէտք ունի չորս ծառայողի: Ինչո՞ւ ես չէի կարող լինել նրանցից մէկը: Օրական 16 ֆրանք: Այս վճարումը ինձ կը գոհացնէր: Սկսայ մտածել բախտի, աշխատանքի եւ 16 ֆրանք վճարումի մասին, սակայն աւելի շատ վճարումի քան աշխատանքի մասին: Ընդոստ վեր ելլելով, քայլերս ուղղեցի դէպի Պուլվառ Սեւաստոպոլ, ուր գտնւում էր «Ռիշէ» վաճառատունը: Ճանապարհի երկարութիւնը ինձ չէր վհատեցնում: Քայլում էի արագ, սակայն Շատըլէի հրապարակի վրայ պարտաւորուած եղայ կանգ առնել, հանգստանալ: Գլխի պտոյտ ունեցայ, վերագրելով այն յուզումի:

Ռիշէ վաճառատան սպասասրահում հերթով երկրորդ էի: Ընդունելութիւնը սկսում էր ժամը 5ին: Հաճոյքով նստայ աթոռի վրայ, կէս ժամ սպասելու ժամանակ ունէի: Այդ ինձ չէր ջղայնացնում, այլ ուրախացնում էր:

Կամաց կամաց սկսան գալ նոր թեկնածուներ՝ լրագիրները ձեռներին: Զարս կողմը դիտելով, ամանք վարանոտ, միւսները ինքնավստահ մտեւնում էին օրիորդ-քարտուղարուհուն, հերթի թիւ ստանալու համար: Օրիորդը շարժուն եւ ծեքծեքուն, ժպտ չէր իր ժպիտների մէջ: Քղանցքը այնքան կարճ էր, կարծես թէ կարած էր երկրագունդիս վրայ մնացած վերջին կտորից: Բաժանելով բոլորին թիւերը, նստաւ սեղանի առջեւ, հանեց պայուսակից իր փոքրիկ հայելին ու առանց ուշադրութիւն դարձնելու մեզ վրայ, սկըսաւ ուսումնասիրել իր երեսը այնպիսի մանրամանութեամբ որ կարծես իրեն տեսնում էր առաջին անգամ:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Տար.)

հանջէ: Այդ սկզբունքը ընդունուած է եւրոպական բանակի շրջանակին մէջ: Օթթավայի խորհրդաժողովին մէջ պիտի խօսինք Եւրոպայի կացութեան եւ նախանիւթերու մասին որոնց զինուորան բարձրացումը կը շլատէ թէ քաղաքայլի անտեսութիւնը եւ թէ վերազինումը: Ֆրանսա համաձայն է Ատլանտեան դաշինքի մը:

Գ. Շումանն ընդունելով հանդերձ թէ անակնկալներ կրնան պատահիլ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, քանի որ Խ. Միութիւնը կը մասնակցի, այնքան ալ յոռետես չերեւար:

Մոսկուա եւ Արաբները

Երէկ, չարաթ, Ապահովութեան Խորհուրդը նորէն քննեց Սուէզի ջրանցքին խնդիրը: Այս առթիւ բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատէին թէ Խ. Միութիւնը պիտի մերժէ (վեթօ) արեւմտեան երեք պետութեանց այն բանաձեւը որ կը դատապարտէ Եգիպտոսի ընթացքը՝ Իսրայէլ գացող նաւերու հանդէպ: (Ջրանցքէն չեն կրնար անցնիլ այն նաւերը որ Հայֆա կ'երթան, ապրանք տանելով Իսրայէլի):

Խ. Միութիւնը տարբեր դիրք բռնած ըլլալով այս հարցին մէջ, ի վնաս Իսրայէլի, մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Եգիպտացիներուն: Արտաքին նախարարը, Սալահէտտին փաշա, «բարեդէպ անակնկալ մը» կոչեց Մոսկուայի այս դիրքը, շեշտելով.— «Կը յուսամ թէ ռուսական միջամտութիւնը անկիւնադարձ մը պիտի կազմէ, ապահովելով իրաւունքը, արդարութիւնը եւ կացութեան ամրապնդումը Միջին Արեւելքի մէջ»:

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ Մոսկուա Եգիպտոսի կողմը բռնելով, կ'ուզէ խորացնել պառակտումը՝ արեւմտեան պետութեանց եւ արաբական երկիրներուն միջեւ, սիրաշահիլ Արաբները եւ զօրացնել իր ազդեցութիւնը: Գահիրէի մեծ օրաթերթը, «Ալ Ահրամ», Խ. Միութեան միջամտութիւնը կը նկատէ «նոր ազդակ մը Միջին Արեւելքի քաղաքական կացութեան մէջ»: Միեւնոյն ատեն կ'ըսէ թէ այդ միջամտութիւնը «լուցկի մըն է որ կը մօտենայ վառօդի տակառի մը»:

Ուրիշ կարեւոր թերթ մը, «Էճիփշըն Կազէթ» (անգլերէն) կը գրէ.

— «Երեք տարիէ ի վեր Խ. Միութիւնը մեկուսի դիրք մը բռնած է Արաբներու եւ Իսրայէլի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ: Նոյն իսկ չմասնակցեցաւ Պաղեստինի տարագիրներու օգնութեան գործին: Արդ, ինչո՞ւ յանկարծ փոխեց իր անտարբերութեան դիրքը: Պատճառը այն է որ կ'օգտուի պատեհութենէն, նեղութեան մատնելու համար արեւմտեան պետութիւնները: Բացորոշ է թէ Կրեմլին կ'ուզէ օգտագործել ներկայ պահը, սիրաշահելու համար Արաբները»:

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ԱԼԻՒՐԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Թունաւոր հացի դատինքը վերջապէս պարզուեցաւ: Ոստիկանութիւնը 15 ժամ անընդհատ հարցաքննեց Սէն Մարթէն-լա-Թիվլիէռի աղօրեպանը, Մոռիս Մայէ, որ խոստովանեցաւ թէ չտեմարանին մէջ մնացած աւելցուքներ խառնած էր ալիւրին: Ահա իր խօսքերը.— «Քանի մը շաբաթ առաջ, փոստպան մը առաջարկեց որոշ քանակութեամբ լաւ ալիւր, փոխարէն ազալ շատ գէշ տեսակէն եւ խարդախութեամբ ստացուած արմտիք: Հաւանեցայ. 12.80 կենդինար ստացայ, բոլորն ալ աղացի եւ պարկ մը լեցնելու համար ամբարանոցին աւելցուքներն ալ խառնեցի: Այդ աւելցուքներուն մէջ կային հինցած հաճարի հատիկներ, ցեցեր, կղկղանք, որդնոտած ցորեններ, նոյն իսկ փոշի»:

Այս քաւմնելի խոստովանութեան վրայ, ձերբակալուեցաւ նաեւ փոստպանը, Ռօլէն Գոլիէր, որ հաստատելով աղօրեպանին յայտարարութիւնները, ըսաւ թէ կնոջը հետ խարդախած էր հաշիւները, որպէս զի չհասկցուի թէ ո՛ւրկէ եկած էր անպիտան արմտիքը, եւ թէ աղօրեպանը միջոցներ ձեռք առած էր գէշ ալիւրը Վիէնի նահանգէն հեռու փոխադրելու համար, որպէս զի իրենց գիւղին վարկը չվնասուի:

Երկու չարագործներն ալ ձերբակալուեցան անմիջապէս: Ուրիշ մեղսակիցներ ալ կը փնտռուին:

Թերթերը կը գրեն թէ թունաւորուած հիւանդներէն շատերը բնաչապիկներ հագած են կամ իրենց անկողիններուն գամուած, որպէս զի անձնասպանութիւն չփորձեն: Ոստիկանական քննութիւնը կը հաստատէ թէ շատ մը գիւղացիներ աղօրեպաններուն ցորեն կը ծախեն գաղտնապէս, պետական տուրքէն խուսափելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Գ. Էչիսըն, Սան Ֆրանչիսկօ մեկնեցաւ 48 հոգինոց պատուիրակութեան մը հետ, կնքելու համար Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը: Այս առթիւ ըսաւ.— «Սան Ֆրանչիսկօ, ուր ստեղծուեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, համաշխարհային խաղաղութիւնը կառուցանելու համար, փորձաքար մը պիտի դառնայ ազգերու համար, — այնտեղ պիտի հաստատուի թէ որո՛նք իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն եւ որոնք չեն ու-

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Աւետիս Ցովհաննէսեան - Ասլանեան (Թէհրանէն) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Rue Jean-Goujon, յետ պատարագի, իր ողբացեալ կնոջ՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ - ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները: Ցաւակցութիւնները եկեղեցին:

Իսկ երեկոյեան ժամը 5էն սկսեալ Գ. Գարեգին Ցովհաննէսեանի բնակարանը, 83, Rue de Dunkerque (9e):

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

զեր: Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը ամէնէն մեծերէն մէկն է, եթէ ոչ ամենամեծը, որ խմբագրուած ըլլայ»: — Ամերիկացի երեսփոխան մը պահանջեց դատել Գ. Էչիսընը, այն ամբաստանութեամբ թէ հովանաւորած է համայնավարները...

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Գ. Վիշինսկի, վերսկսաւ իր պաշտօնը, երկար եւ ծանր հիւանդութենէ մը վերջ: Կը տառապի սրտի հիւանդութենէ (68 տարեկան է):

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից ուժերը երկու օրէ ի վեր անընդհատ կը ռմբակոծեն հակառակորդին արեւելեան ճակատը, թնդանօթներով եւ օդանաւերով: Միւս կողմէ, կարմիրները կը շարունակեն նոր ամրաստանութիւններ եւ բողոքներ ուղղել դաշնակիցներուն դէմ: Վերջին մեղադրանքը այն է թէ Ազգամիաւորներու զինուորները մինչեւ հինգ քիլոմեթր մօտեցած են զինադադարի վայրին, Քասոնկի, երկու չինացի զինուորներ սպաննելով: Դաշնակից հրամանատարութիւնը վճռապէս կը մերժէ այս մեղադրանքները:

ՍԻՈՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի մէջ: Համագումարը որոշեց քաջալերել Հրեաներու ներգաղթը, առանց որ եւ է սահմանափակման, մասնաւորապէս հայրենակիցներ փոխադրելով բոլշեւիկեան երկիրներէն: Բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով պիտի խնդրուի Խ. Միութենէն թոյլ տալ որ Հրեաները ազատօրէն վերադառնան իրենց հայրենիքը:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օր բացուեցաւ միջխորհրդարանական միութեան 40րդ համագումարը: Կը մասնակցին 320 պատգամաւորներ 31 ազգերէ: Խ. Միութիւնը եւ արբանեակ երկիրներն ալ հրաւիրուած են, բայց չեն մասնակցիր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Ասատուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզահայ թատերագիր - դերասան ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը վարէ եւ կը բեմադրէ իր հեղինակութիւնը:

ԹԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

Կատակերգութիւն 3 արար

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ՝

ԼԻՈՆ. .. Théâtre de l'Horloge, 8 սեպտ. շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՎԱԼԱՆՍ. — Salle des Fêtes, 15 սեպտ., շբթ. գիշեր ժամը 9ին:

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՄՕՏԱԿԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ (Փարիզէն 50 քիլմ.)

Հաստատուած հայ ընտանիք մը կ'ուզէ հոկտեմբերէն սկսեալ, ստանձնել փոքր երախաներու խնամքը (երկու տարեկանէն վեր):

Փափաքողները դիմեն ՏԻԿ. ԱԻԱԳԵԱՆԻ, Château de Mortcerf (S. et M.): Կարելի է հեռաձայնել Փարիզ, SEG. 27-93:

ԾԱՆՕԹ.— Դպրոցական տղոց համար վարժարան յաճախելու մեծ դիւրութիւն:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 4 Septembre 1951 Երեքշաբթի 4 Սեպտեմբեր

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6550-Նոր շրջան թիւ 1961

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆՃԱՐ ՉԵՆՔ

Անգամ մը եւս բանաձեւենք մեր մտածումները, իբրեւ անմիջական միջոց՝ ուսուցիչներ, առ հասարակ մտաւոր ուժեր պատրաստելու :

Գործի սկսիլ այս տարեշրջանէն իսկ, ամփոփ ծրագրով մը. երկամեայ կամ եռամեայ: Աշխատանքը բաժնելով երեք տարբեր շրջաններու վրայ.

1.— Եւրոպա: 2.— Միջին Արեւելք : 3.— Ամերիկա :

Նախաձեռնութիւնը պիտի ստանձնեն իւրաքանչիւր շրջանի ազգային իշխանութիւնները :

Սպասել որ կեդրոնական մարմին մը կազմուի, այս գործը եւ ուրիշ աշխատանքներ վարելու համար՝ կը նշանակէ օրերը իրիկուն ընել յօրանջելով :

Ընդհակառակն, այդպիսի մարմնի մը կազմութիւնը փութացնելու համար իսկ, անհրաժեշտ է նախ թեւերը շարժման մէջ դնել :

Երբ թեւերը գործեն, իրանն ալ կ'աշխուժանայ: Եւ գլուխը ինքնին կը շարժի :

Տարիներ թաւալեցան ակադեմական մարդանքներով կամ շողշողուն ծրագիրներով: Եւ կամ խաչաձեւումներով:

Եթէ այսօր ալ նոյն կամկար շարժումները պիտի փորձենք, կամ պիտի վարանինք զանազան դժուարութեանց առջեւ, այն ատեն խոստովանինք թէ համրուած են մեր օրերը, իբրեւ հայկական համրանք :

Օրինակ, կարելի չէ մեծ արդիւնքներ սպասել Եւրոպայի մէջ, քանի որ ոչ դպրոցական ցանց ունինք, ոչ ալ ազատ եւ լայն ասպարէզ՝ ուսուցչութեան, մտաւորականութեան համար :

Բայց, չմոռնանք յարմարութիւններն ալ :

Ամէն տարի ուսանողներ կուգան ու կ'երթան, երկամեայ կամ եռամեայ շրջաններ բոլորելով :

Դժուա՞ր է հայագիտութեան դասընթացքի մը կապել զանոնք, ուրիշ տրամադրելի ուժերով: Տեսակ մը ժողովրդական համալսարան, ինչպէս ունէինք երբեմն :

Միջին Արեւելքի մասին խօսած ենք լայնօրէն: Կ'առաջարկենք համաձայնութիւն մը Սուրիոյ եւ Լիբանանի — ի հարկին Եգիպտոսի — բարձրագոյն հաստատութեանց միջեւ, Ուսումն. խորհուրդներու միջոցաւ :

Մեր երկու ճեմարաններէն զատ, եթէ միւս երկրորդական կրթարաններն ալ յանձն առնեն երկամեայ կամ եռամեայ դասընթացքներ հաստատել, յատկապէս ուսուցիչներ եւ մտաւորականներ պատրաստելու համար, ճամբուն կէսը կտրած կ'ըլլանք :

Գալով Ամերիկայի, այլեւս ժամանակն է որ լրջօրէն մտածեն հիմնական ձեռնարկի մը մասին:

Բոլոր գաղութներն ալ երախտապարտ են Մ. Նահանգներու առատաձեռն խնամակալութեան, եղբայրական աջակցութեան համար :

Բայց, բոլորն ալ կը սպասեն որ այդ բազմահայ եւ չէն գաղութը «իր գլուխն ալ կապէ»:

Տակաւին քանի՞ տարի աչքը դուրսը պիտի մնայ, մտաւոր ուժեր ճարելու համար, — հանրային, կուսակցական եւն. :

Եթէ տակաւին շատ պիտի ուշանայ ճեմարանի մը հաստատումը — կրնայ տարիներ տեւել — կ'առաջարկենք փորձել առժամեայ միջոց մը :

Անմիջապէս ձեռնարկել ժողովրդական համալսարանի մը հաստատման, համախմբելով պիտանի եւ տրամադրելի ուժերը :

Այդ համալսարանը — ըսէք՝ լսարան կամ դասընթացք — ծրագիր մը կը յօրինէ երեք տարուան համար: Կ'արձանագրէ ընդունակ թեկնածուներ, պայման դնելով որ նուիրուին հանրային ծառայութեան:

Ձեռնհաս դասախօսներ չեն պակսիր: Նոյնիսկ եթէ ընդհանուր համաձայնութիւն մը չգոյանայ :

Ինչ կը վերաբերի նիւթական միջոցներուն, ամերիկահայ գաղութը ե՞րբ կէս ճամբան մնացած է, երբ իր աջակցութիւնը խնդրած են հանրօգուտ գործի մը համար :

Եթէ ազգ. իշխանութիւնները իրար չեն հասկընար, թող նախաձեռնութիւնն ստանձնէ Քալիֆորնիոյ Նորակազմ Կրթական Հիմնարկութիւնը, լսարան - դասընթացքի կեդրոն մը հաստատելով Պոսթընի կամ Նիւ Եորքի մէջ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆՈՒՈՐ ԵՐՈՒԱՆԴԻՆ ԵՐԱԶԸ

Պատմութիւնը կը քաղեմ պոլսական թերթէ մը:

Պատանի մը, Երուանդ, Կեսարիոյ գիւղերէն Պոլիս կ'անցնի, ապրուստ ճարելու համար, իբրեւ բանուոր: Միեւնոյն ատեն կը ջանայ հայերէն սորվիլ :

Բառական հետեւեալ վերջ.

— « Կը կարդար, սակայն «խ»երը, «հ»երը, «ծ»երը, «ց»երը, «ձ»երը չէր կրնար ճիշդ արտասանել »:

Երազին մէջ անգամ հայկական դպրոց չէր տեսած: Թուրքերէնը տուն - տեղ էր եղած գլխուն մէջ եւ լեզուին վրայ: Ոչ միայն բառերով, այլեւ տառերով,— արտասանութեամբ .

— Եկայ խարսնելու սեզ (հարցնելու ձեզ). — Քիչ մը կը խիսեմ (կը յիշեմ):

Երկու տարի պատառ մը հաց ճարելէ վերջ, կ'որոշէ վերադառնալ: Եւ կ'երթայ հրաժեշտ առնել հիւանդ վարժուհիէն, ծաղկեփունջ մը ձեռքը:

Հայերէնի պաշարը չէր բաւեր իր խորին երախտագիտութիւնը յայտնելու համար: Կը խօսի Թուրքերէն, միեւնոյն ատեն պարզելով իր հոգերը.

— Մէկ եղբայրս Պոլիս եկած է հայկ. դպրոց երթալու համար. բայց ի՞նչ օգուտ: Հօրս գործը աւրուեցաւ: Պզտիկ այգի մը ունէինք, մեր ձեռքէն գնաց: Ծնողքս եւ չորս անչափահաս եղբայրներս գրեթէ անօթի են ...

Վարժուհին յոյսեր կը ներշնչէ,— ծնողքդ ալ թող Պոլիս գան, գործ չի պակսիր :

Տղան հազիւ կը համոզուի:

Ցանկարծ աչքերը կը թրջին, եւ սիրտը կը բացուի .

— Շատ կ'ուզեմ որ եղբայրներս դպրոց երթան եւ հայերէն սորվին ...

Այս խօսքերը արտասանուած են Թուրքերէն :

Մեղաւո՞ր է Կեսարացի Երուանդը, որ հայերէնի շունչն անգամ չէր տեսած իր գիւղին մէջ :

Բարեհաճեցէք զանոնք թարգմանել հայերէնի, ֆրանսերէնի, անգլերէնի, գերմաներէնի, արաբերէնի, պարսկերէնի կամ սպաներէնի, որպէսզի ձեր զաւակներն ալ հասկնան :

Ետքը տպեցէք այդ խօսքերը հինգ հարիւր հազար օրինակ, եւ ցրուեցէք տունէ տուն, իբրեւ նոր « Հայր Մեր ».

— Կ'ուզեմ որ եղբայրներս հայերէն սորվին :

ՎԱՀԷ

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները կատարեալ թնճուկի մը վերածուած են: Հիւս. Քորէայի եւ կարմիր Չինաստանի հրամանատարները ծանուցագիր մը ուղղեցին զօր. Րիճուէյի, պահանջելով բացորոշապէս յայտնել թէ պատրա՞ստ է բանակցութիւնները վերսկսելու: Այս առթիւ կարգ մը պայմաններ ալ կը դնեն: Մինչ այս մինչ այն, կռիւները հետզհետէ կը սաստկանան : Ազգաժողովի շրջանակներուն մէջ միշտ կը յուսան թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը քուէարկեց 1952ի վարկերը՝ արտասահմանի զինուորական եւ տնտեսական օգնութեան համար : Քուէարկուած գումարն է՝ 7.286.250.000 տոլար, այսինքն 1.213.750.000 տոլար պակաս՝ նախագահ Թրումընի պահանջած վարկէն: Երեսփ. ժողովը միայն 250.000 տոլար կրճատած էր: Խնդիրը պիտի վերաքննուի խորհրդարանի խառն նիստին մէջ :

ԻՐԱՆԻ վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ երբեք պիտի չփոխուին կառավարութեան որոշումները՝ քարիւղի ազգայնացման մասին: «Կառավարութիւնը պատրաստ էր բանակցութիւններ կատարելու բրիտանական կառավարութեան հետ, բայց անկարելի էր ընդունիլ անոր առաջարկած պայմանները: — Հուէյն Սաքի ալ յայտարարեց թէ շուտով համաձայնութիւններ պիտի կնքուին, քարիւղ ծախելու համար զանազան երկիրներու, որոնք պատրաստ են քարիւղատար նաւեր տալու, փոխարժէքին կէսը քարիւղ ստանալով: Առաջին յաճախորդն է Լեհաստան:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ խնամակալը ժընեւ գնաց, Ամման փոխադրելու համար իր երէց եղբայրը, էմիր Թալալ, որ բժշկուած ըլլալով ,թագաւոր պիտի հռչակուի :

Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը

51 ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՕՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ — Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻ՞Ր ՄԸ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ, ՑԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Այօր, երեքշաբթի, հանդիսաւորապէս կը բացուի Սան Ֆրանչիսկոյի համագումարը, որ հրաւիրուած է Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ, ստորագրելու համար Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը :

Հիրոշիմայի հիւլէական ռմբակոծութենէն 6 տարի վերջը, Մ. Նահանգները իրենք են որ կ'ուզեն վերահաստատել Ճափոնի վեհապետական իրաւունքները, իրենց թեւարկութեան տակ :

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ օրերու խնդիր է դաշնագրին ստորագրութիւնը, քանի որ պատուիրակութեանց մեծ մասը տրամադիր չէ վիճաբանութիւններ յարուցանելու: Անգլիա եւ Ֆրանսա հաւանութիւն յայտնած են արդէն, եւ միւսներուն կը մնայ իրենց տեսակէտները յայտնել, առանց դուռ բանալու ակադեմական վիճաբանութեանց: Ինչ դիրք ալ բռնեն Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները, չեն կրնար շաբաթներով ձգձգել դաշնագրին ստորագրութիւնը, ամէն բան նախատեսուած ըլլալով: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ ամէն բան կրնայ վերջանալ մինչեւ շաբաթ օր :

Արդ, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Խ. Միութիւնը պիտի օգտուի այս ժողովէն, խաղաղութեան նոր ծրագիր մը ներկայացնելու համար արեւմտեան պետութեանց: Այդ պատճառով ալ, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Կրոմիքօ, խորհրդաւոր լռութիւն մը կը պահէ :

Իրագէկներ կը հաւատեն թէ Մոսկուայի ծրագիրը պիտի ընդգրկէ թէ Եւրոպայի եւ թէ Ասիոյ վերաբերեալ խնդիրներ: Պ. Կրոմիքօ պիտի բացատրէ թէ կարելի չէ հաշտութիւն կնքել Ճափոնի հետ, առանց լուծելու Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի առկախ հարցերը :

— Ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն Մ. Նահանգները, եթէ իսկապէս նոր ծրագիր մը ներկայացուի Մոսկուայի կողմէ :

Կարծողներ կան թէ մէկ անգամէն պիտի մերժեն, որպէսզի ժողովը չձգձգուի: Իսկ ուրիշներ դիտել կուտան թէ կրնան բարեացակամ դիրք մը բռնել, եթէ բան մը կէտեր գտնեն Մոսկուայի նոր առաջարկներուն մէջ: Մանաւանդ որ, շատ մը պատուիրակութիւններ կ'ուզեն ամէն միջոց փորձել, մեղմացնելու համար Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ բացուած պայքարը: Խորհրդային պատուիրակութեան 40 անդամներուն մէջ կը գտնուին մասնագէտներ թէ եւրոպական եւ թէ Ծայր. արեւելեան խնդիրներու մասին: Պատուիրակութիւնը մասնաւոր շէնք մը վարձած է Սան Ֆրանչիսկոյի մէկ արուարձանին մէջ, աւելի հանգիստ աշխատելու համար :

✕ Ժողովին գումարումէն քանի մը օր առաջ, շաբաթ օր փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը կնքուեցաւ Մ. Նահանգներուն, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի միջեւ: Այս դաշնագրով, բրիտանական գաղթապետութիւնները երաշխիքներ կը ստանան, որպէսզի Ճափոն դարձեալ սպառնալիք մը չդառնայ, վերակազմելով իր զինուորական ուժը :

Նոր ճակա՞տ մը

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ ՏՐԱՄԱԴԻՐ Է ՉԻՆԱԿՑԵԼՈՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ

Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, մարաջախտ Թիթօ տեսակցութեան մը առթիւ յայտնած է Լոնտոնի « Օպզըրվըր»ին թէ պատրաստ է զինուորական համաձայնութիւններ կնքելու Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, յանուն պալքանեան երկիրներու ապահովութեան :

Եուկոսլաւիա կը խուսափի Ատլանտեանի դաշինքէն, չգրգռելու համար Մոսկուան : Բայց միշտ ալ հասկցուցած է թէ կրնայ գործակցութիւն հաստատել իր դրացիներուն հետ, պատերազմի պարագային :

Պատասխանելով բրիտանական թերթին հարցումներուն, Թիթօ հաստատած է թէ « պատերազմի վտանգ մը գոյութիւն ունի բնականաբար: Այդ է պատճառը որ ժողովուրդները կը ջանան վերազինուիլ: Ես չեմ կարծեր թէ արեւմտեան պետութեանց վերազինումը կրնայ սաստկացնել պատերազմի վտանգը, ընդհակառակը այդ վերազինումը կը ձգտի միայն վերահաստատել ուժերու հաւասարակշռութիւնը, այսինքն պահպանել խաղաղութիւնը: Եուկոսլաւիոյ օրինակը յարաճուն դժուարութիւններ կը պատճառէ Ռուսիոյ համար, արբանեակ երկիրներուն մէջ, որոնց ժողովուրդները ամէն օր աւելի ուժգնօրէն կը զգան Կրեմլինի ստարտակ մեթոտներուն ծանրութիւնը: Խաղաղութեան պայմանը այն է որ Ռուսիա չխառնուի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ ԼԵԶՈՒ ՉԷ..."

Ինչպէս տեսանք, Կենտր. Կոմիտէի կողմից Հայկոմկուսի ԺԵ. Համագումարին ներկայացուած հարցերի մէջ արեւմտահայերէնը բանաձեւուած է եղել որպէս մի գաւառաբարբառ։

Թէեւ այս մասին տրուած ամբողջ զեկուցումը չունենք մեր տրամադրութեան տակ, սակայն Կենտր. Կոմիտէի քարտուղարներից Զ. Գրիգորեանի մի քանի յայտարարութիւնները բաւական են հաստատելու արեւմտահայերէնի դէմ սկսուած հալածանքը եւ բացայայտելու այդ հալածանքի բուն պատճառները։

Հայկոմկուսի պաշտօնաթերթ «Կոմունիստ»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Կենտր. Կոմիտէի քարտուղար Գ. Արութիւնովի զեկուցումից յետոյ, Հայոց լեզուի մասին ըստ էութեան արտայայտուել է նոյն Կենտր. Կոմիտէի քարտուղարներից Զ. Գրիգորեանը։ Մեկնաբանելով իր տեսակէտները, նա եզրակացրել է, որ արեւմտահայերէնը մի գաւառաբարբառ է, եւ որ այն խաթարուած է այլ լեզուներից կատարուած փոխառութիւններով, որոնք խաթարում են Հայոց լեզուն եւ խանգարում նրա զարգացումը...

Նոյն իմաստով արտայայտուել է նաեւ Ս. Հայաստանի վարչապետ Սահակ Կարապետեանը եւ յայտարարել, որ «բարբառները (որոնց թւում նաեւ արեւմտահայերէնը՝ որպէս «Պոլսոյ բարբառ») անխուսափելի կերպով կանգնած են մահացման եւ անհետացման ճամբու վրայ»։

Անշուշտ, զեկուցում ներկայացնող համայնավար ղեկավարները պիտի չյանդգնէին այսքան անհեթեթ եզրակացութեանց, եթէ չառաջնորդուէին քաղաքական յետին նպատակներով եւ խնդրի ուսումնասիրութիւնը յանձնէին գիտական որ եւ է յանձնախմբի կամ հաստատութեան։ Սակայն, Կոմկուսն առաջնորդուելով քաղաքական հաշիւներով, չի ցանկացել այդքան կենսական եւ զուտ մասնագիտական մի խնդիր յանձնել համապատասխան անձանց քննութեան։

Անկասկած, եթէ այդ հարցն ուսումնասիրէին Աճառեանի ու Ղափանցեանի (*) նման գիտուններ եւ ի վիճակի լինէին անկաշկանդ կերպով իրենց հեղինակաւոր կարծիքը յայտնելու, համայնավար ղեկավարները պիտի չյանդգնէին արեւմտահայերէնը համարել անխուսափելի կերպով մահուան դատապարտուած մի «գաւառաբարբառ»։

Քիչ ու շատ պատրաստութիւն ունեցող ամէն մարդ գիտէ, որ լեզուները սկիզբ են առել ազգերի ծննդեան հետ եւ նրանց զարգացումն ու վախճանը պայմանաւորուած չէ անհատների ցանկութիւններով կամ քաղաքական կանխակալ մտածումներով։

Գրաբարից յետոյ մեր աշխարհաբար զոյգ լեզուների զարգացումը ժամանակի հրամայական պահանջն էր եւ հաւաքական ճիգերի արդիւնք, որպէս ընկերային մի երեւոյթ։ Ուստի յանցանք է մէկը (արեւելահայերէնը) համարել լեզու, իսկ միւսը (արեւմտահայերէնը) գաւառաբարբառ։

Բոլոր նրանք, ովքեր ծանօթ են մեր աշխարհաբարի զոյգ ճիւղերի կազմաւորման ու զարգացման պատմութեանը, չեն կարող ժխտել այն իրողութիւնը, որ ճիշտ նոյն հետեւողութեամբ, արեւելահայերէնն եւս իբր հիմք ունեցել է մի գաւառաբարբառ, յանձին Երեւանեան կամ Արարատեան բարբառի։ Եւ այս երեւոյթը չի կարող պատճառ դառնալ, որ մեր աշխարհաբարի երկու ճիւղերից որ եւ է մէկը ստորադնահատուի, որովհետեւ բոլոր լեզուների զարգացումն ընթացել է նոյն հունով։

Աւելի աններելի յանցանք է խօսել արեւմտահայ աշխարհաբարի խաթարուած լինելու մասին, երբ գիտենք որ օտար ազդեցութիւնից զերծ չէ նաեւ մանաւանդ արեւելահայերէնը եւ յատկապէս խորհրդահայ լեզուն, որ աղճատուած է ռուսական բազմաթիւ տարազներով եւ անհարազատ ոճաբանութեամբ։

Սակայն, ինչպէս քիչ վերը նկատեցինք, արեւմտահայերէնի դէմ սկսուած հալածանքը բխում է քաղաքական պատճառներից, որովհետեւ Կոմկուսի ղեկավարների կարծիքով, «բոլոր նրանք, ովքեր արեւմտահայերէնը արհեստական կերպով համարում են ինքնուրոյն լեզու (այսինքն՝ մեր աշխարհաբարի զոյգ ճիւղերից մէկը), այդպիսիները հետապնդում են քաղաքական վնասակար նպատակներ... Նրանք ձգտում են ստեղծել երկու Հայաստաններ... եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը հայ ժողովրդի ռուսական օրիէնտացիային, ռուս մշակոյթին...

Ահա թէ որտե՛ղ է թաքնուած բուն խնդիրը, որի հետեւանքով Երեւանն այսքան այլանդակ մի պայքար է սկսել գրական աննման ժառանգութիւններով եւ ճոխ բառապաշարով հարուստ արեւմտահայերէնի դէմ։

Ո՞վ կարող էր մտածել, որ հայանուն որ եւ է կազմակերպութիւն թոյլ պիտի տար իրեն այդքան թեթեւ սրտով մեր աշխարհաբարի զոյգ ճիւղերից մէկի մահավճիռը կարդալ։ Մի լեզու, որով խօսում եւ ստեղծագործում է բովանդակ գաղութահայութիւնը. մի լեզու, որ տարագրութեան դաժան պայմաններում նոյն իսկ, շնորհիւ հայ մտքի մշակների անսահման զոհաբերութեան, մընում է կենդանի եւ օրէց օր աւելի գեղեցկանում ու ճոխանում, իր հերթին կենդանի պահելով մեր հայրենազուրկ զանգուածներին օտար ափերում։

Արեւմտահայերէնի դէմ սկսուած այս պայքարն աւելի զռեհիկ բնոյթ է ստանում, երբ նըկատի ենք ունենում Կենտր. Կոմիտէի քարտուղարի եզրակացութիւնը ըստ որի հայ ժողովուրդի «ոխերիմ թշնամիները՝ Դաշնակները օգտագործում են արեւմտահայերէնը գաւառաբարբառ չհամարելու տեսակէտը՝ «ընդդէմ Ս. Հայաստանի ու իր ծաղկող մշակոյթի»...

Հայ ժողովուրդը Օսմանեան ու Ցարական դաժան բռնապետութիւնների օրօք նոյն իսկ, չէր տեսել այնպիսի հալածանք, իր մշակութային արժէքների դէմ, որպիսին տեսնում է այսօր հա՛յ իշխանաւորների կողմից։

(Խմբագրական «Ալիք»ի)

(*) Պրոֆ. Ղափանցեան յայտնած էր իր կարծիքը, ճակատ կազմելով արեւմտահայերէնի դէմ, ինչպէս գրեր էինք արդէն («Յառաջ»)։

Արինէու Միջազգային ճամբարը

1929էն ի վեր հինգերորդ սկաուտական միջազգային ճամբարը տեղի ունեցաւ Աւստրիոյ Զալըսպուրկ քաղաքին լեռնային շրջանին մէջ, ինչպէս օրը օրին հաղորդեց Յառաջ։ Հայ արիներն ալ հրաւիրուած էին մասնակցելու։

Յուլիսի վերջին կիրակին հաւաքուած էինք կայարանը։ Շատերը առաջին անգամն էր Ֆրանսայէն դուրս կը ճամբորդէին։ Մէկ օրուան ճամբորդութիւնը շուտ կ'անցնի եւ յաջորդ առաւօտ կը հասնինք Զալսպուրկ։ Կայարան դիմաւորելու եկած էին Աւստրիացի սկաուտ պետեր։ Ճամբարին մասնակցող մեր խումբը կը շարունակէ ճամբորդութիւնը ուղղակի Պատ-Իշլ։ Մեզի ընկերացող արեւոյշ խմբապետուհիները կ'առաջնորդուին իրենց յատկացուած միջազգային տունը, իսկ մենք՝ ընդհանուր պետին հետ միասին եւ Միութեան միւս չորս պատուիրակներուն հետ կը մեկնինք քաղաքէն դուրս հեռաւոր վանք մը, ուր տեղի պիտի ունենար ճամբարէն առաջ սկաուտական համաշխարհային ժողովը։ Արդէն հասած են շատ մը ազգերու պատուիրակները, հին ու նոր բարեկամներ, Հնդիկներ, Ճափոնցիներ, Գերմանացիներ որոնք 1933էն ի վեր առաջին անգամ է որ կը մասնակցին։ Պատուիրակութիւններ ղրկած են 36 երկիրներ, որոնց կարգին մենք՝ Հայերս, միշտ հպարտ եւ ուրախ։

Համաժողովը կը բացուի յուլիս 31ին, Այրի Տիկին Պէյտըն Փաուըլի կողմէ։ Կը նախագահէ Աւստրիոյ սկաուտներու միութեան պետը, իսկ ժողովը կը վարէ սկաուտական միջազգային գրասենեակի տնօրէն գնդ. Ուիլսըն։ Ժողովը երեք օր կը տեւէ, եւ օրակարգին բոլոր հարցերն ալ համերաշխութեամբ կը լուծուին։ Համաժողովին կարեւոր հարցերն էին Հրեաներու (Իսրայէլ) պետութեան սկաուտական շարժումին ճանաչումը, հին սկաուտներու եւ երէց սկաուտներու նոր կանոնագրի վերջնական կազմութիւնը եւլն.։ Կ'որոշուի նաեւ 1953ի երէցներու ճամբարը կազմակերպել Զուիցերիոյ մէջ։

Բանաձեւերու քուէարկութենէն առաջ, ժողովը միաձայն ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հայ Արիներու Միութեան, իր մեծ բարեկամին՝ Marc Sangnierի մահուան առթիւ։

Ժողովին աշխատանքներէն դուրս տեղի կ'ունենան զանազան պաշտօնական ընդունելութիւններ, Աւստրիոյ կառավարութեան, Զալցպուրկի նահանգապետին եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ։ Բոլորն ալ մեծ համակրութեամբ կ'ընդունին հայ ներկայացուցիչները, եւ իրենց հիացումը կը յայտնեն տարագիր կազմակերպութեան մը կենսունակութեան վրայ։

Համաժողովը կը վերջանայ օգոստոս 3ին եւ բոլոր ազգերու պատուիրակները մասնաւոր շոգեկառքով կը մեկնին լեռնային շրջանը, ուր պիտի կատարուէր ճամբարին պաշտօնական բացումը

15.000 սկաուտներ արդէն կազմած են իրենց բանակավայրը, դրախտային լեռնադաշտի մը վրայ։ Վրանները հաստատուած, կրակներու մուխերը կը բարձրանան ամէն կողմէ։ 17 տարեկան տղաք, ամէն ցեղէ և ամէն ազգէ, մեղուներու նըման կ'աշխատին, կը փորեն, կը շինեն եւ վրանաքաղաք մը կը հաստատեն։ Բայց մենք անհամբեր դէպի հայկական բանակավայր կը քալենք։ Մեր առաջին յուզումը կը զգանք ճամբարի մուտքին առջեւ. հայկական եռագոյնը արդէն պարզուած է, քառասուն ազգերու դրօշներու կարգին։ Հեռուէն գեղեցիկ բանակավայրի մը կեդրոնը կը նշմարենք հայկական բանակավայրը, որուն կեդրոնը բարձրացած է եռագոյնը։ Մեր տղաքը արդէն հաստատած են շատ գեղեցիկ բանակավայր մը, — տասնեակ մը վրաններ, խոհանոցներ եւ զանազան շինութիւններ։ Աչքի կը զարնէ բանակավայրին մուտքի դուռը։ Մեր դրացիներն են Հոլանտացիներ, անգլիական խումբեր, Լիւքսէնպուրկ եւ Ճափոն։

Կ'արժէ տեսնել մեր տղոց հպարտութիւնը եւ ուրախութիւնը։ Պէտք է բարձր պահել ազգային պատիւը եւ լաւ տպաւորութիւն ձգել։ Բանակավայրին լեզուն միայն հայերէնն է։ «Տղաք հայերէն խօսեցէք» ըսելու պէտք չունինք. իրենց մայրենի լեզուն է որ կը գործածեն միայն։ Ամբողջ 15 օր միայն եւ միայն հայերէնը տիրեց մեր բանակավայրին մէջ...

Ճամբարին բացումը տեղի ունեցաւ ընդհանուր տողանցքով մը որ տեւեց երեք ժամ։ Ներկայ էին Աւստրիոյ վարչապետը եւ նախարարները, ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական հրամանատարները, դեսպաններ եւ հազարաւոր ժողովուրդ։ Բանակումի պետը յայտարարեց բացումը եւ գնդ. Ուիլսընի յաջողութեան մաղթանքներէն վերջ խանդավառութեամբ սկսաւ ճամբարը։

Մեր բանակավայրին մէջ ուրախութեամբ ողջունեցինք շատ մը հայրենակիցներ որոնք Գերմանիա կամ Աւստրիա կը բնակին։ Շատերը համեստ գաղթականներ, որոնք տեղական թերթերուն մէջ կարդալով Հայերուն մասնակցութեան լուրը, չէին հաւատացեր, եւ կուգային իրենց աչքերով տեսնելու հայկական բանակավայրը եւ դրօշը...

Բոլորն ալ կը բարեկամանան մեր տղոց հետ, կը խօսին, կը հիւրասիրուին, նուէրներ կը բերեն մեր տղոց, եւ կը հպարտանան տեսնելով հայ տղոց դիրքը։

Կը հանդիպինք նաեւ հայ սկաուտներու, առանձին, ցրուած եգիպտական, անգլիական, ֆրանսական խումբերու մէջ, որոնք կուգան ու կը գտնեն մեզ. — «Ինչո՞ւ մենք ալ հայկական խումբերու մէջ չըլլայինք», կ'ըսեն. «մեզմով ալ զբաղեցէք»։

Բայց օրերը շուտ կ'անցնին. ամէն օր հաւաքոյթներ, պտոյտներ եւ բանակումի կրակներ։ Հետաքրքիր յայտագիրներ պատրաստած էին։ Մեր տղաքը կ'այցելեն ուրիշ ազգերու բանակավայրերը, ուր շատ բան ունին սորվելու։ Հին եւ նոր բարեկամներ կ'այցելեն մեզի, հայ արիները ճաշի կը հիւրասիրեն միջազգային գրասենեակի տնօրէնը, բանակավայրի պետը եւ ուրիշ շատ մը բարեկամներ։

Տղաքը կ'այցելեն շրջակայ քաղաքները, Սէնթ Վոլֆկանկ, Պատ-Իշլ եւ ուրիշ վայրեր։ Առաջնորդները կ'ընդունուին նահանգապետին կողմէ։ Իսկ Աւստրիոյ վարչապետը բոլոր ազգերու ներկայացուցիչները կ'ընդունի նախկին կայսերական ամառանոց պալատին մէջ։

Շատ մը պետական անձնաւորութիւններ լաւ կը ճանչնան հայութիւնը, գտնուած ըլլալով հայկական գաւառներ, Պոլիս կամ Կովկաս։ Բոլորն ալ ուրախ են որ հայ արիներ ալ կան եւ միւս ազգերու հետ կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը։

Մեծ էր ճամբարին յաջողութիւնը։ Հակառակ աղքատ երկիր մը ըլլալուն եւ պատերազմի վէրքերուն, Աւստրիա ցոյց տուաւ իր սկաուտական շարժումին ոյժը, կազմակերպելով ճէմպօրին։

Հրաժեշտի օրը եկած է. բոլորս ալ կը հաւաքուինք գնդ. Ուիլսընի շուրջը՝ սորանց ազգութեան խորութեան, իրար խառնուած։ Մնաք բարովի խօսքերն են որ կը լսենք.

— «Տասնըհինգ օր միասին ապրեցաք եղբայրաբար, ստեղծելով համաշխարհային եղբայրութիւն մը. հիմա ժամանակն է որ վերադառնաք ձեր երկիրները, եւ շարունակէք ձեր գործը»։

Կը ստանանք յիշատակներ, եւ մնաք բարովի երգէն վերջ, բաժանում։ Բանակավայրերը կը քանդուին, եւ շնորհակալութեան ու հրաժեշտի խօսքերէն վերջ, հայկական խումբը կը մեկնի ճամբարէն։ Վերջին ակնարկ մը մեր բանակավայրին, դրօշները դանդաղօրէն կ'իջնեն վար եւ մենք մնաս բարով կ'ըսենք մեր փոքրիկ «Հայաստան»ին եւ կը վերադառնանք տուն, շարունակելու մեր աշխատանքը, կազդուրուած եւ լաւատես։

ՀԱՅ ԱՐԻ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՄՍՄՅԱՆՔ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ երգացանկի Ա. շարքին հետեւեալ հրատարակութիւնները.—

Ա. շարք, Թիւ 2.— ՀԱՅԱՍՏԱՆ. մշակեց Վ. Սարգսեան (երկսեռ խումբ դաշնակով)։

Ա. շարք, Թիւ 3ա. եւ 3բ. Կոմիտաս վարդապետ 1.— ՈՒՐՏԵՂ ԷՐ, ՄՆԾԱՍՔԱՆՉ (քառաձայն երկսեռ խումբի համար).— 2. ՏԷՐ, ԿԵՑՈ ԴՈՒ ԶՀԱՅՍ, քառաձայն երկսեռ խումբի համար, դաշնակի ընկերակց. Վ. Սարգսեանի։

Իւրաքանչիւր պրակը (6 էջ) 100 ֆրանք. Թղթատարով 125։ Դիմել հայ գրավաճառներուն կամ հեղինակին.—W. Sarxian, 339 Ave. du Prado, Marseille.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԴ. ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան ինստիտուտը լոյս է ընծայած «ԺԴ. դարի հայերէն ձեռագրերի Յիշատակարաններ» խորագրով ստուար ժողովածու մը (756 մեծադիր էջ)։ Ժողովածուն կազմած է Հայկական ՍՍՌ մատենադարանի գիտական աշխատող Լ. Խաչիկեան։

Հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններու այս ժողովածուին մէջ ժամանակագրական կարգով դասաւորուած են 1301–1400 թուականներու եւ ԺԴ. դարուն գրուած որոշ տարեթիւ չունեցող բոլոր այն ձեռագիրները եւ յիշատակարանները, որոնք մատչելի եղած են կազմողին իրենց բնագիրներով կամ նկարագրուած են ձեռագիրներու մնտիպ ու հրատարակուած ցուցակներու եւ առանձին աշխատութիւններու մէջ։

Ժողովածուն կը բովանդակէ ԺԴ. դարու գրեթէ բոլոր հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարանները, ըստ որում 513 յիշատակարան քաղուած է պետական Ձեռագրատան (Մատենադարան) ձեռագիրներէն, 332 յիշատակարան՝ անտիպ ու հրատարակուած ձեռագիրներու ցուցակներէն։ Անոնց մեծ մասը առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի։

Միջնադարեան հայերէն ձեռագիրներու այս յիշատակարանները այն կարեւոր սկզբնական աղբիւրներն են որոնք պիտի նպաստեն հայ ժողովուրդի պատմութեան շարք մը ճիւղերու ուսումնասիրութեան։ Անոնց մէջ ուշագրաւ նիւթեր կան նաեւ դրացի ժողովուրդներու, Վրացիներու, Ադրբէջանցիներու եւ հայկական գաղութներու պատմութեան մասին։

Այս յիշատակարանները առաջնակարգ աղբիւրներ են միջնադարեան կեանքի բազմազան երեւոյթներու, երկրին քաղաքական եւ մշակութային կեանքի պատմութեան լուսաբանման համար։ Յիշատակարանները լոյս կը սփռեն հայ ժողովուրդի դառն կացութեան, անոր տնտեսական քայքայման վրայ ԺԴ. դարուն, առատ տեղեկութիւններ կը պարունակեն դպրութեան կեդրոններու եւ դպրոցներու մասին։

ԺԴ. դարու հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարանները բազմաթիւ վկայութիւններ կը պարունակեն և մասին ժամանակակից նշանաւոր դէմքերու՝ մշակոյթի եւ քաղաքական ասպարէզներու մէջ, ինչպէս եւ համեստ գրիչներու, մանրանկարիչներու եւ կազմարարներու մասին։

Այս ժողովածուն կենսագրական նիւթերու հարուստ շտեմարան մըն է։ Զանազան առիթներով յիշատակարանի մէջ մուտք գտած են ԺԴ. դարու հազարաւոր եւ մինչեւ այսօր անյայտ նշանաւոր եւ աննշան մարդիկ։ Անոնց մասին եղած տեղեկութիւնները թարմ նորութիւններ են հայագիտութեան համար։

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն նաեւ բնագաւառներու եւ տեղանուններու մասին եղած յիշատակութիւնները։ Ժողովածուի վերջին մասին մէջ այբուբենական կարգով տրուած են մօտ 500 տեղանուններ, որոնց մեծ մասը կը յայտնուի միայն այս ժողովածուի հրատարակութեամբ։

Յիշատակարաններու գրութեան թուականները որոշելու միջոցին ժողովածուին կազմողը միշտ առաջնորդուած է «Հայոց մեծ տոմար»ի թըւականով, որուն առաջին տարին կը համապատասխանէ մեր թուահամարի 552 թուականին։

Յիշատակարաններու ուղղագրութիւնը շնորհութեամբ պահուած է։ (Սով. Հայաստան թիւ 3)։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մասնակի ընտրութեանց առթիւ բացուած պայքարը կատաղութեան հասած է։ Պետական նախարար Լութֆի Գարաօսմանօղլու, որ դեմոկրատ կուսակցութեան հիմնադիրներէն է, անցեալ շաբթու բուռն ճառ մը խօսելով, կրակ տեղաց «Հալք»ի վարիչներուն դէմ.

— Հալքի մարդիկը նոյն մարդիկն են, որոնք ապրեցան ու ծերացան դիկտատորութեան պերճանքներու մէջտեղ, ճնշումի, անարդարութեան, Վարլըգի մարդիկը, մէկ օրէն միւսը շաքարին գինը կրկնապատկող մենաշնորհներու, անհատական նախաձեռնութիւնը մեռցնող, հողերը գիւղացիին բաժնել չուզող, ծայրայեղ նեպոտական մարդիկն են, որոնք հիմա կը վերյիշեն այդ հին օրերը, ու երբեք չեն կրնար մխիթարուիլ որ իրենց «դրախտը» կորսնցուցած են եւ դեռ կ՚օրօրուին այն յոյսով թէ վերստին իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնեն, քանի որ տակաւին իբրեւ «շէֆ» ունին այն անձն իսկ, որուն ի վերջոյ չէր կրցած հանդուրժել Աթաթիւրք։

Հալքի մարդոց մտայնութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն. իրենց ընդհ. քարտուղարութեան դերապոյն ապացոյցը Պիլէճիքի համբաւաւոր թուղթը կամ նամակն է։ Մոռցած են որ դեռ երէկ կը դիտէին լեցուն գաղաղներու շարքերը եւ ոչխարի հօտերու պէս թուրքերը կ՚առաջնորդէին դէպի մահ, դանոնք հրացանի բռնելով։

Հալք կուսակցութիւնը կը պնդէ թէ պատմական դեր կատարած եւ յեղաշրջական է ու հիմնուած է Աթաթիւրքի կողմէ. ճշմարտութիւնը սա է. Աթաթիւրքի մահով Հալքի առաքելութիւնն ալ վերջացած եղաւ։ Այս կէտին է որ չեն հաւատար եւ չեն ուզեր հաւատալ Հալքն ու իր ղեկավարները։ Աւելի բաց խօսելով, Իսմէթ Ինէօնիւի եւ իր օգնականներուն գիտնալիք բանն է քաղաքական ասպարէզի մէջ մնալ. սակայն մէկ պայմանաւ, — նոր քաղաքական պայմաններուն յարմարիլ։

Կը ճանչնանք նախկին վարչապետ մը, Կիւնալթայ, որ ամէն վարչաձեւի տակ, յետադիմական տարրերուն ներկայացուցիչը եղաւ եւ մինչեւ վերջը այդպէս մնաց։ Ահա այս մարդն է որ ելեր եւ մեզ կ՚ամբաստանէ իբրեւ յետադիմական, տգէտ եւ բռնակալ. իսկ ինքը յեղաշրջման դրօշակիրն է եղեր։ Մինչդեռ այս անձը յետադիմականին յետադիմականը եւ մոլեռանդներուն Շէյխն է։ Այսպիսի մարդ մը ինքզինքը կը գովէ թէ վերջին ընտրական օրէնքը ինք բերած է եւ ինքը ժողովրդավարական գաղափարներու ներկայացուցիչն է։ Ի՜նչ ծիծաղելի ու տարօրինակ գաղափար։

Գանք Հալքի ընդհ. քարտուղարին։ Օրերէ ի վեր խօսքը կ՚ըլլայ Պիլէճիքի թուղթին, ուր ամօթալի բաներ գրուած են։ «Երկրին մէջ անապահովութիւն կայ»ի պէս բաներ։ Օրերով բերան չբացաւ ու յանկարծ յայտնեց թէ ինքն է հեղինակը։

Ձենք զարմանար, որովհետեւ այս մարդը դրամով գնուած շարք մը վկայականները իբրեւ սանդուխ գործածելով եղաւ երեսփոխան, նախարար եւ վերջն ալ «Աթաթիւրքի կուսակցութեան» մէջ ընդհ. քարտուղար։

Հալքը կ՚ուզէ միայն հայրենակիցները աղէտի տանիլ եւ անապահովութիւն ստեղծել։ Ա՛յս եղաւ այն ճամբան, որմէ անցան Հիթլէր, Մուսոլինի եւ անոնց նմանները։ Իրենց ամբողջ նպատակն է խափանարարութիւն ընել եւ վարչաձեւը քանդել։ Հին մտայնութիւն եւ հին գլուխ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ուրախ ենք հրապարակաւ յայտնելու որ վեց տարիէ ի վեր կանոնաւորապէս կը շարունակուի Կապոյտ Խաչի դպրոցը։ Միութիւնը կ՚օգնէ նաեւ անտէր զինուորներու եւ հիւանդներուն։ Այս վերջինները կը բաժնուին երկու մասի. — մնայուն հիւանդներ եւ անոնք որ նիւթական զոհողութեան չեն կարօտիր, բայց բարոյական մխիթարութեան պէտք ունին։

Մասնաճիւղը «Մոմապահութեան ջաբաթուան» հանգանակութեան շնորհիւ պատրաստելով երեք քիլոյի մօտ 12 ծրարներ, ղրկեց անօգնական զինուորներու եւ հիւանդանոցներու մէջ պատսպարուած հայրենակիցներու։ Այս առթիւ ստացած ենք յուզիչ նամակներ։ Ահաւասիկ նմոյշ մը.—

«Շնորհակալութեամբ ստացայ ձեր շատ արժէքաւոր ծրարը, սիրելի խաչուհիներ, ամբողջ սրահը ինծի հետ ուրախացաւ այսօր։ Քաջութիւն եւ յարատեւ աշխատանք կը մաղթեմ ձեր անսահման գործունէութեան։ Շնորհակալ եմ տէսինահայ գաղութին որ ձեր աշխատանքները արդիւնաւոր կը դարձնէ»։

Ապրին խաչուհիները, որոնք ամէն յոգնութիւն յանձն կ՚առնեն, դժբախտները ուրախացնելու համար։ Վերջերս Ամերիկայէն եկած երկու հայրենակիցներ նիւթապէս քաջալերեցին Միութիւնը։

Մասնաճիւղը սկսած է դրամ հաւաքել Կաղանդի առթիւ դարձեալ ծրարներ ղրկելու համար հիւանդանոցները եւ զինուորներուն։ Կեցցէ՛ գաղութը որ միշտ կը քաջալերէ Միութեան ձեռնարկները։

ԽԱՉՈՒՀԻ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական նախարարութիւնը կը հաշուէ թէ մինչեւ 1959 պարտաւոր են տեղ ճարել մէկ միլիոն նոր աշակերտներու։ Արդէն աշխատանքի ձեռնարկուած է այս ուղղութեամբ։1948էն ի վեր պետական նախակրթարաններու դասարանները 147.000էն բարձրացած են 150.000ի։ Գալիք տարի 2500-3000 նոր դասարաններ եւ 1500 ալ բնակարաններ պիտի շինուին, իսկ յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին 5000ական դասարաններ եւ բնակարաններ։ Միեւնոյն ատեն պիտի աւելնայ ուսուցիչներուն թիւը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

Յանկարծ շտապով դադրեցրեց իր անվերջ գրաղումը, բացուեց քովի դուռը, որի վրայ մակագրուած էր «Ծառայողների կառավարիչ». դըրան շէմքին երեւաց մէկ մարդ առանց բաճկոնի։ Նա ինչ որ խորհրդաւոր նշան արեց օրիորդին, օրիորդը կանչեց թիւ 1 այցելուին։ Երբ հերթը հասաւ ինձ, ես անել հարցի առջեւ դրուեցայ — Ո՞ւր էմ ես ապրում։ Առանց հասցէի մարդը ո՛չ մէկ դէպքում յոյս չի կարող ունենալ որ իրեն աշխատանք կը տան։ Կռահելով այդ, ես տուի իմ ու իկին պանդոկի հասցէն։ Արձանագրելով բոլոր տեղեկութիւնները իմ մասին եւ բացատրելով կատարուելիք աշխատանքը, կառավարիչը խոստացաւ գրել ինձ իր որոշումը, երկու օրից։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես դուրս եկայ գրասենեակից, հոգեկան զարհուրելի վիճակի մէջ՝ մեռնող յոյսի թէ անասելի տառապանքի ազդեցութեան տակ։

Այո՛, սա այն տառապանքն է, երբ յանկարծ սկսում ես ըմբռնել, թէ ամբողջ աշխարհը փոքրացել, դծել է սահմանները քո եսի շուրջ, երբ կտրուել ես մեծագոյն բարիքից, այսինքն 16 ֆրանքից, աշխատավարձից ու հարկադրուած ես կիսաքաղց քո գոյութիւնը քաշկռտել փողոցները չափելով։

Ցերեկը իր վախճանին էր թեքւում. արեւի շեղակի ճառագայթները բոսոր գոյներով ջնարակում էին տների զորչ ճակատները, փայլատակում էին ինքնաշարժների մետաղեայ մասերի վրայ, բոցավառւում մերթ այստեղ, մերթ այնտեղ, կարծես ցանկանում էին կանչել իւրաքանչիւր մէկ առարկայի, միայն թէ յապաղէին, չմարէին... Օրուայ այն ժամն էր, երբ ցերեկը դեռ չէր վերջացել, մթնշաղն էլ դեռ հեռու էր, այն ժամը երբ ամէն ինչ, չորս դիդ թւում է ուրիշ, երբեք չնմանող մէկ վայրկեան առաջուայ տեսածիդ։

Քայլում էի զննելով անցորդները եւ դիտում հեռւում կորչող տուների սեւին տուող ընդհանուր գիծը։

— Ո՞ւր եմ ես, Փարիզ, ինչո՞ւ, ի՞նչ եմ կորցրել ես այստեղ։Արդեօ՞ք այդ ես եմ։

Կանգ առայ կանանց գլխարկների մէկ վաճառանոցի ցուցափեղկի առջեւ եւ նայեցի հայելիի մէջ։ Ահա կանգնած է գունատ մէկ մարդ, այնքա՛ն ծանօթ ինձ։ Ա՛յդ մարդը ես եմ։ Արժէր արդեօ՞ք համալսարան յաճախել, պատերազմել, մասնակցել յեղափոխութեան, ու յետոյ ամառնային մէկ օր ցցուել փարիզեան պողոտայի վրայ մտահոգ «թէ ո՛ւր պիտի գիշերել»։

Գիշերը անշուշտ պիտի գար, վիճելի չէ այդ. սակայն ուժերս ամէն մէկ անցնող ժամի հետ նուազում էին, իսկ միտքս կարկամում։

Շուտով փողոցների աղմուկը կը պակսի, ճաշարանները կը լեցուին յաճախորդներով, կը լուսաւորուին սրճեմանները. կը գայ երեկոն եւ ամէն ինչ նոր կեանք, նոր գոյն կ՚առնէ։

Յանկարծ մէկը հպաւ ձեռքիս։ Ցնցուեցայ այս անակնկալից եւ կորցնելով հաւասարակշռութիւնս՝ հազիւ կարողացայ պահել ինձ վայր չընկնելու համար։ Իմ առջեւ կանգնած էր պրոֆեսոր Կարլինսկին, վերջերս արտաքսուած Խորհրդային Ռուսաստանից։ Նա ժպտում էր ինձ իր փոքրիկ աչքերով եւ մօրուքը քերելով ասում.

— Ա՛, ա՛յ, կանացի գլխարկներով էք հետաքրքրւում, արդեօ՞ք պատրաստւում էք ո եւ է մէկի համար գնելու։

— Բարեւ ձեզ, պրոֆեսոր, ինչպէ՞ս էք։ Ի՞նչ, գլխարկներ։ Այո՛, նայում եմ, ամբողջ ցուցափեղկը լեցուն է գլխարկներով՝ երկնագոյն, կանաչ, մանիշակագոյն, կարծես կմախքներ լինեն եւ...

— Կմախքնե՞ր, ինչո՞ւ այդպիսի մռայլ համեմատութիւն։ Է՛հ դուք էլ...

Նա չգիտէ ի՛նչ ասել յետոյ, իսկ ես շատ եմ փափաքում, որ նա ասի.—«Է՛հ, ինչո՞ւ ենք կանգ առել այստեղ, գնանք սրճարան նստենք»։ Ցանկանալով օգնել նրան, անցնելու ինձ յուզող հարցին, ասում եմ.

— Դուք ո՞ր կողմն էք գնալու, չարժինք։

— Ես գնալու եմ Մեծ Պողոտաները, սակայն չգիտեմ ի՛նչպէս պիտի գնալ։

— Ես պատրաստւում էի նոյնպէս այդ կողմերը գնալ։ Ի՜նչ հրաշալի երեկոյ է այսօր. արդեօ՞ք չէք ուզում ոտքով գնալ, շատ հեռու չէ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

ուրիշ երկիրներու գործերուն, ուղղակի կամ անուղղակի :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ուշադրութեամբ կը հետեւին Եուկոսլաւիոյ շրջանային պաշտպանութեան ծրագրին: Թիթոյի յայտարարութեանց մէջ ամէնէն նշանակալից պարագան այն է որ, Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը տրամադիր է այդպիսի դաշինք մը կնքելու խաղաղութեան առեն. մինչդեռ, նախապէս կ'ըսէր թէ արեւմտեան պետութեանց պիտի միանայ, երբ յարձակում կատարուի Խ. Միութեան կամ իր արբանեակներուն կողմէ: Զինակցութիւն մը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ՝ անշուշտ ապառնալիք պիտի համարուի Խ. Միութեան կողմէ, իր արբանեակներուն համար, եւ Կրեմլին կրնայ ազդարարութիւններ ուղղել Եուկոսլաւիոյ: Ուրեմն Թիթօ այդ պարագան ալ աչքառած է, երբ աւելի բաց կը խօսի այսօր:

Բանաձեւ մը Եգիպտոսի դէմ

Ապահովութեան Խորհուրդը Սեպտ. 2ին գերոյի դէմ 8 ձայնով եւ երեք ձեռնպահութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը մեղադրէ Եգիպտոսը՝ Սուէզի ջրանցքին փակման համար եւ կը պահանջէ անմիջապէս վերցնել այն սեղմումները որոնք հաստատուած են Իսրայէլ գացող նաւերուն վրայ:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ բանաձեւը քուէարկուեցաւ քանի մը վայրկեանէն: Կը սպասուէր որ խորհրդային պատուիրակը վեթօ դնէ, բայց ան լուռ մնաց, մեծ զարմանք պատճառելով: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ Եգիպտոսի կողմէ հաստատուած արգելքները չեն համապատասխաներ զինադադարի պայմանագիրներուն եւ թէ կատարուած խուզարկութիւնները եւ բռնագրաւումները կը վնասեն այն ազգերուն որոնք որեւէ կապ չեն ունեցած Պաղեստինի դէպքերուն հետ:

Բանաձեւին քուէարկութենէն վերջ, Իսրայէլի պատուիրակը շնորհակալութիւն յայտնեց Ապահովութեան խորհուրդին:

Խորհրդային պատուիրակին դիրքը ոչ միայն զարմանք, այլեւ մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց Եգիպտոսի մէջ, ուր ժողովուրդը լուրի կը սպասէր անհամբեր, ձեռքէ ձեռք խլելով օրուան թերթերը: Իպրահիմ Ֆարադ փաշա, գիւղական գործերու նախարարը, յայտարարեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումը արդարութեան ժխտումն է եւ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ «մեծ պետութիւնները դաւեր կը սարքեն, իրենց հրամանները պարտադրելու համար փոքր ազգերուն: Եգիպտոս գիտէ իր պարտականութիւնը եւ զայն կը կատարէ ի շահ բոլոր արաբական երկիրներուն, որպէսզի զինամթերք չհասցնեն Իսրայէլի»:

Եգիպտոսի Նախարարական խորհուրդի նիստէն վերջ, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդը ուրիշ որոշումներ ունի եւ կրնայ անոնց գործադրութեան ձեռնարկել, փոխանակ Եգիպտոսէն պահանջելու իր անարդար որոշման գործադրութիւնը:

✕ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ապահովութեան Խորհուրդին Թուրք պատուիրակը, որ վերջերս այնպէս կը ցուցնէր թէ Եգիպտոսի հետ է, վերջին պահուն միացաւ արեւմտեան պետութեանց, քուէարկելով բանաձեւը:

Կ'ըսուի թէ Եգիպտոս Լա Հէյի Գերագոյն Ատեանին պիտի դիմէ, դիտել տալով թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները քուէարկելով բանաձեւը, գործած կ'ըլլան թէ իբրեւ ամբաստանող եւ թէ իբրեւ դատաւոր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՔԹ. ՎՈՐՈՆՈՎ, երիտասարդացման չիճուկին հեղինակը, մեռաւ Լոզանի մէջ: Կը յուսար ապրիլ մինչեւ 140 տարի: Ռուս էր եւ իր փորձերը սկսաւ 1919ին: Ահագին հարստութիւն դիզած էր եւ կը պարծենար թէ հազարաւորներ երիտասարդացուցած է, շնորհիւ իր հնարած չիճուկին: Ատեն մը հարիւրէ աւելի կապիկներ կը պահէր, իր փորձերուն համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կառադութեան դէպք մը պատահած ըլլալով, քաղաքապետութիւնը որոշեց որ շուները քաղաքէն դուրս չհանուին մինչեւ երկու ամիս, բացի որսորդներու եւ հովիւներու շուներէն:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՇՈՒԽԸ 10 — 12 միլիոն թոն պակաս պիտի գայ 1952ին, ինչպէս հաստատեց ՄԱԿի Տնտեսական Յանձնաժողովը: Ստիպողական կոչ մը ուղղուեցաւ արտածող երկիրներուն, որպէսզի աւելցնեն իրենց արտածումները:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորը նորէն հիւանդացած ըլլալով, երկու մասնագէտներ դրկուեցան:

ԳՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուեցան խումբ մը լրտեսներ որոնք Խ. Միութեան յանձնած էին Տիարպաքըրի օդակայանին յատակագիծը: Բոլորն ալ պիտի դատուին զինուորական ատեանին առջեւ:

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Առնուվիլէն ընկեր Արփիար Մարտիրոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ռուբէն Փափազեանի, Մարսէյլ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Պետիկեանի 720 էջնոց մէկ շքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի գերբն ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ դրացիներուն:

Գինն է 1500 ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13):

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ց. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Ասատուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ց. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ սակաւաթիւ օրինակներ կան Յառաջի խմբագրատունը.— 3 օրինակ միայն Հեթանոս Երգեր, գինը 2000 ֆրանք, 6 օրինակ Հացին Երգը գինը 500 ֆր.: 4 օրինակ Concubine (Հարճը) գինը 250 ֆր.: 2 օրինակ Արեան Ցեղթանակ (ձայնագրուած) գինը 250 ֆր.:

Դիմել վարչութեան:

ԴԵՐՁԱԿԻ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

14 — 15 տարեկան, մանչ կամ աղջիկ, գործատէրը պայմանագրութիւն պիտի կնքէ եւ յայտարարէ:

Դիմել Mr. Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Haye les Roses (S):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՒ կը յայտարարեմ թէ 1951 Օգոստոս 1էն, Իսիի մէջ, Rue de la Défense ունեցած սրճարանս, Café des Sports, ծերանի յանձնած ըլլալով, ամէն անոնք որ առկախ գործեր ունին ինծի հետ, կրնան դիմել 85 Ave. de la Paix Issy:

ՍԱՐԳԻՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 5 Septembre 1951 Չորեքշաբթի 5 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6551-Նոր շրջան թիւ 1962

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԲՆԱԿՈՒՄ

Նոր է բառը եւ իմաստ կը փոխէ համաձայն պարագաներուն :

Ընդհանրապէս չարաշուք, երբեմն բարենշան։

Առաջին իմաստով՝ կը նշանակէ այլուր փոխադրել հազարաւորներ։ Ցաճախ ամբողջ ցեղեր, ժողովուրդներ կամ դասակարգեր :

Բարենշան կը համարուի, երբ կառավարութիւն մը երկիր վերադարձնելով հազարաւոր տարագիրներ, հողածութեամբ կը տեղաւորէ այս կամ այն շրջանին մէջ :

Այս պարագային կրնայ նկատուիլ հայրենադարձի լրացուցիչ մասը։ Բայց, իմաստը կը մնայ միշտ երկդիմի :

Այսպէս, Երեւան «վերաբնակում» կոչեց, երբ Հայաստանի դուռները կը բանար, 1921—22ին, Թուրք-Թաթար փախստականներուն առջեւ, որպէսզի դան տեղաւորուին իրենց նախկին բնակավայրերուն մէջ :

Իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, ինչ որ «վերաբնակում» կը կոչեն Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ, տարիներէ ի վեր, աքսորի, տարագրութեան քաղաքավարի ձեւն է։ «Անուն մի ըսեր, յիմար ըսէ »։

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան— «Կոմպարտիա» — ԺԵ. համագումարին մէջ, որ տեղի ունեցաւ անցեալ մարտին, ընդհ. քարտուղարը, Գր. Ցարութիւնեան, պարզելով կուսակցութեան վիճակը, ընդհ. թիւը կը հաշուէր 61.625, որոնց 56.174ը անդամ, 5451ը թեկնածու։

ԺԴ. համագումարին մէջ — երկու տարի առաջ — կը հաշուէին 53.375 անդամ, 8065 թեկնածու, այսինքն 61.440 հոգի։

Ուրեմն, «կազմակերպութիւնն աճել է 185 մարդով», թէեւ ԺԴ. համագումարէն վերջ, երկու տարուան ընթացքին կուսակցութեան շարքերն ընդունուած են 3536 հոգի :

Ընդհ. քարտուղարը ինքն է որ կը պարզէ այս նուազման պատճառը .

— « Պարտիական կազմակերպութեան թուական կազմի ոչ մեծ աճը (աճում) բացատրւում է գլխաւորապէս նրանով, որ 1800 կոմունիստ, վերաբնակների հետ միասին, փոխադրուել են Ադրբեջանեան ՍՍՌ (Ադրբեջան)։

Քիչ մը աւելի անդին, անդրադառնալով այս հարցին — փոփոխութիւն «պարտկազմակերպութիւններում » — նոյն Գր. Ցարութիւնեանը կը յայտարարէ .

— « Այդ փոփոխութիւնների պատճառն այն էր, որ ադրբէջանական բնակչութեան մի մասը փոխադրուել էր Ադրբէջանական ՍՍՌ եւ մի ճանի այլ շրջաններ՝ մշտական բնակութիւն հաստատելու համար եւ այդ կապակցութեամբ նուազել է բնակչութեան թիւը »․ (Սով. Գրակ. եւ Արվեստ, 1951 Ապրիլ, էջ 47 եւ 49)։

Ուրեմն, բնակիչներու տեղափոխութիւն կատարուած է Հայաստանէն դէպի Ադրբէջան եւ «մի քանի այլ շրջաններ»։

Այդ «տեղափոխուած» բազմութեանց — «վերաբնակներուն» հետ երկրէն հեռացած են կուսակցականներ ալ։ Եւ քանի որ բնակչութեան թիւը նուազած է, կուսակցութեան անդամներն ալ պակսած են :

Բնականաբար պիտի հարցնէք ,—

Ո՞րքան Հայեր տեղափոխուած են Ադրբէջան եւ այլուր։ Ե՞րբ։ Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ : Ո՞ր քաղաքներուն մէջ «վերաբնակուած են» :

Կրնաք ճոխացնել շարքը եւ հարցնել նոյն անձկութեամբ,— Ուրիշ «վերաբնակումներ» ալ կատարուա՞ծ են վերջին տարիներու ընթացքին : Ճի՞շդ է որ 650.000 Հայեր հեռացած կամ այլուր փոխադրուած են, ինչպէս կը պնդեն իրազեկներ։

Բոլշեւիկները օրն ի բուն մանրամասն զեկուցումներ կու տան կովերու, ոչխարներու եւ այծերու յաւելման կամ նուազման մասին։ Մանրանի մը խլիկներուն արտադրած թելերն անգամ կը համրեն :

Ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ քիչ մըն ալ պարբերական «վերաբնակումներու» խնդիրը լուսաբանէին, վիճակագրական տեղեկութիւններով ...

Անշուշտ սովետական հայրենասիրութեան եւ քաղաքակրթութեան շահերուն չի հակասեր այս տարրական հետաքրքրութիւնը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Այս տարի աւելի շատ այցելուներ ունեցանք, — Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Իրանէն եւ ուրիշ գաղութներէ։ Հին ու նոր ընկերներ եւ բարեկամներ։ Շատերը ընտանիքով :

Անշուշտ ամէնքն ալ կը հետաքրքրուին հայկական կեանքով, մեր հոգերով։ Մանաւանդ անձկութեամբ հարցումներ կ'ուղղեն երիտասարդութեան, նոր սերունդի մասին .

— Հայերէն գիտե՞ն. սորվելու միջոցներ կա՞ն։ Հարիւրէն քանի՞ կը յուսաք փրկել ...

Եւ ապա կարօտ մը.— Կրնա՞նք տեսնել Հ. Յ. Դ. Թանգարանը։ Ո՞ր օրը, ո՞ր ժամուն :

Բոլորն ալ ընկերներ չեն։ Եւ սակայն որո՞ւ սրտին չի խօսիր մեր Թանգարանը :

Նոր անակնկալ մը երէկ, — Ողբացեալ Հրաչի (Հայկ Թիրեաքեան) զաւակները, Տիկ. Հերմինէ Քիւթնէրեան, աղջիկը եւ քոյրը՝ Օր. Նուարդ :

Ժամերով կը խօսինք անցեալէն եւ ներկայէն : Երկու քոյրերն ալ խանդավառութեամբ կը նկարագրեն Եգիպտոսի կուսակցական - երիտասարդական շարժումը : Տեղեկութիւններ կը հաղորդեն «Ցուսաբեր»ի Տան մասին, որուն փառաւոր պատկերը տպուած էր թերթի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ :

Եւ ապա հարցումներ Թանգարանի մասին :

— Կ'ուզենք այցելել այսօր իսկ։ Այս առթիւ յիշատակ մըն ալ պիտի յանձնենք, — Հրաչի յուշատետրը, զոր պահած էինք տարիներէ ի վեր ։

Հեռաձայն մը «Թանգարանապետ»ին, որպէսզի պատրաստուի ընդունելու հիւրերը :

— Ընկեր Գերասիմ, ուրիշ այցելուներ ալ պիտի ունենաս, ընկ. Մէլվինեան, Պէյրութէն, Արթինեան Եգիպտոսէն :

Ասոնք՝ «Ցառաջ» հանդիպողներն են։ Դեռ չենք հաշուեր անոնք որ ուղղակի կ'այցելեն, Փարիզէն, գաւառէն թէ արտասահմանէն :

Անշուշտ ամէն այցելու ի վիճակի չէ թանկագին յիշատակ մը տանելու :

Բայց ամէնքն ալ կրնան հաճելի պարտականութիւն մը կատարել, վերադարձին, թելադրելով իրենց բարեկամներուն .

— Թանգարան ղրկեցէք ինչ որ ունիք իբրեւ պատմական յիշատակ ազատագրական պայքարի, — մասունք մը, ձեռագիր, նկար, մեծ դէմքերու եւ նահատակներու վերաբերեալ նիւթեր եւն.։

Ճոխացնել Հ. Յ. Դ. Թանգարանը՝ կը նշանակէ կորուստէ փրկել բազմաթիւ թանկագին վկայութիւններ :

ՎԱՀԷ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մարմինը փոն Լէվէճէն Փարիզ կը հասնի այսօր, չորեքշաբթի։ Թաղումը պիտի կատարուի Թիէի (Thiais) գերեզմանատունը :

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Անատոլուի հեռագրական գործակալութեան թղթակիցը կը հեռագրէ Պայազիտէն, Օգոստ. 29 թուականով .—

Առաջին անգամ ըլլալով, Թուրք լեռնագնացներ յաջողեցան բարձրանալ կատարը մեծ Արարատի ուր ցարդ ոչ ոք ոտք կոխած է։ Արարատի սառնապատ կատարը ցարդ բազմաթիւ երկրախոյզներ շարժման անցուցած են։ 27 Օգոստոս 1949ին Նոյի Տապանը փնտռելու եկած ամերիկացի Մ. Սմիթի արշաւախումբն ալ չէր յաջողած բարձրանալ մեծ կատարը։ Մ. Սմիթ, որու ընկերակցած էի այն ատեն, ինծի ըսած էր. «Բազմաթիւ լեռներ բարձրացայ, բայց այսքան պատկառազդու չի տեսայ »։ Այս հոյակապ կատարը առաջին անգամ նուաճելու պատիւը վիճակեցաւ հրոսակային պատերազմի համար մարզուած թրքական արշաւախումբին, որուն մաս կը կազմէին հրամանատար տեղակալ Ճէլալ Կէօքմէնօղլու, բժիշկ հարիւրապետ Քէմալ Կիմիւշճիւ, տեղակալ Միւնիր Քըլաքճիւրէք, 105 տասնապետ եւ զինուոր :

(Մնացեալը յաջորդով)

Պատերազմը կը վերսկսի՞

850.000 ԿԱՐՄԻՐՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ, ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ Հիւս. Քորէացիները եւ Չինացիները ժամէ ժամ կը սպասեն զինադադարի բանակցութեանց վերջնական խզման, հակայարձակ դրոհի մը ձեռնարկելու համար : Դաշնակից հրամանատարութիւնը 850.000 կը հաշուէ կարմիր զինուորներուն թիւը, կէսը՝ սահմանագլուխին մօտ։ Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, չինացի զօր. Լի Փիաօ, համայնավարներուն ամէնէն կրակոտ հրամանատարը եւ վարպետը առաջին յաջողութեանց, պիտի հրամայէ Քորէայի բոլոր կարմիր բանակներուն :

Այս զօրավարը կողմնակից է զանգուածային յարձակումներու։ Քանի որ ճակատ վերադարձած է , կը նշանակէ թէ համայնավարները ընդհանուր արշաւանք մը կը պատրաստեն , ջախջախիչ յաղթանակ մը շահելու համար :

Մասնագէտներու կարծիքով, համայնավարներուն ուժը երբեք այսքան զօրաւոր եղած չէր։ Զինուորները աւելի յանդուգն դարձած են, երկար անշարժութենէ մը վերջ։

Մինչ այս մինչ այն, ընդհարումները կը շարունակուին Քորէայի զանազան կէտերուն վրայ : Օդանաւային գործողութիւններն ալ սաստկացած են, երկու կողմէն :

Զօր. Ֆլիթ, ամերիկեան ութերորդ բանակին հրամանատարը, յայտարարեց թէ զինադադարի բանակցութեանց սկզբնաւորութենէն ի վեր — եօթը շաբաթ — կարմիրները կ'աշխատին վերակազմել իրենց ուժերը . բայց ինք կը կարծէ թէ ի վերջոյ պիտի ընդունին պատերազմի ներկայ ճակատը, իբրեւ սահմանագիծ զինադադարի։ Ազգայնական պաշտօնեաները համաձայն չեն իր լաւատեսութեան եւ ձախողած կը նկատեն զինադադարը։ Զօր. Ֆլիթ, իր յայտարարութեան ընթացքին ըսաւ թէ կովկասեան եւ մոնկոլեան կամաւորներ կը գտնուին կարմիր զօրամասերուն մէջ :

Ազգայնականի գլխաւոր բանագնացը, ծովակալ Ճոյ, Թոքիօ գնաց ընկերակցութեամբ իր պատուիրակութեան երկու անդամներուն, խորհրդակցելու համար զօր. Րիճուէյի հետ :

╳ Նախագահ Թրումըն ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր, ազգ. պաշտպանութեան նոր փոխառութեան առթիւ։ Իր կարծիքով, համայնավարները կրնան վերսկսիլ յարձակողականը, «որ եւ է ատեն»։ Աւելի յառաջ երթալով , ըսաւ թէ անոնք ի վիճակի են նոր յարձակումներ կատարելու Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի կամ Ասիոյ ուրիշ մասերուն մէջ, ուր որ յարմար դատեն :

— « Քանի մը շաբաթէ ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին Քորէայի մէջ, կարմիր նախայարձակներուն թելադրութեամբ, ի խնդիր զինադադարի մը, որ առաջին քայլը պիտի ըլլար խաղաղ կարգադրութեան մը համար։ Վերջերս համայնավարները խզեցին բանակցութիւնները : Չենք գիտեր թէ վերսկսելու միտք ունի՞ն։ Մենք պատրաստ ենք պատուաւոր կարգադրութեան մը յանգելու որեւէ ատեն, բայց տեղի պիտի չտանք նախայարձակման առջեւ։ Այդ պատճառով ալ, կենսական է որ կառուցանենք մեր պաշտպանութիւնը, եւ շո՛ւտ »։

Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովը

Երէկ, երեքշաբթի, բացուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի համագումարը, ուր պիտի ստորագրուի Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը :

Ժողովին հրաւիրուած են 52 ազգեր, բայց կը մասնակցին 49ը։ Հնդկաստան, Պիրմանիա եւ Եուկոսլաւիա մերժած են հրաւէրը։ Սուրիա հաւանութիւն յայտնեց վերջին պահուն։ Միջազգային Կարմիր Խաչի նախագահն ալ կը մասնակցի ժողովին։ Հարաւ. Քորէան եւս դիտողներ պիտի ղրկէր :

Ժողովին բացումը կատարեց Քալիֆորնիոյ կառավարիչը։ Սան Ֆրանչիսկոյի քաղաքապետն ալ ճառ մը խօսելով, բարի գալուստ մաղթեց պատուիրակներուն։ Ցետոյ խօսքը տրուեցաւ Նախագահ Թրումընի :

Համագումարը պիտի վերջանայ շաբաթ օր , համաձայն պատրաստուած օրակարգին։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, անհամբեր կը սպասուի խորհրդային պատուիրակութեան ելոյթին։ Մ. Նահանգները որոշած են թոյլ չտալ որ ժողովը ձգձգելու կամ ձախողեցնելու փորձեր կատարուին. բայց կարելի չէ ճշդիւ նախատեսել ամէն բան։ Անգլիոյ մէջ շատ գոհ չեն Մ. Նահանգներու ժխտական դիրքէն, այն ենթադրութեամբ թէ Պ. Կրոմիքօ կրնայ բանաւոր առաջարկներ ներկայացնել, ապահովելու համար խաղաղութիւնը։ Բրիտանական եւ ամերիկեան պատուիրակութիւնները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին, ճշդելու համար իրենց դիրքը՝ եթէ տադ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ազատատենչ ժողովուրդ է Հայը: Բայց զուրկ եղած է ան ազատութենէ: Պայքարած է ազատութեան համար. ամենէն շատ արիւնը թափած է ազատ ու անկախ հայրենիքի համար: Սակայն, դարերով մնացած է անազատ. հպատակ ու ենթակայ օտար իշխանութեանց:

Կը թուի զարմանք մը, առեղծուած մը ըլլալ, թէ ինչպէս պահած է ան իր գոյութիւնը: Աշխարհի ամէնէն անբացատրելի երեւոյթներէն մէկն է Հայուն գոյութիւնը՝ ժամանակներու փոթորիկներուն մէջէն կոտորածներուն ու արիւնի հեղեղներուն ընդմէջէն: Պատմութեան ընթացքին շատ քիչ ժողովուրդներ կան, որոնք իրենց քաղաքական ազատութիւնը կորսնցնելէ ետք, պահած են իրենց գոյութիւնը: Քիչեր կան, որոնք ազատատենչ մնացած են, ազատութենէ զրկուելէ ետք. հայրենասէր մնացած են հայրենիքը կորսնցնելէ ետք:

Այս քիչերէն, կրնանք ըսել՝ բացառութիւններէն մէկն է Հայը:

Բանակով փոքր է, բայց կենսունակութեամբ մեծերէն: Զուտ բանակներ, սակայն ունի բանակները չարժման մէջ դնող ուժը. կամքն ու կորովը: Բաժնուած են մեր բոլոր բերդերը. փշրուած՝ մեր զէնքերը: Բայց կանգուն կը մնան հոգեկան մեր պատուարները. ազատութեան հանդէպ մեր սէրը. հայրենիքին համար մղուած պայքարին թափը:

Ազգերը մեծ են իրենց հոգեկան արժէքներով, ոչ թէ թիւով կամ հարստութեամբ: Հայը այդ արժէքներով ապրած է: Իր պատմութիւնը ազատութեան համար մղուած պայքարի պատմութիւն մըն է. հոգեկան արժէքներու հասնելու նկրտում մը:

Ո՞ւր է Ասորեստանը, իր բանակներով. Պարթեւները՝ իրենց զօրութեամբ եւ ռազմական ուժով. Հռոմը՝ իր կազմակերպական հանճարով:

Հայը չէ ունեցած իր ժամանակիցներուն ոչ թիւը, ոչ նուաճողական ուժը: Բայց ունեցած է ազատութեան անշահելի կիրքը, պայքարելու անսպառ կորովը, ստեղծագործութեան աւիւնը:

Մեր պաշտպանութեան միջոցը, մեր ազատագրումը, հետեւաբար, պիտի ըլլայ մեր հոգեկան ուժերուն յաւելումը: Մեր պայքարը՝ բռնութեան դէմ, ինչպէս եղած է միշտ. մեր հաւատքը՝ մեր հայրենիքի ազատութեան համար: Մեր ջանքը՝ մեր մշակոյթի զարգացման ձգտումով. մեր ազգային ժառանգութիւններուն պահպանման, անոնց մեր նոր սերունդին փոխանցման համար:

Ինքնուրոյն կեանքով ապրելու կամքը՝ մեր ժողովուրդի նկարագրի ոգիներէն է: Ասով կը բացատրուի մեր պայքարը Անկախութեան համար, մեր խորունկ զգացումը՝ Ազատութեան համար, այնքան հին ու խորարմատ մեր ժողովուրդին սրտին մէջ:

Մեր պատմութիւնը, լեզուն, գրականութիւնը, մեր Եկեղեցին, մէկ խօսքով մեր բովանդակ մշակոյթը ինքնապահպանման հզօր ազդակներ են: Ու նաեւ վկայութիւններ՝ մեր ժողովուրդի խառնուածքին, անընկճելի ձգտումներուն համար: Բոլոր լեզուներուն մէջ՝ հայ լեզուն, իբր անկախ ու ինքնարաւ լեզու. բոլոր մեծ ու փոքր մշակոյթներուն մէջ՝ Հայոց մշակոյթը, այնքան ինքնատիպ ու գունագեղ. բոլոր եկեղեցիներու հետ՝ Հայոց եկեղեցին, ինքնուրոյն ու ազատ: Ու բոլոր հայրենիքներու կարգին՝ մեր Հայրենիքը:

Պէտք պահենք նկարագրի այս գիծը, որ յաւիտենական արժէքն է մեր ժողովուրդին: Ասիկա ազդայնամոլութիւն չէ, այլ ինքնավստահութեան հզօր ալիք մը մեր արիւնին մէջ. ազգային մեր դիմագիծը պահելու խորունկ բաղձանք մը: Վճիռ մը:

Այս կերպով միայն անցուցած ենք փոթորիկները եւ այս կերպով միայն կրնանք անցընել սակէ ետքն ալ՝ պատմութեան պարտադրած պատուհասները: Քաղաքական ազատութիւնը կրնայ կորսուիլ, բայց կը մնայ հոգեկան ազատութիւնը. Ֆիզիքական հայրենիքը կրնայ նուաճուիլ, բայց աննուաճ կը մնայ հոգեկան հայրենիքը: Կրնան փլիլ ինքնապաշտպանութեան ֆիզիքական, քարաշէն ամրոցները, բայց կը մնան հոգեկան ճարտարապետութիւնները: Այս գիտակցութեամբ եւ այս ուղղութեամբ պիտի ընթանայ մեր աշխատանքը:

Ձեռք կրնար արտաքին ճակատներուն վրայ պայքարիլ: Մեր հակակշիռին տակ չեն արտաքին, համաշխարհային ճակատները. քաղաքական ու ռազմական միջոցները: Բայց ներքին ճակատներուն վրայ այդպէս չէ: Մենք ենք տէրը մեր ներքին արժէքներուն. մեր շարժումներուն. ձեռնարկներուն: Մենք է որ պիտի պահենք հայրենիքի սէրը. կրնանք պահել մեր մշակոյթը, պայքարի ոգին: Մանաւանդ հիմա, երբ խամրեցնող հովեր կը փչեն ամէն կողմէ. անհարազատ վարդապետութիւններ կը սողոսկին մեր ժողովուրդին կեանքէն ներս. երբ մեր հայրենիքէն ներս թէ դուրս՝ ջլատիչ ուժեր կը գործեն:

Պիտի մնանք արթուն ու ամուր՝ մեր դիրքերուն վրայ: Ազատութեան պատնէշներուն ետին, մեր կեանքն ու գոյութիւնը պաշտպանելու համար: Մեր ազգային արժէքներուն կառչած, կատաղօրէն պիտի պաշտպանենք ազատութիւնը, որ զգացում մը չէ միայն մեզի համար, այլ կենսական անհրաժեշտութիւն մը: Կեանքի հաւասար զգացում մը: Այդ զգացումով պայքարեցան մեր հայրերը. այդ զգացումին ու պայքարին արդիւնքն է մեր հայրենիքը, եւ այդ պայքարով ու հաւատքով պիտի ըլլայ ան ազատ:

Հայրենիքի ազատութիւնը պիտի զօրանայ, պիտի ծաղկի սակայն մեր ազգային արժէքներու զօրացումով: Հոգեկան ազատութիւնով ապահով է ժողովուրդի մը քաղաքական ազատութիւնը:

Չմոռնանք այս ճշմարտութիւնը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Թրքական խարիսխներ Կովկասի դէմ

Ինչպէս կը տեղեկանանք օրը օրին, հետզհետէ հրատապ հանգամանք կը ստանայ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան խնդիրը:

Արեւմտեան պետութիւնները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են այդ շրջանին վրայ, վասն զի, —

1.— Միջին Արեւելքը այն միակ ցամաքային ճամբան է ուրկէ կրնան անցնիլ Խ. Միութեան ուժերը, գրաւելու համար Ափրիկէն.— 2. Քարիւղի երեք մեծ կեդրոններէն մէկն է.—3. Կը տիրապետէ հաղորդակցութեանց ճամբաներուն, Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի միջեւ:

Եւ վերջապէս, Միջին Արեւելքը կրնայ իբրեւ մեկնակէտ ծառայել յարձակում գործելու համար Խ. Միութեան դէմ, որուն կարգ մը կենսական հաստատութիւնները կը գտնուին իր սահմաններուն վրայ:

Դարձեալ այս պատճառներով է որ յաճախ թիւրիմացութիւններ կը ծագին դաշնակիցներուն միջեւ, ինչպէս բացատրած ենք արդէն: Օրինակ, Ֆրանսա միշտ կը գանգատի թէ Անգլիացիները կ'ուզեն գերակշռութիւն պահել այդ շրջանին մէջ, առանց նկատի առնելու Ֆրանսայի հիմնական շահերը: Դեռ չէ կարգադրուած Միջերկրականի հրամանատարութեան խնդիրը:

Հիմա որ սկզբունքով ընդունուած է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, նոր խնդիրներ կրնան ծագիլ:

Մասնագէտներ քննելով Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ արաբական երկիրներուն մասնակցութեան արժէքը, գիտել կուտան թէ երեք բանակներն ալ տկար են օդանաւային ուժի տեսակէտով: Ամերիկացիները տրամադրել ճիգեր կը թափեն այս միջոցին, լրացնելու համար օդանաւային խարիսխներու ցանցը, նոր օդակայաններ շինելով կամ եղածներն ընդարձակելով:

Իրազեկներու կարծիքով, այդ աշխատանքը պիտի լրանայ մինչեւ նոր տարի: Այն ատեն Միջին Արեւելք պիտի ունենայ հետեւեալ խարիսխները՝ օդանաւային գործողութեանց համար.— Յունաստանի մէջ 3, Թուրքիոյ մէջ 14, բրիտանական՝ 5, ամերիկեան՝ 1. գումար՝ 23: Այս խարիսխներուն վրայ կարելի է աւելցնել եգիպտական, սուրիական, լիբանանեան եւ իրանեան կայանները, պայմանաւ որ այդ երկիրները հաւանին գործակցիլ:

Ռազմագէտներ կը կարծեն թէ առանց այդ երկիրներուն գործակցութեան ալ, վերոյիշեալ 23 օդակայանները բաւական են, թէ Միջին Արեւելքի նաւթահորերը պաշտպանելու եւ թէ ապահովելու համար դաշնակից օդատորմիղներու գործողութիւնները Ռումանիոյ եւ Կովկասի քարիւղի կեդրոններուն դէմ:

Այս պարագային, շատ կարեւոր դեր մը կ'իյնայ Թուրքիոյ, իբրեւ կեդրոնական խարիսխ: Ատոր համար է որ Մ. Նահանգները ոչ դրամ կը խնայեն ոչ ալ զինամթերք, օդակայաններ շինելու համար:

Միջազգային մամուլին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս միջոցին հազարաւոր բանուորներ կը փութացնեն Թուրքիոյ օդակայաններուն կառուցումը: Ամէնէն կարեւորը կը շինուի Ատանայի մէջ, Իսքէնտէրունի եւ Մերսինի նաւահանգիստներուն մօտ, որով պիտի կրնայ ուղղակի ստանալ Մ. Նահանգներէն զալիք զինամթերքը:

Մօտերս կ'աւարտի ուրիշ մեծ օդակայան մը, Տիարպաքըրի մէջ, Խ. Հայաստանի դիմաց: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ 836 օդանաւեր կրնան այս խարիսխէն զարնել Ուրալի ճարտարարուեստական հաստատութիւնները:

Գալքանեան շրջանին համար ալ երկու խարիսխներ կը շինուին Տարտանէլի, Պանտրմայի եւ Գալըքէսիրի մէջ: Առաջինը պիտի ծառայէ իբրեւ խարիսխ ծանր եւ միջին ռմբաձիգներու, երկրորդը՝ որսկան օդանաւերու, պաշտպանելու համար Վոսփորը:

Էսկիշէհիրն ալ — կեդրոն խճուղիներու եւ երկաթուղիներու — պիտի օժտուի մեծ օդակայանով մը:

Թրքական 13 օդակայաններէն զատ, կը շինուի ջրա-նաւային խարիսխ մը՝ Ալէքսանտրէթի մէջ:

Մ. Նահանգներու օդանաւային նախարարը վերջերս աչքէ անցուց այս բոլոր շինութիւնները: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, թէեւ կը յուսացուի կառուցումները լրացնել մինչեւ տարեվերջ. բայց խաղաղութեան ատեն Ամերիկացիներ պիտի չգտնուին այս օդակայաններուն մէջ, Ռուսերը չգրգռելու համար:

Յունաստանի օդակայանները մանաւորապէս պիտի գործածուին պալքանեան բանակներուն դէմ:

Անգլիա հինգ մեծ խարիսխներ ունի Միջին Արեւելքի մէջ.— Պէնկազի (Լիբիա), Սուէզ, Յորդանան, Կիպրոս եւ Գաղտառ: Այս խարիսխները շատոնց շինուած են եւ ունին արհեստանոցներ եւ նիւթեր՝ նորոգութեանց համար: Իսկ Մ. Նահանգները խարիսխ մը ունին Պարսկական ծոցին հարաւակողմը:

Ինչպէս կը հաստատեն իրազեկներ, արդէն իսկ որոշ թիւով ծանր ռմբաձիգներ տեղաւորուած են այս անգլօ-ամերիկեան խարիսխներուն մէջ, ի հարկին զարնելու համար Սեւ Ծովու, Թիֆլիսի, Բագուի եւ Աստրախանի ռուսական օդակայանները:

Գալով ցամաքային ուժերուն, Դաշնակիցները իրենց վստահութեան յոյսը դրած են Թուրքիոյ վրայ, որ կազմ եւ պատրաստ ունի 600.000 զինուորներ, սպառազինուած՝ Ամերիկացիներու կողմէ:

Ուրիշ առթիւ կը խօսինք այդ մասին, պարզելու համար թէ ի՛նչ վտանգներ կը սպառնան Կովկասի եւ մանաւորապէս մեր հայրենիքին, եթէ նոր փոթորիկ մը պայթի, — ահաւոր պատուհաս՝ ամբողջ մարդկութեան համար....

Թ. Ա. Թ.

Տխրունք

Տարօնի հին խմբապետներէն Լօրիս Գոլոյեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր զաւակը, Մճօ, 27 տարեկան, ծնած Յունաստան:

Վերջին պատերազմի ընթացքին Գերմանացիները Մճօն, ուրիշ հազարաւորներու հետ, Ֆրանսայէն տարած էին Գերմանիա, պարտաւորիչ աշխատանքի համար: Գերմանիոյ մէջ ան կը հանդիպի հայ եւ ֆրանսացի գերիներու, որոնց վիճակը ծանր էր: Մճօն կը հաւաքէ անոնց ընտանիքներու հասցէները, կը յաջողի գալ Ֆրանսա, կը գտնէ այդ ընտանիքները, եւ տեղեկութիւն կուտայ իրենց գերիներու վիճակի մասին, եւ ապա կը վերադառնայ Գերմանիա:

Մճօ յեղափոխական խառնուածքով արի երիտասարդ, այդ գերիներու տառապանքները տեսնելով կ'ընդվզի, եւ ստոյգ վտանգը աչք առնելով միջոցներ կը ստեղծէ զանոնք գաղտնի ճանապարհներով ու միջոցներով փոխադրել Ֆրանսա:

Ֆրանսայի դիմադրական - յեղափոխական կոմիտէն բարձրօրէն կը գնահատէ Մճոյի աշխատանքները: Դժբախտաբար, գերմանական գաղտնի ոստիկանութիւնը կը կասկածի, եւ Մճօն ձերբակալելով կը տանի Տախաու, դժոխային կայանը, ուր մարդկային կեանքը հազարներով կը հնձուէր ամէն օր:

Ամիսներով երիտասարդ Մճօն կը տառապի այդ կայանին մէջ, մահուան ուրուականը կախուած իր գլխուն վերեւ: Նիւթական եւ բարոյական անտանելի պայմաններու մէջ, ան կը հիւանդանայ, եւ կ'ազատի գերման ընտանիքի մը միջամտութեամբ եւ երաշխաւորութեամբ:

Իր ծնողքը անձկանօք զինք կը փնտռեն, եւ միայն իրար կը գտնեն Քոյնկէն քաղաքին մէջ, Դաշնակիցներ Գերմանիան գրաւելէ վերջ:

Հայութիւնը կը հաւաքուի Շտուտկարտ: Գոլոյեան ընտանիքը նոյնպէս: Մճօն կը նուիրուի հայ տարագիրներու գործին: Վերստին կը հիւանդանայ, եւ իբր գալը Ամերիկա կը յետաձգուի առժամապէս: Ծնողքը կը փոխադրուին Ամերիկա, Սան Ֆրանչիսկօ:

Վերջերս հեռագիր մը կը գուժէր Մճոյի հիւանդանալը: Մայրը, Աստղիկ, օդանաւով կը փութայ Գերմանիա, Միւնիխ, քաղաքը: Հիւանդի վիճակը ծանրացած ըլլալով, մայրը չորս օր միայն կրնայ իր հոգեհատոր զաւկի, Մճոյի հետ խօսիլ, եւ 12 Յուլիսին իր մայրական դողդոջուն ձեռքերով կը փակէ անոր աչքերը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հարցումի մը պատասխանը

«Յառաջ»ի Մայիս 19ի իմ յօդուածը առիթ է տուել Գ. Մելոյեանին պատասխանի դեր ստանձնել եւ «Յառաջ»ի Յունիս 2ի թիւի մէջ, «Մանր ամբաստանութիւն մը» խորագրով, կոչ է ուղղել, բոլոր այն անձերուն, որոնք մասնակցեր են այդ օրերուն «Յուլիսեան մեծ նահանջին», Անդրանիկի կամ Դրոյի գունդերուն, կամ մօտէն տեղեակ են անց ու դարձին, յայտնել հրապարակով կամ անձնական նամակով իրենց գիտցածը:

— Արտայայտուեցէք, կենդանի վկաներ ...

Երկար ժամանակ սպասեցի, տեսնելու համար թէ Գ. Մելոյեանի աղերսարշ կոչին ով է արձագանգ տալու եւ վկայելու, որ 1915 թ. Յուլիսեան մեծ նահանջին, ռուսական զօրքերի հետ միասին, Մշոյ դաշտից, Անդրանիկի եւ Դրոյի գնդերի հարկադրական նահանջի մասին իմ գրածս ճիշդ չէ, որպէսզի Գ. Մելոյեանին իրաւունք տըրուէր պատասխանի աթոռին վրայ բազմելու եւ ինձ էլ մեղադրական աթոռին գամելու:

Սակայն, իր հայրենասիրական կոչին տակաւին արձագանգ տուող չեղաւ:

Որպէսզի կարելի լինի 1915 թ. Յուլիսի անակընկալ նահանջի պատճառը հասկանալ, մէջ կը բերեմ «Յառաջ»ի 1936 թ. Յուլիս 24ի «Յուլիսեան նահանջը եւ Տարօնի փլուզումը» խորագրով իմ յօդուածից մի քանի հետաքրքրական տեղեկութիւններ .—

Կովկասեան ռազմաճակատի հրամանատարական կազմից Զօր. Մազլովսկին, 1933ին Փարիզում լոյս ընծայեց «Կովկասեան ռազմաճակատը համաշխարհային պատերազմին» 500 էջնոց արժէքաւոր գիրքը:

Համաձայն ռուսական, ֆրանսական եւ գերմանական զինուորական աղբիւրներից Զօր. Մազլովսկիի քաղած տեղեկութիւնների, 1915 թ. Յուլիսին, Թրքական բանակը, Աբդիւլ Քէրիմ փաշայի հրամանատարութեամբ, բաղկացած 89 վաշտ (bataillon) հետեւակ, 60 հարիւրեակ ձիաւոր զինուորներից, համապատասխան քանակութեամբ թնդանօթներով եւ մօտ 6000 Քիւրտերով, Մշոյ շրջանից եւ Լիզ - Կոփ - Մանազկերտ գծով, ռուսական ռազմաճակատը ճեղքելով, սրընթաց անցաւ Ալաշկերտի ուղղութեամբ, լրջօրէն սպառնալով ռուսական զօրքի թիկունքին:

Միեւնոյն օրերին եւ նոյն ռազմաճակատի վրայ, ուր Թուրքերը ունէին ընդամէնը 36 գումարտակ հետեւակ, 120 հարիւրեակ հեծելազօրք, դժբախտաբար ռուսական հրամանատարութիւնը չկարողացաւ հետախուզութեան միջոցով իր ժամանակին, տեղեկութիւններ հաւաքել Թրքական բանակի մի որոշ կէտի վրայ կեդրոնացման մասին, որպէսզի ըստ այնմ դասաւորէր իր զօրամասերը եւ ճիշդ ժամանակին հասցնէր ուժգին հարուածը, խանգարելու համար թշնամու ծրագիրը:

Անշուշտ Թրքական հրամանատարութիւնը տեղեակ էր Մանազկերտի շրջանում Ռուսների աննշան քանակութեամբ զօրք ունենալու մասին, որ այդ թոյլ կէտի դէմ ուղղեցին իրենց ուժգին հարուածը, Մանազկերտից մինչեւ Դատուան եղած ռուսական զօրամասերին նահանջի մատնելով:

Յուլիսի վերջին էր, որ Կովկասեան գլխաւոր հրամանատարութիւնը, Զօր. Բարաթովի հրամանին տակ կեդրոնացուց 20 գումարտակ հետեւակ, 36 հարիւրեակ ձիաւոր եւ 36 թնդանօթ: Այս բանակով էր որ զօր. Բարաթով Ալաշկերտից — Դութաղ — Մանազկերտի ուղղութեամբ արագօրէն յառաջանալով, խուճապի մատնեց Թրքական զօրքը, որ տասը հազարից աւելի գերի տալով, նահանջեց Մշոյ ուղղութեամբ: Գերի ընկան նաեւ երեք հարիւր երիտասարդ Թուրք սպաներ, որոնք նոր էին աւարտել սպայից դպրոցը եւ Պոլսից ուղարկուել արեւելեան ռազմաճակատը:

Պարզ է որ Յուլիսի կէսին, երբ Անդրանիկն ու Դրօն յառաջանալով մտել էին Մշոյ դաշտը, Թուրքերը այդ միեւնոյն օրերին, ինչպէս վերը գրեցի, մի քանի անգամ աւելի զօրք կեդրոնացնելով Մշոյ դաշտում, մի ուժգին գրոհով յաջողեցին ռուսական զօրքերին յետ շպրտել: Որով, Անդրանիկն ու Դրօն, իրենց ունեցած ոչ աւելի 1500 կռուողներով անկարող էին Մշոյ դաշտում աւելի յառաջանալ, Մուշ քաղաքի ուղղութեամբ, երբ ռուսական զօրամասերն էին սկսել Թրքական ուժեղ գրոհի տակ նահանջել:

Գ. Մելոյեան կարդալով Մշոյ դաշտից Անդրանիկի ու Դրոյի գնդերի հարկադրական նահանջի մասին՝ նախ դէպի Բերկրի եւ ապա Իգդիր, գըրում է. —

— «Առաջին անգամն է որ կը կարդամ այսպիսի տողեր»:

Ո՞վ է մեղաւոր, եթէ Գ. Մելոյեանը Յուլիսեան նահանջի թուականից 36 տարիներ վերջը կ'իմանայ, որ հայ կամաւորները, այն էլ Անդրանիկի եւ Դրոյի ղեկավարութեամբ, Մշոյ դաշտից ստիպուած են եղել յետ քաշուիլ ռուսական բարձր հրամանատարութեան կարգադրութեամբ: Եւ յետոյ բացականչում է:

— «Մարդկային, մանաւանդ յեղափոխական դատողութեամբ, անկարելի է հաւատալ այսպիսի իրականութեան .—

«Ի՞նչ վիճակի մէջ էր այն օրերուն Մուշի դաշտի ժողովուրդը:

«Բայց որովհետեւ տպուած է սեւով ճերմակի վրայ, անհրաժեշտ է լուսաբանել:

«Ճի՞շդ է յօդուածագրի այդ անհիմն ամբաստանութիւնը»:

Եւ Գ. Մելոյեանի գրութիւնը վերջանում է այն սրտառուչ կոչով, որ մէջ բերեցի ներկայ յօդուածիս սկզբում:

Անդրանիկին ու Դրոյին «ահաւոր ամբաստանութեան» տակ դնողը ոչ թէ ես եմ, այլ ինքը Գ. Մելոյեանն է, որ 1914 թ. երբ պայթեց առաջին մեծ պատերազմը, մեր մի շարք ղեկավար ընկերների հետ միասին մնաց Զուիցերիա: Միթէ իրեն համար եւս պարզ չէ՞ր որ մեր երկիրն էլ վերածուելու էր մի նոր ռազմադաշտի, հիմքից սարսելով մեր ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը:

ԲԵՆՕ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Կուսակցական պայքարին սաստկութիւնը աննկարագրելի չափերու հասած էր վերջին օրերը: Երէկ հրատարակած էինք դեմոկրատ նախարարի մը բուռն յարձակումը «Հալք»ի վարիչներուն եւ նախկին վարչապետ Կիւնալթայի դէմ: Այս վերջինն ալ իր կարգին կրակ տեղաց դեմոկրատ կուսակցութեան դէմ, 24 ժամ վերջը: Ահաւասիկ ամփոփումը.

— Այդ կուսակցութիւնը ֆաշական կանոններ կը կիրարկէ, Գարասօմանօղլու եւս անհեթեթ եւ հակասական պոռչտուքներով ինքզինքը կը կրկնէ: Իր խօսքերը երբ լսեցի, անգամ մը եւս հիացայ «Նօթըր Տամ տը Փարի»ի հեղինակին հանճարին: Գարասօմանօղլու երէկ ընդդիմադիր էր, այսօր իշխանութեան մաս կը կազմէ, բայց չէ հրաժարած ազգային թշնամանքի ոգիէն: Աւատապետի ոգին մեռած չէ իր մէջ: Ամէն անոնք որ կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչպիսի դեմոկրատ մը եղած է Գարասօմանօղլու, թող բարեհաճին անգամ մը Մանիսա երթալ եւ լսել գիւղացիներուն գանգատները: Այնպիսի ողբերգութիւններ լսեցի որ վերյիշեցի Թանզիմաթէ առաջ տեղծուած շրջանը, աւատապետութեան բռնատիրութիւնը: Հարցնենք այդ դեմոկրատ էֆէնտիին .— «Ինչո՞ւ պէտք կը զգայ կառավարութեան ժանտարմաներուն միջոցաւ պահպանել իր ագարակները»: Վճռաբար կ'ըսեմ իրեն. «Ոչ մէկ սպառնալիք կրնայ ահաբեկել Կիւնալթայը: Զիս լռեցնելու համար միակ միջոց մը կայ. երկրին մէջ կիրարկել անխտրական ժողովրդապետութիւն մը եւ արդարադատ վարչաձեւ մը: Ցորչափ այս ճամբուն չէք հետեւիր, մենք ալ կը պոռանք եւ կը բողոքենք, առանց վախնալու սպառնալիքէն կամ դրպարտութենէն:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Համպուրկէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, գերման գեր-գնդապետ Կոմս Ֆօն Շթրախվից, որ անցեալ պատերազմին հրամանատար էր հրասայլային գունդերու եւ արժանացած էր ադամանդակուռ պատուանշանին, համաձայնած է Արաբական Դաշնակցութեան հետ, արաբական բանակի մը մէջ ծառայելու համար:

Ատենէ մը ի վեր կամաւոր կը հաւաքեն Գերմանիոյ մէջ՝ արաբական բանակներու մէջ ծառայելու համար: Իւրաքանչիւրը 500 մարք նախավճար կը ստանայ: Մանաւանդ Համպուրկի եւ հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ բազմաթիւ են արձանագրուողները: Ասոնք պարտաւոր են հինգ տարի ծառայելու արաբական բանակի մը մէջ:

Կ'ըսուի թէ Սէուտի Արաբիոյ բանակին մէջ կը ծառայեն արդէն 6000 Գերմաններ, իսկ Յորդանանի մէջ կան 4000 Գերմաններ: Եգիպտական եւ սուրիական բանակներուն մէջ ալ իբրեւ մարզիչ կը գործեն բազմաթիւ գերմանացի սպաներ:

Գերմանական նոր սահմանադրութեամբ ամէն ոք ազատ է երթալու երկրէն եւ ծառայելու ուրիշ տեղ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Նաեւ համաձայնում է, թէպէտեւ ոչ շատ սիրով ու մենք քայլում ենք քով քովի:

«Խնդրե՞մ արդեօք իրենից հինգ ֆրանք պարտք, հաւանաբար չմերժի», մտածում եմ ես: Մենք քայլում ենք եւ ես ոչինչ չեմ ասում: «Ահա հիմա պիտի ասեմ ... ահա երբ հասնենք այն կրպակին, անպայման պիտի ասեմ»: Կրպակը վաղուց անցել ենք: Վերջապէս փորձելով մեծ ճիգ եւ դողալով, որ խօսողը ես չեմ, այլ մէկ ուրիշն իմ փոխարէն այնքան օտար, որ ես իսկ չեմ ճանաչում իմ ձայնը, սկսում եմ — պրոֆէսոր, ես ցանկանում էի ձեզ ասել, եթէ այդ ձեզ չի անհանգստացնի ...

— Ինչը՞:

— Եթէ այդ ձեզ չի անհանգստացնի ...

— Բայց երբեք, թերեւս ցանկանում էք փոխել ձեր որոշումը եւ ուզում էք ելեկտրաքարշով շարունակենք մեր ճանապարհը:

— Ճիշդ այդպէս, գոհ լինելով, որ առիթ չունեցայ խօսելու դրամի մասին, շարունակեցի— ճիշդ այդ, այդ էի ուզում առաջարկել ձեզ:

Կանգ ենք առնում ելեկտրաքարշի մօտակայ կայանում: Մօտենում է ելեկտրաքարշը լեփ-լեցուն:

Զարհուրանքով տեսնում եմ, ինչպէս պրոֆէսորը մտնում է առաջին կարգը: Հետեւում եմ իրեն, մտովի համրելով գրպանիս դրամը:

Անցնում է տոմսավաճառը, ես դիտմամբ երկար փնտռում եմ դրամը գրպանումս, հանում եմ մանրուք, սակայն պրոֆէսորը կանխում է ինձ:

— Ներողամիտ եղէք, ես կը վճարեմ ձեզ համար:

— Օհ, ոչ, ոչ մէկ դէպքում, ասում եմ, այդ իմ գաղափարն էր եւ ես պարտաւոր եմ վճարել ...

— Ոչ, ինչո՞ւ համար, խնդրում եմ ...

— Ոչ, ես պիտի վճարեմ ...

Ես վճարեցի առաջին կարգի երկու տոմսերի գինը եւ ընկայ ներքին տուայտանքի մէջ: Ամբողջ ճանապարհին մենք գրեթէ ոչ մէկ խօսք փոխանակեցինք: Դիմացս նստած էր մէկ պարոն, բարձր, կոշտ օձիքով, երկու ձեռքերը դրած հովանոցին: Ձեռքերը երկար էին եւ նեարդախուրձ, փունջ-փունջ ցցուած մազերով: «Տուրքերի հաւաքիչ» մտածեցի, կամ ապահովագրական ընկերութեան պաշտօնեայ, նրա կողքին նստած էր մի գերուկ կին, զրոյցի մէջ էր քովիս կնոջ հետ: Խօսակցութիւնը դառնում էր, այն ժամանակ Փարիզը յուզող սպանութեան շուրջ: Ամուսինը սպանել էր իր կնոջ սիրահարին: Գերուկ կինը դաւաճանուած ամուսնու կողմն էր, իսկ հարեւանուհիս սիրահարի: Յիշեցի, որ գնել էի երեկոյեան թերթը, ինչպէ՞ս չէի հետաքրքրուած սպանութեան մանրամասնութիւններով, միթէ դուրսի աշխարհը մեռել էր ինձ համար: Սկսայ կարդալ թերթս, երբ հասայ նկարագրութեան այն տեղը, երբ ամուսինը տեսել է սիրահարի սենեակում հրաշալի պատրաստուած ընթրիքը, սկսայ խորհիլ եւ յօրինել այդ ընթրիքի ճաշացուցակը: Երեւի եղել է տապակած հաւ, մայօնեզ, բանջարեղէն, պանիր ... բայց ոչ, բանջարեղէն չէր կարող լինել, բայց անպայման եղել են պտուղներ, գինի եւ գինիի առաջնակարգ տեսակներ:

— Մենք արդէն հասանք, լսեցի պրոֆեսորի ձայնը եւ նա ելաւ ոտքի:

— Դուք պիտի իջնէ՞ք: Ո՞չ: Ցտեսութիւն, ցտեսութիւն: Հեռախօսէ՛ նորից կը տեսնուինք ... Շատ գոհ եմ ...

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նիսէն կը գրեն մեզի.— Ամերիկայէն Նիս եկած է Տիկին Հելէն Փոնս, ծնեալ Վերմիշեան, (մայրը Արզութեանց — Երկայնաբազուկ իշխանական գերդաստանէն, իսկ հայրը պարենաւորման նախարար Հայաստանի Հանրապետութեան ատեն): Տիկինը ծանօթ է ամերիկեան թատերական շրջանակներու, իբրեւ կարուհի թատերական հագուստներու, հայթայթած ըլլալով թէ Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթըն Օփերային, թէ շարժանկարի մեծ տուներուն, մասնաւորապէս Ռ. Մամուլեանի եւ թէ թատերախաղերու համար 400 կտորէ աւելի հագուստներ: Մասնաւորաբար գնահատուած են իր պատրաստած հանդերձները Տօն Քարլոսի, Քավալիէրա Ռուստիքանայի եւն.: «Eternel Road» մեծ ներկայացման հազարի չափ հագուստները մեր տաղանդաւոր հայրենակցուհին պատրաստած է մեծ ճարտարութեամբ եւ ճաշակով:

Ա. Ե.

նաւ մը ծագի։ Անգլիացիներուն կարծիքով, պէտք է բաւական ժամանակ տալ, որպէսզի Պ. Կրոմիքօ պարզէ իր տեսակէտները, որպէսզի Մոսկուա պատրուակներ չունենայ տրտնջալու եւ իր քաղաքականութիւնները սաստկացնելու։ Լոնտոնի մէջ համաձայն են որ Ծ. Արեւելքի, նոյնիսկ Եւրոպայի վերաբերեալ խնդիրներ ալ քննուին, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն վերջ, եթէ Ռուսերը բանաւոր ծրագիր մը առաջարկեն։

Կը կարծուի թէ Պ. Կրոմիքօ նոր ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ, ի խնդիր «յաւիտենական խաղաղութեան»։ Իրազեկներու կարծիքով, Պ. Կրոմիքօ, որ ռուսերէն «որոտում» կը նշանակէ, երկու սուրի մէջ պիտի դնէ արեւմտեան պետութիւնները, պահանջելով պարպել Քորէան, ժողովի հրաւիրել հինգ մեծերը եւն.։ Եւ պիտի հաւակնի թէ «փոթորիկ պիտի հնձեն», եթէ չընդունին իր առաջարկած պայմանները, իրենց ուզած խաղաղութիւնը պարտադրելով Ասիոյ …

Իրան խարիւղ կը ծախէ

Իրանի փոխ - վարչապետը, Հուսէյն Ֆաթեմի, յայտարարեց թէ Լեհաստան յանձն առած է 700 հազար թոն հում քարիւղ գնել, Չեխոսլովաքիա՝ 500.000 թոն։ (Անցեալ տարի քարիւղի արտադրութիւնն էր 31 միլիոն թոն)։ Փոխ-վարչապետը աւելցուց թէ կառավարութիւնը վճռական դիրք մը պիտի բռնէ քարիւղը ծախելու համար, եթէ Անգլիացիները անմիջապէս չպատասխանեն, կարգադրութեան մը յանգելու համար։ Լոնտոնի մէջ անտարբեր կ'երեւան, նկատելով որ տրամադրելի նաւեր չկան, քարիւղը Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա կամ ուրիշ երկիրներ փոխադրելու համար։

Իրանի Թղթատարական նախարարը, Եուսէֆ Մոշար, խորհրդարանի շէնքին մէջ ապաստանեցաւ, սպառնալիք ստացած ըլլալով ընդդիմադիր երեսփոխանէ մը՝ Ազատէ, որ բռունցք մը իջեցուցած էր իր մէկ աչքին։ Վիճաբանութեան մը պահուն, այնքան ծանր խօսքեր փոխանակուեցան որ, նիստը յետաձգուեցաւ։ Թղթատարական նախարարը կը գանգատէր թէ հակառակորդ երեսփոխանը իր վրայ յարձակեցաւ նրբանցքին մէջ եւ ատրճանակով սպառնաց։ Ասոր վրայ հարկադրուեցաւ խորհրդարան փոխադրել անկողինը եւ հոն պիտի մնար, մինչեւ որ Պ. Ազատ պատժուէր։ Բայց երկուշաբթի օր հաւանեցաւ տուն վերադառնալ, վասն զի հակառակորդը խոստացած է ներողութիւն խնդրել։ Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Ազատ, որ նախապէս անդամ էր Ազգ. Ճակատին, այժմ Տոքթ. Մոսատեղի քաղաքական թշնամին է եւ աւելի ազգայնական ըլլալով, կ'ուզէ անոր տեղը անցնիլ իբրեւ վարչապետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ առ նուազն 10 առ. հարիւր պիտի զեղչուի Սեպտ. 7էն սկսեալ (ուրբաթ)։ Կառավարութիւնը որոշեց ամէն շաբթու քննել կացութիւնը, անոր համեմատ ճշդելու համար գիները։ Այս ուղղութեամբ հրահանգներ տրուած են բոլոր նահանգապետներուն։ Բոլոր արտածումները պիտի արգիլուին (եզ, կով, խոզ եւն.) եւ ընդհակառակն ներածումներ պիտի կատարուին։ Ածուխին, պողպատին եւ հացին նոր գիներն ալ պիտի որոշուին այս շաբթու, երբ համաձայնութիւն գոյանայ նուազագոյն օրավարձքի մասին։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց դպրոցական օրինագծին գլխաւոր յօդուածները։ Այդ յօդուածներէն մէկուն տրամադրութեամբ, պետական թոշակ ստացող ուսանողները կրնան անհատական (կաթոլիկ) վարժարան յաճախել, եթէ ուզեն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ աշխատանքի դաշնակցութեան գանձապետը, Ճորճ Մինի, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, թելադրեց որ ամբողջութեան սպառնալիք ուղղուի Խ. Միութեան, եթէ փորձէ նոր նախայարձակումներ կատարել։ Իր կարծիքով Կրեմլին տեղը կը նստի, եթէ հասկնայ որ յարձակում պիտի կրէ անմիջապէս։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ հրահանգեց անդամակից պետութեանց՝ սաստկացնել տնտեսական պաշարումը Իսրայէլի դէմ։ Այս հրահանգը հաղորդուեցաւ մասնաւոր զեկոյցով մը, ի պատասխան Ապահովութեան Խորհուրդի այն բանաձեւին որ կը պահանջէր Եգիպտոսէն՝ վերցնել Սուէզի ջրանցքին մէջ հաստատուած սեղմումները։ Զեկոյցը Եգիպտոսի գերիշխանութեան դէմ կը նկատէ այդ որոշումը, լիակատար աջակցութիւն խոստանալով։ Միեւնոյն ատեն դիտել կու տայ թէ Իսրայէլ չէ գործադրած Ազգաժողովին որոշումները եւ կը շարունակէ իր վերաբնումը, «ինչ որ վտանգ մըն է Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար։ Ուստի արաբական պետութիւնները հարկադրուած են ձեռք առնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, իրենց ապահովութեան համար։ Չենք կրնար թոյլ տալ որ արաբական հողէն հանուած քարիւղը հրէական պետութեան

Այրի Տիկ. Բաբուհի Փափազեան եւ զաւակը Սուրիկ, ինչպէս եւ Շ. Նարդունի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսին

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ծննդ. Կէլիպօլու, 39 տարեկան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Քոմէյլի մէջ (Calvados)։

Մարմինը Փարիզ կը հասնի այսօր, Զորեքշաբթի եւ կը թաղուի Թիէի գերեզմանատունը։ Ազգականներէն եւ բարեկամներէն կը խնդրուի որ հաւաքուին այսօր, կէսօրէ ետքը ժամը 3ին, գերեզմանատան գլխաւոր դրան առջեւ։

Հաղորդակցութիւն.— Փոռթ տ'Իթալիէն առնել թիւ 185 օթօպիւսը։

Հ. Յ. Դ. հրատարակութիւններ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանի մէջ կա ծախուելի հետեւեալ գիրքերը.—

Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն Ա. հատոր	300
Բ. հատոր	500
Հայկ. շարժմ. նախապատմութիւն Ա. եւ Բ. միասին	700
Բողոքը նորագոյն պատմ. մէջ Ա. հ.	250
Մեր փիլիսոփայական աշխարհայեացքը	250
Ընկերվ. Միջազգ. եւ ճնշուած ժողովուրդները	150
Հայ քաղ. մտքի զարգացումը եւ Հ. Յ. Դ.	150
Թալէաթ փաշայի ապանութեան դատավարութիւնը	200
Փետրուարի 18	125

Ծանապարհածախսը առանձին։ Հասցէ.— K. Balayan, 16 rue des Basserons, Montmorency (S.etO.)։

Կարելի է դիմել նաեւ «Յառաջ»ի։

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի « Գոյամարտ » օրացոյցին համար 25,000 Ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով Ֆրանսահայ Նոր Սերունդը։ Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ հոկտ. 1։

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը։

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

հասնի ուղղակի կամ անուղղակի »։

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ԳԵՐՄԱՆ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ վտանգ մը կը կազմեն միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին։ Այս յայտարարութիւնն ըրաւ Պ. Վան Կոտառ, Ազգաժողովին Տարագիրներու կազմակերպութեան նախագահը։ Իր հաշիւներուն համաձայն, 7.600.000 Գերմաններ արտաքսուած են արեւելեան Գերմանիայէն եւ Լեհաստանի կցուած հողերէն, 1.500.000 փախստականներ՝ խորհրդային շրջանէն։ Արեւմտեան Գերմանիան այժմ ունի 47 միլիոն 500.000 բնակիչ, (պատերազմէն առաջ 39.000.000)։ Գերմաններէն զատ, կան ուրիշ 150.000 տարագիրներ։ Աւստրիոյ մէջ՝ 350.000 գերման եւ քսան հազար ուրիշ տարագիրներ։

ԻՐԱՔ որոշեց ետ կանչել այն զինուորները զոր Սուրիա ղրկած էր վերջերս, Դամասկոսի խնդրանքով։

51 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ժողովի նստած են Լոնտոնի մէջ, իբրեւ օրակարգի գլխաւոր խնդիր ունենալով… ճամբորդութիւն մը դէպի լուսին։

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին երեք հրամանատարները որոշեցին փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել, նկատելով որ արեւելեան շրջանի (ռուսական) իշխանութիւնները ճամբու տուրք հաստատած են բոլոր կառքերուն վրայ։ Այսօրէն կը համարուի այս տուրքը, «որ փորձ մըն է սվամահութեան դատապարտելու արեւմտեան Պերլինի 2.500.000 բնակիչները »։

ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ պիտի կատարուին Հիւս. Ափրիկէի մէջ, մասնակցութեամբ 40.000 զինուորներու (Ալժերիայէն եւ Թունուզէն), այն ենթադրութեամբ թէ թշնամի բանակ մը ցամաք ելած է Թունուզի արեւելեան ափերուն վրայ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Ասատուրեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Դաշնակցութեան Օրը Վալանսի մէջ Հոկտ. 13ին, Salle des Fêtesի մէջ։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Այրի Տիկին Շուշան Սիմոնեան (ծնեալ Ամիրեան, Սղերդցի)։ Կը փնտռէ քրոջը Թագուհիին տղան Յակոբ Աւետիսեանը։ Յակոբ, որ կը գտնուէր Պէյրութ 15 տարիէ ի վեր իրմէն նամակ ստացած չէ։ Տեղեկացնել Շ. Սիմոնեանի, 107 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine), France։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՒ կը յայտարարեմ թէ 1951 Օգոստոս 1էն, Իսիի մէջ, Rue de la Défense ունեցած սրճարանս, Café des Sports, ժերանի յանձնած ըլլալով, ամէն անոնք որ առկախ գործեր ունին խնծի հետ, կրնան դիմել 85 Ave. de la Paix Issy:

ՍԱՐԳԻՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.225

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս․ 1100 ֆր․, Տար․ 2200, Արտ․ 3000 ֆր․

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր․ C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 6 Septembre 1951 Հինգշաբթի 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6552-Նոր շրջան թիւ 1963

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽԵԼԱԿՈՐՈՅՍ ՀՐՉԻԳՆԵՐԸ

Ո՛ եւ է պարկեշտ մարդ գլուխը ձեռքերուն մէջ պիտի առնէ գէթ հինգ վայրկեան, կարդալով այն զարշահոտ մարտակոչը որ կ'երեւայ երրորդ էջին վրայ ։

Ամէնէն թեթեւ բառը գործածեր է խմբագրութիւնը, « շողոքորթապատում» կոչելով զայն ։

Շողոքորթաբանութիւնը յաճախ կը նշանակէ զուարճալիք ։

Մինչդեռ, մաղձ եւ թոյն կը հոտին այդ խուժանավարութեան տողերն ու բառերը։

Կը թուի թէ այս գրգռիչ եւ ամարդի մար – զանքները տեղի կ'ունենան համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը ։

Փողո՞ց կը պակսի լրագրական հրապարակին վրայ, թունաւոր հունտեր ցանելու համար ։

Եթէ թերթ չգտնեն, թուցիկը ողջ մնայ ։ Մնացեալը կը լրացնեն բերնէ բերան փոխանցուած փսփսուքներ։ Բոլորն ալ սահմանուած՝ ե՛ւ միտք ե՛ւ արիւն պղտորելու ։

Ահաւասիկ արձագանգ մը հեռաւոր Հալէպէն։ Թերթի մը առաջին էջը, վեց սիւնակի վրայ փըռուած խորագիրներով ․

— « Արտաւազդ Սրբ․ կը հեռացուի Ֆրանսայէն»։ Տակն ալ՝ երկտող լուր մը, — «Ձայրայթով ու զզուանքով կ'իմանանք թէ»․ եւն․ (Սուրիա 12 Օգոստոս)։

Ահա ուրիշ մը, այս անգամ Պոլսէն,— աւետելու համար թէ Արտաւազդ արք․ «կայ եւ կը մնայ Ֆրանսայի մէջ, հակառակ Դաշնակցականներու մանոեւթեան» (Նոր Լուր, 25 Օգոստ․)։

Պոլսահայ քուրջը «անհիմն» կը հռչակէ « Ն․ Սրբազնութեան Ֆրանսայէն տեղահանման մասին հրջած զրոյցները »։

Բայց, միեւնոյն ատեն կը գառանցէ, թութակաբար կրկնելով թէ «մատնութիւններ եղած են հայանուն դաւաճաններու կողմէ, իբր համայնավար ներկայացնելով Եւրոպայի Հայոց կաթող․ պատուիրակը»։

Դեռ աւելին,— այս « մատնութիւնները» եղած են, որպէսզի «Սրբազանը այդ հանգամանքով սահմանէն դուրս հանուի եւ իրենք կարենան հայ եկեղեցին իրենց ուզածին պէս շահագործել» ։

Ինչպէս կը տեսնէք, նոյն աղբիւրէն կը հոսին այս բոլոր գարշահոտութիւնները։ Նոյն բովանդակութեամբ եւ նոյն ձգտումներով,—խառնակել ամէն բան, պարտկելու համար խելակորոյս խըմբակի մը երկդիմի խաղերը ։

Արտաւազդ արք․ շատ լաւ գիտէ իր գլխուն պայթած փորձանքին ամբողջ պատմութիւնը ։ Գիտէ նաեւ իր մեղքերը ։

Ուստի, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ իր պարտականութիւնն է հրապարակային լուսաբանութիւն մը տալ անմիջապէս ։

Ա՛յս է միակ ճամբան, թէ իր վարկը փրկելու եւ թէ գաղութին խաղաղութիւնը ապահովելու համար ։

Որեւէ խուսափողական շարժուձեւ՝ պարզապէս պիտի ծառայէ կեր ճարելու ամբոխին։ Եւ այս՝ այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր աջք ու ականջ կտրած են բարեկամն ու թշնամին։

․ ․ Գալով « հարազատ ձայն »ի փակման, չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար զբաղիլ այդ մասին հրատարակուած, բերնէ բերան տարածուած սուտերով, քսութիւններով եւ բռշայական փսփսուքներով ։

Երրորդ անգամն է որ կը մարի այդ խալոտ եւ խարդախ ձայնը, նոյն իշխանութեան ձեռքով ։ Անգամ մը եւս ապացուցանելով թէ անոր բաղաձայն փոխասացները ոչ միայն չափէն աւելի չփացած, լրբացած, այլեւ ապուշցած են ։

Մատնութի՞ւն, — Այս․ թող թղթատեն իրենց հաւաքածոները, առաջինէն մինչեւ վերջինը։ Ամէն մէկ թիւին մէջ պիտի գտնեն հատընտիր ծաղկանոյներ՝ թէ իրենց եւ թէ ուրիշներուն համար։ Փաստացի վկայութիւններ՝ անյատակ ադիտութեան, բթամտութեան եւ խուժանավարութեան, որոնք ոչ թարգմանութեան կը կարօտին ; ոչ ալ մեկնութեան ։

Այս հատընտիր « խաֆիէ »ները տակաւին չսորվեցան թէ յետին աւելածուն ալ կրնար թերթ խմբագրել, եթէ թուղթ եւ ճակատ մրոտելը հրապարակագրութիւն նշանակէր ։ Շ․

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐՈՎ ԵԿԱՆ, ՀԱԶԱՐ ԲԱՐՈՎ

Փարիզը, հրապուրիչ իր շատ մը շնորհներով, մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ կը քաշէ աշխարհի ամէն կողմէն։

Այս տարուան մի նայիք դուք, չորս ամիսէ ի վեր տեղացող անձրեւները հրապոյր չեն ձգած պտտողներու աչքին։ Բայց եւ այնպէս Լոյս - Քաղաքին անունը այդ մեղքն ալ կը սրբէ, կը տանի։

Այդ հրջիկներուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն մերիններն ալ, Եգիպտոսէն Սուրիա - Լիբանանէն, Իրանէն, Պոլսէն ու Ամերիկայէն

Բարով եկան, հազար բարով։ Ծանօթ՝ իրենց աւանդական հիւրասիրութեան, մենք ալ կը փորձենք մեր լաւագոյնը, զիրենք շատ յուսախաբ չըընելու համար ։

Դժուար է գրի առնել մեր տպաւորութիւնները, զանազան հարցերու մասին։ Երկուքը միայն կ'ուզեմ յիշել այսօր ։

— Գաղութին ազգային դիմագիծը չենք տեսներ, հանդէսներ, հաւաքոյթներ չկա՞ն, ակումբ չունի՞ք։ Ի՞նչպէս կարելի է գաղափար կազմել Ֆրանսահայ գաղութին մասին ։

Ճարպիկ պատասխանով մը պէտք է շատ սեւ ցոյց չտալ պատկերը։

— Անշուշտ ունինք, բայց եղանակը չէ, գիտէ՞ք։ Օգոստոս - Սեպտեմբերը դժբախտ ամիսներ են, բոլորը օդափոխութեան գացած են։ Ընտանիքները, տուները երկու երրորդով գոց են։ Եղանակը հոկտեմբերէն վերջ կը սկսի։ Ու ի՞նչ հանդէսներ, մէկ կիրակի պարապ չանցնի՜ր։

— Հա՛, այո՛, ձեր արուեստագէտները ամառը հոս գործ չունենալով երեւի «թուրնէ»ի ելած են մեր կողմերը։ Քիչ մը ամէն տեսակէն եկան մեզի ․․․

— Փառք չէ՞ք, մեր արուեստէն, ձեզի ալ բաժին կը հանենք, ի՞նչ կ'ուզէք, ձեր ըսելու չեչտին չհաւնեցայ, կարծես բան մը կայ ձեր լեզուին տակ ։

— Ոչ, բոլորովին այդպէս չէ։ Անշուշտ հաճելի է պարբերաբար ընդունիլ հեռուէն եկած արուեստագէտ հայրենակիցներ։ Մանաւանդ երբ կը կարդանք փարիզեան թերթերու չափազանցութիւնները։ Երբ տեղ հասնին, մեր թերթերն ալ կը բազմապատկեն «ռէքլամ»ները եւ յանկարծ յուսախաբութիւնը դառն կ'ըլլայ ։

« Ի սէր Աստուծոյ այդքան երկինքները մի հանէք ձեր ղրկածները։ Մենք ալ քիչ մը ճաշակ ունինք ․․․ » ։ ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՑԻՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին արեւելեան շրջանի լեռներուն մէջ։ Դաշնակիցները կարեւոր յաջողութիւններ շահած են։ Զօր․ Րիճուէյի կարծիքով, կարմիրները նոր յարձակողականի մը կը պատրաստուին։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, ոչ միայն միջազգային վաշտեր կը գտնուին Քորէայի մէջ, այլեւ Խ․ Միութենէն ալ զօրագունդեր գացած են, անդրսիպերիական կառախումբերով։ Իւրաքանչիւր կարաւան կը բաղկանար 1500—2000 զինուորներէ ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորին սպանութեան մեղսակիցներէն չորսը մահապատժի ենթարկուեցան Սեպտ․ 4ին։ Միւս երկու մահապարտները Եգիպտոս կը գտնուին ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դէմ տրուած որոշումը գործադրելու համար, Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ ի հարկին գործնական միջոցներու պիտի դիմեն, որպէսզի վերցնեն Սուէզի ջրանցքին մէջ հաստատուած սեղմումները։ Կը կարծուի թէ բրիտանական մարտանաւեր պիտի ընկերանան Հայֆա գացող նաւերուն։ Ուրիշ միջոցներ ալ կը նախատեսուին, գործակցութեամբ Մ․ Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը պաշտօնապէս Լոնտոն պիտի այցելէ յառաջիկայ Հոկտեմբերին, մնալով հինգ օր ։

ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ԱՊՐՈՒՍՏԻ համար 23.000 ֆր․ առաջարկած էին չորս արհեստակցական միութիւններ։ Կառավարութիւնը համաձայն չէ, եւ 18 — 20.000 կ'առաջարկէ ։

Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին մէջ

ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին բացման առթիւ Թրումըն, յայտարարեց թէ երբ Ճափոնի դաշնագիրը ստորագրուի եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի Քորէայի մէջ, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել, կարգադրելու համար Խաղաղականի վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներ որոնք այժմ կը սպառնան խաղաղութեան։ Ահաւասիկ իր ճառին ամփոփումը ․

— « Ձեր առջեւ դրուած դաշնագիրը միայն խաղաղութեան խօսքերէ չի բաղկանար, այլ գործնական քայլ մըն է խաղաղութեան համար։ Այս խորհրդաժողովը պիտի ցուցնէ թէ ով խաղաղութիւն հաստատել կ'ուզէ եւ ով կը փորձէ խափանել զայն։ Ան պիտի ցուցնէ թէ որոնք պատերազմը վերջացնել կ'ուզեն եւ որոնք շարունակել։ Կը կարծենք թէ այս դաշնագրին ուժ պիտի տան բոլոր այն ազգերը որոնք պարկեշտօրէն կ'ուզեն մեղմացնել աշխարհի ներկայ լարուած վիճակը ։ Այս խորհրդաժողովը մեծ քայլ մը կը կազմէ դէպի ընդհանուր խաղաղութիւն Խաղաղականի մէջ։ Ուրիշ ընելիքներ ալ ունինք ։ Ամէնէն կարեւորն է վերահաստատել խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը Քորէայի մէջ։ Երբ Ճափոն վերստանայ իր տեղը ազգերու ընտանիքին մէջ, եւ երբ Քորէան դառնայ ազատ եւ միացեալ, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ միջոց մը գտնել կարգադրելու համար ուրիշ խնդիրներ Խաղաղականի մէջ։ Մ․ Նահանգները բազմաթիւ առիթներով յայտարարած են թէ կ'ուզեն ուրիշ կառավարութեանց հետ եւ պատեհ ժամուն քննել թէ ինչպէս կարելի է գտնել այդ միջոցը։ Բազմաթիւ եղանակներ կան քննելու յաջորդ միջոցները, եթէ իրապէս խաղաղասիրութիւն տիրէ բոլոր հրջանակներուն մէջ »։

Նախագահը յետոյ գովեց Ճափոնցիները ըսելով թէ անոնք ամբողջովին համակերպեցան անձնատուութեան պայմաններուն, իրենց պարտութենէն վերջ։ Ճափոնը այսօր բոլորովին տարբեր երկիր մըն է, բաղդատելով վեց տարի առաջուան հետ․ բայց ատիկա չի նշանակեր թէ «սպունգով սրբուած է քարտէսախտակը »։

— « Մ․ Նահանգները չեն մոռցած Փըրլ Հարպըրը, ոչ ալ Պաթանը եւ ուրիշ բազմաթիւ ազգեր, որոնք ներկայ են այստեղ, համանման յիշատակներ ունին որոնք դիւրաւ չեն մոռցուիր ։ Նոր Ճափոնը իրեն բարեկամ պիտի չգտնէ ամբողջ աշխարհը։ Ան պէտք է շարունակէ աշխատիլ, շահելու համար ուրիշ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը եւ վստահութիւնը գալիք տարիներու ընթացքին։ Բայց, արդէն դրուած են խաղաղ ապագայի մը հիմերը։ Հաշտութեան դաշնագիրը արդիւնք է երկար եւ համբերատար բանակցութեանց՝ բազմաթիւ երկիրներու միջեւ։ Կը կարծեմ թէ լաւ դաշնագիր մըն է, ուր նկատի առնուած են բոլոր մասնակցողներուն բաղձանքները եւ շահերը։ Բայց մանաւանդ գործադրելի դաշնագիր մըն է։ Ան չի պարունակեր նոր պատերազմի մը սերմերը։ Հաշտարար դաշնագիր մըն է որ դէպի ապագան կը նայի եւ ոչ թէ դէպի անցեալը։ Դաշնագիրը նկատի կ'առնէ Ճափոնի ժողովուրդին կատարած խաղաղասիրական յառաջդիմութիւնները 1945էն ի վեր եւ պայմաններ կը նախատեսէ՝ ապագայ յառաջդիմութեանց համար ։ Բայց կարելի չէ որ եւ է յառաջդիմութիւն, եթէ Ճափոնի ժողովուրդը եւ իր դրացիները ապահովութիւն չստանան նոր նախայարձակման մը դէմ։ Խաղաղականի շրջանը ծանրապէս ազդուած է այն բացորոշ նախայարձակումով որ տեղի ունեցաւ Քորէայի մէջ ինչպէս եւ ուրիշ զինեալ յարձակման մը սպառնալիքով։ Մ․ Նահանգներուն գլխաւոր հոգերէն մէկն է Ճափոնը ապահովել նախայարձակման դէմ եւ հսկել որ Ճափոնն ալ իր կարգին չվտանգէ ուրիշ ազգերու ապահովութիւնը ։ Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է որ Ճափոնը յարի Ազգաժողովին սկզբունքներուն և դրուի այդ կազմակերպութեանանդամներու փոխադարձ պաշտպանութեան տակ։ Ճափոնի ապահովութիւնը միայն իր զինեալ ուժերէն կախում պիտի չունենայ, այլ ուրիշ երկիրներու հետ կընքուած կարգադրութիւններէ։ Ճափոնեամերիկեան պաշտպանողական համաձայնութեամբ, ամերիկեան ուժերը առ այժմ պիտի մնան Ճափոնի մէջ, իբրեւ նեցուկ միջազգային խաղաղութեան եւ Ճափոնի պաշտպանութեան »։

Հեռագիրները դիտել կուտան թէ նախագահին ճառը որեւէ ուղղակի խօսք եւ կամ սպառնալիք չէր պարունակեր Խ․ Միութեան բռնելիք դիրքի մասին եւ ամբողջովին չափաւոր էր։ Բայց նախագահը դիտել տուաւ թէ «աշխարհը կը գտնուի նախայարձակման նոր վտանգներու առջեւ ։ Այս ժողովին մասնակցող ազգերէն շատերը այժմ դաժան կռիւի մը բռնուած են, պաշտպանելու համար Միացեալ Ազգերը միջազգային օրինազան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸՆ ԱԼ ՄԵՐ ԿՈՂՄԷ

Սփիւռքի հայ մամուլի մէկ մասին մէջ հերթական հարց դարձած է մեր գրականութեան, հետեւապէս հայ հեղինակներու հրատարկութեանց պարագան։

Տեղի անտեղի մեղադրանքներ եւ պաշտպանողականներ ուրիշներու կողմէ, դժբախտաբար կը մնան կիսամիջոց, երբ խնդիրը կ'ուզուի քննել հիմնականօրէն։

Անգամ կը տարակուսինք հրատարակչականներու յաջողութեանց վրայ, եթէ երբեք անոնք պիտի չունենան իրենց մասնաճիւղերը ու պիտի չգտնեն կերպը սպառելու լոյս տեսած հատորները։

Մնաց որ հրատարակչականները մեր մէջ, որքան ալ ուզեն, ի վիճակի պիտի չըլլան գոհացում տալու ամէն խաւի եւ ամէն հոսանքի պատկանող հեղինակներու գործերու տպագրութեան։

Առաւելագոյն պարագային անոնք պիտի հրատարակեն այն գործերը, որ կը գտնեն օգտակար եւ իրենց գաղափարին մօտ։

Հասկնալի է ուրեմն, որ պիտի ըլլան միշտ ալ հեղինակներ որ այս երեւոյթին առջեւ իրենց սեփական միջոցներով տպագրութեան պիտի յանձնեն իրենց մտքի ստեղծագործութիւնները։

Այս պարագային պիտի ստեղծուի հին պատկերը։

Այսինքն, պիտի անցնին տարիներ, ու հեղինակներ պիտի չկարենան սպառել կամ գոնէ ձեռք ձգել տպագրութեան եւ թուղթի համար կատարած իրենց ծախքերը։

Դարձեալ փոշիներու տակ պիտի թաղուին հատորներ, որոնց սպառման համար իրենց սեփական միջոցները շատ ճղճիմ պիտի մնան։

Այսպէս եղած է հինէն ի վեր ճակատագիրը հայ գրքին ու պիտի շարունակուի վերստին մնալ այսպէս, երբ ամէն բանի համար դրամ ունի հայ անհատը, բայց գրքի համար՝ ոչ։

Չենք ուրանար հրատարակչականներու դերը։ Բայց կը գտնենք թէ արմատական չէ դարմանը, երբ պիտի ունենանք միշտ հեղինակներ որոնք սեփական միջոցներով իրենց գիրքերը տպագրելու մասին պիտի մղուին մտածելու։

Իսկ երբ հեղինակ մը չի կրնար գոցել իր մէկ հրատարակութեան համար պահանջուած տպագրական ծախքերը, դժուար թէ խորհի երկրորդ, երրորդ կամ այլ հատորներու հրատարակութեան մասին։

Այդ պարագային հայ միտքն է որ պիտի տուժէ։ Մեր մշակոյթն է որ պիտի զրկուի հարըստութենէ մը, որ կրնայ ըլլալ արժէքաւոր եւ որ սակայն նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառով կը մնայ գզրոցներու մէջ, դատապարտուած, ով գիտէ, օր մըն ալ կորսուելու։

Քանի քանի հեղինակներու ձեռագիրները փճացած են այսպէս։

Եւ որքան ուրիշներ կը գտնուին նոյն վտանգին տակ։

Մեծ պիտի ըլլար մեր պահանջը, եթէ սպասէինք, որ հրատարակուած ամէն գործ անպատճառ սպառէր։

Բայց անոնցմէ գոնէ լաւագոյնները պէտք է սպառին կամ առ նուազն գոցեն իրենց ծախքերը, որպէսզի անոնց հեղինակները չդադրին ստեղծագործելէ։

Հասկնալի է, որ հայ գրավաճառները պիտի կրնային լաւագոյն ատաղը հանդիսանալ գրքերու սպառման գործին համար, եթէ չպակսէր անոնցմէ շատերուն բարեացակամութիւնը թեթեւ շահու մը փոխարէն՝ վաճառման լծուելու։

Կ'ուզենք արագօրէն սահիլ եւ այս խնդրոյ վըրայէն. քանի որ անոնք իրաւունք կը նկատեն հետաքրքրուիլ առաւելաբար այն հրատարակութիւններով, որոնք կրնան շուտ սպառիլ ու ձըգուիլ իրենց մօտ՝ իբր աւանդ։

Կը մնայ փորձել վերջին միջոց մըն ալ, թէպէտ ոչ շատ հաճելի եւ տաղտկալի, բայց հաւանօրէն աւելի գործնական անոնց համար գոնէ, որ կրնան օգտագործել դարձեալ գրավաճառի մը կամ գրասէր բարեկամներու բարեացակամութիւնը։

Փոխանակութեան կերպն է աւիկա որուն կ'ակնարկենք։

Այսպէս, հեղինակ մը իր հրատարակած գործէն, (հաշուենք 500 օրինակ), իր գտնուած միջավայրին մէջ սպառելի քանակութենէն աւելի օրինակներուն տեղ եթէ առձեռն ունենայ ուրիշ հեղինակի մը իւրաքանչիւր գործէն հինգ կամ տասը օրինակ, ու ջանայ զանոնք յանձնել (դեղչի մը փոխարէն) գրավաճառի մը կամ գրասէր բարեկամներու, կատարած կ'ըլլայ կրկնակի օգտակար գործ։

Ըսինք որ շատ հաճելի ձեւ մը չէ այս աշխատանքը, բայց միջոց մը, նախ՝ իր հրատարակութեան ծախքերը գոցելու, եւ երկրորդ՝ այլապէս օգտակար ըլլալու գրողներու, որոնք կը գտնուին մօտաւորապէս իր պայմաններուն մէջ։

«Քլօշառ»ը

Կամաց, կամաց, երկու կողմ օրօրուելէն, եկաւ նստեցաւ նստարանին ծայրը։ Միւս ծայրն ալ ես գրաւած էի իրմէ առաջ։

Մեծ մօրուքով, երկայն վերարկուով, որուն կոճակազուրկ երկու կողմերը իրար միացուած էին երկաթ թելերով։ Տիպար քլօշառ մը։

— Բարեւ ըսաւ, անսպասելի մեղմ ձայնով մը։ Կերպարանքէն դատելով կը կարծէի թէ խըռպոտ ձայն մը ունի։ Օդի մասին իր կարծիքը յայտնեց, ես ալ իրեն համամիտ եղայ։ Պայուսակը դրաւ նստարանին վրայ, մէջէն հանեց նախ գինիին շիշը, գետինը դրաւ, յետոյ կտոր մը հաց եւ տուփ մը պանիր եւ սկսաւ ուտել։

Զմելիով հացին պատառները կը կտրէր այնպիսի խնամքով մը որ իւրաքանչիւր կտորը դուրս կուգար երկրաչափական կանոնաւոր ձեւերով։ Նոյնպէս պանիրը զմելիին ծայրովը կը վերցնէր, կը տարածէր հացին վրայ եւ կը ջանար որ հացը ամբողջովին ծածկուի պանիրով։

Յափշտակուած պանիրին ախորժահամ տեսքէն, գինը հարցուցի, աժան ծախուած խանութ մը երեւան հանելու մտքով, — «Տուփն ըսաւ, ծառայութեան մը փոխարէն»։

Սակայն որքան վարպետ ուտող մը նոյնքան ալ անճարակ խմող մըն էր, գինին ուղղակի շիշին մէջէն կը խմէր եւ կաթիլները երբեմն դուրս հոսելով մօրուքին վրայ սահելէ վերջ, թելերուն մէջ կը կորսուէին, այն ատեն ըմբռնեցի թէ ինչու համար մեր ռամկօրէնին մէջ մօրուքը կրծկալի հոմանիշ է։

Ուտելու հաճոյքին համար չէր ուզեր զրկուիլ խօսելու հաճոյքէն, թերեւս այս մարդն ալ հաւատացող մըն էր այն վարկածին թէ խօսիլը կը դիւրացնէ մարսողութիւնը։ Անընդհատ կը խօսէր, թէ երբ ամպերը ծածկեն երկինքը անձրեւ կու գայ, թէ երբ անձրեւ չգայ երաշտութիւն կ'ըլլայ, թէ մանուկները անհոգ են, թէ մայրերը կը սիրեն իրենց զաւակները, թէ երբ ճնճղուկները պայթումի ձայն մը լսեն խկոյն կը փախչին, թէ՝ ջուրը կը զովացնէ։ Վերջապէս այնպիսի ճշմարտութիւններ զորս Լափալիսն անգամ աւելորդ պիտի համարէր իր ցանկին մէջ անցընել։ Եւ ես զինքը մտիկ կ'ընեմ հովիւին սրինգը մտիկ ընող ոչխարի մը պէս, սպասելով առիթի մը, հարցում մը ուղղելու համար։ Կը զգուշանամ յանկարծ ուղղակի ընել հարցումը, դուցէ դիւրագրգիռ մէկն ըլլայ եւ զիս խայտառակէ հանրութեան մէջ։ Լեզուն բերնին մէջ դարձող մարդ է։

Ուստի ձեռքերս շփելով, երկչոտ եղանակով, սաղամալէքի ամբողջ բառապաշարս դուրս թափելով — Ներողութիւն, կը ներէք, եթէ թոյլ կու տաք, — եթէ կարելի է, քեզմէ խնդրանք մը ունիմ ...

Մարդը ապշահար երեսս կը նայէր, սիրտը դող չելաւ որ իրմէ դրամ կ'ուզեմ, բայց կը զարմանար թէ ես իրմէ ի՞նչ կրնամ խնդրել։ Վստահ ըլլալով որ մարդը լաւ տրամադրութեան մէջ դրի, համարձակօրէն հարցուցի թէ ինչո՞ւ համար զիրենք «քլօշառ» կ'անուանեն, քանի որ ոչ մէկ կապ ունին զանգակին հետ։ Ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ որուն իմաստը դըժուար էր հասկնալ։ Կամ այն է որ խօսելու առիթ տուած ըլլալս էր եւ կամ վրաս կը խնդար այսքան փուճ բանի մը համար այնքան բարդ ձեւեր առնելուս համար։

Մինչ այս մինչ այն մարդը, հակառակ սպասածիս, բերնին պատառը ծամելով կուլ տալէ վերջ, հեզութեամբ պատասխանեց հարցումիս։ Ըսաւ թէ այդ կապը գոյութիւն ունեցած է անցեալին մէջ, երբ իրենց նախորդները գիշերները Հալը կ'ապաստանէին եւ առաւօտները պարտաւորէին հեռանալ զանգակի մը ձայնով։

— Այդ զանգակը այլեւս չի հնչեր, բայց մեր անունը կը մնայ, թէեւ մինչեւ այսօր ալ Հալը մեր գլխաւոր ժամադրավայրն է, այն պարզ պատճառաւ որ մեր սիրտը աւելի մօտ է Փարիզի ստամոքսին քան թէ անոր սրտին։ Այդ չի նշանակեր թէ մենք որկրամոլ մարդիկ ենք, Հալը այն իտէալ վայրն է ուր կարելի է փոր կշտացնել քիչ մը կուզը տնկելով (աշխատիլ)։

Նկատեցի որ մեր «քլօշառ»ը օժտուած էր սրամտութեամբ. ուստի աւելի շատ դուրս թափել տալու համար այդ գոհարներէն, հարցուցի թէ ճի՞շդ է որ քլօշառները անհոգ մարդիկ են։

— Աշխարհի վրայ անհոգ մարդ չկայ, պատասխանեց, մեր հոգը օրական երկու Քաս-Քռուտ, մէկ շիշ գինի, ձմեռն ալ գիշերը քնանալու համար տաք տեղ մը ճարելուն մէջ կը կայանայ. ատոր ալ հասնելու համար պէտք է աշխատիլ, իսկ աշխատիլը անտանելի է քլօշառի մը համար, որքան թեթեւ ըլլայ։ Գիտէք թէ որքան տաժանելի բան է օմ սանտուիչ ըլլալ, տախտակ մը կռնակդ կ'անցընեն, տախտակ մըն ալ փորիդ վրայ, երկու տախտակի մէջ մարմինը [illegible] առումով կը ճզմուի, միջնադարեան տանջանքի գործիքէ մը տարբերութիւն չունի։

Հարցում մը եւս — ի՞նչ հասցէով կը ստանաք ձեր նամակները.

— Մեր հասցէն շատ պարզ է, պահարանին վրայ մեր անունը կը գրեն, տակը Pont Alexandre եւ ապահով կերպով կը ստանանք մեր նամակները։ Մեզի չեն ուղարկեր այն կապոյտ պահարաններէն զորս դուք կը ստանաք տարին անգամ մը եւ որոնց մէջ թիւերը պար կը բռնեն եւ ձեր սիրտերը դող կը հանեն։

— Ուրեմն դուք զէշ վարձակալ մըն էք եւ անվճար կը թողուք ձեր տանտէրը։

— Մեր տանտէրը ինքզինքը երջանիկ պէտք է զգայ որ մենք մեր ներկայութեամբը կը պատուենք իր ամայի եւ անհրապոյր տունը։

Այժմ հարցում մըն ալ ես պիտի ընեմ ըսաւ «քլօշառ»ը։ Դուք խելացի մէկը կ'երեւաք.— Ի՞նչ կը մտածէք քաղաքականութեան մասին, սա դըպրոցական հարցը ո՞ւր պիտի յանգի, տէրտէրները պիտի շահին թէ մենք պիտի շահինք։

— Ես քաղաքականութեամբ այնքան կը զբաղիմ որքան դուք կը զբաղիք դրամներու, արժէթուղթերու, ոսկիի, արծաթի ելեւէջներով։ Ըսէք ինծի պղինձին գինը, ես ձեզի պիտի ըսեմ Թրումընին տարիքը։

Քլօշառը դեռ ճաշը չէր աւարտած, բայց գինիին շիշը կէսէն վար իջած էր, խօսակցութեան ընթացքին ձեռքը անզգալաբար գինիին կ'երթար։ Վախնալով որ իմ պատճառաւ առանց գինիի կը մնայ իրիկուան ճաշը, ոտքի ելայ եւ հրաժեշտ առնելով մեկնեցայ։

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՕՖԵԱՆ

Եւրոպական հասկացողութեամբ տարօրինակ կերպեր են ասոնք գիրք սպառել եւ մշակոյթ պահելու տեսակէտով։ Բայց յայտնենք, որ անցուդական Յակոբ Պարոնեան ատենին անձամբ կը ցրուէ եղեր իր բաժանորդներուն Խիկարի օրինակները։ Առաջին աշխարհամարտին հանգուցեալ Սուրէն Պարթեւեան, մէկը հայ ոճի վարպետներէն, անուանին տակ իր Անապատի Ցուշարձան ամսագիրը, Արարա, Անմահ Բոցը, Եգիպտահայ տարեցոյցները, փողոցէ փողոց հարկադրուած էր հայ նպարավաճառի մը կամ ոսկերիչի մը օրինակ մը ծախել, սովամահ չդառնալու համար։

Երբ հայ խղճմտանքը հանդուրժած է այս ձեւ մշակոյթ պահուելուն, կարելի է եւ փորձել առաջարկուած ձեւը։

Միացեալ Նահանգներու մէջ, մի քանի տարի առաջ հայ բանաստեղծ մը կ'առաջարկէր հայ հեղինակներուն՝ փոխանակել իրենց գործերը իր գրքերուն հետ, գէթ գրադարանը հարստացնելու համար։

Անշուշտ այս չէ արմատական կերպը հայ հեղինակին ու իր մտքի վաստակին արժէքը գնահատելու. բայց ուրիշներու համար գործնական եւ շահաւէտ նկատուած միջոցները երբ սնանկացեր են մեր մօտ, կերպ մըն է մեր առաջարկածը, թէպէտ կիսամիջոց, փոշիներու տակ փճանալէ փրկելու համար հայ գիրքը։

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ Լ. ՇԻՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կեանքեր կան որոնց հաւանաբար մահն իսկ խղճահարութեամբ կը մօտենայ, դուն անոնցմէ էիր, Շիրեան։

Հեռուէն բարեկամներ էինք, երեք տարի առաջ, արձակուրդը միասին անցուցինք Շամոնիքսի մէջ։ Հրաւիրած էիր նաեւ Սարաֆեանը։ Գիշերները ժամը մէկին միայն կը բաժնուէինք, քանի մը ժամ հանգստանալու, առտուն կրկին իրար գտնելու պայմանաւ։

Հոն քեզ շատ մօտէն ճանչցայ, ինչու որ դուն բաց գիրք մըն էիր մտերիմներուդ համար, առեւտուրը ապրելու միջոց ընտրած, անձիդ մէջ կար բոլորովին տարբեր գրական մարդը, ապացոյց՝ հազարաւոր ընտրանի գրքերով ճոխացուցած մատենադարանդ։ Անմիջապէս կը համակէիր քու սիրած՝ ընտրած անձերդ, որոնց համար ուխտատեղի մը դարձած էր բնակարանդ։ Դեռ այնքան առոյգ, ուզի մատնեցիր մեզ։

Քաղաքէն մեկնելէ քանի մը օր առաջ հեռաձայնով կ'աւետէիր, թէ ընտանեկան դեղ մը — պաղ ջուրով լուացումը — կասեցուցած էր արեան հոսումը։ Քանի մը օր վերջ, «Յառաջ»ի «Տխրունին» յանկարծ շշմեցուց գիս։ Ներէ սիրելի Շիրեան, որ չկրցայ հետեւիլ դագաղիդ։

Այս տողանաւորը որ քու անուանդ ձօներ էի, գրեցի, դառն զուգադիպութեամբ մը, այժմ կը զրկեմ իբր ափ մը հող մշտադալար գերեզմանիդ։

X

ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Կարծես կեանքս գիրք մը ըլլար,
Անցնող օրերն հատի՛կ հատի՛կ
Ինծմէ անլուր էջ մը պատռած
Կ'երթան կորիլ մէջ պարապին,
Սահող ժամերն զիս կը վարեն
Դէպ՝ անծանօթ անէութիւն,
Ինչպէս գետակ մ'արագահոս,

Սուտ - խնճղերու վայնասունը

ԽՄԲ.— Հետեւեալ շօշորթ-ապատումը կ'ար-տատպենք Պուքրէշի Նոր Կյանք շաբաթաթերթէն. — «Օրգան Ռումեն Ժողովրդական Ռեսպուբլիկա-յի հայ ազգաբնակչության դեմոկրատական կո-միտե»ի (23 Օգոստ.)։

Ամբողջ կոչը այնքան «խօսուն» է որ, կը կարծենք թէ ամէնէն առաջ Արտաւազդ արք.ի կ'իյնայ հրապարակ իջնել եւ պարկեշտօրէն լու-սաբանել զանի խրեն վերաբերեալ կէտը։ Մնացեա-լը ըստ կարգի, սպասելով որ մէջտեղ ելլեն կոչին հեղինակները։

Պուքրէշի բոլշեւիկ օրկանը հայած իւղի պէս կլլելով այս զարշելի ցնդաբանութիւնը, նաեւ դատեր է զայն զարդարել խոշոր խորագիրներով. — «Ֆրանսայի հետադիմական կառավարության կամայական եվ բնդվզեցուցիչ որոշումը»։

ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ֆրանսաբնակ հայ գաղութին հայրենասէր եւ դեմոկրատ կազմակերպութիւններուն եւ անձնաւորութիւններուն հանդէպ տեղական իշխանութեանց առած վերջին կամայական որոշումները արդար յուզում առաջացուցած են ամբողջ գաղութին մէջ։

Ֆրանսայի ներքին գործոց նախարարութիւնը Յուլիս 10ի որոշումով մը դադրեցուց գաղութիս հայրենասէր եւ դեմկրատ զանգուածի հարազատ ձայնը հանդիսացող «Ազատ Խօսք» օրաթերթի հրատարակութիւնը։

Այդ կամայական որոշումէն անմիջապէս յետոյ հարուածը իջաւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վրայ։

Արդարեւ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Էջմիածնայ Մայր Աթոռի պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի Սիւրմէյեանի Ֆրանսայէն արտաքսման թուղթ սատացած է։

Զուգահեռ այս միջոցառումներուն, ներքին գործոց նախարարութեան դրասենեակը մէկիկ մէկիկ կը հրաւիրուին Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան անդամները, որոնցմէ կը պահանջուի հրաժարիլ իրենց պաշտօնէն, որպէսզի զանազան խաղերով անոնց տեղը դրուին հայ եկեղեցւոյ միասնականութեան թըշնամի՝ օտարի հայանուն գործակալներ։

Պատահականութիւն մը չէ, որ այս բոլորը տեղի կ'ունենան Կարտինալ Աղաջանեանի Ֆրանսա այցելութենէն անմիջապէս յետոյ։

«Ազատ Խօսք» օրաթերթը փակեցին, որպէսզի խեղդուի Ֆրանքօհայկական բարեկամութեան ախոյեան, Ֆրանսաբնակ հայրենասէր եւ դեմոկրատ հայ զանգուածի խաղաղասիրական ձայնը, եւ որպէսզի լայն արձագանգ չգտնեն Հայ Եկեղեցւոյ դէմ ծրագրուած որոշումի գործադրութեան հետեւանքով մեր ժողովուրդին մէջ առաջացած արդար յուզումը։

Այս միջոցառումներուն նպատակն է Ֆրանսայի թեմը անջատել Գրդ. դարէն ի վեր Էջմիածնի մէջ հաստատուած Մայր Աթոռէն՝ զայն յանձնելու համար պատերազմի հրձիգներու մանկլաւիկ եւ հայ ժողովուրդի միասնականութեան թշնամի հայանուն դաւադիրներուն։

Այժմէն իսկ կը խօսուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի կարգած պատուիրակին տեղը բերել Քալիֆորնիայէն (Ամերիկա) դաշնակ վարդապետ մը։

Պատերազմի պատրաստութեան հետ կապուած այս ծրագրի գործադրութեան պարագլուխներն են Թուրք յետադիմութեան գործակից դաշնակ չէֆերը եւ անոնց Ֆրանսայի դաւադիր խմբակը՝ Ս. Տէր Թովմասեան կոչուած զազրելի հիթլէրականի առաջնորդութեամբ։

Անմիջական գործակատարներու կարեւորագոյններն են Մեսրոպ Գույումճեան եւ Վահրամ Կաքաւեան կոչուած արկածախնդիրները եւ ընկերակիցները, որոնք բացէ ի բաց կը խոստովանին իրենց սոոր արարքներուն վաւերականութիւնը։

Մեր գաղութը պէտք է գիտնայ որ «Ազատ Խօսք»ի դէմ, Արտաւազդ արք. Սիւրմէյեանի դէմ, Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերութեան վարչական անդամներուն եւ կատարուած օրինաւոր ընտրութեանց վաւերականութեան դէմ, ինչպէս նաեւ դեմոկրատ կազմակերպութեանց անդամներուն դէմ ոստիկանութեան բազմաթիւ տեղեկագիրներ գացած են, որոնց պարունակութիւնը կը կրէ մեր գաղութը յաչս տեղական իշխանութեանց կասկածելի ներկայացնելու բնոյթը։

Մեր ժողովուրդի հայանուն դաւաճանները, որ այդպէս հրէշային արարքներով կը ձգտին յաջողութիւն տալ իրենց սոոր կիրքերուն, իրականին մէջ ոչ միայն կը խռովեն մեր խաղաղասէր եւ ժրաջան գաղութի անդորրութիւնը, այլ նաեւ այդպէսով կը վտանգեն անոր ամէնէն կենսական շահերը։

Կոչ կ'ընենք բոլորիդ, որ աւելի եւս սերտացնէք ձեր եղբայրական կապերը տեղացի ազնիւ ժողովուրդին հետ՝ միասին պահանջելու համար առնուած կամայական որոշմանց յետս կոչումը։

Պատգամաւորութիւններ կազմեցէք եւ դիմեցէք ձեր բնակածվայրի պաշտօնատուններու,ընտրեալներուն (երեսփոխան, քաղաքապետ եւն.), տեղւոյն կաթոլիկ եւ բողոքական եկեղեցւոյ անձնաւորութիւններուն,եւ բացատրեցէք այն արդար յուզումը, որ պատած է գաղութիս անհուն մեծամասնութիւնը՝ առանց գաղափարի, դաւանանքի եւ դիրքի խտրութեան։

Դուրս շպրտեցէք հայկական միջավայրէն դաւաճաններն ու խափիչները, զորս չպիտի վարանիք հրապարակով մերկացնելու եւ անարգանքի սիւնին գամելու։

Պահանջեցէք «Ազատ Խօսք»ի հրատարակումը արգիլող որոշման յետս կոչումը։

Պահանջեցէք Արտաւազդ արք. Սիւրմէյեանի հանդէպ առնուած արտաքսման որոշման յետս կոչումը։

Պահանջեցէք, որ դադրեցուին ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան ձայնով եւ օրինաւոր կերպով ընտրուած Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ վարչութեան վաւերականութեան դէմ սարքուած դաւերը։

Անկցին դաւաճանները։

Կեցցէ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ միասնականութիւնը։

Կեցցէ Սովետական Հայաստան։

Կեցցէ Ֆրանսա։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԵԶԻՍՏԱՆՍԻ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՁԵՌՆԱՐԿ ԿՈՄԻՏԷ

Քշուած վազքովը հոսանքին
Կամքէն անկախ կ'երթայ ճամբան
Լուծուելու ծոցն ովկիանին,
Թէ իմ կեանքի վերջին թերթն ալ
Կը փշրի հուսկ վախճանին
Անէութեան իր հանգրուան,
Նոր գալիքներ թէ ինծ հարց տան
Հոն մեր կեանքէն, իմ պատասխան —
«Ունայնութի՛ւն ունայնութեա՛ն»։

Շամոնիք, 1949 Օգոստ. Վ. ԳԱՐԱԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Խանասորի արշաւանքին 54րդ տարեդարձը տօնուեցաւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, Օգոստոս 26ի կիրակի ամբողջ օրը Սէն Փէրէի ծառախիտ եւ զովասուն անտառին մէջ։

Առտուն կանուխ, կարգադիր յանձնախումբը դեռ դաշտավայր չհասած հանդիսականները խումբ առ խումբ իրենց տեղերը արդէն գրաւած էին։ Ոհ, ի՜նչ անուշ է անտառի մէջ խումբ խումբ երգել «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Կարկուտ տեղաց», «Լուսին չկար», «Դաշնակցական խումբ», եւն. եւն.։

Ուրախութիւնը երգ, պար, նուագ, ո՞ր մէկը յիշել։ Հետզհետէ ուրիշներ կը հասնին անձնական կառքերով։ Կէսօր է։ Ամէն ընտանիք իր բարեկամներով 15—20 անձ, խնջոյքի նստած է։ Ըմպելիները սպառած ըլլալով, հարկ եղաւ նոր պաշար բերել Վալանսէն։

Ժամը 4.30ին սկսաւ պաշտօնական մասը, ընկեր Ե. Գասեան, օրուան նախագահը, ամփոփ կերպով բացատրեց Խանասորի արշաւանքին իմաստը եւ հայ ֆետայիին հայրենասիրութիւնը։ Յետոյ Յ. Քիւփճեան խօսք առնելով փառաբանեց Դաշնակցութիւնը որ հայ ժողովուրդին զարնել սորվեցուց։ Թելադրեց հայ մայրերուն որ իրենց զաւակները հայրենասիրութեան եւ քաջութեան վարժեցնեն։ Մեր վեթերան ընկերներէն Մ. Վարժապետեան քանի մը խօսքով բացատրեց վիրաւոր հայ ֆետայիին յօրինած երգը Խանասորի կռւին մէջ։ Եւ երգեց մեծ յուզումով։ Ընկեր նախագահը կիսովին կրճատեց գեղարուեստական բաժինը, պատեհութիւն տալով միայն հիւրերուն։ Սէն Լուքէն (Մարսէյլ), ընկերուհի Մարգրիտ Գաբրիէլեան իր անուշ ձայնով երգեց մէկէ աւելի երգեր, նոյնպէս Տիկ. Աղաւնի Էլմասեան, նոյն վայրէն, ինչպէս նաեւ Տիկ. Մարիամ Լուսինեան Մօնթէլիմառէն իրենց թրթռուն ձայներովմեզ փոխադրեցին մեր երբեմնի ծննդավայրը։

Վալանսի հայ առեւտրականներու կողմէ եղած զանազան նուէրները վիճակախաղի դրուեցան (75 առարկայ) եւ 1500 տոմսերը (հատը 20 Ֆր.) շուտով սպառեցան։

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ իրենց նըւէրներով եւ ներկայութեամբ յարդեցին մեր հայ կարիճներու յիշատակը։

Ն. ԹԷպոյեան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Ց Ա Ⴁ Ա Ջ » Ը

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

Ա Ն Ց Թ Ի Է Ի

Գրեց՝ Գ. ՆԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Պրոֆէսորը իջաւ եւ ինձ համակեց մի խոր վիշտ։ Ամենայնդէպս կար մէկը որի հետ կարելի էր խօսել, ծիծաղել... իսկ հիմա, ես նորից մնացի իմ խոհերի հետ, ծանր մղձաւանջը յառաջացող գիշերուայ, իջայ մօտակայ կայարանը եւ առաջին հերթին հաշուեցի դրամներս։ Աստուած իմ, ունէի միայն մէկ ֆրանք եւ մանրուք։ Ի՞նչ ստիպեց ինձ վճարել պրոֆեսորի փոխարէն, կարծես թէ ինքը չէր կարող վճարել, լաւ ծաղիկ էր, խօսք չկայ։

Զկռահեց, կամ չուզեց կռահել, թէ ես դրամ չունիմ։ Առաջին, կարգի տոմսը վճարել հարկադրեց ինձ եւ դեռ աքսորուած է Ռուսաստանից եւ այդպէս էլ պէտք էր իրեն, արժանի է, ես եւս դուրս կը վռնտէի իրեն։

Գողտաների աղմուկը եւ շարժումը դրաւեցին ուշադրութիւնս եւ ես սկսայ մեղմանալ։ Բարկութիւնը ինձ համար չափից աւելի մեծ պերճանք էր, նաեւ ծանր բեռ։

Սակայն ճիշդը ասած ինչո՞ւ համար էի յարձակւում պրոֆեսորի վրայ, միթէ՞ ես առաջինը չէի, որ առաջարկում էի վճարել իրեն փոխարէն։ Ինձ թւաց թէ նա չուարեց, թերեւս շփոթուեց, որ մտածել էր առաջարկել իր օգնութիւնը, տեսաւ որ սխալած է։ Ցամենայն դէպս վատ էր իր արարքը։

Մենք հեռու ծանօթներ ենք, մտերիմ եւ անկեղծ խօսքեր չէինք համարձակել փոխարինել իրար հետ, սակայն նա...

Կարող է պատահել, որ ես մի քանի օրից քաղցից մեռնիմ եւ նոյն այդ պրոֆէսորը, յիշելով այսօրուայ մեր հանդիպումը ասի իր ծանօթներին — համակրելի երիտասարդ էր, խեղճը մեռաւ այդ չէի սպասում։

Հետաքրքրութեամբ պատկերում էի, ինչպէս իմ բարեկամները եւ ծանօթները պիտի հաւաքեն իմ թաղման դրամը, կը զարդարեն ծաղկեպսակներով իմ մեռելակառքը ... Թարմ գերեզմանիս առջեւ կը լինեն ճառեր... Պիտի խօսին, որ զոհ եմ սովետական վարչաձեւի... Երիտասարդ ուժ, չէր կարողացել յարմարիլ օտարութեան պայմաններին... Յետոյ լաւ գործ կատարողի գոհունակութեամբ կը ցրուէին, կը նստէին սրճարաններում, կ'առնէին ախորժաբեր խմիչքներ ու երկար պիտի խորհրդակցէին ինչ անել։ «Ես պորտոֆէն չեմ ուզում, Իվանիվանիչ, ինձ համար մար-կասիս, իսկ ինձ մէկ շիշ «Վիշի», գիտէք ստամոքսս չի մարսում։ Այո...

Անցորդները սեւեռած են իրենց հայեացքները ինձ վրայ, ես անդրադառնում եմ, որ ես այդ բոլորը խօսել եմ բարձրաձայն ու զանազան շարժումներ անելով։ Անցաւ միւս ծայրը։

— Այս ինչպէ՞ս եղաւ, ես Իվան Իվանիչ ...

— Ոչ, ոչ, հազար անգամ ոչ։ Ես թոյլ չեմ տայ, որ անարգէք ինձ, առիթ չեմ տայ ձեզ խօսէք իմ բարեմասնութիւնների մասին։ Ես ձեզ այլ եւս չեմ հրաւիրում իմ թաղմանը։ Այդ եղաւ իմ թոյլութեան մէկ վայրկեանին... Ներեցէք... Այդ ես կարող եմ ինձ խղճալ եւ ոչ թէ դուք, լսում էք, ոչ դուք ...

Ես դեռ դուրս կը գամ այս անձուկ վիճակից, դեռ ամէն ինչ կորած չէ։ Ինչպէ՞ս... Մէկ Ֆրանք գրպանումս։ Սատանան տանի, այսօր եւ եթ աշխատանք կը գտնեմ։ Ես դեռ կը պայքարիմ, ատամներով կը փարիմ կեանքին, դեռ ունեմ ուժ իմ մէջ եւ փորձառութիւն, փորձառութիւն... վեր գլուխդ ...

Արագացրի քայլերս զգալով իմ մէջ ինչ որ նոր, անբնական ուժ։ Երեկոյ էր, գօլը տարածում էր իր թեւերը ցերեկուայ տօթից տաքացած մայթերի վրայ։ Խանութները գոցուած էին։ Փողոցներում սկսաւ նօսրանալ ժողովուրդը։ Ֆրանսացիները ապաստանել էին իրենց տները կամ ակմբել սրճարաններում եւ սինէմաներում։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ (Իչգալացեան), տաղանդաւոր երգչուհին, յառաջիկայ Սեպտ. 11ին կը մեկնի Մ. Նահանգները, ուր պիտի սարքէ միջազգային երգահանդէսներ, մեծ տեղ տալով հայկական բաժինին։

ցութեան դէմ: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ ներկայ պայքարը մեզ շեղեցնէ խաղաղութեան ջանքերէն ։ Մենք կը հաւատանք ազատութեան եւ միջազգային արդարութեան վրայ հիմնուած խաղաղութեան: Մենք գիտենք որ ազատ եւ անկախ ժողովուրդները աւելի կորով եւ տոկուն ուժ ունին քան այն ժողովուրդները որ կը գտնուին օտար տիրապետութեան տակ»:

╳ Նախագահը նոյն օրը հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէր կուսակցական ժողովի մը մէջ,— « Նոր զէնքեր կը շինուին մեր երկրին մէջ Ձեզ խօսիր այն զէնքի մասին որմէ կը վախնանք ամէնէն աւելի: Կը յուսամ թէ երբեք պէտք պիտի չունենանք զանոնք գործածելու »:

╳ Երէկ անհամբեր կը սպասուէր Գ. Կրոմիքոյի յայտարարութեան կամ նոր ծրագրի մը: Ժողովին օրակարգը եւ կանոնագիրը այնպէս մը դասաւորուած են, որ կարելի չէ երկար ճառեր խօսիլ: Ժողովականները կրնան միայն տեսակէտներ յայտնել ։

╳ Ժողովը տեղի կ'ունենայ ճիշդ Սան Ֆրանչիսկոյի օփերային մէջ, ճիշդ այն սրահը ուր ստորագրուեցաւ Միացեալ Ազգերու սահմանադրութիւնը ։ Միայն 300 տոմսեր սահմանուած էին հանրութեան: Հարիւրաւորներ պոչ կապած էին տոմսերու բաշխումէն ութ ժամ առաջ ։

╳ Ինը ժամ տարբերութիւն կայ Սան Ֆրանչիսկոյի եւ Փարիզի միջեւ. վեց ժամ՝ Նիւ Եորքի եւ Փարիզի միջեւ: Եթէ ժամը 18.45 է Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ — ժողովին բացման ժամը — տեղական ժամը 3.45 է Փարիզի մէջ: Այնպէս որ, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրի ժողովին բացումը, 4 Սեպտ. 1951, արեւմտեան Եւրոպայի պատմութեան դասագիրքերուն մէջ պիտի արձանագրուի 1951 Սեպտ. 5:

Իրանեան քարիւղի խնդիրը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը կը խորհի վերաբանալ Աբատանի քարիւղի մեծ զտարանը, օտար մասնագէտներ ճարելով ։ Մինչոյն ատեն պիտի համաձայնի Խ. Միութեան արբանեակ երկիրներուն հետ, քարիւղ ծախելու համար ։

Այս լուրը հաղորդեց Իրանի փոխ - վարչապետը, Հուսէյն Ֆաթեմի, բայց միեւնոյն ատեն յայտնեց թէ կառավարութիւնը տակաւին պատրաստ է վերսկսելու բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ ։

Տոքթ. Մոսատեղ, վարչապետը, երէկ շատ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէր ծերակոյտին գռնփակ նիստին մէջ, պարզելով կացութիւնը: Այս առթիւ պիտի բացատրէր թէ ինչ ըրած է կառավարութիւնը, բանակցութեանց խզումէն ի վեր եւ պիտի ներկայացնէր Իրանի նոր առաջարկները, լուսաբանելով կարգ մը կէտեր ։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ այդ լուսաբանութիւնները պիտի օգնեն, նոր բանակցութեանց ճամբան հարթելու համար ։

Փոխ - վարչապետը յայտարարեց թէ քանի մը հարիւր մասնագէտներու պէտք ունին, Աբատանի զտարանը բանեցնելու համար: «Եթէ Անգլիացիները յամառին, այդ մասնագէտները պիտի ճարենք հազար թեկնածուներու մէջէն որոնք արդէն դիմում կատարած են մեզի: Այդ մասնագէտներուն միջոցաւ պիտի վերսկսինք արտադրութիւնը նախ փոքր քանակութեամբ, ապա աստիճանաբար աւելցնելով: Արտադրուած քարիւղը պիտի ծախուի պատրաստ յաճախորդներու: Չեխոսլովաքիա արդէն պահանջած է 500.000 թոն, անմիջապէս յանձնելի եւ 2.500.000 թոն ալ յետագային: Լեհաստան կը պահանջէ 700.000 թոն ։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ հաստատուած խարիսխները պիտի գործածուին միայն Ֆրանսական եւ ամերիկեան օդանաւերու կողմէ ։

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն արտաքին գործերու նախարարն է, երէկ ճամբայ ելաւ դէպի Մ. Նահանգները: Մանաւորապէս պիտի ջանայ ապահովել հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութիւնը, տնտեսական օգնութիւն ստանալ, լուծել Թրիէսթէի խնդիրը եւն.:

707 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, ինքնաշարժներու տակ մնալով խեղդուելով կամ ուրիշ արկածներու հանդիպելով, Մ. Նահանգներու աշխատանքի շաբթուան տօներուն առթիւ:

ՄԻՍԻ ԳԻՆԸ իջեցնելու համար, արձակուրդի գացած բոլոր նահանգապետները ետ կանչուեցան: Մսավաճառները անգործադրելի կը գտնեն կառավարութեան որոշումները, ըսելով թէ դուռ պիտի բացուի սեւ շուկայի ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ քուէարկութեան առթիւ, համայնավարները եւ ընկերվարականները պարսաւանքի քուէ առաջարկեցին վարչապետին դէմ, բայց մերժուեցաւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Մանուկեան (140 rue Haxo, Paris (19), կը յայտարարէ թէ իր ողբացեալ ամուսինին

ԿՂԵՄԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 9 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, (15 rue Jean Goujon):

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգականները, բարեկամ ու ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս հոգեհանգստեան պաշտօնին ։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Համայնագիտական եւ Հայագիտական

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանի
Ա. հատորը (Ա.— Ասորիք)

Դատաստաններ

« ... Ու դատելով գործին լրջութիւնը հրատարակուած սկզբնական պրակներէն, մտքիս մէջ տարակոյս չի ձգեր՝ թէ երբ ամբողջանայ պիտի ըլլայ կոթողային, փառքի մնայուն պսակ մըն ալ աւելցնելով Ձեր ճակտին »:

Նիւ Եորք — Վեր. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

╳ « ... Արդարեւ շատ հսկայ գործ է, մեծ աշխատութիւն կը պահանջէ, բայց գնահատելի եւ անմոռանալի ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ ան մեր եկեղեցական գրականութեան համար, վասն զի չունինք Ս. Գրոց ընդարձակ համայնագիտարան մը, հայագիտական բաժինով մը ճոխացած»:

Ֆրէզնօ — Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գին 12 տոլար

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝
Mgr. Artavazd Surméyan, 15, Rue Jean Goujon, Paris.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Աստուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, ընկեր Ճապուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Դաշնակցութեան Օրը Վալանսի մէջ Հոկտ. 13ին, Salle des Fêtes-ի մէջ ։

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Բացակաները նկատի կ'առնուին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Կիրակոսեանի բնակարանը, Սէնթ Անթուան ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Բարուհիի եւ Շ. Նարդունիի, Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Այրի Տիկին Շուշան Սիմոնեան (ծնեալ Ամիրեան, Սղերդցի): Կը փնտռէ քրոջը Թագուհիին տղան Յակոբ Աւետիսեանը: Յակոբ, որ կը գտնուէր Պէյրութ 15 տարիէ ի վեր իրմէն նամակ ստացած չէ ։ Տեղեկացնել Շ. Սիմոնեանի, 107 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine), France:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Dameme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.285

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 7 Septembre 1951 Ուրբաթ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6553-Նոր շրջան թիւ 1964 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ԲԱՆԿԱԼԸ

Ինչպէս տեսանք, ծածկանուն դաւադիրներու խմբակը անհաղանգ հնչեցուցած է Ֆրանսայի սահմաններէն ալ անդին։

Իր մարտակոչ — Թռուցիկները ղրկած է մին-չեւ Պալքանները, Ամերիկա եւ Միջին Արեւելք, որպէսզի բոլորն ալ իմանան վերահաս վտանգը, երբեւ հետեւանք «կամայական» որոշումներու։

Արտաւազդ արք.ի մասին տրուած վճիռին հետ, հրձիգները կոչը կը յիշէ ուրիշ պարագայ մը.

— Զուգահեռ այս միջոցառումներուն (գրէ՝ *անօրինութեանց*), Ներքին Գործոց Նախարարու-թեան գրասենեակը մէկիկ մէկիկ կը հրաւիրուին Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան վար-չութեան անդամները, որոնցմէ կը պահանջուի հրաժարիլ իրենց պաշտօնէն, որպէսզի փաստագան խաղերով անոնց տեղը դրուին հայ եկեղեցւոյ (գրէ՝ *Հայ. կամ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ*) մի-ասնականութեան թշնամի՝ օտարի հայամոլ գործակալներ»։

« Պատահականութիւն մը չէ, որ այս բոլորը տեղի կ՚ունենան կարդինալ Աղաջանեանի Փարիզ այցելութենէն անմիջապէս յետոյ» (հետո!)։

Ենթադրելով թէ լաւ չէք հասկցած տրուած որոշումներուն իմաստը, անգամ մը եւս ամփոփենք ծածկանուն հրձիգներուն պատճառաբանութիւն-ները .—

1. Ֆրանսայի ներքին գործերու նախարարու-թիւնը Յուլիս 10ի որոշումով փակեր է «դեմոկ-րատ» լրաթերթ մը, որպէսզի «խեղդուի ֆրանքօ-հայկական բարեկամութեան ախոյեան, դեմոկ-րատ հայ զանգուածի խաղաղասիրական ձայնը»։

Դեռ աւելին,— «որպէսզի լայն արձագանգ չգտնէ Հայ Եկեղեցւոյ դէմ ծրագրուած որոշումի գործադրութեան հետեւանքով մեր ժողովուրդին մէջ առաջացած (գրէ՝ յառաջ եկած*) արդար յու-զումը»։*

Ու վերջապէս «հրէշային» ծրագիրը .

— « Այդ միջոցառումներուն նպատակն է Ֆրանսայի թեմը անջատել 4րդ դարէն ի վեր էջ-միածնի մէջ հաստատուած Մայր Աթոռէն՝ զայն յանձնելու համար պատերազմի հրձիգներու մաե-կլաւիկ եւ հայ ժողովուրդի միասնականութեան թշնամի հայանուն դաւադիրներուն »։

Ըմբռնեցիք անշուշտ։ Քանի որ երեք «միջո-ցառումներուն» եւ «կամայական» որոշումներուն պատասխանատուն Ֆրանսայի ներքին գործերու Նախարարութիւնն է, ուրեմն ան է որ պիտի կա-տարէ այդ անջատումը, մեր թեմը յանձնելով « հայանուն դաւադիրներուն »։

Այս բոլոր գործողութիւնները սերտ առըն-չութիւն ունին «պատերազմի պատրաստութեան հետ կապուած ծրագրին գործադրութեան հետ », *որուն «պարագլուխներն են Թուրք յետադիմու-թեան գործակից Դաշնակ չէֆերը »։*

Այսպէս, ուրեմն, Ֆրանսայի ներքին գործե-րու նախարարութիւնը, «Դաշնակ չէֆերը» եւ քա-նի մը անհատներ ձեռք ձեռքի տուած են .—

Խաղաղասիրութեան ձայնը խեղդելու .

Արտաւազդ արք.ը Ֆրանսայէն հեռացնելու .

Էջմիածնի հետ կապը խզելու.

Քալիֆորնիայէն «դաշնակ վարդապետ մը» բերելու.

Եւ Ֆրանսայի թեմը պատերազմի հրձիգնե-րուն յանձնելու համար ։

Այդ պարագային, անշուշտ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ բանկալն ալ պիտի դառնայ մէկ մաս-նաճիւղը զօր. Այզընհաուըրի սպայակոյտին։

Կը խնդա՞ս, սիրելի ընթերցող ։

Եւ այս հրաշափառ խայտառակութիւնը՝ յա-նուն «Հայկական Ռեզիստանսի Ֆրանսահպատակ անդամներուն»։ Առանց անդրադառնալու որ մի-եւնոյն ատեն կ՚արտատուրեն Դիմադրական Ճա-կատի հարազատ, վաւերական անդամներուն վար-կը եւ զոհերուն յիշատակը ։

Այս բացատրութիւններէն վերջ, առ այժմ ա-ւելորդ կը նկատենք զբաղիլ եկեղեցւոյ վարչու-թեան վերաբերեալ խնդիրներով, քանի որ ձեռն-հաս իշխանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է, իրենց իսկ խոստովանութեամբ ։

Իրենք շատ լաւ գիտեն ամբողջ անցուդարձը, եւ ի զուր իրենց ժանգոտ ժանիքները կը ցցեն Դաշնակցութեան դէմ ։ Շ.

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՀԱՐԱԶԱՏ ...

Վերջերս Երեւանի մէջ շատ գրուեցաւ ու խօս-ուեցաւ Արեւմտահայ լեզուի անմաքրութեան, օտար բառերու խճողման մասին։ Ամբաստանող-ներն էին հայկաբան - լեզուագէտ ու մանաւանդ մասնագէտ ակադեմիկոսներ կամ բանասէրներ ։

Արտասահմանի մամուլը լայն տեղ տուաւ այդ ճառերուն, քննադատեց միակողմանի եւ քիչ մըն ալ քաղաքական նպատակներով մէջտեղ նետուած այդ հում տեսակէտները։

Այս բոլորին մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց այն ծանր ամբաստանութիւնը թէ Արեւմտահայ «գա-ւառաբարբառը» խաթարուած է օտար բառերով, փոխ առնուած եւրոպական լեզուներէ։ Ու կ՚ա-ռաջարկէին մաքրել այդ բառերը.— Դէն շպրտել նրանց մեր լեզւից» եւ փոխարինել Ռուսաց լեզուէն առնուած բառերով, պատկերացո՞ւր եւ հարազատ։ Մանաւանդ որ անոնք «սոցիալիստական ռէալիզմ եւ տեմպերամենտ» ունին ։

Այդ «բարեփոխումով» արդի աշխարհաբարը, — պետականը — այն որ Արարատեան դաշտի մեր ժողովուրդին մայրենի հարազատ բարբառն է, պիտի դառնայ միակ մաքուր լեզուն համայն հա-յութեան ։

Այս արդար պահանջը լաւ մը միտքս պահելէ վերջ, առջի օր ձեռքս անցած « Սովետական Հա-յաստան» ամսագրին 951ի թիւ 4ը կը թղթատէի, առաջին աչթիւ դիտելով գեղեցիկ նկարները։

Պատկերներէն մէկուն տակ կարդացի եւ հի-ացումով արտագրեցի «մաքուր ու հարազատ», օտար բառերէ մաղուած, նախադասութիւն մը.—

Նկարում.— Ֆունկցիաների թէորիայի խմ-բիոնի եւ մաթեմատիկայի ու մեխանիկայի սեկ-տորի վարիչ այսինչ ։

Այսքանը սորվեցէք, ուրիշ զոհարներ ալ կը հաւաքեմ հետզհետէ ։ ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԾԻՆ քննութեան առթիւ ծանր տագնապի մը մատնուեցաւ դահլիճը։ Արմա-տական երեսփոխան մը կ՚առաջարկէր մինչեւ Հոկտեմբեր յետաձգել վիճաբանութիւնները, նը-կատի առնելով ներքին եւ արտաքին տագնապնե-րը։ Իր բանաձեւը մերժուեցաւ 275ի դէմ 333 ձայ-նով։ Նախարարական խորհուրդը նախապէս որո-շած էր թէ դահլիճին 35 անդամները ազատ են ձայն տալու համաձայն իրենց տեսակէտին։ Ար-մատականները, թէեւ կը մասնակցին դահլիճին, բայց համաձայն են ընկերվարական եւ համայ-նավար ճակատին, այս հարցին մէջ ։

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից բանակին օդանաւերը եւ մարտանաւերը ուժգին արշաւանք մը կատարե-ցին, ի դերեւ հանելու համար համայնավարներու վերջին ձեռնարկը։ Տեղեկութեան մը համաձայն, 15.000 կարմիր սպաննուած, 9000 վիրաւորուած, 1000 ալ գերի ինկած են Օգոստոսի ընթացքին ։ Օրէ օր կը սպասեն դաշնակից հրամանատարին պատասխանին՝ զինադադարի մասին։

ՆՈՐ ԱՒԼՏՈՒՔ մը կատարուեցաւ, Դշ. դի-շեր, Շան զ՚Էլիզէի հրապարակին վրայ, 400 յայտ-նի եւ գաղտնի ոստիկաններու միջոցաւ ։ Ութ ռատիօ — ինքնաշարժներ եւ 30 մեծ կառքեր կը սպասէին կազմ եւ պատրաստ։ Հարիւրաւոր կաս-կածելիներ ձերբակալուեցան սրճարաններէն եւ պանդոկներէն։ Անցեալ շաբթու ալ մաղած էին ուրիշ բանուկ հրապարակ մը ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ մը ծրագիրը Անգլիոյ, մէջ ալ գետին կը շահի հետզհետէ։ Թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա այժմ համաձայն է գերմանա-կան հզօր բանակի մը մասնակցութեան. բայց յարմար չի գտներ անձամբ մասնակցիլ եւ կ՚ուզէ որ Ամե-րիկան ալ զգուշութեամբ շարժի։

ՄԻՍԸ սակագնով պիտի ծախուի վաղուընէ օկսեալ (ուրբաթ)։ Առաջին տեսակ եղան միսը՝ 760 ֆրանք, Բ. տեսակը 690, հորթի միսը՝ 720 եւ 660, ոչխարը՝ 630 եւ 420, խոզը՝ 470, ձիու մի-սը՝ 485 եւ 435 եւն.։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ պիտի աւելնան, երբ ճշդուի նուազագոյն աշխատավարձքը ։

ԵԳԻՊՏՈՍ բողոքեց Իսրայէլի կազմակերպած մեծ ռազմափորձերուն դէմ ։

Առաջին փորձիկը Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին մէջ

ԿՐՕՄԻՔՕ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԹԷ ՊԻՏԻ ՉՍՏՈՐԱԳՐԷ ՃԱՓՈՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Չորեքշաբթի օր պայթեցաւ առաջին փոթո-րիկը Սան Ֆրանչիսկոյի համագումարին մէջ, երբ Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակը, Պ. Կրօ-միքօ երեք պարտութիւն կրեց յաջորդաբար ։

Նախ առաջարկեց կարմիր Չինաստանն ալ հրաւիրել ժողովին։ Բացատրեց թէ այս խնդիրը կապ ունի ժողովին կազմութեան հետ եւ պէտք է քննուի ժողովականութեան կանոնագրէն առաջ։

Այս առաջարկին պատասխանեց Մ. Նահանգ-ներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, անըն-դունելի համարելով Պ. Կրօմիքօյի բանաձեւը ։ Խ. Միութեան պատուիրակը բողոքեց, պահանջե-լով յարգել պատուիրակութեանց տարրական ի-րաւունքները ։

Աթոռ վրայ բեմ ելաւ Լեհաստանի պատուիրա-կը եւ սկսաւ ռուսերէն ճառ մը խօսիլ։ Պ. Էչի-սըն միջամտեց.— Շատոնց անցած է կանոնագրով սահմանուած ժամանակը, Գինգ վայրկեան։ Բայց լեհ պատուիրակը չուզեց բեմէն իջնել, մինչ ու-րիշ մը կը ջանար բացատրութիւններ տալ։ Պահ մը երկուքը միասին խօսիլ սկսան։ Ի վերջոյ Պ. Էչիսընի բանաձեւը քուէարկուեցաւ 3ի դէմ 48 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ ։

Առաջին ընդհարումէն վերջ, Լեհաստանի պատուիրակը պահանջեց մասնաւոր յանձնախում-բի մը քննութեան յանձնել Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ կողմէ մշակուած կանոնագիրը։ Պ. Կրօ-միքօ ձայնակցեցաւ իր պաշտօնակցին, եւ նոր վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ, տեւելով մէկ ժամ։ Խորհրդային պատուիրակը, որ բանաձեւ մը պատ-րաստած էր նախապէս, երկար յայտարարու-թեամբ մը դիտել տուաւ թէ անգլեւամերիկեան կանոնագիրը վիճելի է, վասնզի չի նախատեսեր զինուորական կամ տնտեսական յանձնախումբեր, քննելու համար Ճափոնի դաշնագրին կարգ մը էական կէտերը։ Աննախընթաց համարելով այս պարագան, Պ. Կրօմիքօ բացատրեց թէ անգլեւա-մերիկեան կանոնագիրը բաւարար ժամամակ չի տար պատուիրակութեանց, որպէսզի լրիւ յայտնեն իրենց տեսակէտները՝ այս կամ այն էական հար-ցի մասին։ Յետոյ քննադատեց Սան Ֆրանչիսկո-յէն առաջ կատարուած խորհրդակցութիւնները, « որոնց միակ նպատակն էր Ճափոնի հաշտու-թեան դաշնագրէն դուրս ձգել կարգ մը ազգեր»։ Եւ նորէն պահանջեց ժողովի հրաւիրել Չինաս-տանի ժողովրդական հանրապետութիւնը, դիտել տալով թէ Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ (1947), ուր պիտի կնքուէին Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ հաշտութեան դաշնագիրները, այդ եր-կիրները առիթ ունեցան յայտնելու իրենց տեսա-կէտները ։

Ուրիշ կարգ մը դիտողութիւններէ վերջ, երբ արդէն կէս օր եղած էր, Պ. Էչիսըն առաջարկեց փակել վիճաբանութիւնները։ Այս առաջարկը քուէարկուեցաւ 8ի դէմ 25 ձայնով։ Միեւնոյն ատեն 3ի դէմ 44 ձայնով մերժուեցաւ բոլշեւիկ-եան ճակատին այն բանաձեւը որ կ՚առաջարկէր յանձնախումբի մը յղել կանոնագիրը ։ Մերժուե-ցաւ նաեւ ռուսական բանաձեւ մը, որ կը պա-հանջէր ջնջել խօսելու իրաւունքին ժամանակը (մէկ ժամ)։ Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ Պ. Կրօմիքօ եր-կու ժամուան մէջ խօսք առաւ 8 —10անգամ, մե-ղադրանքներ տեղալով Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգ-ներուն դէմ։ Յաճախ իրեն օգնութեան կը հաս-նէին Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ պատուի-րակները, անմիջապէս կարգի հրաւիրուելով ։

Ի վերջոյ քուէարկուեցաւ անգլեւամերիկեան կանոնագիրը, որուն համաձայն ճառերու համար կը սահմանուի մէկ ժամ, կը մերժուի կանչել ար-դէն չհրաւիրուած պետութիւններ, եւ անկարելի կը դառնայ ժողովը վեր ի վայր շրջելու որեւէ փորձ ։

× Վերջին լուրերու համաձայն, երբ նիստը վերսկսաւ ժամը 22ին, Պ. Կրօմիքօ նորէն խօսք առնելով, մեղադրեց Ճափոնի զօրապաշտները թէ պատերազմ կը պատրաստեն եւ պահանջեց արգի-լել այդ երկրին վերազինումը։ Ըսաւ թէ «Խ. Մի-ութիւնը կ՚ուզէ այնպիսի հաշտութիւն մը կնքել որ արգիլէ զինուորական ոեւէ ուժի վերածնումը Ճափոնի մէջ»։ Յետոյ նորէն կարգ մը փոփոխու-թիւններ առաջարկեց, բայց կարգի հրաւիրուե-ցաւ։ Պ. Կրօմիքօ կատղելով բացագանչեց .

— « Ես չանցայ սահմանուած ժամանակը, բայց կրնամ յայտարարել ձեզի անմիջապէս թէ Չինաստանը հրաւիրուած չըլլալով, Խ. Միու-թիւնը պիտի չստորագրէ Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը ։

× Պ. Էչիսըն նախագահ ընտրուեցաւ 42 ձայ-նով։ Փոխ — Նախագահ ընտրուեցաւ Աւստրալիոյ պատուիրակը, Փըրսի Սփենտըր։ Զաֆրուլլահ Խան, Փաքիստանի ներկայացուցիչը, ստացաւ 7

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Յունաստանի համայնավար կուսակցութեան երբեմնի քարտուղարը, Էլեֆթերիոս Սթավրիտիս, վերջերս յօդուածաշարք մը հրատարակեց Աթէնքի *Էթնոս* թերթին մէջ, հայ համայնավարներու գործունէութեան մասին: Հետեւեալ հատուածը գաղափար մը կու տայ կատարուած մարզանքներու մասին.—

Շատեր, ինչպէս նաեւ պետական իշխանութիւնները հաստատեցին թէ՝ 1944 Դեկտեմբերին, Աթէնքի մէջ պատահած արիւնալի դէպքերուն ընթացքին քստմնելի ոճիրներ գործած են հայ համայնավարները: Ու շատեր հարց տուին,— ի՞նչ կ՚ուզէին վերջապէս Հայերը եւ ինչո՞ւ գործօն մասնակցութիւն ունեցան՝ Հելլէններու միջեւ մղուած քաղաքական ու ընկերային պայքարին: Արդեօ՞ք Հայերը քաղաքական դեր խաղալ կ՚ուզէին իբր համայնավարներ՝ Սովետական Յունաստանի մը մէջ:

Չէ՞ր բաւեր, երբ Փոքր Ասիոյ աղէտէն վերջ զիրենք ընդունեցինք մեր երկիրը, խնամեցինք, տեղաւորեցինք եւ մեր գաղթականներուն հաւասար իրաւունքներ տուինք, մինչ կրնայինք ըսել՝ թէ չենք ուզեր զիրենք եւ կրնայինք ցոյց տալ անոնց ուրիշ երկիրներու ճամբան:

Անհրաժեշտ կը նկատեմ որոշ բացատրութիւններ տալ այս հարցի եւ Յունաստանի Հայերու խնդիրներու մասին, որոնք ենթադրուածին չափ անկարեւոր չեն: Ինչ որ պիտի ըսեմ, ուրիշ մէկը՝ ոչ-հայ, ծանօթ չէ ըսելիքներուս:

1923ի Դեկտեմբերին, «Ռիզոսփասթիս»ի գրասենեակը ներկայացաւ խորհրդաւոր այցելու մը: Եկաւ զիս տեսնելու, որովհետեւ Պոլսէն եկած Հայերը եւ Աթէնքէն անցնող համայնավարները կուզային զիս փնտռելու:

Այցելուն Հայ էր՝ Երուանդ անունով: Չեմ յիշեր մականունը՝ որ շատ դժուար կը հնչուէր: Կուգար ու կ՚երթար՝ Երուանդ անունով: Մօտ 45 տարեկան էր, նիհարակազմ եւ յոգնած մարդու տպաւորութիւն կը թողուր:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կողմէ յանձնարարագիր ունէր, հայերէն լեզուով, ստորագրութիւնը եւ կնիքը նմանապէս հայերէն էին, բայց անոնց կցուած էր խեղճ յունարէնով թարգմանութիւն մը: Այս յանձնարարականը Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կողմէ էր, որուն կեդրոնը Թիֆլիզ կը գտնուէր: Թարգմանութիւնը կատարուած էր Աբխազիայի Սոխում քաղաքին մէջ, յոյն համայնավարի մը կողմէ:

Ինքնութեան թուղթի վաւերականութեան կասկածելու պատճառ չունէի: Այցելուն՝ քիչ մը Ֆրանսերէն կը խօսէր:

— Եւ հիմակ, ի՞նչ կ՚ուզէք, ընկեր, հարցուցի:

— Տպարանի աշխատաւոր եմ: Զիս Յունաստան ղրկեցին հայերէն թերթ հրատարակելու համար:

— Այդքան դիւրի՞ն կը կարծէք թերթ հրատարակելը:

— Ինչո՞ւ չէ, հետս բերած եմ բոլոր անհրաժեշտ իրերը, հայերէն զանազան տառեր եւ ամէն բան՝ որ պէտք է տպարանի մը համար: Ինծի հետ ունիմ ուրիշ երկու հայ գործակիցներ: Գիտենք նաեւ մամուլ գործածել: Կը խորհիմ թէ լրագրական թուղթ կրնանք ճարել շուկայէն: Այս նպատակին համար, մաս մը դրամ ալ բերած ենք:

— Ո՞վ պիտի գրէ թերթին մէջ:

— Դարձեալ մենք: Ես՝ թէ տպարանական աշխատաւոր եմ եւ թէ լրագրող: Հոս գտայ ուրիշ Հայ մը, որ յունարէն թերթերէն թարգմանութիւններ պիտի ընէ: Մեր թերթը պիտի ըլլայ շաբաթաթերթ, փոքր ծաւալով: Ձեզմէ կ՚ուզենք միայն համայնավարական լուրեր եւ օգնութիւն՝ եթէ չնախատեսուած դժուարութիւններու հանդիպինք:

— Գրասենեակ ունի՞ք:

— Արդէն պատրաստ է: Տեղ մը գտանք ու հաստատուեցանք: Ըսինք թէ հայ գաղթականներու համար թերթ պիտի հրատարակենք: Ոստիկանատէրը առարկութիւն չըրաւ: Գոհ մնաց՝ երբ երեք ամսուան վարձքը կանխիկ վճարեցինք:

— Ե՞րբ եկաք հոս:

— Մօտ 20 օր առաջ: Նախ ուզեցի տեղաւորուիլ, թերթը պատրաստել եւ ապա ձեզի ներկայանալ, որպէսզի մեզի օգնէք: Պիտի խնդրէի որ ուրիշի բան չխօսէիք մեր մասին:

— Քանի որ առայժմ մեզմէ միայն լուր կ՚ուզէք, խնդիրը կը դիւրանայ: Եթէ թարգմանութիւններ ընէք «Ռիզոսփասթիս»էն, ձեր շաբաթաթերթին համար պիտի ունենաք ձեր ուզածը: Բայց, չէք ըսեր, ընկեր, ինչո՞ւ Թիֆլիզէն հոս եկաք հայ գաղթականներուն համար թերթ հրատարակելու: Ձեռնարկը շահաւո՞ր կը նկատէք:

— Մեր ըրածը շահու ձեռնարկ չէ: Եկանք Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան հրահանգով: Թուրքիայէն, քանի մը տասնեակ հազար Հայեր Յունաստան ապաստանեցան: Չենք կրնար զանոնք թողուլ առանց համայնավարական պրոպականտի, մանաւանդ որ տնտեսապէս կործանած են: Հոս եկանք կուսակցութեան համար աշխատելու եւ ոչ առեւտուր ընելու: Հայ գաղթականներուն մէջ բաւական թիւով «հնչակյական»ներ կան:

Կը խոստովանիմ թէ հիացայ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան մտածումին: Փոքր բան չէր: Յունաստան գործակալ կը ղրկէր թերթ հրատարակելու համար:

— Ինչպէ՞ս հոս եկաք:

— Պոլսոյ հայ գաղթականներուն հետ միասին: Հոն, մենք ալ գաղթական արձանագրուեցանք: Մեր թուղթերը կանոնաւոր են:

Ու հրատարակուեցաւ հայերէն «Երկունք» շաբաթաթերթը, որուն կ՚աշխատակցէին Երուանդ եւ իր երկու գործակիցները:

Թերթը կանոնաւոր կը բերէր, բայց չէինք կրնար կարդալ, որովհետեւ հայերէն չէինք գիտեր: Քանի մը անգամ հարցուցի թէ ինչ նիւթերու մասին կը գրէին: Երուանդ զանազան կտորներ կը թարգմանէր: Յունաստանի Հայերու մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ կը հրատարակէր, կը յարձակէր հայ հարուստներուն դէմ, որովհետեւ պէտք եղած օժանդակութիւնը չէին ըներ խեղճ գաղթականներուն ու կը թելադրէր սիրել ու կապուիլ հելլէն խեղճ բանուորներուն, որոնցմէ միայն կրնային իրական օգնութիւն ստանալ հայ գաղթականները:

Ասոնցմէ զատ, թերթը թղթակցութիւններ կը հրատարակէր Խ. Հայաստանի մասին, ուր «Հնչակյական»ները սոցիալիստական *վերաշինական աշխատանք կը տանէին:*

Այս Երուանդը Հայերու մէջ համայնավարական ուժեղ պրոպականտ կը կատարէր: Ինծի կ՚ըսէր թէ ամէն շաբաթ 2500 օրինակ թերթ կը ծախէր եւ ծախքերը փակելէ զատ, շահ կ՚ունենար: Աւելի ուշ, 1927ին, «Երկունք» դադրեցաւ եւ հրատարակուեցաւ ուրիշ մը «Նոր Ալիք» անունով, որ դարձեալ ձախ էր: Նոր թերթը հրատարակուեցաւ հակազդելու համար «Հորիզոն» քաղքենի թերթին:

Աւելորդ է ըսել թէ հելլէն պետութիւնն ու ոստիկանութիւնը կէս գիշեր ունէին եւ ոչինչ գիտէին այս անցուդարձերու մասին: Քանի որ ի վիճակի չէին գիտնալու թէ ինչ կ՚ընէին հելլէն համայնավարները, պարզ է որ բոլորովին անտեղեակ ըլլային Հայերու ներքին կեանքին:

X

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը, *Ազատ Օր*, հետեւեալ ճշդումները կը կատարէ այս առթիւ.—

Յօդուածագրին յիշած Երուանդը (Գասպարեան) Ս. Դեմ. Հնչակեան էր, որ տպագրական տառեր բերած էր Պոլսէն.— Թերթը կը տպուէր միայն 500 օրինակ, որուն 300ը հազիւ կը ծախուէր: Առաջին օրէն նիւթապէս մեծ տագնապի մատնուած էր: Շատ անգամ լոյս կը տեսնէր 15 օրը անգամ մը:

Գասպարեան անօթի մնաց, հիւանդացաւ եւ Կ. Խաչին դիմեց, իբրեւ հիւանդ եւ թշուառ: Յետոյ ստիպուեցաւ թերթին տառերը եւ տպարանական իրերը ծախել «Նոր Օր»ի: Երկունք *մէկ տարուան կեանք ունեցաւ, Գասպարեան Հայաստան գնաց 1924ին:*

Գալով «Նոր Ալիք»ի, կը հրատարակուէր Սելանիկի մէջ: Իր երկու խմբագիրները, Նաւասարդեան եւ Ախիկեան, ռամկավարներ էին:

Ուրիշ կարգ մը ճշդումներէ վերջ, «Ազատ Օր» դիտել կու տայ.

— «Շատերուն հետ, մենք ալ այն տպաւորութեան տակ գտնուած ենք՝ թէ իսկապէս հայ կարմիրները, իրենց փոքր թիւին հակառակ, կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած են հակապետական յեղափոխութեան մէջ:

Բայց այս տպաւորութիւնը փաստերուն ուժը չունի: Մինչեւ այսօր, բազմաթիւ գիրքեր ու յուշեր հրատարակուեցան Դեկտեմբերեան յեղափոխութեան մասին, նախկին համայնավարներու եւ պետական պաշտօնատարներու կողմէ, որոնք հայ համայնավարներու մասին ակնարկութիւն անգամ չեն ըներ:

Մեր՝ Հայերուս գիտցածը այն է՝ որ չարագործի խառնուածքով քանի մը տասնեակ հայ բախտախնդիրներ, որոնք գաղութիս մէջ անուն ու դիրք չունէին, առիթէն օգտուելով մասնակցած են հելլէն համայնավարներուն ցուցական շարժումներուն ու գործած են կարգ մը ոճիրներ, առաւ-փախաւութեան նկատումով:

Գրաւման վերջին երկու տարիներուն եւ Դեկտեմբերեան դէպքերու ընթացքին, Աթէնքի եւ շրջաններուն մէջ ստեղծուած փողոցային մթնոլորտը, այս սահմաններուն ասպարէզ տուաւ գարշելի արարքներու մէջ գտնուելու, որոնց զոհ գացին տասնեակ մը ազգասէր Հայեր:

Գիտենք նաեւ որ համայնավարութեան դրօշին տակ զինուորագրուած այս փոքրաթիւ դատարկապորտները հրէշային ծրագիրներ մշակած էին գաղութը «մաքրագործելու», եթէ համայնավարները յաջողէին տիրանալ իշխանութեան, ինչպէս պատահեցաւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ հայ գաղութներուն մէջ:

... Քանի մը տասնեակ Հայերու խելագարութիւնը ամբողջ հայ գաղութը մեղադրեալի աթոռին վրայ չի նստեցներ:

Յունաստանի Հայերուն 95 առ հարիւրը համայնավարութեան հետ գործ ունեցած չէ ու մնացեալ հինգը այս երկրին մէջ իբր համայնավար ճարակելու տեղ պիտի չգտնէր, եթէ հելլէն ապահովութեան իշխանութիւնները առաջին օրէն անտարբեր չձեւանային անոր հանդէպ:

Լաւագոյն փաստը մեր ըսածներուն՝ այն է՝ որ հելլէն ըմբոստական շարժման տեւողութեան չգտնուեցաւ ոչ իսկ մէկ Հայ որ զէնք բարձրացնէր ըմբոստներու կողքին: Ընդհակառակն, հարիւրաւոր երիտասարդներ, ազգային ուժերու շարքերուն մէջ կռուեցան համայնավարներու դէմ եւ անոնցմէ շատեր իրենց արիւնը թափեցին Ղրամմոսի եւ Պինդոսի ձիւներուն վրայ: Հելլէն պետական անձնաւորութիւններ պաշտօնապէս հաստատած եւ ընդունած են այս իրողութիւնը»:

Իրենք իրենց բերնով

ԽՄԲ.— Օգոստոս 26ին ամփոփեր էինք Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին՝ Գր. Յարութիւնեանի զեկուցումին այն մասը որ կը վերաբերի ընդհանուր մշակոյթի: Ստորեւ՝ հատուած մը եւս: (Այս անգամ ալ կարգ մը նախադասութիւններ կ՚արտագրենք իրենց շարադրութեամբ).—

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

«Վերջին տարիների ընթացքին Հայաստանի գրողները զգալի կերպով յաղթահարեցին թեմատիկայի սահմանափակութիւնը, աւելի խոր կերպով տիրապետեցին սոցիալիստական ռէալիզմի մեթոդին եւ որոշ յաջողութիւններ ունին գաղափարական նպատակասլացութեան հասնելու գործում:

Այս տեսակէտից յիշատակութեան արժանի են պոեզիան, դրամատուրգիան եւ մանկական գրականութիւնը»:

Բանաստեղծութեան ճիւղին մէջ ուշադրաւ են Գ. Էմինի «Նոր Ճանապարհ» բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, որ աչքի կը զարնէ գաղափարական յագեցուածութեամբ (?), թարմութեամբ եւ գեղարուեստական բարձր ձեւով, Ս. Կապուտիկեանի «Սա իմ Երկիրն է» բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, ուր կ՚երգուի սովետական հայրենասիրութիւնը, ՍՍՌՄ ժողովուրդներու բարեկամութիւնն ու ստեղծարար աշխատանքը, Աշոտ Գրաշիի «Խաղաղութեան զինուորները» բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, Գեղամ Սարեանի «Հրաշալի Սերունդ» պօէմը, Նաիրի Զարեանի «Արմենուհի» պօէմը եւ անոր կարգ մը հրապարակախօսական յօդուածները ընդդէմ պատերազմի հրձիգներու, ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան:

Զգալապէս բարելաւուած է մանկական գրականութիւնը: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին լոյս տեսան Վ. Անանեանի «Սեւանի Ափին» վիպակը, Ստեփան Զօրեանի «Սարաչէնի տղաները» վիպակը, նուիրուած պատանի միչուրինականներու աշխատանքին, Յովհաննէս Ղուկասեանի «Փոքրիկ Վրիժառուները» վիպակը:

— «Սովետահայ գրականութեան ամենալուրջ թերութիւնն այն է, որ դեռ շարունակում է ետ մնալ արձակը: Թէեւ հաշւետու ժամանակաշրջանում լոյս են տեսել մի շարք խոշոր երկեր, այնուամենայնիւ դրանց մեծ մասը չեն բաւարարում սովետական ընթերցողի աճած պահանջները: Այդ երկերի ընդհանուր թերութիւնը, ամէնէն առաջ, նրանց գեղարուեստական ցած մակարդակն է: Մեր արձակագիրները քիչ են աշխատում իրենց պրոֆեսիոնալ մակարդակը բարձրացնելու համար: Նրանց ստեղծած հերոսների կերպարները բաւականաչափ մշակուած չեն, որի հետեւանքով նրանք հեռու են սովետական մարդկանց իսկական կերպարները լինելուց: Կոնֆլիկտները բաւականաչափ մտածուած չեն, սխեմատիկ են, յօրինուած կամ պարզապէս վերակրկնում է այն, ինչ ընթերցողին արդէն յայտնի է սովետական միւս գրողների երկերից: Երկերի մեծ մասը անաւարտութեան եւ անմշակութեան կնիք է կրում»:

Սովետահայ գեղարուեստական գրականութեան թերութիւններուն պատճառներէն մէկը գրական քննադատութեան անբաւարար վիճակը եւ չափազանց ցած մակարդակն է: Գրական քննադատութիւնը գրողներուն ցոյց չի տար գեղարուեստական գրականութեան թերութիւնները եւ չօգներ անոնց բարձմանը:

Գրականութեան մէջ նշուած թերութիւններու միւս պատճառը՝ գրականութեան երկերու քննարկման եւ հրապարակային քննադատութեան գրեթէ լիակատար բացակայութիւնն է Հայաստանի Սովետական Գրողներու Միութեան մէջ:

— «Քննադատութեան նկատմամբ անհանդուրժողական վերաբերմունքը հասցնում է պար-

փակուածութեան, հասարակական կարծիքի ան-տեսման, այն բանին, որ հեղինակները գերա-գնահատում են իրենց երկերը, անբաւարար է ստեղծագործական մրցութիւնը առաջաւոր սովե-տական գրողների հետ»:

Անհրաժեշտ է որ Հայաստանի Սովետական Գրողներու Միութեան վարչութիւնը եւ կուսակ-ցական կազմակերպութիւնը աչխատին բառնալ վերոյիշեալ թերութիւնները, գրողներու ուշա-դրութիւնը կեդրոնացնեն գեղարուեստօրէն լիար-ժէք ու գաղափարապէս բարձր երկեր ստեղծելու վրայ, «որոնք ճշմարտացիօրէն արտացոլեն կո-մունիստական հասարակակարգի կառուցումը եւ սովետական մարդկանց հերոսական կեանքը »:

Արձանագրելէ վերջ Թատերական շարժումին յաջողութիւնը, «վճռական շրջադարձ դէպի սովե-տական եւ սովետահայ ռեպերտուար (խաղա-ցանկ), զեկուցումը կը շարունակէ.—

«Օրիգինալ Դրամատուրգիան նուիրուած է ռեսպուբլիկայի յետպատերազմեան կեանքի ակ-տուալ հարցերին եւ ռեսպուբլիկայի առջեւ կանգ-նած տնտեսական քաղաքական խնդիրներին » :

«Խիստ կերպով բարելաւել է նաեւ շրջանային Թատրոններու ռեպերտուարը, որոնք բեմադրում են սովետական Թեմատիկայով պիէսներ»:

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին զգալի վերելք կը նկատուի Հանրապետութեան երաժըշ-տական կեանքին մէջ :

Հայաստանի երգահանները , յաղթահարելով Ֆորմալիզմի (ձեւապաշտութիւն), գաղափարա-զրկութեան արտայայտութիւնները, ստեղծեցին կարգ մը յաջող երաժշտական երկեր որոնց կար-գին Ա. Յարութիւնեանի « Հայրենիք »ը , Ա. Բա-բաջանեանի «Հերոսական Բալլադան», Է. Միր-զոյեանի «Հայաստան»ը, Կ. Զաքարեանի «Փառք Հայրենիքի»ն, Ցարօ Ստեփանեանի « Հերոսու-հի»ն: Այս երաժշտագէտը անցեալին իր ստեղծա-գործութիւններուն մէջ Ֆորմալիստական լուրջ սխալներ Թոյլ կուտար , ժողովրդին անհաս-կանալի « ընտիր » երաժշտութիւն ստեղծելով : « Հերոսուհին » օփերայի երաժշտութիւնը գըր-ուած է «այսօրուան ակտուալ Թեմայով, աչքի է ընկնում իր ժողովրդայնութեամբ եւ գեղարուես-տական բարձր մակարդակով» :

Լաւ ընդունելութիւն գտաւ Տէր Ղեւոնդեանի « Արծուիկի ցոլքերում » մանկական օփերան :

Հայաստանի երաժշտական արուեստի նուա-ճումը կը հանդիսանայ ժողովրդական մեղեդինե-րու ճիշդ օգտագործումը, կլասիկ (դասական) ե-րաժշտութեան տրադիցիաների (աւանդութիւն) յետագայ զարգացումը եւ « խոշոր ձեւի երաժըշ-տական յաջող երկերու երեւան գալը» :

— « Հայկական Ֆիլհարմոնիան եւ Թատրոն-Ֆորմացիայի կոմիտէն պէտք է վերացնեն պրիմի-տիւութիւնը սովետական երաժշտութեան պրո-պագանդայի ասպարէզում , Թոյլ չտան որոշ սո-վետական կոմպոզիտորների ցածորակ անյաջող երկերի կատարումը: Նրանք պէտք է սովետական երաժշտութիւնը մասսայականացնեն, ինչպէս սո-վետահայ կոմպոզիտորների, այնպէս էլ եղբայրա-կան ռեսպուբլիկաների կոմպոզիտորների միայն լաւագոյն ստեղծագործութիւնների միջոցով»:

Որոշ յաջողութիւններ ձեռք բերած է նաեւ Հայաստանի կերպարուեստը :

... Կը շարունակուի եւ մնալ կինոարուեստը (չարժանկար): Այդ յետամնացութիւնը կը բա-ցատրուի Երեւանի շարժանկարի արուեստանոցի ստեղծագործական աչխատաւորներու «ցածր ո-րակաւորմամբ»- Նրանք « լրիւ չափով չեն հաս-կանում ժամանակակից հարցերը,կտրուած են սո-վետական մարդկանց հերոսական ստեղծարար աչ-խատանքից »:

Եւ վերջապէս, «ընդարձակուում է նաեւ ռա-դիօտրանսլացիոն ցանցը, ամրապնդւում է մաս-սայական Ֆիզկուլտուրային — սպորտային աշ-խատանքի բազան »:

Բայց, «Թոյլ է զարգանում աշխատաւորների ինքնագործունէութիւնը: Ակումբներին կից ինք-նագործ խմբակներ գոյութիւն ունին միայն ձե-ւականօրէն, եւ որոշ չափով աչխուժանում են մի-այն ռեսպուբլիգական ստուգատեսների եւ օլիմ-պիադաների ժամանակ »:

ՇԱՐՄԱՂ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Շատ չէ կարծեմ մեր մշակ բանուորներուն համար տարին մէկ անգամ հեռանալ ամենօրեայ խցիկներէն, երթալ հանգչիլ քաղաքէն հեռու, ա-գատ՝ ժխորէն, երթեւեկի Թոհուբոհէն ու գործա-րանի ծուխէն ու մուրէն:

Էականը այն է որ գլուխդ հանգստանայ ըսի-ըսաներէ, բամբասանքէ, ակնարկներէ քէն ու ծուռ :

Հայը Հայուն չեմ գիտեր ինչո՞ւ ըլլայ քէնոտ, խռպոտ: Մանր, մունր հաշիւներու ի՞նչ տեղը կայ, ի՞նչ առնելիք, տալիք ունինք , չէ՞ որ միեւ-նոյն ցեղին զաւակներն ենք, բախտակից, ուղղա-կի կամ անուղղակի :

Մէկդի դնելով բոլոր սեւ մտածումները, ճամ-բայ կ'ելնամ, երթալու ուր որ ըլլայ, ուր որ կը-նամ հող չունենալ...

Քիչ մը եւս, եւ ահա կը բացուի մեր առջեւ համայնապատկեր մը անսահման դաշտերու : Աչքդ առածին չափ դեղին ու ոսկեգոյն ցորենի հասկեր, որոնք իրենց գլուխները բարձրացուցած կը սպասեն քաղի: Միտքս կուգայ «Հացին Երգը» մեր նահատակ Վարուժանի :

Քիչ անդին կան ալ որ հնձուած են, խուրձ , խուրձ դիզուած եւ կը սպասեն որ բեռցուին ու տանին կալ:

Ուրիշ տեղ մը մեքենան կը հնձէ ոսկեհատիկ-ները, մէկ անգամէն զատելով ու բաժնելով ցորե-նը յարդէն ու լեցնելով պարկերու մէջ, տալու համար մեզ «դհաց մեր հանապազորդ»:

Հացի կռիւը չէ՞ որ բռնած է ամբողջ աշ-խարհ: Մարդիկ իրար կը յօշոտեն, ձեռքէ ձեռք խլելու համար պատառ մը աւելի ...

Արդի դարու մեքենաները ինչեր ըրին եւ ին-չեր պիտի ընեն որ քիչ մարդով գործ տեսնեն : Անո՞ր համար որ մարդը քիչ աշխատի, քիչ յոգնի Թէ գործատէրն աւելի շահի, աւելի դիզէ :

Ասդին - անդին ագարակներ ընդարձակ ուր կովեր ու եզներ կ'արածին մարգագետիններու մէջ: Քիչ անդին արօրը կալին, մուրճն ու մաճ-կալը միասին — արա հօ, արա հօ ...

Ի՞նչպէս չյիշել գուԹանի երգերը մեր տարա-բախտ Կոմիտասին ...

Հայ մարդը ո՞ւր է գացեր եւ չէ յիշեր անցեա-լը իր երկրին, իր հողերուն, մշակներուն շինա-րար աշխատանքին: Առանց վաստակը վայելելու հանգիստ սրտով :

Ուրիշ տեղ, քիչ մը վար, հովտին մէջ ոչխար-ներու հօտ մը որ կը ճարակի հանդարտօրէն ինքն իր գլխուն, անձայն, հլու, ծոյլ, ծոյլ ինկած: Բայց արթուն է հովիւը, ցուպ ի ձեռին, հեռուն կանգնած... Ժողովուրդներն ալ կրնա՞ն մնալ ի-րենք իրենց՝ եթէ չունենան քաջ ու արթուն հո-վիւներ որոնք իրենց անձը գնեն ի սպաս ժողո-վրդեան :

Բնութեան ծոցին մէջ որքան ազատ է մարդ արարածը, որքան լայն կը շնչէ, մաքուր օդ կ'առնէ, բոլորովին տարբեր քաղաքի, շուկայի, առեւտուրի կեդրոններէն ուր մարդիկ կ'առնեն ու կուտան, կը խաբեն ու կը խաբուին, ուր ամէն օր ապրուստի մղձաւանջը կը ճնշէ ...

Ով որ ուժեղ է անոր կ'իյնայ մեծ բաժինը , իսկ ով տկար՝ կը տապկուի օրն ի բուն աշխատե-լով :

Կ'անցնիմ ծառուղիներէ, ուր տուներու ցան-կապատերէն դուրս կը նային ծաղիկներ խառն ի խուռն, ամէն գոյնէ: Կը փնտռեմ սիրած գոյներս փունջ մը կազմելու եւ մեր տանտիկնոջ տանելու: Եւ կը գտնեմ այն երեք գոյները մեր դրօշին հայ-կական:

Մեր տանտէրն ու տանտիրուհին, կովկասահայ, Թիֆլիսէն են գաղթած, բոլշեւիկներուն ձգելով, տուն տեղ եւ ուրիշ ամէն բան :

Ու ինչեր կը պատմեն, բանտեր մտած ու ե-լած, ճաշակած դառնութիւնը այդ օրերուն: Իսկ հիմակ ալ ծերացած , հազիւ կ'ապրին բերքովը իրենց պարտէզին եւ սնունդով անասուններուն , միշտ երազելով անցեալը, հին օրերը բարի :

... Ինչ շուտ անցեր են արձակուրդի օրերը համրուած: Պէտք է վերսկսիլ, վաղը, ամենօրեայ տաղտուկը:

Մնաք բարով լեռ ու ձորեր, մշակ, հօտաղ , դուք ձեր գործին, մենք ալ մեր բանուորի նիստ ու կացին:

ՄԷՆ – ՍԷ

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս հաղորդած էինք առջի օր, երեք թուրք սպաներ եւ 105 զինուորներ Արարատի կատարը բարձրացած են: Ահաւասիկ ընկերագրութեան մնացեալ մասը, համաձայն Անատոլուի գործակալութեան թղթակցին.—

Արշաւախումբը որ վեց ամիսէ ի վեր կը մար-զուէր, կատարը բարձրանալու համար Օգոստ. 13ին մեկնեցաւ Աղրըէ: Օգոստ. 20ի առաւօտուն սիւք մը կը պատէր Արեւելեան Պէյազիտը: Երկու օր առաջ տեղացած անձրեւը Թեթեւօրէն կանա-չազարդած էր դաշտը: Լազուարթ երկնակամարին տակ սպիտակ ամպեր պատած էին կատարը: Ժա-մը 5.45ին ճամբայ ելանք :

Ճէպէքիւնպէր դաշտը հասած էինք: Գեղջուկ աղջիկներ հօտերուն ետեւէն լեռնէն դաշտ կ'իջ-նէին երգելով: Ծանօթ էի այս ճամբաներուն նա-խորոք Ամերիկացիներուն հետ ալ անցած ըլլալով: Ցողնած էի եւ ծարաւէն չորցած շրթներս: Դաշ-տին բնակիչները մեր մօտ փութացին եւ Թան հրամցուցին: Ճաշելէ վերջ, ժամը 13ին դէպի Շիհլի ճամբայ ելլել սկսանք :

Դժուարութիւններ ծայր տուած էին : Այլեւս ճամբայ չկար: Սեպ ժայռերուն վրայ մէկէն միւ-սը ցատկելով կը յառաջանայինք եւ մեր բեռները դժուարաւ կը կրէինք: Ժամը 19ին Շիհլի հասանք: Իսկոյն մեր վրանները լարելով ճաշեցինք եւ խոր քունի մը մէջ Թաղուեցանք: Երբ արթնցանք՝ ար-շալոյսին առաջին ցոլքերը մեր վրանները մտած էին: Հրամանատարը շատոնց արթնցած՝ կ'ընտրէր այն ընկերները, որոնք կատարը պիտի բարձրա-նային: Բժիշկը քննեց զանոնք եւ բոլորն ալ քա-ջառողջ գտաւ: Անոնց ամէնէն ծերը ես էի: Բը-ժիշկը զիս ալ քաջառողջ գտաւ եւ արտօնեց որ մասնակցիմ արշաւանքին: Մեր մէջքերուն պա-րաններ փաթթած, կեռեր զետեղած մեր ուսերուն եւ երկաթեայ սրածայր գաւազաններ ի ձեռին, ըս-կսանք մագլցիլ կատարը: Երբ 4500 մեթրը հասանք զգացի որ ուժասպառ եղած եմ: Բայց ճիգ մը եւս Թափելով, մինչեւ 4800 մեթր բարձրացայ :

Մեծ կատարը մագլցելու համար ճամբայ ե-լան հրամանատար տեղակալ Ճէվատ Կէօքմէնօղ-լու, վեց տասնապետ եւ երկու զինուոր: Դիտակ-ներով հետեւիլ սկսանք անոնց: Մէկ մէկ եւ եր-կաթեայ Թոպերով կը յառաջանային քայլ առ քայլ, երբեմն ալ դէպի ետ կը սահէին: Ժամերը կ'անցնէին, կ'անցնէին , օդային անակնկալ փո-փոխութիւնները այլազան դժուարութիւններ կը յարուցանէին անոնց. վերջապէս իրարու կապուած կատարը մագլցիլ սկսան: Մերթ ամպ մը կը պա-տէր կատարը եւ կըծիւնէր,բայց շուտով արեւըկը վերերեւէր: Վերջապէս ժամը 6.30ին տրուած ազ-դանշան մը հաղորդեց որ Թրքական արշաւախում-բը նշանակէտը հասած է:

Կարաւանը տակաւ իջնել սկսաւ: Միաձայնաբար խաղալով խնդալով, մեր վրանները հասանք: Վե-րելքին հերոսները հրԹիռներ կ'արձակէին եւ ազ-գային երգեր երգելով կը պարէին :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԽԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Նորից Սեւաստոպոլ պողոտայի վրայ էի : Մենաւոր մէկ նստարան գրաւեց ուշադրութիւնս, նոյնպէս, կը նստիմ այստեղ չորս ժամ եւ կէս գի-շերին կը գնամ Halles, կը դառնամ բեռնակիր , կը պարպեմ կաղամբները կամ գետնախնձորի պարկերը: Մէկ գիշերուան ընթացքին կարելի է շահել քսան ֆրանք, նոյնիսկ աւելի, քսանըհինգ : Չորս ֆրանքով լաւ կը ճաշեմ, ցորեկը կը գնամ Բուլոնյի Անտառը քնելու, փառք Աստծոյ ամառ է: Երկրորդ գիշերը նորից 25 ֆրանք եւ յետոյ կը տեսնես մէկ օր էլ սենեակ կ'ունենամ պառկելու համար :

Ցանձնուելով այսպէս անուշ մտածումների անզգալիօրէն մրափեցի: Գլուխս ծանրացաւ եւ հակեցայ մէկ կողմ: Այո, այդպէս լաւ է, կը հա-ւաքեմ ուժերս: Քաղցը այլեւս չէր տանջում ինձ : Մի քիչ, մի քիչ էլ համբերիր, մի քիչ... Փողո-ցի աղմուկը գալիս էր արդէն հեռուից :

Ինչ որ երազներ ու անուրջներ, անտովոր ի-րենց անհեթեթութեամբ պարուրեցին գլուխս : Գլխարկս ընկաւ նստարանի վրայ, նստարանից՝ մայթի, ես տեղիցս չշարժեցայ, չկարողանալով վանել երազներս ...

Տարտամօրէն լսեցի, ցուցէ տեսայ, ինչպէս մի անցորդ կանգ առաւ, բարձրացրեց գլխարկս , դրաւ ինձ մօտ, նստարանի վրայ :

Ցետոյ արդէն ոչինչ չլսեցի: Երազի մէջ էի, տեսնում էի մօտենում է ինձ՝ սիրածս կինը , տեսնում եմ նրա աչքերը լի կարեկցութեան ար-ցունքներով ու վախով: Օհ, ինչքան Թանկագին եւ սիրելի անձ: Խանդաղատանքով մեկնում է իր Թեւերը, երկու ձեռքերը դնում ուսերիս ու գըր-կում ինձ : Երկարում եմ դէպի նա, բռնում ձեռ-քը, տալիս իր անունը ու յանկարծ յստակ զգում եմ կոչտ, անհարթ Թեւնոցը ոստիկանի, ընդոստ արթնանում եմ ;

— Արթնացէք, այստեղ արգիլուած է քնել, նստել կարող էք, իսկ քնել ոչ: Ցատկում եմ տե-ղիցս, վախենալով մեքենաբար ծածկում իմ գը-լուխս ու չտապ հեռանում: Արդէն կէս - գիշերը վաղուց անցել է, այդ ինչքան երկար քնել եմ :

Այդ ինչ տարօրինակ սուլոց է: Գնացք փողո-ցի մէջտեղը: Երկար մէկ գնացք , մոխրամոյն փոքրիկ վագոններով, լեփ-լեցուն ուտելիքներով: Աղմկում են բեռնատար կառքերը , բացուած են գիշերային սրճարանները: Խառն ու խուռն գնում են սայլակները, ինքնաշարժները, կառքերը լըծ-ուած ձիերով եւ ջորիներով: Փարիզի մէջ միայն գիշերները կարելի է տեսնել ձիեր, մանաւանդ ջորիներ: Նրանք աղմուկով դոփում են գետինը , ցնցելով շարժում են իրենց ականջները :

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

քուէ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Գ. Շուման երկու քուէ :

Իրանի նոր վարչնագիրը

ԳԻՏԻ ԱՐՏԱՔՍԷ ՄՆԱՑԵԱԼ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ, ԵԹԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՉՎԵՐՍԿՍԻՆ ՄԻՆՉԵՒ 15 ՕՐ

Իրանի ծերակոյտը չորեքշաբթի օր հաւանութիւն յայտնեց որ 15 օր պայմանաժամ տրուի Անգլիոյ, բանակցութիւնները վերսկսելու համար, այլապէս պիտի վտարուին մնացեալ անգլիացի մասնագէտները եւ ուրիշներ պիտի վարձուին :

Այս վճիռը տրուեցաւ վարչապետին ճառէն վերջը, որ շատ խիստ էր: Վերջնագիրը Թէհրանի բրիտանական դեսպանին պիտի յանձնուի, երբ երեսփ. ժողովն ալ վստահութիւն յայտնէ: (Ծերակոյտը վստահութիւն յայտնեց 2ի դէմ 26 ձայնով) :

Վարչապետը իր ճառին մէջ չեշտեց թէ բանակցութիւնները պէտք է վերսկսին համաձայն Իրանի հակառաջարկներուն: Ահաւասիկ վարչապետին պարզած պայմանները, որոնց հիման վրայ վստահութեան քուէ առացաւ —

1.— Օտար մասնագէտները պէտք է անհատական պայմանագիրներ կնքեն Իրանեան քարիւղի ընկերութեան հետ: 2.— Իրան ինք պիտի որոշէ Անգլեւիրանեան ընկերութեան տրուելիք հատուցման պայմանները: 3.— Իրան Անգլիոյ քարիւղ պիտի ծախէ միայն այդ երկրի ներքին սպառման համար: 4.— Տասնըհինգ օրուան պայմանաժամը անցնելէ վերջ, եա պիտի առնուին Աբադան մնացած 350 անգլիացի մասնագէտներուն բնակութեան արտօնագիրները :

Վարչապետը իր ճառին մէջ ամբաստանեց Անգլիան թէ կը փորձէ տնտեսական տագնապ ստեղծել Իրանի մէջ, մերժելով նաեւ բեռցնել պատրաստ քարիւղը: «Իրանի կառավարութիւնը այլեւս չի կրնար շարունակել ներկայ կացութիւնը», յայտարարեց վարչապետը յուզումէն դողալով: Եւ սպառնաց հրաժարիլ, եթէ վստահութիւն չստանար: Այս առթիւ բացատրեց թէ ցորչափ Անգլիացիները կառչած կը մնան Աբադանի, անկարելի է ուրիշ մասնագէտներ վարձել կամ քարիւղ բեռցնել նոր յաճախորդներու համար :

Այս վճռական խօսքերէն վերջ, ծերակուտականները դատ դատ ձգեցին իրենց քուէները: Միայն երկու անդամներ չշարժեցան իրենց տեղէն: Տարակոյս չկայ թէ երեսփ. ժողովն ալ վստահութիւն պիտի յայտնէ: Ամէնքն ալ կը վախնան անգլիամէտ երեւալէ:

× Ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ, Անգլիա կատարեալ անելի մը մատնուած է: Իրանի առաջարկած պայմանները ընդունելի չեն համարուիր. իսկ եթէ բռնութեան դիմէ, ուրիշ վտանգներ կրնան ծագիլ (ռուսական միջամտութիւն):

Իրանի մէջ կը կարծեն թէ կարելի է ելք մը գտնել, եթէ Մ. Նահանգները ճնշեն Անգլիոյ վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երեք հոգի մահուան դատապարտուեցան իբրեւ ամերիկեան լրտես: Երէկ նոր դատ մը բացուեցաւ 12 ամբաստանեալներու դէմ, որոնց երկուքը կիներ են: Գլխաւոր ամբաստանեալը Յունաստան փախած է:

ՄԱԿԻ զօրքին հրամանատարը առաջարկեց տարբեր քաղաք մը ընտրել Քորէայի մէջ, զինադադարի բանակցութեանց համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Դչ. օր ճամբայ ելաւ դէպի Մ. Նահանգները: Փարիզ ալ հանդիպելով, տեսակցեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին հետ, որ անկեղծ բարեկամ մըն է Իտալիոյ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւոր հռչակուեցաւ էմիր Թալալ, որ երէկ Ժընեւէն ճամբայ ելաւ դէպի Ամման: Խորհրդարանին ներկայանալէ վերջ, պալատ պիտի երթայ իբրեւ արքայ :

ՌՈՒՄԲ ՄԸ պայթեցաւ Պանք Քոմէռսիալ տ'Իթալի»ի շէնքին առջեւ, (Rue l'Arcade), ջախջախելով ճակատի դուռը եւ ապակիները: Ծանր վնասներ կրեցին շրջակայ շէնքերը: Թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը եւ կարգ մը կարմիր կազմակերպութիւններ հաշիւներ ունին այս դրամատան մէջ: Նոյն գիշերը ուրիշ ռումբեր կը պայթէին Վօրմս դրամատան առջեւ, 45 Պլվ. Հօսման: Փճացան ոչ միայն դրամատան, այլ եւ Փոէնթանի, Գուխարա վաճառատան եւն. ապակիները :

ԴԵՐՁԱԿԻ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

14 — 15 տարեկան, մանչ կամ աղջիկ, գործատէրը պայմանագրութիւն պիտի կնքէ եւ յայտարարէ :

Դիմել Mr. Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Haye les Roses (S):

ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովանոցաւոր վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Փայլուն Եափուճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Եափուճեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գիրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆի մահուան առթիւ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով :

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը :

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6): Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35:

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը, **17, Boulevard des Capucines, Paris** (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի «Գոյամարտ» օրացոյցին համար 25,000 Ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով Ֆրանսահայ Նոր Սերունդը: Նկարները պէտք է ղրկել հասնին մինչեւ հոկտ. 1:

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը:

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել:

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանը ստացած է սակաւաթիւ օրինակներ:

«ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ»

Հ. Յ. Դ. 60ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

636 մեծադիր էջ, 80 նկարներով

Գինը 1500 Ֆր., թղթատարի ծախքով 1625 :

Դիմել ընկեր Գ. Բալայեանի, 16 rue des Basserons, Montmorency (S. et O.):

Կը ծախուի Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 rue Monsieur le Prince:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Պատ. Ա. Ա. Գեարիկեանի 720 էջնոց մէկ չքեղ հատորը կը կենդանացնէ ամէնուն սիրելի այս պատմական հայ գիւղը եւ պէտք է բարձի գէրքն ըլլայ բոլոր Պարտիզակցիներուն եւ գրասէրներուն:

Գինն է 1500 Ֆրանք եւ կը գտնուի միայն Տէր Յակոբեան տպարանը, 17, rue Damesme, Paris (13):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Tricots TERZIAN հաստատութիւնը կը փնտռէ թրիքոյի Entrepreneurներ, «J 10 grande serie»ի վրայ բանելիք գործերու համար :

Դիմել Ets. Terzian, 3 rue Poissonnière, Paris (2), հեռաձայն Cen. 93-75:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Աստուրեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Դաշնակցութեան Օրը Վալանսի մէջ Հոկտ. 13ին, Salle des Fêtesի մէջ :

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ եւ Մ. ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախաբբերդի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Կիրակոսեանի բնակարանը, Սէնթ Անթուան :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Շարժավարներու

ՊԱՆԴՈԿ — ՊԱՌ — ՃԱՇԱՐԱՆ

TERMINUS DE ST. ANTOINE

STATION ESSENCE et GAZ-OIL (զեղչով)

Մեծ կառատուն, կահաւորուած սենեակով

Գրիգորեանի Թոռոս

24, Route Nationale, St. Antoine - Marseille

Հեռաձայն Co 95-91

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տան մէջ աշխատող բանուորուհիներ, ձեռքէ հագուստներու եւ բրդեղէնի համար:

Աշխատանոցին մէջ ալ պէտք ունինք մնայուն կարուհիի մը: Մաքուր եւ խնամով աշխատողներու համար տեւական գործ :

Դիմել Գ. Նատիրեանի, 40, rue des Bois, Paris (19): Métro Télégraphe, St. Gervais կամ Porte des Lilas :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տան մէջ Jauge 7, 8, 10 թիւ մեքենայի վրայ աշխատող փատնիէ թրիքօթէօզ գործաւորուհիներ: Դիմել՝ Maison Hovnanian, 123 rue d'Aboukir, Paris (2):

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք: Քանատա :

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ

Դիմել ԺԱՆ Ե. ԱՐՉՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille

7, Rue Auber, Paris

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՞ւր ճաշելու մասին, գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՅԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette

Tél. Tri. 31.62

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ամառնային արձակուրդի երթալէ եւ ձեր ինքնաշարժները գնելէ առաջ (ամերիկեան եւ ֆրանսական), մի մոռնաք դիմել

ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

3 Villa Monceau, Paris (17)

Tél. Wagram 13.95 (ժամը **9h. 14h. 20h.**)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 8 Septembre 1951 Շաբաթ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6554-Նոր շրջան թիւ 1965

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Փոխր ազգերը կ'ընդունին Ճափոնի դաշնագիրը

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Թերեւս ոչ մէկատեն այնքան լղրճուած, թունաւորուած էր մեր հանրային կեանքը, որքան վերջին աշխարհամարտէն ի վեր :

Ոչ միայն թանձր, անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ, այլեւ մարդիկ դարձան անճանաչելի :

Աջէն – ձախէն իրար գտած բարեմիտներ կամ բախտախնդիրներ նոր բոյս մը կը մշակէին, միչուրինեան դրութեամբ :

Գիշերը հունտը կը ցանէին, առտուն ձեր դիմացը կ'ունենայիք բուսաբանական պարտէզ մը՝ այլազան տունկերով եւ թուփերով :

Ծաղիկները իրարմէ կը տարբերէին գոյներով եւ հոտերով :

Բայց, ունէին հասարակաց անուն մը,— «Հայաստանասէր»: Առ նուազն ախոյեան հայրենասիրութեան :

Այսպէս, նոյն աւազանին մէջ մկրտուեցան յետին սեւերեսն ու սրսեղուկը: Սատանորդին եւ սեւ չուկացին: Դպիրն ու փարիսեցին: Խաչագողն ու կեղծարարը: Հասարակ «խաֆիէ»ն եւ արծնաթաթախ եղբայրասպանը: Իրական դործակիցն ու դաւադիրը: Գաւառոր մատնիչն ու երկդիմի գործակալը :

« Հրաշալի յարութիւն » ամէն տեսակ բացասական տիպարներու, բոլոր գաղութներուն մէջ :

Այլեւս կարելի չէր զանազանել կեղծն ու իրականը :

Իսկապէս ըմբոստ, անձնուէր Դիմադրականէն աւելի բարձր կը խօսէր ան որ քաղաքէ քաղաք շրջած էր պատերազմի ընթացքին, ոսկի եւ մատնի ժողվելու: Կամ ծրագրեալ «հաշուեյարդարներ» կատարելու համար :

Եւ հայրենիքի իրաւասու ներկայացուցիչներէն աւելի մոլեռանդ, շռայլաբան կանչեր կ'արձակէին զանազան դիմակաւորներ :

Միեւնոյն ատեն կը զարդանար խուժանավարութեան ուրիշ ճիւղ մը :

— Դուք այս ըրիք, այն ըրիք: Դաւաճանեցիք ոչ միայն մեր հայրենիքին, այլեւ Ֆրանսայի :

Մատենադարան մը կրնան կազմել այս իմաստով եղած յայտարարութիւնները, գրաւոր թէ բանաւոր :

Ու ոչ միայն հայերէն, այլ եւ ֆրանսերէն : Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ՝ անգլերէն, գերմաներէն, արաբերէն կամ պարսկերէն :

Այսպէս կամ այնպէս հարստացած խանութպաններ գրիչ ձեռք առին, ըսելու համար թէ երբ Ֆրանսան արիւն – արցունքի մատնուած էր, Դաշնակցութիւնը կը ցնծար ...

Վեց ամիսը պիտի չբաւէր, ժողվելու համար կոտոշաւոր սուտերու, զրպարտութեանց, քսութեանց, բանսարկութեանց, գրգռիչ եւ արիւնածարաւ յայտարարութեանց գրաւոր փաստերը :

Տակաւին չենք յիշեր գաղտնի հրահանգները: Բերնէ բերան փոխանցուած փսփսուքները: Մինչեւ կառավարական դուռները կատարուած դիմումները :

Մէկը միւսէն գրգռիչ, անբարոյական արարքներ: Բոլորն ալ յատկապէս մշակուած, կազմակերպուած՝ ի վնաս կամ ի հեճուկս Դաշնակցութեան :

Եւ հիմա որ «ճակատ»ները լուծուած են, նոյն գարշահոտ մարզանքները կը փորձեն, օգնութեան կանչելով Հայ. Եկեղեցին, որուն հետ հեռաւոր կապ անգամ չունին: Շահագործելով եպիսկոպոսի մը վեղարը եւ ընտրական գործողութեան մը առթիւ կատարուած քննութիւնը : Ահազանգ հնչեցնելով ի սփիւռս աշխարհի :

Անգամ մը եւս կարդացէք իրենց գրգռիչ գարշապատումը, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ (6 Սեպտ.):

Նոյն լրտեսական հոգեբանութիւնը՝ 1945էն ի վեր: Նոյն բառերն ու բացատրութիւնները: Նոյն հրէշային ձգտումը՝ մթնոլորտ ստեղծելու եւ «դետին պատրաստելու» համար:

Ե՞րբ այսքան կատղած էին վաւերական «խաֆիէ»ներ եւ ի բնէ դաւաճաններ :

Բուսաբանական պարտէ՞զ,— ըսէք չամբուտ, ուր իւրաքանչիւր քայլին փուշ մը կը բուսնի: Ուր իրար խառնուած են որոմը, եղինջը եւ ուրիշ թունաւոր բոյսեր :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞ՐՆ Է ԱՍՊԵՏԱԿԱՆԸ

Եթէ չեմ սխալիր, Գ. Թրումըն էր որ մայեց հիւլէական ռումբի գործածութիւնը Հիրոշիմայի վրայ, 1945 Օգոստոսին, հազիւ բազմած Րոզվէլթի նախագահական աթոռը: Եւ ակնթարթի մը մէջ մաքրուեցան աւելի քան 250.000 մարդկային արարածներ, առանց հաշուելու նիւթական կորուստները :

Այժմ դարձեալ ինքն է որ կը ծանուցանէ նոր եւ աւելի ահաւոր զէնքերու գոյութիւնը, զէնքեր աւելի քանդիչ քան հիւլէականը: Անշուշտ իբրեւ ազդարարութիւն, որպէսզի ամէն մարդ տեղը ծանր նստի եւ տասը համրէ, լուցկին բռնկցնելէ առաջ:

Ո՛րքան փոխուած է աշխարհը, ամէն տեսակէտով :

Մենք հազիւ թէ կը զգանք այդ հիմնական յեղաշրջումները, ապրելով օրը օրին, հեւ ի հեւ :

Երբեմն կը փորձուիս դէպի ետ երթալ, մինչեւ Հայկի եւ Բելի օրերը, շարա՛ն շարա՛ն երեւակայելով մեր պապերուն պատերազմելու պատճառները, ձեւերը, զէնքերը, եւայլն:

Աւելի ասպետական չէ՞ր անոնց կռիւը :

Բա՞ն մը ունէին իրարու ըսելիք, վէ՞ճ մը, հողի կամ սահմանի կռի՞ւ,— կ'առնէին նետն ու աղեղը, վահանը եւ կապարճը, կ'ելլէին իրարու դէմ, իրենց սեփական ուժը կը փորձէին, մէկն ու մէկը կը տապալէր եւ յաղթականը կը շահէր ինչ որ վիճելի էր :

Կին ու երախայ դարեր վերջը միայն կը լսէին Հայկի եւ Բելի պատմութիւնը : Արա գեղեցիկ մը, Մեծն Տիգրան մը, նոյնիսկ աւելի վերջ թագաւորական կամ իշխանական տուներ դէմ դիմաց կը կռուէին իրենց վէճերը հարթելու համար:

Հէքեաթի մը պէս կը պատմուէր Սասունցի Դաւիթի քաջութիւնը:

Քսաներորդ դարու քաղաքակրթութիւնը վեր ի վայր շրջեց ամէն բան : Ու ասպետական բառին յաջորդեց, գիտութիւն մը որ ահ ու սարսափ կը պատճառէ մարդկութեան :

Այսօր թիկնաթոռին վրայ հանգիստ նստած մարդ մը կրնայ ձեռքը երկարել, կոճակի մը դպիլ ու ամբողջ երկիր մը փոշիացնել այրերով, կիներով, մանուկներով ու ծերունիներով:

Ես պիտի նախընտրէի ապրիլ Հայկի եւ Բելի թեւին տակ :

ՍՕՍԻ

ՌԱՏԻՕ ԵՐԵՒԱՆ

Տասնըմէկ հայրենադարձ ճարտարապետներ Մոսկուա եւ Լենինկրատ իրենց այցելութենէն վերադարձան Հայաստան: Ճարտարապետ Թէրզիպաշեան յայտարարեց.— « Տեսանք թէ ինչպէս ռուս մեծ ժողովուրդի ժրաջան աշխատանքով օրէ օր աւելի կը գեղեցկանայ մեր անծայրածիր հայրենիքի մայրաքաղաքը՝ Մոսկուա : Այնտեղ կը կառուցուին 20 յարկով շէնքեր եւ ծնունդ կ'առնեն բոլորովին նոր թաղամասեր »:

× Սովետական Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ, Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ հայ գրականութեան նուիրուած երեկոյ: Հանդիսութիւնը կատարուեցաւ Մշակոյթի եւ Հանգիստի «Կորքի» զբօսայգիին մէջ, ուր ճառ մը խօսեցաւ գրագէտ Գուրգէն Բորեան, իսկ իրենց բանաստեղծութիւններէն կտորներ արտասանեցին Գէորգ Էմին, Հրաչեայ Յովհաննէսեան, Սիլվա Կապուտիկեան եւ Գուրգէն Բորեան: Յետոյ տեղի ունեցաւ համերգ մը սովետահայ երգահաններու ստեղծագործութիւններէն :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԷՆ հասած մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Գարեգին կաթողիկոսի «առողջութիւնը լաւ է»: Ինչպէս կ'երեւայ, վանք վերադարձած է ամառանոցէն :

ԱՀԱՒԵԼԻ ՀՐԴԵՀ մը ծագեցաւ Գրիսթոլի նաւարաններուն մէջ, իբրեւ հետեւանք քարիւղի շտեմարանի մը պայթումին: 54 միլիոն լիտր քարիւղ վառեցաւ: Երկու հարիւր հրշէջներ եւ 100 զինուորներ ի զուր կը մաքառէին բոցերուն մէջ: Երկինքը կարմրած էր եւ հրդեհը կը տեսնուէր քանի մը հարիւր քիլոմեթր հեռուէն :

ԿՐՈՄԻՔՕ Ի ԶՈՒՐ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԳԵՏԻՆ ՇԱՀԻԼ

Սան Ֆրանչիսկոյի համագումարին Եչ. օրուան նիստին մէջ, Խ. Միութիւնը շարք մը նոր պարտութիւններ կրեց, հակառակ Գ. Կրոմիքոյի բոլոր ճարտասանական փորձերուն :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, երեն դէմ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Սէյլանի պատուիրակը, դիտել տալով թէ Ճափոնի համար կը պահանջէ ազատութիւններ որոնցմէ զրկուած է Ռուսաստանը: Արտայայտուելով իբրեւ բանբերը «Ասիոյ ժողովուրդներուն » — 13 պատուիրակութիւններ 52ի մէջ — յայտարարեց թէ պիտի ստորագրեն անգլեւամերիկեան դաշնագիրը : Միւս 12 ազգերէն Եգիպտոսի ներկայացուցիչը կարգ մը վերապահումներ յայտնեց, դիտել տալով թէ չի կրնար հաւանիլ որ ամերիկեան զինուորները մնան Ճափոնի մէջ, երբ իր երկրին մէջ ալ օտար զինուորներ կը գտնուին:

Գ. Կրոմիքօ տեսնելով որ ոչ կարմիր Չինաստանը կ'ընդունին ժողովին մէջ եւ ոչ ալ կանոնագիրը կը փոխեն, այս անգամ յարձակեցաւ բուն իսկ դաշնագրին վրայ, հետեւեալ դիտողութիւններով .—

Դաշնագիրը կը վերահաստատէ Ճափոնի զինապաշտութիւնը: Չի նախատեսեր օտար զինուորներու պարպումը: Կը տրամադրէ Ճափոնը միացնել յարձակողական զինակցութեան մը՝ ուղղուած Խ. Միութեան դէմ: Չի նախատեսեր Ճափոնի ռամկավարացումը: Ցայտնապէս կը բռնաբարէ Չինաստանի օրինաւոր շահերը: Կը խախտէ Եալթայի, Փոցտամի եւ Գահիրէի համաձայնութիւնները: Ամերիկեան մենաշնորհներու կ'ենթարկէ Ճափոնի տնտեսութիւնը: Զապահովեր Ճափոնի յարձակման զոհերուն օրինաւոր հատուցումները:

Այս առթիւ յայտարարեց,— Եթէ Խ. Միութիւնը չմերժեց Սան Ֆրանչիսկօ գալ, պատճառը այն է որ անհրաժեշտ էր հրապարակաւ ըսել թէ ամերիկեան դաշնագիրը պիտի չծառայէ զօրացնելու համաշխարհային խաղաղութիւնը: Հետեւաբար, պէտք է կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել,— Ճափոն կը ճանչնայ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան գերիշխանութիւնը Մանչուրիոյ, Ֆորմոզայի, Սախալինի եւ կարգ մը կղզեխումբերու վրայ: Բոլոր դրաւման բանակները պէտք է հեռանան դաշնագրին գործադրութենէն 90 օր վերջը: Ճափոն յանձն կ'առնէ չմասնակցիլ որ եւ է զինակցութեան՝ ուղղուած այս կամ այն պետութեան դէմ: Ճափոնի միայն 150 հազար զինուոր պիտի ունենայ, 25.000 նաւազ, եւ 350 ռազմական օդանաւ: Ոչ հիւլէական, ոչ ալ մանրէական զէնքեր պիտի չինէ, եւայլն :

Իբրեւ եզրակացութիւն, նորէն պնդեց թէ Մ. Նահանգները զինուորական պետութեան մը կը վերածեն Ճափոնը, նոր արկածախնդրութիւններ պատրաստելով :

× Հեռագիրը կ'ըսէ թէ շատ կարճ տեւեցին այդ օրուան ճառերը, թէեւ մէկ ժամ սահմանուած էր: Իրաքի պատուիրակը միայն մէկ նախադասութիւն արտասանեց.— « Ես հրահանգ չունիմ որ եւ է խորհրդածութիւն կատարելու»: Եւ տեղը նստաւ: Թուրքիոյ ներկայացուցիչը, Էրքին, գովեց Մ. Նահանգներու նախաձեռնութիւնը եւ յաջողութիւն մաղթեց Ճափոնի: Շատ մը պատուիրակութիւններ չեն ուզեր օգտուիլ մէկ ժամուան պատեհութենէն, որպէսզի ժողովը շուտ վերջանայ: Լաւատեսներու կարծիքով, դաշնագիրը պիտի ստորագրուի այսօր իսկ (շաբաթ):

× Հնդկաստանի վարչապետը յայտարարեց թէ իրաւունք ունէին չմասնակցելու Սանֆրանչիսկոյի ժողովին, վասնզի «անոր կարգ մը յօդուածները չեն համապատասխաներ Ասիոյ շահերուն եւ չեն ամրապնդեր աշխարհի խաղաղութիւնը »:

× Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Գ. Ռոպէր Շումա‌ն, երկար ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ « մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք Ասիոյ եւ Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդներուն, ինչպէս մեզի համար: Մենք չենք ուզեր տեղի տալ այն զրպարտութեան առջեւ որ պատերազմի հրձիգներ կ'անուանէ մեզ: Ի՞նչ կ'արժէ հաշտութեան դաշնագիրներ ստորագրել, երբ միտքերու մէջ այն հաւատքը կը տիրէ թէ պատերազմը ճակատագրական է, վասնզի մեր կառավարութիւնները այդպէս կ'ուզեն » :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ մէջ ռազմափորձեր պիտի կատարէ Անգլիոյ ներքին նաւատորմը, որ կը բաղկանայ 28 մարտանաւերէ: Ռազմափորձերը պիտի տեւեն երեք ամիս :

ՎԻՇԻԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԷՆ Գընուա – Մեչէն, միեւնոյն ատեն հեղինակ ,ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուած էր 1946ին: Հանրապետութեան Նախագահը քանի տարուան զեղչեց բանտարկութեան պատիժը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ, ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿ

Անգլիացի ծովակալ մը, Ճէյմս, որ Ատլանտեանի տորմիղին սպայակոյտի պետն էր 1929ին, իսկ Միջերկրականի տորմիղին մէջ նոյն պաշտօնը կը վարէր 1930ին, մասնաւոր յօդուածով մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Խ. Միութեան ծովային ուժերու զօրացման վրայ:

Իր տեսութեանց կարեւորութիւն կ՚ընծայուի մանաւանդ անոր համար որ, ծովակալը միեւնոյն ատեն հեղինակն է շարք մը արժէքաւոր գիրքերու :

Ծովակալը նախ դիտել կու տայ թէ շատ բան փոխուած է այն օրէն ի վեր որ սուզանաւերը եւ օդանաւերը կատարելութեան հասան, իբրեւ ազդու զէնքեր :

Առաջ, ծովային ուժի համեմատութիւնը կը չափուէր շինուած կամ շինուելիք զրահաւորներու թիւէն: Այսպէս, բրիտանական տորմիղը միշտ կը գերազանցէր Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ Հոլանտայի միացեալ տորմիղները : Լոնտոն սիրով յանձն կ՚առնէր ամէն զոհողութիւն, իր գերակշռութիւնը պահելու համար, մէկի դէմ երկուքով:

Արդ, առաջին Մեծ Պատերազմին, երբ Գերմանիա ուզեց արագ յաղթանակ մը շահիլ, հրամայելով իր սուզանաւերուն զարնել առեւտրական նաւերը, առանց ազդարարութեան, ոչ միայն վերի վայր հրջեց դարաւոր ռազմավարութիւն մը, այլ եւ սուզանաւը դարձուց հիմնական եւ հատու զէնք մը: Այսպէս խախտեցաւ ծովային ուժի կշիռը:

Այդ օրէն ի վեր, Անգլիա բազմազան միջոցներ փորձեց, ջլատելու համար սուզանաւերու զօրութիւնը, միեւնոյն ատեն նուազեցնելով անոնց պատճառած կորուստները: Այս առաջադրութեամբ, շարժման մէջ դրուեցան զինականներ, նաւապետներ եւ նաւատէրեր: 1916ին միայն 25 սուզանաւեր քանդուեցան, 1917 Նոյեմբերին 2800 նաւեր կը գործէին սուզանաւերու դէմ, իսկ 1918 Մայիսէն մինչեւ պատերազմին վախճանը 8 — 10 սուզանաւեր կ՚ընկղմէին ամէն ամիս :

Երկու զօրաւոր ազդակներ օգնեցին վերահաստատելու համար հաւասարակշռութիւնը : Նախ, սուզանաւերու յարձակողական թափը տկարացաւ, երբ սպաննուեցան ամէնէն ընտիր հրամանատարները: Գերմանացիները մեծ դժուարութիւն կը կրէին, նոյն ուժգնութեամբ վարելու համար իրենց սուզանաւերը: Երկրորդ, Անգլիա տիրապետելով Հիւսիսային ծովուն, ահագին աւերներ կը գործէր ականներու միջոցաւ :

Բրիտանական ծովապետութիւնը այժմ սորված էր սուզանաւերը պարտութեան մատնելու գաղտնիքը, բայց յաջորդ քանի տարիներու ընթացքին տրամադրուած գումարները բաւական չէին, նոր նաւեր կազմակերպելու համար սուզանաւերուն դէմ :

Վերջին պատերազմին անգամ մը եւս հաստատուեցաւ սուզանաւերուն մեծ արժէքը: Մինչեւ 1943ի գարունը գերմանական սուզանաւերը անխնայ կը զարնէին Դաշնակիցներու նաւերը : Անկէ վերջն էր որ Անգլիա նոր միջոցներ գտաւ, վտանգը պակսեցնելու համար: Մինչեւ այն ատեն 500.000 թոն կը հաշուէին միայն անգլիական նաւերու կորուստը :

Ամբողջ կայսրութեան մէջ շինուեցան 220 թորփիլահալածներ, 300 փոքր մարտանաւեր, 244 ազդանաւեր եւ 1280 եզերապահ նաւեր. բայց օդանաւն էր որ ի վերջոյ հրջեց բախտին անիւը ի նպաստ Դաշնակիցներուն: Երբ հեռաձիգ օդանաւերը շարժման մէջ դրուեցան յարմար դիրքերով, բրիտանական կորուստները նուազեցան արագօրէն: 1943ի գարնան ոչ մէկ նաւ ընկղմեցաւ անսահման տարածութեան մը վրայ:

Այսօր Դաշնակիցներուն ահարկու հակառակորդը, Խ. Միութիւնը բացարձակապէս գաղտնի կը պահէ իր նաւային ուժը եւ շինութիւնները: Իրազեկներ 350 — 370 կը հաշուեն իր սուզանաւերուն թիւը, բոլորն ալ կազմ եւ պատրաստ գործօն ծառայութեան համար: Ատոնց 60ը նախկին գերմանական սուզանաւեր են, 100ը աւելի փոքր:

Նոյն աղբիւրին համաձայն դեռ 120 սուզանաւեր կը շինուին ռուսական նաւարաններուն մէջ որոնց արտադրութեան կարողութիւնը կրկնապատկուած է, բաղդատելով տասը տարի առաջուան հետ: Տակաւին բանգէտներ կան որոնք վստահօրէն կը պնդեն թէ Մոսկուա վիթխարի ծրագիր մը կազմած է, հազարի բարձրացնելու համար իր սուզանաւերուն թիւը. ձեռնարկ մը որ կրնայ տարիներ տեւել :

Այդ ահագին ծրագիրը իրականանայ թէ ոչ, Խ. Միութիւնը այսօր ի վիճակի է բազմաթիւ սուզանաւեր ղրկելու արեւմտեան պետութեանց առեւտուրի ճամբաներուն վրայ, պատերազմի մը պայթումէն առաջ կամ պայթած ատեն: Այս պարագան լուրջ հոգեր կը պատճառէ մասնագէտներու, որոնք մեծ տարբերութիւն մը կը տեսնեն Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ հետ մղուած պատերազմի մը միջեւ :

Նախորդ երկու աշխարհամարտներուն ատեն Գերմանները գործի ձեռնարկեցին փոքրաթիւ սուզանաւերով: Ու թէեւ 1914 — 18ին Անգլիա շատ աննպաստ դիրքի մը մէջ կը գտնուէր, վասն զի նախատեսած չէր սանձարձակ արշաւ մը ծովերու տակէն. բայց ժամանակ ունեցաւ նոր կազմակերպութեան մը ձեռնարկելու եւ նաւախումբերու երթեւեկները ապահովելու: Այսօր չնչելու ժամանակ պիտի չունենայ, եթէ Խ. Միութիւնը պատերազմ յայտարարէ. հետեւաբար Ատլանտեանի զինակիցները հարկադրուած են արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու :

Ծովակալը կը բացատրէ նաեւ Ռուսիոյ տկար կողմերը: Օրինակ, աշխարհագրական հեռաւորութիւնը մեծ անպատեհութիւն մը կը ներկայացնէ, Ատլանտեանի մէջ գործելու համար: Ոչ միայն իր սուզանաւերը պիտի ստիպուէին երկար ճամբաներ կտրել եւ վերադառնալ, այլեւ Սեւ եւ Պալթիկ ծովերու սուզանաւերը հարկադրուած են անցնիլ երկար նեղուցներէ որոնց ափերը պաշտպանուած են իրենց հակառակորդներուն կողմէ: Եթէ նոյնիսկ ռուսական զօրամասեր գրաւեն այդ ափերը, սուզանաւերը դարձեալ վտանգուած են օդանաւերու միջոցաւ ձգուելիք ականներէ :

Միւս կողմէ, Ռուսերը ծովային ազդ չըլլալով, չի կարծուիր որ Գերմաններէն կամ Անգլիացիներէն աւելի վարպետ ըլլան:

Ծովակալին կարծիքով, Ատլանտեանի զինակիցներէն Մեծն Բրիտանիա ունի 12 մեծ օդանաւակիր, 100 թորփիլահալած, 168 փոքր մարտանաւեր, 60 ականակիր նաւեր եւն.: Մ. Նահանգները՝ 103 օդանաւակիր, 595 թորփիլահալած, 170 պահականաւ եւ բազմաթիւ սուզանաւեր : Դեռ կը շինուին 112 մարտանաւեր, առանց հաշուելու զրահաւորները եւ յածանաւերը: Խ. Միութիւնը կը շինէ երեք նոր զրահաւորներ, քանի յածանաւեր, 120 թորփիլահալածներ եւն.:

Թ. Յ. Թ.

Հայերը Պրազիլիոյ մէջ

ԽՄԲ.— Վերջերս հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու ընկեր Միհրան Պօյաճեանը, անդամ գաղութի Ազգ. վարչութեան : Այս առթիւ շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց մեր ընկերը, որ այցելած է նաեւ Միջին Արեւելք.

1912էն սկսեալ, սահմանափակ հայ գաղութ մը ապրած է Պրազիլիոյ մէջ: Հոծ թիւով գաղթականութիւն մը հոն խուժած է, սակայն, 1920ի գաղթերէն վերջ: Այսօր, Պրազիլիոյ հայութեան թիւն է 7000 — 7200, որուն բացարձակ մեծամասնութիւնը, 4500 — 4600 հաստատուած է Սան Փաուլոյի մէջ :

Կեանքի բոլոր ասպարէզներուն վրայ, հայ գաղթականութիւնը, տարիներու ընթացքին, գըրաւած է նախանձելի դիրք մը. դարձած է գործատէր, ազատ ասպարէզի, մասնագիտութեան թէ արհեստներու մէջ: Այսօր, Պրազիլիոյ գրեթէ բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն, բայց մասնաւորաբար Սան Փաուլոյի մէջ, հայ գործարանատէրեր եւ ազատ ասպարէզի տէր դէմքեր կան: Յիշեմ քանի մը անուններ.— Բըզգալյա Ճորճ Թահանը, հողատէր եւ դրամաձուլիչ, Վահրամ Քէօթէնէճեանը, կերպասեղէնի գործարանատէր, եւ ներկայացուցիչ Նաշ եւ Ֆիատ ինքնաշարժերու, դերձանի մանարաններու, եւայլն: Գասպար եւ Մարկոս Գասպարեան եղբայրներ, — կերպասեղէնի գործարանատէր, Քոնսի Գասպարեան, Արմենիօ եւ Ցարութիւն Գասպարեան, Մանուէլ Խալաջեան, Նազարեան, Ճանֆէսճեան, եւայլն, եւայլն, որոնք կը գործեն Սան Փաուլոյի մէջ: Իսկ Ռիոյի մէջ կան Լեւ Գասպարեան, բժիշկներ Պօղոսեան, Խաչատուրեան, եւայլն: Գաւառներու մէջ եւս, Հայերը բարեկեցիկ են :

Պրազիլիոյ հայութիւնը, մեծ զոհողութիւններու գնով, կը ջանայ բարւոքել կրթական իր կեանքը տարուէ տարի: Եթէ ուսուցիչ եւ մասնաւորական տարրերու պակաս ունի, յուսահատական կացութեան մէջ չէ սակայն: Սխալ է եզրակացնել, թէ կորստեան դատապարտուած գաղութ մըն է: Ընդհակառակն, շնորհիւ ազգային մարմիններու ճիգերուն, Սան Փաուլոյի մէջ կը պահէ Դուրեան ազգային վարժարանը, որ 205 աշակերտ ունի այս տարի: Տնօրէնն է Պ. Յակոբ Զիլեան : Այս վարժարանին մէջ կը պաշտօնավարէ նաեւ Օր. Մարի Փամպուքեան: Չորս տեղացի ուսուցիչներ կան: Տարուէ տարի, աշակերտներու թիւը կ՚աւելնայ, ինչ որ կը մղէ մեզ լաւատես ըլլալու մեր ճիգերու արդիւնքին շուրջ :

1947ին կառուցուեցաւ Ս. Գէորգ փառաւոր տաճարը, շնորհիւ ընդհանրապէս գաղութին եւ մասնաւորաբար բարերարներ Պ. Ճորճ Բըզգալյայի, Տիկին Զէքիէ Բըզգալյայի եւ զաւակներուն,— Ճորճ, Նաճիպ եւ Սէլիմ Բըզգալյաններու : Սան Փաուլոյէն 25 քիլոմեթր հեռու, Փրեզիտենթ Ալթինոյի մէջ եւս, ունինք մատուռ մը,— Ս. Յովհաննէս: Այս գիւղաքաղաքին մէջ կան 100 հայ ընտանիքներ: Եկեղեցիի բարերարն է Պ. Վահրամ Քէօթէնէճեան :

Սան Փաուլոյի մէջ կը գործէ եօթը հոգիէ բաղկացեալ Ազգ. վարչութիւն մը:

Նոյնպէս ներդաշնակ եւ բարեբար գործունէութիւն մը ցոյց կու տան ազգային այլ կազմակերպութիւններ, ինչպէս Հայ Օգնութեան Միութիւնը, Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը, Անահիտ խումբը, եւ ուրիշ մարմիններ, որոնց ձգտումն է հայ դաստիարակութիւն տալ նոր սերունդին, եւ վառ պահել անոր ոգին: Արմենիա Երիտասարդացը ունի 480 անդամ — անդամուհիներ, իր մասնաւոր երգչախումբով, ընդհանուր ղեկավարութեամբ Պ. Վահագն Մինասեանի: Արմենիա երգչախումբը, եօթը տարիէ ի վեր, ամէն կիրակի, կանոնաւորաբար, ժամը 7—7.30 կ՚երգէ պետական ռատիօկայանէն, հայ տոհմիկ երգեր :

Հայ Օգնութեան Միութիւնը ունի 500 — 600 անդամներ եւ փարած է իր գործին, ազգային վառ ոգիով եւ հանրային գիտակցութեամբ: Կարելի է ըսել, թէ ՀՕՄը ջիղն է մեր հանրային կեանքին: Կը նպաստէ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն, — կրթական առողջապահական թէ հանրային :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ղեկավար միտքն ու բազուկն է Պրազիլահայութեան, որ շնորհիւ ազգային իշխանութիւններու օրինապահ գործունէութեան, կը վայելէ համակրանքը պետութեան: Դաշնակցութիւնը իմաստութեամբ կը վարէ մեր ընդհանուր կեանքը, միաժամանակ վառ պահելով հայրենիքի սէրը ու անոր ապագայ անկախութեան հաւատքը: Առհասարակ կը տիրէ այն թիւր համոզումը, թէ Պրազիլահայ երիտասարդութիւնը ստոյգ կորուստի կամ ձուլումի ճամբան բռնած է: Քիչ չափազանցուած է այս յոռետեսութիւնը :

Ազգային բոլոր նուիրական թուականները տխուր թէ ուրախ կը տօնակատարուին Սան Փաուլոյի մէջ: Դասախօսութիւն, բանախօսութիւն, զանազան հանդէսներ եւ ձեռնարկներ անպակաս են: Մեր նոր սերունդը յաճախ առիթը կ՚ունենայ լսելու իր անցեալին եւ իր հերոսական պատմութեան շուրջ :

Լսած պէտք է ըլլաք, թէ Պրազիլիոյ երեսփոխանական վերջին ընտրութեանց մէջ, երիտասարդ իրաւագէտ մը, որդին Պ. Վահրամ Քէօթէնէճեանի, ընտրուեցաւ երեսփոխան, Սան Փաուլոյի նահանգէն: Պ. Ուպիրաճարա Քէօթէնէճեան 26 տարու է ներկայիս, եւ կը վայելէ համաժողովրդային համակրանք, շնորհիւ իր առողջ ըմբռնումներուն եւ հանրանուէր ծառայութեանց:

Քէօթէնէճեան ընտանիքի բարիքներէն մէկը եղաւ, Գերմանիայէն տարագիր մեծ թիւով հայրենակիցներուն, անվերապահ հիւրընկալութիւնն ու օժանդակութիւնը: Պ. Վ. Քէօթէնէճեան, իր ագարակը տրամադրեց եկուորներուն. իսկ ՀՕՄը չզլացաւ կարելի ամէն օժանդակութիւն :

Ո՞ր օրուան կը սպասենք

Վ. ԹՈՒՆԱՍ (Քուպա) 27 Օգոստոս.— Միջազգային շփոթը վատթարագոյն աստիճանին հասեր է այլեւս: Դէպքերը սրընթաց կը թաւալին: Ապացոյց՝ Քորէայի բանակցութիւններու ձախողումը եւ նոր ընդհարումներ: Դէպքերէն յուսահատ ազգերը հեւ ի հեւ անցած են գործի, ուշ չմնալու համար, ի նախատեսութիւն նոր փոթորիկներու: Մենք միայն դեռ կը քնանանք, կարծես թէ այս աշխարհէն չըլլայինք եւ փոթորիկէ վախնալու պատճառներ չունենայինք ...

Օրուան հոգը լինել՝ չլինելու հարցը, անօրինակ ու ահեղ: Միլիոններ պիտի շարուին դէմ դիմաց սպառազէն ու մոլեգին, երկու տարբեր իտէալներով: Երկիր, գիւղ, քաղաք կամ անտառ կրնան քանդուիլ օդէն, ծովէն ու ցամաքէն տեղացած ռումբերով: Շատերուն համար հրաշքի հաւասար բան պիտի ըլլայ վերապրիլ եւ տեսնել հրդեհին վախճանը: Մենք ալ վտանգէն դուրս չենք :

Ինչո՞ւ չենք արթննար: Ո՞ր օրուանկը սպասենք ընտրելու կեդր. ղեկավար մարմին մը որ հետեւի անցուդարձին, ի հարկին միջոցներ ձեռք առնելու համար, որպէսզի ոչ միայն ոտքի տակ չերթանք, այլեւ դատ շահինք: Ակադեմական վիճաբանութեանց ժամանակ չէ: Զօրացնենք ինքնապաշտպանութեան ճակատը: Արտասահմանի մէջ լպրծուն է մեր ոտքի տակ եղած հողը, եթէ խոհեմութեամբ չգործենք: Ապերախտ բան է գիրկը նստիլ եւ մօրուք փետել: Իրենց մօտ ապաստաներ ենք, իրենց հացն ու ջուրը կը բաժնենք, պէտք է անվարան ըլլանք նաեւ իրենց հետ: Լեռը չէ որ մեզի պէտք է հպատակի, այլ մենք լերանը : ...

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՀԱՅ ՕԳՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պատգամաւորական ժողովը գումարուած է Օգոստ. 9ին: Ժողովը բացած է, Ատրպատականի Հայոց առաջն. տեղապահ Կարապետ Ա. քհնյ. Մանուկեան, ջերմ դրուատիքներով: Տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ այս տարի իրենց գործունէութիւնը գլխաւորաբար կեդրոնացած է հայերէնի պաշտպանման, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնելով դպրոցի, հայեցի դաստիարակութեան վրայ: Եկամուտի գլխաւոր բաժինը յատկացուած է թէ քաղաքի եւ թէ գաւառական դպրոցներուն, հայթայթելով դասագիրքեր եւ գրենական պիտոյքներ: Միութեան խնամքին յանձնուած է Ազգ. Արամեան դպրոցը որ բոլորեց իր վերաբացման հնգամեակը, եռապատկելով աշակերտներուն թիւը (150): Այս տարի վերաբացուած է «Տէր Զաքարեան» մանկապարտէզը 60 աշակերտով: Այս դպրոցներուն դաստիարակութեան հիմը կազմած է հայեցի կրթութիւնը, իսկ պարսկերէնի ուսուցումը կը համապատասխանէ պետական ծրագրին: Բացի կրթական գործէն, նիւթական օժանդակութիւն ընծայած են չքաւորներուն, դեղերով եւ բժշկական խնամքով: Հ. Օ. Մ.ի Ամերիկայի կեդրոնը եւ իրանահայ հայրենակց. Միութիւնը բերած են իրենց օժանդակութիւնը: Ողբացեալ Տոքթ. Պօղոս Գալստեանի այրին ի յիշատակ իր ամուսնոյն նուիրած է 300 հազար րիալ: Հ. Օգն. Միութեան Ատրպատականի Շրջ. վարչութեան նիւթական գործառնութիւնը եղած է 246 հազար րիալ:

ԾԵՐԱՆՈՑ մը բանալու աշխատանքները յառաջ կը տարուին Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա): Ծերանոցը պիտի շինուի 40 արտավար ընդարձակ գետնի մը վրայ, հանգուցեալ Գրիգոր Առաքելեանի տրամադրած 50 հազար տոլարի եւ Հայ. Ամերիկեան Քաղաքացիներու Ակումբին կողմէ հանգանակուած նոյնքան գումարի մը (100 հազար տոլար) միացեալ հիմնադրամով: Գրիգոր Առաքելեան Ուսանողական հիմնարկութիւնը այժմ ունի 200 բժշկական ուսանողներ ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

ԱՍէ – ԿՕՍէՆԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Լեհական փոքր գիւղի մը կուսակցութեան քարտուղարը կը մեռնի: Թաղումը որոշուած է կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Գերեզմանատունը տուն կը վերադառնայ ժամը 8ին: Կինը սրտնեղած կը հարցնէ.

— Ո՞ւր էիր դարձեալ, անպատճառ գինետուն գացիր եւ խմեցիր:

— Երբեք, կը պատասխանէ մարդուկը: Ժամը 3.30ին թաղումը գրեթէ վերջացած էր, բայց երբ դագաղը փոսը կ'իջեցնէինք, ժողովուրդը այնքան խանդավառութեամբ կը ծափահարէր որ, ստիպուեցանք նոյն գործողութիւնը տասն անգամ վերսկսիլ:

X Հունգարիոյ մայրաքաղաքին՝ Պուտափէշտի մէջ քաղաքացի մը կը ներկայանայ իշխանութեան եւ անցագիր մը կ'ուզէ երկրէն անմիջապէս դուրս ելլելու համար: Պաշտօնեան կը հարցնէ «ինչու»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ»

ՏէՍԻՆ, 2 Սեպտ.— Դերասան Հայկասարի «Սամուէլ»էն վերջ, շաբաթ երեկոյ (1 Սեպտ.) Հ. Յ. Դ. Տան սրահը դարձեալ լեցուն էր հոծ բազմութեամբ:

Այս անգամ կը ներկայացուէր Պ. Գրիգոր Վահանի «Բախտին Անիւը» կատակերգութիւնը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին:

Բեմադիրն էր նոյն ինքն հեղինակը:

Պիտի ուզէի թատերգութիւնը ներկայացնել ընթերցողներուն, սակայն նախապէս աւելի ձեռնհաս գրիչներ կատարած ըլլալով այդ պարտականութիւնը, զանց կ'առնեմ այստեղ: Կը կարծեմ թէ հեղինակը կրցած է տալ արդիական ընտանիքի մը կենդանի մէկ ողբերգութիւնը՝ կատակերգութեան մը պրիսմակէն անցընելով զայն:

Ներկայացումին կը մասնակցէին Տէսինի լաւագոյն ուժերը եւ հեղինակը: Երկար փորձերէ վերջ անոնք մեզ ներկայացան հաճելի ու զուարթ երեկոյթի մը վայելքը ընծայելով մեզ:

Դերերու բաշխումը կատարուած էր բաւական յաջող: Պ. Գ. Վահանէն, որ ստանձնած էր Սեդրակ էֆէնտի Աբրահամեանի դերը, մեզի տըւաւ պոլսական տիպարով, սնանկութեան դուռը աի առած միամիտ ու խաբուած ամուսնի մը քաշքշուք կեանքը՝ եւ ապա անակնկալ ժառանգութեամբ մը դարձեալ հարստացող Սեդրակ էֆէնտի մը, առատաձեռն ու մարդկային զգացումներով տոգորուած: Պ. Նուպար Պօտուրեան, Յովսէփի դիմակին տակ կատարեալ գործի մարդ մըն էր, սադրանքներ յղացող եւ իր տիրոջ միամտութիւնը շահագործող նիւթապաշտ մը: Խաղին առանցքը կը կազմէին Տիկին Աչխ. Գօյաճեան եւ Օր. Մարի Մուրատեան իրենց կարեւոր դերերով: Առաջինը Տիկին Ազատուհիի դերով կը մարմնացնէր շուայտ կեանքի վարժ կնոջ մը տառապանքը սնանկութեան առջեւ եւ տարփանքներու անձնատուր սիրուհի մը:

Երկրորդը՝ միամիտ սպասուհի մըն էր անկեղծ զգացումներով կապուած իր տիրոջ ունայնակից անոր բոլոր տառապանքներուն: Օր. Մարի Գալուստեան Մարկրիտի կարճ դերով ցոյց տըւաւ իր բեմ. յատկութիւնները, արտայայտելով Յովսէփի մեքենայութեանց զոհ մեղսակցի մը անպարկեշտ ընթացքը: Պ. Սահակ Պասմաճեան յաջողապէս մարմնաւորեց Բարեգործականի պաշտօնեայի տիպարը իր բոլոր յատկանշական գծերով: Եւ վերջապէս Պ. Բագրատ Խոստիկեան եւ Պ. Բարունակ Գուռալեան, լաւագոյն կերպով կատարեցին իրենց դերերը, ամբողջութիւն մը կազմելով միասնաբար:

Ամբողջ խումբը արժանացաւ ջերմ ծափերու եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհունակ ու զուարթագին:

Նոյն թատերգութիւնը պիտի ներկայացուի նաեւ Վիէն, Լիոն, Վալանս եւ Փոն տը Շէրիւ:

ԹԱՏԵՐԱՍէՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. «Խատիսեան» եւ «Գիւլխանդանեան» խումբերու պարահանդէսը տեղի ունեցաւ շաբաթ իրիկուն (1 Սեպտ.) Էրմիթաժի մէջ: Սրահը լեցուած էր բազմութեամբ: Եկած էին նաեւ հիւրեր, Թուլոնէն եւ Ամերիկայէն: Մխիթարական է երիտասարդներու ներկայութիւնը: Ուրաքանչիւրը իր համեստ մասնակցութիւնը բերաւ: Ընկեր Պ. Շտոյեան հանդէսը բացաւ եւ խառն խումբը երգեցին «Մշակ բանուոր»ը:

Կարգով երգեցին ընկերուհիներ Մանուկեան, Արզումանեան եւ Ղարիպեան, իսկ ընկերուհի Սադրեան եւ ընկեր Հ. Նազարէթեան արտասանեցին: Դժբախտաբար հայկական պարը անկատար ու անյաջող անցաւ:

Պ. Գարոյր Կարապետեան իր «քէմանչէ»ով նուագեց եւ երգեց քանի մը կտորներ Աշուղ Ջիւանիէ եւ ուրիշ հեղինակներէ: Ընկեր Թէճիրեան «ֆանթէզի»ով մը կուշտ ու կուռ խնդացուց հանդիսականները: Ընկեր Հ. Տասնապետեան, իր զբաղումներուն պատճառով չէր կրցած գալ: Ընկեր Մ. Գօյաճեան երկու խօսքով անգամ մը եւս շեշտեց Նոր Սերունդի կենսունակութիւնը եւ թելադրեց բազմապատկել իր ճիգերը, պայքարելու համար այլասերման դէմ: Գեղարուեստական մասը փակուեցաւ զուարճալի զաւեշտով «48 Օրանոց գլխու փորձանքը»: Բոլոր խաղացողները յաջող էին:

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ երիտասարդութիւնը պարեց առաջնորդութեամբ Պուլվառ Օտոյի նուագախումբի: Մ. Պ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կապույտ խաչի Շրջ. վարչութեան Կրբնոպլի օդափոխութեան կայանի տեսչուհին հետեւեալ նամակը ստացած է, ոյրից երախտագիտական արտայայտութեանց հետ.— •

Սիրելի Տիկին,— Հիմա որ Փարիզ վերադարձած եմ, շատ կը ցաւիմ որ հեռու եմ այդ լեռներէն: Արդարեւ հոս մեր շնչած ծանր օդը շատ հեռու է այդ բարձունքներու ջինջ մաքրութենէն:

Սիրելի Տիկին, շատ շնորհակալ ենք որ ձեր բոլոր կարելին չգլացաք արձակուրդի ամիսը լաւագոյն կերպով անցընել տալու համար մեզի: Ներողամիտ եղէք եթէ քոյրս եւ ես դժուարութիւններ տուինք ձեզի:

Կը ցաւինք ր այլեւս այդ մեծ ընտանիքին մաս չենք կազմեր, ուր մենք մեզի մեր տան մէջ կը զգայինք:

Մեր ծնողքին հաճոյք պատճառելու համար քոյրս եւ ես որոշեցինք հայերէն խօսիլ իրենց հետ, նոյնիսկ հայկական դպրոց մը երթալ. թէեւ դժուար պիտի ըլլայ, բայց պարտականութիւնը ամէն բանէ վեր է: Բոլոր սրտովս կ՚ըփափաքիմ որ Մարսէյլցիները Փարիզցիներէն աւելի քիչ յոգնեցնեն ձեզ:

Կատարեալ առողջութիւն կ՚ըմաղթեմ ձեզի եւ կը խնդրեմ որ այցելէք մեր տունը ձեր վերադարձին, կը կրկնեմ մեր շնորհակալութիւնները եւ յարգանքները: Եսամին Ըօքենեղիայրեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ինչքա՞ն համակրելի են նրանց դունչերը, իսկ այս մէկը, Տէր Աստուած, այնքան զարմանալի է: Ինչքան յիշեցնում է գիմնազիայի իմ նախկին ուսուցչին, ես մինչեւ իսկ չոյեցի նրա ծեր գլուխը: Փողոցները կորցրին իրենց նախկի տեսքը, ամէն ինչ ձեւափոխուեց շուկայի, ապրանքների դէզերի:

Աներեւակայելի ժխոր էր չորս կողմը, հազար ու մէկ տեսակ հոտերով համեմուած:

Գետնախնձորը, նարինջը, բանանը, կաղամբը եւ լոլիկը, ձուկը, եղակը, որսուած կենդանիները, միսը ու ծաղիկները, բոլորը այդ տեղ էին, տարբեր հոտերով: Բոլոր հոտերից աւելի տարածուն էին ձուկի եւ կաղամբի հոտերը: Թէպէտ տեսակ տեսակ ծաղիկներ կային, սակայն նրանց հոտը կորչում էր ձուկի, մսի եւ կաղամբի հոտերի մէջ:

Դժուարաւ անցնում եմ սայլակների եւ դիզուած սնտուկների, ձիերի եւ բեռնատար կառքերի միջով: Գնում եմ հիացած դէպի հոտը ծաղիկների: Մէկէն անդրադարձայ, որ գնում եմ ծաղիկ գնելու:

Մոտիս եղած դրամը կը բաւէր միայն մէկ վարդ գնելու, զգաստացայ, խնդացի: Ահա, թէ ի՞նչ է նշանակում մտաւորական: Նրա համար ո՞ր յետոյ պատմեմ թէ ինչպէս անօթի, վերջին լումաս տուի ծաղիկի: Աւելի լաւ չի՞ լինի եթէ գնեմ հաց ուտելու համար: Լաւ եփուած հացի հոտ է գալիս: ահ ինչպէս է բուրում, կարծես վարդի հոտ է:

Գնեցի մէկ կտոր հաց, տակաւին մոտս մնաց մեթրոյի տոմսի դրամ, նստայ աղբիւրի եզրին եւ սկսայ ուտել հացս: Բաժանեցի հացի կեղեւը միջուկից եւ բռնած իւրաքանչիւրը մէկ ձեռքիս, երեւակայեցի որ ուտում եմ հացը ինչ որ մէկ ուրիշ բանի հետ: Նա մերթ պանիր էր, մերթ հաւի նուրբ միս: Ընթրելով այսպէս, զգացի ուժերիս վերականգնումը, անյապաղ ձեռնարկեցի գործի:

Ահա այդ հուժկու տղամարդը, որ կանգնած է սայլի վրայ եւ նետում է գետնախնձորի պարկերը, երեւի պէտք ունի օգնական ձեռքի, նա դեռ ոչ մէկը չի վարձել, ես կը խնամեմ նրա ձիերը եւ կ'օգնեմ պարկերը պահեստ տանելու:

Հուժկու մարդը չմերժեց ինձ եւ անմիջապէս սակարկեց գինը:

— Համաձայն եմ, ինչ էլ որ տաք, պատասխանեցի: Ուրախութիւնը համակեց ինձ:

— Շատ լաւ, ունի՞ք սակայն բանուորական հագուստ: Բանուորական հագուստ չունէի, հանեցի բաճկոնս եւ սկսայ գործի:

Քրտինքի մէջ կորած հազիւ պարպեցի երեք պարկ ու զգալով որ տկարութիւնից կարող եմ նուաղել (չաբաթներով անօթի էի), նստայ հանգստանալու:

— էհ, դուն այնտեղ, եթէ չես կարողանում աշխատել, ինչո՞ւ ես մէջտեղ ընկել, առանց քեզ էլ, աւելի արագ կարող եմ կարգադրել գործս, պէտք չունիմ քեզ ահա դրամդ, հեռացիր այստեղից:

Նա մեկնեց ինձ մանրուք մէկուկէս ֆրանք ու այլեւս ուշադրութիւն չդարձնելով վրաս, շարունակեց պարպել պարկերը:

Մօտեցայ մի կնոջ, որ դժուարութեամբ հըրում էր սայլակը լեցուն սեխերով, վարունգներով, առաջարկեցի իմ ծառայութիւնները: Անվստահօրէն նայեց վրաս ու մերժեց: Նոյն անյաջողութեամբ վերջացաւ, արդէն լուսաբացին, իմ նոր փորձը — աւլել աղբը եւ լեցնել մասնաւոր սնտուկների մէջ: Աշխատող ձեռքերը շատ էին, բոլորը հմուտ, եւ գործին վարպետ: Այսուհանդերձ մի անգամ յաջողեցայ օգնել մէկ կնոջ հաւաքելու սայլակից թափած լոլիկները եւ իբրեւ վարձատրութիւն ստացայ երեք լոլիկ, չորրորդը ես գաղտուկ խօթեցի գրպանս: Նրանք ինձ պէտք կը գային:

Յոգնած եւ քրտնած, թուլութիւնից երերալով մտայ մեթրօ եւ գնացի Բուլոյնի անտառը:

Ցունիսի պարզ երկինք էր, թարմ, լճերից փչող հովը կենդանութիւն տուեց ինձ: Մտայ անտառի խորքը, ընտրեցի ինձ համար, յարմար մէկ տեղ, բաճկոնս փռեցի հողին վրայ, պառկեցայ, գլուխս ծածկեցի թերթով ու անմիջապէս քնացայ:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

Անգլիա չուզեր բանակցիլ
ԻՐԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Բրիտանական կառավարութիւնը յայտարարեց թէ՝ իբրեւ հետեւանք Տոքթ. Մոսատեղի վերջնագիր - ճառին՝ քարիւղի վերաբերեալ բանակցութիւնները ոչ թէ ընդհատուած, այլեւ խզուած կը նկատէ։

Այս որոշումը տրուած էր նախարարական խորհրդակցութենէ մը վերջ, որուն կը մասնակցէին վարչապետը, արտաքին նախարարը, Պ. Սթոքս՝ որ վերջերս Թէհրան գացած էր եւն.։ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց այս առթիւ.

— Իրանի վարչապետին վերջին ճառը վճռապէս կ'ապացուցանէ թէ ապարդիւն է որեւէ նոր բանակցութիւն ներկայ կառավարութեան հետ։ Գալով այն սպառնալիքին թէ ետ պիտի առնուին անգլիական ընկերութեան պաշտօնեաներուն բնակութեան արտօնագիրները, եթէ Իրանի կառավարութիւնը որեւէ փորձ կատարէ վտարելու զանոնք, անգամ մը եւս խախտած պիտի ըլլայ Լա Հէյի ատեանին վճիռը»։

Աւելորդ է ըսել թէ բրիտանական կառավարութեան այս որոշումը աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը։ Իրանի վարչապետը առջի օր նիստի հրաւիրած էր Մէճլիսը (երեսփ. ժողով), վստահութեան քուէ պահանջելու համար, ինչպէս ստացած էր ծերակոյտէն։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 67 երեսփոխաններէն 48ը միայն ներկայ էին։ Երկու ժամ սպասելէ վերջ, նիստը կիրակի օրուան յետաձգուեցաւ, որպէսզի մեծամասնութիւն գոյանայ։ Շատ մը երեսփոխաններու բացակայութիւնը զարմանք պատճառեց, բաղդատելով ծերակոյտի գիրքին հետ։ Կ'ենթադրուի թէ անոնք չեն ուզեր ապայնական վարչապետին դէմ քուէարկել, բայց միւս կողմէ գոհ չեն բանակցութեանց խզումէն։

Մինչեւ կիրակի վարչապետը ամէն միջոց պիտի փորձէ, բացակայ երեսփոխանները ժողովի բերելու համար։ Եչ. առտու փակուեցան Թէհրանի խանութները եւ շուկանները, իբրեւ համակրանքի ցոյց վարչապետին համար։ Կանանչ հագած ոստիկաններ դիրք բռնած էին խորհրդարանին առջեւ, իսկ զինեալ զինուորներ՝ հրապարակին վրայ։ Միայն հազար հոգի հաւաքուած էին խորհրդարանին առջեւ, եւ բարեկարգութիւնը չխանգարուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ծախքերը մեր կարողութենէն վեր են, յայտարարեց Պ. Ռընէ Մայէր, Ֆրանսայի ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Նիւ Եորք հասած ատեն։ Անդրադառնալով Հնդկաչինի պատերազմին, ըսաւ թէ 30.000 զինուորներ սպաննուած են եւ թէ 850 միլիոն տոլար պիտի ծախսուի ներկայ տարեշրջանին. գումար մը որ երկու անգամ աւելի է Մ. Նահանգներէն գալիք օգնութենէն։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ աւելի ծանրացած կը թուէր երէկ, իբրեւ հետեւանք արմատականներու բռնած դիրքին։ Եթէ միջին ճամբայ մը չգտնուի, դահլիճի տագնապ ալ կրնայ ծագիլ։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց առջի օր, ելք մը գտնելու համար։ Դպրոցական օրինագիծը, որ այժմ կը քննուի Ազգ. Ժողովին մէջ, քօղարկեալ նպաստներ կը տրամադրէ անհատական (կաթոլիկ) դպրոցներուն ալ։ Այս հարցին առթիւ դէմ դիմաց ելած են արմատական եւ ժողովրդական կուսակցութիւնները։ Երկուքն ալ կը մասնակցին դահլիճին, բայց արմատականները չեն ուզեր զոհել աշխարհականութեան սկզբունքը։

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ առաջին փորձը, կատարուեցաւ երէկ, ուրբաթ։ Մեծաքանակի գիները իջած էին 12—14 առ հարիւր, բայց մսավաճառները դժգոհ են։ Ոստիկանութեան վերատեսուչը լաւատես կ'երեւայ։ (Փարիզի մէջ կան 4500 մսավաճառի խանութներ)։ — Կաթնավաճառները կը պահանջեն 36 առ հարիւր աւելցնել կաթին գինը։— Նուազագոյն աշխատավարձքի գումարը պիտի ճշդուի այսօր, շաբաթ։ (Թերեւս ամսական 19.500 — 19.700 ֆրանք, սէնտիքաները կը պահանջեն 23.600)։ Ելեկտրականութեան, ածուխի եւ կազի գիներն ալ պիտի ճշդուին այսօր։

WORMS ԴՐԱՄԱՏԱՆ դէմ կատարուած յարձակումը տասը միլիոն ֆրանք վնաս պատճառած է։ Ահազին իրարանցում կը տիրէ Թաղին մէջ։ Բարեբախտաբար մարդկային կորուստ չկայ, հակառակ պայթումին ուժգնութեան։ Ինչպէս գրած էինք, այս դէպքէն 24 ժամ առաջ ալ ռումբեր նետուած էին ուրիշ դրամատան մը վրայ որ համայնավարական կը համարուի։ Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, դաւադիրները գտնելու համար։ Մէկ ամսուան մէջ ութերորդ անգամ է որ ռումբեր կը նետուին անծանօթներու կողմէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Մանուկեան (140 rue Haxo, Paris (19), կը յայտարարէ թէ իր ողբացեալ ամուսինին

ԿՂԵՄԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 9 Սեպտեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, (15 rue Jean Goujon)։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգական, բարեկամ ու ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս հոգեհանգստեան պաշտօնին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Ֆ. Կ. Խ. մասնաճիւղին, Café Morgui հովասուն վայրը, կիրակի, 9 սեպտեմբեր։

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Կ. Խաչի, Թաղականութեան եւ Նոր Սերունդի միացեալ վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին։ Արձանագրութեան համար նախօրօք դիմել՝ Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի։

Կը պաշտօնավարէ Պ. Ազգին Մարտիրոսեան։

ԴԵՐՁԱԿԻ ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ ԿՈՒԶՈՒԻ

14 — 15 տարեկան, մանչ կամ աղջիկ, գործատէրը պայմանագրութիւն պիտի կնքէ եւ յարատարրէ։

Դիմել Mr. Germain, 12 rue Jules Guesde, L'Haye les Roses (S):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խ. Տէսինի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 8 սեպտ. շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ընկերուհի Տիկ. Աստուրեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Դաշնակցութեան Օրը Վալանսի մէջ Հոկտ. 13ին, Salle des Fêtesի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախաբբերդի Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները, այս շաբաթ ժամը 20ին, Կիրակոսեանի բնակարանը, Սէնթ Անթուան։

ԳՈՄՕՆԻ ԱՂՕԹԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Գոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ամէն չորեքշաբթի կէս օրէ վերջ, ժամը 3.30ին աղօթքներ կը կատարուին եւ մասնաւոր քարոզ կը տրուի հիւանդներու համար։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայ կիները մասնակցիլ այս ժողովներուն։

Union Spirituelle des Dames, Eglise Arménienne Allée des Puits, Beaumon, Marseille :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Dimanche 9 Septembre 1951 Կիրակի 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6555-Նոր շրջան թիւ 1966

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐ ԴԱՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

Երիտասարդ բանաստեղծ մը իր առաջին վէպը հրատարակեց վերջերս, հայաշատ գաղութի մը մէջ։

Այս առթիւ օրինակ մը ղրկելով խմբագրութեան, գիտել կուտայ խորին դառնութեամբ.

— «Անտարբերութիւնն ու լռութիւնը ջլատիչ ազդեցութիւն կը գործեն մեր գրողներուն վրայ, որոնք նիւթական վարձատրութենէ զրկուած՝ շատ բնական կերպով բարոյական մխիթարութիւն մը կը փնտռեն։ Եւ ատիկա պիտի ըլլայ խակրցուած ըլլալու գոհունակութիւնը»։

Անշուշտ իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ Յառաջը, որ «ժամանակ մը ղեկավարի դեր ստանձնած էր մեր նոր գրականութեան զարգացման ճամբուն վրայ»։

Հետաքրքրութիւնը, բարոյական քաջալերանքը երբեք ալ չեն պակսած այս թերթին մէջ, նոր հրատարակութեանց առթիւ։

Դժբախտաբար այնպիսի օրերու հասած ենք որ, գրադատներն ալ ճրագով կը փնտռուին։

Իւրաքանչիւր թերթ համրանքով աշխատակիցներ ունի։ Ամէն աշխատակից իր տրամադրելի ժամանակն է որ պիտի յատկացնէ, մեծ մասով «ազգասիրաբար»։

Յետոյ, ամէն աշխատակից իր նախասիրութիւնը, ինչպէս եւ հորիզոնը ունի։

Ան որ բանաստեղծութիւն կը գրէ, կը խուսափի գրախօսութենէ։ Իսկ արձակագիրներ կան, որոնք հազիւ գիրք մը թղթատելու տրամադրութիւն ունին։

Մնաց որ, գրադատութիւնը, նոյն իսկ պարզ գրախօսութիւնը, ոչ միայն ժամանակ, այլ եւ որոշ հմտութիւն կը պահանջէ։

Եթէ ամէն յօդուածագիր, գրագէտ կամ բանաստեղծ ուզէր կամ փորձէր գրախօսական գրել, ամէնէն առաջ հեղինակները իրենք պիտի տըրտնջային։ Գոնէ ձեռնհասութեան խնդիր պիտի յարուցանէին։

Տակաւին շատ հեռու ենք այն օրէն, երբ հայ թերթը պիտի ունենար իր մասնաւոր գրադատը, ինչպէս ունին օտար թերթերը։

Եւ միայն գրական քննադատը չէ որ կը պակսի, այլեւ գեղարուեստականը, —երաժշտութիւն, թատրոն, նկարչութիւն եւն.։

Ձի բաւեր քիչ մը ճաշակ եւ հասկացողութիւն ունենալ եւ կարծիքներ յայտնել։ Կամ տպաւորութիւններ գրի առնել՝ համաձայն այս կամ այն տրամադրութեան։

Ամփոփուելով գրախօսութեան վրայ, խոստովանինք մեր մեղքերը։

Երբ չունինք մասնաւոր գրադատ, ստիպուած ենք զանազան ձեւեր փորձել, գոնէ տարրական պարտականութիւն մը կատարելու համար։

«Ստացանք»ը ամէնէն դիւրին միջոցն է եւ ամէնէն խեղճը։

Գիրքը կուգայ։ Խմբագիրը աչք մը կը նետէ։ Կ'արձանագրէ անուն, հեղինակ, նիւթ, գին եւ հասցէ։ Եւ կը սպասէ որ մէկը բարեհաճի յանձն առնել գրախօսականը։

Անշուշտ ինքն ալ կը կարդայ։ Բայց ունի՞ ժամանակ եւ յարմարութիւն։ Կը բաւէ՞ միայն բովանդակութիւնը յայտնել, սովորական խօսքերով։ Առանց պրպտումներ, վերլուծումներ կատարելու։

Յաճախ ազդեր ալ կը հրատարակուին, գոնէ գրասէրներու մասնաւոր ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար նոր հրատարակութեան մը վրայ։

Հաղուադէպ է որ համապատասխան արդիւնքը ստանանք։

Քիչ - շատ բախտաւոր են ծանօթ, ժողովրդական հեղինակները։ Բայց նոր գիները քիթ-բերան ծռել կուտան, հիմնուած ըլլալով տոլարի, սթերլինի կամ ոսկիի վրայ (Միջին Արեւելք)։

Իսկ նոր հեղինակներու, մանաւանդ երիտասարդներու գործերը ծանօթացնելու համար, ստիպուած ես լեզու թափել։

Երիտասարդները իրենք հազիւ կը բարեհաճին հետաքրքրուիլ նոր տաղանդներով, որոնք թանկագին վկայութիւններ են վաղուան համար։

Ու հասարակ նախապաշարում կը տիրէ բանաստեղծութեան հանդէպ, որքան ալ ընտիր գոհարներ պարունակէ նոր գիրք մը, թէ իբրեւ յղացում եւ թէ իբրեւ լեզու։ Իսկ արձակը ճաշակելու համար, կը սպասեն չնդալից «ռէքլամ»ներու։

Դեռ ո՜րքան տխուր երեւոյթներ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա՜հ, ՍԱ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ...

Պատերազմը վերջացաւ 1945ին։ Ուրեմն եօթներորդ տարին է որ կը վայելենք «այսպէս կոչուած» խաղաղութիւնը։

Կարգ մը դաշնագիրներ կնքուեցան — Իտալիա, Ռումանիա, Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Ֆինլանտա, բայց ի՞նչ օգուտ, երբ «Մեծեր»ը իրար չեն հասկնար, իսկ արբանեակները ի՛նչ ուզած եղանակով կը գործադրեն կնքուած դաշնագիրները։

Եւ ահաւասիկ վերջինը, հաշտութիւն Ճափոնի հետ։

Մեր ինչո՞ւն պէտք, պիտի մտածէք։ Ոչ մէկ դաշնագիր ստորագրելու պիտի չկանչեն մեզ։ Եթէ սխալին ու կանչեն, ինչպէս եղաւ Սեւրի դաշնագրին համար, շատ չանցած Լոզան մը կը սարքեն, որպէսզի «թիւրիմացութիւն»ը սրբագրուի։

Մեզի համար, կիսով խայմաթլըս, կիսով արբանեակ — այս բառերը սորվեցանք երկրորդ Աշխարհամարտէն վերջ — ինչ ալ սարքեն, ինչ ալ ստորագրեն՝ հեռաւոր կապ ունի։

Մէկ բան կրնայ մեզ տակնուվրայ ընել. — սա պատերազմ կոչուած ահարկու, անիծեալ վըտանգը, եթէ յիմար մը գտնուի եւ առտու մը լուցկին բռնկցնէ։

Ատոր համար ալ կարծեմ անօգուտ է որեւէ դաշնագրի ստորագրութիւնը։

Նախորդէն վերջն ալ տարիներով չափեցին – ձեւեցին, տասնեակ մը դաշնագիրներ ստորագրեցին, Եւրոպայի բոլոր գեղեցիկ քաղաքները պտտցնելով ամէն ազգէ դիւանագէտներու շքախումբերը։

Կարծեցինք թէ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովուած է գոնէ մէկ սերունդի համար։

Ի՜նչ միամտութիւն։

Այժմ ալ աւելի քան յիսուն պատուիրակութիւններ քրտինք կը թափեն Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, եւ իրար հրմշտկելով կը գրաւեն բեմը, երկու բառ աւելի ըսելու համար։ Թուղթի այս անտանելի սովին թօնոներով թուղթ եւ տակառներով մելան կը սպառեն։

Եւ ակամայ կը սկսիմ մատիս վրայ համրել, — Վերսայլի դաշնագիր, Նէօյիի դաշնագիր, Սէն Ժերմէնի եւ Թրիանոնի դաշնագիր, Սեւրի, յետոյ Լոզանի դաշնագիր, Պրիան - Քելլոկի դաշնագիր (յաւիտենական խաղաղութիւն), — ըսէք, մի ամչնաք, միւսներն ալ դուք համրեցէք ...

ՍՕՍԻ

ԴԵՍՊԱՆ ՃԵՐԸՐՏԻ ՄԱՀԸ

Սեպտ. 7ին մեռաւ Ճէյմս Ճերըրտ, Պերլինի ամերիկեան դեսպանը՝ 1914ի պատերազմէն առաջ։ 84 տարեկան էր եւ ահագին դեր կատարած է իր պաշտօնավարութեան ընթացքին, բուռն պայքար մղելով Վիլհէլմ կայսեր քաղաքականութեան եւ Հայաջինջ Սարսափներուն դէմ։ (Իր գիրքը հայերէնի թարգմանուած է Պոլսոյ մէջ, Միւս կորովի դեսպանին՝ Մորկընթոյի գրքին հետ)։ Պատերազմէն վերջ, ամէն միջոց փորձեց որպէսզի Մ. Նահանգները ընդունին Հայաստանի հողատարութիւնը։

Դեռ կը խօսինք իր մասին։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային նախագահը Վիքթոր Համբարձումեան, Փարիզ կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր, աստեղագիտական ժողովի մը առթիւ։ Տեղական թերթ մը, Combat, ծանուցանելով այս լուրը երկու անգամ ռուս կը կոչէ հայ գիտնականը, թէեւ միեւնոյն առեն կը հաստատէ թէ Պ. Համբարձումեան նախագահն է Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային եւ տնօրէնը Բիւրականի աստեղադիտարանին ...

Երիտասարդ գիտնականին կ'ընկերանան երկու ռուս ակադեմականներ։ Ուրբաթ օր France - URSS ընկերակցութիւնը ընդունելութիւն մը սարքած էր ի պատիւ հիւրերուն։ Այս առթիւ հայ գիտնականը, որ հետազօտութիւններ կը կատարէ երկու տարիէ ի վեր, բացատրեց թէ աստղերու նոր խմբաւորումներ (ասոսիացիա) կը լուծուին եւ կը վերակազմուին 5 — 10 միլիոն տարին անգամ մը։

Ճափոնի դաշնագիրը պիտի ստորագրուէր երէկ

ՄԱՀԱՓՈ՛ՐՁ ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ԴԷՄ

Մշակուած օրակարգին համաձայն, երէկ, շաբաթ, 49 երկիրներ ստորագրած պիտի ըլլային Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը։ (Ընդհ. թիւը 52 է)։

Ուրբաթ առտու 14 պատուիրակութիւններ պաշտօնապէս հաղորդած էին թէ պիտի ստորագրեն։ Միեւնոյն առեն ամերիկացի բարձրաստիճան պաշտօնատար մը կը յայտնէր թէ հաւաստիքներ ստացած են 49 ազգերէ։

Զատ Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներուն, անոնց պատուիրակութիւնները սկիզբէն ի վեր ժխտական դիրք բռնած ըլլալով, կը կարծուէր թէ պիտի ձգեն երթան ստորագրութիւններէն առաջ կամ վերջը։

Լեհական պատուիրակին հետեւեալ յայտարարութիւնն ալ կը հաստատէր այդ պարագան.

— «Այն երկիրները որ չեն գտնուիր Մ. Նահանգներու դիկտատուրային տակ, պիտի չստորագրեն հաշտութեան դաշնագիրը»։ (Խ. Միութիւն, Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա)։

× Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ խօսեցան 19 պատուիրակներ։

Քանատայի արտաքին նախարարը ազդարարեց կարմիր Չինաստանի թէ «չի կրնար բռնի մտնել Միացեալ Ազգերուն եւ այս ժողովին մէջ»։

Փիլիպպեան կղզիներու ներկայացուցիչը բարկութեամբ յայտարարեց թէ պիտի ստորագրէ, իրեն վերապահելով հատուցում պահանջել Ճափոնէն։ Արաբական երկիրները յայտարարեցին թէ պիտի ստորագրեն վերապահութեամբ, համաձայն չըլլալով որ օտար զինուորներ մնան Ճափոնի մէջ։ Խօսք առնող 19 պատուիրակներէն միայն Տիկին Կ. Սեքանինովա (Չեխոսլովաքիա) ընդդիմացաւ դաշնագրին, գրաւոր ճառ մը կարդալով, սովորական բովանդակութեամբ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէռ Շուման, անգամ մը եւս շեշտեց թէ անհրաժեշտ է վերջ դնել պատերազմական վիճակին, լուծել բազմաթիւ կնճռոտ խնդիրներ, ապահովել խաղաղութիւնը եւն.։

× Նոյն օրը լուր տարածուեցաւ թէ դաւ մը սարքուած է, Կրոմիքօն սպաննելու համար։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, բռնակալ մը պիտի տապալէր խորհրդային պատուիրակին ինքնաշարժը, սպիտակ Ռուսերու դրդումով։ Այս լուրը հաղորդած էր ոստիկանական պաշտօնեայ մը։ Հաւատք չընծայելով հանդերձ, ամերիկեան ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, խորհրդային պատուիրակութիւնը դէպի ժողովատեղի առաջնորդելու համար։ Ոստիկաններ կը հետեւէին կառքին ետեւէն եւ առջեւէն, ինչպէս եւ երկու ինքնաշարժներ։

Սպիտակ Ռուսերու ներկայացուցիչներէն Պ. Ս. Փաւլով, գործօն անդամ հակաբոլշեւիկ ընկերակցութեան մը եւ խմբագիր, վճռապէս հերքեց այն լուրը, յայտարարելով.

— «Մենք հաւատարիմ քաղաքացիներ ենք։ Պ. Կրոմիքօ պարզ խամաճիկ մըն է։ Եթէ զայն ոչնչացնեն, խորհրդային կարգուսարքը չի տկարանար։ Կրնան ուրիշ հազար հոգի դնել անոր տեղը։ Խնդիրը կը տարբերի, եթէ Ստալինի մասին ըլլայ։ Ես կը կարծեմ թէ համայնավարական գրգռութիւն մըն է եղածը, որպէսզի պահանջեն դադրեցնել որեւէ հակաբոլշեւիկ գործունէութիւն։ Աշխարհի խաղաղութիւնը վերահաստատելու միակ միջոցն է ազգային յեղափոխութիւն մը յարուցանել Ռուսիոյ մէջ։ Ժամանակը հասած է»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՄԱՇԻ ՎԱՆՔԸ ՄԶԿԻԹԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ. որ վերջերս Պոլիս եւ Անատոլու այցելած էր, հանդիպած է նաեւ Արմաշ։ Գիւղին պատմական վանքն ու եկեղեցին բոլորովին քանդուած են եւ մզկիթ մը շինուած է անոնց տեղ։ Մէկ հատ Հայ չէ գտած Արմաշի մէջ։

Յետոյ գացած է Անգարա, ուր կը գտնուին 600 Հայեր։ Ոչ եկեղեցի ունին, ոչ քահանայ, ոչ դպրոց։ Բոլորն ալ թրքախօս են։ Կեսարիոյ Հայերը — մօտ 4000 հոգի — առաջին անգամ էր որ եպիսկոպոս կը տեսնէին 35 տարիէ իվեր։ Կեսարիոյ երեք եկեղեցիներէն մէկը վերածուած է մըթերանոցի, մէկը քանդուած, երրորդը կը մնայ Հայոց ձեռքը։ Ունին քահանայ մը եւ առաջնորդարան, բայց դպրոց չունին եւ բոլորն ալ թրքախօս են։

Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսէն դուրս գաւառի մէջ կան 50.000 Հայեր, որոնք ոչ եկեղեցի ունին, ոչ դպրոց, հետեւաբար կորսնցուցած են իրենց մայրենի լեզուն։ Պոլսոյ պատրիարքը կը խորհի գաւառները այցելել այս աշնան։

ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս տեսութիւնը կ'ամփոփենք Երեւանի «*Սովետական Գրականութիւն եւ Արվեստ*» ամսագրի 1951 Յուլիսի թիւէն: Յօդուածագիրը, Գ. Հայրեան, Հայաստանի թղթակիցն է Մոսկուայի «*Փրավտա*» թերթին (կուսակցական պաշտօնաթերթ): Ուրիշ խօսքով՝ Մոսկուայի աչքը Երեւանի մէջ, ինչպէս երբեմնի Կիրպոտինը :

Այս թղթակցութեան հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը արտակարգ ժողով գումարեց, մատնանշուած թերութիւնները սրբագրելու համար. իսկ «*Սով. Հայաստան*» օրաթերթը մասնաւոր խմբագրական մը հրատարակեց, համաձայն տրուած ազդանշանին :

Այդ երկու գրութիւններն ալ պիտի ներկայացնենք յաջորդաբար.—

Սակայն հայ գրականութեան մէջ այս տեղաշարժերը չեն կրնար ծածկել գրողներու զգալի մասի ստեղծագործութեան մէջ եղած լուրջ թերութիւնները :

Հայաստանի կոմպարտիայի (կոմկուս) ԺԵ. համագումարը, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, նշեց թէ ներկայիս հայ գրականութեան ամէնէն մեծ թերութիւնն է արձակի դեռեւս չյաղթահարուած ետ մնալը, ինչպէս եւ գրական քննադատութեան չափազանց ցած մակարդակը: Վերջերս լոյս տեսած երկերու մեծ մասը գոհացում չի տար ընթերցողներու աճած պահանջներուն :

Հակառակ դէպի ժամանակակից թեմատիկան կատարուած նկատելի շրջադարձին, հայ գրականութիւնը դեռեւս պարտք է ընթերցողին: Հայ ժողովուրդի մեծ նուաճումները պատշաճ արտացոլում չեն գտած գեղարուեստական գրականութեան մէջ, դեռեւս քիչ են ընկերվարական արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւ գիտութեան առաջաւորներու աշխատանքին սխրագործութիւնները պատկերացնող գիրքերը: Իրականութեան մէջ հայ բանուոր դասակարգը դեռ պէտք եղածին պէս չէ պատկերացուած գրականութեան մէջ: Բոլշեւիկեան կուսակցութեան, անոր իմաստուն ուղղութիւն տուող ղեկավարութեան նիւթը (թեմա) տակաւին լիարժէք մարմնաւորում չէ ստացած :Անբաւարար կերպով է արտացոլացուած նաեւ մեր հայրենիքի եղբայրական ժողովուրդներու կեանքը :

Կարգ մը պարագաներու տակ գրողները, արձակագիրները եւ բանաստեղծները կը հեռանան կեանքի իրական (ռէալիստական) պատկերման պահանջներէն, կ'իյնան պարզունակութեան մէջ, մակերեսային կերպով կը պատկերացնեն մեր ժամանակակից իրականութիւնը: Գրողները թոյլ կերպով կ'աշխատին իրենց արուեստագիտական վարպետութիւնը բարձրացնելու: Անոնց ստեղծած հերոսներու կերպարները յաճախ բաւականաչափ մշակուած չեն, հեռու են սովետական մարդոց իրական կերպարներէն :Կոնֆլիկտները յաճախ սխեմատիկ են, մտացածին, կամ պարզապէս կը կրկնեն այն ինչ որ արդէն յայտնի է ընթերցողին ուրիշ գիրքերէն: Ստեղծագործութիւններու մեծ մասը կը կրէ անաւարտութեան եւ թերամշակումի կնիք :

Ազնիւ եւ կարեւոր է Հայրենական Մեծ պատերազմի ատեն սովետական ժողովուրդի կատարած սխրագործութիւններու նիւթը: Բայց որոշ ստեղծագործութիւններու մէջ այդ նիւթը թոյլ կերպով կ'երեւայ: Ընթերցողներուն բաւարարութիւն չտուաւ Քր. Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպը եւ հեղինակը չէ կրցած ցոյց տալ հայ ժողովուրդի մասնակցութիւնը Հայրենական Մեծ պատերազմին :

Վէպին մէջ խեղաթիւրուած են սովետական մարդու կերպարները: Անոր հերոսները գեղեցիկ ճառեր կ'արտասանեն հայրենիքի համար կռուելու իրենց պատրաստակամութեան մասին, իսկ իրականին մէջ մեկուսի են կանգնած մեծ գործերէն: Այսպէս է վէպի հերոսներէն Հայկազը: Ամէն տեղ կը խօսի գործող բանակը իյնալու իր ցանկութեան մասին, բայց ռազմաճակատին վրայ ոչինչ կ'ընէ եւ շուտով ետ կը դառնայ :

... Բնորոշ է կոլտնտեսութեան Նախագահ Զարգարեանի կերպարը: Վէպի առաջին հատորին մէջ ան գինով ու տգէտ մարդ, երկրորդ հատորին մէջ արագօրէն «կ'ուղղուի»: Վէպին մէջ բացառապէս աղքատ եւ անարտայայտիչ կերպով ցուցադրուած է կոլտնտեսութեան կուսակցական կազմակերպութիւնը :

Երբ քանի մը տարի առաջ վէպը լոյս տեսաւ, քննադատութեան ենթարկուեցաւ: Դժբախտաբար հեղինակը անհրաժեշտ հետեւութիւնները չհանեց եւ զբաղեցաւ քննադատներուն առարկելու մասնաւոր ձեւ որոնել, եւ հերոսներու բերնով սկսաւ պաշտպանել իր սեփական թերութիւնները եւ յարձակեցաւ քննադատներու վրայ :

Հայրենական պատերազմի նիւթին նուիրուած է ուրիշ արձակագրի մը՝ Հ. Սիրասի «Արարատ» ծաւալուն վէպը: Գրողին նպատակն էր ցոյց տալ Հայրենական մեծ պատերազմի իրադարձութիւնները, մինչեւ յաղթանակը:

Այս պատասխանատու խնդիրը իր ուժերէն վեր էր: Վէպը իրարու հետ թոյլ շաղկապուած փաստեր ունի եւ իրադարձութիւններու մեքենական միացում: Հեղինակը չի բացայայտեր իր հերոսներուն հարուստ ներաշխարհը:Անոնց բարոյական բարձր յատկութիւնները: Այս բանը կ'երեւայ վէպի գլխաւոր հերոս Առաքել Արարատեանի կերպարին մէջ: Վէպին մէջ չես գտներ անոր ռազմական արուեստի նկարագրութիւնը, կարծես մարդիկ ոչ թէ կը պատերազմին, այլ պատերազմ կը խաղան: Կը զգացուի որ հեղինակը շատ քիչ ծանօթ է նկարագրուած կեանքին :

Սովետական մարդիկը ճշմարտապէս պատկերացնելու անկարողութիւնը, իրականութեան մակերեսային պատկերացումը, մանրախնդիր կենցաղագրութիւնը բնորոշ է նաեւ Բ. Սէյրանեանի «Լեռնային բիւրեղ», Բ. Սաաֆֆիի «Փորձութիւն» գիրքերուն համար :

Կեանքի թոյլ ճանաչողութիւնը եւ իբրեւ հետեւանք յօրինուածքը, կոնֆլիկտներու պայմանականութիւնը, «Գրքայնութիւնը», այս թերութիւնները լուրջ խոչընդոտ կը հանդիսանան նաեւ բանաստեղծութեան զարգացման: Ասոնք կ'արտայայտուին յաճախ մեծ բանաստեղծներու ստեղծագործութեան մէջ:

Ն. Զարեան «Հացաւան» վէպին մէջ յաջողած է տալ նախապատերազմեան հայ գիւղի ճշմարտացի պատկերը, բայց նոյնը կարելի չէ ըսել՝ «Արմենուհի» պօէմի (քերթուած) մասին, ուր բանաստեղծը ցոյց կուտայ այդ նոյն գիւղի կեանքը պատերազմէն վերջ :

Խիստ բազմաբառ այս պօէմը կառուցուած է մտացածին ինտրիգի վրայ, որու հիմքին մէջ ինկած է արհեստականօրէն հիւսուած կոնֆլիկտ պօէմի հերոս, պատերազմէն վերադարձած Վահանի եւ իր սիրած աղջկան Նազանի միջեւ. Վահան տուն վերադարձած է Ս. Միութեան հերոսի Ոսկէ Աստղով: Եւ ահա տեղի կ'ունենայ անսպասելին. Վահանին կը թուի թէ կորտնտեսուհի աղջիկը իրեն այժմ արժանի չէ: Հեղինակը կ'որոշէ պատժել անհաւատարիմ սիրածը:Թորշակը կ'ոչնչացնէ իր ցանքերը, առանց դպչելու Վահանի հետ մրցող Նազանիի հողամասին: Աղջիկը կը շահի ընկերվարական Աշխատանքի Հերոսի պատուաւոր կոչումը: Միայն ատկէ վերջ Վահանը նորէն կը սիրէ զայն: Հեղինակը հոս անյաջող եւ խեղաթիւրուած կերպով պատկերացուցած է իր հերոսներու լաւագոյն զգացումները: Ո՞ւր եւ ե՞րբ տեսած է բանաստեղծը սովետական մարդոց այդպիսի յարաբերութիւններ: Պօէմը գրուած է հապճեպ, անփոյթ:

Հայաստանի ոչ մէկ թերթ ցարդ քննադատութեան չէ ենթարկած Ն. Զարեանի պօէմի թերութիւնները, ըստ երեւոյթին չցանկալով «փճացնել յարաբերութիւնները գրողի հետ»:

Գրական քննադատութիւնը լաւ չօգներ գրողներուն, ուղղելու իրենց ստեղծագործութեան մէջ եղած թերութիւնները: Շատ քիչ կ'երեւան լուրջ, «սկզբունքային» յօդուածներ: Դեռ եւս արմատախիլ չեն եղած «անսկզբունքայնութեան», «սկզբունքային» յարաբերութիւնները անձնական, բարեկամական յարաբերութիւններով փոխարինելու տարրերը :

Յաճախ գրական քննադատութեան կողմէ այս կամ այն ստեղծագործութեան տրուած գնահատականի մէջ կը դերակշռէ զարմանալի նեղ, գրականութեան իսկական շահերէն հեռու տեսակէտ, որ ոչ թէ տեսակէտ է այլ ինչպէս ըսած է Գորքին «տեսակոճղ է»: Քննադատները պէտք է վճռականօրէն հրաժարին այդ «տեսակոճղերէն»:

Հայաստանի Կոմպարտիայի ԺԵ. համագումարը մատնանշեց, որ անհրաժեշտ է Գրողներու Միութեան մէջ ստեղծել գործարար ստեղծագործական իրադրութիւն, ծաւալել քննադատութիւնն ու ինքնաքննադատութիւնը :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան մէջ թոյլ է գրուած նոր երկերու ստեղծագործական քննարկումը, որ յաճախ կը կրէ կարծիքներու մակերեսային փոխանակման բնոյթ: Կարգ մը հայ գրողներու մօտ արմատախիլ չէ եղած անհանդուրժողական վերաբերմունքը քննադատութեան մասին, մեծամտութիւնը, որ բացառաբար կ'անդրադառնայ ստեղծագործութիւններու որակի վրայ:

Գրողներու Միութեան ղեկավարութիւնը չէ ստեղծած պատշաճ ստեղծագործական մթնոլորտ, բաւարար ուշադրութիւն չի տար գրողներու գաղափարական դաստիարակութեան եւ գրական ուսուցման :

Հայաստանի Գրողներու Միութեան մէջ բազմիցս քննարկուած է այն հարցը, թէ հայ գրականութիւնը ետ կը մնայ արդիականութեան պահանջներէն, միութեան գործունէութիւնը արդարացի քննադատութեան է ենթարկուած տեղական կուսակցական կազմակերպութեանց կողմէ տրուած են բաւական թիւով լաւ որոշումներ, որոնց մէջ խօսուած է ետ մնալը «լիկվիտացնելու» անհրաժեշտութեան մասին:

Բայց լաւ որոշումները ինչպէս եւ քննադատութեան արդարացիութեան անկեղծ ընդունումը միայն այն ժամանակ կը հասնին նպատակին երբ կ'իրագործուին :

Հայաստանի գրողներու շարքերուն մէջ կան ոչ քիչ թիւով տաղանդաւոր մարդիկ: Վերջին տարիները գրականութիւնը «համալրուած» է ընդունակ երիտասարդներով: Թէ աւագ, թէ երիտասարդ գրողները լի են ցանկութեամբ՝ ստեղծել մեր մեծ Սթալինեան դարաշրջանին արժանի գեղարուեստական երկեր: Բայց այդ ազնիւ ցանկութիւնը կրնայ իրագործուիլ այն պարագային երբ գրողները խորապէս եւ ուշադիր ուսումնասիրեն սովետական իրականութիւնը, ստեղծեն կոմունիզմի կառուցանողներու կենդանի կերպարներ, ընդլայնեն իրենց «թեմատիկային» շրջանակները, յամառօրէն տիրապետեն մարքսիզմ - լենինիզմ թէօրիային, կատարելագործեն գեղարուեստական վարպետութիւնը: (Փրավտա, 13 *Մայիս* 1951):

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԻՆՉԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

Ազգի մը դարաւոր կեանքին պատմութիւնը արձանագրուած է անոր բնիկ լեզուին մէջ: Բառերը որոնցմով կազմուած է այդ լեզուն, յաւիտենական խորհրդանշաններ են որոնց մէջ կրնայ կարդալ լեզուին խորհուրդներուն ներուս մէկը, զանոնք խօսող ժողովուրդին բովանդակ անցեալը, ամենահին ժամանակներէ, մերթ նոյնիսկ անոր ծագումէն սկսեալ :

Ժամանակը յաճախ կրցած է փճացնել ամէնէն ամրակուռ ու պատմական յիշատակները, բայց անկարող եղած է ջնջելու յիշատակներու ամէնէն օդայինը, ամէնէն ազազունը, յիշատակ-բառերը, որոնց մէջ մենք շատ անգամ կը նշմարենք հետքերը զարհուրելի, ապշեցուցիչ հնութեան մը :

Այդ յիշատակարան - բառերը ոչինչ կ'ըսեն, ոչինչ կը պատմեն անտարբերներու, որոնց աչքին քերականական պարզ տարրեր են՝ գաղափարները արտայայտելու սահմանուած, բայց հետաքննին ուսումնասիրողի մը համար որ կը շահագրգռուի բառերու ներքին կեանքովը, որ գիտէ թափանցել՝ եթէ ներելի է ըսել՝ անոնց հոգեբանութեանը, անոնք գաղտնախորհուրդ լաւ վկաներ են որոնք ամբողջ հէքեաթունակ պատմութիւններ ծրարած կը պահեն իրենց ծոցին մէջ :

Հայ լեզուն ալ իր հնադարեան բառերովը կը պատմէ մեր ցեղին անցեալը, անոր վաղնջական ծագումը, անոր քաղաքակրթութեան զանազան վիճակները, անոր դժբախտ ու միանգամայն փառաւոր, ստրուկ ու միանգամայն դիւցազնական շրջանները, եւ դեռ ուրիշ շատ բաներ ... :

Ան, հայ լեզուն, կը պատմէ թէ մեր ցեղը ցեղակից է ամէնէն փառաւոր եւ ազնուական ցեղին, հնդեւրոպականին, որուն քաղաքակրթութիւնը հնագոյնն ու բարձրագոյնն է եղած, որ ամէն դարու մէջ եւ երկրագունտի ամէն մասերուն վրայ՝ ուր ցրուած են իր ճիւղերը, քաղաքակրթութեան ջահակիրը ու աննկուն ռահվիրան հանդիսացած է, որ յղացած է մարդկայնական մտածումներուն, տիեզերական գաղափարներուն էն ազնուագոյնները, որ բարութեան ու ճշմարտութեան, գեղեցկագիտութեան եւ արդարութեան վեհագոյն ըմբռնում մը ունեցած է, որ ամէնէն լայն զոհաբերութիւնները ընծայած է մեծ գաղափարներու յաղթանակին համար ... :

Ան, հայ լեզուն, իր մէջ ընդունած եւ իւրացուցած օտար ցեղերու փոխառեալ բառերուն մթերքովը, եւ իւրաքանչիւր լեզուէ առնուած բառերու բնութեամբն ու յատկանշական կողմերովը կը պատմէ թէ մեր ցեղը նախապատմական ու պատմական ժամանակներէ ի վեր որպիսի՝ ցեղերու հետ եւ ինչպիսի պայմաններու տակ յարաբերութիւններ ու շփումներ ունեցած է, եւ այդ յարաբերութիւնները ինչ աստիճան սերտ եղած են եւ ինչ բնութիւն ունեցած են :

Ան, հայ լեզուն, իր Ե. դարու ոսկեղենիկ շրջանովը՝ ուր անգիրէն գրաւոր լեզուի բարձրանալով գրականացաւ, այն վերին աստիճանի կանոնաւոր, զմայլելի կերպով կատարելագործուած անակնկալ ճոխութեամբը որով կը յայտնուի այդ դարուն, պերճաբարբառ կը պատմէ, կը վկայէ այն բարձր քաղաքակրթութիւնը որուն յաջողած էր հասնիլ հայ ցեղը :

Ազգի մը լեզուն ջինջ հայելին է անոր քաղաքակրթութեան եւ զարգացման մակարդակին, վասնզի լեզուն իսկ ինքնին արդէն ստեղծումն է քաղաքակրթութեան, որուն օրըստօրէական զարգացման պահանջներուն համեմատ օրէ օր կը ճոխանայ: Եւ որչափ ատեն որ ժողովուրդի մը կեանքին պէտքերը կ'աւելնան, կ'այլազանուին, կը բարդանան, որչափ ատեն որ անոր մտածողու-

Գոսանդանս…

Երբ ամէն առտու կ'ընկրսին կրկին,
Ալրտումին խաղօտ խաղերը անվերջ,
Կը ժըպտի ան ինծ մօր մը պէս անգին,
Մաղթը սըրտագին իր աչքերուն մէջ,
Էութեանս յեց՝ ուժն իր թիկունքին,
Կայք մ'է փողփողէջ …:

Ու յոյզերէն վերջ օրուան վերջացող,
Երբ ամերուս մէջ գըլուխըս բանտած,
Կ'առանձնանամ լուռ խոհերէն ողող,
Ան զիս կ'օրօրէ օրերուս անդարձ
Ցուշերովն ազու, վըրան շող ու ցօղ …:
Հոգիս երկնաքարձ …:

Կամ ամէն անգամ, սիրտըս իր կուրծքին՝
Էութիւնս անկար փնտռէ նիք մը քաց,
Ու ուզէ մոռնալ խռովքն իր ներքին,
Աչքերուս դիմաց կը բանայ յանկարծ
Դուռերը զաղտնի անհուն դիւթանքին …
Յաւերժէն արծարծ …:

Ցաւի ու վիշտի ի՞նչ պահեր պըղտոր՝
Երբ ոչ ոքի ես կրնայի յայտնել,
Յանձնեցի անոր խորհուրդին անդորր,
Ու բաւիղներուն հոգիս անել,
Ան ցանեց յոյսին աստղերն՝ անմոլոր …
Երկինքի փայլ …:

Եւ ի՞նչ խինդ խաղաղ, երբ մըտածումին
Հանճքերը բեղուն՝ գիրքերուն մէջէն,
Իր կուրծքին վըրայ շուրջը կ'օրօրուին …
Կամ գիրքերն՝ անեբ՝ իրենց կարկաչէն,
Կ'արթննայ դարձեալ սըրտիս երգը հին …
Տենչերուս մունչէն …:

Այսպէս ան եղած ընկերն օրերուս,
Այսօր ալ նորէն նայուածքին մէջ հուր,
Կարծես կ'ըսէ ինծ փախչիլ կեանքէն դուրս,
Ու կատանքներուն անոր սայրասուր
Խոյանքը մոռնալ՝ եղած խորասոյզ,
Անհունին մէջ լուռ …:

Լոյսէ բաշերով ձիերու լըծուած,
Ոսկի կառքին պէս աստուածի մը հին,
Կ'ըսպասէ հիմա ան ինծ զըրկաբաց,
Պատրաստ թեւելու՝ հեռու աշխարհին
Ծիրերէն մըռայլ՝ սահմաններն անձայց …
Ճամբէն այգային …:

ԶԱՐԷՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԿՏՐՈՒԿ ՄԻՋՈՑ …

— Տղայ, տուր նայիմ սա դպրոցի տետրակդ, քանի մը թուղթ պոկեմ:

— Բաբա, մէկ, երկու, երեք feuille թուղթ կայ մէջը, միւսները գրուած են:

— Տօ տղայ, մէկ երեսը պարապ թերթ չկա՞յ:

— Չկայ, բաբա, մէկ երեսին վրայ դասս գըրած եմ:

— Աղուէսի պոչ, տուր այս երեք մաքուր թերթերը: Եթէ չըսուէ, միւս երեսներն ալ կը լե-ցընենք: Հոգ չէ, խմբագիրը քիչ մը կը պռստէ կ'անցնի, հիմա օ՞վ դուրս պիտի երթայ թուղթ ճարելու:

Հա, լաւ է թուղթդ, գիծեր ունի եղեր: Գի-ծերուն մէջերն ալ կ'օգտագործենք: Եթէ չեղաւ, եղերքներն ալ գործի կուգան: Տղաս, տուր նայիմ սա գրիչդ:

— Բաբա, կարմիր է: Ալիսը երկու հատ ու-նէր, մէկը ինծի տուաւ: Անոր բաբան կարմիր մե-լանով գրիչ կը գործածէ եղեր: Սեւ մելանը ար-գիլուած է եղեր իրեն:

— Վա՜յ ինկնաւոր սատանայ, մինչեւ մելանը … Մանչուկս, տուր նայիմ սա կարմիր գրիչդ: — Քիչ ետքը — տղաս, գրիչը չի գրեր, մելանը հատաւ:

— Բաբա սեւ մատիտ ունիմ, տա՞մ:

— Տուր տեսնեմ: Վայ, ծայրը կոտրած է, բալիկս:

— Տուր քայէ ընեմ:

— Աս ինչ փտած ապրանք է, նորէն կոտրեցաւ: Տաշէ տեսնեմ մէկ մըն ալ: Աղուոր տաշէ: Տուր ինծի:

Կնիկ, սանկ ծակուծուկ տեղ մը մատիտ-գը-րիչի պէս բան մը չունի՞ս: Հին օրերէն մնացած բաներ մը…

Սա թղթակցութիւնը վերջացնեմ: Ուշացաւ: Ժողովուրդը, թերթին մենծը կը սպասեն: Մի-նուչին մայրը քանի անգամ տեսաւ զիս, «ե՞րբ պիտի գրես սա ճագուկիս հանդէսին մէջ գրուցա-ծը» կ'ըսէ կ'երթայ… Ուֆ, ինչ դժուարին բան է եղեր ազգին գործով զբաղիլը:

Էհ, իրապէս դժուարին է խմբագիր ըլլալն ալ… Չեմ կրնար անտարբեր անցնիլ այս նեղացուցիչ վիճակին վրայէն: Եւ կ'առաջարկեմ, խմբագրութեան —

Խմբագրութիւնը, իր թղթակիցներուն կը ղը-կէ որոշ քանակութեամբ, մէկ երեսը սեւ, միւսը ճերմակ ձեռագրի թուղթ:

Այս կերպով երկու երեսը օգտագործելու վը-տանգը կ'անհետի:

— Հապա, եթէ կարմիր մելանով գրեն ճեր-մակ կողմին վրա՞յ..

— Այդ ճերմակ կողմն ալ, փոխանակ ճերմա-կի, կարմիրի կը վերածէք, սեւ մելանը իր գործը կը տեսնէ:

— Հապա եթէ, կարմիրի վրայ ուրիշ բաց գոյ-նով մը գրեն՝ որ անընթեռնելի ըլլայ:

— Էհ, թղթակցութիւն ըսուած արհեստը կը ջնջէք: Մնացածը թող մտածեն բեմի վրայ խօսող երգողները …

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՍՓՈՓԱՆՔ …

Այդ առաւօտ. — Գլխիկոր ու կարօտ, երբ իջայ պարտէզ. — Վարդիս թուփը հեզ. — Ընկերոջ մը պէս կը հարցնէր ինձ. — Ինչո՞ւ տխուր ես. — Չէ՞ որ գարուն է. — Պէտք է բողբոջես. — Ին-ծի պէս …:

Գարունը քեզ համար. — Ծաղկանց անհամար. Բուրմունքն է բերեր. — Թախիծը հողիդ աւեր. — Հովերուն ցրուելու. — Եւ իրրեւ այցելու. — Զիս է ուղարկեր. — Քեզ զարման ընկեր. — Քո թախծութեան. — Երկնային դարման. — Ես ունիմ միայն. — Վաղ արեւծագին. — Երբ սոխակներ սկսին. — Իրենց երգը գարունին. — Կոկոններ ու-նիմ ծիծաղկոտ. — Բացուելու քո սրտին կա-րօտ …:

Լուռ մտիկ կ'ընեմ ես. — Գաղ արձանի պէս. — Երգը սփոփանքին. — Իմ վարդիս անդին. — Իր հրճուանքը գարնան. — Բաժնել կ'ուզէ ան, — Ըն-կերոջ մը պէս. — Կարօտակէզ. — Համբուրելով զիս. — Կ'ըսէ նորէն. — Ջուարթօրէն. — Ինչու տխուր ես. — Սթափէ. — Բացուէ. — Ինծի պէս…:

1923 ՄԵԼԻՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԻՃԱԿԱԳԻՐ ԽՆՈՒՍ (ՀԱՐՔ) ԳԱՒԱՌԻ ԵՒ ԹՈՆՏՐԱԿԵՑՈՑ Աղանդին եւ բողոքականութեան կապը ի Խնուս: Գրեց՝ Եղիշէ Յ. Մելիքեան: Տպ. 1943: Գին 100 ֆրանք Հասցէ. — Y. Melikian, 7100 Charles Street, Philadelphia, 35, Pa. U. S. A.:

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

ՍԱԱԴԻԻ ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐԻՑ

✕ Ես ձգտում եմ շրջագայել աշխարհը եւ թողնել նրա վրայ հոգւոյս դրոշմը:

✕ Եթէ խեղճ կատուն թեւեր ունենար, ճնճ-ղուկի հունտը երկրից կը վերնար:

Իսկ եթէ եզան պոչերը եղջիւր ունենար, աշխար-հի վրայ մի մարդ չէր մնար:

✕ Ձեռքը առիւծի դէմ եւ բռունցքը սրի՝ խելօք մարդու գործը չէ:

✕ Հարուստը նա է որ պարկեշտ է եւ ոչ թէ մեծագանձը:

✕ Գիտութեան եւ կրօնի թշնամիները երկուս են. — Թագաւորը առանց հեզութեան եւ կրօնաւո-րը առանց գիտութեան:

✕ Օ, դու հայցողդ հացը կենսական, նստիր եւ օգտուիր նրանից:

Ով դու մարդ, եթէ քեզ փնտռում է մահը, մի փախչիր, միեւնոյն է, նրանից չես կարող խու-սափել:

✕ Կեանքը անցնում է անվերջ հոգերով, «ինչ-պէս սնանիլ, ինչպէս հագնուիլ»:

Գոհացիր, տխմար փոր, հացով, ամօթ է մէջքը մեծի մօտ ծռել:

Թարգմ. Ա. ԳՐԱՄԵԼՆԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Թիւնը կը սրուի, կ'ընդարձակուի, զգացումներն ու ճաշակները կը նրբանան, նոյն համեմատու-թեամբ ալ լեզուն ինքզինք կը ճոխացնէ: Միեւ-նոյն կերպով, որչափ ատեն որ ազգի մը քաղաքա-կրթութիւնը անկման կը միտի, լեզուն ալ անոր հետ յեղաշրջական ընթացք մը կ'առնէ, օրէ օր կ'աղքատանայ, կ'անչքանայ, կը տամկանայ, մինչեւ մնալով հաւատարիմ հայելին զինքը խօսող ժո-ղովուրդին քաղաքակրթութեան:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԽՄԲ. — 1915ի նահատակներէն: Հեղինակ աշ-խարհաբարի քերականութեան եւ ուրիշ գիրքերու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԽԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Քունը կ'ազդուրեց ինձ, եթէ քունից յետոյ ուրախաւիթ ոչինչ ունեցայ, սակայն կեանքը այն-քան էլ տխուր չթուաց ինձ: Թռչունները ճռուո-ղում էին ծառերի վրայ, իսկ արեւը սողոսկելով սաղարթների միջից ջերմացնում էր, գիշերուայ ընթացքին պաղած մարմինս:

Զգում էի մասնաւոր թեթեւութիւն մը, նաեւ ազատութիւն, յատկապէս ազատութիւն:

Ահա, հանգիստ պառկած եմ անտառում մե-նակ եւ թքում եմ ամէն ինչի վրայ: Առջեւս ամ-բողջ ցերեկ մը կայ. թերեւս նա ինձ բերելու է մեծ յաջողութիւն, կռթնելով արմուկներիս, սկսում եմ այնպիսի անհոգութեամբ դիտել չորս կողմս, կարծես նոր եմ արթնացել քնից նշջասենեակումս ու փնտռում եմ կորսուած մուճակներս:

Ինչ որ կարմիր բան փայլեց աչքիս, ահ այդ իմ երեկոյեան լոլիկներն են, ընկած կանաչ խոտե-րի վրայ, փայլատակում են արեւի ճառագայթ-ների տակ: Օհ, ես ունիմ առաւօտեան նախաճաշ: Շատ եմ սիրում սուրճը խմել անկողնում, այսօր թող լոլիկները լինեն իմ սուրճը մատուցած ան-կողնուս մէջ:

Ցաղեցած, գնում եմ դէպի լիճը, քալելով ցօ-ղաթուրմ խոտերի վրայ: Լիճը խաղաղ էր, ծառե-րի արտացոլումներից կանաչ, մամուռ էր բու-րում:

Ցետոյ կար մէկ ուրիշ բան, որ մանկութիւնս էր յիշեցնում ու անցած լաւ օրերը: Կարծես գտ-նւում էի կախարդական մէկ պուրակում ու հը-մայքից քարացել էի: Ջրերի վրայ սահելով ինձ մօտենում էին կարապները եւ ճօճուելով ջրերի վրայ ցուցադրում էին իրենց կամարաձեւ պարա-նոցները:

Քիչ հեռու, պոչերը վեր ցցած: կարծես վա-խենում էին թրջելուց, համախմբուած էին շա-տախօս բադերը: Դանդաղօրէն քայլում եմ լճա-կի եզրով, կարապները ու բադերը հեզնում են ինձ, ըստ երեւոյթին սպասում են, որ իրենց կե-րակրեմ, խեղճ կենդանիներ, փեսաբաթափ եմ, աւաղ: Երկար հետեւեցան ինձ եւ երբ համոզուե-ցան որ անկուտ եմ, հիասթափուած կանգ առին եւ իրենց գիլ կռինչներով խլացրին օդը: Այդ աղ-մուկի մէջ յստակօրէն նշմարեցի եւ հայհոյանք, նաեւ արգահատանք իմ հասցէին:

— Ներեցէք, ասացի, իմ սիրելիներս, որ յու-սախաբութեան մատնեցի ձեզ, ներեցէք:

Նրանք չընդունեցին քաղաքավարութիւնս եւ արհամարհանքով հեռացան:

Քիչ հեռու լուացուեցայ պաղ ջուրով, թար-մացայ, եռանդս աւելացաւ ու միտքս սկսաւ դառ-նալ գործնական խնդիրների շուրջ: Կը բաւէ ի-մաստասիրութիւնը, կատարեցի առաւօտեան զբօ-սանքս, իսկ այժմ շտապ իջնելու է քաղաք գործի:

Համբեցի դրամներս, որոշեցի թերթ չառնել, իսկ գործի վերաբերեալ ծանուցումները կարդալ կարգ մը վայրերու մէջ կախուած թերթերից: Մեթրօ առի եւ իջայ քաղաք.:

Մինչեւ կէսօր թափառեցայ, Temple թաղա-մասի նեղ եւ խիտ փողոցներում, մասնաւորապէս այն փողոցները ուր կեդրոնացած են պայուսակ-ների եւ գունաւոր կաշիների գործարանները: Ինչ հետաքրքրում էր այդ, քանի որ ծանօթ էի փայտի եւ կաշուի վրայ կրակով աշխատելու գործին: Գործ կար, սակայն իմ չար բախտից, գործ փնտռողները աւելի շատ էին ու ամէն տեղ միայն մերժողական պատասխան էի ստանում, կամ անխուսափելի խոստումը — «եկէք յաջորդ շաբաթ»: Երբ ձեզ ասում են — «եկէք յաջորդ շաբաթ», ենթադրում են թէ դուք սովից չէք մեռ-նիր մինչեւ այդ, հետեւապէս գործ ստանում էին բոլոր նրանք, որոնց ջիղերը եւ ստամոքսները տո-կուն էին… ինձ համար հարցը մէկ շաբթուայ չէր, այլ անմիջական, այօրուայ:

Վերջին սուերս ծախսել էի ճամբորդութեան վրայ, հացի պատառ անգամ գնելու կարողու-թիւն չունէի, իսկ ուտելու անսահման ցանկութիւն ունէի եւ ինչ ցանկութիւն:

Միս, եւղոտ միս ոսկրով:

Գլուխս դառնում էր, արեւը ջղայնացնում էր ինձ, կոկորդս չորացել էր: Վրէժ, վրէժ ունէի բոլորի դէմ, գլխաւորապէս ծանօթներիս դէմ, կարծես նրանք լինէին մեղաւորը եւ պատճառը իմ քաղցի:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

16 ծանրակշիռ խնդիրներ

Երեք Մեծերը — Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա եւ Անգլիա — բացառիկ ժողով մը պիտի գումարեն Սեպտ. 10ին (վաղը) Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար 16 առիպողական խնդիրներ, որոնք բոլորն ալ կապ ունին Խ. Միութեան հետ, ուղղակի կամ անուղղակի :

Ժողովը պիտի տեւէ չորս օր: Օրակարգին վրայ կը գտնուին արեւմտեան Գերմանիոյ, Սպանիոյ, Իտալիոյ, կարմիր Չինաստանի վերաբերեալ խնդիրներ: Ահա գլխաւորները —

1.— Երեք Դաշնակիցներուն դիրքը Խ. Միութեան եւ արբանեակներուն հանդէպ եւ ձեռք բերուած արդիւնքները: 2.— Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի հրամանատարութեանց խնդիրը : 3. Եւրոպական բանակ եւ Գերմանիոյ մասնակցութիւնը: 4.— Իտալիոյ պահանջը՝ սպառազինութեանց սահմանափակումները ջնջելու համար : (Երեք դաշնակիցներն ալ համաձայն են): 5.— Ֆրանքօ-անգլօ-ամերիկեան հաշտութեան դաշնագիր մը Գերմանիոյ հետ: 6.— Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը: 7.— Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ առարկութիւնները այն ձեռնարկին դէմ զորկը կատարեն Մ. Նահանգները, Սպանիոյ հետ զինակցութիւն մը կնքելու, ինչպէս եւ նաւային եւ օդանաւային խարիսխներ ապահովելու համար: 8. — Տնտեսական եւ քաղաքական միջոցներ՝ պաշտպանելու համար արեւմտեան պետութեանց հպատակները Երկաթեայ Վարագոյրէն անդին: 9.— Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընդունելութիւնը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: 10.— Ապագայ ռազմավարութիւնը, եթէ պատերազմը շարունակուի Քորէայի մէջ: 11.— Կարմիր Չինաստանի ճանաչման խնդիրը: 12.— Հնդկաչինի պատերազմը (Ֆրանսա նոր օգնութիւն կը սպասէ): 13.— Եգիպտոսի անգլ. զօրքը պարպելու խնդիրը: 14.— Անգլօ-իրանեան քարիւղի վէճը: 15.— Մարոքի խնդիր: 16.— Քաշմիրի խնդիր (Հնդկաստան եւ Փաքիստան):

Մարոքի հարցին առթիւ, բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Ֆրանսա պիտի խնդրէ որ Մ. Նահանգները միջամտութիւններ չփորձեն, քաջալերելով ազգայնականները որոնք բացարձակ անկախութիւն կը պահանջեն:

╳ Մ. Նահանգներու զինական նախարարը կարգով յանձն Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ [illegible] նախարարութեանց ներկայացուցիչներ: Ֆրանսա նոր վարկեր եւ զէնքեր կ'ուզէ: Իտալիա՝ հում նիւթեր, մանաւանդ որ դեռ երկու միլիոն անգործներ ունի եղեր:

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ գիշեր հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ, անգլօ-իրանեան վէճին առթիւ: Ճառախօսները մահուան սպառնալիքներ ուղղեցին այն երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն որոնք դիրք բռնած են վարչապետին դէմ: Հինգ հազար ցուցարարներ իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին Տոքթ. Մոսատեղի, որ երկու շաբաթ ժամանակ տուած է, որպէսզի Անգլիացիները վերսկսին բանակցութիւնները, այլապէս պիտի վտարուին մնացեալ 350 մասնագէտները: Մուսթաֆա Քեշանի, կրօնապետին որդին, թելադրեց որ վարչապետը անսասան մնայ, երբ տրուած պայմանաժամը լրանայ :

Հուսէյն Մաքի, քարիւղի ազգայնացման Թունդ ախոյեանը, յայտարարեց.— «Անգլիացիները կ'ուզեն տապալել Տոքթ. Մոսատեղը, բայց պիտի չյաջողին: Ուրիշ պաշտօնատար մը, որ իրեն կ'ընկերանար դէպի Աբադան, աւելցուց — «Կիրակի կը տեսնէք: Ամէն բան ձեռք պիտի առնենք, մէջն ըլլալով Աբադանը »:

Վարչապետը բոլորովին վստահ է թէ վստահութեան քուէ պիտի ստանայ կիրակի օր (այսօր), երեսփ. ժողովին մէջ :

╳ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Անգլիա բանակցութիւնները խզուած յայտարարեց, Մ. Նահանգներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ճիգեր կը փորձէ, միջին ճամբայ մը գտնելու եւ դպրոցական օրինագիծը քուէարկել տալու համար: Երէկ բանավէճը աւելի սաստկացած էր արմատականներուն եւ ժողովրդականներուն միջեւ: Հինգշաբթի օր սկզբունքով քուէարկուեցաւ օրինագծին այն յօդուածը որ եռամսեայ 1000 ֆրանք կը սահմանէ իւրաքանչիւր աշակերտի, երկրորդական վարժարանի համար, պետական ըլլայ թէ անհատական (կաթոլիկ): Արմ. նախարարները կը փորձեն յարմարիլ, բայց կուսակցութիւնը կը պնդէ աշխարհականացման սկզբունքին վրայ: Եթէ պառակտումը խորանայ, դահլիճը պիտի տապալի, նոր անելի մը առջեւ դնելով երկիրը :

ԳԱՂՏՆԻ ՉԻՆՔԵՐՈՒ շինութեան համար հինգ միլիառ տոլարի յաւելուածական գումար մը քուէարկեց Մ. Նահանգներու ծերակոյտին վար-

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Տէր եւ Տիկին Տէր Աւետիսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գօղոս Գորգիկեան 500ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման համար, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ :

╳ Նոյն տխուր առթիւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը հազար ֆրանք՝ Այնճարի Յառաջ վարժարանին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի (Շ. Նարդունիի քեռայրը) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Փարիզէն Գ. Յարութիւն Մինասեան 5000 ֆրանք կը նուիրէ «ՀԱՅ – ՔՈՅԺ»ի ֆոնտին: Մարսէյլէն Տոքթ. Յ. Սիվրիհիսարլեան՝ 1000 ֆրանք, Լա Թուր տ'Էկէն Տէր եւ Տիկին Յ. Հայրապետեան՝ հազար ֆրանք :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Գուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Կ. Խաչի, Թաղականութեան եւ Նոր Սերունդի միացեալ վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար նախօրօք դիմել՝ Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի:

Կը պաշտօնավարէ Գ. Ազգին Մարտիրոսեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Սիրանոյշ Ատիլպերթ Մեքիկեան (ծնեալ Աղասեան), որ եղած է Կիպրոսի որբանոցը, անկէ անցած է Միտիլլի (Յունաստան) եւ այժմ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի : Տեղեկացնել եղբօրը՝ Ստեփան Աղասեանի Rafael Maria Corobano 2, Villa de Caba Edo. Hragua, Venezuela (S. Am.) :

Այրի Տիկին Եղսա Պաղտասարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զօլաքեան (Լիոն), Այրի Տիկին Պայծառ Տիրանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Կարապետ Պաղտասարեան եւ զաւակները (Լիոն), եղբայրը Գօղոս Պաղտասարեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները եւ պարագաները խորին ցաւով կը յայտնեն դառնաղէտ մահը՝ յետ կարճատեւ հիւանդութեան,

Գ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի

(Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղէն, ծնած 1885ին) որ տեղի ունեցաւ 2 Սեպտեմբերին Conceptionի հիւանդանոցին մէջ (Մարսէյլ) :

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 5ին, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Լուի գերեզմանատունը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Tricots TERZIAN հաստատութիւնը կը փնտռէ թրիքոյի Entrepreneurներ, «J 10 grande serie»ի վրայ բանելիք գործերու համար :

Դիմել Ets. Terzian, 3 rue Poissonnière, Paris (2), հեռաձայն Cen. 93-75:

Chez SASSOUNI

31, RUE D'ALEXANDRIE

Métro St. Denis et Réaumur Tél. Gut. 92-65

Սասունի կուտայ համեղ, ընտիր, մաքուր եւ առատ ճաշ: Այցելեցէք, պիտի համոզուիք եւ յաճախորդ դառնաք ամէնուն պէս :

Հարսանիքի, կնունքի, նշանտուքի համար տրամադրելի մասնաւոր սրահ, ուտելիքով կամ առանց ուտելիքի :

ԱՄԷՆ ՕՐ ՆՈՒԱԳ ԵՒ ԶՈՒԱՐԹ ԺԱՄԱՆՑ

կերու յանձնախումբը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ աստղերէն Մառիա Մոնթէզ, 31 տարեկան, մեռաւ իր բաղնիքին մէջ, ուրբաթ օր: Երկու քոյրերը ճաշը պատրաստած էին եւ իրեն կը սպասէին: Տեսնելով որ կ'ուշանայ, մեծ քոյրը բաղնիք մտաւ եւ տեսաւ որ լոգարանին մէջ փռուած է, միայն ճակատը ջուրէն դուրս: Անմիջապէս գլուխը վեր հանելով, փորձեց արուեստական շնչառութիւն տալ: Երկու բժիշկներ ալ հասան,— եւ երեք ժամ աշխատեցան, բայց անօգուտ: Կը կարծուի թէ սիրտը ազդուած էր չափազանց տաք ջուրէն եւ աղերէն (նիհարնալու դեղեր...): Երիտասարդ արուեստագիտուհին ծնած էր Սան Տոմինկօ: Խաղացած է շատ մը կաբեւոր դերեր — Անտեսանելի կինը, Անապատին ասպետները, Արաբական գիշերներ, Ալի պապա եւ 40 գողերը եւն.: Ամուսնացած էր եւ աղջիկ մը ունի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Մարսէյլ, Գ. Ծ. հաշիւը ճիշդ է թիւրիմացութիւնը թիւերէն էր: Արմատները վերադարձուցէք :

Փարիզ, Մ. Յովս.— Պիտի հրատարակուի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Բարուհիի եւ ընկեր Շ. Նարդունիի, Գ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 11 Septembre 1951 Երեքշաբթի 11 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6556-Նոր շրջան թիւ 1967 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԸ Ե՞ՐԲ ԳԼՈՒԽ ԾՌԱԾ Է

Կարդացիք անշուշտ,— երեք Թուրք սպաներ եւ 105 զինուորներ Արարատի կատարը բարձրացեր են Օգոստ. 20ին, վեց ամսուան պատրաստութենէ մը վերջ :

Անատոլուի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցը աւետելով այս լուրը, կ'ըսէր թէ Թուրք լեռնագնացները «յաջողեցան բարձրանալ Արարատի մեծ կատարը, ուր ցարդ ոչ ոք ոտք կոխած է »:

— « Այս հռյակապ կատարը առաջին անգամ նուաճելու պատիւը վիճակեցաւ հրոսակային պատերազմի համար մարզուած թրքական արշաւախումբին » :

Իր նկարագրութեան համաձայն արշաւախումբը կրցեր է բարձրանալ մինչեւ 4800 մեթր: Իսկ մեծ կատարը մագլցելու համար ճամբայ ելեր են հրամանատարը, վեց տասնապետ եւ երկու զինուոր:

Մշուշապատ է նկարագրութեան մնացեալ մասը.

— « Սկսանք դիտակներով հետեւիլ իրենց: Երկաթեայ ձողերով կը յառաջանային : Ժամերը կ'անցնէին. օդային անակնկալ փոփոխութիւններ այլազան դժուարութիւններ կը յարուցանէին :

Վերջապէս սկսան մագլցիլ իրարու կապուած: Մերթ ամպ մը կը պատէր կատարը եւ կը ծածկէր : Վերջապէս ժամը 6.30ին տրուած ազդանշան մը հաղորդեց թէ թրքական արշաւախումբը նշանակէտը հասած է» :

Թղթակիցը չըսեր թէ որն էր այդ նշանակէտը:

Աշխարհագրութեան գիրքերը 5156 մեթր կը ցուցնեն Արարատի գագաթը:

Ա՞յդ է Թուրք լեռնագնացներուն հասած կատարը, թէ նշանակէտ մը «ուր ցարդ ոչ ոք ոտք կոխած է»:

Թղթակիցը ուրի՛շ բան մը կ'ըսէ, ոտքը գետնէն կտրելով .

« ... Եւ ազդանշանը հաղորդեց թէ հսկայ լեռը գլուխ ծռած է Մէհմէտճիքին վեռակաճութեան առջեւ »:

« Հող կեցի՛ր » — կ'ըսէ պատմութիւնը :

Ի՞նչ լեռներ բարձրացած եւ յետոյ գլխիվայր թաւալած է Մէհմէտճիքը, դարերու ընթացքին : Վիէննայի դուռներէն մինչեւ Պալքաններն ու Կովկաս: Ղրիմի ափերէն մինչեւ Լիբանան եւ արաբական աշխարհը :

Գալով Արարատի, անոր կողերն ու կիրճերն անգամ գերեզման դարձած են բազմազան աշխարհակալութեանց :

Եթէ ան գլուխ ծռած ըլլար դարաւոր փոթորիկներուն եւ արշաւանքներուն, շատոնց Հայաստանն ալ պատմութեան անցած պիտի ըլլար, սահմանէն ասդին թէ անդին :

Ոչինչ կ'ապացուցանեն առժամեայ յաղթանակները, որոնց գաղտնիքը շատ լաւ գիտեն Թուրքերը իրենք :

Արարատի ծեր գմբէթից — Դար է եկել, վայրկեանի պէս — Ու անցել :

Անհուն թւով կայծակների — Սուրն է բեկուել ադամանդին — Ու անցել :

... Հերթը մի պահ քոնն է հիմա — Դու էլ նայիր սէգ ճակատին — Ու անցի՛ր :

Եթէ ճիշդ է որ աշխարհագրութիւնը կը վարէ ժողովուրդներու ճակատագիրը, ոչ Արարատը գլուխ կը ծռէ, ոչ ալ Եփրատն ու Տիգրիսը կը փոխեն իրենց ընթացքը :

Հայաստան աշխարհին լիճերն անգամ դարերու պատգամը կ'արտայայտեն, իրենց խորութեամբ եւ պայծառութեամբ: Իսկ լեռները լրացուցիչ մասերն են ամեհի Արարատին :

Կարելի է արշաւախումբեր կազմել եւ Արարատ բարձրացնել. բայց կարելի չէ խոնարհեցնել զայն,— յաւիտենապէս բռնութեան տակ պահել անոր շուքին տակ ծաղկած ժողովուրդը :

Արարատի մշուշն անգամ դարերու խորհուրդն է որ կը ծածկէ, իր սառնապատ բարձունքէն հեգնելով ամէն տեսակ աշխարհակալներու յաւակնութիւնները :

Հայաստանեայց աշխարհին այդ ամեհի Հսկան ոչ թէ գլուխ կը ծռէ, այլ գլուխ ծռել կուտայ բոլոր անոնց որ կը յամառին ուրանալ ազգերու ազատութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԱՐԻՒՆԸ ՑԱՄՔԻ

Հետեւելով Քորէայի պատերազմին ելեւէջներուն, յիշեցի ուրիշ պատմութիւն մը, նոյնքան եւ աւելի քստմնելի, անշուշտ կապուած մեր ժողովուրդի ճակատագրին հետ :

Ամէն օր, «յամենայն ժամ», կ'առաջարկուի բանակցիլ այդ արիւնոտ պատերազմը վերջացնելու համար: Ցանկարծ յոյս մը, լոյս մը կը ծագի այդ թափառական ժողովուրդին սրտին մէջ: Բեռները նորէն կը կապուին, լեռներ, ձորեր անցնելու, տուն վերադառնալու յոյսով:

Եւ սակայն, բանակցութիւնները կը ձախողին, թնդանօթը կ'որոտայ, «թռչուն բերդերը» կրակ կը փսխեն ու դարձեալ կին, մանուկ, ծերունի բեռ կը շալկեն գաղթելու, փախչելու համար :

Ու այնպէս յաջորդաբար, ամիսներէ ի վեր : Տասնեակ անգամներ, կը խօսին, կը բանակցին կէս - համաձայնութիւններ կը գոյանան ու յանկարծ խզումը : Կռիւը կը վերսկսի կատաղի թափով մը: Փոխադարձ ջարդ եւ աւերում: Եւ այս՝ մօտ մէկուկէս տարիէ ի վեր:

Արդեօք պատերազմը պիտի վերջանայ ա՞յն ատեն, երբ այլեւս քաղաքները բոլորովին ամայանան եւ ամբողջ ժողովուրդի մը արիւնը ցամքի ...

—Բայց այս խնդիրը ի՞նչ կապ ունի մեր ժողովուրդի ճակատագրին հետ:

Կապը այն է որ մինչ Քորէայի մէջ արիւն կը թափեն հիմնական խնդիր մը լուծելու եւ ժողովուրդի մը անկախութիւնը վերահաստատելու համար, Թուրքիոյ մէջ մեր արիւնը ցամքեցուցին, նոյն հիմնական սկզբունքները թաղելու համար:

ՍՕՍԻ

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Նախարարական խորհուրդը շարք մը միջոցներ ձեռք առաւ շաբաթ օր, քննելով գիներու բարձրացման խնդիրները:

Նուազագոյն աշխատավարձք որոշուեցաւ ամսական 20.000 ֆրանք, ժամավարձքը 87էն բարձրացնելով 100 ֆրանքի (շաբաթը 45 ժամ) : Նաեւ ամսական 800 ֆրանք՝ իբրեւ ճամբու ծախք: (Արհեստակցական Միութիւնները կը պահանջէին 23.600 ֆրանք):

Միեւնոյն ատեն որոշեց նոր միջոցներ ձեռք առնել, իջեցնելու համար միսի, կարագի, ձուկի, հիւսուածեղէնի եւ կօշիկներու գինները: Բայց արտօնեց 10 առ հարիւր աւելցնել ատոնցմէ գործածութեան սահմանուած ածուխը (20 առ հարիւր՝ ճարտարարուեստութեան մէջ): Ելեկտրականութեան համար յաւելում կը նախատեսուի 10 առ հարիւր: Հացին քիլօն 50 ֆրանք է երկուշաբթի օրէն սկսեալ :

Հակառակ աջնտիքաներու դժգոհութեան, դահլիճը չի կարծեր որ տկարանայ իր դիրքը՝ աշխատավարձքի խնդիրներուն առթիւ: Աւելի ծանրակշիռ կը համարուի դպրոցական օրինագիծը, որուն գլխաւոր կէտերը քուէարկուած են արդէն: Մանաւանդ որ, բուռն պայքար մը բացուած է արդէն, նահանգային խորհուրդներու ընտրութեանց առթիւ :

Վարչապետը երէկ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ օրուան հոգերուն առթիւ :

× Դահլիճին անդամները շաբաթ օր որոշեցին չմասնակցիլ դպրոցական օրինագծին վիճաբանութեանց, բայց միեւնոյն ատեն վճռեցին պահանջել որ ետ առնուի օրինագծին չորրորդ յօդուածը, որուն տրամադրութեամբ տեղական իշխանութեանց արտօնութիւն կը տրուի կանխավճարներ տրամադրել իրենց ենթակայ կրօնական դպրոցներուն :

Ազգ. ժողովին վիճաբանութիւնները շարունակուեցան գիշերանց, եւ առտուն ժամը 2.40ին 282ի դէմ 311 ձայնով որոշուեցաւ անջատել 4րդ յօդուածը, որ քիչ մնաց նախարարական տագնապ մը պիտի յարուցանէր :

Վարչապետը նորէն թախանձագին կոչեր ուղղեց, նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը:

ՇՔԱՆՇԱՆ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

Պէյրութի «Մասիս» շաբաթաթերթէն կ'իմանանք թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը Պատուոյ Լէգէոնի Մեծ Խաչը շնորհած է կարդինալ Աղաջանեանի, որ Իտալիա կը գտնուի երկու շաբաթէ ի վեր :

Ճափոնի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ 49 ազգերու կողմէ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, շաբաթ օր, 8 Սեպտեմբեր, ստորագրուեցաւ Ճափոնի հաշտութեան դաշնագիրը, 49 ազգերու կողմէ: Չստորագրեցին միայն Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա :

Դաշնագրին ստորագրութենէն չորս - հինգ ժամ վերջը, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Էչիսըն, եւ Ճափոնի վարչապետը՝ Եօշիտա առանձին վայր մը քաշուելով, ստորագրեցին ապահովութեան դաշինք մը, որուն համաձայն ամերիկեան ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերը պիտի մնան Ճափոնի մէջ եւ շուրջը, ցորչափ յարմար դատեն երկու կողմերը :

Ստորագրող պետութեանց գլուխն անցած էին Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա: Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ Փըրլ Հարպըրի ճափոնական յարձակումէն ինը տարի եւ ինը ամիս վերջը: Ապացուցանելու համար թէ Ճափոնն ալ անցած է ազատ ազգերու շարքը, ճափոնական դրօշը պարզուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի օփերային մէջ, միւս զգերու դրօշներուն հետ, մէջն ըլլալով խորհրդայինը, լեհականը եւ չեխականը :

Ստորագրութիւնը տեւեց մէկ ժամ 15 վայրկեան: Ժողովը տեւած էր հինգ օր: Ուրբաթ օր, բուռն վիճաբանութենէ մը վերջ, 3ի դէմ 46 ձայնով մերժուեցան Պ. Կրոմիքոյի առաջարկած փոփոխութիւնները (13 տարբեր կէտեր):

Ժողովին չէին մասնակցեր Հնդկաստան, Պիրմանիա եւ Եուկոսլաւիա, իսկ համայնավար Չինաստանը հրաւիրուած չէր. վասն զի տակաւին չէ ճշդուած թէ չինական ո՞ր կառավարութիւնը կը ներկայացնէ 475 միլիոն ժողովուրդը :

Դաշնագիրը գործադրելի է երբ վաւերացուի Մ. Նահանգներուն եւ հետեւեալ տասը ազգերու մեծամասնութեան կողմէ,— Աւստրալիա, Քանատա, Սէյլան, Ֆրանսա, Ինտոնեզիա, Հոլանտա, Նոր Զելանտա, Փաքիստան, Փիլիպպեան կղզիներ եւ Մեծն Բրիտանիա :

Ստորագրութեան հանդիսաւոր արարողութենէն վերջ, Պ. Էչիսըն, որ կը նախագահէր ժողովին, խօսքը ուղղելով Ճափոնի վարչապետին, ըսաւ .

— « Ձեր առջեւ կը բացուի հաւասարութեան եւ պատուոյ լայն պողոտան: Մնացեալ խոչընդոտները միայն դուք կրնաք բառնալ :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ աւելի քան 60 միլիոն Ամերիկացիներ կը հետեւէին արարողութեան, հեռատեսիլով. (télévision): Պ. Էչիսըն իր ճառին մէջ բացատրեց թէ այս դաշնագիրը « հաշտարար գործ մըն է, միակը՝ պատմութեան մէջ, հիմնուած մեծ ուսուցիչներու բարոյական սկզբունքներուն վրայ» :

ԿՐՈՄԻՔՕ Կ'ԱԶԴԱՐԱՐԷ

Դաշնագրին ստորագրութենէն մէկ ժամ առաջ, Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակը մամուլի ասուլիս մը սարքելով, հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ուղղեց .

— « Այս դաշնագիրը պիտի չարգիլէ Ճափոնի զօրապաշտութեան վերածնութիւնը: Պիտի չապահովէ Ճափոնի գերիշխանութիւնը եւ պիտի չստեղծէ խաղաղութեան եւ ապահովութեան պայմաններ՝ Ծայր. Արեւելքի մէջ: Ճափոնը պիտի վերածուի ամերիկեան զինուորական խարիսխի մը, քանի որ դաշնագրին նպատակն է ամերիկեան զինուորներ տեղաւորել հոն: 1945ին Ճափոն ունէր վեց միլիոն զինուոր, 1.700.000 նաւաստի եւ 500 մարտանաւ: Քանի մը տարիէն Ճափոն կրնայ մէջտեղ հանել նոյնքան կարեւոր ուժեր — դաշնագիրը որեւէ սահմանափակում չի նախատեսեր վերազինման համար — եւ նորէն սպառնալ իր դրացիներուն: Ասկէ զատ, այս դաշնագիրը կը ստորագրուի կոպիտ անարդարութեամբ մը. քանի որ Ճափոնի հետ հաշտութիւն կը կնքեն բազմաթիւ փոքր պետութիւններ, բայց դուրս կը ձգուի Չինաստանը: Դաշնագիր մը որ չէ ստորագրուած ոչ Խ. Միութեան, ոչ ալ Ճափոնի կողմէ, չի կրնար որ եւ է արժէք ունենալ Ծայր. Արեւելքի մէջ: Խ. Միութիւնը թերացած պիտի ըլլար իր պարտականութեան մէջ, եթէ ընդունէր Ամերիկացիներուն եւ Անգլիացիներուն յօրինած դաշնագիրը, որ իր ներկայ ձեւով կը պարունակէ նոր պատերազմի մը սերմը: Կ'ազդարարեմ զայն պարտադրողներուն թէ պիտի կրեն անոր պատասխանատուութիւնը՝ աշխարհի առջեւ »:

Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ռուտոլֆ Սլանսկի, որ Մոսկուայի ամէնէն անձնուէր ծառաներէն կը համարուէր, պաշտօնանկ եղաւ: Հանրապետութեան նախագահը ծանուցանելով այս լուրը, յայտնեց թէ ինք պիտի վարէ ընդհ. քարտուղարութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԿՐԱԿԻՆ ՀԵՏ ԿԸ ԽԱՂԱՆ

Աքէնքի մեր պաշտօնակիցը, *Ազատ Օր* հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 Օգոստ.).—

...Երեւանի վարիչները աշխարհի ամէնէն անկեալ մէկ շրջանին, վիճելու եւ խօսելու ուրիշ նիւթ չգտնելով, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 15րդ համագումարին օրակարգին գլխաւոր խնդիր դարձուցեր եւ որոշում հաներ են՝ արեւմտահայ լեզուն նկատելու Կ. Պոլսոյ Հայերու բարբառ :

Որոշման լեզուագիտական պատճառները մեզ չեն շահագրգռեր : Եթէ Հայաստանի մէջ գիտութիւնը այսքան խեղճ ու բոպիկ է, վա՜յ մեր ժողովուրդին :

Բայց խնդիրը գիտութեան հետ կապ չունի, քանի որ վիճաբանութեան չեն մասնակցած Աճառեանները եւ Մանանդեանները, ինչպէս ուրիշ ակադեմականներ եւ լեզուագէտներ, որոնց հեղինակութեան եւ արժէքի մասին հիացումով կը խօսէր Երեւան : Ուրեմն, արեւմտեան լեզուին հանդէպ դիրք ճշդելու համար, փոխանակ գիտուններուն՝ քաղաքական գործիչներու կարծիքին դիմուած է ու երբ քաղաքագէտները կը հրաւիրուին կարծիք յայտնելու գիտական խնդիրներու մասին, կրնաք երեւակայել թէ ինչ ապուր կը պատրաստուի :

« Կ. Պոլսոյ բարբառ»ին իբրեւ «ինքնուրոյն լեզու» հռչակումը, ըստ Հայաստանի Կոմկուսի քարտուղարին, քաղաքական մնայուն նպատակ կը հետապնդէ. այսինքն՝ ստեղծել երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերուն :

Երբ արեւմտահայերէնը իբրեւ ինքնուրոյն գրական լեզու ձեւաւորուեցաւ եւ համաժողովրդական գործածութեամբ համաժողովրդական լեզուի իրաւունք ստացաւ, հայ քաղաքական միտքը դեռ խոր քունի մէջ էր ու Հայաստան իրեն համար մշուշային երազ էր :

Մեր լեզուն համաժողովրդական հանգամանք ստացած պահուն, Հայաստան գոյութիւն չունէր :

Այսօր ունինք զայն ու ոչ մէկ Հայ չի մտածեր արգելք ըլլալ անոր զարգացման ու յառաջդիմութեան : Հայութիւնը՝ իբրեւ ազգ՝ անոր կողքին կեցած է եւ զայն իր հայրենիքը կը նկատէ : Ոչ մէկ Հայու մտքէն կ'անցնի երկու Հայաստան ստեղծել : Միայն համայնավարները կրնան նոյն անունով մէկէ աւելի հայրենիքներ ստեղծել, քաղաքական հաշիւներով :

... Մոսկուայի երեւանեան մանկլաւիկները պատահաբար չէ որ կը խօսին երկու Հայաստաններու եւ երկու լեզուներու մասին :

Իրենց մտքին մէջ ծրագիր մը ունին, որու մասին տակաւին չեն խօսած, բայց պիտի խօսին յառաջիկային : Մինչ այդ, հայ ժողովուրդը կը յայտարարէ թէ մէկ հայրենիք ունի եւ Հայաստանը կը ճանչնայ իբրեւ այդ :

Ո՛չ բաւ՝ թէ արեւմտահայ լեզուն կը պահուի արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերուն հակադրելու համար :

Նախ, ուրկէ՞ վերստին բուսաւ արեւմտահայ եւ արեւելահայ Հայեր հին բացատրութիւնը : Յիսուն կամ հարիւր տարի առաջ, աշխարհագրական ու նաեւ քաղաքական նկատումներով այդ բացատրութիւնը ընդհանրացած էր : Սովորաբար կ'ըսէինք՝ Թրքահայ, ռուսահայ, պարսկահայ :

Երբ հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տէր դարձաւ վերստին ու ստեղծեց իր հայրենիքը պատմական հողերու մէկ մասին վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայերը բաժնող սահմանները վերցուց եւ հռչակեց միացեալ Հայաստանի եւ մէկ հայութեան սկզբունքը :

Ռուսահայ եւ տաճկահայ բառերը մոռցուեցան, ստեղծուեցաւ մէկ հայութիւն, փոյթ չէ թէ անոր մէկ մասը խօսի արեւմտահայ եւ միւս մասը արեւելահայ լեզուն :

Արեւմտահայերէնը եւ արեւելահայերէնը տարբեր լեզուներ չեն : Նոյն արմատն ունին, նոյն ժողովուրդը կը ներկայացնեն, գրեթէ նոյն քերականական օրէնքներն ունին, աննշան տարբերութեամբ : Արեւելահայերը լաւ կը հասկնան ու կը կարդան արեւմտահայերէնը, իսկ արեւմտահայերը երեւանեան ուղղագրութենէն աղէն քիչ մը կը դժուարանան արեւելահայ գրականութիւնը կարդալու :

Հիմակ, Երեւան ինչո՞ւ խորթ կը հռչակէ մէկը եւ հարազատութեան իրաւունք կուտայ միւսին : Ինչո՞ւ կ'արհամարհէ ծաղկեալ լեզուն եւ գրականութիւնը :

Ինչո՞ւ « Նացիոնալիստական » կը նկատէ արեւմտահայերէնը եւ ոչ յետադիմական արեւելահայերէնը :

Վերջապէս ինչո՞ւ կը վիրաւորէ մեր ամէնէն փափուկ զգացումները ու կը նախատէ մեր միակ թանկագին ժառանգը, որուն վրայ կը գուրգուրանք եւ որուն համար պատրաստ ենք մեր կեանքը զոհելու :

Շատ լաւ գիտեն թէ անոր սիրոյն, կորսնցուցինք մեր տունն ու տեղը, հարստութիւնը եւ ժողովուրդին մեծ մասը ու երբ նետուեցանք եւրոպական պողոտաներուն վրայ, անկէ զատ ուրիշ մխիթարութիւն չունէինք ու տակաւին մինչեւ այսօր, արիւն - քրտինք կը թափենք զայն պահելու համար :

Ինչո՞ւ կ'ուզեն բանալ մեր լեզուն :

Եթէ շարունակեն կրակին հետ խաղալ՝ չարաչար պիտի զղջան...

Ե՞րբ պիտի զգաստանանք

Թուրք թղթակից մը վերջերս ուրախութեամբ կը վկայէր թէ Հայերն են որ կ'ապրեցնեն թուրքերէնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ինչպէս հաղորդած ենք իր ատենին :

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, *Ազդակ*, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ, Օգոստ. 23ի խմբագրականով.—

— « Դժբախտաբար երեք տասնամեակներէ ի վեր չկրցանք թօթափել թրքախօսութեան ախտը, որ թունաւոր մանրէի պէս մեր արեան մէջ թափանցած է կարծես : Որոշ չափով արդարանալի էր տակաւին հին սերունդի թրքախօսութիւնը : Բայց ի՞նչպէս արդարացնել Սուրիա եւ Լիբանան ծնած, ազատ երկինքի տակ մեծցած մեր երիտասարդներուն թրքերէն խօսելու յամառութիւնը : Անոնցմէ շատեր հայկական նախակրթարան ալ աւարտած են, կը տիրապետեն մայրենի լեզուին, բայց ընտանեկան վարժութեամբ մը կը շարունակեն իրարու մէջ թրքերէն խօսիլ :

Անգարայի եւ Պոլսոյ ձայնասփիւռ կայանները իրենց ամբողջ մթերքը առատօրէն մեր տուներէն ներս կը հոսեցնեն : Սո՞ւտ կը խօսի միթէ Թուրք ճամբորդը, երբ կը վկայէ թէ հայ շրթներու վրայ կը շրջին թրքական հին ու նոր բոլոր եղանակները, որոնք օթօպիւսներու մէջ, արճաբաններու յարկին տակ, փողոցներու երկայնքին կը հնչեն շարունակ՝ թրքական մթնոլորտ մը ստեղծելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմաններէն ներս :

Թուրք կառավարութիւնը հարիւր հազարներ ծախսելով պիտի չկարենար այս արդիւնքը ձեռք բերել, եթէ չըլլային օսմանեան պետութեան հայ քաղաքացիներուն կոտորակուած եւ տարահալած բեկորները :

Ի՞նչ անըմբռնելի սէր եւ հաւատարմութիւն ... հալածուիլ, կոտորուիլ, կողոպտուիլ ազգի մը կողմէ, որ վճռած էր մեզ ի սպառ ջնջել աշխարհիս երեսէն եւ դարձեալ անոր լեզուն խօսիլ եւ անոր երգերը տարածել ...

Թուրք այցելուները ափ ի բերան մնալով՝ հիացած են մեր վրայ :

Աւելին կայ սակայն : Մեր մէջ չեն պակսիր սիրտը բուխ միամիտներ, որոնք հարազատներ վերագտած ըլլալու ջերմ վերաբերումով կը շրջապատեն Թուրքիայէն եկող նախկին դահիճներու ժառանգորդները :

Այս օրերս երթեւեկի եռուզեռ մը ստեղծուած է Թուրքիայէն դէպի Սուրիա եւ Լիբանան : Ճամբորդներ՝ որքան որ ուզէք : «Մերհապա, վաթանտաշ» : Եւ ահա սրտակցութիւնը ծայր կուտայ : Հարցումներու տարափներ կը թափին : — Ադանան, Մարաշը, Կեսարիան ոգեկոչումի նիւթ կը կազմեն :

Բնական կարօտաբաղձութիւն ծննդավայրերու՝ մտածեն թերեւս ոմանք : Բայց բնական չէ այն ինչ որ Թուրքը կը տեսնէ եւ կը գտնէ մեր մէջ : Մեր եպիսկոպոսներն իսկ սկսած են Թուրքիա վազել եւ հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան հաւաստիքները դնել թուրք պետական մարդոց ոտքերուն տակ :

Ո՞ր բարիքին կամ ո՞ր հատուցումներուն համար :

Այդքան շո՞ւտ մոռցուեցան երէկուան թուրք բարբարոսութիւնները, մէկ միլիոնի կոտորածը, մեր հողերուն եւ ինչքերուն բռնագրաւումը :

Այո, Հայը անյիշաչար եւ մեծհոգի ժողովուրդ է : Եւ ոչ մէկ ոխ կրնայ յաւիտենական ըլլալ : Մենք ամէնէն ջերմ կողմնակիցներն ենք ազգերու եղբայրական կենակցութեան : Պայմանաւ սակայն որ անարդարութիւնները դարմանուին, ոտնակոխուած իրաւունքները ճանչցուին, բռնագրաւուած հողերը վերադարձուին :

Թուրքը նստած է մեր պապենական կալուածներուն մէջ եւ մազաչափ մը անգամ չէ փոխած Թալէաթներու եւ Էնվէրներու քաղաքական ուղեգիծը մեզ հանդէպ : Եւ այժմ կը խօսի այնպէս, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլար, իբրեւ թէ ոչ տալիք ունենար եւ ոչ առնելիք :

Հայը « կը մոռնայ անցեալի դառն յիշատակները » այն ատեն միայն, երբ նոր Թուրքերը իսկապէս նոր մտայնութիւն մը ի յայտ կը բերեն, ճանչնալով հայ ժողովուրդի ազգային դատին արդարութիւնը :

Այս սկզբունքին տէր պէտք է կանգնինք նախ մենք, մեծով ու պզտիկով, որպէսզի ուրիշներ ալ պարտաւորուին ընդունիլ զայն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գիւղացիները եւ համայնավարութիւնը

Պուլկար հրապարակագիր մը, Միխայիլ Փատեւ, որ մասնագէտ է պոլշեւիկեան գործերու, վերջերս ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակեց Լոնտոնի մէջ, այս խորագրին տակ :

Կ'ըսէ թէ համայնավարները աւելի դիւրութեամբ կը կառավարեն «Արեւելքի տգէտ զանգուածները», իսկ անկարելի է Արեւմտեան երկրի մը մէջ համայնավար իշխանութիւն հաստատել, որովհետեւ արեւմտեան ճարտարարուեստական համայնքները պիտի չհանդուրժեն ատոր :

Եւ սակայն դէպքերը հակառակը ցոյց կուտան Արեւելեան Եւրոպայի եւ համայնավար երկիրներուն մէջ : Աւելի ընդդիմութիւն կը տիրէ համայնավարներու հանդէպ, Արեւելեան Եւրոպայի գիւղացիական շրջաններուն մէջ, քան թէ շատ զարգացած ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ :

Անկէ զատ համայնավարները աւելի շուտ եւ աւելի դիւրաւ հաստատեցին իրենց տիրապետութիւնը այն երկիրներուն եւ այն համայնքներուն մէջ որ կը վայելէին բարձր աստիճանի ճարտարարուեստական զարգացում, աւելի փորձառութիւն ունենալով արհեստակցական կազմակերպութեանց մէջ եւ աւելի խոր աւանդութիւն մը՝ բանուոր դասակարգին քաղաքական մտածողութեան մէջ :

Հունգարիոյ երկրագործական մասերուն մէջ աւելի ընդդիմութիւն կը տիրէ քան թէ Չեխոսլովաքիոյ ճարտարարուեստական քաղաքներուն մէջ : Համայնավարութեան հանդէպ աւելի խոր սարսափ կը տիրէ երկրագործական Պուլկարիոյ մէջ քան թէ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ որ ճարտարարուեստական երկիր է :

Այս երեւոյթը չի նշանակեր թէ ճարտարարուեստական բանուորները պակաս կը գնահատեն իրենց ազատութիւնը քան թէ գիւղացիները : Այլ կը նշանակէ թէ համատիրական կառավարութեան մը համար աւելի դիւրին է կառավարել ճարտարարուեստական բարձր ընկերութիւն մը, որովհետեւ աւելի դիւրին է հսկողութիւնը անոր վրայ :

Համատիրական կառավարութիւն մը (ֆաշական կամ համայնավար) կրնայ հսկել գործատան բանուորին եւ հանքագործին վրայ ճիշդ ինչպէս պիտի ընէր ծառայի մը վրայ : Պարենատոմսը, տղոցը դպրոցը, գործաւորին կնոջ [illegible] կեդրոնը, ամէն բան կարելի է ենթարկել կառավարական սերտ հսկողութեան :

Ոստիկանութիւնը գիտէ թէ բանուորը երբ կը մեկնի տունէն, գործի երթալու համար, երբ կը հասնի գործի, ինչ կը խօսի հոն եւայլն : Մինչդեռ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ աշխատող ոչ մէկ գիւղացիի վրայ կարելի է հսկողութիւն կատարել : Ան որ կ'արտադրէ իր սնունդը, թէ ինքնուրոյն կեանք մը կը վարէ եւ թէ հեռու է պետութեան կեդրոնական իշխանութենէն :

Յօդուածագրին կարծիքով, համայնավար Եւրոպայի մէջ դէպի հաւաքականութիւն ձգտումը կը ծնի տնտեսական քան թէ քաղաքական պատճառներէ : Ոչ մէկ համայնավար բռնապետ կրնայ վստահ ըլլալ իր բացարձակ ուժին վրայ, մինչեւ որ չբաժնէ գիւղացի ընտանիքները, եւ գիւղերը եւ վերածէ մեծ երկրագործական գործատուններու որոնք պիտի աշխատին երկաթեայ կարգապահութեան տակ :

Համայնավարութեան մէջ ամէն դասակարգ կրնայ առաւել կամ նուազ չափով յարմարիլ, բացի գիւղացիներէն : Գիւղացիին համար համայնավար կարգուսարքը հիմնական փոփոխութիւն է ամէն բանի մէջ : Իր կեանքը ամբողջովին արմատախիլ եղած է : Մինչեւ իսկ եթէ կուսակցութեան անդամ է, իր ուզածը չի կրնար ընել, ինչպէս դարերով ըրած են իր նախահայրերը :

Համայնավարները իրենք ալ չեն ծածկեր իրենց հակառակութիւնը — հարիւրին հարիւր — գիւղացիին հանդէպ : Մարքս կասկածանքով եւ արհամարհանքով կը դիտէր գիւղացին, զանոնք կոչելով «քաղաքակրթութեան բարբարոսները » : Այս խօսքը նախապէս ըսած էր Էնկէլս : Իր «18րդ Պրիւմէր»ին մէջ, որ իր ամէնէն կարեւոր գործը նկատուած է, կը բացատրէ թէ ինչու գիւղացիները ամէնէն յամառ հակառակորդներն են համայնավարութեան : Կ'ըսէ թէ գիւղացիական մտայնութիւնը քաղքենի եւ դրամատիրական է : Իսկ Լենին կը նկատէր գիւղացին «վերջին դրամատիրական դասակարգը» : Ստալին ալ ճիշդ կը գտնէ այս սահմանումը : Ստալին կ'ըսէ թէ «գիւղացին դասակարգ մըն է որուն տնտեսականը հիմնուած է մասնաւոր սեփականութեան եւ փոքր արտադրութեան վրայ եւ այս պատճառով գիւղացիէն պիտի ծնի դրամատէրներ իր շարքերուն մէջ եւ չի կրնար չծնիլ միշտ եւ տեւականօրէն» :

Չըրչիլ իր Յուշերու չորրորդ գրքին մէջ կը պատմէ թէ, Կրեմլին եղած ատեն, Ստալինի հետ

Երեւանը իր շրջականերով

Ռումանիոյ առաջնորդը, Վազգէն Ծ. Վ., որ Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոսացող վերջ վերադարձած է իր թեմը, խանդավառ կերպով կը նկարագրէ Երեւանը, 320.000 ? հաշուելով անոր բնակչութիւնը (Նոր Կյանք, 2 Սեպտ.).—

Ս. Հայաստանի առաջին քաղաքը, անհաւատալի չափերով աճած է վերջին երկու – երեք տարիներու ընթացքին: Անտարակոյս, 1949 եւ 1950 տարիները ոսկի տառերով պիտի արձանագրուին Երեւանի վերաշինութեան պատմութեան մէջ:

Գլխաւոր փողոցներն են, հիւսիսէն դէպի հարաւ Ստալինեան փրոսփեկտը, Աբովեանը, Նալպանդեանը, իսկ արեւմուտքէն արեւելք՝ Միկոյեանը, Լենինեանը եւ Օրժոնիկիցէն, նաեւ Բաղրամեանը, Ամիրեանը, Տէրեանը եւ ուրիշներ:

Արեւմուտքէն, հիւսիսէն ու հարաւէն, Երեւանը շրջապատող բարձունքները, որոնք 1945ին ամբողջութեամբ, իսկ 1948ին մեծ մասամբ լերկ էին, այժմ ծածկուած են գեղատեսիլ ծառաստաններով կամ պարտէզներով:

Երեւանը իր այս անտառապատուած բարձունքներով, քաղաքի մէջ սարքուած ու մշակուած բազմաթիւ այգիներով, պուրակներով ու փողոցները եզերող ծառերով, դարձած է կանաչներու մէջ լայնօրէն շնչող քաղաք մը:

Երեւանը շրջապատող բարձունքներուն վրայ տարածուած են հայրենադարձներու նորաշէն աւանները: Իւրաքանչիւր տուն թաղուած է փունջ փունջ կանաչներու մէջ:

Երեւանի հիւսիս – արեւմուտքէն, Քանաքեռի բարձունքէն դէպի հիւսիս - արեւելք կը տարածուին Նոր Զէյթունը, Կիրզան, Նորքը, Այգեստանը, Սարիթաղը, իսկ արեւելեան կողմը, Արարատեան դաշտի վրայ՝ Նոր Բութանիան եւ Նոր Արէշը:

Դէպի հարաւ – արեւելք՝ Քաուչուք Գ. Մաս կոչուած մեծ թաղամասը, դէպի արեւմուտք՝ Աբարկիրը եւ Նոր Մալաթիան, իսկ Զանգուի միւս ափին դէպի հարաւ՝ Բերիան ու Նոր Կիլիկիան:

Ասոնք բոլորը իրօք աւաններ կամ քաղաքէն բաժնուած թաղամասեր չեն, այլ Երեւանի թեւերն են որ կ'երկարին, կը տարածուին դէպի բլուրները եւ դէպի Արարատեան դաշտը: Քաղաքի բոլոր ծայրամասերը կեդրոնին հետ կապուած են կանոնաւոր հաղորդակցութեան միջոցներով, — հանրակառք, թրոլլիպուս կամ օթօպիւս:

Յիշուած թաղամասերէն մի քանին, ինչպէս Նոր Զէյթունը, Նոր Արէշը, Նոր Կիլիկիան, Քաուչուք Գ. Մասը՝ ամբողջովին նորակառոյց են, այսինքն 1949ին եւ 1950ին կառուցուած, հայրենադարձներու կողմէ, պետութեան տրամադրուած հողամասերու վրայ, պետական վարկով:

Ուժեղ տպաւորութիւն կը թողու այցելուին վրայ՝ Երեւանի հիւսիսային կողմէն Նոր Զէյթունի կողքին բարձրացող Մեծ Առաջնորդի Մոնումենտ Քանդակը, որ Քանաքեռի բարձունքէն կը հսկէ եւ կը պահպանէ հայ ժողովուրդի այս վերածնած ու ծաղկած կենաց ծառը:

Քալելով այցելեցի Նոր Արէշը, Նոր Կիլիկիան եւ Քաուչուք Գ. Մասը: Ամէն մէկը փոքրիկ քաղաք մըն է իւրայատուկ դիմագծով եւ մթնոլորտով: Նոր Արէշը, օրինակ, ուր շատ ռումանահայ հայրենադարձներ կ'ապրին, 45 փողոցներ ունի, ամէն մէկը շուրջ մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ: Հարիւրաւոր միյարկանի կամ երկյարկանի բնակելի շէնքեր, բոլորը գունաւոր տուֆ քարէ կառուցուած:

Այս բոլոր շէնքերը հայրենադարձ հայ ժողովուրդի «սարքած տուներն են»:

Ամէն տուն իր կողքին ունի 2—300 քառ. մեթըր տարածութիւն հողամաս, ուր մեր հայրենակիցները կը մշակեն ամէն տեսակ բանջարեղէններ եւ պտղատու ծառեր: Պարտէզները ջուր կը ստանան պետութեան կողմէ կազմակերպուած ոռոգման յատուկ դրութեամբ:

Ամէն տուն առատ եւ շատ աժան ելեկտրական լոյսի մէջ կը շողայ: Ամէն տուն, բացի փողոցի մեծ լոյսերէն, պարտաւոր է լոյսի ամբուլ մը զետեղել իր գլխաւոր մուտքին վերեւ՝ դէպի փողոց ու ամբողջ գիշերը մինչեւ լոյս վառ պահել: Երբ գիշերը այս փողոցներէն կ'անցնիս, բոլոր այս վառ լոյսերը, եւ զուարթ ու մտերիմ եռուզեռը, այս քաղաք թաղամասին կուտան առնական կերպարանք մը եւ մասնաւոր գեղեցկութիւն մը:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբերին Պոլսոյ մէջ բացուեցաւ միջխորհրդարանական համագումարը, մասնակցութեամբ 320 պատգամաւորներու որոնք կը ներկայացնէին 31 երկիրներ:

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Թուրքիոյ ազգ. ժողովին Նախագահը Րէֆիք Գօրալթան ճառով մը բացաւ ժողովը, ողջունեց պատուիրակները եւ ըսաւ.

— Ազգերու եւ երկիրներու ազատութեան ձգտող ամէն գործունէութիւն լայն արձագանգ կը գտնէ թուրք հանրային կարծիքին մէջ: Սրտանց ձեզի հետ ենք, քանի որ կը ծառայէք արդարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու դատերուն: Այս միաբանութիւնը պղատոնական բան մը չէ, այլ յանձնառութիւն եւ զոհողութիւն է, ի խնդիր համաշխարհային խաղաղութեան:

Յետոյ խօսեցաւ անգլ. պատուիրակութեան նախագահը, Լորտ Սթէնսկէթ, որ ծանրացաւ Թուրքիոյ աշխարհագրական կարեւորութեան վրայ եւ խոնարհեցաւ Աթաթիւրքի յիշատակին առջեւ:

Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Ճիհատ Պապան բեմ բարձրանալով, Թուրք խորհրդարանական շրջանակներու զգացած ուրախութիւնը եւ հպարտութիւնը յայտնեց: Ճիհատ Պապան խորհրդաժողովի նախագահ ընտրուեցաւ: Յետոյ կարդացուեցաւ ընդհ. քարտուղարութեան տեղեկագիրը:

Նախ խօսք առաւ իտալական պատուիրակը եւ ըսաւ թէ իր երկիրը պէտք ունի նախապատերազմեան շրջանի գաղթավայրերու, որոնց շնորհիւ միայն պիտի կրնայ վերածաղկիլ:

Պելժ պատուիրակը գովեց Քորէայի Թուրք գունդին քաջագործութիւնը, ըսելով եթէ Թուրքիա մտնէ Ատլանտեանի Ուխտին մէջ, Եւրոպայի երկիրները աւելի սերտ գործակցութիւն մը պիտի ունենան:

Իսրայէլի պատուիրակները պահանջեցին որ Գերմանները չմասնակցին խորհրդաժողովին, որովհետեւ անոնք երկրորդ աշխարհամարտին մեծ վնասներ հասցուցին ուրիշ ազգերու եւ մասնաւորապէս իրենց, Հրեաներուն: Իսրայէլցիք չեն մոռցած այդ բռնութիւնները եւ Գերմաններն ալ չեն հրաժարած իրենց մտայնութենէն:

Գերման պատուիրակը պատասխանեց թէ 11 տարիէ ի վեր չեն մասնակցած այսպիսի ժողովի մը, եւ իրենց փափաքն է աւելի սերտ գործակցութիւն մը ունենալ ազգերուն հետ:

Ֆրանսացի պատուիրակները ուժ տուին Իսրայէլացիներուն:

Յետ միջօրէի նիստին, խօսք առին եգիպտացի պատուիրակները եւ պահանջեցին որ Անգլիացիները հեռանան իրենց երկրէն եւ հրաժարին աշխարհակալութենէն:

Անգլիացի պատուիրակները պատասխանեցին թէ արդէն իսկ անկախութիւն տուած են քաղաքակրթապէս հասուն ազգերու: Իբրեւ օրինակ յիշեցին Հնդկաստանն ու Փաքիստանը:

Պարսիկ պատուիրակն ալ կրկնեց թէ Անգլիացիները աչք ունին ուրիշներու իրաւունքներուն վրայ եւ այսօր ալ շահագործել կ'ուզեն իրենց քարիւղը: Թուրք պատուիրակ Օսման Գափանի յիշեցուց թէ Թուրքիա կ'ուզէ Ատլանտեանի Ուխտին մէջ մտնել, ինչ որ պիտի զօրացնէ միջազգային համերաշխութիւնը եւ պիտի իրագործէ ՄԱԿի իտէալը:

Իտալացի պատուիրակները իրենց գաղթավայրերը պահանջելէ վերջ, հեռացան սրահէն:

ԹՐՔԱԿԱՆ հպատակութենէ վտարուեցաւ ծանօթ լրագրող Արսլան Հումպարաճի, որ մասնակցած էր Փրակայի համայնավարական համագումարին եւ ուրիշ երեք Թուրքեր որոնք Պուլկարիա փախած էին: — Անծանօթներ մտնելով Ճէյհանի (Ատանա) դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոնը, բզկտած են Ճէլալ Պայարի լուսանկարը (հանրապետութեան նախագահ): Այն զօրախումբը որ Արարատ բարձրացած էր, թրքական դրօշ մը պարզած է լերան վրայ:

բացիրտ խօսակցութեան մը ընթացքին, Սպարապետը յայտներ է թէ ինքը՝ ռուս գիւղացիներուն հանդէպ պայքարը կը նկատէր գլուրջ եւ ամենէն ձեռնարկ մը, աւելի քան Նացի Գերմանիոյ դէմ ռուսական պատերազմի ճիգը»:

Վերջին ամէնէն եղերական եւ ամէնէն համոզիչ փաստը կուգայ Քորէայէն: Հիւսիսային Քորէան գլխաւորաբար երկրագործական երկիր մըն է: Այդ շրջանի ժողովուրդին թիւը 1945ին կը հասնէր ինը միլիոնի, որուն մօտ չորս միլիոնը փախաւ իբրեւ տարագիր դէպի հարաւ մինչեւ 1949ի վերջը: Դաշնակից զօրքի կարգ մը նահանջներուն հետեւանքով, ժողովուրդին հարիւրին 80 — 90ը փախաւ դէպի հարաւ: Այս առթիւ «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէր թէ շատ մը պարագաներու տակ հարիւր առ հարիւր գիւղացի ժողովուրդը կը փախչէր դէպի հարաւ: Այս փախստականները մեծ հողատէրեր չեն, այլ պարզ, սովորական գիւղացիներ, որոնք հինգ տարի ապրած են համայնավար իշխանութեան տակ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Միթէ՞ ես ընկերներ, բարեկամներ չունէի, միթէ՞ չէր կարելի գնալ ճաշի Պետրովների կամ Իվանովների մօտ եւ միթէ՞ առաջները ես չէի գընում նրանց մօտ եւ նրանք ինձ չէի՞ն հիւրասիրում ինձ:

Չէ՞ որ հաճոյքով ընդունում էին եւ հիւրընկալում: Տէր Աստուած, բայց ինչ ամօթ, ինձ թւում էր, թէ բոլորը պատառներս կը համրեն եւ ինչ տառապանքով կը կլլեմ պատառները: Թերեւս այդ ինձ թւում է միայն, ոչ ոք ուշադրութիւն իսկ չի դարձներ վրաս, բայց ոչ, ոչ, էլ ոչ ոքի մօտ չեմ գնայ:

Յանկարծ միտքս պայծառացաւ:

Ի՞նչպէս առաջ չէի անդրադարձել, ինչո՞ւ չդիմել «Զեմգոր»: Երեք ամիս առաջ ինձ տուել էին երեք ճաշի ձրի տոմս: Բայց... տոմսերի կառավարիչը իմ անձնական բարեկամն էր, ամաչում էի երկրորդ անգամ դիմել: Այդ կը նմանէր ողորմութեան:

Օհ, թող, թող կարծէ, ինչ որ ուզում է, անմիջապէս կը գնամ «Զեմգոր», — քաղցը ամօթից զօրաւոր է:

Սրճարանի ժամացոյցը ցոյց էր տալիս 12ից 25 վայրկեան պակաս, եթէ քայլերս արագացնէի, թերեւս ժամանակին հասնէի «Զեմգոր»:

Սկսայ արագ քայլել: Անկիւնի սրճարանի ժամը 12ն էր, իսկ այն ժամագործի մօտ 12ից քառորդ պակաս: Տարօրինակ է, բոլոր ժամացոյցներն էլ տարբեր ժամեր են ցոյց տալիս: Փութով անցայ միւս մայթը փնտռելով ժամացոյց, որ ցոյց տայ 11ուկէսը, այսինքն ժամանակ «Զեմգոր» հասնելու: Ժամացոյցները գործ չունէին ինձ հետ, նրանք շարունակում էին իրենց կեանքը իրենց եւ իրենց տէրերի համար: Նրանք կամ յետ էին մնում, կամ աճապարում:

Ուժերս սկսել էին դաւաճանել ինձ: Կանգ կ'առնում, շունչ քաշում, անցորդներից ժամը հարցնում ու կրկին քայլում ինչքան ուժ ունէի: Շտապում էի:

Հրապարակի ժամացոյցը 12ն էր, գիտէի որ այդ ժամացոյցը դառնում է ելեկտրականութեամբ, ուրեմն ճիշդ է: «Զեմգոր» ժամանակին հասնելու յոյսը նուազում էր: Ճաշը գոլորշիանում, հեռանում էր ինձանից, ինչպէս Բուլոյնի Անտառի կարապները:

Օհ, սիրելի, անուշ ճաշ:

Յուսահատ, մտքիս մէջ սկսայ թուել լաւ ծանօթներիս անունները, ուզեցի գտնել գրաւիչ գծեր նրանց մէջ, գծեր որոնք կարող էին համակրութիւն առթել մէջս իրենց հանդէպ: Ահա այս ինչը, լաւ ընկեր էր, մի քանի անգամ օգնել է ինձ անձուկ վիճակիս, նրան պարտք եմ 150 ֆրանք, սակայն... Օ, նա հարուստ քեռի ունի, ամսական երեք հազար է տրամադրում իրեն, ուրեմն այնքան էլ մեծ զոհաբերութիւն չի արել ինձ համար: Յիշեցի, Պոլսից Մարսէյլ նաւի վրայ, ինչպէս կերակրել եմ իրեն իմ վերջին գրօշներով:

Պէտք է գնալ նրա մօտ եւ ասել — Սաշա, հրնարաւորութիւն տուր մէկ ամիս, երկու շաբաթ կամ մէկ շաբաթ ապրելու, փոխ դրամ տուր, գործով ապացուցիր բարեկամութիւնդ եւ ոչ խօսքով:

Ինչքան գիւրին կը թուէր. բայց ոչ... նա արդէն երեք անգամ յիսունական ֆրանքներով պարտք է տուել եւ երբեք չի ցանկացել յետ առնել, քանի որ ես իրեն կերակրել եմ նաւի վրայ:

Իսկ այն միւսը, գործը յաջող գնաց, Փարիզ հասնելուց յետոյ գործ գտաւ դրամատան մէջ, անփոփոխ մնաց իր պաշտօնին, կարողացաւ մինչեւ իսկ արտասահմանից բերել տալ իր կինը, սակայն երբ հանդիպում էի, գանգատւում էր գործերից եւ աչքերիս մէջ մարած նայուածքներ դրցելով, վախ էր յայտնում, մի գուցէ պարտք դրամ ուզեմ իրենից:

Ինչքան երկար մտածում էի ծանօթներիս մասին, այնքան հոգեկան հաշմանդամներ էին դառնում նրանք իմ աչքին, կարծես ամբողջ մարդկութիւնը յատկապէս օրկաների մէջ համախմբւում էր եւ միայն ես էի այդ բոլորի մէջ ազնիւ մարդը:

Քաղցը սակայն աւելի էր զգալ տալիս իրեն, մեծ ցաւ էի զգում որ չեմ կարողանում դիմել թէեւ մէկ բարեկամին եւ յստակօրէն ասել իրեն — Սիրելի Սաշա, ես անօթի եմ, ճաշ տուր:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

«Իզվեստիա», «պատերազմի պատրաստութեան դաշնագիր» կը կոչէ ստորագրուած վաւերագիրը: Իսկ Փարիզի «Իւմանիթէ»ն կ'ըսէ թէ դաշնագրին համաձայնութեամբ, Ամերիկացիները 120.000 — 200.000 զինուոր, հազար օդանաւ եւ 500? սուզանաւ պիտի պահեն Ճափոնի մէջ :

Իրանեան թնճուկը

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ, ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԵԼՈՎ.— ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՆՈՐԷՆ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

Մինչ այս մինչ այն, Պարսիկները փորձեր կը կատարեն, նաւթահորերը բանեցնելու համար, գոնէ 50 առ հարիւր համեմատութեամբ :

Իրանի երեսփ. ժողովը նիստի հրաւիրուած էր կիրակի օր, վստահութեան քուէ տալու համար վարչապետին, բայց նորէն մեծամասնութիւն չգոյացաւ: Կը բացակայէին 26 երեսփոխաններ: Նիստը յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան: Անգլիոյ ուղղուած վերջնագիրը պիտի ղրկուի այսօր — վաղը, առանց սպասելու երեսփ. ժողովին վաւերացման :

Անցեալ հինգշաբթի օր վարչապետը մէկուկէս ժամ սպասեց, որպէսզի մեծամասնութիւն գոյանայ: Այս անգամ ներկայ էին միայն 70 երեսփոխաններ, ինչ որ կը նշանակէ հինգ ձայն պակաս օրինական մեծամասնութենէն: Ժողովը կարդաց 12 ընդդիմադիր երեսփոխաններու նամակները, որոնցմով կը յայտնէին թէ պիտի չմասնակցին, ցորչափ կառավարութիւնը եւ իր կուսակիցները սպառնալիքներ կ'ուղղեն :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Իրանի վերջնագիրը պիտի ղրկուի կամ արդէն ղրկուած է նախագահ Թրումընի խորհրդականին՝ Պ. Հէրիմընի, Ուաշինկթընի իրանեան դեսպանին միջոցաւ, խնդրելով որ բրիտանական կառավարութեան յանձնէ :

Կիրակի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը յուզումնալից ճառ մը խօսեցաւ, ազդարարելով.

— «Վաղուընէ սկսեալ կառավարութիւնը գործի պիտի ձեռնարկէ: Մենք պատրաստ ենք մեռնելու. մենք ոչ մէկ բանէ, ոչ մէկ մարդէ կը վախնանք: Ոչ ոք կրնայ ահաբեկել այս կառավարութիւնը՝ կեղծ ամբաստանութիւններով: Բրիտանական գործակալներ կան խորհրդարանին մէջ կառավարութեան, մինչեւ անգամ կայս. պալատին մէջ: Մենք անփոփոխ կը պահենք մեր վերջնագիրը : Վճռած եմ ոչինչ փոխել մեր քաղաքական ուղիղծէն» :

Այս առթիւ նորէն յարձակելով բրիտանական [illegible]թեան վրայ, ըսաւ թէ Անգլիա [illegible] որ Իրանը անկախ ըլլայ, վասնզի [illegible] մեծ ոխութիւնները կ'ուզեն շահագործել [illegible] կ'ապացուցանեն ԺԸ. եւ ԺԹ. [illegible] կնքուած դաշնագիրները: Կ'ազդարարեմ Անգլիացիներուն թէ Բրիտանիայէն աւելի մեծ [illegible] մը կայ որ դարանամուտ կը սպասէ» :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ դաշնիւր, նոյնիսկ խորհրդարանը բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրուէին, եթէ Իրան ջնջէ Ապատանի մէջ մնացած 350 Անգլիացիներուն բնակութեան արտօնագիրները: Այն ատեն Անգլիա կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ,— տնտեսական ճնշում, զինեալ միջամտութիւն, եթէ Անգլիացիները վտարուին: ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Սեպտ. 1ին յանկարծամահ եղած է Պ. Ցարութիւն Պիւքէր (Պիւքիւճեան), իրաւագէտ եւ անդամ Ազգ. Կեդր. վարչութեան : Վաթսունը նոր բոլորած էր :

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ժողովը բացուեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Ուաշինկթընի մէջ: Օրակարգի խնդիրները ծանօթ են արդէն:— Գլխաւորը գերմանականն է, որու մասին տարբեր տեսակէտներ ունի մանաւանդ Ֆրանսա: Միջին Արեւելքի խնդիրներն ալ կարեւոր տեղ մը կը բռնեն օրակարգին մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատերազմական փոխ – նախարարը, մարաջախտ Սոքոլովսկի, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Սոֆիայի մէջ, Պուլկարիոյ «ազատագրութեան» տարեդարձին առթիւ: Արեւմտեան պետութեանց հետ, խստօրէն ձաղկեց նաեւ «Ցուգօ Թիթօն», նախատեսելով անոր մօտալուտ անկումը: Ըսաւ թէ «յարձակողական ուժեր կան Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ֆրանսայի մէջ որոնք պատերազմ կ'ուզեն, հսկայական շահեր ապահովելու եւ ուրիշ երկիրներ կողոպտելու համար [illegible]» :

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ ՄԸ, Գէորգ Գալուճեան 46 տարեկան, կիրակի առտու մեռած գտնուեցաւ իր սենեակին մէջ (11 rue Bisson): Հեղձամահ եղած էր կազէն: Իր բարեկամներէն Աստուր Սէմէրճեան, 47 տարեկան, որ գիշերը իր սենեակը պառկած էր, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ:

ՓՈՒԼԱՑԻ զինադադարի բանակցութեանց համար նոր վայր մը առաջարկած էր զօր. Րիճուէյ. Կարմիրները մերժեցին: Կռիւները կը շարունակուին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Կ. Խաչի, Թղթակցութեան եւ Նոր Սերունդի միացեալ վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին: Արձանագրութեան համար նախօրօք դիմել՝ Օր. Աստղիկ Հայրապետեանի:

Կը պաշտօնավարէ Պ. Ազգին Մարտիրոսեան :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՊՕՄՈՆԻ Կ. Խ.Ի ԴՊՐՈՑԻ

Արձանագրութեան համար, կը խնդրուի ծնողներէն դիմել եկեղեցւոյ յարակից սրահը, ամէն հինգշաբթի 2—4, սկսելով Սեպտ. 13էն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարաբախտ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ, Տիկին Բարուհիին եւ Շ. Նարդունիին ցաւակցութիւն կը յայտնեն եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ ՀԱՑ - ԲՈՅԺի ֆոնտին կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան (Փարիզ) 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան (Փարիզ) 2000 Ֆր.:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Գ. ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ունին Ժիրայր Փալամուտեան, Ահարոն Տատուրեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Սիրանոյշ Առիլպերթ Մեքիկեան (ծնեալ Աղասեան), որ եղած է Կիպրոսի որբանոցը, անկէ անցած է Միտիլլի (Յունաստան) եւ այժմ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի : Տեղեկացնել եղբօրը՝ Ստեփան Աղասեանի Rafael — Maria Corobano 2, Villa de Cuba Edo. Hragua, Venezuela (S. Am.) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Եղսա Պաղտասարեան եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի յուղարկաւորութեան :

ՄՕՏԱԿԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ (Փարիզէն 50 քիլմ.)

Հաստատուած հայ ընտանիք մը կ'ուզէ հոկտեմբերէն սկսեալ, ստանձնել փոքր երախաներու խնամքը (երկու տարեկանէն վեր):

Փափաքողները դիմեն ՏԻԿ. ԱԻԱԳԵԱՆԻ, Château de Mortcerf (S. et M.) : Կարելի է հեռաձայնել Փարիզ, SEG. 27-93 :

ԾԱՆՕԹ.— Դպրոցական տղոց համար վարժարան յաճախելու մեծ դիւրութիւն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 12 Septembre 1951 Չորեքշաբթի 12 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6557-Նոր շրջան թիւ 1968

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԱԽՏՈՐՈՇ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Այսօր, չորեքշաբթի, կը բացուի Երեք Մեծերու ժողովը՝ Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար 15 — 20 կնճռոտ խնդիրներ։

Վերջնական որոշումներ տալէ առաջ, Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները պիտի ջանան քակել զանազան թնճուկներ եւ համաձայնութեան գետին մը գտնել։

Օրակարգին վրայ կան խնդիրներ որոնք միայն իրենց յատուկ են։ Ուրիշներ ալ կապուած են Ատլանտեանի դաշինքին հետ, որուն զինակիցները նոյնպէս ժողով պիտի գումարեն մօտերս։

Ուաշինկթընի ժողովին օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է գերմանականը։

Կը թուի թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն այս հարցին մէջ ալ պարտադրել իրենց տեսակէտը։ Ի հարկին հաշտութիւն կնքել արեւմտեան Գերմանիոյ հետ, քանի որ կարելի չէ համաձայնիլ Խ. Միութեան հետ։

Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրին կնքումը կը զօրացնէ այս տեսակէտը։

Վերջին պատերազմէն ի վեր, առաջին անգամ է որ այսպիսի դաշնագիր մը կը կնքուի մասնակցութեամբ մեծ ու փոքր պետութեանց ջախջախիչ մեծամասնութեան։ Եւ առաջին անգամ է որ այսքան կարճ կը տեւէ միջազգային համագումար մը, ընդամէնը հինգ օր։

Դաշնագիրը ստորագրելու համար հրաւիրուած էին 52 պետութիւններ։ Զատորագրեցին միայն երեք զինակիցներ,— Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա։

Անշուշտ ամէնքն ալ կէտ առ կէտ համաձայն չէին եւ արձանագրեցին իրենց վերապահումները։ (Ամերիկեան զինուորներու մնալը, հատուցումներու ջնջումը եւն.)։

Ստորագրողներուն մէջ ազգեր կան որոնք այժմէն մտահոգութիւն կը յայտնեն տնտեսական տեսակէտով։ Զարգաչ եւ տքնաջան ժողովուրդ, Ճափոն արդէն կը պատրաստուի վերագրաւել բազմաթիւ շուկաներ, իր այլազան եւ աժան արտադրութիւններով։

Մասնագէտներ կը կարծեն թէ քաղաքական տեսակէտով ալ պիտի դառնայ զօրաւոր ազգ մը, իբրեւ զինակիցը Մ. Նահանգներուն։

Այս վերջինները շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ կարելի չէ 84 միլիոն ժողովուրդ պահել կրճատեալ, սահմանափակ տարածութեան մը վրայ։ Եւ անշուշտ ուրիշ զիջումներ պիտի կատարեն յառաջիկային, առանց վշտացնելու Ճափոնի անմիջական դրացիները,— Փիլիպպեան կղզիներ, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա։

Ճափոնական դաշնագիրը նախագայլ մը կը համարուի, նոյն ձեւով կարգադրելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրները։ Այսինքն՝ դուրս ձգելով Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները։

Երեք Արեւմտեան պետութիւնները բոլորովին համամիտ չեն այս երկու հարցերուն, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներու մէջ։

Այսպէս, Անգլիա յաճախ չափաւորութեան կը հրաւիրէ Մ. Նահանգները։ Ֆրանսա շատ մը վերապահումներ ունի մասնաւորապէս գերմանական հարցին մէջ։

Եւ սակայն, երեքն ալ հետզհետէ կը համոզուին թէ անօգուտ են ձգձգումները, քանի որ Խ. Միութիւնը երբեք տրամադրութիւն չի ցուցներ փոխելու իր ուղեգիծը։

Մոսկուայի նոր բանաձեւը — Հինգ Մեծերու ժողով — նոր ռազմախաղ մը կը համարուի, ժամանակ շահելու եւ արեւմտեան պետութեանց վերազինումը կասեցնելու, գոնէ գգալապէս թուլցնելու համար։

Ուաշինկթընի խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկն ալ իտալական դաշնագրին վերաքննութիւնն է։

Հռոմ կը պահանջէ ջնջել սպառազինութեանց սահմանափակումները եւ ուրիշ կաշկանդումներ՝, որպէսզի կարենայ լրիւ կատարել իր դերը, իբրեւ գործօն անդամ Ատլանտեանի դաշինքին։

Նոյնքան ծանր հոգեր՝ արեւելեան ճակատին վրայ — Միջերկրական, Միջին Արեւելք եւն.։

Քանի մը խօսք ալ այդ մասին։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՑ

Ուկրայնացի փախստական մը կը պատմէ.

— Վերջին մաքրագործումներէն ի վեր, երբ կարգի հրաւիրուեցան ականաւոր գրագէտներ, բերնէ բերան կը փոխան հետեւեալ պատուէրները, ի պէտս զարգացելոց.—

1.— Որ եւ է՛ բան չմտածես։

2.— Եթէ մտածես՝ մի խօսիր։

3.— Եթէ խօսիս՝ բարձր մի գրեր։

4.— Եթէ գրես՝ մի՛ հրատարակեր։

5.— Եթէ հրատարակես՝ մի՛ ստորագրեր։

6.— Իսկ եթէ ստորագրելու դժբախտութիւնն ունենաս՝ զայմազայ հանէ, ըսելով թէ ստորագրութիւնդ կեղծեր են։

Ինչպէս կ'երեւայ, փախստականը տակաւին վարժուած չըլլալով կատարեալ ազատութեան, հազիւ քանի մը պատուէրներ յիշեր է։ Այն ալ փափուքով։

Այլապէս, կրնար տասնապատկել պատուէրները, առանց երկրի կամ ժողովուրդի խտրութեան։

Քանի մը օրինակներ ալ ես յիշեմ, օգտուելով հայկական «ռէալիզմ»էն.—

Որ եւ է գաղափար յայտնած ատեն, միշտ նկատի ունեցիր թէ տառու մը գայն ետ առնելու պիտի ստիպուիս, երբ քննադատութեան մուրճը իջնէ գլխուդ։

Երէկ՝ ա՛խ Մառ, այսօր՝ անկցի՛ Մառ։

Որ եւ է գրախօսականի առթիւ, ամէն բանէ առաջ պրպտէ, գտիր այն տողերը, խօսքերը, նոյն իսկ բառերը, որոնք «նացիոնալիստական» գաղտնի միտումներ կը յայտնեն։

Ն. Զարեան, ո՞ւր է Բակունցը ...։

Չմոռնաս գործածել «հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի Դաշնակները», եթէ նոյն իսկ հարցը վերաբերի Քորէայի պատերազմին, Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրին կամ Սուէզի ջրանցքին փակման։

Ու նուազն «հանճարեղ» մը տեղաւորէ, երբ Առաջնորդը որեւէ տեսութիւն հրատարակէ ճարտարապետութեան, բամպակի մշակութեան, անասնապահութեան կամ յառաջիկայ ձմրան կանացի նորաձեւութեանց մասին։ ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ առաջ, որ կը բացուի այսօր, երկար տեսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն արտաքին նախարարները, մասնաւորապէս քննելով Միջին Արեւելքի վերաբերեալ խնդիրներ։ Գ. Մորիսըն միշտ չափաւորութիւն կը թելադրէ Ամերիկացիներուն։

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ հրամանատարութիւնը կը շարունակէ ամբաստանութիւններ ուղղել Դաշնակիցներուն դէմ։ Այս անգամ ալ կը գանգատի թէ ամերիկեան օդանաւեր ռմբարարած են Չինաստանի հողային գերիշխանութիւնը։ Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին։

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, Թիթօ, նոր կոչ մը ուղղեց Իտալիոյ, առաջարկելով ձեռք ձեռքի տալ բարեկամաբար, աջակցելու համար խաղաղութեան դատին։ Միեւնոյն ատեն կ'ազդարարէ թէ պիտի դիմադրեն զինու զօրութեամբ, եթէ Իտալիա փորձէ գրաւել Թրիէսթէն, Ֆիումէն կամ Տալմացիան։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ ալ զանգուածային մաքրագործումներ կը սպասուին, գոհացում տալու համար Խ. Միութեան յարաճուն պահանջներուն։

ԱՐԱԲԵՒՀՐԷԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը սկսին այսօր, չորեքշաբթի, Փարիզի մէջ, վերջնական հաշտութիւն կնքելու համար։ Օրակարգի ամէնէն բարդ խնդիրներէն մէկն է արաբ տարագիրներու տեղաւորման հարցը, որու մասին յօդուած մը պիտի կարդաք վաղը։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ դատի քաշուեցան տասը հոգի, մեծ մասով հռոմէական կղերականներ, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւադրած են պետութեան դէմ։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց առաջին արդիւնքէն կ'երեւայ թէ մեծամասնութիւն շահած է մարեշալ Փափագոս, որ կ'ուզէ տիրաբար վարել երկիրը։

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅՈՐԴՈՐԸ. — ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ.— ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՄԸ

Վարչապետը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի գիշեր, ապրուստի սղութեան, աշխատավարձքի յաւելման եւ ուրիշ ծանրակշիռ հարցերու մասին։ Բացատրեց թէ երբ իշխանութիւնը կը ստանձնէր, խոստացած էր անյապաղ քննել վերջին ամիսներու տնտեսական ելեւէջները, կարգ մը արտադրութեանց գիներն ու աշխատավարձքի խնդիրները։

— « Օգոստ. 22ին ցորենի նոր գին որոշուեցաւ 3600 ֆրանք։ Կարգ մը կուսակցութիւններ մեղադրեցին որ աւելի բարձր գին մը չէինք նշանակած։ Ամբողջավարութիւն չէր այդ։ Գալով բանուորներու աշխատավարձքին, ըսած էի թէ երբ որ կարելի ըլլայ ճշգրիտ գաղափար մը կազմել գիներու ընդհանուր մակարդակի մասին, պիտի վերաքննուի նուազագոյն թոշակի խնդիրը, որպէսզի աշխատաւորները կարենան վերագտնել գնելու այն կարողութիւնը զոր ունէին անցեալ Մարտ 15ին։ Այդ յանձնառութիւնը կատարելու համար էր որ շաբաթ օր ժամական 100 ֆրանք նշանակուեցաւ նուազագոյն աշխատավարձքը Փարիզի մէջ։ Գաւառն ալ նկատի առնուած է, այնպէս որ, Ֆրանսայի մէջ ոչ մէկ տեղ ճարտարարուեստական նուազագոյն աշխատավարձքը ժամական 86.50էն պակաս պիտի չըլլայ։

Ինչ կը վերաբերի կարգ մը պիտոյքներու գիներուն, ներկայ ժամանակաշրջանի տնտեսական մեծ իրողութիւններէն մէկն է սա պարագան, — Անգլիան ածուխի արտադրիչ մը չէ այլեւս։ Ռուրը տակաւին չէ վերահաստատած իր արտադրութիւնը, բաւարար մակարդակի մը հասցնելով։ Հետեւաբար ստիպուած ենք պակաս հանքածուխը ճարել շատ հեռուէն, Լեհաստանէն եւ Մ. Նահանգներէն։ Լեհաստան իր գները կը հիմնէ ամերիկեան ածուխի գիներուն վրայ, յանձնելի մեր նաւահանգիստները, կրկնապատկելով գինները։ Ահա թէ ինչու հարկադրուած ենք աւելցնել ածուխի միջին գինը։ Բայց ուզեցինք որ այդ բեռը կարելի եղածին չափ թեթեւ ճնշէ ընտանեկան յարկերու վրայ եւ «պուլէ»ներու գիներուն յաւելումը սահմանափակուեցաւ 5 առ հարիւրով։

Ածուխի գինին եւ աշխատավարձքի յաւելումը բնականաբար կ'անդրադառնան փոխադարձաբար։ Որեւէ քաղաքական ճարտասանութիւն կամ կուսակցական դաւադրութիւն չի կրնար կասեցնել պատճառներու եւ հետեւանքներու այս շղթայաւորումը ելեկտրականութեան կամ պողպատին վրայ։ Կարելի եղածին չափ պիտի սահմանափակենք այդ անդրադարձումները »։

Վարչապետը յետոյ պարզելով ձեռք առնուած միջոցները՝ միսի եւ ուրիշ պիտոյքներու գինները իջեցնելու համար, եզրակացուց թէ անհրաժեշտ է 5 առ հարիւր աւելցնել արտադրութիւնը, ինչպէս որոշած էին 16 պետութիւններ։

× Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ժողովի հրաւիրած է միւս Արհեստակցական Միութիւնները, միացեալ ճակատ կազմելու եւ յաւելում պահանջելու համար։ Թերթերը կը գրեն թէ բոլորն ալ դժգոհ են կառավարութեան կարգադրութիւններէն, բայց երեք չափաւոր սէնտիքաները չեն ուզեր ընդ առաջ երթալ Աշխատանքի Դաշնակցութեան բոլոր ձեռնարկներուն։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կառավարութեան դիրքը հետզհետէ պիտի դժուարանայ, եթէ գիներու յաւելումը շարունակուի։

Հացին գինը պաշտօնապէս 50 ֆրանքի բարձրացաւ Գշ. օր, քաղաքապետութեան զեկոյցը մէկ օր ուշ հրատարակուած ըլլալով։ Երկաթուղիներու գիներն ալ պիտի աւելնան 5—6 առ հարիւր՝ ճամբորդներու, աւելի մեծ չափով՝ ապրանքներու համար։

× Դպրոցական օրինագիծը, որ կը սպառնար տապալել կառավարութիւնը, քուէարկուեցաւ երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը, 251ի դէմ 322 ձայնով։ Օրինագիծը անմիջապէս յղուեցաւ Հանրապետութեան Խորհուրդին, որ գայն քննելէ վերջ պիտի վերադարձնէ Ազգ. Ժողովին, երկրորդ ընթերցումով քուէարկելու համար։

Օրինագծին քուէարկութեամբ կազմալուծուած է Նախկին մեծամասնութիւնը եւ յաճախ միացեալ ճակատ մը կազմեն ընկերվարականները, համայնավարները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները։ Արմատական նախարարները աշխարհականութեան կուսակից ըլլալով հանդերձ, որոշեցին չհրաժարիլ դահլիճէն, որպէսզի ծանր տագնապ մը չծագի ճիշդ այն պահուն երբ իրարու կը յաջորդեն միջազգային ժողովները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽԻՍՏ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ձեռնարկուած է Չեխոսլովաքիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք Մոսկուայէն արձակուած նոր ազդանշանի մը։ Խ. Միութիւնը կը պահանջէ բազմապատկել մետաղագործական արտադրութիւնները։

ՄԵՐ ՀՈԳԵՐԸ

ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ Է

Գաղութներուն մէջ ցրուած հայութիւնը, որ ազգին 1/3ը կը կազմէ Սովետական շրջանակէն դուրս, անհրաժեշտօրէն կեդրոնական վարչու-թիւն մը պիտի ունենար, եթէ ծրագրուած դժուա-րութիւններու չհանդիպէր անցեալ տասնամեակ-ներուն : Այսօր նոյնքան անհրաժեշտ է այդ կեդ-րոնը եւ գաղթահայութիւնը պէտք է որ իր կեդ-րոնն ունենայ, նկատի առնելով այն կենսական խնդիրները որ կրնան լուծուիլ այդպիսի կեդրոնի մը շնորհիւ :

Ուրիշ առթիւ բացատրած ենք թէ՝ « ծուռ քանակէն ուղիղ գիծ դուրս չի գար»: Ծիշդ այդ կէտէն մեկնելով սփիւռքի հայութիւնը պիտի յա-ջողի վերջապէս ՈՒՂԻՂ ՈՒՂԵԳԻԾ մը մշակել իր սեփական գոյութեան համար: Ուղղութեան հար-ցը քանի մը տասնամեակներէ ի վեր կը քննուի գաղթաշխարհի մտաւոր եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Սովետակա՞ն թէ հակասովետ մթնոլորտ պիտի ունենայ հայ ազգային կեանքը: Այս հար-ցին տրուած ճշգրիտ պատասխանէն կախում ունի նաեւ առաջադրուած խնդիրներու լուծումը :

Մենք առանց վարանելու, ահա երեսուն տա-րիներէ ի վեր կը յայտարարենք թէ հակաբոլշե-ւիկ ճակատին վրայ ենք, թէ բոլշեւիզմը իր յայտ-նի եւ թաքուն կերպարանքով ազգակործան շար-ժում մըն է, թէ Սովետական փոթորիկը համաշ-խարհային անչափելի վտանգ մըն է եւ հետեւա-բար մեր ժողովուրդի բարոյական եւ ֆիզիքական գոյութեան կը սպառնայ: Այս համոզումներով, բնականաբար, չենք կրցած եւ երբեք պիտի չկր-նանք գործակցիլ բոլշեւիկներուն եւ սովետասէր հոսանքներուն հետ: Այս ուղղութեան պատճառա-բանութիւններն ու պարզաբանումները լայնօրէն տրուած են մեր մամուլի էջերով: Ինչ որ կ'ուզենք ըսել, վերջնական եզրակացութիւնն է, որմէ յե-տոյ՝ գործնական քայլը իր ճամբան կը գտնէ :

Այսօր, աշխարհը երկու որոշ ճակատի բաժ-նուած է, բոլշեւիկեան եւ հակաբոլշեւիկեան : Ա-մէն ազգ, եւ ամէն ժողովուրդ (*երկու մասի բաժ-նուած, կամ հաւաքաբար*) իր դիրքերը ճշդած է այս կամ այն ճակտի կողքին: Սփիւռքի հայու-թիւնը ազատ ազգերու շրջանակին մէջն է եւ ֆի-զիքապէս ինքնին մաս կը կազմէ հակասովետ ճա-կատին: *Տնտեսական, ազգային, մշակութային եւ մարդկային ամէն տրամաբանութեամբ աշխարհի մէջ ցրուած հայութիւնը գանուելով Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, արաբական աշխարհի եւ Պարսկաստանի մէջ, պիտի ըլլայ նոյն երկիրնե-րուն հետ, որպէսզի իր գոյութիւնը պահէ եւ պի-տի ըլլայ հակաբոլշեւիկ, ինչպէս որ է ազատ ազ-գերու միացեալ ճակատը:*

Քաղաքական այս բացորոշ եւ պարտադիր ե-րեւոյթներէն զատ, կայ էականը: Հայ ժողովուր-դը բոլշեւիկ չէ եւ չի կրնար ըլլալ: Բոլշեւիկեան Ռուսաստանի ծանր կրունկին տակ կրնայ ճզմուիլ եւ լռել: Բայց ազատ պայմաններու մէջ, այս ժո-ղովուրդը ազատ կարգերու, ազգային ազատա-գրութեան ախոյեանն է եւ այդպէս ալ կը մնայ իր նկարագրով: Վարձկան մարդիկ, արկածախնդ-դիր, չնչին փոքրամասնութիւն մը ազգը չեն կր-նար ներկայացնել: Ուրով, հայ ժողովուրդը ազ-գային հիմնական տեսակէտներով ինքնին հակա-սովետ է: Այս հիմնական եւ յստակ ուղեգծէն որ եւ է շեղում՝ հայ ժողովուրդի հանդէպ գիտակից կամ անգիտակից թշնամանք մըն է :

Ահա, այս է ուղղութիւնը հայ ժողովուրդին: Երեսուն տարի, մանաւանդ վերջին քսան տարին գաղթաշխարհը փոթորիկներ շատ տեսաւ: Բոլշե-ւիկեան գործակալները աշխատեցան պառակտել գաղութները, ներքին քաղաքական կռիւներ սար-քեցին, եկեղեցին երկուքի բաժնեցին, Դաշնակ-ցութեան հակառակ հոսանքներուն միացան՝ մէկ կողմէ Դաշնակցութեան դէմ կռուելու, միւս կող-մէ՝ իրենց « բարեկամ » կուսակցութիւնները ներք-նապէս քայքայելու: Սակայն այս միացեալ ճա-կատը չկրցաւ սփիւռքի հայութիւնը բոլշեւիկա-ցնել, եւ չկրցաւ հայութիւնը կապել Սովետական կառքին: Հակառակ բազմապիսի մոլորանքներուն, խռովարար տարրը մնաց փոքրամասնութիւն մը եւ հայ կեանքը վերակազմուեցաւ ազգային նկա-րագրով եւ ազգային մարմիններու բացարձակ մեծամասնութիւնը զերծ մնաց բոլշեւիկեան սադ-րանքներէն, ազատելով հայ ժողովուրդը բոլշե-ւիկեան հինգերորդ սիւն կոչուելու ամբաստանու-թիւններէն:

Արդ, այսքան փորձութիւններէն վերջ, հայ ժողովուրդի ղեկավարները նոր փորձաքարի մը ղարնելու պէտք չկայ: Քաղաքական եւ ազգային ուղղութիւնը արտասահմանի մէջ ճշդուած է: Անոնք որ բոլշեւիզմ պիտի խաղան միամտաբար կամ նիւթական դիտումներով եւ անոնք որ ա-ռանց բոլշեւիկ անունին, «յառաջդիմասէր» կամ «միացեալ ճակատ» պիտի հոլովեն (ինչպէս բոլշեւիզմին անունդ տալով), գործ չունին մեր ազգային կեանքի կազմակերպութեան մէջ: Այս տարրերէն զերծ հայութիւնն է որ տէր պիտի հանդիսանայ իր ճակատագրին, անոր ստեղծած մարմիններն են որ ամբողջ սփիւռքի անունով խօ-սելու եւ իրաւունքը եւ պարտաւորութիւնն ունին:

Իրաւունքի եւ պարտաւորութեան գիտակցու-թիւնը ունի այն մեծամասնութիւնը, որ այսօր Սփիւռքի հայութեան, կեանքը կը վարէ ընդհան-րապէս: Սակայն այդ մեծամասնութիւնը ԲԱԶՄԱ-ԽՂՃՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆ ունի:

Ի՞նչ հիւանդութիւն է այդ : Մեծամասնու-թեան պահպանողականութիւն, բծախնդիր բարե-խղճութիւն, ազգին բոլոր զաւակները միակամ ու միատեղ տեսնելու բարեմիտ բաղձանքը իրարու շաղուած՝ անվճռական դարձուցած են մեր ազ-գային մարմիններն ու տիրական ուժերը: Այդ հիւանդութենէն այլեւս պէտք է բուժուիլ: Բարո-յախօսական տեսութիւնները եւ ազգային շահե-րուն ի նպաստ եղած կոչերը առ ոչինչ կը հաշ-ուեն անոնք որ երդուեալ խառնակիչներ են: Ա-նոնք հաւաքականութեան, կազմակերպութեան, ազգային գոյութեան թշնամիներն են: Սպասել որ ծայրայեղօրէն այս հակադիր ուժերը մէկտեղ-ուին, կը նշանակէ անկարելին պահանջել: Եւ եթէ անցած երեսուն տարիներուն Սփիւռքի հայութիւ-նը դժուարաւ իր ազգային մարմիններն ունեցաւ եւ մինչեւ այսօր տակաւին ազգային կեդրոնական մարմին մը չունեցաւ, պատճառը այն միամտու-թիւնն էր որ կ'ուզէր հայ բոլոր անհատները ու-նենալ մէկ մականի տակ :

Եթէ այդ միամտութեամբ չարժէր ամէնէն ուժեղ պետութիւնը եւ չգործադրէր պետական ի-րաւունքը պաշտպանող ուժը, կրնանք վստահ ըլ-լալ որ մէկ քանի ամիսէն կը մատնուէր կատար-եալ անիշխանութեան: Մենք զուրկ ենք պետական այդ ուժէն, ու կ'ուզենք խօսքով բան հասկցնել մարդոց, որոնք միայն ոստիկանի եւ գլխուորի բռնի ուժին կ'ենթարկուին: Եւ որովհետեւ չու-նինք ոստիկանական ուժ՝ կարգի բերելու անկարգ փոքրամասնութիւնը, պիտի գիտնանք հրաժարիլ այդ փոքրամասնութենէն եւ այդ տարրերէն ան-կախ վարենք մեր ազգային կեանքը :

Հայ ժողովուրդն ունի իր Սահմանադրութիւ-նը որ ահա հարիւր տարիէ ի վեր կը գործադրուի մեր կեանքին մէջ եւ մեզ տուած է արդէն փոր-ձուած ազգային ինքնավարութիւն մը: Այսօր բա-ցի մէկ քանի երկրորդական վայրերէ, մենք ու-նինք ազգային մարմիններ, ստեղծուած համա-պատասխան մեր Սահմանադրութեան: Այդ մար-միններէն ոմանք կրնան նախաձեռնութիւնը ըս-տանձնել եւ խորհրդակցիլ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւն մը ստեղծելու մասին, առանց ուշ դարձնելու աջէն ու ձախէն ըլլալիք բողոքներուն:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Շւոտի մասին

Այս բառին համար հարեւանցի ծանօթութիւն մը գրելէ վերջ («Յառաջ» շաբաթ 1 Սեպտ.) դի-մեցի կարելի պրպտումներու, զարմանքէ ու բնա-կան հետաքրքրութենէ մղուած :

Ինչպէս գրած էի Հայկազնեան առձեռն բա-ռարանին մէջ չկայ, բայց Հայկազնեան եւ Մալ-խասեան մեծ բառարանները ունին այդ բառը, Յաւելուածին մէջ կայ եւ տարբեր ուղղագրու-թեամբ, ինչպէս այլուր, գրուած՝ շուատ, շվոտ, շըւոտ, շըվոտ, շըւօտ, շուատ եւն. ձեւերով :

Բառակազմութեան այս փոփոխակին հետ՝ կան նաեւ նկարագրի այլազանութիւններ մեր ժո-ղովուրդի անտիպապաշտութիւնը բացատրող :

Այսպէս իբր թէ՝ «շըւոտները — բարձր եւ բարակ ոգիներ են, սպիտակ շապիկ հագած: Կը ծնին ու կը բազմանան: Աստուծոյ հակառակ չեն, չար ալ չեն ուրեմն այսպիսով կը տարբերին սա-տանաներէն:

*Ձմեռը կը բնակին մարդոց բնակարաններուն մէջ, իսկ գարնան դաշտերուն մէջ: Աներես են, տիկերուն եւ սափորներուն մէջ քար կը լեցնեն : ախոռին պատերուն կը զարնեն: (*Ազգ. Հանդէս, *ժե էջ 107):*

Ես ալ կը յիշեմ կարգ մը տարբեր վերա-գրումներ :

Այսպէս այդ շուտիկները (չարաճճի) շատ սի-րահար էին զամբիկներուն եւ գիշեր առեն անոնց բաշի կամ պոչի ձարերը կը հիւսէին, նուրբ ու դժուար քակուելի: Կը հեծնէին, կենդանիները կը չարչարէին, քրտինքի փրփուրի մէջ ձգելով եւ կ'աներեւութանային երբ բարի լուսուն՝ ժամուն կոչնակի ձայնը կը լսուէր :

Մարդոց ձեռքերը հինայ կը դնէին: Գիշեր առեն հայելի նայիլ, մազ սանտրել շւոտը խըն-դացնել էր:

Արդէն շւոտ կիները միշտ գիսախռիւ կ'ըլլան եւ շատ կը սիրեն ուրիշին մազերը հիւսել :

Տան մէջ առարկաներու տեղափոխութիւն-ներն ու անկարգութիւնները անոնց գործն էր:

Բարեբախտաբար օգնութեան կը հասնէր, ինչպէս կը գրեն՝ նաեւ, «Շուատահանը — Փե-տրուար ամսուն վերջին օրը, մշակները լաչի ծա-ռին ճիւղերով, փայտերով կը ծեծեն իրենց տան, գոմերուն պատերը, «շւոտն ի դուրս, Մարտն ի ներս» կանչելով :

(Հին Հաւատք, *Ալիշան, էջ* 184): *Կամ, Մարտ 1ի երեկոյին, ամանով լեցուն ջուր կը դնեն տանը սեմին, իսկ ուրիշներ իրենց ձեռքին մէջ պարկ մը, կամ զանազան հանդերձեղէններ՝ կը զարնեն պատերուն, «շւոտը դուրս, Մարտը ներս» կոչելով :*

(Ազգ. Ժողովածու, *Լմինեան Ա. էջ* 191):

Արդէն մեր կողմն ալ հաւատացողները կը վստահեցնէին թէ շւոտները ջուրէն կը վախնան եւ երբ առուէն նոյնիսկ անցնիս՝ կը դադրին քեզ հալածելէ: Շւոտի մասին բազմաթիւ հէքեաթներ ու պատմուածքներ կան որոնք անցած են հայ բա-նահիւսութեան :

*Շաւարշ Նարդունին զայն օգտագործած է «Սիրահարութիւն հրեշտակներու հետ» հէքեա-թին մէջ (*Հայկաշէն, Ա. *գիրք էջ 22, Շաւարշ Միսաքեան) ինչպէս ոսկի ճարմանդի մը վրայ երփներանգ քարեր կ'ագուցուին, նկարագրելով շուտներուն զանազան չարաճճի խաղերը եւ ա-նոնց դէմ պաշտպանուելու եղանակները :*

Ընդհանրապէս մեր ժողովուրդը դիւրին մի-ջոցներ ունի իր դժուարաւ ստեղծած ուրուական-ները չարքերը հալածելու համար :

Բաւական է որ երեսդ խաչակնքես, կամ սուրբի մը անունը տաս շւոտը կ'անհետանայ :

Նշխարքը ուտելիքներու մէջ դնելը միայն ա-ճեցնելու եւ բազմանալու համար չէր, այլեւ շւոտները փախցնելու կը ծառայէր :

Տէրընտասի մոլեգէն փէծեղները եւս նոյն դերերը ունէին մինչեւ բունկալին մօտ :

Ամէն ինչ բանէ մը կը ծնի, եւ շւոտը կատա-րելապէս մղձաւանջի արդիւնք է, եւ զարմանալի չէ որ Մարտէն կը պարտուի, երբ ամէն ոք բնու-թեան հետ կը վերածնի :

Գահ մը վերյիշենք ձմեռը եւ մեր նահապե-տական կենցաղը բնազաւառին փակ ու կիսախա-ւար տուներու մէջ:

Գիշեր է :

Ձիւնասպիտակ լոյսի խաղեր՝ պատուհաննե-րէն ներս որոնք կիսաթափանց ձէթոտ թուղթե-րով պատուած են :

Անդին՝ քուրաներէն, թո՞նրատուններէն կայծկլտող բոցաճաճանչներ: Ջոր ու կանաչ կոճ-ղերու բողոքախառն երաժշտութիւնը, ճրագակա-լին վրայ՝ պատրոյգի մարմրուն ու յարաշարժ լուսկտուցի այլակերպուած ստուերները :

Դուրսը՝ ճիւնամրրիկ, բնութեան հեկեկանքը, փոհմակներու ոռնոցը: Աւելցուցէք մարդոց ակա-մայ անշարժութեան՝ միօրինակ եւ դժուարամարս աննպատութիւն, որմէ լեարդի եւ երեւակայու-թեան բորբոքում. արեան թանձրութիւն եւ ինք-նակամ սարսափի հաճոյք : Ուղի պակաս եւ ան-հասանելի ցնդաբանութեանց թռիչք: Եւ ահա շւոտը ինքնին կը ծնի, անհրաժեշտ է որ ծնի իբր աճեցնող սարսուռ գարնան զարթօնքին հետ գրկնդխառն: Անվերջ են շւոտնման զրոյցները : Տանք բառին ստուգաբանական կարծիքները: Ըստ Աճառեանի՝ շուատ — փետրուար ամիս. պարսկե-րէն՝ շուպաթ = փետրուար: Առնուած է ասորա-կան լեզուէն եւ ցոյց կուտայ ասորաբաբելական տոմարին 11րդ ամիսը: Համեմատել նաեւ ասո-րական նմանաձայն տարբեր բառի մը հետ որ կը նշանակէ «գիշերահաւասար» որ Փետրուարի ետ-քը կը սկսի :

Իսկ Մալխասեան կը գրէ.—

Շվոտ — *պարսկ. շուպաթ կամ* շիփութ = *տեսակ մը ճիւաղ :*

Շվոտամիս = *փետրուար, այս ամսուն կ'ար-ձակուէին դեւերը ըստ նախապաշարման, որոնք վնաս կը պատճառեն մարդոց :*

Ալիշան կը հարցնէ թէ շուատ բառը արդեօք կուգայ շուազ *բառէ՞ն որ կը նշանակէր շահա-պետ, դաշտային ոգիներ որոնք կ'երեւէին «հեծ-եալք իբրեւ զմարդիկ», ինչպէս ըսած է Եզնիկ : Կամ կը մօտեցնէ շուտիկին՝ շուտ* (peste) : *Բնաւ զարմանալի չէ որ այս խորհրդաւոր ճիւաղը, իր նման կարգ մը անխորհուրդ մարդոց պէս այսքան այլազան մակդիրներ ունի :*

Կայ նաեւ շիփոտ, շիփութ *հոմանիշ զուլ, նոյնիսկ ջֆուտ եւայլն: Ու ոմանք գաւա-ռին մէջ կ'ըսէին շվէտ եւ կը հասկնայինՏեառնըն-դառաջ:*

Շւոտ ծածկանունը կը գործածէր նշանաւոր մատնիչ Հմայեակ Արամեանց եւ արժանաւոր կերպով, ճիւաղները ամչցնելու սատրնութեամբ :

Շւոտի մասին կան շատ կարեւոր վկայու-թիւններ եւս բայց զանց կ'առնեմ :

Խ. Վ.

Ց. Գ.— Տարբեր ջղջազգի մը Նոր Գալետո-նիայէն բերուած է Օռլեանի պարտէզը, պտղակեր տեսակէն, եւ կը կոչուի **Ormatus Gray** փր. **Rous** - [illegible]

Թրքապատում

Միջխորհրդարանական համաժողովին դումարման առթիւ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահը փայլուն ընդունելութիւն մը սարքած էր Սեպտ. 1ին, Տոլմա Պաղչէի պալատին մէջ: Այս առթիւ մեծ պատուիներեղածենպատգամաւորներուն, որոնք հրջեցան պատմական պալատին բոլոր յարկաբաժինները:

╳ Համագումարի երկրորդ նիստին մէջ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, պարզեց իր երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս շեշտելով.

— Մեր արտաքին քաղաքականութեան յենակները կը կազմեն ազգերու իրաւական հաւասարութիւնը, հաւաքական ապահովութիւնը եւ դրացիներու հետ բարւոք յարաբերութիւնը: Հպարտ ենք անով որ այս սկզբունքը իրականացուցած ենք. բարեկամական յարաբերութիւններ ունինք մեր հրեւաններուն հետ: Նոյնքան բարեկամական է մեր կապը աշխարհի ազատ ազգերուն հետ: Մեզի համար էական պայման է հաւաքական ապահովութեան խնդիրը, եւ այս պատճառով է որ անկեղծօրէն միացած ենք ՄԱԿի կազմակերպութեան: Թուրքիա գործօն դեր մը ստանձնած է այս ուղղութեամբ եւ որոշած է միաբանիլ խաղաղութեան սիրոյն: Իսկ տեսականօրէն չենք գործակցիր ՄԱԿի հետ, այլ գործնապէս ապացոյցը կուտանք մեր հաւատքին, եւ առաջին անգամ մենք պատասխանեցինք ՄԱԿի հրաւէրին, Քորէա զինուոր ղրկելով: Թուրքիա կը մասնակցի նաեւ այն բոլոր խնդիրներուն, որոնք սապէս կամ նապէս կը շահագրգռեն ՄԱԿը եւ կարգադրութեան կը կարօտին: Կը մասնակցինք ՄԱԿի բոլոր շինարար գործերուն, բայց կարեւոր խնդիրներ առկախ կը մնան տակաւին: Անհրաժեշտ է բառնալ շատ մը տարակարծութիւններ, անվստահութիւններ որ խոր արմատ ձգած են անցեալին մէջ: Եւրոպական խորհուրդը լաւագոյն գետին մըն է այս ուղղութեամբ:

Առանձին նշանակութիւն մը ունի Ատլանտեանի Ուխտը, որ կռուաններէն մէկն է Եւրոպայի պաշտպանողականին: Որպէսզի կարենանք պաշտպանել մեր ազգային գոյութիւնը, պարտաւոր ենք զօրաւոր ըլլալ մեր երկրին մէջ, եւ դուրսը, Եւրոպայի մէջ, պէտք է տեսնենք միջազգայինչափանիշով պաշտպանողական կազմակերպութիւն մը: Ատլանտեանի Ուխտը մեզի համար զօրաւոր յենակ մըն է եւ իր ուժը պէտք է տարածուի Արեւելեան Միջերկրականի ալ վրայ: Թուրքիա պէտք է մաս կազմէ Ատլանտեանի Ուխտին, եւ այս պարագան ամբողջովին կը պատշաճի իր արտաքին քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքներուն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին ռազմիկները դաշնակցութիւն մը կազմեցին, համախմբելով ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային զինուորները: Կազմակերպութիւնը, որ կը կոչուի «Գերման Զինուորներու Միութիւն», միլիոնաւոր անդամներ կը հաշուէ: Իր առաջին գործն եղաւ դիրք ճշդել — նպաստաւոր — արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան համար:

ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 5 Սեպտ. (Յառաջ) — Ուրախութեամբ կ'իմանանք, թէ Դամասկոսի Պապ Թումա թաղամասի Միացեալ Վարժարանը սեփական շէնքով մը օժտելու համար, ձեռնարկուած է հանգանակութեան մը, բացառիկ ոգեւորութեամբ:

╳ Վերաշինութեան Միջազգային Դրամատան տնօրէններու ժողովը Սեպտ. 10ին պիտի բացուի Նիւ Եորքի մէջ: Լիբանանի կողմէ այս ժողովին պիտի մասնակցի յայտնի ելմտագէտ Պ. Ժողէֆ Ուղուրլեան, որ հրահանգներ առած է լիբանանեան կառավարութենէն 15 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը խնդրել նոյն դրամատունէն:

╳ Պիքֆայայի (Պէյրութ) Ծաղիկներու տօնին առթիւ, Սեպտեմբեր 1ին՝ շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սկսաւ հեծելանիւի մրցում մը՝ Պիքֆայա — Պէյթ — Մէրի — Մրուճ — Պիքֆայա գծին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ական Ժան Նալչայեան, որ կուրաղիի գործողութեան ենթարկուելէ ի վեր առաջին անգամն է որ կը մասնակցէր մրցումի մը, կրկին առաջնութիւնը շահեցաւ:

╳ Պիքֆայայի (Լիբանան) Ծաղկատօնին առթիւ, Սեպտեմբեր 2ին տեղի ունեցած փինկ-փոնկի մրցաշարքը շահեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէն Յարութիւն Գույումճեան, որ վերջին մրցումին պարտութեան մատնեց Շնորքեանը 2—0:

Յաղթականը ունի արդիւնաւէտ խաղարկութիւն մը: Եթէ աւելի լրջօրէն հետեւի այս մարզախաղին, անկասկած որ առաջնակարգ տեղ մը պիտի գրաւէ Լիբանանի լաւագոյն «ռաքէթ»ներու կողքին:

Նոյն մրցաշարքին մասնակցեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէն Վիգէն Մինասեանը, որ պարտութեան մատնեց Գօրպանը 2—0:

ԱՍԻ – ԿՕՍԷՆԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

╳ Սովետ երկրագործական քննիչ մը մեծ գոհունակութեամբ կը յայտարարէ պաշտօնական առիթով մը թէ երկրին երկրագործական արտադրութիւնը այնքան է զարգացած որ, տարին հինգ անգամ հունձք կ'ունենան այժմ:

Ունկնդիրները մեծ զարմանքով կը հարցընեն.— Ի՞նչպէս կարելի եղած է հասնիլ այդ արդիւնքին:

Քննիչը հպարտօրէն կը պատասխանէ.

— Հունձք կը քաղենք առաջինը Լեհաստանէն, երկրորդը Հունգարիայէն, երրորդ մը Չեխոսլովաքիայէն, չորրորդը Ռումանիայէն եւ հինգերորդն ալ Ռուսիայէն: Կարծեմ սխալ չեմ հաշուած. հինգ անգամ չեղա՞ւ:

╳ Երեք հոգի իրարու կը ծանօթանան արգելափակման կայանի մը մէջ: Առաջինը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ հոս եկած ես:

— Որովհետեւ ժամանակին լսած եմ թէ Ռատէք հակայեղափոխական մըն է: Բայց դուն ի՞նչու եկած ես:

— Ես ալ լսած եմ թէ Ռատէք հակայեղափոխական մը չէ: Իսկ երբ երրորդին նոյն հարցումը կ'ընեն, բանտարկեալը կը պատասխանէ.

— Որովհետեւ Քարլ Ռատէքն եմ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Միութեանս գերագոյն ժողովը իրաւասու է քննելու եւ քննադատելու անցեալի տրուած որոշումներու գործադրութեան եղանակը, նիւթական եւ բարոյական զեկուցումներով:

Ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ մեր մասնաճիւղերը ամէն տարի յաջողութեամբ դուրս կուգան իրենց տարած աշխատանքներուն մէջ, հակառակ տնտեսական անձկութեան:

Հայրենակիցներ, ամէն տարի կ'աւելնան կարօտ հայրենակիցները, որոնք կը սպասեն անմիջական եւ տեւական օգնութեան, ներկայացնելով օգնութեան նամակներ թէ մեր մասնաճիւղերուն եւ թէ պատգամաւորական ժողովին:

Ահա թէ ուր է Համախարբերդցիականի ցաւը, որ կորով կը ներշնչէ իր շուրջ բոլորուած հայրենակիցներու, պարտադրելով անխոնջ, անտրտունջ եւ թափառեւ աշխատանք՝ ամոքելու համար մեր սիրելի հայրենակիցներու ցաւերը:

Ժողովի աշխատանքներու ընթացքին մենք տեսանք հայրենակից պատգամաւորներուն պատրաստակամութիւնը՝ նոր պարտականութիւններ ստանձնելու, իրենց իսկ տուած որոշումներով:

Հայրենակիցներ, անշուշտ Միութեան պարտքըն է զոհաբերութիւնը, նոյնքան եւս պարտականութիւն է հեռուէն դիտող հայրենակիցներու համար: Չի բաւեր միայն ուրախանալ:

Գործնական աշխատանք կը սպասէ կարօտ հայրենակիցը: Այս է մեր բոլոր Խարբերդցիներուս ներկայի նուիրական պարտականութիւնը: Մօտէն հետեւեցէք եւ ցաւ ի սիրտ պիտի գտնէք մեր կարօտեալներու յարաճուն թաւելումը:

Կատարէք պարտականութիւնդ:

Ֆրանսայի շրջանի մէկ տարուան օգնութեան գումարը մօտ երկու հարիւր յիսուն հազար Ֆրանք է:

Ժողովի վերջաւորութեան Կարտանի մասնաճիւղի կողմէ ի պատիւ պատգամաւորներու սեղան մը սարքուած էր, որուն կը մասնակցէին մօտ հարիւր հայրենակիցներ:

Ճաշի ընթացքին ոչ անդամ հայրենակիցներ յուզուելով Միութեան կատարած աշխատանքէն եւ ստեղծուած հայրենասիրական ջերմ մթնոլորտէն, ոչ միայն քաջալերական խօսքեր ըսին, այլեւ իրենց գործնական աջակցութիւնը չզլացան: Այս առթիւ ի նպաստ Կարտանի մասնաճիւղին տրբուած նուէրներէն գոյացաւ մօտ եօթանասուն հազար Ֆրանք:

Կեդր. Վարչութիւն

Յ. Գ. — Նորընտիր Կեդր. վարչութիւնս իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Կարտանի մասնաճիւղի եւ կարգադիր յանձնախումբի վարչութեանց, իրենց գնահատելի աշխատանքներուն համար որոնք անմոռանալի յիշատակ մը ձգեցին ներկաներու սրտին մէջ:

Կեդր. վարչութեան հասցէն.— Dermardirossian Simon 16 rue Barbaroux, Մարսէյլ: Գանձապահի հասցէն,— Kh. Khoumarian, 6 rue de la Fare, Մարսէյլ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

Ա Ն Ց Թ Ի Է Ի

Գրեց՝ Գ. ԵԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Երեւակայեցի բարի եւ խնամուած դէմքը Սաշայի, ինչքան պիտի ուրախանայ իմ այցին, ամուր կը սեղմէ ձեռքս, կը հիւրասիրէ ու առանց ձեւականութիւնների կ'առաջարկէ ինձ պտոյտի գնալ մօտոյով: Աւելորդ, բացարձակ աւելորդ է իմ բարկութիւնը իր հանդէպ: Նա սիրելի, շատ լաւ տղայ է եւ ընկեր: Անպայման պէտք է գնալ նրա մօտ: Քայլերս ուղղեցի դէպի Շատըլէ:

Նա ապրում էր պանսիոնում եւ այս ժամին տունը պիտի լինէր ու ես կարծես հրաւիրեալ, հանգիստ սրտով գնում էի իրեն: Նախօրօք երեւակայում էի, թէ նա ինչպէս յօնքերը պիտի հաւաքի՝ տեսնելով իմ չածիլուած երեսը, կը ստիպէ ածիլուիլ իր մօտ:

Ինչպէս, ինչպէս ես մինչեւ հիմա չէի մտածել դիմել իրեն: Անհեթեթութիւն, կատարեալ անհեթեթութիւն կը լինի կարծել, որ նա անտարբեր կը ճաշեմ: Ահա, այս ատամներով պիտի ծամեմ նում դնահատել իմ բարեկամները:

Օհ, Աստուած իմ, եւս 10 — 15 վայրկեան եւ կը ճաշեմ: Ահա, այս ատամներով պիտի ծամեմ միսը, այս ձեռքերով պիտի կտրեմ, ճարճատող հացիկները:

Ինչքան երկար, երկար ժամանակ է, որ տաք բան չեմ կերել: Վերջին անգամ, սրանից տասն օր առաջ, չորեքշաբթի, լաւ եմ յիշում այդ օրը, ճաշել եմ Մոնպառնասի պողոտայի վրայ, ժործի ճաշարանում, Ռոտոնդի դիմաց: Ճաշը ապուր էր, բիֆտէկ սիսեռով եւ մրգանոյշ: Այժմս, ապուրից եկող գոլորշին, ինչպէս ուրուական հալածում է ինձ: Յստակօրէն տեսնում եմ մի քիչ աղի տաք հեղուկ նրբօրէն եփած կաղամբով, մինչ իսկ լեզուիս վրայ զգում եմ համը ու բնազդօրէն կըլլում թուքս: Դանակների եւ պատառաքաղների աղմուկը կատարեալ մէկ երաժշտութիւն է թւում: Ահ, երբ կտրում ես միսի պատառները եւ թաթախում հիւթի մէջ... Օհ, միս, միս ...

Ահա եւ Սաշայի բնակարանը: Սպասուհին, որ բացում է դուռը, ի պատասխան իմ զանգին, թւում է մէկ հրեշտակ: Հրեշտակը ուրախ դէմքով յայտնեց, որ Սաշան երեք օրով գնացել է Ֆօնտէնբլօ:

Երեք օրից: Ես դժուարանում եմ սպասել երեք ժամ, իսկ նա երեք օր... Արեւի ճառագայթներով ողողուած մերձակայ շէնքերը օրօրուեցին աչքերիս առջեւ նրանց հետ միասին, օրօրուեց սպասուհին, հրեշտակը: Չէի կարողանում հեռանալ եւ ակնապիշ նայում էի համակրելի սպասուհուն:

Ինչ ողորկ ուսեր, ուղիղ ոտքեր, մաքուր գոգնոց, միայն հիանալ կարելի էր: Նազանքով նա խաղում էր գոգնոցի հետ, խորամանկօրէն յօնքերի տակից նայում ինձ ու ժպտում: Նրա խոշոր աչքերը զարմանք էին արտայայտում:

էհ, օրիորդ ցտեսութիւն, յարգանքներս Պարոն Սաշային:

Քայլում եմ աննպատակ, ցանկալով մեռցնել ժամանակս ու Ջեմզոր գնալ ժամը 2ին: Գըլուխս խշշում է, սիրտս խփում արագ ու խառնում, կարծես խմած լինէի: Մեծ ընդհատումներով շարունակում եմ քայլել:

(Օհ փողոցի նստարաններ, դուք ստեղծուած էք անճարների, անտուններին համար):

Վերջապէս հասայ Պրոնի փողոցը, «Ջեմզոր»: Ժամը երկուք եւ մէկ քառորդ էր: Գլխաւոր մուտքի առջեւ եմ, զանգահարում եմ, ոչ ոք չբացեց դուռը: Զանգահարում եմ, նորից եւ նորից, վերջապէս երեւաց դռնապանը: Նա չափեց ինձ վերէւ վար եւ հարցրեց.

— Ով եւ ինչ եմ ուզում:

Ինչ տարօրինակ հարց: Էհ, ի հարկէ պէտք է մէկը տեսնեմ ...

— Ես եկայ... սակայն դռնապանը ընդհատեց ինձ.

— Միթէ՞ չգիտէք, որ այսօր շաբաթ է եւ ընդունելութիւն չկայ: Եկէք երկուշաբթի:

Եւ դուռը գոցեց ուժով:

Մնացի կանգնած ամայի փողոցում, դիտելով ասֆալտէ ճանապարհը, ուրկ որ փայլում էր արեւի տակ: Քայլերի աննպատակ:

Այստեղ եւ այնտեղ, շքեղ տների առջեւ կանգնած էին ինքնաշարժները: Կառավարները երթուդարձ էին անում կառքերի մօտ եւ քով քովի գալով խօսակցում: Ահա եւ ոսկեզօծ նիզակները Պարկ Մոնսուրիի ցանկապատի:

Թարգմ.՝ Ա. Ի.

(Շար.)

Քարիւղի վէճը ծանրացաւ

ԱՆԳԼԻԱ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ՚ԱՌՆԷ ԻՐԱՆԻ ԴԷՄ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ հետզհետէ կը ծանրանայ անգլեւիրանեան վէճը, սուր տագնապի մը յանգելով։ Բրիտանական կառավարութիւնը բանակցութիւնները խզուած հռչակելէ վերջ, Բշ. օր որոշեց ետ առնել այն դրամական եւ տնտեսական դիւրութիւնները զորս կ՚ընծայէր Իրանի։ Միեւնոյն օրը վարչապետը ժողովի հրաւիրեց ազգ. պաշտպանութեան յանձնախումբը, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար, եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ։ Արդէն իսկ մարտանաւեր կը համախմբուին Պարսկական ծոցին մէջ։

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Պարսիկները փոքրաթիւ մասնագէտներ ճարած են, գրաւելու եւ բանեցնելու համար Աբադանի զտարանը։ Այս պարագան առաջին քայլը կը համարուի այն վերջնագրին, որուն համաձայն պիտի ջնջուին 350 անգլիացի մասնագէտներու բնակութեան արտօնագիրները։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է նաեւ արգիլել կարգ մը անհրաժեշտ նիւթերու արտածումը դէպի Պարսկաստան (շաքար, երկաթ եւ պողպատ, մետաղներ, երկաթուղիներու յատուկ իրեր եւն.)։ Կարճ խօսքով, Անգլիա կ՚ուզէ տնտեսական տագնապ մը ստեղծել Իրանի մէջ։ Թէհրանի կառավարութիւնը 14 միլիոն սթերլինի պահեստ մը ունի Լոնտոնի մէջ։ Անհատներու քով եղած գումարներն ալ հաշուելով, արգելքի տակ առնուած կ՚ըլլայ 25 միլիոն սթերլինի գումար մը։

╳ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ ընդդիմադիր երեսփոխանները ամբաստանագիր մը ուղղեցին վարչապետին դէմ, դանդատելով թէ խանգարեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ եղած յարաբերութիւնները։ Միայն 14 երեսփոխաններ ստորագրած են այս ամբաստանագիրը, բայց կը նշանակէ թէ չեն վախնար սպանութեան սպառնալիքներէն։ Բողոքողները կ՚ըսեն թէ կառավարութիւնը չկրցաւ ստանալ այն հարստութիւնները զորս կը խոստանար քարիւղի ազգայնացումով։ «Առաջ մենք հակառակ էինք Անգլեւիրանեան ընկերութեան. այժմ դէմ դիմաց եկած ենք Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ»։ Բողոքողները «անգլիասէր» կը կոչուին, ինչ որ համազօր է դաւաճանի։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Տոքթ. Մոսատեղ կրնայ ծայրայեղութեան դիմել, հրաժարելով կամ դուռ բանալով պետական հարուածի մը։

ՄՕՏԱԿԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ (Փարիզէն 50 քիլմ.)

Հաստատուած հայ ընտանիք մը կ՚ուզէ հոկտեմբերէն սկսեալ, ստանձնել փոքր երախաներու խնամքը (երկու տարեկանէն վեր)։

Փափաքողները դիմեն Տիկ. ԱՒԱԳԵԱՆԻ, Château de Mortcerf (S. et M.)։ Կարելի է հեռաձայնել Mortcert 41։

ԾԱՆՕԹ.— Դպրոցը ճիշդ տան դէմն է։

25,000 ՖՐԱՆՔ ՊԱՐԳԵՒ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը 1952 տարեշրջանի «Գոյամարտ» օրացոյցին համար 25,000 Ֆր.ի պարգեւ մը կը խոստանայ այն արուեստագէտին կամ գծագրիչին որ լաւագոյն նկարը կը պատրաստէ, խորհրդանշելով Ֆրանսահայ Նոր Սերունդը։ Նկարները պէտք է մեզի հասնին մինչեւ Հոկտ. 1։

Գծագրուած նկարը, գունաւոր կամ ոչ, պիտի զարդարէ 1952 տարեշրջանի ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյցին ճակատը։

Հասցէ՝ A. Bédiguian, 7, rue Berlioz, Marseille.

Կը խնդրենք արտասահմանի հայ թերթերէն արտատպել։

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս. ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի պարահանդէս ցերեկոյթը 16 Սեպտեմբերի կիրակին, ժամը 3 — 21, Studio Colibri, 19a, rue Caumartin։

Իսկ տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտեմբեր 7ին, Cercle Militaireի մէջ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՊՕՄՈՆԻ Կ. Խ.Ի ԴՊՐՈՑԻ

Արձանագրութեան համար, կը խնդրուի ծնողներէն դիմել եկեղեցւոյ յարակից սրահը, ամէն հինգշաբթի 2—4, սկսելով Սեպտ. 13էն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը հազար ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ։

Այրի Տիկին Արշալոյս Զիլինկիրեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

Գ. ԽԱԶԻԿ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցած է Անթիպի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս հինգշաբթի ժամը 2ը քառորդ անցած, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Եպրաքսէ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետիկեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Ս. Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Պետիկեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ղարիպեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէմիրճեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պաղլաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Եաղճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Նիզամեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պօտուռեան եւ զաւակները (Վառնա), Տէր եւ Տիկ. Վ. Սիմոնեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Սիմոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Շեխիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մկրտիչեան եւ զաւակները, Յ. Սարգիսեան եւ Ս. Սարգիսեան եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 10ին, իր բնակարանին մէջ։

Թաղումը պիտի կատարուի այս հինգշաբթի ժամը 15.30ին։

Հաւաքուիլ ժամը 3ին իր բնակարանը, 6 Villa Maupas, Epinay s/S. ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Հաղորդակց. միջոց.— Երկաթուղի Կառ տիւ Նօռէն ժամը 2.25ին։ Autobus 154 Porte de Clignancourtէն։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Համայնագիտական եւ Հայագիտական

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանի

Ա. հատորը (Ա.— Առրիf)

Դատաստանններ

« ... Ու դատելով գործին լրջութիւնը հրատարակուած սկզբնական պրակներէն, մաքիս մէջ տարակոյս չի ձգեր՝ թէ երբ ամբողջանայ պիտի ըլլայ կոթողային, փառքի մնայուն պսակ մըն ալ աւելցնելով Ձեր ճակտին »։

Նիւ Եորք Վեր. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

╳ « ... Արդարեւ շատ հսկայ գործ է, մեծ աշխատութիւն կը պահանջէ, բայց գնահատելի եւ անմոռանալի ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ ան մեր եկեղեցական գրականութեան համար, վասն զի չունինք Ս. Գրոց ընդարձակ համայնագիտարան մը, հայագիտական բաժինով մը ճոխացած»։

Ֆրէզնօ Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գին 12 տոլար

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝

Mgr. Artavazd Surméyan, 15, Rue Jean Goujon, Paris.

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

Գ. ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամ 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ՚առնուին։

ԼԻՈՆ.— Համախմբ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 71 ռիւ Պօնէլի սրճարանին ժողովասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկուցում պատոմ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Ռ. Տրակինեան.— Ձեր ուզած հասցէն.— Brückenstrasse 7, Postfach 420, Heidelberg (17 A)։ Վերյամսեան ալ ստացանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Մանուկեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ներկայ ըլլալով իր ողբացեալ ամուսնոյն քառասունքի հոգեհանգիստին՝ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Սիրանոյշ Ատիլպերթ Մեքիկեան (ծնեալ Աղասեան), որ եղած է Կիպրոսի որբանոցը, անկէ անցած է Միտիլլի (Յունաստան) եւ այժմ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել եղբօրը՝ Ստեփան Աղասեանի Rafael — Maria Corobano 2, Villa de Cuba Edo. Hragua, Venezuela (S. Am.)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Արուսեակ Զիրիշկիրճեան (ծնեալ Շիրինեան), Երզնկացի, Ամերիկայէն՝ կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Գայիանէ եւ Արփիկ։ Տեղեկացնել Տիկին Սինանեանի, 31 rue de Nice։ Alfortville (S.)

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Կ՚ուզեմ արհեստաւոր մը (այր կամ կին), փիքիւր տը դիժի համար։ Ապահով գործ։ Ի հարկին բնակութեան դիւրութիւ նմիասին աշխատելու համար։

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիկին ՍԻՆԱՆԵԱՆի, 31 rue de Nice, Alfortville (S.), օթօպիւս 103։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.285
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 13 Septembre 1951 Հինգշաբթի 13 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6558-Նոր շրջան թիւ 1969

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՆՃՈՒԿՆԵՐ

Երեք օր գլուխ գլխի խօսակցելէ վերջ, Երեք Մեծերը ժողովի նստան երէկ Ուաշինկթընի մէջ։ Օրակարգի վրայ՝ դէզ մը թնճուկներ։

Եւրոպական կնճիռին ամէնէն բարդը, գերմանականը, մտահոգութիւն կը պատճառէ մանաւանդ որպէս նոր համար որ տարբեր տեսակէտներ ունին Փարիզը եւ Ուաշինկթընը։

Առաջինը համաձայն չէ արմատապէս փոխելու արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայ կարգուսարքը, եւ կը պահանջէ նախ լուծել եւրոպական բանակի խնդիրը։

Իսկ Մ. Նահանգները կ'աճապարեն, կը ջանան զինակից մը աւելի ճարել, իբրեւ լրացուցիչ մասը Ատլանտեանի դաշինքին։

Արդ, արեւմտեան Գերմանիան կը դժկամակի նոր յանձնառութեանց տակ մտնել, քանի գրաւեալ կը մնայ։ Կը պահանջէ վերահաստատել իր գերիշխանութիւնը, որպէսզի կարենայ խօսիլ եւ գործել հաւասարէ հաւասար։

Մ. Նահանգները բանաւոր կը գտնեն այս պահանջը։ Մեծն Բրիտանիան ալ՝ մասամբ։ Իսկ Ֆրանսա վտանգաւոր կը գտնէ առաջարկը, յիշելով եւ յիշեցնելով անցեալ դէպքերը, — 1870 1914, 1939—40։

Եւ յետոյ խնդիրը այնքան ալ պարզ չէ։

Ի՞նչպէս կարելի է վերահաստատել Գերմանիոյ ամբողջական գերիշխանութիւնը, երբ երկիրը երկու մասի բաժնուած է, եւ անորոշ, վիճելի կը մնան արեւելեան սահմանները։

Ամերիկացիներուն համար երկար ժամանակի կը կարօտի եւրոպական բանակի կազմակերպումը։ Իրենց տեսակէտով՝ հիմնականը եւ առաջնականը արեւմտեան ճակատին զօրացումն է։ Պաշտպանողական ցանցեր, խարիսխներ ստեղծել ի սփիւռս աշխարհի։

Այդ է պատճառը որ կը բանակցի նաեւ Սպանիոյ հետ, ռազմական խարիսխներ ապահովելով եւ մեծագումար վարկեր տրամադրելով։

Այս հարցին մէջ ալ բացասական դիրք բռնած է ոչ միայն Ֆրանսան, այլեւ Անգլիան։ Ջախերը կը մնան միշտ անհաշտ, քանի կ'իշխէ Ֆրանքօն։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բաւական աղի-լեղի խօսքեր փոխանակուած են Պ. Պ. Ռոպէր Շումանի եւ Էչիսընի միջեւ, այս հարցին եւ յարակից խնդիրներու առթիւ։

Հիմա որ ժողովի նստած են պաշտօնապէս, անշուշտ ելք մը պիտի գտնեն։

Ծանրակշիռ պատկեր մը կը ներկայացնեն, նաեւ, Միջին Արեւելքի վերաբերեալ խնդիրները։

Ինչպէս կը կարդաք օրը օրին, չափազանց դիւրագգած են դարձեր արաբ եւ առ հասարակ իսլամ ժողովուրդները։

Ամէնէն հզօր իշխանութիւնն ալ չի կրնար անտեսել այս պարագան։

Վկայ՝ Իրանը եւ Եգիպտոսը, որոնք բացառապէս վճռական դիրք մը բռնեցին մէկ օրէն միւսը, իրենց վաղեմի բարեկամին եւ զինակցին՝ Անգլիոյ դէմ։

Միայն քարիւղի խնդիրը չէ որ կ'ըմբոստացնէ Իրանը։ Շատ աւելի ծանրակշիռ պատճառներ կան, ներքին թէ արտաքին։ Եւ սխալ է կարծել թէ կացութիւնը կը փոխուի, եթէ վարիչները փոխուին։

Եգիպտոս շատ բան կը պարտի Մեծն Բրիտանիոյ. բայց աճաւասիկ դարձեր է անհամբեր։ Կը պահանջէ զինակցութեան դաշինքը խզել պայմանաժամէն առաջ, եւ պարպել Սուէզի ջրանցքը։

Այստեղ ալ մեծ դեր կը կատարեն ոչ միայն քաղաքական տեսակէտները, այլեւ հոգեբանական պատճառներ։

Ջղագրգիռ վիճակ մը կը ներկայացնէ ամբողջ Միջին Արեւելքը, երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր։ Ամէնէն յետամնաց ազգն ալ կ'աղաղակէ, կը ճնշէ սատակօրէն։ Յաճախ անելի մատնելով օրուան վարիչները։

Մնացեալը կը լրացնեն Մեծերը, իրենց ազդեցութեան պայքարներով, քաղաքական եւ տնտեսական հաշիւներով։

Այս թնճուկն ալ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ փոխադարձ բարեացակամութիւն եւ հեռատեսութիւն, զօրացնելու համար խաղաղութեան ճակատը։

Շ.

ՍՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒԹՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ռումանիոյ առաջնորդը, նորապսակ Վազգէն եպիսկոպոս, նկարագրելով Էջմիածնի կացութիւնը, կը պատմէ.—

Ս. Գաստարագ մատուցանեցի թէ Էջմիածնայ մայր տաճարին մէջ, եւն.։ («Նոր Կյանք», 9 Սեպտեմբեր)։

Ջեղա՛ւ, Սրբազան, չեղա՛ւ։

Նախապէս վարժապետ, յետոյ վարդապետ, այժմ ալ եպիսկոպոս, եւ — մատուցանեցի...

Թերեւս Էջմիածնի մէջ ալ այդպէս կը գրեն, կամ կ'ըսեն՝ մատուցեցի։ Սակայն ձեր պարտքն էր յիշեցնել թէ մատուցանել բային անցեալ կատարեալը կ'ըլլայ մատուցի (եզակի Ա. դէմք), իսկ երրորդ դէմքը՝ մատոյց, ոչ թէ մատուցեց, մատուցանեց։

Նոյն այլանդակութիւնը՝ Պոլսոյ «Ժամանակ»ին մէջ — կատուցանեցին (4 Սեպտ.)։

Տարիներով թերթ խմբագրել եւ չգիտնալ «կառուցին»ը։ Ինչպէս համանման բայերու խոնարհումը...

✕ Սովորութիւն դարձած է գրել — ամէն պարագայի կամ ամէն պարագային։

Գրէ՝ «ամէն պարագայի մէջ»։ Գրաբարն ալ՝ յամենայն դէպս. ոչ թէ ամենայն։ «Ց» տառը կը նշանակէ մէջ։

✕ Ո՞վ հնարեց սա վայրենի վարքագիծը, իբրեւ համանիշ ligne de conduiteի։

Ունինք պատուական բառը,— ուղեգիծ։ Գոնէ դուք միտք պահեցէք, երիտասարդ եւ զրագէտ խմբագիրներ։

✕ Հայերէն չէ «մէկ ժամ տեւած ճառէ մը, երկու օր տեւած ժողովէ մը վերջ»։

Այս կարգի թրքաբանութեանց չամբարանը Պոլսոյ «Ժամանակ»ն է եւ թող անոր մենաշնորհը մնայ, ուրիշ բրածոներու հետ։

Մեր աշխարհաբարով կ'ըսենք մէկ ժամուան, երկու օրուան։ Կամ՝ «ճառէ մը վերջ որ տեւեց մէկ ժամ, ժողովէ մը վերջ որ տեւեց երկու օր»։

Կամաց կամաց արտասահման կը փոխադրուի այլանդակ ոուսաբանութիւն մը. — Մոլոթովի անուան համալսարանը, Սունդուկեանի անուան թատրոնը, Շահումեանի անուան գրադարանը, Կոմիտասի անուան քառեակը եւն.։

Գրէ — Մոլոթովեան համալսարան, Սունդուկեան թատրոն, Շահումեան գրադարան եւն.։ Ինչպէս կ'ըսենք Ահարոնեան ակումբ, Մամիկոնեան կամ Խաեան վարժարան եւն.։

Եթէ շատ բծախնդիր ես իմաստին համար, կրնաս չակերտի մէջ առնել։

ՎԱՀԷ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Հայոց առաջնորդը, Մամբրէ արք. Սիրունեան Պոլիս հասած է Սեպտեմբեր 5ին։ Պիտի մնայ մէկ ամիս, իբրեւ հիւրը Գարեգին պատրիարքին որուն աշակերտն եղած է Արմաշի դպրեվանքին մէջ։

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան վարժարանը «լիսէ»ի արտօնութիւն ստացած է կրթական նախարարութենէն։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկերներ Պետրոս Պետիկեանի, Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ տիկնոջ, որոնք դժբախտութիւնն ունեցած են կորսնցնելու իրենց հայրը եւ աներհայրը։ Նոյնպէս ցաւակցութիւն բոլոր պարագաներուն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւակիրները հիւլէական ռումբեր ալ պիտի փոխադրեն, ինչպէս յայտարարեց Ատլանտեանի ամերիկեան տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Մըք Քորմիք։ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ չի կարծեր որ Խ. Միութիւնը պատերազմ կը նախատեսէ։ «Վճռած ենք այնքան զօրաւոր ըլլալ որ կարենանք խօսիլ Ռուսիոյ կամ ոեւէ մէկուն հետ, որպէսզի ծանր նստին իրենց տեղը»։

3.420.000 ՇԷՆՔԵՐ քանդուած կամ վնասուած են Անգլիոյ մէջ, պատերազմի ընթացքին։ 3.160.000ը բնակարաններ են եւ 40 %ը Լոնտոնի շրջանին մէջ կը գտնուին։ Կառավարութիւնը մէկ միլիառ սթերլին հատուցում վճարած է 1941էն ի վեր։ Շարաթական վճարումներու գումարն է 1.250.000 սթերլին։

Մոսկուա կը մեղադրէ Ֆրանսան

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Պ. Վիշինսկի, Սեպտեմբեր 11ին ծանուցագիր մը յանձնեց Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան գործակատարին, Գերմանիոյ մասին։

Ծանուցագիրը որ կը բաղկանայ 11 էջերէ, կրկնելով 1950 Դեկտ. 15ին եւ 1951 Յունուար 20ին յայտնած դանգատները, կ'ամբաստանէ Ֆրանսական կառավարութիւնը թէ չի յարգեր 1944 Դեկտեմբերի դաշինքի ոգին։ Եւ վտանգաւոր կը գտնէ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը, «որուն ուժ կուտան Շումանի ծրագիրը եւ եւրոպական բանակի մը Ֆրանսական ծրագիրը»։

Ծանուցագիրը կը յայտարարէ թէ Խ. Միութիւնը չի կրնար անտեսել Ֆրանսայի ներկայ քաղաքականութեան հետեւանքները, քաղաքականութիւն մը «որ կը ձգտի վերհաստատել գերմանական զօրապաշտութիւնը եւ զինակցութիւն մը ստեղծել արեւմտեան Գերմանիոյ յարձակողական ուժերուն հետ։ Խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ անգամ մը եւս ազդարարել Ֆրանսական կառավարութեան թէ պատասխանատու է ստեղծուած կացութեան եւ անկէ բխած հետեւանքներուն»։

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ անակնկալ մը չէր այս ծանուցագիրը. ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն արտաքին նախարարները ժողով կը գումարեն Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար աեւմտեան Գերմանիոյ գրաւման կարգուսարքին բարեփոխումը եւ անոր զինուորական մասնակցութեան խնդիրը։

Նոյն շրջանակներուն կարծիքով, ծանուցագիրը ռազմախաղ մըն է, վախ ազդելու համար եւ արեւմտեան ճակատը պառակտելու համար։

Ուաշինկթընի ժողովը

Երէկ, չորեքշաբթի, բացուեցաւ արեւմտեան երեք պետութեանց արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը, Ուաշինկթընի մէջ։ Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, ժողովէն առաջ խորհրդակցութիւններ կատարած են երեք նախարարները, միջին ճամբայ մը գտնելու համար։ Օրակարգին մէջ արձանագրուած են այն բոլոր խնդիրները որոնք անմիջական լուծում կը պահանջեն։

Այդ խնդիրները այնքան ծանրակշիռ հանգամանք ունին որ, չեն կրնար լուծուիլ պարզ խօսակցութիւններով։ Թերեւս եզրակացութեան մը յանգին Գերմանիոյ վերազինման մասին, եւ առժամեայ պայմանագիրներ կնքուին, արեւմտեան Գերմանոյ գրաւման կարգուսարքը բարեփոխելու համար։ Այդ պարագային, պիտի ջնջուին մարզպանութիւնները եւ դաշնակից պետութեանց վեթօն։ Գրաւման բանակները կրնան մնալ, յանուն Եւրոպայի պաշտպանութեան։ Դաշնակիցները իրենց կը վերապահեն միջամտելու իրաւունքը, եթէ ներքին տագնապ մը ծագի, եւ համայնավարական կամ ֆաշական վտանգ մը սպառնայ Գերմանիոյ։ Ճափոնի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ կնքուած դաշնագրին ալ կրնայ օրինակ ծառայել, տեսակ մը զինակցութիւն հաստատելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ։

Ֆրանսա միշտ կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, — նախ եւրոպական բանակ, յետոյ վերահաստատում Գերմանիոյ գերիշխանութեան։

✕ Երեքշաբթի օր շատ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունեցան Պ. Պ. Էչիսըն եւ Ռոպէր Շուման, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Հնդկաչինի եւ Մարոքի մասին։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Շուման խնդրած է աւելցնել ամերիկեան օգնութիւնը Հնդկաչինի մէջ, եւ կատարեալ համաձայնութեամբ գործել՝ Մարոքի մէջ։ Գալով Իտալիոյ, Ֆրանսա համաձայն է հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութեան, մանաւանդ հիմա որ հաշտութիւն կնքուեցաւ Ճափոնի հետ։ Պ. Շումանի կարծիքով, Երեք Մեծերը պէտք է համոզեն Իտալիան եւ Եուկոսլաւիան որ համաձայնին Թրիէսթէի մասին։

Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Պ. Էչիսընի հետ, Քորէայի պատերազմին, Գերմանիոյ վերազինման, Միջին եւ Մայր. Արեւելքի վերաբերեալ խնդիրներու մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. Էջ)

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից հրամանատարութիւնը հաստատեց թէ իր օդանաւերէն մէկը Սեպտ. 10ին սխալմամբ ռմբակոծեր է զինադադարի վայրը, Քաէսոնկ։ Հրամանատարութիւնը անհիմն հռչակելով միւս բոլոր ամբաստանութիւնները, կ'ըսէ թէ կարգապահական միջոցներ ձեռք առնուած են յանցապարտ օդաչուին դէմ։— Համայնավար հրամանատարութիւնը պաշտօնապէս մերժեց զօր. Րիճուէյի առաջարկը՝ զինադադարի վայրը փոխելու մասին։— Կռիւները կը շարունակուին զանազան վայրերու մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԱԲ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային մամուլը պարբերաբար կը յուզէ արաբ տարագիրներու խնդիրը, որ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ մեծ պետութեանց, սերտ կապ ունենալով Միջին Արեւելքի ապահովութեան եւ բարօրութեան հետ :

Ծանօթ է այս տարագիրներուն պատմութիւնը :

Չուզելով հրէական իշխանութեան տակ մնալ, հարիւր հազարաւոր Արաբներ փախան Պաղեստինէն : Հրեաները կ'ըսեն թէ իրենք երբեք չվտարեցին Արաբները. այլ ընդհակառակն յորդորեցին որ իրենց տեղերը մնան : Եւ անոնք որ մնացին, իրենց ներկայացուցիչներն ունին Իսրայէլի խորհրդարանին մէջ :

Միւս կողմէ, դիտել կուտան որ եթէ հեռացողները վերադառնան եւ իրենց նախկին գործերուն մէջ տեղաւորուին, այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ Իսրայէլացիները դուրս հանել, վասն զի ոչ միայն երկիրը սահմանափակ տարածութիւն ունի, այլ եւ ներգաղթը կը շարունակուի յարաճուն թափով :

Ուրեմն, արաբ տարագիրները դատապարտուած են մնալու հարեւան երկիրներու մէջ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ելք մը գտնել : Այս տարագիրներուն թիւը կը հաշուեն 830.000 (Արաբները՝ աւելի քան մէկ միլիոն) : Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անպաշտպան թշուառներ են, եւ կ'ապրին վրաններու տակ, զանազան կայաններու մէջ : Պարենաւորումն ալ Ազգաժողովը կը հոգայ, աւելի ճիշդ՝ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը : Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ, իբրեւ հետեւանք համատարած անորոշութեան :

Ամէնէն մեծ բազմութիւնը ինկած է Յորդանան, իր մօտաւորութեան պատճառով,— 363.000 հոգի : Արդ, Յորդանան ամէնէն աղքատն է բոլոր արաբական երկիրներուն մէջ : Այս թշուառները հոն ապաստանած են առանց դրամի, գործիքի կամ ստակի : Ի՞նչ կրնար ընել Յորդանանի կառավարութիւնը, երբ իր ելեւմուտքը կախում ունի Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութենէն :

Միւս արաբական երկիրներուն մէջ ալ աւելի փայլուն չէ իրենց վիճակը : Աննկարագրելի է, մանաւանդ, կիներուն եւ մանուկներուն թշուառութիւնը : Եւ այս տառապանքը՝ երեք տարիէ ի վեր : Ազգաժողովին մասնաւոր յանձնախումբը ուտելիք եւ հագուստ կը բաժնէ պարբերաբար, միշտ սպասելով որ գործնական եւ տեւական միջոցներ ձեռք առնուին :

Յանձնախումբը առանձնապէս քննելով մանուկներու խնդիրը, կամաւորներ հաւաքեց տարագիրներուն մէջէն, որպէսզի զբաղին անոնց կրթութեամբ :

Ինչպէս դիտել կուտայ իրազեկ մը, ծրագիրը շատ լաւ էր թուղթի վրայ. բայց գործնականին մէջ ամլութեան դատապարտուեցաւ : Կամաւորներուն մեծ մասը յանձն առած էր ամէն զոհողութիւն. բայց ապրուստի հոգը ջլատեց ամէնքն ալ : Ամսաթոշակ սահմանած էին 3000 ֆրանք, եւ խեղճերը հարկադրուեցան ուրիշ գործ փնտռել (ինչպէս մեր ուսուցիչները...) :

Ուրիշ պատճառներ ալ դժուարացուցին ծրագրին գործադրութիւնը. այնպէս որ հարիւր մանուկներէն հազիւ տասը կրցան տարրական կրթութիւն մը առնել : Մնացեալները իրենց բախտին ձգուելով, հասակ նետեցին անտիրութեան եւ թշուառութեան մէջ, ինչպէս Ռուսաստանի անապաստան մանուկները :

Չափահասներուն վիճակն ալ նոյնքան ցաւալի է : Հարիւր հազարաւոր տարագիրներուն մէջ իրար խառնուած են գիւղացիները, հովիւները, խանութպանները, ուսումնականները, — ամէնքն ալ անտանելի կացութեան մը մատնուած :

Անշուշտ այս վիճակը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ, ընկերային տեսակէտով : Մանաւանդ որ, Պաղեստինի Արաբները մեծ մասով դիւրագրգիռ են, նոյն իսկ սովորական վիճակի մէջ :

Ամերիկացի մը, Ճօն Պլէնֆորտ, վերջերս Ազգաժողովէն պաշտօն ստացաւ յատկապէս զբաղելու այս թշուառներով : Իր առաջին գործն եղաւ նոր վարկեր ստանալ : Ուստի ստիպողական կոչ մը ուղղեց Նախագահ Թրումընի, որ 25 միլիոնէն 50 միլիոնի բարձրացուց սահմանուած վարկը :

Ազգաժողովին պատուիրակը որոշեց այս գումարին միայն կէսը յատկացնել անմիջական պէտքերու, — ուտելիք եւ հագնելիք : Մնացեալ կէսը պիտի յատկացուի ընկերային ձեռնարկներու : Այսպէս, 180.000էն մինչեւ 1.200.000 ֆրանք պիտի տրամադրուի այն ընտանիքին որ յանձն կ'առնէ հողաբաժին մը մշակել՝ ապրուստ ճարելու համար, կամ իր արհեստը վերսկսիլ, եթէ արհեստաւոր է :

Տեղական թերթի մը թղթակիցը, որ մասնաւորապէս ուսումնասիրած է այս խնդիրը, դիտել կուտայ թէ համայնավարները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին, խանգարելու համար այս ծրագիրը : Չէ՞ որ ամէն տեղ ալ, տարագիրներու թշուառութիւնը կը շահագործեն կուսակցական - քաղաքական նկատումներով :

Ուրեմն, անոնք տարագիրներուն մէջ մտնելով, կը պատուիրեն որ չխաբուին Մ. Նահանգներու ծրագիրներէն :

Ինչպէս կը բացատրէ թղթակիցը, Կոմինֆորմին գործակալները ամէն տեղ կը փսփսան թէ Մ. Նահանգները արաբական երկիրներու մէջ տեղաւորելով տարագիրները, կ'ուզեն աժան բանուորներու վերածել զանոնք եւ զարկ տալ իրենց զինուորական պատրաստութեանց :

Միեւնոյն ատեն, անոնք համաձայն չեն որ այս տարագիրները տեղաւորուին Պաղեստինի Իսրայէլեան բաժնին մէջ, այլ կը պահանջեն վերադառնալ Պաղեստինի արաբական մասը : Արդ, Պաղեստինի այդ մասը Յորդանանի կցուած ըլլալով, հասկնալի է թէ ինչ ծրագիրներ կը հետապնդէ Կոմինֆորմը :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Կոմինֆորմին հրահանգները Յորդանանի կառավարութեան ձեռքն անցած են : Հրահանգներէն մին կը թելադրէ ամէն գնով խափանել արաբական երկիրներուն եւ Իսրայէլի վերջնական հաշտութիւնը :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Պլէնֆորտի ծրագիրը կը գործադրուի, հակառակ այս խաղերուն : Արաբական երկիրները չեն մերժեր հող տրամադրել տարագիրներուն : Ընդհակառակն, Արաբական Դաշնակցութեան վերջին համագումարին մէջ, Եգիպտոս պատրաստակամութիւն յայտնեց տեղաւորելու 120.000 տարագիրներ, Կազայի շրջանին մէջ : Իրաք՝ 200.000 հոգի, Յորդանան՝ բոլոր անոնք որ իր սահմաններուն մէջ կը գտնուին : Դժբախտաբար տրամադրուած բոլոր հողերը անջրդի անապատներ են եւ կը կարօտին ջրաբաշխական բազմածախս ձեռնարկներու :

Թ. Ա. Թ.

Մտածել եւ գրել ըստ հրամանի

ԽՄԲ.— Կիրակի օր հրատարակեր էինք Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթին՝ Փրավտայի քննադատականը՝ Հայաստանի գրական - գեղարուեստական գործունէութեան մասին :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Երեւանի Գրողների Միութիւնը անմիջապէս նիստ գումարեց, տրուած դասէն օգտուելու եւ ըստ այնմ գործելու համար :

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Յուլիս 5ի թիւէն կ'արտատպենք այդ նիստին ատենագրութիւնը, իրենց շարադրութեամբ :—

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԼԵՆՈՒՄ

Տեղի ունեցաւ Հայաստանի Սովետական Գրողների Միութեան պլենումը : Պլենումը քննութեան առաւ սովետահայ գրականութեան յետագայ զարգացման միջոցառումների հարցը :

Պլենումը նշեց, որ Համ Կ (բ.) Կ. Կենտկոմի իդէոլոգիական հարցերի վերաբերեալ պատմական որոշումներից յետոյ սովետահայ գրականութիւնը ձեռք է բերել զգալի յաջողութիւններ :

Տեղի է ունեցել արմատական շրջադարձ թեմատիկայի բնագաւառում : Եթէ Համ Կ (բ.) Կ. Կենտկոմի պատմական որոշումներից առաջ մեր գրողները միակողմանիօրէն տարւում էին պատմական հեռաւոր անցեալով, ապա 1946 թուականից յետոյ լոյս տեսած ստեղծագործութիւնների գլխաւոր թեման սովետական կեանքն է : Գրեթէ բոլոր ստեղծագործութիւնները նուիրուած են սոցիալիստական արդիւնաբերութեանը, գիւղատնտեսութեանը, Հայրենական պատերազմին, ՍՍՌՄ ժողովուրդների եղբայրութեանը, ռուս ժողովրդի առաջատար դերին, անգլ-ամերիկեան իմպերիալիզմի ոտնձգութիւնների մերկացմանը Մերձաւոր Արեւելքում եւն. :

Սովետահայ գրականութեան յաջողութիւններն, առանձնապէս զգալի են պոեզիայի, մանկական գրականութեան եւ դրամատուրգիայի ասպարէզում : Դրա հետ միասին սովետահայ գրականութեան մէջ կան լուրջ թերութիւններ, որոնցից գլխաւորը գեղարուեստական արժէքի ետ մնալն է : Մի շարք երկերի լեզուն քիչ արտայայտչական է, նրա մակարդակը ցածր է հայ ժողովրդի ժամանակակից լեզուական կուլտուրայի մակարդակից :

Պլենում հանդէս եկած գրողներ Գ. Սարեանը, Հր. Քոչարը, Ն. Զարեանը, Հմ. Սիրասը, Ա. Յովսէփեանը, Գ. Էմինը, Գ. Սեւունցը արդարացի քննադատութեան ենթարկելով Հայաստանի Ս. Գրողներ Մ.-ութեան ստեղծագործական սեկցիաների աշխատանքը, առաջարկեցին ստեղծել իսկական ստեղծագործութեան մթնոլորտ, որը նըպաստի գաղափարապէս յագեցուած, բարձր գեղարուեստական վէպերի, վիպակների, պատմուածքների, պօէմների, բանաստեղծութիւնների, դրամատիկական ստեղծագործութիւնների լոյս ընծայմանը : Ելոյթ ունեցողները առանձին ուշադրութիւն նուիրեցին պրոֆեսիոնալ վարպետութեան բարձրացման հարցերին, որոնք անխզելիօրէն կապուած են գրողների կողմից սովետական մարդկանց կեանքի բազմակողմանի եւ խոր ճանաչման հետ, այն մարդկանց որոնք գործունէութեան բոլոր ասպարէզներում ցուցաբերում են սոցիալիստական նոր մարդու հիանալի գծերը :

Քննարկուած հարցի առթիւ պլենումն ընդունեց ծաւալուն որոշում :

Սովետական գրականութեան գլխաւոր խնդիրը, ասուած է որոշման մէջ, պլենումը համարում է իդէոլոգիական հարցերի վերաբերեալ Համ Կ (բ.) Կ. Կենտկոմի որոշումների յետագայ անշեղ կենսագործումը, սովետահայ գրականութեան վերաբերեալ ՀԿ (բ.) Կ. 15րդ համագումարի որոշումների իրագործումը, սովետահայ գրողների բոլոր ուժերի մոբիլիզացիան սովետական իրականութիւնը արտացոլող գաղափարական եւ գեղարուեստական բարձրարժէք երկեր ստեղծելու համար :

Պլենումը պահանջեց վճռականօրէն բարելաւել միութեան վարչութեան եւ քարտուղարութեան գործունէութիւնը, վարչութեան նիստերում սիստեմատիկօրէն քննարկել սովետահայ գրականութեան հրատապ խնդիրները, բարձրացնել վարչութեան եւ նրա անդամների դերը գրական ստեղծագործութիւնների, առանձնապէս արձակի որակի բարձրացման գործում : Արմատապէս բարելաւել ստեղծագործական սեկցիաների աշխատանքը, դրանք դարձնելով իսկական ստեղծագործական լաբորատորեաներ գրողներին օգնելու համար : Սեկցիաներում կազմակերպել նոր ստեղծագործութիւնների քննարկումը մինչեւ նրանց լոյս տեսնելը :

Ընդունուած որոշման մէջ առանձին ուշադրութիւն է նուիրուած սովետահայ գեղարուեստական գրականութեան լեզուական կուլտուրայի բարձրացման, այն խնդիրների անշեղ կատարման հարցերին, որոնք բխում են լեզուաբանութեան վերաբերեալ ընկեր Ի. Վ. Ստալինի հանճարեղ ուղեցոյց ծառայող աշխատութիւններից : Առաջիկայում ստեղծագործական սեկցիաներում քննարկուելու են երկերի լեզուի որակի հարցերը :

Գրողների գեղարուեստական վարպետութիւնը բարձրացնելու նպատակով պլենումը միութեան քարտուղարութեան յանձնարարեց սիստեմատիկօրէն կազմակերպել զեկուցումներ եւ դասախօսութիւններ գրականութեան, յատկապէս սովետական գեղարուեստական գրականութեան, կարեւորագոյն հարցերի շուրջը : Կազմակերպել ինչպէս ժամանակակից ռուսական գրողների, այնպէս էլ Հայ, ռուս, արեւմտաեւրոպական գրականութեան կլասիկների երկերի խոր ուսումնասիրութիւնն ու քննարկումը, ուշադիր վերլուծման ենթարկելով ականաւոր գրողների գեղարուեստական ոճը, նրանց լեզուական կուլտուրան, երկերի կոմպոզիցիոն կառուցումը :

Պլենումը դրեց երիտասարդ գրողների հետ տարուող աշխատանքը ուժեղացնելու անհրաժեշտութեան հարցը, նրանց ստեղծագործական օգնութիւն ցոյց տալու, նրանց երկերի գեղարուեստական մակարդակը բարձրացնելու համար ստեղծւում է մշտապէս գործող սեմինար, որի պարապմունքների ղեկավարման գործում ներգրաւուելու են խոշոր, փորձուած գրողներ : Միութեան վարչութեան անդամներին կցւում են երիտասարդ գրողներ, վերջիններիս անհրաժեշտ ստեղծագործական օգնութիւն ցոյց տալու համար :

Հայաստանի Սովետական Գրողների Միութեան գլխաւոր խնդիրներից մէկը համարելով գրական քննադատութեան ետ մնալու վերացումը, պլենումը բոլոր քննադատներին պարտաւորեցրեց լուրջ ուշադրութիւն նուիրել սոցիալիստական ռեալիզմի պրոբլեմների, սովետական գրականութեան տեսութեան կարեւորագոյն խնդիրների, հայ արձակի ետ մնալու պատճառներու խոր վերլուծմանը : Պլենումը դրա հետ մէկտեղ գրական մամուլից պահանջեց էլ աւելի ծաւալել բոլշեւիկեան սկզբունքային քննադատութիւնը, լայնօրէն լուսաբանել սովետահայ գրականութեան արմատական խնդիրները :

« Գրական Թերթ »ի եւ « Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ » ժուռնալի խմբագրութիւններին առաջարկուեց արմատապէս փոխել իրենց աշխատանքի ոճը, բարձրացնել քննադատական յօդուածների ու ռեցենզիաների պրոֆեսիոնալ մակարդակը, դառնալով գրական նոր կադ-

Թրքապատում

ԱՐԱՐԱՏ ԲԱՐՁՐԱՑՈՂ լեռնագնացներէն մէկը ենթասպայ մը, Միւհիր Գըրաքիւրճէ, յայտարարեր է Թուրք թերթերուն.

— Զարմանքով տեսայ որ այդ վայրը, տեւաքով տարօրինակ եւ սակայն խիստ վեհափառ լերան վրայ թէ կը մսիմ եւ թէ կը քրտնիմ։ Շատ կը ցաւիմ որ լերան վրայի բնակիչներուն չկրցայ հանդիպիլ, հակառակ անոնց ոտքի հետքերուն։ Դրօշակը պարզած առենս աչքերս լեցուեցան ։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ.— Թուրք թերթերը զանազան պատմութիւններ կը հրատարակեն երեսփ. ընտրութեանց պայքարին առթիւ ։ Քանի մը նմոյշներ .—

Գըրըչէհիրի մէջ ժողովներ գումարեցին երեք տարբեր կուսակցութիւնները ։ Մասնաւորապէս «Միլլէթ»ի ճառախօսները կրակ տեղացին։ Օսման Պէօլիւքպաշի ըսաւ իր ճառին մէջ .

— Ձեզի բարեւ կը բերեմ անդրի աշխարհէն, ինծի համար կ'ըսէին թէ մեռած եմ։ Հալք կուսակցութիւնը կը նմանի դաւաճան մօր մը որ իր զաւակներուն կաթ չի տար, իր իսկ փորած հորին մէջ ինկաւ ան։ Ազգը այս փորձանքէն փրկուելու համար քուէ տուաւ Դեմոկրատներուն, այսինքն գառնուկի մորթ հագած գայլերուն ։ Ներման օրէնքը ելաւ եւ շատ մը հին չարիքներ զերծ մնացին դատավարութենէ ։

Դեմոկրատ ճառախօսը, Սամէտ Աղաօղլու, ըսաւ .

— Թուրք ազգն է որ իրագործեց սա փառաւոր յեղաշրջումը, եւ ջախջախիչ առաւելութեամբ իր վստահութիւնը յայտնեց Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Կ'առարկեն թէ մեր սեղաններուն առջեւ բազմեր ենք, երկրին ցաւերով չենք զբաղիր։ Ով որ բողոք մը ունի որեւէ պաշտօնատարի դէմ, թող յայտնէ անմիջապէս, կառավարութիւնը միշտ տրամադիր է հանրութեան հետ շփման մէջ մտնելու ։

Մեր կարեւորագոյն դատերէն մին ալ անկրօնութիւնն էր։ Մեր երկիրը եկող ցուցահեններուն վիզը անգամ խաչեր կը գտնուէին, մինչ մեր կրօնքին վերաբերեալ ամէն ինչ շատ տեսան (անկցին, ձայներ)։ Անկրօն ազգ մը չի կրնար ապրիլ։ Ամէն ազգ կրօնք մը ունի։ Ուսանող մը հիմա կրօնական դաս կը ստանայ (Պռավօ, ձայներ)։

Պիլէճիքի մէջ Հալքեան խօսնակներ կը պատրաստուէին կրօնքը քաղաքականութեան գործիք ընելու, վերջին պահուն հրաժարեցան իրենց այս նպատակէն։ Դեմոկրատները յարձակեցան դարձեալ Գասըմ Կիւլէքի վրայ եւ ըսին.— Կրնանք ապացուցանել թէ այս մարդը առանց ապտէսթի Նամազ կ'առնէ որ, իսլամական կանոններուն դէմ է ։

× Տէնիզլիի մէջեւս սատկացած էր ընտրաբերի դատախազական իսկական դարբնոց ։

× Պլենումը քննարկեց կազմակերպական հարցեր ։

Հայաստանի Սովետական Գրողների Միութեան պատասխանատու քարտուղար ընտրուեց ընկեր Գ. Բորեան, քարտուղարներ ընտրուեցին ընկ. ընկ Ս. Սողոմոնեան, Ստ. Զօրեան, Գ. Տէր Գրիգորեան, Հ. Մկրտիչեան ։

կան քարոզութիւնը ։ Անծանօթ եւ հսկայ մարդ մը ահագին քար մը բռնած, յարձակած է այն կառքին վրայ ուր երեսփոխանական թեկնածուներ կային ։

× Պալըքէսիրի մէջ, Սամսունի երեսփոխան Ֆէրիտ Թիւզէլ նախկին վարչապետ Կիւնալթայի վրայ կրակ ժայթքեց եւ ըսաւ. «Մենք բարոյապէս այս մարդուց լեզուն պիտի կտրենք։ Ազգ. Ժողովի փոխ նախագահ Սըտքը Եըրճալը ալ Հալք կուսակցութիւնը նմանցուց մեռելի մը որ իր մեղքերուն համար թողութիւն կը խնդրէ ։

Ի՞ՆՉ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այս վերնագրին տակ՝ Հայտէլպէրկի «Ռայն-Նէքար - Ցայթունկ» թերթին մէջ փրոֆ. Հանս Ֆոն Էքարթ երկար գրութիւն մը հրատարակած է ուր հանգամանօրէն կ'անդրադառնայ Կարսի եւ Թրքական Հայաստանի մասին Խ. Միութեան ըրած առաջարկներուն, (այդ հողերը կցել Խ. Հայաստանին)։

Փրոֆէսորը կը յիշէ Խ. Միութեան կողմէ 1922ին Թուրքիոյ ձգուած հողամասերը, հայկական ազատագրական ձգտումները եւ երազը, ամերիկեան հոգատարութեան խնդրանքը՝ որ մերժուեցաւ Մ. Նահանգներու այն ատենի «մեկուսացման» քաղաքականութեան պատճառով։ Կը պատմէ թէ Ռուսիա չորս անգամ Հայաստան մը խոստացաւ եւ չգործադրեց (1828, 1855, 1877 եւ 1920) ինչպէս որ Անգլիան ալ հակառակեցաւ Հայաստանի ամբողջացման ։

Յօդուածագիրը հետաքրքրական բաղդատութիւն մը կ'ընէ Սթալինի եւ Լորիս Մելիքոֆի միջեւ, որ 1881ին կարճ ժամանակ դիկտատոր կոչուեցաւ ցարին կողմէ եւ խաղաղութիւն բերաւ երկրին, իբրեւ «սրտի դիկտատոր» ։

Ի վերջոյ կուգայ այն եզրակացութեան թէ Խ. Միութիւնը կը ձգտի նոյն ձեւով ամբողջացնել Հայաստանը ինչպէս ըրաւ Ուքրայինայի կցումով կամ Լեհաստանի ամբողջացումով։ Կ'ընդունի թէ հայ ժողովուրդը իրաւունք ունի միացման եւ ամբողջացման, բայց վիճելի կը գտնէ ներկայ Հայաստանի անկախութիւնը ։

Գրութեան կցուած է քարտէս մը, իբրեւ Հայաստան նշանակելով պատմական Հայաստանը ամբողջապէս, կեդրոնը՝ երեք սահմաններու (Թուրքիա, Պարսկաստան, Խ. Միութիւն)։

Տ. Ֆ.

ՔԱԼՄՈՒՔՆԵՐԸ ԱԼԱՍՔԱ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Համաշխարհային Բ. պատերազմին, երբ գերման բանակները գրաւեցին Հիւսիսային Կովկասը, Քալմուքները գործակցեցան անոնց։ Յետոյ, նահանջի ընթացքին զանգուածօրէն միացան գերման բանակին եւ հասան Գերմանիա։ Պատերազմէն ետք մերժեցին վերադառնալ իրենց հայրերու երկիրը, ուր եկած էին Ճենկիզ խանի ժամանակ ։ Իբրեւ D. P. մնացին Միւնիխի շրջակայ գաղթակայաններուն մէջ ։

Տարագիրներու միջազգային հաստատութիւնները ի զուր փորձեցին զանոնք տեղաւորել զանազան երկիրներու մէջ. որովհետեւ 800 Քալմուքները կը մերժէին իրարմէ բաժնուիլ եւ կ'ուզէին միասին բնակիլ որեւէ տեղ ։

Մինչեւ հիմա չէր գտնուած երկիր մը որ ընդունէր զանոնք իր հողերուն վրայ, ցեղային տարբերութիւնը (մոնկոլեան) եւ օտար զանգուածներու մէջ չլուծուելու խոր ձգտումը արգելք կը հանդիսանային ։

Միացեալ Նահանգները իբրեւ միակ լուծում առաջարկեցին Ալասքա հաստատուիլ։ Հիմա անոնք պիտի փոխադրուին Էսքիմոներու երկիրը ուր պիտի աշխատին իբրեւ ձկնորսներ, անտառահատներ եւ հողագործներ ։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Օգոստոս 25ին Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական հիւանդանոցին մէջ մեռած է Բարսեղ Օհանեան, եգիպտահայ գաղութի հին սերունդի արժանաւոր զաւակներէն։ Հանգուցեալը մօտ 25 տարիէ ի վեր դառնացած եւ քաշուած էր ազգային գործերէն ։ Ոչ իսկ ազգական մը ունէր որ խնամէր զինքը խոր ծերութեան մէջ ։

× Դարձեալ Աղեքսանդրիոյ մէջ մեռած է, Սեպտեմբեր 4ին, ուրիշ հանրային դէմք մը, Փոլ Սուրկունեան։ Ուսումը ստացած էր Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանին մէջ։ Իր մտաւորականի կարողութեան կը միացնէր առեւտրականի ձիրքերը։ Ծխախոտի մասնագէտ էր, Մելքոնեան հաստատութեան վարիչներէն եւ Աթինա գործարանին հիմնադիրը։ Ունեցած է ազգային բեղուն գործունէութիւն։ Գուրգուրանքով պահած էր Ա. Խատիսեանի ի պատիւ Գահիրէի մէջ տրուած հացկերոյթին ճաշացուցակը զոր նուիրեց Հ. Յ. Դ. Փարիզի Թանգարանին ։

Առողջութիւնը քայքայուած էր 1942էն ի վեր, տան մէջ փակելով զինքը։ Մեծապէս կը խանդավառուէր «Յուսաբեր»ի Տան շինութեամբ ։

× Հեռաւոր Հավանայի մէջ (Քուպա) մեռած է Գ. Ա. Կարապետեան, որ 29 տարի առաջ հոն հաստատուած էր, ունենալով սեփական գործ, տուն եւ կալուած։ Միշտ կ'աջակցէր հանրօգուտ ձեռնարկներու։ Թղթակից մը կը գրէ թէ Հայոց խանութները փակուեցան այդ օրը, ի նշան սուգի։

ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՄԸ

Մեր աշխատակիցը, Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեան հայերէնէ գերմաներէն բառարան մը պատրաստած էր տասնեակ մը տարիներ առաջ։ Կ'իմանանք թէ տպագրութիւնը աւարտելու վրայ է։ Արդէն տպուած են 25 պրակներ եւ կը յուսացուի մինչեւ տարեվերջ հրապարակ հանել ամբողջ գործը։ Բառարանը կը պարունակէ ոչ միայն գրական այլեւ բազմաթիւ նորակերտ եւ գիտական բառեր, ինչպէս եւ գաւառաբարբառներէ ընտրուած բառեր, ասացուածքներ եւ հայկական իւրայատուկ դարձուածքներ։ Գիրքը պիտի բաղկանայ մօտ 550 մեծադիր երկսիւնակ էջերէ ։

Որքան գիտենք, ցարդ գոյութիւն չունէր հայերէնէ գերմաներէն բառարան մը, ուրեմն այս հրատարակութիւնը առաջինն է իր տեսակին մէջ։

Հրատարակութեան ծանր աշխատանքը ստանձնած է Միւնիխի Օլտընպուրկ հրատարակչականը։ Փափաքողները կրնան դիմել անոր ուղղակի կամ հեղինակին միջոցաւ։ Հրատարակչականին հասցէն է. Verlag R. Oldenbourg, München 1 (Germany) ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ՍԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Անցայ փողոցը եւ մտայ հանրային պարտէզը։ Ասֆալտապատ ծառուղիների վրայ ճերմակ գլխարկով սպասուհիները կը վարէին մանուկների կառքերը։ Մանուկներ ուրախ զուարթ խաղում են աւազների հետ։

Ինչքան ճաշակով են հագցնում Ֆրանսացիները իրենց երեխաներին։ Ինչքան շնորհալի են աղջիկները եւ ինչքան վայելուչ մանչերը։ Ամէն ինչ լաւ է այստեղ, սկսած հսկիչից մինչեւ քարայրները ու արձանները։ Ամէն ինչից բուրում է ճաշակ եւ վայելչութիւն։ Ասել որ այդ բոլորը կերտուած է նաեւ ինձ համար։ Կարող եմ ճեմել ծառուղիներով այնքան ինչքան հոգիս ցանկանում է, ծծել ծաղիկների բոյրը եւ հանգչել նստարանների վրայ։ Մէկ վայրկեան ինձ թուաց, որ այդ պարտէզը ինձ է պատկանում, որ ես տէր տիրականն եմ այստեղ, ճիշդ է որ այդ տէրը մի քիչ անօթի է այս վայրկեանիս, մի քիչ, շատ քիչ ···

Վեցամսեայ մի մանչուկ պտոյտ է կատարում հեծանիւով։ Ձախ ձեռքին բռնած ունի պակսիմատ, իսկ աջով վարում է ղեկը, ճարպիկօրէն նրան հալածում է մէկ ուրիշը, ահա նրանք հաւասարուեցին, վար իջան հեծելանիւներից եւ ըսկսան խօսակցութիւն ինչ որ բանի մասին։ Պակսիմատը խանգարում էր պատանուն, նրա շարժումները ազատ չէին։ Նա դրեց պակսիմատը նստարանի ափը ու սեղմելով բռունցքները, իր խօսակցին ցոյց էր տալիս տասը թիւը ։

Իմ ուշադրութիւնը գրաւում էին ոչ թէ թիւը, մանչուկները կամ հեծանիւները, այլ պակսիմատը։ Աչքերս սեւեռել եմ պակսիմատի վրայ եւ ամբողջ հոգով ցանկանում եմ, որ մանչուկը մոռանայ պակսիմատը։ Մտքիս թելը դեռ չաւարտած, երկու մարզիկները ճարպիկօրէն նստան հեծելանիւները, սլացան իրար ետեւից։ Նրանք արդէն շատ հեռու են։ Ակնթարթում մօտենում եմ նստարանին ու յափշտակում պակսիմատը։ Մէկ ծայրը չկայ, յստակ նշմարում եմ մանչուկի փոքրիկ ատամների հետքերը։ Պակսիմատը նուրբ է, թեթեւ, առանց շտապելու, երկարացնելու համար հաճոյքս, ուտում եմ մնացուկը։ Կարծես այդ բոլորը երազ լինէր։ Թուում է ինձ, թէ ես չեմ կերել պակսիմատը, շրթներիս վրայ մնացել է իր անուշ համը միայն, նման առաջին համբոյրից մնացած համի։ Պակսիմատը եթերային էր եւ այնպէս անուշ որ ես երբե՛ք կերած չէի ։ Ինձ թուաց, որ ես անօթի չեմ, այլ ատամներս են ուզում միս յօշոտել, ծնօտս եւ լեզուս են պահանջատէր ։

Երկու վայելուչ տիկիններ, կարմիր փոքրիկ հովանոցներով անցան քովէս եւ բազմեցան նստարանի միւս ծայրը։ Երբ հովանոցները բաց էին, նրանց դէմքերը վարդագոյն էին, հիմա շուքի տակ ներկուեցան կանանչ գոյնով, քիթերը բոսոր։ Հեշտալի բոյր զգացի, նրանց օծանելիքների բոյր գլխի պտոյտ պատճառեցին ինձ։ Ճաշակելիքս հասել էր այնպիսի նրբութեան, որ զգում էի մասնակի հոտը բատիստ հագուստի, ձեռնոցների ու անմոռանալի բոյրը ժանեկաւոր թաշկինակի, որով հովհարի պէս թափահարում էր տիկիններից մէկը։ Անծանօթ այս կիների շրջանում ես ինձ շատ լաւ էի զգում։

Յենած նստարանին, լսում եմ երաժշտութիւնը նրանց ծոյլ շաղակրատանքի։ Մէկ վայրկեան նրանք լռեցին, զգացի, որ ինձ են ուսումնասիրում։ Մէկը նրանցից դառնալով անգլերէն ասաց.

— Նայեցէք, սիրելիս, ինչքան գունատ է։

— Այդ ծառերի կանաչութիւնից է ։ Դուք եւս կանաչ էք, սիրելիս ։

Ոչ մէկ մկան չշարժեցաւ դէմքիս վրայ ։ Ես շարունակում էի մնալ նստարանի վրայ, ամբողջ հոգիով ցանկանում էի, որ նրանք շարունակեն խօսիլ իմ մասին, կարօտ էի զգում որեւէ մէկի կարեկցութեան։

Օհ, ասէք եւս մէկ քանի խօսք, զմայլելի տիկիններ, խօսէք ինձ հետ, հպէք ձեր նուրբ մատներով ճակատիս տեսէք, տեսէք ինչքան յոգնած եմ ։

Աչքերս փակած, սկսայ երեւակայել, ինչպէս նրանք խոնարհեցին գլուխները, կռահելով անմիջապէս, թէ անօթի եմ, առաջարկեցին հետեւիլ իրենց, նստեցրին իրենց կառքը եւ տարան տուն ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

Անգլիո-իրանեան վէճը

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը կ'աշխատի համոզել Իրանի վարչապետը որ զգուշանայ ծայրայեղութիւններէ: Երէկ ղրկուած պիտի ըլլար այն վերջնագիրը որ 15 օր պայմանաժամ կուտայ Անգլիոյ, բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Կ'ըսուի թէ Շահն ալ վարչապետէն պահանջած է յետաձգել վերջնագրին յանձնումը, մինչեւ որ ինք Թէհրան վերադառնայ եւ կարգայ:

Իրանի փոխ - վարչապետը, Ֆաթեմի, յայտարարեց թէ բանակցութիւններ կը կատարուին արեւմտեան եւ արեւելեան երկիրներու հետ, հակազդելու համար Անգլիոյ ձեռք առած անտեսական միջոցներուն: Թէհրանի մէջ կը յուսան շուտով ստանալ Ամերիկայի խոստացած 25 միլիոն տոլարի գումարը, որով կարելի պիտի ըլլայ հոգալ անմիջական ծախքերը, պետական պաշտօնեաներու թոշակները եւն.:

Անգլիոյ տնտեսական ճնշումին հետեւանքով 20 % բարձրացաւ տոլարը, 54 րիալէն 65ի հասնելով, ինչ որ տեսնուած չէր երեք տարիէ ի վեր: (Օրինական գինը 33 րիալ է): Սթերլինն ալ 155ի բարձրացաւ (անցեալ շաբթու 135 էր):

Հեռագրի մը համաձայն, Իրանի վարչապետը այս անգամ ալ կը սպասէ Պ. Հէրիմընի միջնորդութեան. բայց Թրումընի խորհրդականը. շատ լաւատես չէ, նկատի առնելով Անգլիոյ վճռական դիրքը:

Թէհրանի բրիտանական դեսպանը Շահին այցելեց Գչ. օր, պարզելու համար իր երկրին տեսակէտը: Անգլիա կը մերժէ բանակցիլ սպառնալիքի կամ վերջնագրի տակ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ պիտի չաւելնան, համաձայն պաշտօնական յայտարարութեան մը: Կառավարութիւնը մերժած է երկաթուղիներու վարչութեան առաջարկը եւ ուրիշ միջոցներ պիտի խորհի, բացը գոցելու համար: Փարիզի երթեւեկի գիներն ալ նոր յաւելում պիտի չկրեն, համաձայն նոյն աղբիւրին:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորին առողջական վիճակը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ծորճ Զ. Լոնտոն վերադարձաւ բժիշկներու խորհուրդով, խնամուելու համար: Մէկդի դրուած է գաղթավայրերը այցելելու ծրագիրը:

ՉԵԽԱԿԱՆ կառախումբ մը ժամը 100 քիլոմեթր արագութեամբ սուրալով արեւմտեան Գերմանիա մտաւ: Մեքենավարը յայտարարեց թէ ինք եւ ուրիշ 20 ճամբորդներ ապաստան կը փնտռեն, անտանելի գտնելով իրենց երկրին կարգուսարքը, իսկ միւս 77 ուղեւորները կ'ուզեն վերադառնալ: Առաջին անգամ է որ այսպիսի դէպք մը կը պատահի:

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ հաշտութեան բանակցութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենային Գչ. առտու, Փարիզի մէջ, յետաձգուեցան անորոշ ժամանակով: Պարագաները նպաստաւոր չեն համարուիր առ այժմ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ մարեշալ Փափագոս շահած է 115 աթոռ՝ 250ի վրայ, զօր. Փլասթիրաս՝ 70, Վենիզելոս՝ 52: Ուրեմն ոչ մէկը ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը վայելէ, ինչ որ կատարեալ անելի մը պիտի մատնէ երկիրը: Շատեր նոր ընտրութիւն կը պահանջեն:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ պայմանագրին անմիջական վաւերացումը պահանջեց Հրէական համագումարին գործադիր մարմինը, մասնաւոր բանաձեւ մը քուէարկելով: Առաջին առթիւ վաւերացում կը պահանջէ Մ. Նահանգներէն, Անգլիայէն, Խ. Միութենէն եւ Չինաստանէն, դիտել տալով թէ «աշխարհի ներկայ լարուած կացութեան մէջ, երբ հաւանական են ապագայ ընդհարումներ, ժողովուրդներու եւ խմբաւորումներու բնաջնջումներ կրնան կատարուիլ»: (Ֆրանսա վաւերացուցած է պայմանագիրը):

Պ. ՉԸՐՉԻԼ, որ Փարիզ հասած էր Բշ. օրը, առջի օր ուզեց ներկայ ըլլալ Ազգ. Ժողովին վիճաբանութեանց, բայց ժողովասրահը պարապ էր: Նիստը վերջացած էր ժամը 4.40ին. ինք հասաւ ժամը 5ին, եւ գոհացաւ խօսակցելով Պ. Էռիոյի հետ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ Գչ. օր ժողով գումարելով, որոշեցին պահանջել կառավարութենէն որ վերահաստատէ վաճառման ազատութիւնը, փոխանակ պարտաւորիչ գիներ որոշելու: Եթէ գոհացում չստանան, խանութները պիտի փակեն յառաջիկայ շաբթու: Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ժամադրութիւն խնդրած է ձեռնհաս իշխանութենէն, շաբաթ օրէն առաջ: Թերթերը կը գրեն թէ 6000 մսավաճառներ կը մասնակցէին ժողովին, ուր յուզումնալից տեսարաններ պարզուեցան: Ժողովականները կ'աղաղակէին — «Ազատութիւն, ազատութիւն, այլապէս խանութները կը փակենք»:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի պարահանդէս ցերեկոյթը 16 Սեպտեմբերի կիրակին, ժամը 3 — 21, Studio Colibri, 19a, rue Caumartin:

Իսկ տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտեմբեր 7ին, Cercle Militaireի մէջ:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է ընկեր Ցարուքիւն Եաղճեանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՊՈՄՈՆԻ Կ. Խ.Ի ԴՊՐՈՑԻ

Արձանագրութեան համար, կը խնդրուի ծնողներէն դիմել եկեղեցւոյ յարակից սրահը, ամէն հինգշաբթի 2—4, սկսելով Սեպտ. 13էն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Վարուժան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Բարուհիի եւ ընկեր Շ. Նարդունիի՝ Պ. ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Պ. ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԳԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ave. Ar. Briand:

ԼԻՈՆ.— Համախմբ. Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 71 րիւ Պօնէլի սրճարանին ժողովասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Զեկուցում պատգամ. ժողովի եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Արուսեակ Զիրիշկիրճեան (ծնեալ Շիրինեան), Երզնկացի, Ամերիկայէն՝ կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Գայիանէ եւ Արփիկ: Տեղեկացնել Տիկին Սինանեանի, 31 rue de Nice: Alfortville (S.)

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզեմ արհեստաւոր մը (այր կամ կին), փիքիսր տը դիժի համար: Ապահով գործ: Ի հարկին բնակութեան դիւրութիւն միասին աշխատելու համար:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիկին ՍԻՆԱՆԵԱՆի, 31 rue de Nice, Alfortville (S.), օթօպիւս 103:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատանի մը դերձակի քով աշխատելու համար, նախընտրելի է որ քիչ մը վարժ ըլլայ:

Դիմել Պ. Աբէլեանի, 31 rue de Lac, Chaville:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63
Vendredi 14 Septembre 1951 Ուրբաթ 14 ՍԵՊՏԵՄԲ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6559-Նոր շրջանի թիւ 1970

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՁԵՌՔՈՎ

Վերամուտ է քանի մը շաբաթէն :

Արդէն կ'երեւան ազդեր՝ դպրոցներու վերաբացման մասին: Արձակուրդներէն վերջ, հանրային կեանքն ալ կ'աշխուժանայ հետզհետէ :

Հաւատա՞նք թէ եռանդն ու աշխատանքը պիտի կրկնապատկուին յառաջիկայ տարեշրջանին, լրացնելու համար բազմազան պահանջներ :

Պիտի սթափի՞նք, վերջապէս, նկատի առնելով այդ պահանջներուն ամէնէն հիմնականն ուստիպողականը, — նոր սերունդի փրկութիւն :

Այդ նոր սերունդը, երիտասարդութիւնը ինք պիտի թօթափէ՞ իր մեղկութիւնը եւ ծուլութիւնը: Ոչ թէ մեր սեւ աչքերուն, այլ իր իսկ բարիքին համար :

Աւելի մանրացնելով, անոնք որ ազգասիրութիւն կը հոլովեն օրն ի բուն, պիտի ըմբռնե՞ն թէ փրկութիւնը տունէն կը սկսի: Նախ իրենց զաւակները փրկել, որպէսզի համբանքը չպակսի :

Ամբողջ ծրագիր մը կը խտանայ այս հարցումներուն մէջ :

Դժբախտաբար ծրագիրները չեն որ կը պակսին, այլ կամքն ու աշխատանքը :

Երեսուն տարիէ ի վեր ծրագիրներ կը մշակուին, եւ հազիւ երեսուն օրուան ճամբայ կտրած ենք, հաւաքաբար :

Երեւակայութեան թռիչքներ՝ որքան որ կ'ուզէք: Մնապարծութեան եւ ինքնահաւանութեան մարզանքներ՝ ամէն ճակատի վրայ: Մնամէջ ելոյթներ՝ այս կամ այն ուղղութեամբ :

Իսկ երբ կարգը կուգայ իրական գործունէութեան, երբ գլուխներ եւ ձեռքեր կը փնտռէք խօսքերը գործի վերածելու համար,— ամայութիւն : Ու Նուազն անփառունակ մեկուսացում :

Տեսակ մը Կանայի հարսնիք: Ամէնքն ալ «զբաղած են» :

Եւ կամ — դուք առաջ անցէք, մենք ալ ձեր ետեւէն կը հասնինք :

Մատաղը կը հասնի, եւ տակաւին աղ պիտի հասցնեն ...

Սերունդը կը հալի, սրընթաց ելեւէջներով, եւ դեռ ծրագիրներու, միջոցներու մասին կը վիճին բանգէտները :

Հայերէնը օտար լեզու դարձեր է իրենց տունին մէջ: Իբրեւ հայերէն հրատարակութիւն՝ տարիներ առաջ գնուած վէպ մը, աղօթագիրք մը կամ երազահան մը պիտի գտնէք :

Եւ սակայն, բոլորն ալ Հայաստանի մասին կը խօսին — սովետակա՛ն, միացեա՛լ, եւայլն: Մէկը միւսին ասպարէզ կը կարդայ, լեզու թափելու համար ապագայի մասին:

Առանց ըմբռնելու որ ներկան է ապագային աւետաբերը կամ դուժկանը :

Երէկ Գաղտատէն սրտցաւ հայրենակից մը կ'ափսոսար .

— Աքսորական էինք, հայերէն սորվեցանք անապատին մէջ: Այսօր օտարին լեզուն է որ կը ծաղկի մեր զաւակներուն բերնին մէջ, մեր աչքերուն առջեւ: Դպրոցէն մինչեւ տուն: Արդեօք անո՞ր համար որ հալածանքը դադրեցաւ ...

Պարզապէս անոր համար որ սանձարձակ ազատութիւն կը վայելենք: Ազատութիւն՝ ծուլանալու եւ յօրանջելու: Ազատութիւն՝ անցեալը մոռնալու կամ հին փառքերով թմրելու: Ազատութիւն՝ սեփական ճրագին իւղը խնայելու եւ օտարին ելեկտրական լոյսերով շլանալու :

Կը թուի թէ մրցումի ելած են տարէցն ու երիտասարդը, չարաչար գործածելու համար այս ազատութիւնը :

Ձե՞ն զգար թէ ամէնէն առաջ իրենց մուխն է որ պիտի մարի, եթէ դարձ մը չփորձեն :

Թշնամին կէս ճամբան մնաց, իր դիւային ծրագրին գործադրութեան մէջ :

Մնացեալը մե՞նք պիտի լրացնենք: Մենք մեր ձեռքերո՞վ ...

Մենք այսպէս չէինք երէկ:

Ամէնէն անտանելի պայմաններն անգամ ոչ թէ կը տկարացնէին, այլ կը պրկէին մեր ջիղերը: Կամք եւ եռանդ կը ներշնչէին :

Այն ատեն կատարեալ գոյամարտ էր ինքնապաշտպանութեան կռիւը : Արիւնազանգ պայքար, ողջ մնալու համար:

Այսօր՝ պարզապէս աշխատանք: Հաւատք եւ յարատեւութիւն : Շ.

Ազգ. կալուածները Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (*Մարմարա*, 7 Սեպտեմբեր).—

Գոհունակութեամբ կը տեղեկանանք թէ փոքրամասնութեանց հանրապատկան կալուածներուն արձանագրութեան խնդիրը բարւոք լուծում մը գտած է : Հակառակ 2762 թիւ վաքըֆներու օրէնքին 44րդ յօդուածին բացորոշ տրամադրութեան, մասնաւոր հրահանգով մը երկար ատենէ ի վեր պատկան պաշտօնատուները դադրած էին ուեւէ գործողութիւն կատարելէ Փոքրամասնութեանց հանրապատկան կալուածներու արձանագրութեան (թեսճիլ) մասին :

Այս հրահանգին պատճառաւ Փոքրամասնութեանց կալուածները մատակարարող մարմիններուն ձեռքն ու ոտքը կապուած էր եւ տեղ տեղ մասնաւորներու անուան արձանագրուած կարգ մը կալուածներ նոյնիսկ վտանգի ենթարկուած էին կամ լայն դուռ բացուած էր ոտնձգութիւններու առջեւ:

Աւայժմ անունը վերապահելով, ի վիճակի ենք այս առթիւ յայտնելու թէ այս վնասակար հրահանգին պատճառաւ, մեր եկեղեցիներէն մէկուն մէկ կալուածը վերջերս ծախուած է կնոջ մը կողմէ, որուն ծնողքին անուան տանօք արձանագրուած էր կալուածը :

Արդ, բաւական ատենէ ի վեր Փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչներ պարբերական դիմումներ կը կատարէին, այս հրահանգը ջնջել տալու եւ 44րդ յօդուածին գործադրութիւնը վերահաստատելու համար :

Բարեխնամ Դեմոկրատ կառավարութիւնը իրաւացի գտնելով դանգատները եւ ընդ առաջ երթալով կատարուած դիմումներուն, վերցուցած է աժամեայ արգելքը :Ուրախ ենք յայտնելու թէ այսուհետեւ Փոքրամասնութեանց հանրապատկան կալուածներուն վերաբերեալ խնդիրները օրինական ճամբով հետապնդելու իրաւունքը վերահաստատուած է :

Այս ձեւով մեր Թաղային Մատակարար Մարմինները ի վիճակի պիտի ըլլան հանրային կալուածները արձանագրելու:

╳ Պոլսոյ «Ժամանակ»ն ալ (5 Սեպտ.) կը գրէ թէ Հայերու, Յոյներու եւ Հրեաներու համայնքային ! (համայնական) վարչական խորհուրդները եւ անոնց ենթակայ մարմինները պիտի ճանչցուին կառավարութեան կողմէ, իբրեւ բարոյական անձնաւորութիւն (շահսիյէթի հիւքմիէ):

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս որոշումը արդէն իսկ հաղորդուած է Իսթանպուլի կուսակալութեան, պաշտօնապէս ծանուցանելու համար իւրաքանչիւր համայնքի :

╳ Գարեգին պատրիարք եւ Եգիպտոսի առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Արմաշ գացած են Սեպտ. 8ի առտուն կանուխ, ընկերակցութեամբ ազգ. վարչութեան կարգ մը անդամներուն (Ժամանակ):

ԷՒ ՖՐԱՆՍԻ մէկ օդանաւը, որ կը բանի Փէրփինեանի եւ Օրանի միջեւ, անհետացած է Միջերկրականի վրայ: Օդանաւին մէջ կը գտնուէին 35 ուղեւորներ, երեքը մանուկներ :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը : Նախարարական խորհուրդը որոշեց նորէն բանակցիլ սէնտիքաներուն հետ, աշխատավարձքի եւ շարժուն սակացոյցի մասին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ անթելի խօսնակներէն մէկը, Սթեֆան Մարթաքա, որ մասնաւորապէս կը ձաղկէր Ամերիկան, սպաննուեցաւ անծանօթներու կողմէ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հանրապետութեան Բ. տարեդարձին առթիւ, կործանեալ նահանգներու դրօշները պարզուեցան Սեպտ. 12ին, խորհրդարանին վրայ (Տանցիկ, արեւելեան Փրուսիա, Շլեզիա եւն.): Վարչապետը թելադրեց Արեւելեան Գերմանիոյ Գերմաններուն ամուր կենալ, վստահ թէ Գերմանիան միացեալ պիտի դառնայ նորէն :

ՌՈՒՍ ԴԱՍԱԽՕՍ ՄԸ, Պորիս Ձերուքին, դատի քաշուած էր Պելժիոյ մէջ, իբրեւ անկարգապահ: Հարցաքննութեան ատեն երկու արճանակ հանելով պայուսակէն, կրակ տեղաց անխնայ, սպաննեց ուսեալ հետապօտութեանց կաճառին տնօրէնը, վիրաւորեց երկու պաշտօնակիցներ, յետոյ անձնասպան եղաւ :

Միջին Արեւելքով կսկաւն

ԱՅԺՄ ԿԸ ՔՆՆԵՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Երեք Մեծերու առաջին ժողովը զբաղեցաւ Միջին Արեւելքով: Երեքն ալ որոշած են գաղտնի պահել խորհրդակցութիւնները. հետեւաբար դժուար է վաւերական տեղեկութիւններ հաղորդել անցուդարձի մասին :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Պ. Էչիսըն, Մորիսըն եւ Շուման մանրամասնօրէն քննեցին Իրանի, Եգիպտոսի եւ Ֆրանսական Մարոքի խնդիրները, որոնք սուր հանգամանքստացած են: Երեքն ալ կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ է տնտեսական եւ զինուորական նոր օգնութիւններ տրամադրել այդ պետութեանց եւ Միջին Արեւելքի միւս երկիրներուն, որպէսզի Խ. Միութիւնը չշահագործէ անոնց ազգայնական տենչերը :

Այս առթիւ քննուեցաւ նաեւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ առաջարկը՝ Ատլանտեանի զինակցութեան մէջ մտնելու: Վերջնական որոշումը պիտի տրուի Օթավայի ժողովին մէջ (Քանատա) :

Կէս օրէն վերջ երեք նախարարները զբաղեցան Արեւմտեան Եւրոպայի վերաբերեալ խնդիրներով,— գերմանական հարց, եւրոպական բանակ եւն.: Այս առթիւ նկատի առին իրենց մարզպաններուն տեսակէտները՝ հաշտութեան աժամեայ պայմանագիր մը կնքելու եւ արեւմտեան Գերմանիոյ ամբողջական մասնակցութիւնը ապահովելու համար: Ֆրանսացիները կը պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ,— արտօնել Գերմանիոյ վերազինումը՝ եւրոպական բանակին մէջ մնալու պայմանով, ոչ թէ առանձին զօրաբաժիններ եւ սպայակոյտ ստեղծելու իրաւունքով :

Այս մասին առանձին խօսակցութիւններ ունեցած էին Պ. Պ. Շուման եւ Էչիսըն, առանց վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու: Մանաւանդ որ, արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ չի հաւանիր զինուոր տրամադրել առանց իրաւունքներու հաւասարութեան եւ կարգ մը երաշխիքներու :

Մոսկուայի բողոքները Ֆրանսայի դէմ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խ. Միութեան արտաքին նախարարը նոր ծանուցագիր մը յանձնած է Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան, բողոքելով Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան դէմ :

Ահաւասիկ ծանուցագրին հիմնական կէտերը.

1.— Փլեւէնի ծրագիրը եւրոպական բանակի մասին՝ «ծրագիր մըն է որ կ'առաջնորդէ գերմանական կանոնաւոր բանակի մը հաստատման, հիթլէրական զօրավարներու հրամանատարութեան տակ: Ոչ ոքի համար գաղտնիք է թէ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ներկայացուած այդ ծրագրին ետեւը կեցած է ամերիկեան կառավարութիւնը որ կը ջանայ բազմապատկել զինեալ ուժերը, ի խնդիր իր յարձակողական նպատակներուն Եւրոպայի մէջ»:

Այս առթիւ ծանուցագիրը կը յիշէ Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւնները, որոնց հիման վրայ իբրեւ թէ որոշուած է 250.000 հոգինոց գերման բանակ մը կազմել :

2.— Շումանի ծրագիրը կը ձգտի վերահաստատել արեւմտեան Գերմանիոյ ռազմական ճարտարարուեստը, իբրեւ լրացուցիչ մասը Փլեւէնի ծրագրին, որ ճամբայ կը բանայ գերման զօրապաշտութեան համար: «Այդ ծրագրին պատրաստութեան առթիւ, յայտարարուեցաւ թէ ան կրնայ հարթել զինուորական գործակցութեան ճամբան շահակից երկիրներուն միջեւ: Այդ յայտարարութիւնը ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ խոստովանութիւն մը թէ ածուխի եւ պողպատի ճարտարագործութեանց միացման ծրագիրը զինուորական նպատակներ կը հետապնդէ: Ծրագիրը կը մերժէ Գերմանիոյ խաղաղ տնտեսութեան պէտքերը եւ կ'աճեցնէ ռազմական արտադրութիւնը, Ռուրի ծանր ճարտարագործութիւնը ենթարկելով այն յարձակողական պետութեանց որոնք զբաղած են նոր պատերազմ մը սարքելու Եւրոպայի մէջ »:

3.— Ծանուցագիրը վերլուծելով այն քաղաքական հանգամանքները որոնք երկրորդ աշխարհամարտին յանգեցան, կը քննադատէ անգլեւֆրանսական վարիչ շրջանակներուն քաղաքականութիւնը : Կ'ըսէ թէ այն ատեն անոնք «խորտակեցին խաղաղասէր պետութեանց ճակատը եւ դիւրացուցին Հիթլէրի գործը՝ երկրորդ աշխարհամարտը պայթեցնելու համար » :

Ծանուցագիրը դիտել տալէ վերջ թէ «այսօր ալ ֆրանսական կառավարութիւնը, ինչպէս եւ ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութիւնները նոյն հին ճամբուն վերադարձած են», կ'ըսէ թէ վերոյիշեալ կառավարութեանց քաղաքականութիւնը «թորփիլահարեց 1935ի ֆրանքեւսովետական դաշնագիրը որ հիմք կը համարուէր խաղա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ Դ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Չորս տարի անցաւ այն չարաբաստիկ օրէն, երբ Պէյրութի հայութիւնը՝ ուսամբարձ, իր վերջին հանգստարանը կ'առաջնորդէր հայ հանճարի ազնուագոյն զաւակներէն մէկը՝ Ն. Աղբալեանը, որ աւելի քան յիսուն տարի, իբրեւ գրչի եւ գաղափարի սպասաւոր՝ իր կարողութիւնները ի սպաս դրած էր իր ժողովուրդին։

Հայութեան խոնարհ խաւի զաւակ՝ այդ վիճակը իր միս ու արիւնով խորապէս ապրած՝ Ն. Աղբալեան իր կեանքին մինչեւ վերջին վայրկեանը գործեց ու տառապեցաւ այդ խոնարհ խաւին համար։

Աւելի քան յիսուն տարի, անընդհատ, փոթորկալից կեանք մը եղաւ իրենը, երկրէ երկիր թափառեցաւ յանուն մտաւոր լոյսի, շրջեցաւ հայ գիւղերն ու քաղաքները մտաւոր եւ գաղափարական քարոզչութեան համար, յիսուն տարի զոհաբերեց սերունդներու դաստիարակութեան եւ հայ մշակոյթի պեղումին։

Ապրեցաւ կամովին մտաւորականի անձուկ կեանքը, ապրեցաւ յեղափոխական պայքարի ամբողջ թափը. ենթարկուեցաւ մեր երկիրը ալեկոծող վերիվայրումներուն եւ մասնակից եղաւ յաղթանակի չանթահարիչ հարուածներուն. եղաւ Անկախ Հայաստանի քաղաքացի. բարձրացաւ աղքատիկ խրճիթէն մինչեւ խորհրդարան եւ յետոյ՝ դարձեալ վերիվայրումներով լեցուն կեանքի մը յորձանքներուն մէջ։

Իր կեանքին վերջին տասնըութը տարիները անցուց Լիբանանի մէջ, ուր զինքը չճանչցող Հայ մը չկար։ Դպրոցական ամբիոններէն, հանրային բեմերէն, մամուլի էջերէն նոյն իսկ ամառնային գիւղական թափառումներու ընթացքին, տասնըութ տարի անընդհատ խօսեցաւ, քարոզեց։ Ներկայացուց իր բազմահարիւր աշակերտներուն եւ բազմահազար ունկնդիր հասարակութեան հայ արժէքները. ջեղուն առատութեամբ, անսովոր հրապոյրով, եզական տաղանդով բաշխեց զինքը լսողներուն այն ամէնը ինչ որ իր ալեկոծ կեանքի ընթացքին, ներզոր ճիգով, անբաւ տքնութեամբ ամբարած էր Հայոց անցեալէն եւ ներկայէն իբրեւ գիտութիւն, իբրեւ գրականութիւն, պատմութիւն ու արուեստ՝ իբրեւ Հայոց մշակոյթ։

Եւ բոլոր անոնք, որոնք իր ունկնդիրները եղան եւ մօտէն ճանչցան զինքը՝ եղան որքան պատկառող մը իր տաղանդին, նոյնքան հիացող մը՝ պարզութեան մէջ եզական իր առօրեայ կեանքին։

Դաշնակցական եւ այդ պատճառով ժողովուրդի մարդ էր Ն. Աղբալեան բառին ամենալայն առումով, որու անձնական ու մտաւոր արժանիքները սակայն միայն իր կուսակցութեան յատուկ չեղան. անոր այդ արժանիքները՝ դուրս գալով իր պատկանած կուսակցութեան սահմաններէն դարձած էին համահայկական, նուաճելով ռամկավարին, հնչակեանին ու համայնավարին, լուսաւորչականին, բողոքականին ու կաթողիկին սիրտերը՝ անոնց յարկերէն ներս միեւնոյն յարգանքի մթնոլորտը ստեղծելու համար իր անձին ու գործին շուրջ։ Ատոր ապացոյցն էր իր դագաղին հետեւող ծովածաւալ բազմութեան մէջ բոլոր կուսակցութիւններուն եւ դաւանութիւններուն պատկանող սգակիրներուն ներկայութիւնը։

Ն. Աղբալեան անձնուրաց այն քիչերէն մէկն էր, որ հետամուտ չեղաւ ոչ անձնական փառքի եւ ոչ անհատական բարեկեցութեան։ Ան այն «անձինք նուիրեալք»ներէն էր, որ գիտցաւ անձնականը ստորադասել հանրայինին եւ հանրային բարեկեցութեան մէջ որոնել անձնական երջանկութիւնը։ «Նախ քաղաքացի եւ ապա պոէտ», ինչպէս կը դաւանէր ինք. եւ այդ պատգամը տառացի գործադրելով, պատանութեան թարմ տարիքէն մինչեւ յոգնասպառ ծերութիւնը՝ կը զատուէր հայ մտաւորականութեան այն դասէն, որ իր պատեանին մէջ ամփոփուած, հանրային ցաւին անտարբեր, մեկուսի կեանքով կ'ապրէր։

Գաղափարական ամբողջ դպրոց մըն էր Ն. Աղբալեան եւ բարոյական ամբողջ վարդապետութիւն մը։ Առաքեալ մը, որու մտքին մէջ հայ հանճարը իր ազնուագոյն ճառագայթումը եւ հոգիին մէջ՝ հայ հաւատքը իր արժանաւոր կրողը գտած էր։

Թէեւ նոր ժամանակներու ծնունդ, սակայն իր գաղափարներով հին ու ազատ Հայու տիպարն էր ան՝ ապրումի խորութեամբ, զգացումի վեհութեամբ եւ ազատ ապրելու գիտակցութեամբ։ Հին ու ազատ Հայու արիւնը՝ սերունդներու գծով դրած էր իր ազնուական դրոշմը իր անձին վրայ, քնարական կշռոյթը՝ անոր խօսքին՝ բազմութիւններ կախարդելու ընդունակ։ Անսովոր խորութիւնն ու պէսպիսութիւնը իր մտածումին՝ իմաստասիրական շունչով թաթաւուն՝ ըրած էր զինքը հայ մտաւորականութեան ամէնէն ներհուն է խորազգաց դէմքերէն մէկը։

Քիչեր ապրած են Հայոց անցեալը այնքան խոր՝ որքան Ն. Աղբալեան։ Հայոց անցեալը, իր ամբողջ չքեղութեամբ, անսպառ աղբիւր մըն էր իրեն համար սրբազան ապրումներու, խոհական մտածումներու, խորազնին պրպտումներու։ Անցեալի այդ լոյսն էր, որ կը լուսաւորէր ներկայ մութ ժամանակներու երկնակամարը եւ կ'ամրապնդէր նոր Հայու գոյութեան կռուանները։

Այնուհետեւ, որքան համեստ ու պարզունակ, նոյնքան վեհ ու ազնուական, որքան խոնարհ ու ներողամիտ, նոյնքան ըմբոստ եւ խարանող էր Ն. Աղբալեան։ Ռամիկին հետ՝ ռամիկ ու անոր չափ պարզակենցաղ, անոր հոգերուն կարեկից ու իրաւունքներուն ջատագով, գիտուններուն մէջ գիտնական էր եւ անոնց չափ յանդուգն՝ իմացական բարձր ոլորտները խիզախելու։

Իր անձին մէջ կողք — կողքի կ'ապրէին գրչի վաստակաւորն ու հանրային գործիչը, յաճախ մէկը միւսին յենարան ու բեմ դառնալով։ Մտաւորական մը բարձր առումով եւ գործիչ մը՝ բառին ազնուագոյն իմաստով։ Մարդ մը, որուն խօսքն ու գործը անշփոթ միութիւն մը կը կազմէին եւ ատով իսկ՝ խորապէս սիրելի կ'ընծայէին իր անձը հայութեան բոլոր խաւերուն։

Չորս տարի կ'ընէ ոչ եւս է իր անձը, անողոք իրականութեան մը մթութիւնը ի զուր կը փորձէ ծածկել իր նահապետական դէմքը ապրողներու տեսողութենէն։ Ան ցեղին յաւիտենական երախտաւորներէն է եւ իր անունը անմահութեան սահմանուած։

Ու իր մահէն չորս տարի վերջ, երբ այս տողերը կը յանձնեմ թուղթին՝ աչքերուս դէմն է Ն. Աղբալեան իմաստունի իր խորաթափանց նայուածքով, իր պատկառազդու կերպարանքով եւ ականջներուս մէջ դեռ կը զգամ իր մարգարէաշունչ խօսքերուն արձագանգը։

Գ. ԲԱՆԵԱՆ

Որո՞ւ համար պիտի հիմնել համալսարանը

Երբեմնի շէնշող, այժմ ամայացած եւ աւերակ դարձած մեր անմոռանալի հայրենիքին Վասպուրականի մէջ համալսարան մը հիմնելու լուրը՝ ծիծաղը շարժեց Հայերուս։

Համալսարան կը բացուի հոն՝ ուր կան պատրաստուած ուսանողներ։ Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Արեւելեան նահանգներու մէջ այս կարգի ուսանողութիւն կրնայ գտնուիլ, ամենափոքր թիւով իսկ։

Թեթեւ ակնարկ մը մեր օրերուն Վասպուրականի մէջ ապրող Թուրք եւ քիւրտ բնակչութեան մտաւոր ու բարոյական վիճակին վրայ՝ մեծապէս պիտի նպաստէր ապացուցանելու այս իրողութիւնը։

Թուրքեր, թիւով մօտ 18.000, որոնք համախումբ կ'ապրէին երեք կեդրոններու մէջ, — քաղաք՝ Արտամետ եւ Արճէշ —, իբրեւ միակ կրթական վառարան տեղ տեղ ունէին պարզ «մէքթէպ»ներ (դպրոց)։ Այս կրթարանը խուց մըն էր, կամ դասարան մը, իրենց աղօթատեղիներուն կից, ուր ծալապատիկ նստած քանի մը տասնեակ պատանիներ, մօլլայի մը ճիպոտին տակ, կը սորվէին Գուրանը կարդալ, մինչեւ գետին ծռելով անդադար եւ շտկուելով, ու խլացնող պոռչտուքով լեցնելով շրջապատը։ Քիչ մըն ալ հաշիւ ընել, — պարզ հանում, գումար եւ բազմապատկութիւն —։ «Բարձր» կարգերուն մէջ՝ Օսմանեան «փատիշահներու» պատմութիւն։ Միւս առարկաները «սատանայի ուսմունք» կը համարուէին։

Քաղաքը ունէր 5 — 6 «մէքթէպ»։ Այգեստանէն Խաչ - Փողոցի պողոտայով քաղաքամէջ իջնող հայրենակիցներ չեն մոռցած անշուշտ Հայկավանքի շրջակայ «մէքթէպը», որու առջեւէն անցած ատեն կը խցէին ականջները։

Չորս հազար բնակիչ ունեցող Արտամետ աւանը ունէր մէկ «մէքթէպ», ձմեռը 60, իսկ գարունը եւ աշունը՝ 25 — 30 աշակերտով։

Մէկ «մէքթէպ» ալ հաշուելով աւելի սակաւաթիւ բնակիչ ունեցող Արճէշ աւանի մէջ, Թուրքերը կ'ունենային առ առաւելն 7 — 8 դպրոց, 500 — 600 աշակերտով։ Քիւրտերը շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմէին, ցրուած Վասպուրականի ամբողջ տարածութեան վրայ, հայկական գիւղերէն հեռու՝ համախումբ, կամ անոնց քովերը՝ առանձին գիւղեր կազմած. տեղ տեղ ալ Հայերու հետ խառն՝ միեւնոյն գիւղին մէջ։

Քիւրտ եւ դպրո՞ց։ Հաւատալո՞ւ բան է։ Լաւ ճանչցած գաւառներուս մէջ, — Հայոց Ձոր, Գաւաշ, Մոկս, Կարճկան, Կարկառ —, տեսայ «մէքթէպ» մը, բացուած վերջին տարիներ, Ռշտունեաց գաւառի կեդրոնը մօտ 3000 քիւրտ բնակիչ ունեցող, մեր պատմական Ոստանի մէջ։ Աշակերտներու թիւը 40ը չէր անցներ։ Թերեւս մէկ մէկ հատ ալ կրնար գոյութիւն ունենալ Պաշգալէի եւ Շատախի մէջ։

1909ին, Օսմ. Սահմանադրութենէն մէկ տարի վերջ, իսլամ դպրոցներու վիճակը քննելու համար, Պոլսէն Վան ղրկուած պաշտօնեայ մը, հայազգի, Անտոն էֆէնտի, Արտամետ ալ հանդիպեցաւ։ Հրաւիրեցինք հայկական թաղը, եւ առաջնորդեցինք մեր բարձրադիր, արդիական դպրոցը, շինուած 1898ին, փոխարինելու համար 1896ի դէպքերու ատեն հրկիզուած դպրոցը։ Հարիւր երեսուն երկսեռ աշակերտներ դրասեղաններու առջեւ։ Երեք ուսուցիչ — ուսուցչուհի։ Քովն ալ համեստ գրադարան — ընթերցարան մը 300 հատոր ընտիր գրքերով։ Սեղանին վրայ՝ Ազատամարտ, Դրօշակ, Ազդակ, Աշխատանք, Հորիզոն, Բիւզանդիոն, Մանզումէի Էֆքեար եւայլն։ Եւ ընթերցասէր խումբ մը գիւղացիներու լուռ մնջիկ ընթերցանութեամբ զբաղած։

Հիանալով այս տեսարանին վրայ՝ հայազգի քննիչը բացագանչեց. — «Ապրիք դուք, ապրի մեր ժողովուրդը։ Ապագան մերն է»։ Ու ջղուտ ձեռքը ուղղելով դէպի ծովափ, պտղալից այգիներով պարուրուած, ընդարձակ Թրքական թաղը՝ գոչեց զայրացած.

— «Չորս հազար բնակիչ եւ 40 աշակերտ Գուրան սորվելու համար։ Ութ հարիւր Հայ եւ այս զմայլելի պատկերը։ Ինչ զզուելի համեմատութիւն։ Այցելեցի Էրզրումի, Մուշի, Պիթլիսի եւ Վանի գրեթէ բոլոր իսլամ դպրոցները, եւ չտեսայ մէկը որ արդիական կրթութիւն տար։ Այս վայրենիները կրթելու համար ծրագիր մը պիտի ներկայացնեմ կրթական նախարարութեան»։

Հապա ի՞նչ պիտի ըսէր քննիչը, եթէ իմանար որ, 3000 իսլամ բնակիչ եւ միայն 40 աշակերտ ունեցող Ոստանի մօտակայ հայկական Քարադաշտ գիւղը, 15 — 20 ընտանիքէ բաղկացած, կը պահէր ուսուցիչ մը։ Կամ Ոստանի կից Արտօն լերան ստորոտը թառած Զարահան Ս. Նշան վանքի ուսումնասէր վանահայրը վանքի մէկ սենեակը դպրոցի վերածած էր, վանքի քովերը բոյն դրած 7—8 ընտանիքներու մանուկներուն գրել կարդալ սորվեցնելու համար։

Կրթական քննիչ Անտոն էֆէնտիի այցելութենէն վերջ՝ յիշատակութեան արժանի երկու բան տեսանք միայն։ Առաջինը՝ վարժապետանոցի մը (Տար իւլ Մուալլիմին) բացումն էր քաղաքի մէջ, մօտ 80 ուսանողներով, որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Հայերը։

Երկրորդը՝ Թուրք աղջիկներուն գրել կարդալ սորվեցնելու համար բացուած դասընթացքն էր, որ գլուխ հանուեցաւ շնորհիւ Ամերիկացի միսիոնարուհիներու մշակած բարեկամական յարաբերութեանց՝ կուսակալ Պէքիր Սամի պէյի ազատամիտ ընտանիքի հետ, եւ անուղղակի աջակցութեամբ նոյն միսիոնարուհիներու։ Այս դասընթացքին դէմ, որու աշակերտներու թիւը չէր անցներ 20 — 25ը, մեծ աղմուկ հանեցին Վանի խաւարամիտ Թուրքերը, որոնք աղջկանց դաստիարակութիւնը «կեավուրի գործ» կը համարէին։

Ահա ամէնը՝ ինչ որ ունէին պետութեան ապաւինած մեր նախկին դրացիները՝ իբրեւ կրթական վառարան։

Հետեւա՞նքը. — Անյատակ տգիտութիւն եւ թանձր խաւար։ Թուրքերու հարիւրին 95ը եւ Քիւրտերու հարիւրին 99ը անգրագէտ։ Պատանիները՝ ստահակ, թափառական, գողնալու եւ անբարոյական արարքներու հետամուտ։ Ոչ ուսանելու, ոչ ալ արհեստ մը սորվելու փափաք։ (Վասպուրականի մէջ դժուար էր գտնել մէկ հատիկ իսլամ արհեստաւոր)։

Երիտասարդները՝ լպիրշ, ցոփակեաց, անձնատուր յոռեգոյն մոլութեանց, Հայուն դառն քրտինքի վաստակը յափշտակելու դիւրին եւ շահաւէտ արհեստն ընտրած իբրեւ ասպարէզ։ Եւ ամբոխ մը մոլեռանդ, աւազակաբարոյ, արիւնածարաւ, ամէն տարիքէ, խռնուած սրճարաններու, ախոռներու մէջ, կամ վրաններու տակ՝ պատմելու համար «դրուագներ» անզէն եւ անմեղ Հայերու վրայ իրենց կատարած «քաջագործութիւններէն», եւ փորձառութեան դասեր տալու իրարու։ Պէկեր, աղաներ, արիւնարբու, ոճրագործ։ Գլուխ գլխի՝ «տիվանխանաներու» մէջ, ոճրային նորանոր ծրագիրներ մշակելու համար։ Պաշտօնեաներ՝ կիսագրագէտ, մեղկ, կաշառակեր, կեղեքիչ։

Վաշխառուներ՝ անխիղճ, տզրուկի նման արիւն ծծող։

Քիչ մը պարկեշտներն ալ, որոնց թիւը մեծ չէր, — մսավաճառ, խաշնարած, բանջարաբոյծ, ձիապան, իշապան, աղբ կրող եւայլն։

Այս տեսակ միջավայրի մը մէջ էր որ կը տապկուէինք։

Յաջորդով՝ ակնարկ մըն ալ հայկական կեանքին վրայ։

Ղ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

Դպրոցական օրէնքը

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ազգ. Ժողովը Սեպտեմբեր 11ին քուէարկեց դպրոցական օրինագիծը, որ կը սպառնար տապալել Փլեւէնի դահլիճը:

Այս օրէնքով նոր շրջան մը կը բացուի Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ: Յիսուն տարուան պայքարէ մը վերջ, պետական նպաստներէն պիտի օգտուին նաեւ անհատական - կղերական դպրոցները :

Ահաւասիկ օրինագծին գլխաւոր տրամադրութիւնները ,—

Մասնաւոր հաշիւ մը բացուած է գանձայինպաշտօնատան մէջ, իւրաքանչիւր ընտանիքի պետին տրամադրութեան տակ դնելու համար — եթէ առաջին աստիճանի (տարրական) ուսում ստացող զաւակներ ունի — հազար ֆրանք, իւրաքանչիւր զաւկի եւ ամէն եռամսեայի համար :

Այն տղոց համար որոնք առաջին աստիճանի հանրային դպրոց մը կը յաճախեն, այդ յատկացումը ուղղակի կը յանձնուի նահանգային ընդհ. ժողովի դպրոցական սնտուկին :

Այդ սնտուկներուն գումարները պիտի գործածուին դպրոցական շէնքերու պահպանման եւ բարեկարգութեան :

Նահանգային ընդհ. ժողովը կրնայ ընտանիքի պետերուն կողմէ նշանակուած կրթական գործերուն փոխանցել տրամադրուած գումարներուն մէկ մասը, 10 առ հարիւրը չանցնելու պայմանաւ:

Այն տղոց համար որ անհատական դպրոց մը կը յաճախեն, տրամադրուած գումարը ուղղակի կը վճարուի հաստատութեան աշակերտներու ծնողներու ընկերակցութեան :

1951 — 1952 դպրոցական տարեշրջանի առաջին եռամսեային յատկացումները պիտի վճարուին 1951 Հոկտ. 15էն առաջ :

Առաջին յօդուածով նախատեսուած մասնաւոր վարկը ճարելու համար, 1951 Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ 0.30 առ հարիւր յաւելուածական տուրք մը կը հաստատուիարտադրութեան տուրքին վրայ: Զայն բարձրացնելով 15.10 առ հարիւրի: Այդ յաւելուածական սակը պիտի գանձուի միեւնոյն կանոններով եւ ենթակայ է նոյն անօրինութեանց :

Մինչեւ 1951 Դեկտ. 31 եւ սպասելով յօդ. 2ով նախատեսուած որոշումներու գործադրութեան, պատրաստ գումար մը կը տրամադրուի երեք ամսուան համար :

Նոր ծրագրին գործադրութեան ծախքը պիտի ըլլայ աւելի քան 14 միլիառ ֆրանք: Ընկերվարականները, համայնավարները եւ մասամբ արմատականները վճռապէս մերժեցին օրինագիծը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թոքաթցի հայրենակից մը վերջերս կը ծանուցանէ թէ «Թրքական եղանակները մեր միջավայրէն վտարելու մտադրութեամբ, հրապարակ հանած ենք նոր շարք մը երգապնակներու» :

Երեւութապէս աննշան համարուած այս ձեռնարկը արժանի է լուրջ ուշադրութեան :

Գ. Ալքազ եւ որդին խոշոր դրամագլուխ մը տրամադրած են, հայերէն երգապնակներու պատրաստութեան համար, մինչ մեծահարուստները կը խուսափին այդ կարգի զոհողութիւններէ :

Ալքազ ինքը երգահան մը չէ, ոչ ալ «գրոց-բրոց» մը, եւ սակայն կրցած է գնահատել հայ լեզուն, երգը: Հակառակ բոլոր դժուարութեանց, հայր եւ որդի յաջողած են գտնել ընդունակ երգիչներ եւ երգչուհիներ, տարածելու համար մայրենի երգերը:

Երգապնակներէն զատ ունին արտասանող ապնակներ, պարերգներ, որոնք կրնան օգտագործուիլ նաեւ խնջոյքներու, հարսանիքներու եւ բազմամարդ հանդէսներու մէջ:

Կ'անցնիք Մարսէյլի արուարձաններու փողոցներէն եւ հաճոյքով կը լսէք «Ծիրանի ծառը», «Կռունկ»ը, «Տըլէ եաման» եւ ուրիշ հատընտիր ազգային, գեղջկական երգեր: Միեւնոյն ատեն կը լսուին Սիամանթօն եւ Վարուժանը, զուարթ պարերգներ՝ ղեկավարութեամբ երիտասարդ ջութակահար Ս. Ձէօրէկչեանի :

Այս ձեռնարկով, դիւրութիւն կը տրուի նաեւ հայկ. երգերու տարածման, տունին մէջ յաճախ լսուած երգը, անգիր կը սորվի, դոց կ'ընէ օտարախօս մանուկը, նոյնիսկ անգրագէտ պառաւը :

Շատ մը երաժշտագէտներ իրենց հեղինակած կամ ընտրած, հաւնած եղանակները երգապնակի վերածած են եւ իրաւամբ գնահատուած: Ալքազի ձեռնարկը, որքան ալ համեստ, կուգայ ուրիշ բաց մը լրացնելու եւ արժանի է քաջալերանքի, մանաւանդ որ մեր բարեկամը մտադիր է ուրիշ ազգօգուտ ձեռնարկ մըն ալ կատարելու :

Ա. ՄԱՐԱԼ

«ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՁԱՅՆ»ին մէջ կը ծառայէ Օր. Սրբուհի Խաչֆեան որ գիտէ տասը լեզուներ եւ կը հասկնայ ուրիշ տասը լեզուներ ալ, ինչպէս կը գրէ «Մարմարա»: Օրիորդը Բ. Աշխարհամարտին ծառայած է իբրեւ ծովային զինուոր: Իր պարապ ժամերուն կը զբաղի երաժշտութեամբ, նկարչութեամբ եւ ասեղնագործութեամբ: Մայրը ամերիկացի է, հայրը Հայ: Օր. Խաչֆեան երբ ռատիօկայանի դրամեքենային առջեւ նստի, կրնայ որեւէ լեզուով հասած լուր մը ձայնասփիւռի մէջէն առնել եւ արտագրել վայրկենապէս եւ հասած լուրն ալ իսկոյն անգլերէնով ձայնասփռել եւ տարածել աշխարհին: Այս գործը արտասովոր արթնութիւն կը պահանջէ, մտիկ ընել, արտագրել, եւ տարածել: «Ամերիկայի Ձայն»ը կը բանի 48 լեզուներով եւ Օր. Խաչֆեան գնահատուած խօսնակներէն մէկն է: Կը գրէ նաեւ յօդուածներ ամերիկեան թերթերու մէջ, ծանօթացնելով հայկ. կեանքը : Վերջերս եկած է, իր ազգականներուն այցելելու համար :

Լուրեր Հայրենիքէն

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՔՐՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ հաւաքած է Ա. Միրազով: Ժողովածուի մէջ հաւաքուած են 8 տարբեր երգեր: Նիւթն է քիւրտ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թրքական եւ իրանեան բռնակալներու լուծի դէմ, եւ կը վերաբերին անցեալ երկու հարիւրամեակի անցուդարձին :

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ տարածուած է Զանգեզուրի, Ղափանի, Կամշատինի, Արարատեան դաշտի շրջաններուն մէջ: Վերջերս Երեւանի մետաքսի գործարանը ստացած է մեծ քանակութեամբ բոժոժներ, երկրին շերամապահ կոլխոզներէն :

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ երկրաբանական կաճառի կոմպլեքսային (խառն). արշաւախումբը՝ բաղկացած երկրաբաններէ, հողաչափներէ եւ այլ մասնագէտներէ մեկնած է Կույբիշեւեան հիդրոհանգոյցի ջրամբարի շինարարութեան վայրը, ուսումնասիրելու համար Վոլկայի աջ ափի իջուածքի երեւոյթները, անոնց դէմ պայքարելու եւ շինանիւթ ճարելու միջոցները եւն :

ՑԱՌԱՋԱԴԷՄ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԷՆ 165 հոգի մեկնած են Ծաղկաձոր, Ախթալայի, Սեւանի հանգստեան տուները: Կազմակերպուած են ուսանողներու մարզական արշաւներ դէպի Սեւ Ծովու ափերը: Քաղաքը մնացող ուսանողները հաւաքապէս գացած են տեսնելու ներկայացումներ, օփերաներ, համերգներ, շարժանկարներ: Հանդիպումներ ունեցած են անուանի արուեստագէտներու, գիտնականներու արտադրութեան եւ գիւղատնտեսութեան առաջաւորներու հետ :

ՍԹԱԼԻՆԻ բրոնզեայ արձանը շինուած է Կիրովականի Վահագն գիւղին մէջ: Պատուանդանը պատրաստուած է կրանիթէ: Իսկ քանդակի շուրջ պատրաստուած է ծաղկանոց :

ԾԱՂԿԱՒԱՆԻ էլեկտրակայանի աշխատանքները մեծ թափով յառաջ կը տարուին:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆԻՍՏ գումարուած է Իջեւանի մէջ, Նեւրոպաթոլոկներու (ջղախտաբոյժ) եւ հոգեբոյժներու: Այս առթիւ շահեկան զեկուցումներ լսուած են մարդկային կազմի նեարդային համակարգութեան, բարձրագոյն ջղային գործունէութեան, հոգեբուժութեան գործնական խնդիրներու եւ ուրիշ նիւթերու շուրջ :

251 ՀԱԶԱՐ ՏՈՒՓ վարդի անուշ պատրաստել կ'աշխատին հոկտեմբերեան կոլխոզի պահածոյի գործարանի բանուորները: Ներկայիս պահածոյ պատրաստողները կ'աշխատին ծիրանի բերքի մշակութեան վրայ :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԿԱՐԻՉ Ստեփան Աղաջանեանի նկարներու ցուցահանդէս կազմակերպուած է Մոսկուայի Հայկ. ՍՍՌ Կուլտուրայի տան մէջ: Մէկ շաբթուան ընթացքին այցելած են աւելի քան հինգ հազար հոգի :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ՀԱՄԱՐ (վէպ աքսորէն փրկուած տղոց կեանքէն): Գրեց՝ Մ. Իշխան: Գին 300 լիբ. դահեկան: Հասցէ.— M. Djendéredjian, B. P. 587 Beyrouth (Liban) :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԽԻԱՆԳԱՐԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Շքեղօրէն կահաւորուած իրենց բնակարանում ուշքի բերին ինձ, կերցրին, խմցրին եւ առաջարկեցին մնալ իրենց մօտ ...

Ես զգածուած էի, չէի կարողանում զսպել արցունքներս: Նրանք մխիթարեցին ինձ — լաց մի լինիք, մենք եւս տեսել ենք վիշտ :

Տիկիններից մէկը իր անուշաբոյր ժանեակէ թաշկինակով սրբեց արցունքներս :

Բացի աչքերս, ոչ ոք կար նստարանի վրայ, տիկինները հեռացել էին: Աչքերս լցուած էին արցունքներով, զգում եմ ինչպէս նրանք հոսում են այտերս ի վար, իջնում մինչեւ կզակս: Լաց եմ լինում եւ ամօթ չեմ զգում արցունքից: Ինձ այնքան լաւ էի զգում, կարծես մի քիչ առաջ երազումս տեսածը պատահել է իրականութեան մէջ : Վեր ելայ եւ սկսայ քայլել: Թեթեւութիւն եմ զգում, գրեթէ երջանկութիւն ամբողջ մարմնովս: Ոտքերս հազիւ քսւում են հողին ու ինձ թւում է որ եթէ մի քիչ ուժ գործ դնեմ, կարող եմ թռչել ծառուղիների, ծառերի վրայով :

Ինչ որ անհասկանալի ուժ մղում է ինձ առաջ: Անցայ մայթը, առանց ետ նայելու, ելեկտրաքարշերը եւ ինքնաշարժները կանգ են առնում, ճանապարհ են տալիս ինձ: Վտանգ չկայ ինձ համար: Փողոցը, կարմիր ծովի պէս տեղի տուեց իմ առաջ, ես արդէն միւս ափում — մայթի վրայ եմ, ինձ թւում է թէ ես կարող եմ, իբրեւ անմարմին ոգի, անցնել նոյնիսկ տների պատերի միջով ...

Գլխիս վերեւ տարածուած է տաք երկնակամարը, կապոյտ թաւշեայ գոյնով, իսկ ամպի մէկ շերտ նման ձեան կիտուածքի ակնախտիղ փայլում է արեւի տակ: Ինձ թուաց թէ վաղուց, շատ վաղուց, այնտեղ՝ Ռուսաստանում հանդիպել եմ ճիշդ յար ու նման մէկ ամպի, այսպէս ոսկեզօծ երիզով: Հանեցի գլխարկս եւ բարեւի կեցայ ինչպէս մէկ հին ծանօթի, իսկ ամպը կարծես զայրացած իմ ընտանի ընթացքից դողաց յանկարծ, տժգունեց, իջաւ, նորից բարձրացաւ ու յետոյ արագ ընթացքով աներեւութացաւ: Վայրկեաններ վերջ, օդը զովացաւ, սկսեց փչել ինչ որ տեղից հով, կապոյտ երկինքը ծածկուեցաւ ամպերով, ընկան անձրեւի առաջին կաթիլները, յետոյ յորդահոս կաթիլները սիսեռի մեծութեամբ ողողեցին միջոցը :

Հեռւում ճայթեց կայծակը ու անձրեւը հոսեցաւ հեղեղի պէս: Հազիւ կարողացայ ապաւինել մէկ դարպասի տակ, սակայն անձրեւը հասնում էր ինձ: Թրջեցան ուսերս, ծունկերս, գլխարկս ծանրացաւ կապարի պէս եւ ջուրը գետակներով սկսաւ հոսել շալիկս ի վար :

Թրջեցայ մինչեւ ոտքերիս ծայրը, սակայն ցուրտ չզգացի :

Մէկ միտք սակայն չարչարում էր ինձ, խոնաւացել է հիմա Բուլոյնի Անտառի խոտը եւ ես քնելու տեղ չունիմ: Սակայն անհանգստութիւնս երկար չտեւեց, յորդ հեղեղը յանկարծ դադարեց. ինչ որ մէկը երկնքում շտապ կերպով մրճահարեց ամպերը: Նրանք սկսան խելայեղօրէն դէպի արեւմուտք հոսել, մերկացնելով խոնաւ, կապոյտ, կարծես բաղնիք առած, երկինքը, արեւը նորից խայտալով թառեց մայթերի վրայ, նորից տաքացաւ մարմինս: Քիչ վերջը զգացի ուժեղ հոտը հագուստներուս, գոլորշին քուլայ — քուլայ բարձրանում էր եւ երեւի հեռուից նման էի մխացող ջահի: Քայլում էի պողոտայի արեւադարձ կողմով, որ հագուստներս չորանան: Շքեղ եւ գեղեցիկ էր երեւում Փարիզը այս ժամին, կարծես առաջին անգամ էի տեսնում յաւիտենական քաղաքը :

Արցունքները, որ ցայտել էին հասարակաց պարտէզում, բացել էին նոր աշխարհ ...

Թւում էր, որ դարձել եմ բարի, ընդունակ, վեհանձ արարքներով ի խնդիր երախտագիտութեան, թէեւ երեւակայութեանս մէջ էր պատահած այն ինչ որ արել էին, ինձ համար, անծանօթ տիկինները :

Ակնդէտ նայում էի անցորդներին, շտապով անցնում փողոցը, սահելով կառքերի եւ ելեկտրաքարշների միջով եւ սպասում թերեւս որեւէ մէկը նրանցից կ'ընկնի կառքի տակ եւ ես մէկ ակնթարթում կը նետուիմ առաջ, կ'ազատեմ զոհը վերջին վայրկեանին :

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

զութեան պահպանման՝ Եւրոպայի մէջ»: Ցետոյ կը յայտարարէ թէ «խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար նկատի չառնել Ֆրանսական կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը որ կը ձգտի վերահաստատել գերմանական զօրապաշտութիւնը եւ գինակցութիւն մը հաստատել արեւմտեան Գերմանիայի մը յարձակողական ուժերուն հետ » :

Իբրեւ եզրակացութիւն , ծանուցագիրը «ամհրաժեշտ կը համարի անգամ մը եւս Ֆրանսական կառավարութեան յիշեցնել ստեղծուած կացութեան պատասխանատուութիւնը եւ հետեւանքները »:

╳ Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ ծանուցագիրը մասնաւոր տպաւորութիւն մը չգործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ: Չի կարծուիր որ Մոսկուա աւելի յառաջ երթայ, խզելով ֆրանքեւխորհրդային դաշնագիրը: Ֆրանսա եւ միւս դաշնակիցները երբեք տրամադիր չեն փոխելու իրենց ներկայ քաղաքականութիւնը :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԳՈՀ ՉԷ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԷՆ

Զօր. տը Կոլ առջի օր քաղաքական ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի անգլեւամերիկեան մամուլի ընկերակցութեան ակումբին մէջ, պարզելով իր տեսակէտները՝ Ատլանտեանի դաշինքին, Եւրոպայի պաշտպանութեան, Միջերկրականի հրամանատարութեան, եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներու մասին :

Կ'ամփոփենք էական մասերը :—

Ատլանտեանի դաշինքը չի կրնար Ֆրանսան պաշտպանել արշաւանքի մը դէմ: Ի՞նչպէս կարելի է լրջօրէն ըմբռնել եւրոպական բանակ մը, երբ այդ Եւրոպան գոյութիւն չունի: Որպէսզի Ֆրանսան իրապէս պաշտպանուի Ատլանտեանի դաշինքով, պէտք է անմիջապէս տրամադրելի ունենայ զինեալ ուժեր ոչ միայն դիմադրելու, այլեւ յարձակելու համար: Ռազմական ծրագիրները պէտք է պատրաստուին Ֆրանսայի մասնակցութեամբ եւ հաւանութեամբ: Հակառակ ամէն բանի, Գերմանիան պէտք է ուժեղ աջակցութիւն մը տրամադրէ Արեւմուտքի ապահովութեան, իբրեւ անոր լրացուցիչ մասը: Անոր համար անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա ուղղակի համաձայնին, մէկդի դնելով բոլոր խոչընդոտները եւ անցեալի վանդատները: Պէտք է ֆրանսացի հրամանատարի մը յանձնել Հիւսիսային ծովու եւ Միջերկրականի գործողութեանց կենսական ղեկավարութիւնը: Նոյնպէս միայն մեզմէ կախում պէտք է ունենայ Հիւս. Ափրիկէի, մեր ծովային եւ օդանաւային հաղորդակցութեանց պաշտպանութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, զօր. Մարշըլ, հրաժարեցաւ եւ իրեն յաջորդեց օգնականը, Ռապըրթ Լովըթ, 56 տարեկան: Զօրավարը, որ 71 տարեկան է, յայտարարեց թէ «կը հրաժարի բոլորովին անձնական պատճառներով. մանաւանդ որ արդէն երկու ամիս անցած է իր որոշած պայմանաժամը»: Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ ցաւ պատճառեց այս հրաժարումը: Մարշըլ հեղինակն է համանուն ծրագրին: Վարած է նաեւ արտաքին գործերու նախարարութիւնը: Յաջորդը իր մտերիմ բարեկամն է, արհեստով սեղանաւոր :

ԻՐԱՆԻ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ղրկուեցաւ Ուաշինկթընի պարսկական դեսպանին, որպէսզի յանձնէ Պ. Հէքիմ'ընի: Այս վերջինն ալ իր կարգին բրիտանական կառավարութեան պիտի ղրկէ զայն: Շահը, որ նախընթաց օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Թէհրանի բրիտանական դեսպանին հետ, Դշ. օր ճառ մը խօսեցաւ, կրօնական տօնի մը առթիւ, նախարարներու եւ երեսփոխաններու առջեւ.— « Խորհրդարանին կ'իյնայ փրկել երկիրը: Կացութիւնը ծանր է եւ ամէն Իրանցիի պարտականութիւնն է նուիրուիլ ազգային փրկութեան»: Վարչապետը միշտ հիւանդ ըլլալով շնորհաւորութեան չէր գացած:— Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղի հակառակորդները հետզհետէ կը զօրանան, առաջնորդութեամբ Սէյիտ Զիաէտտին Թապաթայի, որ իր կարգին ճակատ մը կազմած է, «Ազգային Կամք»: Ընդդիմադիրները չարունակ սպառնալիքներ կը լսեն հեռաձայնով. բայց իրենց թիւը 40ի բարձրացած է արդէն :

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի խնդիրը միշտ կը ձգձգուի: Վերջին լուրերը աւելի անյուսալի են: Կարմիրները միշտ կը մերժեն փոխել զինադադարի վայրը: Կռիւները կը շարունակուին :

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ հաշտութեան ժողովը բացուեցաւ վերջին պահուն (երէկ), Փարիզի մէջ: Երկու տարբեր նիստեր պիտի գումարուին, վասնզի Արաբները չեն ուզեր նստիլ Հրեաներուն հետ: Կը մասնակցին Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա եւ Յորդանան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ զինուորական պաշտօնաթերթը, « Կարմիր Աստղ », կը հրաւիրէ բանակին քաղաքական լիազօրները՝ «բոցավառ ատելութեան ոգի ներշնչել զինուորներուն՝ ընդդէմ ամերիկացի հրձիգներուն »:

1.700.000 ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐ այլուր պիտի փոխադրուին հինգ տարուան ընթացքին (Աւստրալիա, Հարաւ. Ամերիկա եւն.), իբրեւ բանուորական ձեռքեր : Ծախքը 10.819.460 տոլար :

ՄԱՐՈՔԻ ազգայնականները հեռագիր մը ուղղեցին Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին, խնդրելով որ Ֆրանսայի հետ համաձայնութիւններ չկնքեն ի վնաս իրենց երկրին անկախութեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը 16 Սեպտեմբերի կիրակին, ժամը 3 — 21 , Studio Colibri, 19a, rue Caumartin :

Իսկ տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտեմբեր 7ին, Cercle Militaireի մէջ:

ԳԻՆԵՁՕՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է ընկ. Յարութիւն Նաղճեանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Թոման, Ս. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ 59 rue Lafayette, Vienne:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ՊՕՄՈՆԻ Կ. Խ.Ի ԴՊՐՈՑԻ

Արձանագրութեան համար, կը խնդրուի ծնողքներէն դիմել եկեղեցւոյ յարակից սրահը, ամէն հինգշաբթի 2—4, սկսելով Սեպտ. 13էն :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՌՈՄԱՆ.— Հ .Յ. Դ. Նոր Սերունդի դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 19ին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. «Արամ Մանուկեան» ակումբին մէջ, չորեքշաբթի երեկոները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Ներսէս Տակառեան փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀԱՅԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ « ԱՐԱՐԱՏԻ » ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Բանակի Նախկ. Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան :

Հոկտեմբեր 21ին :

Եկեղեցական յիշատակի արարողութիւն Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ:

Հացկերոյթ ի պատիւ ֆրանսացի քաղաքային եւ զին. մեծ անձնաւորութիւններու «Շաթօ տէ Ֆլէօռ»ի մէջ:

Ցայգապար՝ ամբողջ Մարսիլահայ գաղութին համար:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 16 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին :

Խաչվերացի երեկոյեան թափօր ժամը 4.30ին :

Յիշատակ մեռելոց 17 Սեպտ. Բշ. Սկզբ. ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մտածէք ո՛ւր ճաշելու մասին,
գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette
Tél. Tri. 31.62

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Հայագիտական եւ արեւելագիտական ամէն տեսակ գրքեր՝ հայերէն եւ եւրոպական լեզուներով :

Կոմիտաս վարդապետի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը :

Դիմել Librairie Orientale H. SAMUELIAN, 51 rue Monsieur le Prince, Paris (6): Tél. Danton 88-65, Chèque Postal Paris 1278-35:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Dame... Paris (13e).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Պ. ՔԱՇԱՆ.— Հ .Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը յետաձգուած է գալ շաբթու , Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անպատմառ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. Քաջանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ave. Ar. Briand:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Արուսեակ Զիրիշկիրեան (ծնեալ Շիրինեան), Երզնկացի, Ամերիկայէն՝ կը փնտռէ իր երկու աղջիկները՝ Գայիանէ եւ Արփիկ: Տեղեկացնել Տիկին Սինանեանի, 31 rue de Nice: Alfortville (S.)

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզեմ արհեստաւոր մը (այր կամ կին) , փիքիւր տը դիժի համար: Ապահով գործ: Ի հարկին բնակութեան դիւրութիւն միասին աշխատելու համար :

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիկին ՍԻՆԱՆԵԱՆի , 31 rue de Nice, Alfortville (S.), օթոպիւս 103 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատանի մը դերձակի քով աշխատելու համար, նախընտրելի է որ քիչ մը վարժ ըլլայ :
Դիմել Պ. Աբէլեանի, 31 rue de Lac, Chaville:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Զորս հոգինոց ընտանիքի մը համար 30 — 40 տարեկան գործաւորուհի մը կ'ուզուի, պայմանաւ որ միասին մնայ իբրեւ ընտանիքի մէկ անդամը: Մանրամասնութեան համար դիմել Nichan Taboyan 10 rue des Balais, Valence (Drôme):

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

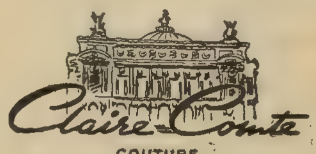
Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով որեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով, Ֆրանսայէն Ամերիկա կամ Ամերիկայէն Ֆրանսա եւ Արեւելք: Քանատա :

Վճարումը հոս կամ Ամերիկա, տեղերը կ'ապահովենք :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԷՆ ՉԳՆԷՔ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԳՆՈՎ,
Դիմել ԺԱՆ Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի
(30 տարուան փորձառութիւն)

AMERICAN LLOYD

48 rue de la République Tél. Co. 4722 Marseille
7, Rue Auber, Paris

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորապէս կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Քաֆէ տը լա Փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. **OPE. 80.34**

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.256
Directeur: SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 15 Septembre 1951 Շաբաթ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6560-Նոր շրջան թիւ 1971

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՏԷՐ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Այս ազդարարութիւնը ուղղուած է երիտա-սարդութեան։ Եւ պիտի կրկնուի պարբերաբար։

Այո, տղաք, ի վերջոյ անտէր պիտի մնաք, եթէ լուրջ փորձ մը չկատարէք օգտուելու Ներկայ պատեհութիւններէն։ Եթէ տարիները անցընէք առանց նոր բան մը սորվելու։

Երէցը պիտի հարցնէ նորին, նորը՝ նորահասին.

— Ի՞նչ սորվեցար վերջին հինգ-վեց տարիներու ընթացքին։ Կ'օգտուի՞ս հայերէնի դասերէն։ Կը հետեւի՞ս քեզի համար սարքուած դասախօսութեանց։

Եւ մէկը միւսին պիտի յիշեցնէ, խոր մտահոգութեամբ.

— Անցեալ տարի աւելի բազմաթիւ էինք։ Հետզհետէ կը պակսին։ Ինչո՞ւ։

Այո, ամէն բան կը սորվին, այս ազատ ափերուն վրայ։ Իսկ երբ կարգը կուգայ մայրենի լեզուին, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ գրականութեան, վատօրէն խոյս կուտան։ Հազար աղբիւրէ ջուր կը բերեն, «ծարաւը փախչելու համար»։ Առանց կարմրելու։ Առանց նախատեսելու հետեւանքները։

Քանի մը տարի ալ, եւ իրենց գլխուն մոխիր պիտի ցանեն 25—30 տարեկանները, ինչպէս ըրին իրենց նախորդները։

Դիւրին է միշտ յանցաւորներ փնտռել, մեղքը ուրիշին վրայ նետել։

Երէցներուն այս կամ այն վրիպումը չի կըրնար արդարացնել համատարած դասալքութիւնը։

Թանկագին պատեհութիւններ կորսուեցան, պատերազմէն առաջ, երբ աւելի բազմաթիւ էին տրամադրելի ուժերը։

Այն ատեն ալ համբանքով պատանիներ կը հետեւէին դասընթացքներուն։ Այն ատեն ալ շատերը խոյս կուտային։

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւններ, զանազան «Երիտասարդաց»ներ յաջողեցան ժառանգորդներ ձգել։

Պատերազմէն վերջ, նոր ձեռնարկներ կատարուեցան, աւելի լայն գետնի մը վրայ։

Դաշնակցութիւնը հիմնեց իր Նոր Սերունդը, արդիական ծրագիր-կանոնագրով մը։ Ուրիշներ կազմակերպուեցան տարբեր ուղղութեամբ։

Դուռները բաց էին — եւ բաց են — ամէնուն առջեւ։

Արդի՞ւնքը։ Հինգ-վեց տարին դպրոցական տարեշրջան մը կը կազմէ։ Հնգամեայ դպրոց մը 10—20 շրջանաւարտ կուտայ ամէն տարի։

Քանի՞ հոգի լրացուցին շրջանը, այդ հինգ տարիներու ընթացքին։

Մենք վկայականներ բաժնելու միտք չունինք, երբ այս հարցումը կ'ուղղենք։

Պարզապէս կ'ուզէինք իմանալ թէ Երիտ. Միութեանց անդամները ի վիճակի՞ են տարրական քննութիւն մը տալու, իրենց հայկական պաշարով։

Անշուշտ շատերը հայերէն կը խօսին։ Բայց կարդալ-գրել ալ գիտե՞ն։

Անոնք որ քիչ մը գիտէին, բան մը աւելցուցի՞ն հինգ-վեց տարիներու ընթացքին։ Ուղեցի՞ն աւելցնել, թէ եղածն ալ շատ տեսան...

Ցակաւին քանի՞ տարի պիտի սպասեն որ երէցները խնամակալի դեր կատարեն, իրենց թեւերէն բռնեն եւ դասարան առաջնորդեն։

Ամէնուն աչքն ու միտքը միշտ բաց են, շուտ կ'արթննան, շնորհիւ միջավայրին առաւելութեանց եւ համատարած ազատութեան։

Այդ նոյն աչքերն ու միտքերը ինչո՞ւ պղտոր կը տեսնեն ամէն բան եւ կ'անճրկին, երբ կը մօտենան հայկական ափերուն։

Չե՞ն գիտեր որ իրենց բոլոր գիտելիքները պիտի փոշիանան, իրենք ալ եւրոպացի եւ ամերիկացի փարիաներ պիտի դառնան, եթէ անջրպետ մը բացուի հարազատ ժողովուրդին եւ իրենց միջեւ։

Ձեւական մարզանքները բաւական չեն, վառ պահելու համար ազգային ոգին։

Ինչպէս ամէն տենչ, ոգին ալ սնունդ կը պահանջէ, զարգանալու, զօրանալու, դիմանալու համար։ Կը պահանջէ մշտանորոգ պաշար՝ բուն իսկ աղբիւրէն։

Առտու մը անտէր մնալու դատապարտուած էք, տղաք։ Եւ չարաչար պիտի զղջաք, բայց ուշ պիտի ըլլայ։

Կամք եւ աշխատանք, ամէն բանէ առաջ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ ՉՈՒՆԷԻՆ, ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Հանգուցեալ Աբրահամ Այվազեան, չտեմարան պիտանի եւ անպիտան գիտելեաց, կը գրէ «Շար Հայ կենսագրութեանց» գրքին մէջ (Աշրակ, Կ. Պոլիս, 1893).

— «Ողբացեալ Տոքթ. Բարութեան պէյ առանդաբար կը պատմէր եւ կը գրէր թէ՝ Ազգին ողորմելի տգիտութեան ժամանակները Բառգիրք չգտնուելով, Գումգաբուի եկեղեցւոյն փողոցին անկիւնը «պէօրէկճի»ի մը խանութին վրայ սենեակ մը կար, ուր ժամանակին գիտուն պատուելիները իրենց գիտցած բառերը թղթէ կտորներու վրայ գրելով՝ այբուբենից կարգաւ պատին վրայ կը կախեն եղեր, եւ բառի մը նշանակութիւնն հասկընալ ուզողները՝ Իսկիւտարէն, Խասգիւղէն, Օրթագիւղէն եւ ուրիշ հեռաւոր թաղերէ Պոլիս յիշեալ «պէօրէքճի»ին խանութը կ'երթան եւ պատէն կախուած թղթերուն մէջ կը փնտռեն եղեր»։

Ուշադրութի՛ւն,— այս բաները տեղի կ'ունենան եղեր «ազգին ողորմելի տգիտութեան ժամանակներ»։

Իսկ ի՞նչ կը տեսնէք այսօր, շողշողուն համանագիտութեան սա լուսապայծառ օրերուն։

Այսօր ունինք ոչ միայն բառարաններ ամէն լեզուէ, այլ եւ դպրոց, ճեմարան, ընթերցարան, լսարան, ակումբ։ Նոյնիսկ համալսարան եւ Ակադեմիա։

Ունինք թերթեր բազմազան եւ գիրքեր լեռնակուտակ։

Եւ սակայն, հաբիւրին քանի՞ն թեթեւ ճիգ մը կը փորձեն, բան մը, բառ մը աւելի սորվելու համար։

Երիտասարդներէն քանին բառարան մը կը թղթատեն, եւ տարէցներէն քանի՞ն կը բարեհաճին սրբագրել իրենց սխալները։

Մե՞նք ալ սովորական բառեր եւ գիտելիքներ թարգմանելով եւ թուղթի կտորներու վրայ ընդօրինակելով, կախենք սրճարաններու, ճաշարաններու, «փաթիսըրի»ներու պատերէն, որպէսզի մեր պարոններն ու օրիորդները բարեհաճին աչք մը նետել եւ սորվիլ։

Կամ նոյն բովանդակութեամբ թռուցիկնե՞ր ցրուենք «չքեղ եւ աննախընթաց» պարահանդէսներու, երեկոյթներու, խնջոյքներու, «սիւրփ-րիզ-փարթի»ներու մէջ։

«Ասացէք, եղբարք, Հայեր, ի՞նչ անենք»։

Պատուելիները դերեզմաններէն հանե՞նք, օգնութեան կանչելու համար... ՎԱՀԷ

Արմաշ գացին նկան

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պոլսոյ պատրիարքը եւ Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդը՝ Մամբրէ արք. Արմաշ գացած են Սեպտ. 8ի առտուն։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները այս այցելութեան մասին (Մարմարա, 9 Սեպտ.)։—

Երկու սրբազանները նախ քաղաքավարական այց մը տուին Իզմիթի կուսակալին, որ խիստ սիրալիր ու փափկավար ընդունելութիւն մը ըրաւ մեր երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներուն եւ սուրճով ու քէյքով պատուասիրեց զանոնք։

Կուսակալը յետոյ փափաք յայտնեց լուսանկարուիլ սրբազաններուն հետ, թանկագին յիշատակ մը ունենալու նպատակով։ Հաճոյքով փափաքը կատարուեցաւ եւ բոլորը մէկ լուսանկարուեցան։ Յետոյ չէնքին մինչեւ արտաքին դուռը ընկերացաւ իր հիւրերուն և ջերմ խօսքերով ողջերթ մաղթեց։ Սրբազան հայրերը սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեցին կուսակալին եւ մեկնեցան Արմաշ։

Տեղւոյն Նահիյէ միւտիւրին լուր տանելով որ Հայոց պատրիարքը այցի եկած է, փութով հասաւ իր հետեւորդներով ու խոր յարգանքով բարեգալուստ մաղթեց հիւրերուն։ Ամէն կողմէ գիւղացիք, որոնք Բումէլիէն եկած գաղթականներ են առ հասարակ — գունդագունդ վազեցին եւ յարգալիր կեցուածքով մը շրջապատեցին եկուորները։ Իսկ գիւղին էշրաֆը, ինչպէս կ'ըսեն, այսինքն մեծերը մէկիկ մէկիկ մօտեցան եւ համբուրեցին Սրբազաններու ձեռքերը։

Պատրիարք հայրը եւ Տ. Մամբրէ Սրբազան, առաջնորդութեամբ գիւղին կառավարիչին եւ ազաներուն շրջեցան Արմաշի դպրեվանքին վայրը

Երեք Մեծերը կը համաձայնին գերմանական հարցի մասին

ԱՆՋԱՏ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ.— ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿ, ՀԱՒԱՍԱՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն Եշ. օրուան թըւականով.— Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները գրեթէ կատարեալ համաձայնութեան մը յանգեցան, հաշտութեան առժամեայ պայմանագիր մը կնքելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ։ Որոշեցին միացեալ եւրոպական բանակ մը կազմել որուն մէջ պիտի ծառայեն 10.000 գերման զինուորներ։ Լրացուցին նաեւ առժամեայ կարգադրութիւն մը որով արեւմտեան Գերմանիան գրեթէ հաւասար գետնի վրայ կը դրուի բոլոր արեւմտեան պետութեանց հետ։

Արեւմտեան պետութեանց երեք մարզպաններ, որոնք կը մասնակցին ժողովին, Գերմանիա պիտի վերադառնան յառաջիկայ շաբթու եւ պիտի փորձեն արագօրէն վաւերացնել տալ կնքուած համաձայնութիւնը։

Այդ վաւերացումով, համաձայնութիւնը անջատ հաշտութեան դաշնագրի մը հանգամանքը պիտի ունենայ։ Գրաւման զօրքը պիտի քաշուի, եւ կամ պիտի վերածուի պաշտպանութեան զօրամասերու զօր. Այզընհաուըրի հրամանին տակ։ Գերմանական ճարտարագործութեանց վրայ հաստատուած սահմանափակումներէն շատերը պիտի ջնջուին, մանաւանդ պողպատի եւ նաւաշինութեան ճիւղերուն մէջ. բայց կարգ մը սեղմումներ պիտի մնան (օդանաւերու շինութիւն եւն.)։

Գերման դեսպաններ պիտի ղրկուին արտասահման, յարաբերութիւններ հաստատելու համար հաւասարութեան հիման վրայ։ Գերմանիա պիտի հրաւիրուի Ատլանտեանի դաշինքին եւ ուրիշ միջազգային ժողովներու։

Երեք նախարարները գերմանական հարցին քննութիւնը սկսան գիշերը, մասնաւոր նիստի մը մէջ եւ շարունակեցին ամբողջ օրը, առանց մեծ դժուարութեանց հանդիպելու։ Գլխաւոր զիջումը Ֆրանսան կատարեց. բայց Անգլիա եւ Մ. Նահանգներն ալ ճամբան հարթած էին, ընդունելով Ֆրանսայի ծրագիրը՝ եւրոպական բանակի մասին։

Ֆրանս., գերմանական եւ իտալ. զօրամասեր պիտի կազմեն եւրոպ. բանակին գլխաւոր տարրերը։ Անգլ. եւ ամերիկ. զինուորներ պիտի չմասնակցին։ Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ ալ զօրամասեր պիտի տրամադրեն։ Գոյացած համաձայնութեամբ, գերման զօրամասերուն մարզանքը պիտի սկսի եւրոպական բանակին կազմութենէն առաջ, Ամերիկացիներու վերակացութեամբ։

Համաձայնութենէն դուրս ձգուած է Պերլինի շրջանը, որ պիտի մնայ Դաշնակիցներու գրաւման եւ հսկողութեան տակ։

Ուրիշ խնդիրներ ալ քննելէ վերջ, Երեք Մեծերը Օթավա պիտի երթան վաղը (երէկ), մասնակցելու համար Ատլանտեանի Խորհուրդին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ և ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ՞Ն

Ատլանտեանի խորհուրդի օրակարգին վրայ կը գտնուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան խնդիրը։

Մեծերը սկզբունքով համաձայն են ընդունելութեան, բայց ամէն բան իրենց կամքէն կախում չունի։ Օրինակ, Նորվեկիա կը մերժէ այդ երկու պետութեանց անդամակցութիւնը, դիտել տալով թէ զինակցութիւնը պիտի տկարանայ, եթէ Ատլանտեանի շրջանէն դուրս պետութիւններ ալ ընդունուին։ Տանիմարքան ալ հակառակ է թէ վերոյիշեալ երկու երկիրներուն եւ թէ Սպանիոյ մասնակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ու նախկին չէնքերը եւ հին ուսանողական օրերը ոգեկոչեցին։

Պատրիարք Սրբազանը Արմաշ կը հանէր իր սարկաւագութեան 52րդ տարեդարձին օրը։ Այս առթիւ աղօթք մը ըրաւ, յետոյ կրկին շրջեցան։

Տարիքոտ ծերունի հօճա մը, որ կ'ընկերանար խումբին, բացատրութիւններ տուաւ հին չէնքերու եւ հին վանքին զանազան բաժիններուն մասին։

Այս առթիւ մատնանշեցին նաեւ տապանաքար մը որ անաղարտ ու մաքուր մնացած է մինչեւ հիմա, վրայի տապանագիրներով միասին։ «Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Պօղոս Թահթաճեան» (Վախճանած 1825ին)։ Գիւղացիները ջուր բերելով մաքրեցին տապանաքարը։

Պատրիարք սրբազանին փափաքով, գիւղացիք յիշեալ տապանաքարը փոխադրեցին աւելի յարմար վայր մը ու հոն երկու սրբազանները կեցած լուսանկարուեցան։ Սրբազանը կը խորհի տապանաքարը Պոլիս փոխադրել տալ։

Իրիկուան դէմ ճամբայ ելան սրբազանները եւ ժամը 19.30ին արդէն վերադարձած էին, հաճելի եւ յիշատակելի խոյտէ մը վերջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մեռած է Գ. Երուանդ Շահազիզ, մանկավարժ եւ բանասէր, որ վերջին տարիներու ընթացքին իր յուշերը կը գրէր «Էջմիածին» հանդէսին մէջ։ Ծնած էր 1856ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

... Սփիւռքի հայութիւնը, ցրուած աշխարհի չորս հովերուն, գոհ էր եւ ուրախ, որ հայրենիք մը ունէր. ազատ ու անկախ հայրենիք մը: Այսօր, այնքան վիշտերէ, զոհողութիւններէ ետք, ան – շուշտ, դարձեալ ուրախ է: Ուրախ է, որ հայրենիք մը ունի, բնակչութեամբ հայ, լեզուով ու մշակոյթով հայ եւ պատմութեամբ ու ապագայ կարելիութիւններով հայ: Անխառն չէ սակայն այս ուրախութիւնը, որովհետեւ գիտէ թէ իր հայրենիքը ոչ միայն զուրկ է ազատութենէ, այլեւ զուրկ է ազատութեան մասին խօսելու, երազելու եւ խորհելու նուազագոյն կարելիութենէն: Որովհետեւ, գիտենք թէ մեր կեանքին ու պատմութեան անհարազատ իշխանութիւն մը, օտար ու բռնակալ, նստած մեր երկրի կուրծքին, « Հայոց պատմութիւն » կը գրէ, արիւնոտ գրիչով: Որովհետեւ, հայկ. մշակոյթը, անթառամ ծաղիկը Հայու հոգիին, կը տրորուի բրտօրէն, կը խեղաթիւրուի տիրող ընկերային ու քաղաքական վարդապետութեան շունչին տակ: Կը խզուի հայ մշակոյթի հինաւուրց ու ազգաշունչ աւանդութիւնը եւ նոր, մեզի համար խորթ մշակոյթ մը երեւան կը բերուի, Մարքսեան տեսութեան դրոշմը վրան: Մեր պատմաբանները նիւթապաշտական, պատրաստ ու պարտադրուած բանաձեւերու տակ կը պրպտեն: Մեր գրողները՝ օրուան իշխանաւորներու հրահանգներուն համաձայն կը ստեղծագործեն. մեր բանաստեղծները կ'երգեն կոլխոզն ու ատոմկայանը, դառնալով հասարակ գործաւորներ երկրի տնտեսական «վերելք»ին մէկ անիւը հսկայական մեքենայի մը: Ուրեմն, զուրկ հոգեկան տարերքէ եւ զրկուած՝ ազատ ստեղծագործութենէ եւ անոր տուած հրճուանքէն:

Հայկ. Դա՞տը, Հայոց իրաւունքնե՞րը. — Մոռցուած բառեր ատոնք, որոնց համար այնքան արիւն թափուած է սակայն:

Բայց, միայն աս չէ դժբախտութիւնը: Սփիւռքի հայութիւնը, իր կարօտին ու հայրենասիրութեանը մէջ, միայն այս ցաւագին իրողութիւնը չէ, որ կը հաստատէ իր երկրին եւ իր հայրենի ժողովուրդին մօտ: Կը տեսնէ ամէն օր, որ իր հայրենիքը, յանձին իր ղեկավարներուն, հետզհետէ կը հեռանայ իրմէ, իր մտքովն ու մշակոյթով, իր քաղաքական նպատակներով, իր ազգային կեանքովն ու կենցաղովը:

Զարմանալի, աննախընթաց կացութիւն մը ստեղծուած է հայ հայրենիքին ու արտասահմանի հայութեան միջեւ: Կասկած չկայ, որ հայրենասէր է արտասահմանը եւ պատրաստ՝ ամէն զոհաբերութեան: Արտասահմանը իր նուիրական պարտքը համարած է ու կը համարի՝ հետաքրքրուիլ հայրենիքի կեանքովն ու ճակատագրովը: Հայաստանի խօսքն ու երգը, գիրն ու գրականութիւնը, իր Մարքսովն ու կոլխոզովն իսկ, իր «հայր» Ստալինովն իսկ, արձագանգ կը գտնեն Սփիւռքի մէջ, անոր հանդէսներուն, մամուլին ու հաւաքոյթներուն մէջ: Բայց, հակառակ այս ամէնուն, Հայաստան անտարբեր է, եթէ ոչ արհամարհական արտասահմանի հանդէպ:

... Թողունք անցեալը. վերջին պատերազմէն ի վեր քանի քանի պատգամաւորներ եկան Հայաստանէն արտասահման, զանազան խառնուրդ տիտղոսներով: Ինչ շռայլ խոստումներ, յանուն հայրենիքի ու Էջմիածնի, Սփիւռքի հայութեան հետ սերտ կապ հաստատելու մասին: Խոստումները մնացին խօսք, եւ Հայաստան մնաց լուռ ու անտարբեր արտասահմանի հանդէպ: Ոչ մէկ կապ, նոյն իսկ մշակութային: Ատեն ատեն Էջմիածինը հրահանգեց ու միջամտեց, իր կոնդակներով, բայց ոչ թէ հաճութիւն սփռելով, այլ տհաճութիւն ու պառակտում: Յիշեցէք Ամերիկայէն սկսած մինչեւ Պոլիս, թեմական - եկեղեցական շրջաններուն առթիւ ղրկուած կոնդակները:

Ներգաղթող հայութիւնն իսկ, Սփիւռքի սրտէն բխած, հայրենիքի կարօտէն յափշտակուած, յուսախաբ է այսօր: Այդ հայութիւնն իսկ աքսորականի կեանք կ'ապրի: Իրաւունք ունինք այսպէս մտածելու, քանի որ նամակ մը, թղթիկ մը գրելու իրաւունքն իսկ կը զլացուի անոր, եթէ չհաշուենք այն շինծու « նամակ »ները, որոնք պարբերաբար ճամբայ կը հանուին ...

Սփիւռքը սակայն, հակառակ ուրացումներու, կայ ու գոյութիւն ունի իր ժողովրդական զանգուածներով. իր արժէքներով, մամուլով, դպրոցական ցանցով, եկեղեցիներով, մշակոյթով ու հարուստ գրականութեամբ:

Գոյութիւն ունի իր համահայկական դատով ու իրաւունքներով: Աշխատելու եւ արդիւնքի հասնելու իր լայն հնարաւորութիւններով եւ նիւթական, քաղաքական ու յարաբերական լայն միջոցներով:

Ի՞նչ է վերաբերումը մեր հայրենիքին, ըսել կ'ուզենք՝ անոր իշխանաւորներուն, որոնք ճիշդ է, զուրկ են սեփական կամքէ ու նախաձեռնութիւններէ, բայց, այնուամենայնիւ, կրնան գոնէ զգալ եւ զգացնել, թէ արտասահմանի հայութիւնն ալ մէկ մասը կը կազմէ հայութեան:

Կրնան, քանի որ խզած չեն իրենց տնտեսական ու եկեղեցական կապերը, չփշրել Սփիւռքի հայութեան հայրենասիրութիւնը, խորթ եղբօր տեղ չդնել զայն:

Հակառակ պատկերը կը տեսնենք սակայն, ամէն օր: Երեւանի թերթերը, պատահօրէն ձեռք անցուած, նոր ու տխուր երեւոյթներու մասին կը խօսին: Կը թուի թէ ամէն ջանք կը թափեն մեր հայրենիքի իշխանաւորները՝ բոլորովին անտեսելու, արհամարհելու Սփիւռքը, իր արժէքներով. մշակներովն ու մշակոյթով: Գրով ու գրականութեամբ, լեզուով ու այլ ստեղծագործութիւններով:

Սփիւռքը սակայն, Երեւանի մէջ նստած «ընկեր» կոմիսարներ, ձեր հասկցած «գաղութ»ներէն չէ. ոչ ալ մահուան դատապարտուած խլեակ: Քառորդ դար առաջ, երբ մութ էր ամէն բան ու անստոյգ, թերեւս, ներելի ըլլար նման մտածում մը: Այսօր՝ ոչ, քանի որ Սփիւռքը, այսօր, Յունաստանէն Եգիպտոս ու Սուրիա, Ֆրանսայէն Ամերիկա, ունի կենսունակութեան բոլոր աղբիւրները: Իր ազգային իշխանութիւններով, կրթական ու մշակութային հիմնարկութիւններով. իր ազատ ու փառաւոր մամուլով, քաղաքական կուսակցութիւններով, գործելու ու գրելու ազատութեամբ, անհուն արժէք մըն է ան եւ հարստութիւն մը՝ բովանդակ հայութեան ու իր հայրենիքին համար:

Հայը իրաւունքներ ունի դեռ, որոնց տէրն է Սփիւռքը:

Հայը հողային պահանջներ ունի, որոնք պիտի իրագործուին օր մը: Ազատութիւն կ'ուզէ ան, ազատ հայրենիքով, զոր կը հաւատայ թէ պիտի ունենայ, երբ խորտակուին բռնակալութիւնները, կարմիր թէ կանաչ:

Սփիւռքի մէջ ողջ է Հայու հոգին, որ կը պայքարի իր ամբողջական ազատագրութեան համար:

Արժէք է Սփիւռքը այսօր եւ արժէք՝ վաղուան համար: Ձե՞ն տեսներ այս ամէնը, թէ չեն ուզեր տեսնել:

Դժբախտութիւն՝ երկու պարագային ալ:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Այս ալ մեր պատկերը

Երէկ պայծառ էր Թուրքերու եւ Քիւրտերու վիճակը՝ Վասպուրականի մէջ, Ա. Մեծ Պատերազմէն առաջ: Ակնարկ մըն ալ հայկական կեանքին վրայ:

Մեզ շրջապատող ցեղերու մտաւոր այս ահաւոր թշուառութեան դիմաց ի՞նչպէս չյիշել, արդար հպարտութեամբ, 1870 թուականէն ի վեր հիմնուած եւ արագօրէն զարգացած Փորթուգալեանի վարժապետանոցը, Միացեալ Ընկերութեան եւ Վարագայ վարժարանները, որոնք 1885էն առաջ ստեղծած էին բարձր մտաւորականութիւն մը եւ հասցուցած բազմաթիւ կորովի երիտասարդներ ուսուցչական ասպարէզի համար:

Ի՞նչպէս չյիշել միջնակարգ վարժարանները, — Երամեան, Կեդրոնական, Սանդխտեան, Ամերիկեան եւ Աղթամարի: Վարժապետանոցը, Ամերիկեան Գոլէճը, գերմանական վարժարանը, թաղային 10էն աւելի նախակրթարանները, քաղաքի եւ հարիւրաւորներ ալ գաւառներու մէջ՝ ուր կային 20 — 30 ընտանիք, լեռներու կատարը կամ անդնդախոր ձորերու մէջ: Տասնեակ հազարներու կը հասնէր թիւը ուսումնատենչ, վառվռուն երիտասարդներու, պատանիներու եւ մանուկներու՝ որոնք արդիական դաստիարակութիւն կը ստանային:

Ի՞նչպէս չյիշել հոյակապ փաղանգը այն վաստակաւոր, նուիրուած դաստիարակներու եւ մտքի անխոնջ մշակներու՝ որոնց շունչին տակ հասունցած սերունդները համալսարաններ կրնային լեցնել:

Ի՞նչպէս չյիշել անվերջ շարանը այն յառաջդիմասէր ուսանողներուն, որոնք իրենց ուսումը կատարելագործելու տենչով դիմեցին արտասահմանի բարձրագոյն կրթարանները, տքնաջան աշխատանքով յաղթեցին բոլոր դժուարութեանց ու վերադարձան իբրեւ մանկավարժ, ուսուցիչ, գրագէտ, գիւղատնտես, իրաւագէտ, բժիշկ, արուեստագէտ, ճեղագործ եւայլն, ծառայելու համար հայրենիքին:

Ի՞նչպէս չյիշել մեր ճոխ գրադարաններն ու ընթերցարանները, մեր ընդարձակ ժողովասրահներն ու թատերասրահները. մեր եռուն ակումբներն ու լսարանները, միշտ յորդուն գիտութեան եւ արուեստի սիրահար ամէն տարիքի երկսեռ բազմութիւններով:

Ի՞նչպէս չյիշել անդադար բանող մեր տպարանները հանրային, քաղաքական դաստիարակութիւնը խորացնող մեր թերթերը, մտաւոր պաշարը ճոխացնող ու բարքերը ազնուացնող մեր զանազան հրատարակութիւնները:

Բոլորն ալ արդիւնք՝ Վասպուրականի մտաւորականութեան եւ միւս կրթասէր դասակարգերու յարատեւ ճիգերուն եւ զոհողութեանց:

Մեզի համար դաղտնիք չէր որ հայկական նահանգները վերադարձած սակաւաթիւ Թուրքերն ու Քիւրտերը այսօր, 36 տարի վերջ, դեռ կը մընան խրած տգիտութեան մէջ: Եւ ահա «Իմ անուշ Վան»ի հեղինակին՝ Թուրք հրապարակագիր Եաշար Քէմալի պատկերազարդ նկարագրութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց այս անողոք իրականութիւնը:

Եաշար Քէմալ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ «Մենաւորիկ» Վանի փլատակներն ու աւերակները, հողէ, ստորերկրեայ տուները, մզկիթները, շուկան, նախիրը, թրիք հաւաքող կիները, կանեփէ հիւսուած ոտնամանները (ուչիկ), զոմէշ պայտելու տեսարանը, անլուայ, աղտի մէջ կորած մերկ ու սովահար բազմութիւնները եւայլն, չմոռնալով կատուներն իսկ, բայց ոչ մէկ խօսք կ'ընէ դպրոցներու կամ կրթական ու հանրային հաստատութեանց մասին, գոնէ իբրեւ սփոփարար երեւոյթ:

Պատճառը բացայայտ է:— Որովհետեւ գոյութիւն չունին:

Թուրք յօդուածագրին նկարագրած Տիարպաքըրի, Վանի, եւ Անիսի բնակիչներու տնտեսական աննախընթաց թշուառութեան ահաւոր պատկերը՝ պատկերն է նաեւ անոնց մտաւոր թշուառութեան, Արաքսի եւ Ախուրեանի ափերէն մինչեւ Անատոլուի խորերը:

Զրկուած՝ Հայուն վաստակէն, ոչ արհեստ, ոչ վարել ու ցանել սորված, ծոյլ, տգէտ եւ անճարակ այս խուժանները, հակառակ որ իրենց տրամադրութեան տակ ունին մեր հայրենի ընդարձակ եւ արգասաբեր հողերը որոնց արդիւնքով մեր ստեղծագործ հայրերը հրաշքներ գործեցին ամէն ասպարէզի վրայ, մինչեւ այսօր դեռ անկարող եղած են կշտացնել իրենց փորը եւ ծածկել իրենց մերկութիւնը: Ո՞ւր մնաց որ մտածէին իրենց զաւակներուն մտաւոր սնունդ տալու մասին:

Ծիծաղելի չէ՞ այս ողբալի վիճակին մատնուած Արեւելեան նահանգներէն համալսարանի ուսանող սպասել:

Համալսարան բանալու մտադրութեամբ Վան գացին հանրապետութեան նախագահը եւ իրենց աչքերով ստուգեցին համատարած ամայութիւնը: Ու վերադարձան գլխիկոր, յայտարարելով.

— « Այսօր շատ մը պակասներ ունինք, զոր ամէն բանէ առաջ պէտք է լրացնենք: Ժամանակի կը կարօտի համալսարան հիմնելը»:

Եւ որքան պակասներ: « Ամէն բանէ առաջ» ճամբաներ պէտք է շինել, կամուրջներ հաստատել, տարրական դպրոցներ հիմնել եւայլն: Ուրի՞ն արհեստաւորներ եւ վարպետներ: Ո՞վ պիտի շինէ շաղախը: Ո՞վ պիտի թափէ կամ թրծէ աղիւսը: Ո՞վ պիտի տաշէ, յղկէ քարը: Ո՞վ պիտի հիւսէ պատերը: Ո՞վ պիտի դնէ դռներն ու պատուհանները եւ մնացեալները:

Վարել ցանելու պէտք է վարժեցնել սովահար բազմութիւնները: Ո՞վ պիտի շինէ արօրն ու գութանը: Ո՞վ պիտի կռէ խոփն ու մանգաղը, բահն ու բրիչը եւայլն:

Այս՝ նիւթական կողմը: Հապա՞ մտաւորը: Քանի քանի սերունդներ պիտի անցնին մինչեւ որ կարելի ըլլայ դարերու ժառանգութեամբ կռչկռտած, գլուխները լուսաւորել եւ աշխատանքի վարժեցնել:

Թող մտնեն Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ միւս երկիրներու համալսարանական ոստանները, եւ եթէ կրնան թող համրեն այն հարիւրաւոր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները, որոնք թէեւ չունին պետութիւն, բայց իրենց քրտնաջան աշխատանքով եւ կամ իրենց եղբայրակիցներու աջակցութեամբ կը տիրանան ամէն կարգի մասնագիտութեանց, եւ միւս հազարաւորները որոնք փայլուն դիրքեր գրաւած են արդէն քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ: Մանուկներ էին անոնք երբ մտան այս երկիրները, մազապուրծ ազատած եաթաղանէն:

Եթէ Եւրոպան, Ամերիկան եւ միւս երկիրները հեռու են, կայ փոքրիկ երկիր մը: Շատ մօտիկ: Իրենց սահմանի վրայ.— Մեր սիրելի հայրենիքը:

Թող բարձրանան Արաքս եւ Ախուրեանի ափերու վրայ իրենց կանգնած ռազմական դիտարաններ, (ինչ ահաւոր ողբերգութիւն, Թուրքը միշտ Արաքսի եւ Ախուրեանի ափերուն վրայ, վեհափառ Արարատն ալ գերի) եւ թող նային սահմանի միւս կողմը: Իրենց աչքերը պիտի չկրնան դիմանալ կատարուած յառաջդիմութեան փայլին: Քաղաքակրթութեան կենդանի վառարաններ՝. բարձրացած Հայու արիւնով, Հայու քրտինքով, Հայու ճարտար ձեռներով, անոր պողպատեայ, հզօր բազուկով:

Յետոյ եւ թող դառնան եւ դիտեն իրենց սահմանը նորէն, — աղջամուղջ:

Գ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

Հայկական քաղաք մը Վենետիկի մէջ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Կենդանի ուխտատեղի մը դարձած է Ս. Ղազարը, ուր, մանաւանդ, ամառը կու գան բազմաթիւ Հայեր աշխարհի բոլոր կողմերէն Թուրքիայէն, Պոլսէն, Ճաւայէն, Ամերիկաներէն եւ աւելի մօտ՝ Ֆրանսայէն։

Աւելի սիրելի կը դառնայ այդ խաղաղ անկիւնը, երբ ազգային հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան։

Շաբաթ, 8 Սեպտեմբեր, Ս. Ղազարի մատուռին մէջ ձեռնադրուեցան երկու կղերականներ, մէկը Ատտիս Ապէպայէն, Հ. Ցովսէփ վրդ., միւսը Պուտափէշտէն՝ Հ. Ղուկաս վրդ.։ Ձեռնադրութիւնը կատարեց Քէտիճեան գերապայծառ։ Այս առթիւ սեղան մը սարքուած էր ուր խօսք առին գերապայծառը, աբբահայրը, Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեան։ Շնորհաւորական հեռագիրները կարդաց Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեան։

Կիրակի առաւօտ նոյն հասարակութիւնը ներկայ եղաւ նորընծաներէն Հ. Ցովսէփ վրդ. Պեհեսնիլեան առաջին պատարագին։ Երկուշաբթի առտու պատարագեց Հ. Ղուկաս վրդ. Ֆոկոլեան։

Կիրակի կէսօրէ վերջ վարժարանին գեղեցիկ հիւրանոցին մէջ տեղի ունեցաւ յոբելինական պատշաճ հանդէս մը Միաբանութեան հիմնարկութեան 250ամեակին եւ Վարդանանց դիւցազնամարտին 1500ամեակին առթիւ։ Աշակերտներու խումբը բացումը կատարեց «Բամ փորոտան»ով։ Յետոյ խօսք առաւ Աբբահայրը, գերապայծառ Ուլուհոճեան, որ յիշեց վերջ թէ ինչպէս 1701ին Մխիթար խումբ մը աշակերտներով ծրագրեց Միաբանութեան մը հաստատումը, շեշտեց անոր գրաւած կարեւոր տեղը հայ իրականութեան մէջ։ Շնորհիւ Մխիթարի հայ մշակոյթի վերածնունդ եղաւ, եւ այս փոքրիկ կղզին դարձաւ լոյսի տաճար մը։ Մխիթար գոհունակութիւնն ունեցաւ իր մահէն առաջ տեսնելու թէ գիտակից աշակերտներ պատրաստ էին շարունակելու իր գործը։ Ծառայելով լեզուին՝ Միաբանութիւնը գրաբարը տարաւ իր Ե. դարու գեղեցկութեան։ Ծառայելով պատմութեան՝ Միաբանութիւնը շնորհիւ Չամչեանի մէջտեղ բերաւ հիմնական գիրք մը, որ այսօր գնահատուած է բոլորէն։ «Այսօր Մխիթարի նոյն հոգին է որ կը տիրէ Ս. Ղազարի մէջ,— Ծառայել ազգին բարոյական եւ գիտական ճամբով, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը կարենայ ապրիլ խաղաղ եւ ազատ իր հայրենիքին մէջ»։

Հայր Սահակ վրդ. նկարագրելով Աւարայրի դիւցազնամարտը, շեշտեց անոր դերը Հայոց պատմութեան մէջ։ «Լուսեղէն սիւն մըն է Վարդանանցը, որ հակառակ դարեր անցնելուն կը ներկայանայ մեզի նոյն թարմութեամբ։ Վարդանանց դիւցազնամարտով հայ ժողովուրդը ցոյց տուաւ թէ կարելի է մարմինը սպաննել, բայց երբեք հոգին։ Այսօր Աւարայրի պատերազմը խորհրդանիշն է հայ ժողովուրդի կամքին եւ կորովին։ Վարդանանցը մեզի կը ներշնչէ սէր, միութիւն եւ վերադարձ դէպի քրիստոնէութիւն»։

Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեան, «Բազմավէպ»ի խմբագիրը, իր կարգին խօսք առնելով յիշեց թէ 1701 Սեպտեմբեր 8ին երբ Մխիթար կը պարզէր իր ծրագիրը, Մխիթարեան արեւն էր որ կը ծնէր։ Միաբանութեան հիմնարկութիւնը հանգրուան մը եղաւ Հայոց պատմութեան մէջ։ Բանախօսը բացատրեց միաբանութեան դերը եւ ճիգը, ի խնդիր ազգային մշակոյթի զարգացման։

Փակման խօսքն ըրաւ գերապայծառ Քէտիճեան։ Բացատրեց թէ Վարդանանք յօժար էին հարկատու մնալու Պարսիկներուն, բայց երբ թշնամին պահանջեց հրաժարիլ իրենց հաւատքէն, խնդիրը փոխուեցաւ, դառնալով ազգային արժանապատուութեան հարց։ «Տօնելով Վարդանանցը եւ Միաբանութեան տարեդարձը, պէտք է հետեւինք անոնց բացած լուսաւոր ճամբան»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին օրիորդներ Լիզէթ եւ Ագնէս Միլտոնեաններ,—թաւջութակով եւ դաշնակ— նուագելով Պախէն, Սէն Սանսէն, Սամաւթինիէն եւ Ա. Խաչատուրեանէն։ Աշակերտ մը արտասանեց Եղիշէի «Վարդանանց»ը։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, խոր տպաւորութիւն ձգելով։

✕ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, որ այս նոր շրջանին համար ունի աշակերտներու կարեւոր թիւ մը, հետզհետէ կը վերագտնէ իր աւանդական մթնոլորտը։ Ուսումնապետը Հ. Նիկողոս վրդ. Քէհեաեան իր յարատեւ աշխատանքով կը խոստանայ լաւագոյն միջավայր մը բոլոր աշակերտներուն համար։ Ծնողները տեսնելով իրենց տղաքը՝ կը մեկնին լաւ տպաւորութեամբ, հաստատելով թէ անոնք պիտի ստանան հայկական դաստիարակութիւն մը։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Գաղութէ գաղութ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ մը առթիւ, որ կազմակերպուած էր Միլուօքիի մէջ (Մ. Նահանգներ) եւ որուն հրաւիրուած էին երկրին երաժշտական 82 խումբեր, Հ. Ե. Դ. Րէյսինի «Արմէն Գարօ» Ուխտն ալ ղրկած է իր «Տրըմ Պըկըլ» խումբը որուն կը մասնակցին 49 երկսեռ անդամներ։ Գեղեցիկ համազգեստով, վարժ քայլուածքով ամերիկեան դրօշի եւ հայկական եռագոյնի առաջնորդութեամբ՝ տողանցք կատարած է Երիտ. Դաշնակցական այս խումբը 75 հազար հանդիսականներու առաջ։

ՍԷՄ ՀԷՐԻՍԸՆ (Յարութիւնեան) Բ. աշխարհամարտի հերոսներէն ներկայացուած է Սան Ֆրանչիսկոյի ձայնասփիւռի վրայ յայտնի դերասաններու կողմէ, մասնակցութեամբ 15 կտորէ բաղկացած նուագախումբի։ Սէմ Հէրիսըն պատերազմին կորսնցուցած է ձախ թեւը ուսէն, աջ ձեռքի երեք մատները եւ աջ ծունկը։ Ենթարկուած է աւելի քան 30 վիրաբուժական գործողութեանց։ Հակառակ այս բոլորին Սէմ ցուցաբերած է անպատմելի ոգի։ Նախագահն է Հէրիսըն եւ Պոնինի առեւտրական հաստատութեան, ինչպէս եւ քիմիական Քորփըրէշընին։ 1950ի «Տարուան Հերոսը» ներկայացուած է Ամերիկեան Հաշմանդամներու համագումարին կողմէ։ «Րէտ Պուք Մէկըզին» պարբերաթերթը իր հոկտեմբերի թիւով պիտի ներկայացնէ այս հերոսը։ Իր ծնողքը բնիկ Խարբերդցի է։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ գիտնական Գէորգ Մառանճեան իբրեւ մարզարան, Նիւ Եորքի կուսակալութեան կողմէ ղրկուած է խումբ մը հնագէտներու հետ դէպի Աֆղանիստան, Աֆղան եւ Փաքիստանցի ժողովուրդներու մարդաբանական ուսումնասիրութեան համար։ Ծնած է Ամերիկա 1925ին։ Գիտէ հայերէն, մանաւանդ գրաբար։ Վերադարձին հանդիպած է Պոլիս, եւ այցելելէ վերջ Աթէնք, Եգիպտոս, Սուրիա, Վենետիկի Մխիթարեաններուն, Փարիզ, մեկնած է Ամերիկա։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Նշան Կ. Շամիկեան մեռած է Ուոշինկթընի մէջ։ Նուիրուած մէկ անդամն էր Դաշնակցութեան։ Ծնած էր Բալու։ Երկար ատեն եղած է հոգաբարձութեան անդամ։ Ջերմեռանդ եկեղեցասէր մըն էր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ »

ԼԻՈՆ.— Շաբաթ, 8 Սեպտեմբեր, Horloge ի մեծ թատերասրահին մէջ Գ. Գրիգոր Վահան ներկայացաւ իր հեղինակած զաւեշտով, «Բախտին Անիւ»ը։ Երեք արարնոց այս գրուածքը նորութիւն մըն էր մեզի համար։

Հեղինակը իր այս գործով ուզած է ապացուցանել թէ երգիծանքը «ղեկզեկութիւն» չէ։ Կարգ մը թերութիւններ պատճառ մը չեն որ գործը չգնահատուի։

«Բախտին Անիւ»ը դժուար գործ մըն է մասնաւորապէս սկսնակներուն համար։ Դրամի մը մէջ, երբ ենթական եղերերգութիւն մը կ'ապրի, կամ կ'ուզէ պատկերացնել, որքան ալ տկար խաղարկութիւն ունենայ, դարձեալ կրնայ ազդել դիտողներու վրայ։ Մինչդեռ «կը սիրեմ, կը սիրես»ը, կամ էրիկ ձգել եւ շօֆէօրի հետ փախչիլը դժուարութեան կը մատնեն անվարժ խաղացողը, որ կամ նախադասութիւնները կը կլլէ, քրտինք թափելով եւ կամ իր արտասանելիք բառերը կ'ըլլան կարճ եւ անիմաստ։

Ուեւէ մէկը վիրաւորելու միտք չունինք։ Այս բոլորը կ'ըսենք սրտցաւօրէն, որպէսզի ուրիշ առիթներով աւելի լաւը կատարուի։ Ամէն բանի մէջ առաջին գծին վրայ կը գտնուիք, ինչո՞ւ թատրոնը միշտ նոյն տեղը պիտի մնար։ Սիրող ուժեր կան որ 20—25 տարիէ ի վեր կը ծափահարուին, բայց միշտ սիրող մնացին, առանց քայլ մը յառաջ երթալու։

Խաղը ընդհանուր առումով գոհացուցիչ էր։ Տիկին Աշխէն Պօյաճեան՝ (Տիկին Աղաւնի)։ Օր. Մարի Մուրատեան (սպասուհի Մարիամ)։ Օր. Մարի Գալուստեան (Մատմազէլ Մարկրիթ)։ Գարոններէն Նուպար Պօտուրեան՝ (քարտուղար Ցովսէփ), Սահակ Գասմաճեան (Բարեգործական ի պաշտօնեայ), Մկրտիչ Մարտիրոսեան (շօֆէօր Կարպիս), Բարունակ Գառաւեան (կազի պաշտօնեայ) իրենց կարելին փորձեցին։ Հեղինակ դերասանը ստանձնած էր գլխաւոր դերը — Սեդրակ էֆ. Աբրահամեան եւ կատարեց յաջողութեամբ։ Իր կնոջ դերի, անոր չափազանցուած պահանջներուն հլու կամակատար, սնանկ, ապուշ, կարծես «աշխարքի բաներուն» բոլորովին

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մինչեւ իսկ որոշեցի զոհը — Ահա նրանք՝ երկու պատանիներ, պատկառելի մէկ կնոջ հետ վախվխելով կտրում են պողոտան։ Իմ ենթադրութեամբ նրանք պիտի ընկնեն ահա այս եկող բեռնատար կառքի տակ։ Նրանք ժամանակ չեն ունենայ. . Վախից ընդարմացած կառավարը պիտի արգելակները սեղմէ, կանգ առնելու համար, ահա ճիշդ այդ ժամանակ ես կը նետուիմ առաջ, կառքի տակից կ'ազատեմ երկու մանչուկները, կը հրեմ նրանց մէկ կողմ եւ ինքս հազիւ կը կարողանամ մօրթս փրկել կամ ոչ, իմ ոտքերը կը մնան կառքի տակ, ես կը վիրաւորուիմ, ոչ ծանր, թեթեւ սկրտուքներով։ Ազատուած տղաների մայրը կը գրկէ ինձ, արցունքների մէջ կը հարցնէ ինձ.

— Ի՞նչ էք ուզում իբրեւ վարձատրութիւն։

Ինքը հարուստ է եւ պատրաստ է պարգեւելու ինձ որոշ գումարով։ Ես կը պատասխանեմ.

— Տիկին, ես ոչ մէկ բանի պէտք չունիմ, ես կատարեցի իմ պարտականութիւնը։

Ճաշել ... շուտով անդրադարձայ, որ բոլոր այդ մտածումները արդիւնք են իմ հիւանդ երեւակայութեան, ի գին մէկ ճաշի։ Ուտելը ինձ համար դարձել էր այնքան ցանկալի, այնքան անմատչելի, որ ինձ թւում էր թէ այդ կարելի էր կատարել հերոսական մէկ արարք միայն։ Ցաւ պատճառեց ինձ այդ, սակայն յորդ էին մէջս ազնիւ զգացումները։

Ժաննա դ'Արկի արձանի անկիւնում մի խումբ մարդիկ լրագիր էին կարդում։ Մօտեցայ եւ ականջալուր եղայ իրենց խօսակցութեան, երեկոյեան թերթերը զգայացունց լուր էին հաղորդում — կենդանաբանական պարտէզից փախել էր մէկ ընձառիւծ ու ապաստանել Բուլօնյի Անտառը։ Երբ լսեցի այդ, ինձ թուաց թէ կանխորոշ մէկ ծրագիր է, որպէսզի չկարենամ գիշերել անտառում։ Սկիզբը մինչեւ իսկ չհաւատացի. զաղտագողի նայելով թերթին, տեսայ ընձառիւծը խաղաղ պառկած։

Թերթը յայտնում էր թէ կենդանին կոչւում է «Զիզի» եւ ձեռք են առնուած բոլոր միջոցները զայն ողջ ողջ բռնելու։

Ահա քեզ փորձանք։ Իմ ի՞նչ գործն է թէ ընձառիւծը կոչւում է «Զիզի», ինձ համար կարեւորը այն է, որ ես պիտի կարողանամ գիշերել անտառում։ Տխուր այս դէպքը շուտով դարձաւ առիթ զուարճանալու։ Հրաշալի է։ Այս գիշեր իսկ կը գնամ Բուլօնյի անտառը, ընձառիւծը ինչ ոչինչ կ'անի։ Սիրտս լեցուած է այնպիսի սիրով դէպի շրջապատս, այնպիսի ուժ եմ զգում մէջս, որ նա իմ մէկ հայեացքից անմիջապէս կը քարանայ, կանգ կ'առնի, գլուխը կը խոնարհեցնի, թաթերը կը մեկնի առաջ ի նշան խոնարհութեան եւ այդպէս ընդարմացած կը մնայ, ինչպէս եգիպտական Սֆինքսը։ Իսկ ես կը մօտենամ ու կ'ասեմ Ֆրանչիսկոս Ասիզիացիի պէս — բարի երեկոյ, իմ եղբայր ընձառիւծ։

Ինձ թուաց, որ այդ կարող է անպայման կատարուել եւ բոլոր անյաջողութիւնները որ ինձ հալածում էին նախապատրաստական փորձութիւններ էին, ամենագլխաւորը՝ հրաշքը, որի համար արժէր ապրիլ։ Հրաշքի, հրաշքի էր տենչում հոգիս։ Ճակատագիրը մեզ՝ ընձառիւծը եւ ինձ, միացնում է Բուլօնյի անտառում։ Ճիշդ է մարդիկ դողում են նրա կեանքի համար, իմ մասին ոչ ոք չէր անհանգստանում։ Ընձառիւծը կարող էր տեսնել եւ հասկանալ իմ վիճակը։ Նա կը տեսնի, որ նիհարել եմ, անօթի եմ եւ ով գիտէ, կարող է պատահել լճակի մօտ բռնէ մէկ բադ եւ երախի մէջ բռնած բերի եւ խոնարհաբար դնի իմ ոտքերի տակ։ Այն ժամանակ ես կը շոյեմ նրա գունաւոր կողերը, կը նայիմ նրա աչքերի մէջ ու կը տեսնեմ, որ նա եւս, այդ ուժեղ կենդանին նոյնպէս մենակութիւն է ապրում։

Այսպէս մտածելով քայլում եմ Բօէսի փողոցով։ Երեկոյ է արդէն, խանութները լուսավառուած են։ Լուսացնցուղը առատօրէն ցանում է իր լոյսը Փարիզի վրայ։ Ճամբաս շարունակելով մօտենում եմ Բուլօնյի Անտառին։ Հանդիպում եմ որսորդների եւ ոստիկանների խումբերի, քայլում եմ զգոյշ, խոյս տալիս նրանց տեսողութիւնից, թաքնւում եմ ծառերի ետեւ, գնում եմ քովնտի փողոցներով։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

անտեղեակ էֆէնտին մեծ հետաքրքրութիւն շարժեց ամբողջ խաղի ընթացքին :

Այս ձեռնարկը եղանակի բացումը եղաւ մեր գաղութին համար: Կը յուսանք թէ յառաջիկային ալ այսպիսի ձեռնարկներ պիտի կրկնուին վառ պահելու համար հայկ. թատրոնի սէրը այս ցիր ու ցան բազմութեանց մէջ : Պաւլիկ

Մեծ ռազմափորձեր Գերմանիոյ մէջ

Ատլանտեանի զինակիցներէն եօթը երկիրներու զինուորները համախմբուած են հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ, ռազմափորձեր կատարելու համար: Ամենամեծ ռազմական ցոյցն է այս, պատերազմէն ի վեր:

Երէկ, ուրբաթ, կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին հինգ անգլ., ամերիկեան, պելժիական, ֆրանս., դանիական եւ հոլանտական զօրաբաժիններ: Ռազմափորձերը պիտի սկսին այս առտու (շաբաթ), արշաւանք մը կասեցնելու եւ նախայարձակը ետ մղելու առաջադրութեամբ: Այս առթիւ պիտի քննուի թէ ինչպէս կարելի է գործել այն դրացիներուն հետ որոնք տարբեր լեզուներ կը խօսին :

Ամենամեծ ուժը պիտի կազմեն Անգլիացիները: Հազարաւոր գերման օժանդակներ պիտի վարեն բեռնակառքերը եւ ուրիշ գործողութիւններ պիտի կատարեն: Մեծ դեր մը վերապահուած է օդանաւերուն, գլխաւորութեամբ անգլիական օդատորմիղին: Մասնակցող զինուորներուն թիւը կը հաշուեն 150.000: Ռազմափորձերուն վայր ընտրուած է Գերմանիոյ բրիտ. շրջանը, որ արշաւանքի դասական ճամբան է:

✕ Ռուսերն ալ ռազմափորձեր սարքած են արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, աւելի մեծ ուժերով, — մօտ 250.000: Գործողութիւնները անձամբ պիտի վարէ Պերլինի սովետական շրջանին հրամանատարը, զօր. Չուիքով: Ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին չորս մեքենայէն զօրաբաժիններ: Կ'ըսուի թէ գերման ոստիկանները պիտի չմասնակցին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ Լոնտոն հասած պիտի ըլլար երէկ, Պ. Հէրիմընի միջոցաւ: Առանց այդ վերջնագրին սպասելու, անգլ. կառավարութիւնը հրամայեց առեւտրական նաւերուն Իրաք փոխադրել իրենց բեռները, փոխանակ Իրանի: Տնտեսական ճնշումի առաջին փորձն է այս: Ուրեմն Իրան այլեւս շաքար, պողպատ եւ ուրիշ ապրանքներ պիտի չստանայ Անգլիայէն: — Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Շահը համաձայն է վերջնագրին: Իրանեան զօրվար մը, Ռիահի, սկսած է գրաւել Ապատանի նաւթահորերուն գլխաւոր դիրքերը, առանց սպասելու 15 օրուան պայմանաժամին լրանալուն: — Աֆղանիստան պայմանագիր մը կնքեց Իրանի հետ, 30.000 թոն քարիւղ ստանալու համար (3.400.000 տոլար):

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից հրամանատարութիւնը յարձակողականի ձեռնարկեց լայն ճակատի մը վրայ: Ամենամեծ յարձակողականն է այս՝ զինադադարի բանակցութիւններէն ի վեր: Զինադադարի յոյսերը բոլորովին կորսուած չեն դեռ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճին հրաժարումը պահանջեց մարէշալ Փափագոս, որ մեծագոյն թիւը՝ 115 աթոռ շահած էր երեսփ. ընտրութեանց մէջ: Մարէշալը կը պահանջէ իրեն յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը, կամ նոր ընտրութիւններ կատարել :

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԻ հաշտարար ժողովին բացման առթիւ, երկու կողմերուն յորդոր մը ուղղեց ամերիկեան ներկայացուցիչը, Էլի Փամըր: Ժողովները տեղի կ'ունենան զատ-զատ, Օթէլ Քրիյոնի մէջ: Հաշտարար յանձնախումբը կը յուսայ միեւնոյն սեղանին առջեւ համախմբել երկու կողմերուն պատուիրակները: (Յանձնախումբին միւս անդամներն են Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները):

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակից մարզպանները արգիլեցին չեխական օդանաւերու թռիչքը այդ երկրին վրայ :

Պ. ԹՐՈՒՄԸՆ յայտարարեց թէ Պ. Էչիսըն արտաքին նախարար պիտի մնայ, ցորչափ ինք նախագահ է :

ԿԵՐՊԱՍԻ ԳԻՆԵՐԸ իջեցնելու համար, վարչապետը թելադրեց դեղչել բուրդի եւ բամպակի գիները: — Մսավաճառները յանձն կ'առնեն 590—650 ֆրանքի ծախել պիֆթէքը, պայմանաւ որ ազատ ձգուի միւս միսերուն վաճառումը :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ վեց «դիմադրական-ներ», այն ամբաստանութեամբ թէ 1945 Օգոստ. 15ին քինախնդրութեամբ սպաննած են նախկին նախարար մը, Ալպէռ Շիշէռի, անտառը տանելով եւ ատրճանակը պարպելով ծոծրակին: Այս առթիւ ահաւոր յայտնութիւններ կ'ընէ իրական Դիմադրական մը :

ՃԱՓՈՆ իրաւունք ստացաւ ուղղակի բանակցելու Թուրքիոյ օտար դեսպաններուն հետ, բաց ի Խ. Միութենէն որ չէ ստորագրած հաշտութեան դաշնագիրը : —

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի պարասրահ ցերեկոյթը 16 Սեպտեմբերի կիրակին, ժամը 3 — 21, Studio Colibri, 19a, rue Caumartin:

Իսկ տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտեմբեր 7ին, Cercle Militaireի մէջ:

ԳԻՆԵՃՕՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է ընկ. Յարութիւն Եաղճեանի Ամերիկա մեկնումի առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 19ին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. «Արամ Մանուկեան» ակումբին մէջ, չորեքշաբթի երեկոները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարաբախտ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ, Տիկին Բարուհիին եւ Շ. Նարդունիին ցաւակցութիւն կը յայտնեն եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ ՀԱՅ-ԲՈՅԺի ֆոնտին կը նուիրեն Պ. Խոսրով Վչտունի 1000 ֆրանք, Պ. Հրանտ Տրէզեան 1000 ֆրանք :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 16 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին :

Խաչվերացի երեկոյեան թափօր ժամը 4.30ին :

Յիշատակ մեռելոց 17 Սեպտ. Բշ. Սկզբ. ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Աղօթաժողով Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ամէն չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին աղօթաժողով, քարոզ եւ հիւանդներու համար մասնաւոր աղօթք :

Կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները մասնակցելու այս աղօթքներուն :

Union Spirituelle des Dames, Eglise Arménienne Allée des Puits, Beaumont, Marseille:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Չորս հոգինոց ընտանիքի մը համար 30 — 40 տարեկան գործաւորուհի մը կ'ուզուի, պայմանաւ որ միասին մնայ իբրեւ ընտանիքի մէկ անդամը: Մանրամասնութեան համար դիմել Nichan Taboyan 10 rue des Balais, Valence (Drôme):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Պ. ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, 17 rue Ampère, Cachan :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը յետաձգուած է գալ շաբթու, Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԳԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պ. Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 3ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ave. Ar. Briand:

Այրի Տիկին Անժել Լ. Մողեան, Տէր եւ Տիկ. Էտկար Մողեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Աբրահամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մէօհրիպէ Մողեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սէօլէօզեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մալէզեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Էքսէրճեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տէչինեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Սիմճեան, Մալխասեան, Պետելեան, Սէօլէօզեան, Զինոզեան, Զոլոտեան Աբրահամեան, Իսկէնտէրեան եւ Շամլեան ընտանիքները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՂԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, 19 rue de Cléry, Paris (2), 55 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ ժամը 3ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի St. Ouenի Cimetière Parisien, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզեմ արհեստաւոր մը (այր կամ կին), փիքիւր տը դիժի համար: Ապահով գործ: Ի հարկին բնակութեան դիւրութիւն միասին աշխատելու համար :

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիկին ՍԻՆԱՆԵԱՆի, 31 rue de Nice, Alfortville (S.), Թօփիւս 103 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատանի մը դերձակի քով աշխատելու համար, նախընտրելի է որ քիչ մը վարժ ըլլայ :
Դիմել Պ. Արքէլեանի, 31 rue de Lac, Chaville:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376 250

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 16 Septembre 1951 Կիրակի 16 ՍԵՊՏԵՄԲ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6561-Նոր շրջան թիւ 1972

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒՐՃԸ ԿԸ ԲԱՆԻ

Միշտ պատահաբար կը ճարուին Խ. Հայաստանի հրատարակութիւնները, — թերթ, գիրք, պարբերական: Եւ շատ ուշ ։

Բախտաւոր էք եթէ ամսագիր մը ձեր ձեռքն անցնի մէկ - երկու ամիսէն: (Տարին կը լրանայ եւ « Էջմիածին » ամսագրին Ցուցուար - Մարտ միացեալ թիւն է որ գլխիկոր կը սպասէ գալիք - ներուն) ։

Ամէնէն անմատչելին՝ օրաթերթն է, « Սով. Հայաստան »:

Տարիներ առաջ կը փոխանակուէր: Կամ կը ծախուէր կրպակներու մէջ: Ի հարկին կրնայիք բաժանորդ գրուիլ ։

Երկար ատենէ ի վեր, կողմնակի միջոցներով միայն կրնաք հինգ - տասը թիւ գտնել: Այն ալ քանի մը ամսուան հնութեամբ ։

Պատճառնե՞րը ։ Ապահովաբար Երեւան ինքն ալ չի գիտեր ։

Կրնաք որեւէ լեզուով թերթ, գիրք, պարբերական բերել տալ ուղղակի ապսպրելով մինչեւ Ծայր. Արեւելք եւ Կուաթէմալա. բայց ոչ ձեր հայրենիքէն ։

Ինչպէս որ կրնաք պտոյտի երթալ մինչեւ Հրոյ երկիրը կամ Հիւսիսային Բեւեռ, բայց ոչ Հայաստան ։

Ձեռքի տակ եղած հրատարակութիւնները կը հաստատեն թէ մուրճը անդադար կը բանի մշակոյթի ճակատին վրայ, կարգի հրաւիրելու համար անոնք որ կը շեղին «ուղիղ գծէն»: Կամ անհրաժեշտ եռանդը ցոյց չեն տար, պատկերացնելու համար «սովետական ռէալիզմը», համաձայն Մարքս-Լենին-Ստալինեան վարդապետութեան ։

Վերջերս կարգ մը արտատպումներ կատարեցինք « Սով. Գրականութիւն եւ Արվեստ» ամսագրէն ։

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, « Փրավտա »ն այս անգամ ալ չաչեցուցած էր մտրակը, եւ Գրողներու Միութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարեց, մատնանշուած թերութիւնները սրբագրելու համար ։(Տես Ցառաջ, 13 Սեպտ.):

Թերթը թութակաբար կրկնելով կեդրոնէն մատնանշուած վրիպումները, դիտել կուտար.

— « Ցետպատերազմեան սովետահայ գրականութեան յաջողութիւնները մեզ ոչ մի կերպ չեն կարող հանգստացնել, մանաւանդ այն պատճառով, որ դրանց հետ միասին սովետահայ գրականութեան մէջ գոյութիւն ունին լուրջ թերութիւններ »:

Որո՞նք են այդ լուրջ թերութիւնները. —

1. « Ամենալուրջը այն, որ դեռ շարունակում է հէտ մնալ արձակը ։

2. Վերջին հինգ տարիների ընթացքին «լոյս են տեսած մեծ թւով գործեր», բայց «դրանց զգալի մասը չի բաւարարում մեր ընթերցողների օրաւուր աճող պահանջները: (Կը յիշէ օրինակներ զօրս արտատպած ենք յառաջէն) ։

3. Մեր արձակագիրների մեծ մասի երկերի ընդհանուր թերութիւնը ամէնից առաջ դրանց գեղարուեստական ցածր (ցած) մակարդակն է ։

4. Երկերի մեծ մասն անաւարտութեան կնիք է կրում ։

Խմբագրականը իւրացնելով Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարին քննադատութիւնները, իր կարգին «ցածր» կը գտնէ արձակագիրներու «գաղափարական եւ պրոֆէսիոնալ մակարդակը »:

Անոնք « տարիներ շարունակ » չեն աշխատած « սիստեմատիկօրէն » ։

— « Մեր արձակագիրների մի զգալի մասը ստեղծագործօրէն մնում է նոյն մակարդակի վրայ. չի աճում, հետ է մնում ժամանակակից ռուս առաջաւոր գրողներից »:

Ինչպէս կը տեսնէք, միշտ Ռուսն է բացդատութեան եզրը, ստեղծագործութենէն մինչեւ լեզուն ։

Եզրակացութիւն. — Գրողներու Միութեան հիմնական խնդիրը պիտի ըլլայ. —

« Անզիջող պայքար բուրժուական նացիոնալիզմի ռեցիդիվների, ապոլիտիզմի, փորմալիզմի, կոզմոպոլիտիզմի, սովետական ժողովրդին խորթ իդէոլոգիայի ամէն տեսակ դրսեւորումների դէմ, գրողների բոլոր ուժերի մոբիլիզացիան ստալինեան»...

Բարեհաճեցէք թարգմանել եւ սերտել ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՊԱՆԱՔԱՐ ՄԸ ՄԻԱՅՆ...

Ի՞նչ կը յուսային գտնել Պոլսոյ պատրիարքն ու Եգիպտոսի առաջնորդը, Արմաշ հանդիպելով, Սեպտ. 9ին:

Երբեմնի փառաւոր մենաստանին աւերակնե՞րը: Կանգուն պա՞տ մը դպրանոցէն եւ եկեղեցիէն: Հիւրանոցներուն փլատակնե՞րը: Դարպասներն ու պարտէզնե՞րը ։

Քանի մը հատոր գի՞րք, ճոխ մատենադարանէն, նպարավաճառի մը խանութը փոխադրուած: Ցիրուցան ձեռագիրնե՞ր կամ Զարխափան Ս. Աստուածածնի պատկե՞րը: Եկեղեցական սպա՞ս:

Հարցումներուն պատասխանը փնտռեցէք այն նկարագրութեան մէջ զոր արտատպեր էինք երէկ:

— Առտուն կանուխ գացին, իրիկուան դէմ ճամբայ ելան եւ արդէն Պոլիս վերադարձեր էին ժամը 19.30ին:

Երբ Արմաշը Արմաշ էր, գրեթէ օր մը կը տեւէր միայն ժամանումը: Չորս ժամ երկաթուղի Պոլսէն մինչեւ Նիկոմիդիա, մնացեալը կառքով ։

Ճիշդ է որ երկու այցելուները ինքնաշարժով գացեր եկեր են: Բայց կրնային գոնէ մէկ օր մը — նալ, եթէ որեւէ «դարմանելի», փոխադրելի բան գտած ըլլային ։

Ապահովաբար դիմացի բլրակներուն պտղատու ծառերը, թթենիներն ալ չորցած էին: Եւ աւելի անդին, ջաղացքն ալ շատոնց լռած էր ։

— « Տարիքոտ ծերունի հօնա մը, որ կ'ընկերանար խումբին, բացատրութիւններ տուաւ հին շէնքերու եւ հին վանքին զանազան բաժիններուն մասին »:

Ուրեմն թուրք հօճան բացատրեր է Հայոց ալեփառ պատրիարքին եւ անոր աշակերտին — երկուքն ալ դպրեվանքի սաներ — թէ ժամանակին այնտեղ վանք մը կար, քովը՝ եկեղեցի մը, անոր քովն ալ դպրոց մը, դպրոցին քով ..

Այս առթիւ մատնանշեր են 1825ին վախճանած առաջնորդի մը տապանաքարը ։

— Գիւղացիները դոյլերով ջուր բերին եւ մաքրեցին տապանաքարը, որ անաղարտ մնացած էր տապանագրով:

Եւ «աւելի յարմար վայր մը» փոխադրեր են տապանաքարը, պատրիարքին փափաքով:

Իսկ ալեւոր պատրիարքը ուրիշ բան չգտնելով, կը խորհի եղեր Պոլիս փոխադրել այս տապանաքարը ։

Մեծ բախտ է որ երկու այցելուները չեն փորձուեր Ատափազար եւ Պարտիզակ ալ հանդիպիլ ։

Թերեւս տապանաքար մըն ալ չգտնէին երբեմնի այդ հայաշատ եւ չէն բոյներուն մէջ:

Եւ դեռ քանի՛ հազար քարուքանդ Արմաշներ՝ ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ: Թրակիայէն մինչեւ արեւելեան սահմանագլուխը, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Կիլիկիա ։ ՎԱՀԷ

Ընկեր Լեւոն Շանթի

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 11 Սեպտ. (Յառաջ).— Ընկեր Լ. Շանթի առողջական վիճակը օրէ օր զգալի բարելաւում կը ցուցնէ: Թէեւ դանդաղօրէն, բայց մեր մեծ ընկերը սկսած է ինքզինքը գտնել: Քանի մը օրէ ի վեր արդէն անկողնի մէջ կը հետաքրքրուի ձեռնարանով եւ իր հրատարակութիւններով: Օրական մէկ երկու անգամ անկողնէն դուրս կ'ելլէ եւ քանի մը քայլ կը յառաջանայ սենեակին մէջ, կը նստի բազկաթոռին վրայ ու կը վերադառնայ անկողին: Բժիշկները կ'ըսեն թէ բաւական երկար ժամանակի կը կարօտի ամբողջական ապաքինումը ։

Այսօր ճիշդ երկու ամիս եղաւ գործողութեան թուականէն ի վեր եւ վէրքը գոցուելու վրայ է: Ախորժակը լաւ է եւ տրամադրութիւնը բարձր: Շատ լաւատես է իր առողջութեան մասին եւ կը ջանայ համոզել այցելուները թէ մինչեւ դպրոցական վերամուտ բոլորովին ապաքինած պիտի ըլլայ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մէկ միլիոն թոն արմտիք պիտի ծախէ Անգլիոյ, նոր պայմանագրով մը:

Երեք Մեծերու որոշումները օրուան հարցերու մասին

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ուրբաթ օր վերջացուցին իրենց խորհրդակցութիւնները, պաշտօնական զեկոյց մը եւ լրացուցիչ յայտարարութիւն մը հրատարակելով

Երեքն ալ հրապարակաւ կը հաստատեն թէ հաշտութեան պայմանագիր մը պիտի կնքեն անյապաղ, արեւմտեան Գերմանիոյ հետ, այդ երկիրը դնելով հաւասար գծի վրայ արեւմտեան Եւրոպայի միացեալ մասին հետ եւ դիւրացնելով գերման զինուորներու մասնակցութիւնը եւրոպական միացեալ բանակի մը մէջ ։

Միեւնոյն ատեն կ'ըսեն թէ «նոր եւ վճռական ճիգ » մը պիտի փորձեն, որպէսզի Խ. Միութիւնը համաձայնի հաշտութեան դաշնագիր մը կնքել Աւստրիոյ հետ: Եւ վերջապէս «համակրանքով» կ'արձանագրեն Իտալիոյ խնդրանքը՝ ջնջելու իր հաշտութեան դաշնագրին սեղմումները, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի հզօր բանակ մը կազմել ։

Իբրեւ եզրակցութիւն հնգօրեայ խորհրդակցութեանց, Երեք Մեծերը կը հաւաստեն թէ քննելով ընդհանուր խնդիրները եւ բոլշեւիկեան նախայարձակման սպառնալիքները, «վստահութեան ամուր զետիններ գտան ազատ աշխարհի յարաճուն զօրութեան եւ միութեան մասին »: Միեւնոյն ատեն կը հաստատեն թէ «հիմնական միութիւն կը տիրէ երեք պետութեանց քաղաքականութեան մէջ, շատ մը սուր հարցերու մասին»:

Թէ պաշտօնական զեկոյցը եւ թէ յայտարարութիւնը որեւէ ակնարկ չեն պարունակեր օրս կարգի միւս խնդիրներու, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի, Ծայր. Արեւելքի, Սպանիոյ եւ տնտեսական կացութեան մասին: Իրազեկներ դիտել կուտան թէ Ծ.Արեւելքի հարցը կապուած է զինադուլի բանակցութեանց յաջողութեան կամ ձախողման հետ: Միջին Արեւելքի բրիտանական հրամանատարութեան խնդիրը յետաձգուած է, նկատելով որ Ֆրանսա կ'ուզէ աւելի կարեւոր դեր մը կատարել Միջերկրականի մէջ ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Ժողովին յաջող ելքը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ՝ մանաւանդ անոր համար որ երեք դաշնակիցները համաձայնած են Գերմանիոյ մասին: Պաշտօնական զեկոյցը եւ յայտարարութիւնը կանուխէն համաձայնած էին արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին: Դաշնակից մարզպանները վերադառնալով, բանակցութիւններ պիտի կատարեն այս շաբթու իսկ ։

Երեք Մեծերը հրապարակաւ կը յայտնեն թէ իրենց նպատակն է «ժողովրդավար Գերմանիա մը ընդունիլ եւրոպական հասարակութեան մէջ, հաւասարութեան հիման վրայ. հասարակութիւն մը որ ինքնին պիտի կազմէ մէկ մասը Ատլանտեան յարաճուն միութեան մը ։ Բնականաբար, Գերմանիոյ մասնակցութիւնը ապահովելու համար, պէտք է գրաւման ներկայ կարգուսարքին տեղ հաստատել նոր յարաբերութիւն մը երեք պետութեանց եւ գերման դաշնակցային հանրապետութեան միջեւ ։

Երեքն ալ կ'ընդունին թէ Շումանի ծրագիրը (ածուխ - պողպատ) եւ Փլեւէնի ծրագիրը հիմնական քայլեր են, Եւրոպայի միութեան եւ պաշտպանութեան, ինչպէս եւ խաղաղութեան համար ։ Գերմանիոյ մասին կնքուած համաձայնութիւնները եւ անոր զինեալ մասնակցութեան որոշումը պիտի գործադրուին միեւնոյն ատեն: Նկատելով որ կարելի չէ հաշտութեան վերջնական դաշնագիր մը կնքել Գերմանիոյ հետ, քանի որ երկիրը երկուքի բաժնուած է, Դաշնակիցները մասնաւոր իրաւունքներ պիտի պահեն (զինուոր, Պերլին եւն.): Գրաւման կարգուսարքը ջնջուելէ վերջ, դաշնակից զինուորները պիտի մնան զօր. Այզընհաուըրի հրամանին տակ: Գերմանիա պիտի չկրնայ առանձին հաշտութիւն կնքել ուրիշ ոեւէ պետութեան հետ: Արեւելեան Եւրոպայի հետ իր յարաբերութիւնները ենթակայ են Երեք Մեծերու հակակշռին: Բացի կարգ մը սեղմումներէ, արեւմտեան Գերմանիան պիտի դառնայ գերիշխան պետութիւն մը, ազատօրէն վարելով իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը ։ Մարզպաններու տեղ դեսպաններ պիտի նշանակուին ։

Զեկոյցը յատկապէս կը շեշտէ թէ Երեք Մեծերուն նպատակն է «զօրացնել Եւրոպայի ապահովութիւնը եւ բարօրութիւնը, առանց որեւէ կերպով խախտելու Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին զուտ պաշտպանողական հանգամանքը» ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ուաշինկթընի ժողովէն անմիջապէս վերջը, Ատլանտեանի 12 զինակիցները Օթաւա (Քանատա) փութացին, գաղտնի խորհրդակցութիւններ կատարելու համար: Ժողովը պիտի բացուէր ե—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ մամուլին մէջ միաժամանակ ե-րեւացին երկու գրութիւններ վերոյիշեալ նիւթին շուրջ, առաջինը ՀԱՑ - ԲՈՑԺի Յուլիս - Օգոստոս միացեալ թիւին մէջ (127 - 128), Շ. Նարդունիի ստորագրութեամբ, « Պահածոյ երաժշտութիւն » վերնագրին տակ, երկրորդը Այսօրի 7 եւ 9 Սեպ-տեմբերի թիւերուն մէջ, Ա. Պարթեւեանի կող - մէ, « Երաժշտութիւնը լսել գիտնանք» խորագրով:

Երկուքն ալ կ'ընդդծեն մեքենական երաժշ-տութեան չարիքները: Նարդունի շատ աւելի խիստ եւ անողորմ է իր եզրակացութեան մէջ, իսկ Պար-թեւեան, աւելի չափաւոր եւ աւելի ճիշդ դատաս-տան մը կ'ընէ:

Առաջինը, համախորհուրդ Կի տը Փուրթալէ-սի, կ'ողբայ «ողջ» երաժշտութեան (այն որ վի-թամին կը պարունակէ) նահանջը, մեքենական ար-շաւին առջեւ: « Հետզհետէ կը նուազին նուագող-ները եւ նուագախումբերը, երաժշտութիւնը պահ-ուած է ներկայիս տուփերու մէջ եւ կը ծախուի ինչպէս տուփով ուրիշ որ եւ է բան : Պահածոյ ե-րաժշտութիւն, ինչպէս կայ պահածոյ դեղձ, լու-բիա, միս կամ սարտէլա, առանց վիթամինի » : Ու կ'եզրակացնէ.— « Եւ գրագէտն ու բժիշկը ափսոսալով կը հաստատեն թէ ռատիօն սպաննեց ողջ երաժշտութիւնը՝ մեզի հրամցնելով պահա-ծոյ երգեր » :

Իր առարկութիւնները կ'ամփոփուին հետեւ-եալ կէտերուն մէջ.—

« Երաժշտութիւնը մտնելով տուփերու մէջ կը կորսնցնէ այն բաբախումը որ մարդկային կոկոր-դը կուտայ երգին»: Այստեղ խօսքը միայն երգի մասին է եւ ոչ նուագարանին: Նախադասութեան սկիզբը գործածուած է « երաժշտութիւնը » բա-ռը որ ընդհանուր իմաստ ունի, այսինքն կ'ընդ-գրկէ թէ՛ երգը եւ թէ նուագը, իսկ վերջաւորու-թեան մէջ Նարդունի իր խօսք կը մասնաւորէ եր-գին ու մարդկային կոկորդին վրայ: Պէ՞տք է ու-րեմն հետեւցնել թէ նուագը զերծ կը մնայ իր մատնանշած տուժումէն:

Համաձայն ենք որ երաժշտական բոլոր տե-սակները, ձայնական թէ գործիական, բոլորո-վին հարազատ կերպով չեն կրնար դուրս գալ երբ կը վերարտադրուին մեքենական որեւէ միջոցով, ձայնասփիւռով կամ սկաւառակով: Բայց հարա-զատութեան կորուստը ժամանակաւոր թերի մըն է, յորեւ հետեւանք մեքենական միջոցներու ներկայ թէքնիք անկատարութեանց: Թէ ռատիօն եւ թէ Փօնօն, մեծ չափով, արդէն կատարելագոր-ծուած են բաղդատմամբ իրենց ծագումի օրե-րուն, բայց ոչ ոք կրնայ ըսել թէ կանգ առած են իրենց կատարելագործումի ճամբուն մէջ: Դեռ կրնան շատ մեծ ոստումներ ընել նոր գիւտերու շնորհիւ: Անկարելի չէ որ օր մը վերարտադրեն « ողջ » երաժշտութիւնը իրականին հարազատու-թիւնով եւ թերեւս բան մըն ալ աւելիով, անոնց տալով աւելի երկնային ու եդեմական գոյն մը, հնչականութիւն մը, քանի՛նչ որ ունի մարդկ.ձայնը եւ ի՞նչ որ չեն ունեցած, մեզի ծանօթ գործիքները բայց կրնան ունենալ բարեփոխուելով, կամ բո-լորովին նոր նուագարաններու ծնունդով,— որին-դէն աւելի սերովբէական, ջութակէն աւելի ջերմ, ու դաշնամուրէն աւելի դաշն հնչականութեամբ : Ներկայ նուագարաններու թագաւորներն ու թա-գուհիները, իրենք իսկ բարեփոխուած չե՞ն ժա-մանակի ընթացքին :

Միջա՞կեալ յիշեցնենք նաեւ որ նուագարան-ները իրենք ալ մասամբ մեքենական աղբիւրներ կը նկատուին, բաղդատմամբ մարդկային ձայնին: Նուագածու արուեստագէտը իր ներքին յուզում-ները կ'արտայայտէ շնորհիւ նիւթէ շինուած գոր-ծիքի մը, արուեստական ձայնի աղբիւրի մը: Նոյնը չէ պարագան երգին համար, որովհետեւ մարդկային ձայնը աստուածն է եւ պիտի մնայ ե-րաժշտական ձայնի բոլոր աղբիւրներուն: Այդտեղ նուագարանը, մարդուն ապրող եւ գերզգայուն կոկորդն իսկ է, ուր ձայնի թրթռացումները կ'ար-տաբերուին բարախուն ու տաք շունչով, արուես-տագէտ թէ նուագարան նոյնացած են նիւթով թէ հոգիով: Ուրեմն «ողջ երաժշտութիւն» աստղ-ուածքը արդար պիտի ըլլար ըսել ամէնէն աւելի մարդկ.ձայնով տրուած երաժշտութեան:Այս էան-շուշտ պատճառը որ Նարդունի, մեքենական երա-ժշտութեան հանդէպ իր նետած շանթերուն մէջ, անոր իբր զոհ նկատի ունի մասնաւորապէս երգը եւ շատ մեծ վրդովում մը չի ցուցներ գործիակա-նին հանդէպ :

Պարթեւեան եւս վճռական է այս մասին: Կը գրէ.— « Ուղղակի լսուած երաժշտութիւն մը հարազատ երաժշտութիւն է, իսկ սկաւառակ մը, սկաւառակ մըն է միայն, ինչպէս լուսանկար մը իր նմանի՛ դիմագիծի մը — բա՛ն կը նմանի, եւ ոչ թէ ինքն իսկ է, որքան ալ վարպետ ըլլայ վերար-տադրողը» :

Երկու յօդուածագիրներն ալ ճիշդ ըլլալով հանդերձ իրենց դատաստանին մէջ կը կարծեմ թէ նկատի ունեցած են « մեքենական կամ պահա-ծոյ » երաժշտութեանց անկատար վիճակը, մոռ-ցած են յիշել որ դեռ իրենց լինելութեան մէջն են անոնք ու չեն ըսած իրենց վերջին խօսքը :

Ըստ իս երաժշտութիւնը իր յուզականութե-նէն, իր interpretationի արժէքէն մեծ բան մը չի կորսնցներ, լաւ եւ յաջող վերարտադրութեանց մէջ, իսկ հարազատութեան պակասը ամէնէն ա-ւելի timbreի (ձայնի մը ինքնուրոյն գոյնը, դրոշ-մը) փոփոխութիւն մըն է, ինչ որ միշտ այլափո-խութիւն մը, չարափոխութիւն ըսել չէ, եւ պար-զապէս արդիւնքն է գործիքներու շինուածքին ու գործածուած նիւթերուն միջակութեան: Ընտիր ընկալուչ փօսթ մը կամ խնամքով պատրաստուած սկաւառակ մը ոչ միայն մեծ հաւատարմութեամբ կուտայ ողջ ձայնի աղբիւրին մօտաւոր timbre, այլեւ կրնայ աւելի թաւշային գոյնով մը, աւելի ճոխ հնչականութիւնով մը օծել ձայնին կտաւը, ալիքներու թէքնիքով կամ շնորհիւ ապագայ նը-ւաճումներու: Ամէն պարագայի մէջ նուագադոյն չարիքը նախընտրելի է միշտ:Հակառակ իր անկա-տարութեան, օրհնեալ է նորէն սկաւառակը երբ իրմով կրնանք լսել անդարձ մեկնող մեծ վարպետ-ները, նուագապետի մը ստեղծած ալեկոծ կամ հեզասահ ուժականութիւնը, Փատերէվսկիի մը ինքնուրոյն մեկնութիւնը, ունկնդրել Քարուզօ մը, Կալիկուրչի մը, Շալիափին մը կամ Շահմու-րատ մը, թող ըլլայ իրենց գործիքին կամ ձայնին մօտաւոր մէկ գոյնովը միայն :

Նարդունիի մէկ ուրիշ առարկութիւնը հետեւ-եալն է.— « Երբ պատին ետեւէն կամ տուփին մէ-ջէն կը լսուի երգիչի մը ձայնը, փափաք մը կ'ար-թննայ մէջդ՝ տեսնելու այդ երգիչը»: Թէ առանց տոր երգը կը կորսնցնէ իր հրապոյրին մեծմասը:

Ճշմարտութեան մաս մը կայ այս դիտողու-թեան մէջ, բայց միակողմանի պիտի ըլլար հե-տեւցնել թէ երաժշտութիւնը կը մեռնի երբ ար-ուեստագէտը չես տեսներ: Ճիշդ է որ երաժշտու-թիւնը աւելի հաճելի է երբ մէկ կողմէ կը լսես զայն ու միւս կողմէ աչքով կը հետեւիս արուեստա-գէտին (երգիչ, նուագիչ կամ խմբավար) դիմա-խաղերուն, արտաքին շարժուձեւերուն, եւն., բայց միշտ անհրաժեշտ չէ այդ: Յաճախ պէտքը կը զգաս նաեւ կարուիլ արտաքին աշխարհէն,ինչ-պէս աղօթելու ատեն, պէտքը կը զգաս գոցել աչ-քերդ ու միայն ականջով կեդրոնանալու զուտ եւ ջի՞ջ երաժշտութեան մէջ: Զայն ըմբոշխնելու ա-ւելի աննիւթական մէկ ձեւն է նաեւ այդ ինքնամ-փոփումը, այդ կեդրոնացումը, միայն ականջի զգայարանքով:

Խօսելով ուսանողներու փորձառութենէն, ա-նոնք որ նիհար եկամուտով մը կը տապկուին, մեծ նուագահանդէսներու մէջ, հազիւ տեղ մը կը ճա-րեն վերնատան մը յետին մէկ անկիւնը, ուր բնմը չերեւար, եւ կամ, իրենց առջեւ կեցողներու մէկ անթափանց պատին ետեւէն կը լսեն երաժշտու-թիւնը, առանց տեսնելու ոչ նուագողը, ոչ երգի-չը ոչ ալ նուագուրդը, բայց եւ այնպէս լաւա-գոյնս համ կ'առնեն ականջին շնորհիւ, մխրճուած ձայներու աշխարհին մէջ, կոյրերու պէս վերա-ցեալ, աւելի ընդունակ՝ հետեւելու բարդ երաժշ-տութեան մը հիւսուածքի ընդելուզումներուն, անոր սրընթաց հոսանքին թէ կարկաչող նրբու-թիւններուն: Ուրեմն շատ հիմնաւոր չէ մեքենա-կան երաժշտութեան մեղքը: Մնաց որ, télévisionը այդ պակասն ալ (եթէ պակաս կը սեպէք) մասամբ պիտի լրացնէ օր մը, ընդունելով հանդերձ որ իր առաջին քայլերով ան ալ նոր «էրզաց» մը պիտի ըլլայ արուեստի մէջ:

Ճիշդ է որ մեքենական երաժշտութիւնը՝ ա) խանգարած է ժողովուրդին անդորրութիւնը: Ու-նակութիւն մը, մոլութիւն մը դարձած է տեղի-անտեղի բանալ գործիքը: Այս ցաւը շատ խոր պատճառներ ունի եւ կրնայ բուժուիլ ապագային, դարձեալ մեքենական երաժշտութեան շնորհիւ, խելացի գործածութեամբ մը : բ) Եւ ըլլալով աժան եւ դիւրամատչելի՝ երիտասարդութեան մէջ կը ցամքեցնէ, անձնապէս նուագելու կամքը :

Ցաւելով հանդերձ այս իրողութեան առջեւ, ամէնքս կ'ընդունինք սակայն թէ մեծ է ձայնաս-փիւռին ու սկաւառակին ծառայութիւնը երաժըշ-տութեան ժողովրդականացման համար :

Պոլսոյ մէջ, բանադրեցին Կոմիտասը, ու քիչ մնաց որ խաչը հանէին, մեղադրելով զինքը « ի վաճառ հանած ըլլալ եկեղեցւոյ սրբութիւնները»: Արդարեւ անքաւելի՛ մեղքը գործած էր երգէոնով ընկերանալու Շահմուրատի երգած սկաւառակնե-րուն: Զե՞նք մորմոքիր այսօր, եւ յաւիտեան որ չունինք մէկ հատիկ սկաւառակ մը որ սերունդէ սերունդ փոխանցէր, այդ գերազանցա-պէս տաք եւ հարուստ ձայնը, սարսռ ու ալացք տուող, խռովք ու խոյանք տուող, իր տեսակին մէջ եզական այդ ձայնը :

Ինծի՛ չի՞նար յիշենել Կի թը Փուրթալէսի թէ բնութեան բոլոր ուժերը հաւասարապէս բարի են թէ չար, բարի կ'ըլլան նէթէ գիտնանք զանոնք սանձել ու մեզ ծառայեցնել: Ձայնասփիւռն ալ այդ մեծ ուժերուն պէս է: Մեզ կը մնայ ի բարին ծառայեցնել, մարդկային հանճարի այդ հրաշա-գեղ գիւտը եւ, ինչպէս կը գրէ Պարթեւեան «գիտ-նանք լսել երաժշտութիւնը » փոխանակ ձգելու որ ձայնասփիւռը իր ուզածին պէս արդուկէ մեր գլուխը :

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ոսկանոցի ցղան

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք բանաստեղծ Մ. Իշխանի առաջին վէպը, ՀԱՑԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ՀԱՄԱՐ, — վաւերական պատմութիւն մը ափսորէն փրկուած սղոց կեանքէն :

Հատուած մը կ'արտատպենք պատահաբար, սպասելով գրախօսականին.—

Քեռին կէս մը նստած, կէս մը պառկած ան-կողինն էր առտուընէ ի վեր, յօդացաւի նոր տագ-նապի մը մէջ :

— « Ոսկորներս կ'ըսեն որ պիտի անձրեւէ այ-սօր » յայտարարած էր կանուխէն, առանց երկին-քին երեսը նայելու :

Մայրը իր տղուն հետ ընդունեց հիւրը սիրա-լիր ժպիտով, հին մտերիմի մը պէս: Հարցումնե-րու տարափ մը թափեցաւ Վահանին վրայ.— Ո՞ր-տեղացի էր, ով ունէր, ո՞ւր կը մնար, առաջ ի՞նչ կ'ընէր՝ վերջը ի՞նչ պիտի ընէր, գո՞հ էր վիճա-կէն:

Ու երբ իմացա՛ւ որ Սեդրակին ընկերը հօրէ ու մօրէ զուրկ որբ մըն էր, եփող - թափող, վրան գլուխը հոգացող չունէր, կրկնապատկեց իր գուր-գուրանքը: Տղուն պահեստէն զոյգ մը հին գուլ-պայ բերաւ եւ ստիպեց որ Վահան իր թրջած գուլ-պաները փոխէ անպայման եւ մուճակ հագնի: Ա-ռաջարկեց որ ուսերուն բուրդէ շալ մըն ալ առնէ:

— Վա՛խ ետքրում, վա՛խ, կը բացականչէր գացած եւ եկած միջոցին — շատ դժուար բան է գլխուդ վրայ մայր չունենալը: Մօր մը տեղը ոչ ոք կրնայ բռնել :

Վահան յայտնապէս նեղ կացութեան մատ-նուած կ'երեւէր: Կ'ուզէր մերժել ու չէր կրնար, կ'ուզէր շնորհակալութեան ջերմ խօսքեր մրմնջել, բայց պատշաճ բառեր չէր գտներ :

— Մի նեղուիր, տղաս, առիկա քու տունդ է, եթէ մայրդ ողջ ըլլար եւ երբ Հայու մը հանդի-պէր, նոյնը պիտի չընէ՞ր — ըսաւ քեռին իր ան-կողինէն :

— Խեղճ կնիկը — աւելցուց մայրը — ո՛վ գի-տէ ինչպէս տառապեցաւ քեզմէ բաժնուած ատեն: Աչքը բաց ու սիրտը ետին մեռաւ ամէն մէկ հայ մայր: Երկու աչքով թող կուրնան պատճառ եղող-ները: Մամադ կը յիշե՞ս գոնէ...

— Լաւ կը յիշեմ, մինչեւ Տէր Զօր միասին էինք, ճիշդ ասանկ, ձերինին նման սեւ լաչակ մը կը կապէր գլխուն, ամբողջ ճամբան փէշէն չզատ-ուեցայ, շատ բաներ տեսանք, շատ ցաւեր քաշե-ցինք: Քաջ կին էր մամաս, ամէն փորձանքէ կըր-ցաւ ինծի ազատել, բայց ի վերջոյ ժանտարմաները մտրակի հարուածներով մեզ իրարմէ բաժնեցին, մեծերը մէկ կողմ տարին, պզտիկները ուրիշ կողմ: Ալ անկէ վերջը չեմ գիտեր թէ ինչ եղաւ...

— Մեզք որ գալէդ լուր չունէի — ընդմիջեց տանտիրուհին — ուպապուր միայն պատրաստած եմ, քովը քիչ մըն ալ փաթաթէս կը տապկէի :

— Շնորհակալ եմ, եւ կուշտ եմ, կմկմաց Վահան ու գետին նայեցաւ :

— Դէ՛ ելիր, Վահան, քեզի կուշտ ես, անօթի ես հարցնող չկայ, մեզի հետ սեղան պիտի նստիս, պոռացՍեդրակ ձայնին զուարթ երանգ մը տալով:

« Սեղան »ը ցած ոտքերով հացի կլոր այն տախտակն էր որուն վրայ Սեդրակ մեծցուցած էր Անդրանիկի նկարը, այժմ փառաւորապէս բազ-մած Քաջն Վարդանի կողքին:

Երեքը մէկ ծալապատիկ նստան չուրջը, տակի կարկտանուած լայն սփռոցին ծայրերը քաշելով իրենց ծունկերուն: Մխացող պտուկին մէջ չերե-փը ձգելէ առաջ մայրը խաչակնքեց երեսը եւ լե-ցուց պնակները :

— Որքա՛ն ատեն է որ ուպապուր չեմ կերած, համարձակեցաւ ըսել Վահան քիչ - քիչ քաջու-թիւն առնելով :

— Կեր, անուշ ըլլայ, պնակդ շուտ լրացուր որ նորէն լեցնեմ, վրայ բերաւ մայրը շոյուած ինքնասիրութեամբ եւ առանց դադար տալու շա-րունակեց.

— Ես ագուոր թանապուր ալ կ'եփեմ, օր մը ընեմ եւ թող Սեդրակս լուր տայ քեզի: Մայրդ թանապուրը ի՞նչով կը շինէր :

— Չեմ յիշեր, կարծեմ ձեձածով, ըսաւ Վա-հան՝ երկրի կերակուրներուն համը վաղուց կոր-սնցուցած մէկու մը տրտմութեամբ :

Խօսակցութեան ամբողջ ընթացքին մայրը իր որդին մոռցած կը թուէր ըլլալ: Վահանն էր իր ուշադրութեան կեդրոնը: Կ'աշխատէր հացը ան-պակաս ընել անոր առջեւէն եւ պնակը միշտ լե-ցուն պահել, յաճախ կրկնելով, նոյն ջերմ յան-կերգը .

Էլլադա

Էլլադա՛, քու սիրոյն համար վառ
Կ'իջնեն վար աստուածներդ Ոլիմպէն,
Կնամոլ Արամազդն ու Հերէն,
Ապողոնի կառքերո՛վն օդապար :
Էլլադա՛, քու սիրոյն համար տաք
Կ'իջնեն վար քերթողներդ Պառնասէն,
Դափնեզարդ Հոմերոսն ու ամէն
Լարախաղ Սափօնե՛րն բազխտակ :
Էլլադա՛, քու սիրոյն համար խոր
Կը յառնեն դիւցազներդ մի առ մի,
Կ'արթննան `լոյսերո՛ւ մէջ ծառի
Լէոնիտն ու քաջե՛րն իր բոլոր :
Էլլադա՛, քու սիրոյն մէջ անշէջ
Կը խտայտան երկինքներդ հինաւուրց,
Կը շաչեն ալիքներդ խուրձ առ խուրձ
Եոլեան հողմերո՛ւն վազքին մէջ :

Յունաստան (5-4-951) ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

— Կեր, մի քաշուիր, ապուրդ մի պաղեցներ, նորէն պիտի լեցնեմ, գիտցած եղիր:

Վահան յանկարծ, դադրեցաւ ուտելէ, դգալը դրաւ սեղանին եւ անսովոր լրջութիւն մը առնելով, ինքն իրեն խօսելու պէս յայտարարեց.

— Տարօրինակ է, իրաւ որ տարօրինակ: Կարծես թէ ուրիշ աշխարհի մը մէջ կը գտնուիմ ...

Մինչեւ հիմա ինծի ոչ ոք «կեր» չէր ըսած, բայց մի ուտեր ըսողնե՜ր շա՜տ... հացի պատառը ձեռքէս խլողներ որքա՜ն որ ուզէք...

Ծանր լռութիւն տիրեց սենեակին մէջ: Քարիւղի լամբին պատրոյգը ցաւագին գալարում մը ունեցաւ եւ անծանօթ խորշէ մը ներս սողոսկող քամին ծուխի հառաչ մը խլեց լոյսի դողդոջուն լեզուակէն: Սեդրակի լեցուն դգալը կէս ճամբան մնաց: Մայրը լաչակին ծայրով արցունքի կաթիլ մը սրբեց այտին վրայէն: Ի վերջոյ քեռին է որ սիրտ ըրաւ կացութիւնը փրկելու.

— Նայէ, տղաս, քու անունդ Վահան է, չէ՞: Պարապ տեղը չէ որ այդ անունը տուած են քեզի: Դուն պարտաւոր ես արժեցնել անոր իմաստը, պէտք է վահան դառնաս այս անիրաւ աշխարհին չարիքներուն դէմ, իսկական վահան:

Ուրիշներ պիտի հալածեն՝ դուն պիտի դիմանաս, ուրիշներ մի ուտեր պիտի ըսեն՝ դուն պիտի յափշտակես, ուրիշներ մահդ պիտի ուզեն՝ դուն պիտի ապրիս: Մինակդ չես, քեզի պէս հազարաւորներ կան։

— Ի՞նչ ձեւով ազատեցար ջարդերէն միս-մինակդ եւ ինկար որբանոց, հարցուց Սեդրակ խօսակցութեան թելը շարունակելու համար :

— Օհ, երկար եւ հին պատմութիւն է, ըսաւ Վահան եւ ցնցեց ուսերը.

— Սովորական ու ծանօթ պատմութիւն, աւելցուց քեռին :

— Եթէ օր մը ժամանակ ունենամ եւ եթէ կարենամ միտքս դրած եմ գրի առնել տեսածներս .. վէպէ եւ վէպէն ալ աւելի բան մը ....

— Քանի՞ տարեկան կայիր այն ատեն — յամառեցաւ Սեդրակ իր հետաքրքրութեան մէջ:

— Վեց – եօթը տարեկան մը կայի, շարունակեց Վահան: Ի հարկէ շատ բաներ մոռցած եմ, կան շատ մը բաներ ալ որոնց իրական ըլլալուն

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ 250ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ (Յատուկ) — Բացառիկ պատեհութիւն մըն էր այս տարուան Սեպտ. 8ը, յիշեցնելու համար պատմական մեծ դէպք մը, որ տեղի ունեցած էր 250 տարի առաջ, Պոլսոյ մէջ: Ազգին արժանաւոր մէկ զաւակը —Սեբաստացի Մխիթար— 1701 Սեպտ 8ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր գիտութեան ու մշակոյթի վառարան մը՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որ կոչուած էր հայութեան պարգեւելու վերածնունդի դարաշրջան մը :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը իր 250 տարուան գործունէութեամբ հաստատեց թէ լիուլի կատարած է իր հիմնադրին առաջադրած նպատակը — ծառայել Ազգին : Ոչ ոք կ'ուրանայ այսօր այն անգին ծառայութիւնը զոր Մխիթարեան Միաբանութիւնը ազգին ընծայեց մշակոյթին գետնին վրայ: Լեռնակուտակ գրականութիւն —ինքնագիր ու թարգմանածոյ — դպրոցական ցանցեր Հայաստանէն մինչեւ Հունգարիա, Լիբանանէն մինչեւ Ֆրանսա, Պալքաններ ու Եգիպտոս կը պատմեն այն քրտնաջան աշխատանքի մասին զոր Մխիթարեան զոյգ ուխտերը յանձն առին սիրայօժար, երկուքուկէս դարու ընթացքին, ազգին լուսաւորութեան համար: Տարակոյս չկայ թէ Մխիթարեանք աւելին ալ պիտի ընէին, եթէ հնարաւորութիւն կամ պատեհութիւն տրուած ըլլար իրենց :

Պատմութիւնը կը վկայէ թէ Մխիթարեանք ազգին հետ քալած են, սուգի օրերուն միասին լացած՝ ուրախութեան օրերուն միատեղ խնդացած են : Այսօր՝ աւելի քան երբեք՝ վառ է սէրը նոյն Միաբանութեան իր ազգին հանդէպ: Միաբանութիւնը կ'ընէ իր կարելին ամէն տեղ բարձր բռնելու համար Հայուն անունը, կերտելու համար անոր փառքը :

Անշուշտ բնական էր սպասել որ Մխիթարեանց մեծ Յոբելեանը արժանաւոր շուքով պիտի տօնուէր: Այստեղի համար կրնանք ըսել թէ ծրա-

---

ես ինքս չեմ հաւատար այսօր: Սոսկալի էր վիճակնիս: Կը գտնուէինք Մեսքենէի եւ Տէր Զօրի միջեւ տեղ մը, հայրս ամիսներ առաջ սպաննած էին մեր աչքերուն առջեւ: Քոյրերէս մէկը մեռաւ ճամբու եղերքին՝ անօթութենէ եւ հիւանդութենէ: Միւսը գիշեր մը փախցուցին, ես ամէնէն պզտիկն էի: Մայրս երանի կուտար հայրիկիս, որ կանուխ մեռաւ, քոյրերուս կորուստը չտեսաւ, երկար չտանջուեցաւ: Բայց միեւնոյն ատեն կը կրկնէր շարունակ, «գիտէ քեզ կարենամ ազատել՝ Աստուծոյ փառք պիտի տամ: Առանց ինծի դուն ո՞ւր պիտի մնաս, ի՞նչ պիտի ընես»: Մեր կարաւանը ատենէ մը ի վեր հաստատուած էր Եփրատի ափը, բաց դաշտին մէջ. բոպիկ ոտքերս կ'այրէին տաք աւազին վրայ, ոչ հագուստ, ոչ ուտելիք: Հարիւր տեղ, հարիւր անգամ կողոպտուած էինք: Ամէն օր քանի մը մեռել կար, ոմանք գետինը փռուած շարժելու կարողութիւն իսկ չունէին: Իմ տարիքս եւ ինծմէ աւելի փոքր մանուկներ, կաշի եւ ոսկոր դարձած, օրերով հաց պոռալէ ետքը կը քնանային յանկարծ եւ այլեւս չէին արթննար... Հեռաւոր վայրերէ ճարուած ձմերուկի մը կեղեւները ձեռքէ ձեռք կը խլուէին :

Մ. ԻՇԽԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դաւթի թոռներ

Կը պարծենամ Հայրենիքիս անցեալներով
Նրանք լիքն են, ինչպէս երկինք Արարատեան,
Դարեր վառուող յաղթանակի լոյս աստղերով,
Անուններով հերոսական :

Կը պարծենամ յաղթ աղեղով իմ Նախահօր,
Սուրբ անունով Հայոց Հայկի տիտանական,
Որ պսակուած է հանց Մասիսն այս ալեւոր,
Փառքի թագով յաւերժական :

Կը պարծենամ Հայոց հոգու լոյս գանձերով
Մատեաններով մագաղաթեայ աղօթքների,
Յաւիտեան նոր երգի զողջան հին քնարով,
Անմահ ու սուրբ գուսանների :

Կը պարծենամ Դաւթի թրով կայծակեղէն,
Որ շլնաշեց դարերի դէմ տէրունական,
Որ մէջք տուեց, դարձաւ երկրիս վէմ ապառէն,
Ու պիտի շողայ հուրն յաւիտեան :

Կը պարծենամ եւ թոռներով Դաւթի անմահ,
Որ ձիերն են այսօր սանձում հուր հողմերի,
Որոնց ամէն ոտնահետքը երկրի վրայ
Գերեզմանն է ոսոխների :

Եւ ես ցմահ կը պարծենամ երկրէ երկիր,
Իմ ժողովուրդ, քո անունով եւ վեհ ու հեզ,
Թող քանդակեն այս ինձ իբրեւ տապանագիր՝
Կը պարծենամ որ Հայ եմ ես :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

գրուած էր տօնախմբութեան որոշ յայտագիր մը: Սակայն անկարելի եղաւ ամբողջութեամբ գործադրել զայն: Հեռագիր մը կ'իմացնէր թէ Հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքը՝ կարդինալ Աղաճանեան պիտի չկարենար մասնակցիլ Վիէննայի հանդիսութեանց:

Հարկ եղաւ տօնախմբութեան ծրագիրը ամփոփել կրօնական շրջագծի մը մէջ: Սեպտ. 7ին Վիէննայի Մխիթարեանց եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Նախատօնակի հայկ. երեկոյեան ժամերգութիւն: Սեպտեմբեր 8ին երգեցողութեամբ հասարակ ձայնաւոր պատարագ: Սեպտեմբեր 9ին հայրապետական հանդիսական պատարագ՝ քառաձայն խմբերգով ու կատարեալ նուագախումբով, որուն միջոցին թէ ձայնագրուեցաւ եւ թէ լուսանկարուեցաւ պատարագը :

Արտասահմանէն եկած հայրենակիցներ, որոնք առաջին անգամ կ'ունկնդրէին այս վեհ երաժշտութիւնը, այնչափ զգածուած էին որ Վակնէրի Parzivalէն աւելի բարձր կը գնահատէին զայն:

Սեպտեմբեր 9ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ աւանդական Ս. Հաղորդութեան թափորը՝ քաղաքին փողոցներու մէջ: Հանդիսադիրն էր քաղաքիս կարդինալի օգնական՝ Franz Yachim արքեպիսկոպոսը, որ թափորէն վերջ հիւրասիրուեցաւ վանքի Աբբայարանի սրահներուն մէջ :

Յոբելեանի առթիւ ներկայացուցիչներ կային Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի Հայերէն : Շնորհաւորական հեռագիրներ հասած էին զանազան երկիրներէ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Շատ մօտ եմ Անտառին: Մի քիչ յետոյ կը մտնեմ անտառ, ու յետոյ... Սակայն ոստիկանները նկատեցին ինձ ու արգիլեցին: Օղակը աւելի սեղմուած է, ոստիկանները աւելի շատ են եւ արգելքը մեծ :

Հնար չկայ ներս սողոսկելու: Մնաս բարեւ իմ ընձառիւծ, այս գիշեր իրար պիտի չհանդիպինք, ամէն ինչ նախատեսել են մարդիկ հրաշքը արգիլելու համար :

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

... Կարծես ինչ, որ բարձունքից վայր ընկայ հողի վրայ ու քիչ առաջուայ հերոսը՝ դարձաւ անտուն, անպաշտպան մի մարդ: Դանդաղօրէն սկսայ չափել նեղ, սակայն լաւ սալայատակուած փողոցները հարուստ այդ թաղամասի: Այսօր եւս ոչինչ չեմ կերել, բացի լոլիկներից, իսկ նախընթաց օրը միայն հաց, այսօր էլ ինչպէս միւս օրերը անպտուղ անցան ինձ համար: Ինչ որ աներեւոյթ եղից մէջս արթնացաւ սիրտխառնուքի հետ միասին՝ յուսահատութիւն եւ զայրոյթ :

Քայլում եմ երերալով, որպէս թէ հարբած : Բաւական է մէկ մատ դպչի եւ ես վայր կ'ընկնեմ: Մայթերը թւում են նաւի տախտակածներ, նրանք երերում էին ոտքերիս տակ: Յանկարծ սայթաքեցի եւ վայր ընկայ: Օգտուելով մթութիւնից երկար ժամանակ չշարժեցայ տեղիցս, հանգստանում էի, սակայն անցորդի հանդիպելու ամօթից հարկադրուած ոտքի ելայ եւ շարունակեցի ճամբաս: Հագուստներս աղտոտել էին, ընկճուած էի: Զորս դիս ամրան խաղաղ գիշեր է: Աստղերը փայլում են երկնքում, հեռաւոր, սառն այդ աստղերը... Յանկարծ նրանցից մէկը խոշորացաւ, նրան յաջորդեցին միւսները, ամբողջ մէկ հոյլ աստղերի սկսան պարել արցունքներով լեցուած աչքերիս առջեւ... Սրանք սակայն նոյն արցունքները չէին ինչ որ Պարկ Մօնսուրի :

Բռունցքներս սեղմած քայլում էի եւ անիծում ճակատագիրը: Այդ վայրկեանին ես պատրաստ էի ամէն տեսակ ոճիրի: Մարդ պարտաւոր է առաջին հերթին ուտել եւ եթէ չի կարողանում շահել ուտելու համար, պարտաւոր է գողանալ, թալանել, սպանել ...

Մերձակայ տան դրան առջեւ, ցած նստարանի վրայ նստած է դռնապանը ու խաղաղօրէն ծխում: Նրա աշխատանքի օրը վերջացել է: Կերել է կուշտ, խմել, թերեւս պահանջածից աւելի ու երջանիկ է: Ի՞նչ կը լինի, եթէ որեւէ բանով ջախջախեմ նրա գլուխը, մտնեմ տուն, վերցնեմ ինչ որ ձեռքիս տակ կ'ընկնի ու տանիմ ծախեմ :

Արագացրի քայլերս ու թւաց թէ պատրաստ եմ հարուածելու:

Առաջի վայրկեանին այդ էր նպատակս, սակայն երբ ընդհուպ մօտեցայ նրան՝ մոռացայ թէ ինչի համար եմ մօտենում, կանգ առայ ու անըստուգութեան մէջ սկսայ նայել իրեն:

Դռնապանը կասկածով չափեց ոտքերս, աւելորդ համարեց նայել վրաս, թերեւս ծուլացաւ բարձրացնել գլուխը ու դժկամակելով շարունակեց ծխել իր ծխամորճը:

Երերալով շարունակեցի ճանապարհս : Հարուստ վիլլաների պարտէզների վարդերը արբեցրին ինձ, եւ նորից սիրտխառնուք ունեցայ : Սպառել էի ամբողջապէս: Մարդ չկար չորս կողմըս, բարձրացրի աչքերս դէպի աստղերը, դանդաղ ծունկի եկայ եւ փորս մարմնովս բռնեցի ցանկապատի ճաղերը, փնտռելով ապաւէն: Սկսայ ջերմօրէն աղօթել: Աճապարում էի որ մարդ չտեսնէ ինձ այդ վիճակում :

Այսպէս աղօթում էի, տարիներ առաջ, պատերազմի դաշտում, յոյսս դրած Աստուածածնի վրայ :

Ահազանգի խուլ ձայն մը լսեցի, սարսուռ անցաւ մարմնովս: Յանկարծ, անկիւնը դառնալով, իմ կեցածս տան առջեւ կանգ առաւ ինքնաշարժ մը: Կառքից դուրս եկաւ ոչ շատ ծեր պարոն մը, ձեռքը բռնած մի փունջ ծաղիկ, ծրարուած՝ թուղթի մէջ :

Ձեռքի փունջը խանգարում էր նրան վճարել կառապանին, մերթ մէկ, մերթ միւս գրպանն էր մտնում, առոյգ չիմանալով թէ ուր են դրամները: Վերջապէս հանեց հարիւր Ֆրանք, վճարեց եւ անհամբեր սպասեց, որ կառավարը վերադարձնէ մնացորդը :

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

րէկ, շաբաթ, մասնակցութեամբ 29 նախարարներու: Այս առթիւ պիտի քննուին երկու հիմնական խնդիրներ, վերազինում եւ տնտեսութիւն: Պիտի քննուի նաեւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան խնդիրը: Եթէ երկուքն ալ ընդունուին, 14ի պիտի բարձրանայ Ատլանտեանի զինակիցներուն թիւը: (Ներկայ անդամներն են.— Ֆրանսա, Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Քանատա, Պելժիա, Տանըմարքա, Իտալիա, Հոլանտա, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Լիւքսէմպուրկ, Իսլանտա):

Իբր 200 թղթակիցներ պիտի հետեւին ժողովին, մէջն ըլլալով Մոսկուայի գործակալութեան թղթակիցը:

Անգլօ-իրանեան վէճը

Անգլիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ իրենք ապահոված են իրենց քարիւղը, եւ թէ Իրան պիտի տուժէ տնտեսապէս, եթէ բարեկամական գործակցութիւն մը չհաստատէ Մեծն Բրիտանիոյ հետ: Այս առթիւ բացումը կատարեց Եւրոպայի ամէնէն մեծ զտարանին, Սաուտէմփթընէն 25 քիլոմեթր հեռու: Զտարանը արժած է 37.500.000 սթերլին եւ պիտի արտադրէ տարեկան 6.000.000 թոն քարիւղ: Ուրիշ վեց զտարաններ, որոնք պիտի աւարտին 1953ին, տարեկան 20.000-000 թոն քարիւղ պիտի հայթայթեն Անգլիոյ:

Գ. Էթլի ըսաւ թէ պայմանագիրներ կնքած են ամերիկ. ընկերութեանց հետ, փոխարինելու համար այն 32 միլիոն թոն քարիւղը զոր կը ճարէին Իրանէն: «Եթէ Իրանցիները աւելի ուշանան, իրենց քարիւղը շահաստան պիտի չգտնէ: Քարիւղը չափազանց դիւրավառ հեղուկ մըն է, եւ քարիւղի վերաբերեալ խնդիրները երբեմն մեծ հրդեհներ յառաջ բերած են: Կարելի է ըսել թէ Իրանի քարիւղի խնդիրն ալ հրատապ խնդիր մըն է ...»:

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ վարչապետին վերջնագիրը հետեւեալ կէտերը կը պարունակէ. — 1. Իրան պատրաստ է Անգլիոյ ծախելու իր ուզածին չափ քարիւղ, նոյնիսկ աւելի, բայց համաշխարհային գիներով, առանց զեղչի: Իրան կ'ընդունի որ Մեծն Բրիտանիա չվճարէ իր գնած քարիւղին կէսը, իբրեւ հատուցում Անգլօ-իրանեան ընկերութեան:— 2. Իրան միջազգային մարմին մը պիտի ստեղծէ քարիւղի փոխադրութեան եւ վաճառման համար եւայլն:

× Անգլօ-իրանեան ընկերութիւնը ազդ մը հրատարակեց միջազգային մամուլին մէջ, յայտնելով թէ պատասխանատու պիտի մնան անոնք որ կը գնեն Իրանի քարիւղը:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԴ. ԺՈՂՈՎԻ մէջ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին աշխատավարձքի, չարժուն սակացոյցի եւ ապրուստի սղութեան մասին: Վարչապետը ըսաւ թէ իրենց նպատակն է առինճանաւոր ջնջել աշխատավարձքի տարբերութիւնները (Փարիզի եւ գաւառի միջեւ):— Կառավարութիւնը որոշեց շարունակել չարաթական հսկողութիւնը միսի գիներուն վրայ:— Մասնագէտ մը դիտել կուտայ թէ աշխատավարձքը 146 անգամ աւելցած է 1913էն ի վեր, ազգ. եկամուտը՝ 300 անգամ, իսկ պետութեան ծախքը՝ 520 անգամ, որով ժողովուրդը կը տառապի տուրքերու բեռին տակ:

ԺՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ներկայացուցիչը, Գ. Փալեւսքի, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ, Ատլանտեանի զինակցութեան մասին. քննադատելով Ուաշինկթընի մէջ տրուած որոշումները որոնք Այզընհաուըրի հրամանին տակ կը դնեն Ֆրանսական բանակը: Վարչապետը ժխտեց մեղադրանքները:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ազգայնական վարիչը, Պուրկիպա, Նիւ Եորք հասնելով, յայտարարեց թէ «քաղաքացիական պատերազմ եւ կատաղի կռիւներ պիտի ծագին, եթէ Ֆրանսա չփոխէ իր քաղաքականութիւնը»: Տեսակցութեան մը առթիւ ըսաւ թէ իր նպատակն է միջազգային կարծիքին առջեւ պարզել Թունուզի իրական վիճակը, պիտի տեսակցի Մ. Նահանգներու վարիչներուն հետ:

ԶԳԵՍՏԵՂԷՆԻ գիները պիտի չաւելնան մինչեւ ամառ, համաձայն գործատէրերու որոշման: Իրենց միութիւնը հրաւիրած է անդամները՝ պահել ներկայ գիները, հակառակ աշխատավարձքի յաւելման:

« ՄԵՆՔ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ ՉԵՆՔ », կ'ըսէ Ֆրանսայի փոքր եւ միջին առեւտրականներու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, մամուլին ուղղուած նամակով մը, Մարշըլի ծրագրին նոր պայմաններուն առթիւ: Հազիւ Փարիզ հասած էր Մարշըլի ծրագրին նոր վարիչը, երբ կարգ մը թերթեր հրատարակեցին այս նամակը, որ կ'ըսէ. —Կարծէք թէ մենք մուրացիկներու երկիր մըն ենք, թէ ձեզի կապուած ենք քանի մը նպաստներով որոնք ձեզ իրաւունք կուտան իբրեւ տէրեր խօսելու»: Առաջին անգամ է որ այսպիսի բողոք մը կը լսուի ոչ-համայնավար միութենէ մը:

ԼՈՒՍՄԻԼԱ ՓԻԹՈՅԵՒ, հայազգի դերասանուհին, որ հիւանդ էր քանի մը օրէ ի վեր, մեռաւ երէկ, շրջապատուած իր վեց զաւակներով (եօթերորդը բացակայ): Ծնած էր Թիֆլիս 1895ին, իր ամուսնին՝ Ժորժի հետ Փարիզ փոխադրուած՝ 1919ին:

Շ. Գարահիսարի հերոսամարտը

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 36ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 14ին, կիրակի, ժամը 15ին, Cercle Militaireի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Սեբաստիոյ Մուրատեան Ուսումնասիրաց»ի եւ Շ. Գարահիսարի «Ռազմիկ» Միութեան:

Գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութիւնները յաջորդով: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղի պարանցիկ ցերեկոյթը 16 Սեպտեմբերի կիրակին, ժամը 3 — 21, Studio Colibri, 19a, rue Caumartin:

Իսկ տարեկան մեծ պարահանդէսը Հոկտեմբեր 7ին, Cercle Militaireի մէջ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտ. 19ին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Հ. Յ. Դ. «Արամ Մանուկեան» ակումբին մէջ, չորեքշաբթի երեկոները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Վալանսէն Դերենիկ Մանխասեան եւ զաւակները (Կարնեցի) իրենց սիրելի մօրաքրոջ՝

Այրի Տիկին ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԱԼԱՄԵԱՆի

կսկծալի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին: 500 Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման համար:

Տէր եւ Տիկ. Հրանտ - Սամուէլ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկ. Բարուհիի եւ Շ. Նարդունիի՝ Գ. ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ եւ 3000 ֆրանք կը նուիրեն «Հայ - Բոյժ»ի տարածման ֆոնտին:

Ցաւակցութիւն կը յայտնեն նաեւ Գետիկեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն՝ իրենց հօր եւ աներհօր մահուան առթիւ եւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթ. ֆոնտին:

× Գ. Զարեհ Մութաֆեան եւս ողբացեալ ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնելով Այրի Տիկ. Բարուհիի եւ Շ. Նարդունիի, 3000 ֆրանք կը տրամադրէ « Հայ - Բոյժ»ի ֆոնտին:

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի 16 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ: Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ ժամը 10ին:

Խաչվերացի երեկոյեան թափօր ժամը 4.30ին:

Յիշատակ մեռելոց 17 Սեպտ. Բշ. Սկզբ. ժամերգ. ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Գետիկեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն իրենց հօր եւ աներոջ՝ Գ. ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆի, դառնագին մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Առնուվիլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ Արաքսի Մկրտիչեանի, Արսինէ Գառաւեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց հօր եւ քեռայրին՝ Գ. ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — « Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց»ը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր պատուոյ անդամներէն՝ Սարգիս եւ Գէորգ Գետիկեաններու, ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեանին իրենց հօր՝ ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դիրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է ՍԵՊՏ. 30ի ԿԻՐԱԿԻՆ:

ՕՐ. ԱՐՄԱՆՈՒՀԻ ՍԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ
ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ամուսնացած — Մարսէյլ, 9 Սեպտ. 1951

Մեր խնդակցութիւնները:

× Ընկեր Հրանդ Բալուեան իր ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ — 1000 Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման, 1000 Ֆր. «Հայ - Բոյժ»ին, 1000 Կապոյտ Խաչին, 1000 Ֆր. Վեթ. ֆոնտին, 1000 Ֆր. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ 1000 Ֆր. ալ «Այնճար»ի «Յառաջ» վարժարանին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԳԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզեմ արհեստաւոր մը (այր կամ կին), փիճինք տը դիժի համար: Ապահով գործ: Ի հարկին բնակութեան դիւրութիւն միասին աշխատելու համար:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Տիկին ՍԻՆԱՆԵԱՆի, 31 rue de Nice, Alfortville (S.), օթոպիւս 103:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6562-Նոր շրջան թիւ 1973

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 18 Septembre 1951 Երեքշաբթի 18 ՍԵՊՏ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԵԼ ԸՍՏ ՊԱՏՈՒԷՐԻ

Կիրակի օրուան խմբագրականին մէջ, տող մը վրիպած ըլլալով, կը փութանք ուղղել։

Սովետահայ գրականութեան մասին եղած քննադատութիւնները քաղեր էինք «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յուլիս 15ի խմբագրականէն։

Ըսել կ'ուզէինք թէ Երեւանի պաշտօնաթերթը թութակաբար կ'ընդօրինակէր Մոսկուայի «Փրավտան», որ խիստ քննադատական մը հրատարակած էր Մայիս 13ին, նոյն հարցին առթիւ։

Մոսկուայէն արձակուած սաստը բաւական եղաւ, որպէսզի Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարէ, մատնանշուած թերութիւնները սրբագրելու համար։

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ ժողովը ոչ միայն իւրացուց Կեդր. Կոմիտէին բանաձեւը, այլեւ որոշեց արմատական փոփոխութիւններ կատարել Միութեան կազմին մէջ։

Եղած քննադատութիւնները եւ տրուած որոշումները իրար կը լրացնեն տող առ տող։ Բառերով եւ տառերով։

«Փրավտա»ն կը սաստէ։ Կեդր. Կոմիտէն անմիջապէս կը բանաձեւէ տրուած դասը։ Գրողներու Միութիւնը գլուխ կը ծռէ երկիւղածութեամբ։ Իսկ «Սով. Հայաստան»ը պարբերաբար կը յիշեցնէ շեղումները, ինչպէս եւ իւրաքանչիւրին պարտականութիւնները։

Նոյն ծրագրեալ, մեքենական գործողութիւնները՝ բոլոր ժողովուրդներուն համար։ Մեծ ըլլան թէ փոքր։

Ուկրայնայի կամ Ուզպէկիստանի գրական-գեղարուեստական շարժումին մէջ մատնանշուած թերութիւն մը կը դառնայ ազդանշան, նոր սխալներ ուղղելու։ Դասեր տալու հիւսիսէն հարաւ եւ արեւմուտքէն արեւելք։

Բառեր, ոճեր կան որոնք միեւնոյն ձեւով կը գրուին բոլոր լեզուներուն մէջ, հետեւողութեամբ ռուսերէնի։ Անհրաժեշտ չէ գիտնալ բայերը։

Օրինակ, Գրողներու Միութեան որոշումներէն մէկը —

Միությունը բոլոր քննադատներին պարտավորեցրեց լուրջ ուշադրություն նուիրել սոցիալիստական ռեալիզմի պրոբլեմների, սովետական գրականության տեսության կարեւորագույն խնդիրների, հայ արձակի եւ մնալու սպառնացների խոր վերլուծմանը»։ Սով. Հայաստան, 5 Յուլ.)։

Մնացեալը կրնաք շարել տակէ տակ — ճիշդ այն բառերով որ երեւցան կիրակի օր, խմբագրականին տակ։ Մէկը միւսէն այլանդակ «իզմ»եր, ռուս. արտասանութեամբ։ Գոց եղած բառեր որոնց իմաստը գրողները իրենք ալ չեն հասկնար, ընդհանրապէս։

Ահա թէ ինչո՛ւ շարունակ «տեղափոխութիւններ» կը կատարուին գրական ճակատին վրայ։

Ամէն տեղ ալ սովորական երեւոյթ է փոխել, օրաթերթերու եւ պարբերականներու խմբագիրները, որեւէ պատրուակով։ Կամ սեւցնել ծանօթ գրողներ, յանուն «ինքնաքննադատութեան», որ երկսայրի սուր մը դարձած է Կեդր. Կոմիտէներուն համար։

Ո՞վ պիտի համարձակէր գլուխ վերցնել, երբ սաստերը կամ հրամանները կը տրուին յանուն «Հանճարեղ»ին։

Տէր եւ տիրական՝ ժողովուրդներու ճակատագրին, Սթալին միեւնոյնատեն «հոգիներու ճարտարապետն է», ինչպէս հանգուցեալ Ժդանովն ալ «ճարտարագէտ» գրականութեան եւ գեղարուեստի, 1946ի հաւատաքննութենէն ի վեր։

Ինչո՞ւ զարմանալ որ արձակը «ետ է մնացեր» Երեւանի մէջ, կամ տկար է քննադատական ճիւղը, երբ մուրճը անդադար կը բանի ամէնուն գլխուն վերեւ, յաճախ յանգելով մանգաղի մղձաւանջին։ Երբ խատուտիկ անդամներէ բաղկացած Կեդր. Կոմիտէներն են որ տէրն կուտան գրական-գեղարուեստական շարժումին, թխածոյ, թարգմանածոյ բանաձեւերով։

Մոսկուայի սաստերուն մէջ աչքի կը զարնէ ուրիշ դիտողութիւն մը,— իդէալականացում անցեալի։

Ըսել կ'ուզեն թէ գրողները կը չափազանցեն, պաշտամունքի կը վերածեն անցեալ դէպքեր եւ դէմքեր, զանազան ազգային փառքեր։

Քանի մը խօսք ալ այդ մասին։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋՈՐՆԱՆ ԱՅՆ ՁԵՌՔԵՐԸ ...

Վստահ եմ որ Գարեգին պատրիարք չկրցաւ արցունքը զսպել, երբ Արմաշ կը մտնէր Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդին հետ։

Երկուքն ալ անմոռանալի յիշատակներով կապուած դպրեվանքին հետ, անշուշտ իրենց աչքերը փակեցին պահ մը, չտեսնելու համար երբեմնի չքեղ տաճարի կուշտին տնկուած մինարէն։

Թերեւս երեւակայութեամբ յիշեցին այն պահը, երբ Եղիշէ արք. Դուրեան վեհափառ կանգնած խորանին առջեւ, երկու կողմը շարուած վարդապետներու եւ սարկաւագներու հետ Նարեկացիին «Ի խորոց սրտից»ը կը քաղէր բամբ ու դաշն, յուզելով ու վերացնելով ուխտաւորներու բազմութիւն մը։

Խաչվերաց էր կիրակի օր, տօնը Արմաշի վանքին։ Մօտակայ գաւառներէն, Պոլսէն եւ շրջականերէն հազարաւոր ուխտաւորներ կը թափէին այդ չէն գիւղը, որուն տաճարին գմբէթը ժամերով հեռու գտնուող կարաւաններուն սիրտին հըրճուանքն էր, եւ հոգիներու փրկութեան եւ յոյսի ջահը։

Գիւղը կը հագնէր իր նոր զգեստները։ Տօն էր բոլորին համար։ Տեղացին ու եկուորը իրար խառնուած, հրմշտկելով կը մտնէին ու կ'ելլէին տաճարէն ներս, իրենց առջեւէն հրելով մատաղցու ոչխարներ։ «Զարխափան»ին նկարն ալ կը մասնակցէր այդ անսովոր յուզումին ու «քրտինք» կը թափէր մարդու հասակով տնկուած մոմերու շողերուն դէմ, եւ «Տուր, ով Զարխափան, տուր բժշկութիւն» աղաղակները իր նայուածքն ալ կը փոխէին կարծես ու կը դարձնէին զայն կարեկից ու թախծոտ։

Ի սփիւռս աշխարհի տարտղնուած տարագիր բազմութիւնները երբեք չեն կրնար մոռնալ, իրենց հին հին վանքերը, իրենց ուխտատեղիները, տօները, երբ նոյնիսկ մանուկ, իրենց մեծ մայրիկին կառչած, մանրիկ քայլերով կը բարձրանային դէպի Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետը։ Կամ կ'երթային մոմ վառել մեր դարաւոր միւս վանքերու, ուխտատեղիներուն, տաճարներուն, Զարխափաններուն առջեւ։

Այսօր չկան այդ բոլորը։ Դիւրին է ըսե՛լ... Բայց անդրադառնալ այդ պարագին, որուն արձագանգը սկսած է հնչել մեր հոգիներէն ներս ալ, ակամայ մրմունջ մը կը բերէ շրթներուդ, աղօթքի մը պէս.

— Ջորնա՛ն այն ձեռքերը որ քանդեցին...

ՍՕՍԻ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ մասնակցելու համար Պոլիս հասած են Պ.Պ. Արշակ Սաֆրաստեան՝ Լոնտոնէն, Պ. Նորայր Վրոյր՝ Անվէրսէն։ Համագումարը բացուեցաւ Սեպտ.15ին։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ Պ. Մորիս Փէչ, նախկին ելմտական նախարարը, մեռաւ առջի օր, արիւնամիզութեան հետեւանքով։ Հիւանդանոց փոխադրուած էր մէկ ամիս առաջ։ Բժիշկները յաճախ զգուշացած էին, բացարձակ հանգիստ պատուիրելով, բայց կարելիութիւն չէր տուած։ Միեւնոյն ատեն կը տառապէր շնչարգելութենէ, եւ 1949ին նուաղեցաւ Ազգ. ժողովին մէջ, ելեւմտացոյցի վիճաբանութեան ատեն։ 56 տարեկան էր։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ պետական պաշտօնեաներ կը սպառնան գործադուլ յայտարարել Իտալիոյ մէջ, չորեքշաբթի օր։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Կիրակի օր հազարաւոր գիւղացիներ Հալէպ թափեցան Սուրիոյ բոլոր մասերէն, ցոյց մը կատարելու համար հողատէրերուն դէմ, առաջնորդութեամբ արաբ ընկերվարական կուսակցութեան։ Ցոյցը պիտի տեւէ երեք օր։ Կուսակցութեան վարիչը, Էքրէմ Հաւրանի, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է բարեփոխել հողային օրէնքը՝ բարելաւելու համար գիւղացիներուն վիճակը։

56 ԻՍԼԱՄ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ արեւէն զարնուելով մեռան Արաֆէթ լերան վրայ, Մէքքէ գացած ատեն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ լեռներուն մէջ հրոսային խումբեր կը վերակազմուին, համաձայն պալքանեան յանձնախումբի տեղեկագրին, որ կը թելադրէ խիստ միջոցներ ձեռք առնել։

Ատլանտեան Խորհուրդին ժողովը

ԵՒՐՈՊԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ ՉԷ՞ — ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՓՈՒԹԱՑՆԵԼ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ, ՄԱՏՆԱՆՇԵԼՈՎ ՖՐԱՆՍԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

Ատլանտեանի Խորհուրդին 12 անդամները — 12 ազգեր — շաբաթ օր սկսան իրենց խորհրդակցութիւնները Օթավայի մէջ (Գանատա), քննելու համար կարգ մը հրատապ խնդիրներ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովը տեղի կ'ունենայ «համաշխարհային անձկութեան ժամանակաշրջանի մը մէջ»։ Առաջին օրէն իսկ, Խորհուրդը գաղտնի նիստ մը գումարելով, սկսաւ քննել իւրաքանչիւր երկրի ուժն ու տկարութիւնը, բաղդատել Ատլանտեան ճակատին զօրութիւնը՝ Խ. Միութեան եւ արբանեակներու զինուորական ուժին հետ։

Այդ առթիւ ժողովականները լսեցին զօր. Այզընհաուըրի զեկուցումը, որ հիմնուելով բրիտանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան սպայակոյտներու տեղեկագրին վրայ, անհրաժեշտ կը գտնէր փութացնել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինումը, զինուորներ հաւաքել արագօրէն եւ պահեստի ուժեր կազմակերպել իւրաքանչիւր երկրի մէջ՝ կարելի արագութեամբ։ Միեւնոյն ատեն կը շեշտէր թէ իւրաքանչիւր երկիր պարտաւոր է օր առաջ կատարել իր յանձնառութիւնները։

Ի դիմաց զօրավարին ներկայ էր իր սպայակոյտին պետը՝ զօր. Կրուընթըր, որ լրիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց իւրաքանչիւր երկրի պատրաստութեանց մասին։ Անշուշտ շատ մը բաներ գաղտնի կը պահուին, բայց բոլոր աղբիւրներն ալ կը հաստատեն թէ կարգ մը երկիրներ շատ ետ մնացած են։

Գաղտնի տեղեկագրին համաձայն, թոյլ են օդանաւային կառուցումները, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ։ Ըստ այս, կարգ մը երկիրներ — Ֆրանսան ալ միասին — անհրաժեշտ արագութեամբ չեն շարժիր, զինուոր հաւաքելու համար։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ զօրավարին պէս կը խորհի նաեւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, որ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է «արագութեան նոր փորձ մը» կատարել, վերազինումը լրացնելու համար։

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ ելմտական եւ տնտեսական խնդիրներով։ Կարգ մը պատուիրակութիւններ բացէ ի բաց ըսին թէ վերազինում կատարած ատեն ստիպուած են նկատի առնել տնտեսական հետեւանքները, հետեւաբար հաշուով կը գործեն։

✕ Ատլանտեանի Խորհուրդին 7րդ նիստն է այս, որ բացուեցաւ Գանատայի վարչապետին ճառով։ Կը նախագահէր Պելճիոյ արտ. նախարարը, Վան Զելանտ, որ բացատրեց «վերահաս վտանգը» եւ ըսաւ թէ «կը մօտենայ այն տագնապալի պահը ուր ճակատագրի նժարը պիտի հակի դէպի խաղաղութիւն կամ պատերազմ»։ Քաջալերական գտնելով հանդերձ Արեւմուտքի պաշտպանութեան աշխատանքները, Պ. Զելանտ խոստովանեցաւ թէ տակաւին շատ հեռու են իրենց նշանակէտէն — վերահաստատել զինեալ ուժերու հաւասարակշռութիւնը, հետեւաբար ապահովել խաղաղութիւնը։

Կը կարծուի թէ ժողովը պիտի վերջանայ հինգշաբթի օր։ Օրակարգի փափուկ խնդիրներէն մէկն է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը։ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները սկզբունքով համաձայն են, բայց փոքր պետութիւնները կ'ընդդիմանան, գլխաւորութեամբ Հոլանտայի, Նորվեկիոյ եւ Տանըմարքայի։ Այս հարցին հետ կապ ունի Միջին Արեւելքի խնդիրը. քանի որ Երեք Մեծերը կը խորհին Թուրքիան կամուրջ մը դարձնել այդ շրջանին պաշտպանութեան եւ հրամանատարութեան համար։

Անգլօ-իրանեան քնճուկը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Թրումընի խորհրդականը՝ Պ. Հէրիմըն մերժած է Լոնտոն ղրկել Իրանի վարչապետին վերջնագիրը։ Այս առթիւ նամակ մը ուղղած է Տոքթ. Մոսատեղի, Թէհրանի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ։ Պարունակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ չափաւորութեան խրատներ տուած է։

Իրանի դահլիճը չորս ժամ անընդհատ ժողով գումարեց շաբաթ օր, քննելով կացութիւնը, ինչպէս եւ զանազան երկիրներու հետ կնքուելիք պայմանագիրները։ Այս առթիւ փոխ-վարչապետը՝ Ֆաթեմի յայտարարեց թէ դաւ մը սարքուած է, կառավարութիւնը տապալելու համար։ Կիրակի օր արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին Թէհրանի մէջ։ Ընդդիմադիր երեսփոխան մը անմիջապէս հերքեց այս լուրը, դիտել տալով թէ կ'ուզեն հետապնդումներ կատարել դահլիճին հակառակորդներուն դէմ։ Նոյն օրը ձերբակալուած էր Մուհամմէտ Մոհաճիր, այն ամբաստանութեամբ թէ սպառնագիր մը ուղղած է վարչապետին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՄՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

« Ցուսաբեր » հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— Մեր երէց ընկերներէն մէկը, որ կը սիրէ պատկերալից ձեւով արտայայտել իր մտածումները եւ որուն համար կարդալը կիրք մը դարձած է, առիթով մը կ'ըսէր մեզի.

— « Երբ օր մը մահուան հրեշտակը գայ հոգիս առնելու եւ միայն կէս ժամ միջոց տայ ինծի մնալու այս աշխարհին մէջ, ես այդ կէս ժամուան քսան վայրկեանը կը յատկացնէի կարդալու, որպէսզի բան մը աւելի սորվիմ եւ բան մը աւելի տանիմ հետս » :

— « Մնացած տասը վայրկեանը ի՞նչ կ'ընէիք», հարցուցինք մեր ընկերոջ :

— « Կը մտածէի կարդացածներուս մասին» :

Ի՞նչ պիտի ընէին ուրիշներ, երբ Աստուծոյ հրեշտակը օր մը իրենց դուռն ալ գար բախէր։ Պիտի մտածէի՞ն երբեք իրենց կեանքին վերջին քսան վայրկեանը յատկացնել կարդալու, այսինքն բան մը աւելի սորվելու եւ բան մը աւելի տանելու իրենց հետ :

Կը թուի մեզի, թէ շատեր, շատ շատեր պիտի չմտածէին իսկ կարդալու, երբ «փող»ին ձայնը հնչէր իրենց ականջին տակ։ Պիտի ուզէին թերեւս իրենց հետ տանիլ եթէ ոչ ամբողջը, գոնէ մաս մը իրենց հարստութենէն :

Սակայն հարստութիւնը մենք աշխարհէն կ'առնենք եւ կրկին աշխարհին պիտի ձգենք : Ինչ որ պիտի կրնանք տանիլ մեզի հետ, մեր գիտութիւնն է, մեր սորվածն ու մեր գիտցածը։ «Մեզի հետ տանիլ», այս կը նշանակէ մեզմէ վերջ ձգել բան մը, որ մեզ յիշեցնէ միշտ, մեզմէ անդին երկարաձգուի եւ մեզի պատկանելով հանդերձ ամէնուն պատկանի :

Այս հարստութիւնն է, որ անկապտելի է. զայն մեզմէ չի կրնար խլել մինչեւ իսկ մահը :

Ձերնըլիշեւսկիյ, իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ խօսելով ռուս մեծահամբաւ քննադատ Բելինսկիի մասին, կը գրէր. «Մինչեւ իր մահը այդ մարդը գնացել է դէպի առաջ» :

Ասիկա մօտաւորապէս կը յիշեցնէ մեր ընկերոջ պատկերալից բացատրութիւնը. «Երբ հրեշտակը գայ . . . » :

Այս է կանոնը.— միշտ դէպի առաջ երթալ մինչեւ մահ, մինչեւ հրեշտակին անակնկալ կամ ակնկալուած այցը:

Երբ գայ Աստուծոյ հրեշտակը, մեր հոգին տանել տանելու համար, մեզ պէտք է գտնէ ոչ թէ մեր երկրային փառքին մէջ, այլ գիրքերու աշխարհին մէջ, անոնց հետ, որոնք մինչեւ իրենց մահը «գնացել են դէպի առաջ» եւ անմահութեան հասեր :

Գիրքերու աշխարհը — լաւագոյն աշխարհն է։ Այդ աշխարհին մէջ կ'ապրին եւ պիտի ապրին ընդմիշտ Հոմերոսը, Վիրգիլիոսը, Տանդէն, Շէյքսփիրը, Տոստոյեւսկին, մերիններէն Խորենացին, Նարեկացին, Քուչակը եւ բազում ուրիշներ :

Այս մարդոց «աշխարհ»էն վեր կայ միայն Աստուծոյ թագաւորութիւնը : Անհասանելին ու անմատչելին :

Այս « աշխարհ»ին մէջ ապրիլ, գրեթէ կը նշանակէ հոգիով ազնուանալ, մտքով բարձրանալ եւ մերձենալ Աստուծոյ թագաւորութեան սահմաններուն :

Մեր ջանքը պէտք է ըլլայ այսպիսի «աշխարհ» մը ստեղծել մենք մեզի եւ մեր զաւակներուն համար :

Մենք անոնցմէ չենք, որոնք գրքի տարածումը կը նկատեն կամ առեւտրական ձեռնարկ եւ կամ գթութեան գործ։ Գիրքը պէտք է վճարել եւ ոչ թէ սպասել, որ մատուցուի մեզի խնդրանքով, աղաչանքով, ողորմութիւն ուզելու ձեւով:

Ատոր համար մենք կը դնենք երկու պայմաններ

Ա) Կարդալու սէրը զարգացնել դպրոցին մէջ :

Բ) Ազգին մէջ ստեղծել դժուարահաճ ճաշակ :

Գրքի տարածման հոգը դուրս է այս երկու պայմաններէն. կազմակերպութեան հարց մըն է ան եւ աւելի շատ առեւտրական բնոյթ ունի, քան բարոյական :

. . . Երբ կարդալու սէրը կարենանք արթնցնել եւ ապա վերածել կիրքի, այն ատեն ինքնին կը ստեղծուի պահանջի եւ մատուցումի հաւասարակշռութիւնը։ Հիմա կը պակսի մեզի այս հաւասարակշռութիւնը. մատուցումը կայ, պահանջը չկայ։ Դժբախտութիւնը հոն է, որ օրէ օր մատուցումը կ'աւելնայ, մինչ կը նուազի պահանջը :

Գիրքեր շատ ունինք, դասական, նոր եւ նորագոյն շրջաններէն։ Մերիններուն վրայ աւելցնել պէտք է նաեւ օտար հեղինակներու գործերը, որոնք տասնեակ հազարաւոր օրինակներով լոյս կը տեսնեն ամէն օր աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, — անգլերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, գերմաներէն, իտալերէն (թուելով միայն մեզի անմիջապէս մատչելի լեզուները:

Հեղինակի իրաւունքը

Շատ չըներ երբ մտքի վաստակը, անոր սեփականութեան իրաւունքը դեռ չէր պաշտպանուած։ Ամէն մարդ կրնար տէր դառնալ մարդկային հանճարի ստեղծագործութեան, ընդօրինակելով, փոխելով, իր ուզածին պէս, այսինքն փճացնել եւ զրկել գրագէտ մը, նկարիչ մը եւ երաժիշտ մը իր բարոյական եւ նիւթական իրաւունքներէն:

Ճիշդ է որ Յունաստանի եւ Հռոմի մէջ ձեռագրի մը գողութիւնը կը պախարակուէր, բայց այդ պատիժը նիւթական արժէքին համար էր միայն, այսինքն Պապիրոսի գինին, գրելու ձեռքի աշխատանքի եւ ոչ թէ պարունակութեան համար։ Հետեւաբար, ձեռագրի մը կամ նկարի մը վաճառումը հեղինակ մը իր իրաւունքէն բոլորովին կը զրկէր, իր անունն անգամ կրնար փոխարինուիլ գնողին անունով։ Երգիծաբան բանաստեղծ Մարսիալի մէկ հատուածը կը հաստատէ այդ բանը։ Ան կը հրատարակէր իր գործերը, ընդօրինակել կուտար եւ ինքն իսկ կը ծախէր պատճէնները, իմանալով որ մի ոմն Ֆիդանտինուս կ'արտասանէր իր տաղաւարները, ինքզինք անոնց հեղինակը յայտարարելով :

Հին ատենները հեղինակները իրենց թատերգութիւնները կուտային իշխաններուն, քաղաքապետներուն կամ պատրիկներուն որոնք կը ներկայացնէին զանոնք տօնակատարութեան մը միջոցին։ Շատ յաճախ կը ծախէին ուղղակի դերասաններուն, ողորմելի գիներով :

Եւ սակայն առ ի չգոյէ գրական եւ գեղարուեստական սեփականութեան գաղափարին, կար բան մը որ կը պաշտպանէր ոչ թէ ստեղծագործողը, այլ ստեղծագործութիւնը,— այն է, հաւաքականութեան կողմէ գրաւումը, եւ ատոր շնորհիւ է անտարակոյս որ մեզի եկած են Իլիականի, Աստուածային Կատակերգութեան։ Տօնքիշոտի եւ Եղիսաբեթեան թատրոնին նման գլուխ գործոցներ :

Գրական տարեգիրքներուն մէջ հետեւեալ յուզիչ դրուագը կը պատմուի։ Օգոստոս կայսրը Վիրգիլիոսէն խնդրած էր դիւցազնական բանաստեղծութիւն մը գրել Հռոմի ծագման մասին։ Վիրգիլիոս տասնըմէկ տարիէն գրեց Ենէականը եւ գլխաւոր մասերը կարդաց կայսեր։ Մահուան մերձենալը նախզգալով եւ դժգոհ իր բանաստեղծութենէն, կտակագրով մը պատուիրեց այրել ձեռագիրը։ Իր մահէն վերջ, ժառանգորդները կը պատրաստուէին կատարել կամքը։ Սակայն Օգոստոս կայսրը արգիլեց եւ պատուիրեց երկու հեղինակներու որ վերաքննեն Ենէականը, ջնջեն ինչ որ իրենց թերի կ'երեւար, եւ ոչ մէկ բան աւելցնեն : Արդ, Հռոմայեցիներու մօտ, կտակ մը նուիրական էր, եւ ամէն բանի մէջ Օգոստոս կայսրը օրէնքներու բարեխիղճ կատարող մըն էր։ Ահա ինքն էր որ կը հրամայէր հռոմէացի քաղաքացիի մը խախտել կտակին տրամադրութիւնները : Եթէ Վիրգիլիոս իբրեւ սեփականատէր ձեռագրին կըրնար իր ուզածը ընել, Օգոստոս կը մտածէր թէ ինք գերադաս իրաւունք մը ունէր իբրեւ ամբողջ հռոմէացի ժողովուրդին ներկայացուցիչը, որ անձամբ ստացած էր բանաստեղծութիւնը ունկնդրելով։ Ըստ իրեն հաւաքականութիւնը այսպէս ստանձնած էր Ենէականի վրայ իրաւունք մը որով եւ անոր տէրն էր։ Ուրեմն կ'արգիլէր գործին բնաջնջումը,արգիլելով միակ ձեռագրին բնաջնջումը:

Ամբողջ Միջին Դարուն այս դրութիւնը կը շարունակուէր առանց որեւէ փոխարինութեան հեղինակին համար որ երբեք նախանձելի վիճակ չունէր։ Բանաստեղծները յանգեր կը շինէին յանգի սիրոյն, ինչպէս որ աշուղները զաւաններէն մէկէն միւսը կ'երթային։ Իրենց վաստակը փառքն էր միայն եւ իրենք ձեռքն էին տէրերուն որ կը վարձատրէին զանոնք աւելի իրենց արտասանութեան քան թէ չարահիւսութեան համար :

Երբեմն սակայն գործ մը մասնաւորաբար յանձնարարուած կ'ըլլար դասակարգի մը կողմէ եւ կը վճարուէր հնչուն դրամով։Այսպէս է որ Ֆարիզի որմադիրներու եւ ատաղձագործներու եղբայրութիւնը, թատերախաղ մը ապսպրեց ականաւոր Կոէնկուառի, Ս. Լուտովիկոսի կեանքին : Եւ Կոէնկուառ քիչ մը դրամ շահեցաւ, ոչ թէ իբրեւ ողբերգակ եւ բանաստեղծ, այլ իբրեւ տիտղոսաւոր կազմակերպիչ պաշտօնական ներկայացումներու, որոնք կը բեմադրուէին ականաւոր հիւրերու մայրաքաղաք եկած ատեն :

Տպագրութեան գիւտի շնորհիւ էր որ ԺԵ. դարուն « հեղինակի իրաւունք», եւ առանձնաշնորհ պահանջուեցաւ։ Արդարեւ, տպագրիչները կը վախնային մրցակցութենէ, որեւէ մէկը կրնար օգտուիլ գրքի մը հրատարակութեան երկար աշխատանքէն եւ կրնար քիչ ծախքով ընդօրինակել :

Հետեւաբար խնդրեցին եւ ստացան բացարձակ առանձնաշնորհ թէ տպագրութեան եւ թէ վաճառումի։ Ֆրանսայի մէջ այս առաջին մենաշնորհը 1500 թուականին էր որ տրուեցաւ Կիյեոմ Լօսթասիի «դրավաճառ եւ կազմարար»։ Երաժշտական գործերու առաջին մենաշնորհի թուականն է 1551 եւ Հէնրիկոս Բ. տուաւ իր Վինահար Կիյեոմ Մորլէին։ Իսկ մինչեւ 1661ին միայն տրուեցաւ մենաշնորհը փորագրութեան :

Այն թուականէն որ դերասանի գործն ալ ինչպէս որեւէ ուրիշ գործ, արհեստ նկատուեցաւ, դերասանները կը գոհանային ներկայացնելով եւ կը դիմէին՝ «արհեստով» հեղինակներու, իրենց խաղացանկը լեցնելու համար։ Թատերական կտոր մը շատ քիչ սպառում ունէր, եւ ԺԸ. դարուն, Ֆրանսայի մէջ սովորական գինը տասը սկուդ (écu) էր։ Սկիզբը միանուագ կը վճարէին, աւելի վերջ, հեղինակը դերասանին ընկերը կը դառնար, թէեւ ոչ շահը ոչ ալ բարոյական իրաւունքը գործին վրայ, չէր պաշտպանուած ոեւէ օրէնքով։ Սովորութիւնը կը տրամադրէր որ ներկայացնէին թատերախաղերը անմիջապէս որ երեւար դրատան մէջ։ « Տպուած թատերգութիւն մը, կորսուած թատերգութիւն» մըն էր։ Այս էր կանոնը հին վարչաձեւին տակ :

Օրէնսդրական առաջին հրամանը որ հեղինակին կուտար իրաւունք մը, գործին արտադրութենէն վերջ — ոչ թէ այլեւս մենաշնորհ — 1710ի անգլիական օրէնքն էր, Աննա թագուհիի շրջանին։

Հայ գրին ճակատագիրը

« Ազդակ » խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ կ'արծարծէ գրքի տագնապը. (1 Սեպտ.).—

. . .Հայ գրքին ճակատագիրը ծանօթ է բոլորին։ Անոր ստեղծագործութենէն մինչեւ լոյս ընծայումը ծանր զոհողութիւններու արդիւնք է։ Ո՞վ չի գիտեր թէ հայ հեղինակը ինչպիսի դժուարին պայմաններու տակ կ'աշխատի եւ յետոյ նիւթական ինչ մեծ դժուարութեանց կը բախի՝ իր մտքին վաստակը հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու համար :

Հայ գրքերը, արձակ թէ բանաստեղծութիւն, հինգ հարիւրէն հազար օրինակի սահմաններուն մէջ կը հրատարակուին։ Արդ, նկատի ունենալով թուղթի ներկայ բարձր գիները, այս թիւերով հազիւ կարելի է հրատարակութեան ծախսը գոցել, եթէ անշուշտ բոլոր օրինակներն ալ սպառին։

Մեր գրողներուն փառասիրութիւնն է արդէն իրենց լոյս ընծայած գրքին «ծախսը հանել» : Եթէ այդքանը յաջողեցաւ՝ անոնց դէմքը ուրախութեամբ կը ճառագայթէ։ Ծախսը ելած, թուղթին եւ տպարանին պարտքերը վճարուած՝ փառք Աստուծոյ :

Մինչդեռ, շուկայի օրէնքը կ'ըսէ որ իր ծախսը միայն հանող ապրանքը ամբողջութեամբ վնաս է։ Աշխատանքը, յոգնութիւնը, ժամանակի կորուստը եթէ չվարձատրուին շահաբաժինով մը, առեւտրականը վնասող ապրանքներու բաժնին մէջ կ'արձանագրէ իր ձեռնարկը եւ այլեւս նոյն ապրանքէն բերել չի տար :

Մեր գրողները յամառ են սակայն։ Ծախսը հանել շահ կը նկատեն եւ կը շարունակեն իրենց գրական արկածախնդրութիւնը :

Հապա ծանրօրէն վնասուողներն ու սնանկացողնե՞րը . . . Անոնք ալ չեն յուսահատիր եւ չարաչար աշխատանքով ձեռք բերած իրենց վերջ գումարները դարձեալ կը կապեն տպագրելու թուղթի ապերախտ առեւտուրին :

Այս տարօրինակութիւնները մեզի թոյլ կուտան ըսելու թէ գրքի վաճառումը չի՛ իյնար շուկայի օրէնքին տակ :

Գրականութեան սպասարկելը կոչում մըն է, շահերու սովորական ըմբռնումէն վեր, սրբազան կիրք, որուն թափը կարելի չէ կասեցնել :

« Թող գրեն բայց թող չհրատարակեն՝ պիտի ըսեն խելացիները :

Այդ պարագային, պիտի ամայանար մեր գրական անդաստանը եւ պիտի ցամքէին ստեղծագործական ակունքները :

Մշակոյթը ընկերային երեւոյթ մըն է։ Մշակներու ճիգին պէտք է միանայ հասարակութեան սէրն ու գնահատանքը, որպէսզի գրականութիւն, արուեստ եւ մշակոյթ կոչուած արժէքները ծաղկին :

Այս պատճառով, [illegible] մէջ արձանագրուած օրէնքներէն դուրս գոյութիւն ունին բարոյական անգիր օրէնքներ, որոնք մեր ժողովուրդը կը հարկադրեն զոհողութեան պզտիկ բաժինով մը մասնակցելու գրական ու մշակութային շարժումներու յարատեւութեան։ Այլապէս կը դադրինք ազգ կոչուելէ եւ կը դառնանք նիւթով սնանող եւ նիւթին երկրպագու գաղափարազուրկ մարդոց հօտ :

Հայերէն գիրք մը գնելը ոչ միայն նպաստ մըն է հայ հեղինակի մղած անձնուէր պայքարին, այլ նաեւ հաղորդութիւն հայ ոգիին եւ շունչին հետ» :

Թուրք կը մտածէ

ԽՄԲ. — Ընտրական պայքարը անօրինակ սաստկութեամբ մը հասած է Թուրքիոյ մէջ: Ամէն օր դէպքեր կը պատահին, փոխադարձ վարկաբեկումներով եւ սպառնալիքներով: «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագիրը կրնայ գաղափար մը տալ այդ մասին (9 Սեպտ.).—

... Ամէն ինքնագիտակ Թուրքի համար խակական ցաւ մըն է այս օրերս լրագիր կարդալ: Այո, զզուանք կը զգանք: Երկրին զաւակները, — քիչ բացառութեամբ, — նողկանք կը զգան այս տգեղ տեսարանէն: Հինգ տասը քուէ պիտի որսանք, եւ այդ նպատակին համար հայրենակիցներուն կուտանք քարոզութեան եւ դաստիարակութեան ամենագէշ նմոյշներ: Ինչպէս ծնողքներ պէտք չէ իրենց զաւակներու Թուրքերէն թերթ կարդացնեն այս օրերս, քանի որ կրթութեան խակական տագնապ մը գոյութիւն ունի: Պէտք չէ կարդալ կուսակցութանց անունով խօսուած հրապարակային ճառերը :

Ամէն անոնք որ անձնականութիւններով կը զբաղին քաղաքական պայքարի մէջ, ամենամեծ չարիքը կը հասցնեն ժողովրդապետութեան եւ ամենագէշ ծառայութիւնը այս երկրին: Այսինչը երէկ բարեւ կուտար եւ ձեռքը կը սեղմէր քաղաքացիի մը, եւ անոր մտերմական կեանքին անգամ լեզու կ'երկարէ այս պահուն, երկպառակութեան սերմեր կը ցանէ երկրին մէջ: Եթէ այդ սերմերը այսօր ամուլ մնան, 5 — 10 տարի վերջ կրնան արդիւնք տալ, ի վնաս մեր հաւաքականութեան :

Թերթերը վրդովիչ լուրեր կուտան ամէն օր ընտրական շրջանակներէ, «ամէն վայրկեան ծանրակշիռ դէպք մը կրնայ ծագիլ», կը գրեն: Այսպիսի դէպքերու մէջ խելք, տրամաբանութիւն, դատողութիւն կարելի չէ փնտռել: Ամէն ոք կը խօսի ոխակալութեամբ, սպառնալիքով եւ քինախնդրութեամբ: Վերջը ի՞նչ կ'ըլլայ, երկրին մէջ պատուաւոր, պարկեշտ մարդ չի մնար, շատ դժուար կ'ըլլայ պահպանել անհատներու պատիւը, նուիրականութիւնն ու սրբութիւնը:Հայրենիքին եւ ազգին հասարակաց ապահովութիւնն ալ վտանգի կը մատնուի :

Եթէ այս տարիճան սեւցնենք իրար, սուտը, բանսարկութիւնը, զրպարտութիւնն ու վերագրումը եթէ քաջալերանք գտնեն այսքան եւ վաղը մեր ազգը բաժան բաժան ըլլայ, եւ մենք իրարու նայինք իբր անպատիւ, անբարոյ, գող — աւազակ ճակներ, մեր վիճակը ի՞նչ կ'ըլլայ :

Պէտք չէ զարմանանք երբ վաղը գիւղացիները զատեն իրենց մզկիթները կամ սրճարանները : Մենք ենք որ պառակտումի վարժեցուցինք զիրենք: Աշխարհի ոչ մէկ անկիւնը կարելի է հանդիպիլ այսպիսի եղբայրներու, որոնք այսքան անխղճօրէն կը յարձակին իրարու բարոյական կեանքին եւ գոյութեան :

Դուք, կուսակցական ղեկավարներ եւ ճառախօսներ, մեծ մեղք մը կը գործէք ի վնաս երկրին: Կը հիմնէք քաղաքական պայքարի դպրոց մը, որուն վախճանը շատ աղիտալի պիտի ըլլայ: Այս կացութեան մէջ մեր կուսակցութիւնները մէկզմէկ կը նկատեն յեղուզակներու որջ մը, եւ, Աստուած մի արասցէ, եթէ այս մտայնութիւնը տարածուի ամբողջ ազգին մէջ, վաղը ինչպէ՞ս պիտի կրնանք միաբանութեան հրաւիրել հայրենակիցները, երկրին ամէնէն տագնապալից մէկ վայրկեանին:

Դուք, չափաւորներ եւ խղճամիտներ, խորհեցէք որ ձեզի կը վիճակի այս ազգը խելացնորներու, իրարու արիւն խմել ուզող մարդոց ձեռքէն ու լեզուէն փրկելու պարտականութիւնը : Ձեռք ձեռքի տուէք եւ փճացուցէք այս կեղտոտ սովորութիւնը :

Եւ դուք, արիւն — քրտինք թափող միամիտներ, որ կը ճզմիք հրապարակներու, անկիւններու բերանը, գոց կամ բացօթեայ վայրերու մէջ հայրենակիցներ մրոտել, ձեր ձեռքը դրէք ձեր խիղճին վրայ: Եթէ կայ ձեր մէջ նուազ մեղաւոր մը, թող իր մատը բարձրացնէ :

Ի՞նչ կայ որ չէք կրնար բաժնել իրարու մէջ: Անպատուութի՞ւնը, անբարոյութի՞ւնը, անպատկառութի՞ւնը: Թողէք բարեկամները, մեր թշնամիներն են որ կը խղճան մեր վիճակին: Որո՞ւ կը ծառայէք ձեր այս ընթացքով :

Երկրին խոհուն եւ հայրենասէր տարրերը կը դարշին այս վիճակէն, երկիրը մի առաջնորդէք դէպի ցեխակոյտ, ձեր մեղքը մեծ է »:

Քաղաքակիրթ ազգերու մեծ մասը իսկոյն հետեւեցաւ այս օրինակին, սակայն Ֆրանսայի մէջ է որ մտաւոր ստացուածքի դատը գտաւ յանդուգն ախոյեաններ: Գլխաւորաբար Պոմարշէն, որ «Սէվիլլայի Սափրիչը» եւ «Ֆիկառոյի ամուսնութիւնը» գրելէ վերջ, կը դնէր հեղինակներու ընկերութեան առաջին հետքերը :

ԺԹ.դարու վերջերէն ի վեր բազմաթիւ միջազգ. պայմանագրութիւններ ստորագրուեցան Պեռնի, Մօնթեւիտէոյի, Պուէնոս Այրէսի, Ուաշինկթընի մէջ, իբրեւ արդիւնք համբերատար ճիգերու : Վերջին վճռական հանգրուանը կը մնայ կատարելիք. այն որ Unescoն կը պատրաստէ ուսումնասիրելով համաշխարհային հրամանագիր մը որ ապահովէ, ամէն երկրի մէջ, ստեղծագործողին, հրատարակիչին եւ հանրութեան իրաւունքները :

UNESCO

ՌՄԲԱՁԻԳ ՕԴԱՆԱՒԵՐ առանց նաւավարի, — այս լուրը կը հաղորդեն Մ. Նահանգներէն, իբրեւ մէկը Պ. Թրումընի ծանուցած գաղտնի զէնքերուն: Առաջին փորձերը պիտի կատարուին Հոկտեմբերին :

ՄՏԱԾԱՆՔ

LE MONDE ARABE, Ա. թիւ (1951 Օգոստ. 10), շահեկան բովանդակութեամբ: Գին 65 Ֆր.: Կը ծախուի նաեւ Հրանտ Սամուէլ Գրատունը, 51 rue Monsieur le Prince:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

- Երեխան իյնալով ելլելով կը մեծնայ :
- Սպիտակ շունը բամպակ ծախողին վնաս է:
- Լաւ տանձը արջը կ'ուտէ :
- Գայլի հետ գառ կ'ուտէ, տիրոջը հետ կուլայ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանի յօդուածաշարքը «Յառաջ»ի մէջ՝ կը ստիպէ Միութիւն մը կազմել ծանօթ դէմքերէ, հետեւեալ առաջադրութեամբ. —

Օգնել Սուրիոյ, Լիբանանի, Յունաստանի, Ֆրանսայի, վերջապէս սփիւռքի մէջ ցրուած հայ ուսանողներէն անոնց որ ապագայ կը խոստանան, բայց զուրկ են նիւթական միջոցներէ: Օգնել մինչեւ բարձրագոյն ուսում :

Նաեւ վստահութիւն ներշնչել արդէն պատրաստ եւ ազգային մշակոյթի նուիրուած անձերու թէ՝ իրենց անձկութեան, իրենց օգնելու պատրաստակամ միութիւն մը կայ :

Այդ միութիւնը կազմելու համար դիմեցի Տոքթ. Քօլօլեանի, որ համամիտ գտնուեցաւ, հրաւիրելի անձնաւորութիւններէ ութ անուններ ինք տուաւ եւ մնացեալը 25ի ամբողջացուցինք իր մէկ բարեկամին հետ:

Ծրագիրն ալ պատրաստեցի եւ յանձնեցի: Մինչեւ կաթող. պատուիրակին Լոնտոնէն վերադարձը երկու տեսակցութիւն եւ երեք թղթակցութիւն ունեցանք, միշտ համաձայն: Երբ սրբազանը վերադարձաւ, բժիշկէն նամակ մը ստացայ որ կ'ըսէր թէ ինք ծեր է եւ չի կրնար այդ տեսակ աշխատանքի մը լծուիլ :

Զուր անցան հեռաձայնով եւ նամակով տուած բացատրութիւններս:

Առանց յուսահատելու դիմեցի Բարեգործականի նախագահ հանգուցեալ Պ. Սարգիս Սադըրեանի, որ նոյնպէս ծրագիր մը պահանջեց եւ ղրկեցի անմիջապէս: Քանի մը օր վերջ մնայուն քարտուղար Պ. Թաշճեան հեռաձայնեց ինծի թէ միութիւնը համամիտ է եւ արդիւնքը պիտի հաղորդուի: Դժբախտաբար Պ. Սադըրեան մեռաւ : Անկէ ի վեր ամէն անգամ որ քարտուղարին կը հանդիպիմ զիս կը յուսադրէ թէ այդ խնդիրը մտքէ հանուած չէ, բայց ցարդ ոչ մէկ գործնական քայլ :

Քանի մը սրտցաւ ազգայիններ միշտ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն այս նպատակին շուրջ հաւաքուելու :

Ըստ իս ամէնէն գործնական միջոցն է այս՝ եւ ուրիշ անձնաւորութիւններ հրաւիրել Սեւրի դպրոցը, նաեւ Բարեգործականը: Գործը ընթացք առնելէ վերջ աւելի դիւրին կ'ըլլայ ձեւը գտնել: Հայ հարուստը միշտ պատրաստ է տալու, երբ վստահ ըլլայ թէ տուածը իր նպատակին կը ծառայէ:

Վ. ԳԱՐԱԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

«Յառաջ»ի բարեկամներէն Պ. Կիրակոսեանի (Հռոմ) աղջիկը՝ Օր. Ճեմմա Կիրակոսեան աւարտած է իրաւագիտական համալսարանը, Docteur en Juris - Prudence տիտղոսով: Շնորհաւորութիւններ :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ կռիւները կը սաստկանան հետզհետէ: Դաշնակից հրամանատարը ծանր դէպքեր կը նախատեսէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Անփութօրէն ստացած դրամը դրաւ գրպանը եւ վարկաւ դրան զանգակը: Կառքը աղմկելով հեռացաւ :

Պարոնը անյայտացաւ դրան ետեւը, նորից առմայութիւն տիրեց փողոցին մէջ: Անշարժ կանգնած, դժգոհ որ գռեհկօրէն խզեցին մենութիւնս, յանկարծ տեսայ մայթին վրայ կոկիկ ծալուած նոր 5 ֆրանքնոց մէկ թղթադրամ :Անպայման պարոնն էր ձգել դրամը: Հրաշքը, որին ակնդէտ սպասում էի, կատարուեցաւ, ճիշդ է չնչին մի գումար, սակայն հրաշք էր: Վերցրի դրամը, մինչեւ իսկ հոտ քաշեցի: Ինչ որ կախարդական, զարմանալի բոյր ունէր... Ինծ նետեցի առաջին հանդիպածս սրճարանը, պատուիրեցի սուրճ ու սանդուիչ: Յուզումով ու ագահութեամբ կերայ սանդուիչը: Մօտ մէկ ժամ նստած մնացի սրճարանը, հանգստացայ, նաեւ զգջացի դրամը ծախսելուս: Եթէ սպասէի մինչեւ յաջորդ առաւօտ կրնայի ճաշել, կ'ունենայի ապուր եւ միս. իսկ հիմա ծախսեցի երեք ֆրանք, կերայ մէկ սանդուիչ եւ մէկ սուրճ: Քովս մնաց դեռ երկու ֆրանք :

Յիշեցի թէ այդ դրամով կարելի է գիշերել Փրկութեան Բանակի Տան մէջ: Կ'ունենայի պառկելու հնարաւորութիւն ընդհանուր սրահում, նաեւ մէկ պնակ ապուր հացով :

Հրաշալի միտք, ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չէի մտածած այդ մասին: Դեռ հիմա էլ ուշ չէ... Ճիշդ է այնտեղ հասնելու համար անհրաժեշտ է ոտքով կտրել ամբողջ Փարիզը, հասնելու համար Իտալիի Թաղամասը, սակայն մեծ չէ ցաւը, գոնէ կարելի է հանգիստ քնել անկողնու մէջ :

Քայլեցի երկար, երկու ժամի չափ: Ճանապարհին զուարճանում էի յիշելով կերածս սանդուիչը: Յիշում էի թէ ինչպէս անհամբեր էի, երբ կտրում էին հացը, քսում կարագը եւ շարում երկու նիհար չերտիկների մէջ. օ՜հ, ինչքան նիհար էին երշիկի չերտերը: Յետոյ, ինչ երջանկութիւն էր ուտելը: Կտրեցի առաջին պատառը, հացը համեղ, հալում էր բերանիս մէջ: Սարսափով նկատեցի թէ ինչպէս սանդուիչի կէսը արդէն կլլել էի: Յետոյ սկսայ ուրիշ փոքրիկ պատառներով, հացի մնացեալ մասը կտրատեցի մանր մասերի եւ կարծելով թէ կերակուր եմ ուտում՝ քառորդ ժամի չափ էլ զբաղեցայ նրանով: Իսկ երբ սուրճի տաք ումպերը անցան կոկորդովս, կարծես յարութիւն առայ: Դժուարաւ կարողացայ ելլել բազմոցից : Ծանրացել էի, իբրեւ թէ լրիւ ճաշ էի կերել :

Յոգնած, բայց լի յոյսերով, զանգահարեցի Ննջարան - Հանգստարանի լուսաւորուած դեղին դուռը՝ Կորդոլիէռ փողոցի վրայ: Յուսահատութիւնս կատարեալ եղաւ, երբ սպասաւորը յայտնեց թէ ընդհանուր սրահի անկողինները բոլորը գրաւուած են, տեղ կայ միայն առանձին սենեակներում, վարձը հինգ ֆրանք:

Ինչքան խնդրեցի, պաղատեցայ, անօգուտ : Կոշտ կերպով խորհուրդ տուեց չանհանգստացնել ծառայողները, եթէ գրպանումս հինգ ֆրանք իսկ չունիմ: Ցոխսրտալով այպանեց ինծ, ասելով թէ ինծ նման սինլքորների պէտք չունին իրենց մօտ:

Գիշերուան մնացեալ մասը անցրի Մոնպառնաս կայարանի մօտերը :

Կայարանի մօտ նստարաններ կան, ուր վաղ երեկոյից մուրացկանները գրաւում են ու նստում: Պառկել, քնել արգիլուած է, սակայն կարելի է նստիլ մինչեւ լոյս: Ոստիկանական խումբերը գիշերը շարունակ անցնում են այդ կողմից եարթնացնում մրափող մարդիկը, ընդմիջումների պահուն միայն կարելի է մրափել :

Լուսաբացին զով օդը խանգարում է քնել: Ես ոտքի վրայ եմ, մսած, թմրած: Քայլում եմ պողոտայով: Մօտս դեռ ունէի երկու ֆրանք : Ցաճախորդներից երեւի յուսահատած՝ ինչ որ ուշ մնացած պոռնիկ կանչեց ինծ ...

Տէր Աստուած, ո՞ւմ տեղ է դնում ինծ, վայելքից վերադարձո՞ղի, կամ ամէն ինչի վարժուած մէկի: Ուշադրութիւն էլ չի դարձրել իմ չածիլուած, յոգնած դէմքին, պատառոտած հագուստին: Երեւի կարծում է, որ դրամ ունիմ,ով գիտէ որտեղից թոցրած կամ թալանած գիշերուայ ընթացքին :

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

100.000 րիալ (3080 տոլար) պահանջելով ։

✕ Ընդդիմադիրները կը շարունակեն բացա֊կայիլ երեսփ. ժողովէն։ Տասնըմէկ օրուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով կարելի չեղաւ մեծամասնութիւն կազմել, վստահութեան քուէ տալու համար վարչապետին։

✕ Տոքթ. Մոսատեղ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «մեծ եւ հզօր ազգեր, հեռու ըլլան թէ մօտ, պէտք է հասկնան որ իրանեան ժողովուրդը այլեւս պիտի չհանդուրժէ որեւէ հովատար կամ գաղթային կարգուսարքի։ Իրանեան ժողովուրդը իրական տէրն է իր ուժին եւ ոչ մէկը կրնայ հակառակիլ իր կամքին։ Կառավարութիւնը պիտի չքաշուի ցորչափ կը վայելէ ժողովուրդին վստահութիւնը եւ ցորչափ չէ կարգադրուած քարիւղի խնդիրը»։ Այս առթիւ ազդարարութիւն մըն ալ ընդդիմադիրներուն ուղղեց ։

Գերմանական խնդիրը

Ուաշինկթընի մէջ գոյացած համաձայնութեան մասին ճշդումներ կատարելով, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման յայտարարեց.— «Ոչ միայն եւրոպ. բանակին վերաբերեալ համաձայնութիւնը պիտի գործադրուի խորհրդարանին վաւերացումէն վերջը միայն, այլ եւ պիտի չատորագրուի, առանց խորհրդարանին գիտութեան ։ Հաշտութեան պայմանագիր ալ պիտի չկնքուի Գերմանիոյ հետ, ցորչափ չէ ստորագրուած եւ վաւերացուած եւրոպական բանակին վերաբերեալ համաձայնութիւնը ։ Մէկ հոգի անգամ պիտի չզինուորագրուի Գերմանիոյ մէջ, ցորչափ չէ կազմուած եւրոպական բանակը» ։

Պ. Շուման աւելցուց թէ այս յայտարարութիւնը կ'ընէ յանուն Երեք Մեծերուն։ Եւրոպական բանակի մասին վերջնական որոշում պիտի տրուի Հռոմի մէջ, Հոկտեմբերին։ Իսկ Նոյեմբերին նոր ժողով մը պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, Ֆրանսայի խորհրդարանին վաւերացումէն վերջ։

✕ Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը, Կրոթվոլ, Նորէն ստիպողական կոչ մը ուղղեց արեւմտեան Գերմանիոյ, առաջարկելով միջոցներ ձեռք առնել անմիջապէս, երկրին միութիւնը վերահաստատելու, հաշտութիւն կնքելու «եւ ազատ, գաղտնի եւ արդար ընտրութիւններ կատարելու համար ամբողջ Գերմանիոյ մէջ»։ Այս առաջարկը եղաւ խորհրդարանին մէջ, Երեք Մեծերու յայտարարութենէն 24 ժամ վերջը, որով քարոզչական պայքար մը կը համարուի ։

Գերման մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է երեք դաշնակիցներու վերջին համաձայնութեան հանդէպ։ Զինուորական դասը կը պահանջէ նախ վերահաստատել գերման բանակին պատիւը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ սէնտիքան որոշեց գնումներ չկատարել երեքշաբթի օրէն սկսեալ (այսօր), իբրեւ բողոքի ցոյց։ Ոստիկանութեան վերատեսուչը յայտարարեց թէ քաղաքին միսը ապահովուած է։ Մասնաճիւղեր անխռով կը գտնեն մսավաճառները ։

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՏՄԻԼԱ ՓԻԹՈԵՖ, որուն մահը ծանուցած էինք կիրակի օր, ժընեւ պիտի փոխադրուի, թաղուելու համար իր ամուսնին' ժոռժի մօտ։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, չորեքշաբթի, Փարիզի ռուս. եկեղեցին ։ Ինք ռուս էր, իսկ ամուսինը' Հայ։ Ֆրանսական եւ իտալական թերթերը սիւնակներով գովասանքներ կը հրատարակեն իր մասին, անմրցելի գտնելով հանդուցեալը' հոգեբանական դերերու մէջ։ 51 տարեկան էր, ։

8.000.000 ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐ կորսնցուցած են իրենց տուներն ու գոյքերը, 15 ամսուան պատերազմի ընթացքին։ Մօտ 5.500.000 հոգի — Հարաւ. Քորէայի բնակչութեան մէկ չորրորդը — փախած էին եւ երբ վերադարձան, տեսան որ իրենց տուները քանդուած կամ աւարի տրուած են։ Կ'ըսէն մինչեւ մէկ միլիոն Քորէացիներ ալ դէպի հարաւ փախած էին ։

Պ. Միհրան Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գլըճեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Փօլատեան խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ'

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Փօլատեան)

մահը ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, (15 rue Jean Goujon) ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի St. Ouenի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել ։

Շ. Գարահիսարի հերոսամարտը

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 36ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 14ին, կիրակի, ժամը 15ին, Cercle Militaireի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Սեբաստիոյ ՄուրատՈւսումնասիրաց»ի եւՇ.Գարահիսարի «Թագմիկ» Միութեան։

Գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Հ. Յ. Դ. «Վարդան» կոմիտէն ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վէթ. ֆոնտին։ Նոյն նպատակով Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան կը նուիրեն 1000 ֆրանք ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է ՍԵՊՏ. 30ի ԿԻՐԱԿԻՆ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Սէնթ Էթիէնէն Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերներ Տէր եւ Տիկին Գեւորգ Պետկեանի, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ Պ. Սարգիս Պետիկեանի եւ պարագաներուն ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին։

✕ Սէնթ Էթիէն.— Տէր եւ Տիկին Միհրան Աբրահամեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Տէր եւ Տիկին Գեւորգ Պետիկեանի, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ Պ. Սարգիս Պետիկեանի, իրենց սիրեցեալ հօր եւ աներհօր ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ։

✕ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Գեւորգ Պետիկեանի, Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ բոլոր պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին ։

✕ Ընկեր Յակոբ Մենեմտեան հիւանդանոցէն, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պետիկեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն, իրենց հօրՊ.ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը եւ թաղականութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Նշան Մազանեանի եւ զաւակներուն, որ իրենց հօրեղբօրՊ.Վ.ՄԱԶԱՆԵԱՆի (Ամերիկա) մահուան քառասունքի առթիւ նուիրեցին 2000 Ֆր. Կ. Խաչի եւ 1000 Ֆր. Ս. Յակոբ Մատրան ։

ՄՕՏԱԿԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ (Փարիզէն 50 քիլմ.)

Հաստատուած հայ ընտանիք մը կ'ուզէ հոկտեմբերէն սկսեալ,ստանձնել փոքր երախաներու խնամքը (երկու տարեկանէն վեր)։

Փափաքողները դիմեն Տիկ. ԱՒԱԳԵԱՆի, Château de Mortcerf (S. et M.)։ Կարելի է հեռաձայնել Mortcert 41 ։

ԾԱՆՕԹ.— Դպրոցը ճիշդ տուն դէմն է ։

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլի ընկերվարական օրաթերթը, Le Provençal, նկարագրելով մեր աշխատակցին' ընկեր Հրանտ Բալուեանի ամուսնութիւնը Օր. Արմենուհի Սէրէնկիւլեանի հետ, կը գրէ թէ ներկաներէն ընկերուհի Իրմա Ռափուզի ջերմ բարեմաղթութիւններ ուղղեց նորապսակ ամոլին։ Քաղաքային ամուսնութեան վկաներն էին ընկերներ Յ. Պապիկեան եւ Ա. Պետիկեան, կնքահայրը' Պ. Լեւոն Պագրճեան։ Ֆրանսացի հիւրերը ուշադրութեամբ կը հետեւէին պսակի արարողութեանց ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէին ժողովը' այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը' այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը'

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon ։ Հեռաձայն' LE RAINCY 172

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (19e).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.226
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 19 Septembre 1951 Չորեքշաբթի 19 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6563-Նոր շրջան թիւ 1974

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Կիրակի օր մասնակի ընտրութիւն մը կատարուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, լրացնելու համար Ազգ. Ժողովին կազմը։

Ընտրուեցան քսան երեսփոխաններ։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 18ը դեմոկրատներ են, ուրեմն ջախջախիչ յաղթանակ մը «Հալք»ի վրայ։

Ինչպէս կարդացիք օրը օրին, սաստիկ կատաղութեան հասած էր ընտրական պայքարը։

Ասպարէզ իջած էին ոչ միայն թեկնածուներ եւ իրենց բարեկամները, այլեւ երկու գլխաւոր կուսակցութեանց վարիչները — հանրապետութեան նախագահ, վարչապետ, նախարարներ, ընդհ. քարտուղարներ, նահանգապետներ, գաւառապետներ, քաղաքապետներ, խմբագիրներ եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր։

Իրար խառնուեցան հինն ու նորը, չափաւորն ու մոլեռանդը։

Տեղ տեղ — պայքարը այնքան սաստկացաւ որ միջադէպեր ալ պատահեցան։ Շատ մը վայրերու մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Եւ կամ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Հալք, նախընտրեց չերեւալ։

Պայքարին մոլեգնութեան առջեւ, ամբոխավար թերթերն անգամ լեզու ելան, կարգի հրաւիրելու համար երկու կողմերը.

— «Այս կացութեան մէջ մեր կուսակցութիւնները մէկզմէկ կը նկատեն յեղուզակներու որջ մը. եւ Աստուած մի արասցէ, եթէ այս հոգեբանութիւնը տարածուի ամբողջ ազգին մէջ, վաղը ի՞նչպէս պիտի կրնանք միաբանութեան հրաւիրել հայրենակիցները, երկրին ամէնէն տագնապալի մէկ պահուն։ (Ճիւմհուրիյէթ, 9 Սեպտ.)։

Օրուան ախոյեաններէն մէկն էր անկեալ նախագահը, Լոզանի տխրահռչակ Իսմէթը, որ չարունակ ասպարէզ կը կարդար Դեմոկրատներուն, Ազգ. Ժողովին մէջ եւ հրապարակներու վրայ։

Վերջին անգամ իրեն պատասխանեց օրուան վարչապետը, Ատնան Մենտէրէս, կարգ մը յայտնութիւններ ընելով.

— «Իսէօնիւն էր որ արտօնեց հայրենակիցներու գնդակահարումը խումբ-խումբ, առանց հարցաքննութեան։ Տանջանքի ենթարկել տուաւ դազաղներու մէջ եւ բանտերը նետեց։ Հիմա ի՞նչ երեսով ննջումի, խորակցութեան մասին կը խօսի։ Հալքի կուսակցապետը բռնագրաւեց Հանրապետութեան նախագահի աթոռը, հակառակ ընտրուած չըլլալուն (11 Սեպտ.)։

Հիմա որ ընտրութիւնները վերջացած են, փոխադարձ մերկացումներու, վարկաբեկումներու այս արշաւը կրնայ մեղմանալ։ Բայց պիտի վերսկսի պարբերաբար, վասն զի պատահական երեւոյթ չէ։

Ժամանակակից Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, առաջին անգամ է որ մարդիկ այսքան ազատ կը խօսին իրենց ներքին վէրքերու մասին։ Եւ առաջին անգամ է որ մերկապարանոց կը պարզուին Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութեան՝ «Հալք»ի 25ամեայ խայտառակութիւնները։

Օսմ. Սահմանադրութեան ամէնէն տագնապալի օրերուն, 1911 — 12, երբ միահեծան Իթթիհատը տապալեցաւ եւ իր վարիչները զանազան թաքստոցներ ապաստանեցան լեզապատառ, այսքան բացուած չէին լեզուները։

Պայքարի սաստկութեան մէջ, մարդիկ երբեմն կը խոստովանին, նաեւ, փոքրամասնութեանց դէմ գործուած անիրաւութիւնները։

Օրինակ, դեռ նոր կը բացուին 1943ի պաշտօնական աւազակութեան, Ճենեւորութեան տուրքին (Վարլըք) ծալքերը։ Եւ կողմերէն մէկը երբեմն այնքան յառաջ կ'երթայ որ, նոր «Վարլըք»ի մը հաւանականութեան մասին կը խօսի։

Անհրաժեշտ չէ գուշակութիւններ փորձել, երբ այդ հրէշային հարստահարութեան հեղինակը, տխրահռչակ Սարաճօղլու դեռ վերջերս կ'ազդարարէր թէ պատրաստ են վերահաստատելու այդպիսի տուրք մը, երբ առիթը ներկայանայ։

Ինչպէս յայտնի է, դեմոկրատ իշխանութիւնը լայն ճեղքեր բացաւ աշխարհականութեան ճակատին վրայ, արտօնելով կրօնի դասերը, Գուրանին արաբերէն ընթերցումը, էզանը եւն.։ Նոյնիսկ արտօնեցին որ Գուրան կարդացուի անթելի վրայ։

Միայն այս պարագան անսպառ նիւթ կը ճարէ ներքին պառակտումներու։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՆԷ ՑԱՆԿԵՐԸ ԼՐԱՑՆԷԻՆ.

Չեմ գիտեր թէ, 1915ի աղէտէն վերջ, զինադադարին, որեւէ ազգային իշխանութիւն, մասնաւորաբար Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը, կամ Պոլսոյ պատրիարքարանը լրացուցին ազգապատկան կալուածներու,— վանքերու, եկեղեցիներու, դպրոցներու, գրադարաններու, առաջնորդարաններու եւ զանազան շէնքերու մանրամասն ցանկերը, իրենց մօտաւոր արժէքով, որպէսզի գիտնանք թէ ի՛նչ կորսնցուցինք Հայաջինջ Սարսափներու միջոցին։

Եթէ վաղը միւս օր սերունդին մնացորդացն ալ մեկնի այս աշխարհէն, Արմաշը պիտի մնայ Ագմէչէ, մինարէն միշտ պիտի ցցէ իր քիթը եւ հայ երիտասարդներ շատ իրաւամբ պիտի կարծեն թէ այդ այդպէս էր։

Չէ՞ որ իրենց պատմութեան գիրքերն ալ այդպէս կը գրեն։ Չէ՞ որ այսօր իսկ 20 — 30 տարեկան Թրքախօս Հայեր կը հարցնեն մեզի երբ առիթը ներկայանայ, — Ի՞նչ է ապրիլ 11-24ը։

Սիրտ չես ըներ նոյնիսկ պատասխանելու։ Ի՞նչպէս պատասխանես։ Ի՞նչպէս բացատրես։ Յարաբերական ազատութիւն մը կայ այժմ ճամբորդելու մինչեւ Անատոլուի խորերը։ Սուրիոյ սահմանագլուխէն կամ Պոլսէն, հարիւրաւոր Հայեր կ'անցնին ներսերը, կը թափառին աւերակներու մէջ, դիտելով ախոռի կամ զօրանոցի վերածուած եկեղեցիները, պահ մը հանգչելով աւերակ վանքերու շուքին տակ, կը փնտռեն հետքերը դպրոցներու, քոլէճներու, դպրանոցներուն, ակումբներու։

Եթէ յոյս չունինք զանոնք կրկին ծաղկած տեսնելու, կամ այդ բոլորին փոխարէն հատուցում ստանալու, գոնէ մանրամասն ցուցակները կազմէինք, իբրեւ մնայուն յիշատակարան մեր պանծալի մշակոյթին։

Գիտեմ որ շատ մը նիւթեր հաւաքուած են ժամանակի ընթացքին, հաւաքաբար կամ անհատական նախաձեռնութեամբ։ Բայց անհրաժեշտ է լիակատար վաւերագիր մը։ ՍՕՍԻ

ԱՐՄԱՇԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆԸ — ԱԳՄԷՉԷ

Պոլսոյ «Վաթան»ը Սեպտ. 11ին հետեւեալ հեռագիրը հրատարակեց, Գարեգին պատրիարքի եւ Եգիպտահայոց առաջնորդ Մամբրէ արք.ի այցելութեան առթիւ. —

Իզմիթ, 10 Սեպտ. — Հայոց պատրիարքը ընկերակցութեամբ Պատրիարքարանէ կարգ մը անձնաւորութեանց, այսօր քաղաքս գալով Իզմիթի Ագմէչէ (Արմաշ) աւանը գնաց եւ այցելեց այն վարժարանը ուր ուսում առած է վաթսուն տարի առաջ։

Հայոց պատրիարքը Ագմէչէի մզկիթն ալ այցելեց եւ պատմութեան յիշատակները ոգեկոչեց։ Պատրիարքը Իսթանպուլ վերադարձաւ։

ԽՄԲ. — Յիշեցնէ՞նք թէ առաջ մզկիթ չկար Արմաշի մէջ, եւ Հայոց եկեղեցին է որ մզկիթի վերածուած է ...

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին հաճոյքով ողջունեցինք, մեր խմբագրատան մէջ. —

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ. — Ընկեր Լեւոն Յովհաննէսեան «Յուսաբեր»ի Տան գործօն հիմնադիրներէն, որ Եւրոպա եկած է իր ընտանիքին հետ։

Պ. Շիրինեան, ճարտարապետ, որ կազմած է «Յուսաբեր»ի Տան յատակագիծը։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ. — Պ. Յովհաննէս Գույումճեան։

Պ.Պ. Գրիգոր Պազալեան, Վ. Աչճեան, Թուքէնեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ. — Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան, քննիչ կեդր. Նամակատան։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը վերջին պահուն յետաձգեց իր ձայնասփիւռ ճառը, որով պիտի պատասխանէր արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին։— Վիճակագրութեան մը համաձայն 20 — 30 տարեկան Գերմանները 75 % հակառակ են վերազինման եւ զինուորական ծառայութեան։

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ձախողեցաւ երէկ։ Սովորականէն աւելի մսացու հասած էր Փարիզ։

Գաղտնի վերջնագիր անակնկալ յարձակման դէմ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՓՈՔՐ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՏՐՏՈՒՆՋՆԵՐԸ

Ատլանտեան Խորհուրդի Բշ. օրուան նիստին մէջ, 12 զինակից պետութեանց Ազգ. պաշտպանութեան նախարարները սկսան քննել գաղտնի ծրագիր մը, արեւմտեան Եւրոպան պաշտպանելու համար անակնկալ յարձակումի մը դէմ։

Այս ծրագիրն ալ մաս կը կազմէ զօր. Այզընհաուըրի ստիպողական կոչին, զոր յիշեր էինք երէկ։ Ծրագրին քննութիւնը կատարուեցաւ ի ներկայութեան 12 զինակից պետութեանց արտաքին եւ ելմտական նախարարներուն, որոնք բացատրեցին թէ չէ մեղմացած Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներուն սպառնալիքը՝ Եւրոպայի մէջ։ Միեւնոյն ատեն հաստատեցին թէ աւելցած են Խ. Միութեան զինուորական ուժերը։

Պաշտպանութեան հիմնական եւ գաղտնի ծրագիրը մշակած է անգլեւֆրանքեւամերիկեան զինուորական մարմինը, որ միեւնոյն ատեն կ'առաջարկէ Յունաստանը եւ Թուրքիան ալ առնել Ատլանտեանի զինակցութեան մէջ։

Նախապէս, Ատլանտեանի Խորհուրդին փոխանորդները քննելով այս երկու պետութեանց անդամակցութեան խնդիրը, մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստած էին, որ կարդացուեցաւ Օթթավայի ժողովին մէջ։ Փոխանորդները չեն կրցած համաձայնիլ հետեւեալ երեք առաջարկներու մասին,— 1. Յունաստանը եւ Թուրքիան ընդունիլ իբրեւ լիազօր անդամներ,— 2. Իբրեւ ընկերակիցներ,— 3. Կամ պարզապէս զինուորական համաձայնութիւն մը կնքել անոնց հետ։

Գաղտնի ծրագիրը ամէնէն ստիպողական խնդիրը կը համարուի Օթթավայի ժողովին համար։ Հոն մանրամասնօրէն քննուելէ ետք, վերջնական որոշումը պիտի ձգուի Հռոմի խորհրդաժողովին որ պիտի գումարուի Հոկտեմբերին։

✕ Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Իտալիոյ վարչապետը, Տէ Կասփերի առաջարկեց ջնջել զինուորական կաշկանդումները, ամբողջովին վերաքննելով հաշտութեան դաշնագիրը, մանաւանդ որ անհաւանական չէ բոլշեւիկեան յարձակում մը հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Միւս 11 զինակիցները համակրութեամբ ընդունեցան այս առաջարկը, որու մասին Իտալիոյ վարչապետը առանձին տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն հետ։

Իտալիոյ վարչապետին ճառէն վերջ, Պ. Էչիսըն առաջարկեց յանձնախումբ մը կազմել, աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու համար Մ. Նահանգներուն, Քանատայի եւ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ, ոչ-զինուորական խնդիրներու համար։

Պատուիրակները յետոյ քննեցին զօր. Այզընհաուըրի տեղեկագիրը, որ կը թելադրէ փութացնել վերազինումը եւ զինուորագրութիւնը։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ զօր. Պրէտլի, ծանրանալով զօր. Այզընհաուըրի տեղեկագրին վրայ։

✕ Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ փոքր պետութիւնները պահանջած են որ աւելի սերտ կապակցութիւն հաստատուի Մեծերուն հետ, որպէսզի օրը օրին իմանան թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ։

Արդարեւ, Ատլանտեանի խորհուրդի մնայուն յանձնախումբին մէջ, որ զինուորական գերագոյն մարմինն է, ներկայացուցիչներ ունին միայն Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները։ Հիւսիսային Եւրոպայի պետութիւնները դիտել կուտան թէ մնայուն յանձնախումբը սխալ է ինքնագլուխ քննել Միջերկրականի պաշտպանութեան խնդիրը, անմիջապէս նկատի առնելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրը։ Իրենց տեսակէտով, նոր անդամներու ընդունելութիւնը պէտք է կատարուի հաւասարութեան հիման վրայ։ Ուրիշ խօսքով, փոքր ազգերը իրաւունք չեն տար որ Երեք Մեծերը որոշումներ տան զինուորական հարցերու մասին, առանց խորհրդակցելու միւս զինակիցներուն հետ։

✕ Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, զօր. Այզընհաուըր առաջարկած է 18 ամիսէն երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը՝ Ֆրանսայի մէջ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԸ, ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԵՒՆ.

Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Շինուէլ, յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը կը սպառնայ արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութեան՝ 215 զօրաբաժիններով, 19.000 օդանաւերով եւ 300 սուզանաւերով։

Այս ազդարարութիւնը եղաւ ճիշդ այն պահուն երբ ժողովը կը քննէր վերազինման դանդաղումը եւ ուրիշ թերութիւններ։ Պ. Շինուէլ բացատրեց թէ կարմիր բանակին զօրաբաժիններէն շատերը զրահապատ են եւ 70ը դիրք բռնած՝ զօր. Այզընհաուըրի ճակատին դէմ, արեւմուտքի մէջ։ Եւ աւելցուց.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջը)

«ԱՅՍՊԷՍ ԿՈՉՈՒԱԾ»...

Արեւմտահայերէնն է այս «այսպէս կոչուած»ը, որ ըստ Երեւանի, լեզու ալ չէ, այլ «բարբառ», այսինքն՝ անմշակ, ռամիկ, շրջանի մը յատուկ լեզու. սանկ՝ լեզուի պէս բան մը ...

Այս վճռական, հեղինակաւոր յայտարարութեան հերոսներն են, դարձեալ, համայնավար կեդր. Կոմիտէի քարտուղարներէն՝ Զաւէն Գրիգորեանը եւ Հայաստանի վարչապետ ու Կ. Կ.ի Բիւրոյի անդամ՝ Սահակ Կարապետեանը, անշուշտ «ընկեր Սթալինի հանճարեղ ուսմունքի լոյս»ին տակ :

Համաձայն այս «Ուսմունք»ին, Զ. Գրիգորեանը յայտարարած է ու Կարապետեանն ալ վաւերացուցած՝ իր կարգին ...

«Այն ինչ որ սխալ կերպով արեւմտահայ լեզու են անուանում, հիմնականում հանդիսանում է Կ. Պոլսոյ Հայերի դիալեկտը (բարբառ), որովհետեւ հանրայայտ է, որ արեւմտեան Հայաստանի (Վանի, Սասունի, Զէյթունի, Մուշի, Ալաշկերտի եւ ուրիշ շրջանների) բնակչութիւնը չէր խօսում այդ լեզուով, այլ դարեր շարունակ ունէր իր սեփական հայ բարբառները»:

Տեղը չէ հոս լեզուաբանական պրպտումներ ընելու: Ըսենք միայն որ ոչ մէկ ժողովուրդի մէջ գրական լեզուն նոյնն է, ինչ որ խօսուածը: Բոլոր ժողովուրդներն ալ ունին իրենց Վանը, Սասունը, Զէյթունը. այսինքն՝ բարբառները: Բայց ունին նաեւ գրականը, այդ բարբառներէն սերած. անոնցմով մշակուած ու հարստացած լեզուն: Այս տեսակէտէն, ինչ որ արեւմտահայերէնի համար կ'ըսուի, կրնայ ըսուիլ նաեւ արեւելահայերէնի համար, որ «Արարատեան» բարբառն է: Առաջինը՝ Պոլսոյ մէջ զարգացած, երկրորդը՝ Թիֆլիսի, ուր ռուսահայ առաջին աշխարհաբար շաբաթաթերթը՝ «Արարատ» լոյս տեսած է 50ական թուականներուն :

Պոլիս, ինքնուրոյն, բնիկ հայութիւն ունեցած չէ: Պոլսոյ հայ բնակչութիւնը հայկական բոլոր գաւառներէն գոյացած է, եւ եթէ պոլսահայ բարբառը կարեւոր մէկ մասը կազմած է արեւմտահայերէնի, գաւառը, իր ժողովրդական բարբառներով ու բառագանձերով շարունակ մաս ունեցած է արեւմտահայերէնի մէջ: Արեւմտահայ գրական լեզուին մէջ կրնանք ըսել այնքան Պոլիս կայ, որքան Մուշ ու Վան, Էրզրում կամ Խարբերդ: Եւ եթէ, երբեմն, «պոլսահայ լեզու» բացատրութիւնը կը գործածենք, պատճառն այն է՝ որ Պոլսոյ մէջ զարգացած է ան, մշակուած, կոկուած ու վերջնական ձեւ առած: Իբրեւ ազգային-քաղաքական կեդրոն, իբրեւ մտքի ու մշակոյթի վառարան, բնական էր որ հոն, Պոլսոյ մէջ աճէր եւ ուռճանար մեր լեզուն: Արեւմտահայ բարբառը շուրջ 150 տարուան պատմութիւն մը ունի, որ գրական, գիտական, բանասիրական ու ժողովրդագրական մեծ վաստակի մը մասին կը վկայէ : Անշուշտ, շատ աւելի հին է իր նախնական կազմաւորումը. բայց իր վերջնական կազմութիւնը, բարբառէն լեզուի վերածուիլը, լեզուէն արուեստի ու գրականութեան նուրբ գործիքի մը հանիլը՝ մէկուկէս դարու աշխատանքի արդիւնք է: Լեզու մըն է այսօր արեւմտահայերէնը, որ իր բառապաշարով, ներդաշնակութեամբ, ոճի ու ասացուածքներու չքեղութեամբ ու նրբութեամբ եւրոպական ոչ մէկ լեզուէ ետ կը մնայ, մէջն ըլլալով նաեւ ռուս «մեծ ժողովուրդի լեզուն»...

Չենք ուզեր բաղդատութեան դնել մանաւանդ ժամանակակից արեւելահայ լեզուին հետ, որ իր ռեսպուբլիկաներով, սէսիաներով, ագիտացիաներով, մեխուտի ֆաբրիկաներով, ագիտկոլեկտիվներով եւ այլ այլանդակութիւններով կոպիտ «գործիք» մըն է եւ շատ հեռու ընդհանրական լեզու ըլլալէ: Արեւմտահայ լեզուն՝ շնորհիւ մամուլին, դպրոցներուն եւ թափուած յարատեւ ջանքերուն, շատ աւելի հասկնալի է հայ ժողովուրդին, քան Երեւանի այսօրուան լեզուն Շիրակի, Ղարաբաղի, Ախալքալաքի բնակիչներուն :

Ծամածռելով արեւմտահայերէնը «ինքնուրոյն լեզու» նկատողներու այն կարծիքը՝ թէ այդ բարբառով «հարուստ գրականութիւն» մը ստեղծուած է, Գրիգորեան կը սաստէ այդ «վնասակար տեսակէտ» ունեցողները, կտրուկ կերպով յայտարարելով, թէ «սովորաբար մոռանում են որ հայ գրականութիւն ստեղծուել է նաեւ միւս բարբառներով»: Յետոյ, կը յիշէ անունները Սայաթ Նովայի, Գ. Սունդուկեանի, Ռ. Պատկանեանի, եւ կ'եզրակացնէ. «Հարց է առաջ գալիս, թէ ինչո՞ւ պէտք է Կ. Պոլսոյ բարբառի համար բացառութիւն անել» :

Իսկապէս, հարց է առաջ գալիս, թէ կ'արժէ՞ լուրջ վէճի մտնել մարդոց հետ, որոնք Սայաթ Նովայի կէս թուրքերէն, կէս աղաւաղուած հայերէն բարբառը կը համեմատեն պոլսահայ բարբառին հետ: Կ. Կ.ի լեզուաբան քարտուղարը չի յիշեր սակայն, որ այդ մէկ քանի գրողներու բարբառը գրական լեզու չէ դարձած. ոչ հետեւորդներ ունեցած են անոնք, ոչ թերթեր հիմնած են այդ բարբառներով, ոչ ալ դպրոցներ հաստատած : Անոնք կը մնան անհատական, բացառիկ դէպքեր :

Նո՞յնն է պարագան արեւմտահայ «բարբառ»ին, որ սքանչելի, ծաղկած գրականութիւն ունի. հարիւրաւոր բանաստեղծներ ու գրագէտներ. որդեգրուած է բոլորին կողմէ, կը խօսուի ու կը գրուի այսօր բովանդակ Սփիւռքին մէջ: Չե՞ն յիշեր որ արեւելահայերէնն ու արեւմտահայերէնը նոյն լեզուն կը կազմեն, հայերէնը, հիմնականին մէջ՝ քերականական ու բառակազմական նոյն օրէնքներով, նոյն ճկունութեամբ, ձեւական քանի մը տարբերութիւններով միայն, արդիւնք՝ տարբեր պայմաններու եւ քանի մը գրողներու յամառութեան: Անոնք նոյնքան համահայկական են հետեւաբար, որքան ռուսերէնը «համառուսական», քանի որ երկուքին ալ արմատը հայ ժողովուրդին բարբառներն են եւ, նաեւ, գրաբարը, իր անսպառ գանձերով :

Թող բաղդատուի Հայաստանի երիտասարդ բանաստեղծներուն ոճն ու լեզուն արեւմտահայերէնի հետ եւ այն ատեն կը պարզուի ամէն բան. ամէնէն առաջ՝ հարազատութիւնը երկու բարբառներուն :

Ինչո՞ւ Երեւանի այս պայքարը սակայն, «այսպէս կոչուած» Արեւմտահայերէնի դէմ :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Յանդուգն տեսութիւն մը

Ֆրանսացի պրոֆ. Տընի Սօռա, որ Լոնտոնի Համալսարանին ֆրանսերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչապետի ամպիոնը կը վարէ աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր, անգլիական թերթի մը մէջ կը յուզէ այժմէական հարց մը: Յախուռն է իր տեսակէտը, որ սակայն կրնայ յեղաշրջել Եւրոպայի ուսանողութեան չափազանց ազգային նեղմիտ, այլամերժ զգացումներն ու գաղափարները, յանուն աշխարհի խաղաղութեան եւ աւելի լայն հասկացողութեան: Եւ իբրեւ միջոց կ'առաջարկէ՝ պատմութեան եւ գրականութեան ուսուցման բոլորովին նոր դրութիւն մը:

Կուտանք իր յօդուածին հիմնական միտքերը, մանաւանդ անոր համար, որ պրոֆէսէօրը արդի ամենամեծ հեղինակութիւնն է ֆրանսական ու անգլիական գրականութեան :

Եթէ կը փափաքինք, կ'ըսէ պրոֆէսէօրը, եւրոպացիի միտքեր պատրաստել, անհրաժեշտ է որ երիտասարդ սերունդին տանք ընդհանուր եւրոպական կրթութիւն մը: Այդ նպատակին հասնելու համար, հարկ է նոր մեթոտով դասաւանդել գրականութիւնն ու պատմութիւնը: Միաժամանակ անշուշտ ուսուցանելով իւրաքանչիւր երկրի ազգային պատմութիւնն ու գրականութիւնը: Ասոնց սակայն յարձակողական նպատակներ հետապնդելու ուրիշ ազգերու հանդէպ եւ ստեղծելու այն մտայնութիւնը թէ տյստեղ ազգը գէշ ըրած է, իրենք լաւ: Ուրիշ խօսքով, ազգային պատմութիւնը պէտք է աւանդուի նոր, եւրոպական ոգիով :

Յետոյ, անհրաժեշտ է բոլոր եւրոպական երկիրներու մէջ Եւրոպայի պատմութիւնը ուսուցանել իբրեւ միութիւն: Սակայն նախ քան այդ, պէտք է համաձայնիլ թէ ինչպէս պիտի գրուի այդ գիրքը, որ ընդունելի ըլլայ բոլորին կողմէ: Ասիկա դժուար խնդիր մըն է անշուշտ: Իւրաքանչիւր երկրի մասնագէտները պատրաստակամ պիտի ըլլան ընդունելու թէ՝ իրենց երկիրները յաճախ գործած են սխալներ, կամ մինչեւ իսկ ոճիրներ: Եւ չկայ երկիր մը որ անոնցմէ զերծ ըլլայ: Իւրաքանչիւր երկիր իր թերութիւնը կամ գործած ոճիրը ընդունելով, մարդկային խղճմտանքին վրայէն ծանր բեռ մը վերցուցած կ'ըլլայ :

Յօդուածագիրը կ'առաջարկէ ընտրել զանազան երկիրներէ, հինգ, վեց բանիմաց անձեր, որոնք համաձայն ըլլան պատրաստելու համար Եւրոպայի այդ պատմութիւնը : Այն գաղափարականով պատրաստուած երիտասարդութիւնը հաւանական է որ աւելի սերտ կապերով միանայ իրարու հետ :

Մեծ սխալ մը պիտի ըլլար, սակայն, պաշտօնական վարդապետութիւն մը որդեգրել այդ պատմութեան մէջ: Ոչինչ կրնայ աւելի ամուլ արդիւնք ունենալ միտքերու վրայ, քան այն հաւատքը թէ պատմութեան մէջ կարելի է հասնիլ բացարձակ ճշմարտութեան: Քիչ մըն ալ կախում ունի ուսուցման կերպէն: Պէտք ունինք ուսուցիչներու, հմուտ եւ դատողութիւն ունեցող, որ կարենան երախաներուն ըմբռնել տալ թէ, իրենց ուսուցուած շատ մը բաներ կրնան փոխուիլ յետագային՝ գիտութեան զարգացմամբ: Որ իրենց սորվածները բացարձակ չեն այլ մօտաւորութիւններ, հիմնուած դատողութեան վրայ: Երբ այս կերպ խնդիրներ կ'ըլլան գիտութեան ուսուցման մէջ, պատճառ մը չկայ որ նոյնը չըլլայ պատմութեան մէջ:

Այս բանին անմիջական արդիւնքը այն պիտի ըլլայ, որ վերջ պիտի գտնեն Լշախաներուն եւ երիտասարդ սերունդին միտքին ու սիրտին մէջ բոյն դրած ազգային ատելութեան թունաւոր սերմերը, որոնք ի վերջոյ շատ յոռի ազդեցութիւն կը գործեն ժողովուրդներու յարաբերութեան վրայ :

— Վայրկեան մը հեռանանք նիւթէն :

Անյիշաչարութիւնը լաւ առաքինութիւն մըն է անշուշտ եւ հայ ժողովուրդը կրնայ պարծենալ ատով: Հայոց պատմութիւնը լեցուն է նման դրուագներով: Բայց կարելի՞ է ազգային ատելութեան սերմերը չորցնել ժողովուրդի մը մէջ, որ ահա տարիներէ ի վեր կը սպասէ տարագիր իր հողերէն, որպէսզի իր դահիճները կամ անոնց յաջորդները վերջապէս խոստովանին թէ ոճիր են գործած, անճիտելով ամբողջ ժողովուրդ մը: Որ այդ ժողովուրդը տակաւին կը սպասէ իր արդար հատուցման, դաշնագիրներով վաւերացուած : Կարելի չէ՞ արդեօք պատմութեան դասագիրք պատրաստող միջազգային հեղինակութիւններէն սպասել, որպէսզի կատարեն գործ մը «մարդկային խղճմտանքին վրայէն ծանր բեռ մը վերցուցած ըլլալու» գիտակցութեամբ :

Պարզ է թէ ազգային գրականութիւնը պէտք է կազմէ հիմնաքարը մտային բոլոր հմտութեանց : Ժողովուրդի մը լեզուն ուղղակի արտայայտութիւնն է այդ երկրի ապրումներուն եւ զգացումներուն : Ինդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ ազգային գրականութեան ուսուցման կարեւորութիւնը : Ուստի պէտք չէ զայն զեղչել ամենափոքր չափով իսկ: Անհրաժեշտ է որ նոր սերունդը սորվի եւ գործածէ իր մայրենի լեզուն: Ասիկա միակ միջոցն է մտային զարգացման :

Այս հիմնական գաղափարները տղոց սիրտերուն մէջ արմատացնելէ վերջ միայն պիտի սկըսինք դասաւանդել եւրոպական գրականութիւնը :

Մեր օրերուն Եւրոպան ստեղծուածային վիճակ մը ստացած է: Սկսած ԺԸ. դարէն, գրական մարզին մէջ, մենք քանդած ենք Եւրոպան, փոխանակ շինելու : Մինչեւ այն ատեն, ԺԸ. դարու Եւրոպան շատ զօրաւոր մշակութային միութիւն մըն էր: Միջին դարուն գրականութիւնը մուտք կը գործէր Եւրոպայի մէջ՝ զանազան բարբառներով: Անգլիացի Չոսըր անգլերէն լեզուով սկսաւ շարունակել իտալացի Պոքաչիոյի գործը: Աւելի ուշ, ֆրանսացի Մոլիէռն ու Քոռնէյլը շարունակեցին Սպանացիներուն եւ Իտալացիներուն երկերը: Զարգացաւ յոյն եւ լատին աւանդական մշակոյթը, Միլտոն, Քոռնէյ, Շէյքսփիր եւն.: Բովանդակ Եւրոպան վարուեցաւ իբրեւ մարդկային ճակ մը եւ բնականաբար զարգացաւ իբրեւ ամբողջութիւն :

Դժբախտաբար ԺԸ. դարու վերջերը քանդուեցաւ այս ամբողջութիւնը: Իւրաքանչիւր ազգ ուզեց ունենալ իր առանձին գրականութիւնը եւ սկսան իրենցը աւելի գերադասել քան միւսներուն ունեցածը: Գրական ազգայնականութիւնը հրապարակ իջաւ երբ ծնաւ քաղաքական ազգայնականութիւնը: Չկար այլեւս գեղեցիկի համաշխարհային ըմբռնումը, որուն վրայ իրենց ջանքերը կեդրոնացուցած էին Ռասին, Տանթէ եւ Շէյքսփիր: Հիմակ կան գեղեցիկի ազգային ըմբռնումներ :

Այս մտայնութիւնը այժմ հասած է իր ամենաբարձր աստիճանին: Քիչեր՝ ուրիշներու գրականութենէն գաղափար ունին: Այսօր իբրեւ չափանիշ հանճարի կամ գեղեցիկի՝ կը համարուի այնինչ երկրին արժէքաւոր, երբեմն նոյն իսկ միջակ կարողութեան տէր անձը: Իրենցմէ դուրս արժէքներու մասին գաղափար անգամ չունին: Մինչդեռ Եւրոպայի բոլոր մեծ բանաստեղծները՝ մինչեւ Կէօթէն, նոյնիսկ Վիքթոր Հիւկօն, ամբողջական Եւրոպայի ժառանգներն են: Օրինակ Կէօթէին մէջ կարելի է գտնել եւրոպական գիրքերուն՝ Տանթէի, Փեթրարքայի, Ռապըլէի, Մոլիէռի, Շէյքսփիրի եւ այլն հետքերը, առանց սակայն ազդելու առանձնայատկութեան վրայ :

Ուրեմն, գոյութիւն ունի մտաւոր Եւրոպա մը : Ու ան որ զայն կ'անգիտանայ, չի կրնար դատել ազգային գրականութիւնը, որքան ալ բարձր ըլլայ անոր արժէքը :

Աղետալի սխալներէ խուսափելու եւ մեր զաւակներու միտքերը խորացնելու, զայն ընդհանուր ոգեկան ու իմացական հիմերու վրայ դնելու համար անհրաժեշտ է նոր ձեւի ուսուցում :

Այսինքն, շատ կարեւոր բաժին մը յատկացնել ազգ. դաստիարակութեան, ուսուցանելով Եւրոպայի պատմութիւնը: Ծանօթացնել՝ թարգմանութիւններով կամ կարելիութեան պարագային բնագրէն՝ Եւրոպայի բոլոր մեծ գրագէտները: Հետեւինք նախորդ մեր մեծ միտքերու դպրոցին: Ի վերջոյ գրուած արուեստական երկասիրութիւններու շնորհիւ է որ մարդկութիւնը աւելի կը գիտակցի ինքն իրեն: Եւ եթէ կը փափաքինք որ Եւրոպան աւելի լաւ հասկնայ ինքզինքը, ազատ նախապաշարումներէ եւ ատելութիւններէ, պէտք է կատարենք դաստիարակչական այս բարեփոխումները :

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉ ՄԸ, Լաւեռի, խենդենալով սպաննեց անտէր շարժավար մը, որ կանգ առած էր իր հրամանին վրայ :

ՁԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՏԷՍԻՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՍԻՆ, 15 Սեպտ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 9ին, մեր սովորական հովասուն դաշտավայրը:

Բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայկական տոհմիկ երգեր, փոխադրելով մեզ հայրենի աշխարհ ։ Ընկերուհի Աբրահամեան բանալով հանդէսը ըսաւ թէ, տարուան այս երկրորդ դաշտահանդէսը կը կատարենք, համաձայն ժողովուրդի փափաքին: Ընկերուհին տեղի տալով ժողովուրդի խնդրանքին արտասանեց « Խելքի դանք, բաւ է» եւ «Չէ, չի լինիր»: Արտասանութիւնը այնքան յուզիչ էր որ ներկաները սկսան կրկնել վերջին տողերը.— « Կապուած ծովու ալիքներէն դուք եւ օգուտ չի լինիր , ու անպարկեշտ ընկերներէ բարիք յուսալ չի լինիր»: Դաշտահանդէսը դարձաւ տեսակ մը ընտանեկան հաւաքոյթ:

Շնորհիւ ընկերուհի Մառի Մուրատեանի ջանքերուն, գործարանատէր Mr. Cusin 10 կտոր արժէքաւոր առարկաներ նուիրեց: Ուրիշ առարկաներու հետ զորս մենք ալ աւելցուցինք, սարքեցինք վիճակախաղ մը: Մեր մօտ մնացած առարկաները վիճակահանութեան պիտի դնենք ուրիշ առթիւ: Վարչութիւնս հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Գ. Յակոբ Գարաեանին, որ չխնայեց իր օժանդակութիւնը:— ԽԱՉՈՒՀԻ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (յապաղած). — Խանասորի արշաւանքի 54րդ տարեդարձի առթիւ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը դաշտահանդէս մը սարքած էր Colle sur Loupի գեղեցիկ անտառներուն մէջ ։ Մասնաւոր օթոքար մը վարձուած էր, իսկ շատեր իրենց անձնական կառքերով եկած էին: Ամէն միջոց ձեռք առնուած էր հանդիսականները գոհ ձգելու համար: Շատ յաջող էր վայրին ընտրութիւնը ։

Կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Ընկեր Գ. Խոսրովեան « Կարկուտ տեղաց»ը երգել տուաւ յոտնկայս, յետոյ քանի մը խօսքով բացատրեց հանդէսին նպատակը.

Փոքրիկն Օր. Գէորգեան, հազիւ հինգ գարուններ բոլորած, քանի մը արտասանութիւններ ըրաւ, հիացում պատճառելով բոլորին: Գնահատելի են իր ծնողները, որոնք Անթիպի բարձունքը, ագարակի մը մէջ հայերէն սորվեցուցած են իրենց զաւակներուն: Եթէ ամէն հայ ընտանիք այս ազգային ոգին ունենայ, որքան կը դիւրանայ Նոր սերունդին փրկութիւնը...

Քանի մը երգերէ վերջ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Թադոեան, որ նկարագրեց ափ մը քաջերու արշաւանքը գերազանց ուժերու դէմ, առաջնորդութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Այս առթիւ պարզեց կուսակցութեան դերը ազատագրական պայքարին մէջ ։

Փարիզի հիւրերէն ընկեր Հայկ Սարգսեան եւս խօսք առնելով յստակօրէն բացատրեց Խանասորի արշաւանքի շարժառիթները: Օրուան նախագահը աճուրդի դրաւ ափսէ մը փախլավա զոր վարպետօրէն պատրաստած էր Տիկին Գ. Ալէքսանեան: Լիովին մասնակցեցան Փարիզի հայրենակիցները, Մարսէյլի Նոր Սերունդի ընկերները եւ Նիսի հասարակութիւնը: Ամէնէն վերջ 16 հազար 500 ֆրանքով շահեցաւ Անտրիկեան առատաձեռն ընտանիքը եւ բաժնեց բոլորին ։

Յետոյ սկսան հայկական եւ կովկասեան պարերը եւ երգերը: Այրի Տիկին Եադուպեանի զաւակները ջերմապէս գնահատուեցան քանի մը ընտիր երգեր երգելով: Մարսէյլի Նոր Սերունդի տղաքն ալ անակնկալ մը սարքած էին: Խրախճանքը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:— Ա.

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

ԱՍՈՐԱԿԱՆ շատ հին գրադարան մը գտնուած է Թուրքիոյ մէջ Սուլթան Թէփէ, Հարանի մօտ, շնորհիւ Անգարայի բրիտանական կաճառին եւ Թրքական հնաբանական բաժնին կատարած պեղումներուն: Երեւան հանուած են կաւէ պնակիտներ, որոնք հաւանաբար մնացած են է. դարէն (Ն. Ք.) ։

Մօտ 150 հատը փոխադրուած են Անգարա քննութեան համար: Պնակիտներու արձանագրութիւնները կը վերաբերին դիցաբանութեան եւ կրօնքի: Օրհներգներ, աղօթքներ եւ պատգամներ են: Կան անուններու եւ բառերու ցանկեր: Հարանի գրադարանը շատ կը նմանի Նինուէի արքայական գրադարանին, որ մէջտեղ ելաւ մօտ մէկ տարի առաջ: Հարան Ասորի վերջին թագաւորին բնակավայրն էր: Հաւանական է որ այս գիւտերը նորութիւններ բերեն Նինուէի եւ եւրոպական կայսրութեան կործանման մասին ։

75 ՀԱԶԱՐ ՏԱՐՈՒԱՆ հնութեամբ երեք կմախքներ գտած են ամերիկացի երկու մարդաբաններ, Իրանի հիւսիսակողմը: Գիւտ մը որ նոր տեսութիւն մը կը պարզէ մարդու ծագման յեղաշրջման վարկածին մասին: Մասնագէտներէն մէկուն կարծիքով «արդի» մարդը գոյութիւն ունէր արդէն նախքան այն տեսակը , որ 50 հազար տարուան հնութիւն ունի, (Նէանտերթալ) ։ Կասպից ծովուն մօտ գտնուած երեք կմախքները յայտնապէս կը յիշեցնեն իրենց Ի. դարու շառաւիղները ։ Գլխաւոր տարբերութիւնը գանկային տուփին մէջ կը կայանայ: Արդի մարդունը աւելի մեծ է: Հիւսիսային Իրանը ուր երեք մարդաբանները պեղումները կը կատարեն, այն շրջաններէն է ուր մշակոյթը ծնունդ առաւ եւ յեղաշրջեցաւ: Հոն է որ առաջին անգամ մարդ օգտագործած է կրակը:

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ վերջին չորս տարուան մէջ ընդունած է աւելի քան 177 հազար տարագիրներ, եւ տակաւին կը շարունակէ ընդունիլ, ինչ որ պիտի նպաստէ երկրին տնտեսական եւ մշակութային վերելքին: Այս տարագիրներէն շատեր արուեստագէտ են եւ մտաւորականներ, որոնք իրենց գաղթականի պայմանագիրը լրանալէ վերջ պիտի կրնան մտնել Աւստրալիոյ Օփերան կամ թատրոնները ։ (UNESCO)

ՊԱՊԸ շրջաբերական մը ուղղելով հաւատացեալներուն, յորդորեց աղօթել աշխարհի խաղաղութեան եւ բանտարկեալներու համար ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սեպտ. 2ին կիրակին՝ Հայ Մարզականին (U. S. A.) Ա. խումբի 1951—1952ի Ա. մրցումը տեղի ունեցաւ La Voulteի նոյն աստիճանի խումբին դէմ, անոր դաշտին վրայ: Արդիւնքը 2—2: Գնահատելի է մեր տղոց ճիգը: Այս տարի խումբէն հեռացան Գազանճեան եղբայրները (Տէօփն), Անթուանը եւ Յակոբը, որոնք հինգ տարի շարունակ այնքան օգտակար եղան իրենց մասնակցութեամբ, U.S.A.ն Première Sérieին մինչեւ Promotion հանիլը: Նմանապէս երիտասարդ Suplin որ նոյնքան օգտակար եղաւ: Այս անգամ մեր խումբը ամբողջովին կը բաղկանայ տեղական ուժերէ, որոնց եռանդն ու կորովը բարձր են: Նոր վարչութիւնն ալ ամբողջովին կազմուած է Ֆրանսա ծնած կամ մեծցած երիտասարդներէ որոնք եռանդով գործի լծուած են: Առաջին առթիւ դաշտին յարդարումը բոլորիս հիացում պատճառեց ։

Մեր Բ. ախոյենական մրցումը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 16ի կիրակին, մեր դաշտին վրայ La Motte D'Availlans Promotion d'Honneur խումբին դէմ: Ա. կիսախաղին հովը ի նպաստ հակառակորդին էր, բայց 38րդ վայրկեանին մեր հին եւ լաւագոյն մարզիկը Աւագ Ժամագործեան նշանակեց Առաջին կէտը: Բ. կիսախաղին դիրկընդխառն մարտնչումէ ետքը, մեր աննման Օսկին 30 մեթր հեռուէն գնդակը նետեց հակառակորդի բերդին մէջ, հիացում պատճառելով: Կիսախաղը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, հակառակորդը կրցաւ նշանակէտ մը շահիլ եւ խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթութեամբ 2—1:—ՄԱՐԶԻԿ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յարութիւն Տէրտէրեան տարիներէ ի վեր կը հետեւէր աթլէթիզմի, իբրեւ լաւագոյն վազող ։ Յաճախ իմացած էինք իր յաջողութիւնները, կղերականներու կազմակերպած մրցումներուն մէջ:

Յարութիւն զաւակն է մեր ողբացեալ ընկերոջ՝ Համբարձում Տէրտէրեանի, բնիկ Շապին Գարահիսարցի ։

Իր յաջողութիւնները պսակուեցան զինուորական ծառայութեան միջոցին: Անցեալ տարուընէ ի վեր միշտ կը մասնակցէր բանակին մէջ կազմակերպուած մրցումներուն եւ միշտ ալ յաղթական դուրս կուգար: Յաջորդական յաջողութիւնները առաջնորդեցին զինքը միջազգային մրցումներու ։ Անցեալ շաբաթ Քոլոմպի մարզադաշտին մէջ ընտրուեցաւ հարիւր մեթր վազքի մրցումներուն մասնակցելու ֆրանսական ազգային խումբին մէջ ։ Մեծ յաջողութեամբ մասնակցեցաւ Հռոմի մէջ Ֆրանքօ-իտալական բանակի մրցումներուն: Սեպտ. 13ին Ֆինլանտա մեկնեցաւ, վազքի ֆրանսական ազգային խումբին մէջ: Յաջողութիւն կը մաղթենք ։— Լրատու

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ մանրակրկիտ քննութեան մը պիտի ենթարկուի այս շաբթու, մասնագէտ բժիշկներու կողմէ: Հազարաւոր քաղաքացիներ կը խռնուին արքայական պալատին առջեւ, լուր առնելու համար ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Նրա կանչող, փաղաքուշ բառերը,— Chéri , tu viens avec moi, mon petit coco, թունդ հանեցին սիրտս: «Chéri», տարօրինակ բառ, ուրեմն դեռ կար մէկը, որ ինձ ասում է chéri :

Անցայ «Ռօտոնդ» սրճարանի մօտով, տեսայ դուրսը դրուած պաղպաղակի մէկ ամանը: Այդ ժամին փողոցում մարդ չէր լինում, երբեմն միայն օթօներ: Յարմար մէկ վայրկեանին վերցրի պաղպաղակի ամանի խուփը, մէջը դեռ մնացել էր դեղին անուշաբոյր եւ համով հեղուկ: Ձեռքս խօթեցի մէջը ու ափով սկսայ խմել անուշ, զովացնող հեղուկը: Խմեցի յագենալու չափ: Գոցեցի բերանը եւ ճիշդ ժամանակին: Անկիւնից դուրս եկան երկու ոստիկաններ: Ես ինձ տուի անհոգ զուարճացողի կերպարանք, ձեռքերս դրի գրպանս ու սուլելով անցայ նրանց կողքով: Յառաջացայ մի քանի քայլ, ետ նայեցայ, նոյն վայրկեանին ետ նայեցան եւ նրանք, անմիջապէս թեքուեցի քովի փողոցը եւ սկսայ վազել: Վազքը տաքացրեց ինձ: Կտրելով փողոցները ,շուտով հասայ Սէն Միշէլի պողոտան: Այնտեղ, Կլիւնի թանգարանի մօտերը կար սրճարան մը որ կը բացուէր առաւօտեան ժամը 4ին: Սրճարանը արդէն լեցուած էր յաճախորդներով, անկիւնում գրաւեցի մի տեղ, ապսպրեցի սեւ սուրճ ու մնացի արթուն մինչեւ առաւօտեան 7ը ։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Վախեցայ երբ ինձ տեսայ սրճարանի հայելիի մէջ: Դէմքս փայլում էր, կարծես ճարպ էր քըսուած, կարծր մազեր բուսել էին այտերիս վրայ, կոպերս ուռած եւ կարմրած էին: Երբեմնի ճերմակ օձիքս դեղնել էր, իսկ մետաքսէ փողկապս, միակ շքեղութիւնը հագուստիս վրայ, աւելի էր ցուցահանում շապիկի գորշութիւնը ։ Ընկճուած դուրս եկայ փողոց:Ցուրտ առաւօտ էր ,ատամներս իրար վրայ չէին գալիս, շրթունքներս չորացել էին եւ սաստիկ ծարաւ էի զգում: Գլուխս ծանրացել էր, կարծես կապար կար լցուած մէջը: Ամբողջ մարմնով նուաղում էի զգում: Յայտնի էր, որ պաղ եմ առել, իսկ այդ շատ էր բարդացնում իմ վիճակը: Անհրաժեշտ էր ինչ որ բան անել, պէտք էր կորովի լինել եւ լծուել որեւէ աշխատանքի ։

Հինգ ամիս առաջ Սիտրօէն գործարանում բեռնակիր էի, սայլակով ածուխ էի փոխադրում ։ Զզուանքով աշխատեցայ մէկ շաբաթ եւ ձգեցի գործարանը: Այն ժամանակ ինձ զայրացնում էր այն հանգամանքը որ ինձ հետ միասին աշխատում էին սեւամորթներ: Զզուել էի նաեւ վարպետի մշտական նկատողութիւններից ։ Յետոյ , ի՞նչ կեանք էր, ամէն օր առաւօտեան ժամը 6ին, երբ դեռ դուրսը խաւար էր ,պարտաւոր էի ոտքի լինել գործարանից վերադարձն էլ պէտք է լինէր արեւը մայր մտնելուց յետոյ: Ցերեկ չէի տեսնում ու ինձ թւում էր աւելի լաւ է անօթի մնալ քան թէ դանդաղօրէն մեռնել աշխատանքից: Հիմա սակայն նախանձով էի յիշում այդ օրերը, նախանձում, երբ դադարի ժամանակ կարողանում էի գնալ ճաշարան եւ կուշտ ճաշել ։

Այսպէս վերյիշելով անցեալը, որոշեցի անմիջապէս գնալ գործարան: Դրամներս հաշուեցի, սարսափով տեսայ, որ մէկ սու պակասում է մեթրոյի տոմս գնելու համար: Զայրոյթը խեղդում էր ինձ: Նորից հաշուեցի, ինչպէս յաճախ պատահում է, երբ չես հաւատում ,որ այդքան աննշան, անհեթեթ մէկ պատճառ կարող է խանգարել կարեւոր ծրագրի իրականացումը ։

Ի՞նչ կարող էի անել սակայն ։

Որոշեցի գնալ ոտքով: Առաւօտեան 7ն էր , կարող էի 8ի մօտ այնտեղ լինել: Նախօրօք որոշելով գնալ կարճ ճամբով, քայլերս ուղղեցի դէպի գործարան: Ուշադրութիւնս շուտով գրաւեց մէկ հանգամանք, որ խանութները բաց չեն, յիշեցի յանկարծ ,որ այսօր կիրակի է :Քիչ մնաց որ ճչայի զայրոյթից : Կիրակին անտեղի է եւ իմ կործանման պատճառ պիտի դառնայ ։

Սկսայ աննպատակ թափառիլ, ուր էի գնում չգիտեմ, պայման էր սակայն քալել չմսելու համար: Քայլելը ջերմացնում էր ինձ:Ի լրումն իմ ցաւերի մեղմ անձրեւ մը սկսաւ: Իջայ մեթրոյի գետնայարկ կայարանը եւ սկսայ յետ ու առաջ քայլել տոմսակավաճառի կրպակին առջեւ, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ ժամադրութիւն ունիմ ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

— « Քմածին Թիւեր չէն ատոնք, այլ շատ չափաւոր հաշիւներ՝ հիմնուած իրական փաստերու վրայ : Եւ յետոյ, Ռուսիոյ զինեալ ուժերը կայուն վիճակ չունին : Խ. Միութիւնը մեծ ճիգեր կը թափէ եւ իր զինեալ ուժերը ամէն օր կ'աւելնան զօրութեամբ թէ համրանքով :

Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ ծայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, Թուեց համագումարին դժուարութիւնները եւ իւրաքանչիւր երկրի պարտականութիւնները :

╳ Ծովակալ Քէրնի, Միջերկրականի ամերիկեան տորմիղին հրամանատարը, որ միեւնոյն ատեն պետն է հարաւային Եւրոպայի դաշնակից ուժերուն, կ'առաջարկէ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը ստեղծել Միջին Արեւելքի համար, անջատ՝ Ատլանտեանի դաշինքէն, բայց սերտօրէն կապուած անոր հետ : Իր կարծիքով, «անհրաժեշտ չէ գերագոյն հրամանատար մը Միջերկրականի մէջ » :

Տանըմարքայի արտաքին Նախարարն ալ, որ հակառակ է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան, կ'առաջարկէ տեսակ մը դաշնագիր կնքել Միջերկրականի համար, սերտօրէն կապուած՝ Ատլանտեանի դաշինքին հետ :

╳ Զօր. Այզընհաուըր Բշ. օր ներկայ եղաւ արեւմտեան պետութեանց մեծ ռազմափորձերուն, Հանովըրի մէջ (Գերմանիա) : Այս առթիւ յիշեցուց զինուորներուն թէ իրենց պարտականութիւնն է պահպանել խաղաղութիւնը : « Հիմա կրնաք նորէն երթալ տեսնել ձեր աղջիկները, իսկ ես ալ ձուկ որսալու կ'երթամ » :

Ապա դառնալով «Անապատի առնէտներուն» , որոնք դաժան կռիւներ մղած էին Թունուզի մէջ, իր հրամանատարութեան տակ, ըսաւ.

— « Կը յուսամ թէ պատերազմ պիտի չըլլայ : Մեր զործն է ուժ ամբարել, խաղաղութիւնը պահպանելու համար : Ուրիշ միջոց չկայ կասեցնելու համար համայնավարական դիկտատուրան» :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Իրանի վերջնագիրը

Կը հաստատուի թէ Պ. Հէրիմըն մերժած է Լոնտոն ղրկել Իրանի վերջնագիրը, մասնաւոր նամակ մը ուղղելով Տոքթ. Մոսատեղի : Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ հապճեպ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան , այս մերժումին հետեւանքով : Կը կարծուի թէ Իրանի վարչապետը ուղղակի Լոնտոն պիտի ղրկէ վերջնագիրը :

Տոքթ. Մոսատեղ Բշ. օր Շահին ներկայանալով, երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ : Յետոյ դահլիճը բացառիկ նիստ գումարեց : Տրըւած որոշումները գաղտնի կը պահուին :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն , Պ. Հէրիմըն իր նամակին մէջ գրտել կուտայ թէ վերջնագիրը նորութիւն մը չի պարունակեր, ոչ ալ « օգտակար եւ շինարար բան մը » :

╳ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը յայտարարեց թէ պիտի արձակուին 16—20.000 պարսիկ բանուորներ : Օրավարձերու վճարումն ալ պիտի դադրի այս ամսու վերջ :

Ընկերութիւնը 27000 պաշտօնեաներ ունէր Աբատանի մէջ, եւ ամսական 500.000 սթերլին պիտի խնայէ, վճարումները կրճատելով :

╳ Իրանի կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ նոր պայմանագիր մը պիտի կնքէ Խ. Միութեան հետ, փոխարինելու համար քարիւղի վէճին հետեւանքով կրցած վնասները :

╳ Կը հերքուի այն լուրը թէ դաւ մը սարքուած էր կառավարութեան դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ բացուեցաւ Սեպտ. 15ին, Պոլսոյ մէջ, մասնակցութեամբ 400 պատուիրակներու : Բացման ճառը խօսեցաւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, շեշտելով թէ առաջին անգամ է որ արեւելեան քաղաքի մը մէջ կը գումարուի արեւելագէտներու ժողովը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ բուռն ճառ մը խօսեցաւ սովետական կարգուսարքին դէմ, շեշտելով .

— « Խորհրդային սահմանադրութիւնը մնամէջ խոստումներ կը պարունակէ . խորհրդային քաղաքացին ոչ մէկ միջոց ունի պաշտպանելու իր իրաւունքները պետութեան դէմ : Խորհրդային քաղաքացին շարունակ վախի մէջ կ'ապրի : Խորհրդային ընկերութիւնը շամբուտ մըն է ուր կառավարութիւնը կը Թափառի իբրեւ գիշատիչ անասուն , ահուսարսափի մատնելով ամէնքը » :

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից հրամանատարութիւնը առաջարկեց վերսկսիլ զինադադարի բանակցութիւնները :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ տասը տարիէն ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան տասը ամբաստանեալներ, իբրեւ լրտես : Մեծ մասով կղերականներ են : Եպիսկոպոս մը, Օգոստինոս Փաչա, որ 81 տարեկան է, դատապարտուեցաւ 18 տարի խցարգելութեան եւ 1.200.000 լէյ տուգանքի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21ԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին :

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Բանաստեղծէն ընտիր կտորներ կ'արտասանեն տիկիններ՝ Ն. Քիպրիթճեան եւ Արմ. Թալուեան :

29 Սեպտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի դպրոցի սրահին մէջ : Մուտքը ազատ է :

Շ. Գարահիսարի հերոսամարտը

Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 36ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 14ին, կիրակի, ժամը 15ին, Cercle Militaireի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց»ի եւ Շ. Գարահիսարի «Ռազմիկ» Միութեան :

Գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութիւնները յաջորդով : Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դիրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է ՍԵՊՏ. 30Ի ԿԻՐԱԿԻՆ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սիմոնեան եւ զաւակը, իրենց ազգականին ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 1000 Ֆր. Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին եւ 1000 Ֆր. ալ «Յառաջ»ի տարածման համար :

╳ Մարսէյլ.— Տէր եւ Տիկին Աստուր Քէօսէեան ցաւակցութիւն յայտնելով Այրի Տիկին Բարուհի Փափազեանի եւ ընկեր Շ. Նարդունիին Պ. Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ մահուան առթիւ. 1000 Ֆրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ի տարածման ֆոնտին :

╳

Տէր եւ Տիկին Սաւրէն Պառաւեան, իրենց քեռայրին ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 3000 Ֆր. կը նուիրեն Առնուվիլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին :

╳ Ֆէսճեան ընտանիքը ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի Ֆ. Կ. Խաչին :

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ահարոն Քօրթօշեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Քօրթօշեան, Տէր եւ Տիկին Ն. եւ Հ. Կօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Կ. եւ Վ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ն. եւ Ա. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Ա. Գափոյեան, իրենց մօրը եւ զոքանջին եւ քեռկնոջ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ՔՕՐԹՕՇԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի 23 Սեպտ. կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին , 69 Louis Blanc, Lyon : Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Գալուս Մկրտիչեան եւ իր զաւակները Յովհաննէս եւ Գէորգ : Ինչպէս նաեւ Ագապի Պալաղեան եւ իր որդիները Ղեւոն, Խաչիկ, Լուսաբեր : Տեղեկացնել Տիկին Սիրանոյշ Սինանեանի (ծնեալ Թէրճանեան, Երզնկացի) 31 rue de Nice , Alfortville (S.) :

ՀԱՅԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
« ԱՐԱՐԱՏԻ » ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանս. Բանակի Նախկ. Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան :

Հոկտեմբեր 21ին :

Եկեղեցական յիշատակի արարողութիւն Փրատոյլ եկեղեցւոյն մէջ :

Հացկերոյթ ի պատիւ Ֆրանսացի քաղաքային եւ զին. մեծ անձնաւորութիւններու «Շաթօ տէ Ֆլէօռ»ի մէջ :

Ցայգապար՝ ամբողջ Մարսիլահայ գաղութին համար :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՀԻՆԳ ԵՐԿԻՐՆԵՐ, Իրան, Եգիպտոս, Լիբիա, Իսրայէլ եւ Ինդոնիզիա ազատ ձգուեցան առեւտուր ընելու Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու հետ, Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent : Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ժողովը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին : Վերսկսած են հայերէնի պասընթացքները ժամը ճիշդ 8ին :

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 24ին, ժամը 21ին , դպրոցին սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, Ֆանօթ սրճարանը : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները :

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան » ենթ.ի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Լիոն՝ Թ. Ա. .— Ձեր ուզած հասցէն է 51 Rue du Caire, Paris (2) :

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկեր Ճապուրեան (Ս. Շամոնէն) հազար Ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» դպրոցին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 20 Septembre 1951 Հինգշաբթի 20 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6564-Նոր շրջանի թիւ 1975

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՓՈՒԹԱՑՆԵԼ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ»

Ատլանտեանի Խորհուրդին ժողովը, որ բացուեցաւ շաբաթ օր, Օթաւայի մէջ (Քանատա), խստօրէն գաղտնի կը պահէ շատ մը կարգադրութիւններ :

Բայց, ինչ որ հրատարակուեցաւ մինչեւ այսօր, պաշտօնապէս կամ կողմնակի միջոցներով, բաւական է, գաղափար մը կազմելու համար անցուդարձի մասին:

Այսպէս, միջազգային մամուլը լայն մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ զօր. Այզընհաուըրի տեղեկագրի մասին:

Այլեւս գաղտնիք չէ թէ արեւմտեան Եւրոպայի գերագոյն սպարապետը բաւարար չի գտներ յարդ կատարուած աշխատանքները՝ վերազինման ճակատին վրայ :

Զօրավարը դանդաղութիւն կամ թերակատարում կը տեսնէ կարգ մը երկիրներու մէջ, մատնանշելով անունները :

Եւ կը պահանջէ փութացնել արեւմտեան Եւրոպայի վերազինումը, զինուորագրութիւն կատարել արագօրէն, պահեստի ուժեր կազմակերպել իւրաքանչիւր երկրի մէջ :

Սպարապետը չի մասնակցիր Օթաւայի ժողովին: Բայց ունի լիազօր ներկայացուցիչ մը, զօր. Գրիւնթըր, որ բերանացի կը հաղորդէ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները :

Զմոռնանք որ խորհրդաժողովին կը մասնակցին 12 զինակից պետութեանց պատերազմական, արտաքին եւ ելմտական նախարարները :

Ուրիշ խօսքով, երբ ազգ. պաշտպանութեան նախարարները որեւէ յանձնառութիւն կը ստանձնեն, ստիպուած են նկատի առնել նաեւ պետական գանձին վիճակը, ինչպէս եւ քաղաքական յարաբերութիւնները՝ երկիրէ երկիր :

Ամէն պարագայի մէջ, ժողովը չի կրնար վճռական միջոցներ պարտադրել, խախտելով այս կամ այն երկրին տնտեսական - ելմտական հաւասարակշռութիւնը :

Այս կացութիւնը կը հարկադրէ նոր վարկեր սպասել Մ. Նահանգներէն, զարկ տալու համար սպառազինութեանց :

Հեռագիրները նորութիւն մը կը ծանուցանեն այդ ուղղութեամբ :

Մ. Նահանգները նկատի առնելով տոլարի տագնապը՝ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, յանձն առած են 700 միլիոն տոլար տրամադրել յառաջիկայ 12 ամիսներու ընթացքին, զինամթերք պատրաստելու համար եւրոպական զինագործարաններու մէջ :

Ուրեմն, Եւրոպան ռազմական ապսպրանքներ պիտի ստանայ, վճարելի՝ տոլարով :

Կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգներն ալ համամիտ են ընդհ. սպարապետին, վերազինումը փութացնելու համար :

Նոյն մտահոգութեամբ, դարձեալ Ամերիկան է որ կը պահանջէ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնել Յունաստանը եւ Թուրքիան: Իրեն միացած են Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա, եւ կը կարծուի թէ հարցը վճռուած է արդէն, հակառակ մէկ - երկու փոքր պետութեանց ընդդիմութեան :

Այսպէս, բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ վերազինումը պիտի շարունակուի չոգեպինդ, ամէն բանէ առաջ ապահովելով ուժերու հաւասարակշռութիւնը:

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, գաղտնի ծրագրի մը խնդիրն ալ քննուած է խորհրդաժողովին մէջ, ի նախատեսութիւն անակնկալ յարձակումի մը :

Այս առթիւ, Անգլիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը եւ ուրիշներ փաստացի տեղեկութիւններ հաղորդեցին Խ. Միութեան եւ արբանեակ պետութեանց զինեալ ուժերու մասին:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը շեշտեց թէ «իր հաշիւները հիմնուած են իրական փաստերու վրայ» եւ թէ «Խ. Միութեան զինեալ ուժերը ամէն օր կ'աւելնան, զօրութեամբ թէ համրանքով »:

Մինչ արեւմտեան զինակիցները շռնդալից լուրեր կը հաղորդեն իրենց վերազինման մասին, Մոսկուան կը շարունակէ քար լռութիւն պահել:

Այդ լռութիւնը շատ աւելի վրդովիչ է, քան խաղաղութեան դղրդագին ցոյցերը, կոչերն ու հանրագրութիւնները, որոնք սահմանուած են ահաւոր գաղտնիքներ պարտկելու :

Շ.

Հարիւր հազար ֆրանք

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

« Յառաջ »ի հաւատարիմ ընթերցողներէն Պ. Մուշեղ Ճիլէրճեան երէկ 100.000 (հարիւր հազար) ֆրանք յանձնեց խմբագրութեան, Այնճարի Յառաջ վարժարանին համար, իր երկրորդ զաւկին, Հրանդի ծննդեան առթիւ :

Մեր բարեկամը, որ միշտ սրտցաւ ուշադրութեամբ կը հետեւի հանրօգուտ ձեռնարկներու, անցեալ տարի ալ 20.000 ֆրանք տրամադրած էր նոյն դպրոցին :

Եթէ ուրիշներ ալ հետեւէին իր օրինակին, յանուն սերունդի փրկութեան ...

Պոլսոյ ազգ. վարչութեան վաւերացումը

Պոլսոյ Ազգ. պատրիարքարանը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հաղորդած է մամուլին (14 Սեպտեմբեր) —

Վարչական ժողովը գումարուեցաւ 13 Սեպտ. 1951, Հինգշաբթի երեկոյ, Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ եւ զբաղեցաւ օրակարգի հարցերով :

Առենապետ Պ. Գ. Գավաֆեան ժողովին տեղեկացուց թէ Իսթանպուլի Վսեմ. կուսակալը, զինքը իր մօտ հրաւիրելով յայտնած է որ կառավարութիւնը, ընդառաջ երթալով այս մասին կատարուած դիմումներուն, որոշած է վաւերացնել Պատրիարքարանի վարչական ժողովին ընտրութիւնը, միեւնոյնատեն աւելցնելով թէ այս պարագան պաշտօնագրով մըն ալ պիտի տեղեկացուի պատրիարքարանին :

Ժողովը, համայնքին հանդէպ անգամ մը եւս ցոյց տրուած բարեացակամութեան այս ապացոյցին համար՝ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց եւ խնդրեց իր Սրբազան Նախագահէն՝ թարգմանը ըլլալ իր զգացումներուն մեր կառավարութեան մօտ, ինչպէս նաեւ Վսեմ. կուսակալին, որ միշտ հասկացող և սիրալիր վերաբերում ունեցած է համայնքը շահագրգռող խնդիրներուն նկատմամբ :

╳ « Մարմարա» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ .

Կառավարութեան այս բարեդէպ որոշումը ոչ միայն ընդհ. գոհունակութիւն կը պատճառէ թըրքահայ համայնքին, այլեւ առիթ կուտայ մեզի խորհելու թէ սահմանադրական օրէնքներով ընտրուած մեր հանրային իշխանութիւնը իրաւասու դիրք մը ունի նաեւ պետութեան առջեւ:

Վարչութեան վաւերացումով կը նուիրագործուին նաեւ ընդհ. ժողովին որոշումները եւ օրինական տնօրինութիւնները, որոնք անվերաքննելի վճիռներ կը մնան եւ գործադրելի հանգամանք ունին միշտ: Եթէ վարչական ժողովը թրքահայ համայնքին գործադիր իշխանութիւնն է, ընդհ. ժողովն ալ վերին հսկիչն է որուն ծոցէն կը բխին հանրային մարմինները: Բոլորը իրարու կապուած են շղթայի դրութեամբ, իբրեւ համարատու եւ համարառու կազմակերպութիւններ : Կառավարութիւնը վարչական ժողովը վաւերացնելով, իր համամտութիւնը կը յայտնէ ընդհ. ժողովի տնօրինութիւններուն մասին, եւ առիթ կուտայ ամէնուս անդրադառնալու թէ ժողովուրդը օրինագիրք մը ունի միշտ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ բժշկական քննութեան մը ենթարկուեցաւ, ինը մասնագէտներու կողմէ : Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ «թոքերը կազմական փոփոխութիւններ կրած են»: Թագուհին եւ արքայական գերդաստանին միւս ականաւոր անդամները անմիջապէս Լոնտոն հրաւիրուեցան: Կը կարծուի թէ թոքերէն մէկը հիւանդ է: Նոր քննութիւն մը պիտի կատարուի: Վարչապետը թագաւորին հետ խորհրդակցելէ վերջ, որոշեց երեսփ. ընտրութիւններ կատարել հոկտ. 25ին :

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ 50 % բաց էին Գշ. օր, բայց նոր միս չգնեցին, այլ պատրաստ մթերքը ծախելով զբաղեցան: Մսավաճառներու միութիւնը պատուիրեց իր անդամներուն միս չգնել կեդրոնական վաճառանոցէն: Ոստիկանութիւնը կը սպառնայ ետ առնել անսաստողներուն առեւտրական արտօնագիրները :

Յունաստան եւ Թուրքիա պիտի հրաւիրուին

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՆՈՐ ՎԱՐԿԵՐ ԿԸ ԲԱՆԱՆ, ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ատլանտեանի զինակիցներու ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն առաջարկեց իբրեւ անդամ ընդունիլ Յունաստանը եւ Թուրքիան, բոլոր լիազօրութիւններով :

Ատլանտեանի դաշինքին 10րդ յօդուածը կը տրամադրէ միաձայն որոշում՝ այս հարցերու մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է վերաքննել դաշինքը, եթէ որոշուի ընդունիլ Յունաստանը եւ Թուրքիան: Վիճաբանութեանց ընթացքին, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Հոլանտայի արտաքին նախարարները հաւանութիւն յայտնեցին ընդունելու երկու թեկնածուները: Պ. Էչիսըն շեշտեց թէ անհրաժեշտ է « շուտ շարժիլ »: Այս առթիւ վկայութեան կանչելով զօր. Այզընհաուըրը, որ թերակղզի մը կը նկատէ Եւրոպան, բացատրեց թէ հարկ է պաշտպանել այդ շրջանին հիւսիսային եւ հարաւային կողերը: «Երկու երկիրները կրնան անմիջական եւ գնահատելի ուժ բերել Ատլանտեանի զօրքին, 600.000էն 750.000 զինուոր »:

Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարները խնդրեցին յետաձգել այս հարցը, մինչեւ որ կարենան հրահանգ ստանալ իրենց կառավարութիւններէն :Երկուքն ալ համաձայն են որ Յունաստան եւ Թուրքիա ձեւով մը կապուին Ատլանտեանի դաշինքին. բայց կը կարծեն թէ երկու նոր թեկնածուներուն ընդունելութիւնը պիտի խախտէ դաշինքին հիմը, զայն տարածելով մինչեւ Միջին Արեւելք: Իրենց համար նախընտրելի է Միջերկրականեան դաշինք մը, որով Յունաստանը եւ Թուրքիան կը մտնեն արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան ցանցին մէջ.:

Կը կարծուի թէ Նորվեկիոյ եւ Տանըմարքայի կառավարութիւններն ալ պիտի միանան միւս տասը զինակիցներուն, եւ անմիջապէս հրաւէր պիտի ուղղուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Բայց ընդունելութենէն վերջն ալ, պայման է որ 12 երկիրներուն խորհրդարանները վաւերացնեն :

Մասնագէտներ շատ կարեւոր կը գտնեն Թուրքիոյ մասնակցութիւնը, նկատի առնելով անոր ռազմագիտական դիրքը եւ պատմական շահերը Միջին Արեւելքի մէջ, իբրեւ կամուրջ մը նոր հրամանատարութեան մը որ կապուած պիտի ըլլայ զօր. Այզընհաուըրի սպարապետութեան հետ :

╳ Նոյն նիստին մէջ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարները պնդեցին որ աւելի մեծ ճիգ մը փորձեն միւս ինը անդամները, փութացնելու համար վերազինումը: Այս առթիւ հաստատուեցաւ թէ Երեք Մեծերուն վրայ կ'իյնայ պաշտպանութեան բեռին 85 %ը: Միեւնոյն ատեն եւրոպական ազգերը դիտել տուին թէ չեն կրնար անմիջապէս գոհացում տալ զօր. Այզընհաուըրի պահանջին (աւելի շատ զինուոր տրամադրել, աւելի շուտ մարզել պահեստիները եւն.): Այս առթիւ էր որ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ պատրաստ են 700 միլիոն տոլարի ապսպրանք տալու Եւրոպայի զինագործարաններուն: Այս վարկերուն շնորհիւ, կը յուսան փութացնել վերազինումը եւ գործ ճարել հազարաւոր բանուորներու:

ՄԻՇՏ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Մ. Նահանգներու Հիւլէական միացեալ յանձնաժողովին նախագահը, ծերակուտական ՄէքՄահոն, կ'առաջարկէ մեծաքանակ հիւլէական զէնքերով սպառազինել բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը: Իր հաշիւներուն համաձայն, տարին՝ 30 միլիառ տոլար պիտի խնայուի այս ձեւով : Կ'ըսէ թէ մեծաքանակ արտադրութեամբ հիւլէական ռումբի ծախքը հրասայլի մը ծախքէն ալ պակաս պիտի ըլլայ: «Տարին վեց միլիառ տոլար յատկացնելով հիւլէական զէնքերու,Ռուսիոյ համար անկարելի կը դարձնենք որեւէ յարձակում : Մ. Նահանգներուն համար սահման չկայ հիւլէական ռումբերու արտադրութեան մէջ: Հիւլէական զէնքերով օժտուած բանակ մը աւելի քիչ զինուոր պիտի ունենայ, եւ աւելի շատ մասնագէտներ: Նաւատորմը կրնայ հիւլէական սուզանաւեր ունենալ, իսկ օդատորմիղը հիւլէական ռումբերով պիտի քանդէ թշնամի երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւնը, պատերազմին ջիղը » :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը, Էմիր Թալալ կարգով պիտի այցելէ բոլոր արաբական մայրաքաղաքները, ամրապնդելու համար յարաբերութիւնները :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ տրուած բոլոր առեւտրական դիւրութիւնները ջնջուեցան Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ :

ՖՐԱՆՍԱՆ «Սիպերիա մը դարձած է ամերիկացի զինուորներուն համար», կը գրէ « Նիւ Եորք Թայմզ», կարգ մը թերութիւններ մատնանշելով:

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ հաշտարար բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան Փարիզի մէջ, նորէն յետաձգուեցան, սպասելով Իսրայէլի պատասխանին :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼՐԱԳՐԻ ԹՈՒՂԹԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գաղափարներու եւ տեղեկատուութեան ազատ շրջաբերութիւնը լրջօրէն վտանգուած է, թերթի թուղթի յառաճուն սովի հետեւանքով։ Նոր տեսակի սով մը կը տիրէ աշխարհի մէջ, գրեթէ ամենուրեք։

Լրագրի թուղթը, թուղթի տեսակ մըն է, կը շինուի կակուղ փայտէ որ կը գտնուի Սկանտինաւիոյ եւ Հիւս. Ամերիկայի անտառային շրջաններուն մէջ։ Լրագիրը երեք տեսակ դեր կը կատարէ, կը դաստիարակէ, կը տեղեկացնէ եւ կը զուարճացնէ։ Ահա թէ ինչու թուղթի տագնապը կը վտանգէ մշակոյթի տարածումը, մանաւանդ յետամնաց երկիրներու մէջ։

Այս տագնապէն Հնդկաստան ամէնէն լրջօրէն վտանգուած երկիրներէն մէկն է։ Լրագրապետի մը յայտարարութեան համաձայն, Հնդկաստանի թերթերուն մեծ մասը պիտի չկրնան հրատարակուիլ մէկ տարիէն, եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին թուղթին ներկայ գինը իջեցնելու, եւ հայթայթումը բարելաւելու համար։ Հնդկաստան կարկառուն օրինակ մըն է, որովհետեւ հոն մշակութային յառաճուն պահանջները հետզհետէ աւելի կը կարօտին թերթի թուղթի։ Հնդկաստանի 350 միլիոն բնակչութեան մեծ մասը անգրագէտ է եւ UNESCOյի օժանդակութեամբ արշաւ մը սկսած են անգրագիտութեան դէմ։ Ժողովուրդին այն խաւերը որոնց կը սորվեցնեն արհեստի նախատարրերքը, կը պահանջեն իրենց արհեստին յառաջացման համար էական տեղեկութիւնները։ Քաղաքական եւ ընկերային հարցեր այսօր վիճաբանութեան նիւթ են միլիոնաւոր մարդոց, որոնց տակաւին երէկ անծանօթ էին այս մտահոգութիւնները։

Ընկերային այս յառաջդիմութիւնը կը հաստատէ իրական ծարաւ մը ընթերցումի, որու համար անհրաժեշտ է լրագրի թուղթի յառաճուն սպառում, եւ պէտք է որ գոհացում ստանայ, եթէ կ'ուզեն որ Հնդկաստան շարունակէ իր յեղաշրջման ընթացքը։ Հինգ տարի առաջուան 30 հազար թոնի սպառումը այսօր կրկնապատկուած է եւ մօտ ատենէն պիտի հասնի հարիւր հազար թոնի։

Հնդկաստանի վիճակը նման է այն երկիրներուն որոնք կը պայքարին անգրագիտութեան դէմ եւ երբ այնքան ճիգ կը թափուի ամէն մարդու գրել-կարդալ սորվեցնելու, լրագիրները կը ստիպուին աւելի եւս պակսեցնել իրենց էջերուն թիւը, ամբողջովին անհետանալու վտանգով։

UNESCOի վերջին ընդհանուր ժողովին գրկուած տեղեկագրէ մը կը պարզուի որ «Թուղթին սովը եւ հում նիւթին տարապայման սղութիւնը կը սպառնան գրկել մեզ դասարանի գիրքերէ եւ տետրակներէ... Երբ կարդալ գիտցող անձերու թիւը 5 առ հարիւր կ'աւելնայ, անկարելի է անոնց գիրք, թերթ եւ ուրիշ հրատարակութիւններ հայթայթել»։ Ընդհ. ժողովին Ֆրանսացի պատգամաւոր մը շեշտեց թէ Ֆրանսական Միութեան կարգ մը երկիրներու մէջ թուղթի տագնապը արդէն վտանգած է մշակութային եւ դաստիարակչական ծրագրին իրագործումը։

UNESCOի ընդհ. ժողովէն ընդունուած որոշումի մը համաձայն, կազմակերպութեան ընդհ. տնօրէնը՝ Պ. Թորէս Պոտէ, խնդրեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն Ժընեւի Տնտեսական եւ Ընկերային յանձնախումբին օրակարգը անցընել լրագրի թուղթի տագնապին հարցը։ Միեւնոյն ատեն Պ. Պոտէ ձայնասփիւռ կոչ մը ուղղեց մամուլի գործակալներուն եւ ամբողջ աշխարհի լրագիրներուն, խնդրելով որ պատրաստեն հանրային կարծիքը ներկայ տագնապին լուրջ վտանգներու մասին։

Մասամբ գոնէ դարմանելու համար այս վիճակը, հում նիւթի միջազգային համաժողովը որ կը բաղկանայ 14 ազգերէ եւ որ գումարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար լրագրի թուղթի բաշխումը, որոշեց 9500 թոնի անհրաժեշտ յատկացում մը ընել հետեւեալ երկիրներուն.— Հնդկաստան, Փիլիպպեան կղզիներ, Եուկոսլաւիա, Ցունաստան, Փաքիստան, Մալեզիա, եւ Սինկափուր, Ֆրանսան կը ստանար երեք հազար թոն։

Կացութիւնը աւելի լաւ չէ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ։ Կը կարծուի թէ հակառակ Ֆրանսայի յատկացման, տասնըհինգ փարիզեան օրաթերթերէն հինգը միայն գալ տարի պիտի ունենան առաւել կամ նուազ ապահով վիճակ... Պելժիոյ մէջ 149 լրագիրներ եւ պարբերաթերթեր դադրեցան վերջին երկու տարիներու ընթացքին։ Զոհերուն մէջ կը գտնուին բրիտանական երկու թերթեր որոնք հիմնուած են 93 եւ 73 տարիէ ի վեր առանց հաշուելու պարբերաթերթերը, թէեւ բախտաւոր հրատարակիչներու կը պատկանին։ Տանըմարքայի նման փոքր երկրին մէջ չորս թերթեր դադրած են, եւ համաձայն դանիական լրագիրներու տնօրէններու նախագահին յայտարարութեան, «հետզհետէ անկարելի կը դառնայ բանուորին կամ գործաւորին գնել իր ամենօրեայ թերթը։

Իսրայէլի մէջ մամուլը ամբողջովին անհետանալու դատապարտուած է, եթէ երկու ամիսէն տեղը չդրուի սպառուած պաշարին։ Եգիպտոսը խիստ ազդուած է գիներու բարձրացումէն։ Նմանապէս Աւստրալիան եւ Ափրիկէն ծանրօրէն ազդուած են տագնապէն։

Այս ողբալի կացութեան հետեւանքներէն մէկը այն է որ վստահօրէն անդունդ կ'առաջնորդէ բազմաթիւ մացի, մշակուած, անկախ եւ ընտիր թերթեր։ Այսպէս է որ գրեթէ ամենուրեք հիանալի օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր մէկը միւսին ետեւէն կ'անհետանան եւ կամ տեւական սպառնալիքի տակ կ'ապրին։

Բաւարար նիւթական եկամուտ չունենալով, այս թերթերուն համար անկարելի է դիմագրաւել բարձրացող գիները։ Համաձայն լրագրի Հրատարակիչներու Միջազգային Դաշնակցութեան, թուղթին գինը 50էն 100 առ հարիւր աւելցած է մէկ տարուան մէջ եւ աւելի եւս ծանրացած է իբրեւ հետեւանք արտածման սակին, զոր կը դնեն կարգ մը արտադրող երկիրներ։

Լրագրի թուղթի տագնապը մասամբ վերագրելի է միջազգային լուրերու համար հանրային կարծիքին յառաճուն շահագրգռութեան, ձգտում մը որ ծնունդ առաւ վերջին պատերազմին։ Արտադրութիւնը դանդաղօրէն կ'աւելնայ եւ այլեւս չի բաւեր գոհացնելու յառաճուն պահանջը։ Իբրեւ հետեւանք՝ գիները կը բարձրանան եւ տրամադրելի ապրանքը կը պակսի։

Քանատան թղթի՝ ամենամեծ արտադրիչն է, իսկ Մ. Նահանգները ամէնէն կարեւոր սպառողներն են։ Հետեւաբար, թերթի թուղթ ճարելու համար «տոլարի գօտիին» մէջ, պէտք է բաւարար «տոլլար» ունենալ շուկայի մը մէջ, ուր չարաշահութիւնը չափէն աւելի կը բարձրացնէ գիները։

Ուրիշ երկիրներու մէջ թերթի թուղթի արտադրութիւնը կը խանգարուի տոլարի չգոյութեամբ որ կը սահմանափակէ հում նիւթի գնումը։ Գործարանները դանդաղ կ'աշխատին։ Համաձայն Քանատայի Նիւզ Փրինթ ընկերութեան (թերթի թուղթի գործարանատէրերու ընկ.), եթէ բոլոր գործարանները լրիւ արտադրութեամբ բանէին, թուղթի արտադրութիւնը տարեկան 600 հազար թոնէն աւելի պիտի ըլլար։

Մ. Նահանգները ներկայիս կը սպառեն աւելի քան 60 առ հարիւրը աշխարհի արտադրութեան, մինչդեռ Հնդկաստան երկու անգամ աւելի ժողովուրդով մէկ առ հարիւր կը սպառէ։ Երբ համաշխարհային արտադրութիւնը մօտ 20 առ հարիւր աւելցած է պատերազմէն ի վեր, սպառումը ինկած է շատ մը երկիրներու մէջ։ Այսպէս է որ բրիտանական մամուլը իր պատերազմէն առաջուան թերթի թուղթի սպառման 52 առ հարիւրը ունի։ Ամերիկեան թերթերու միջին ծաւալը 35 էջ է, քանատականը 30, Մ. Նահանգներու եօթնօրեակը յաճախ 100 էջի կը հասնի։ Ասոր դէմ, շատ մը երկիրներու մէջ, թերթերը ղեղչուած են եւ իջած վեց եւ չորս էջի։

Հում նիւթի միջազգային համաժողովը մասնաւոր Ցանձնախումբ մը նշանակած է որպէսզի զբաղի թերթի թուղթի բաշխման հարցով։ Այս կազմակերպութիւնը արդէն միջոցներ ձեռք առաւ ի նպաստ այն երկիրներուն որոնք ամէնէն աւելի ազդուած են տագնապէն։ Նոր նպաստներ պիտի տրուին, թէեւ դրական դարման մը գտնելու միակ միջոցը այս կացութեան արտադրութեան յաւելումն է։ Կարգ մը երկիրներու մէջ հետազօտութիւններ կը կատարուին, գտնելու այնպիսի նիւթեր որոնցմով կարելի ըլլայ փոխարինել փայտը, թուղթի խմոր շինելու համար։ Անհրաժեշտ է միջազգային ծրագրի մը կազմութիւնը, գոհացում տալու համար աշխարհի մը որ ծարաւի է լուրերու եւ ապահովելու մտաւոր հաղորդակցութիւնը ի սփիւռս աշխարհի։

UNESCO

«Բրձոլա» թերթի 50ամեակը

«Պրավդա»ն եւ Ռատիօ Մոսկուան հաղորդեցին թէ Սեպտեմբերի 16ին լրանում է «Բրձոլա» թերթի 50ամեակը։

«Բրձոլա»ն կոմունիստական առաջին գաղտնի լրագիրն էր Անդրկովկասում, զոր 1901 Սեպտեմբերի մէկին հրատարակեց «Հանճարեղ»ը։ Թերթը տպագրւում էր Թիֆլիսի գաղտնի տպարանում, վրացերէն լեզուով եւ մեծ դեր խաղաց Անդրկովկասի յեղափոխական պատմութեան մէջ։

«Մեսամէ Դասի» անուն կուսակցութիւնը, որի հիմնադիրը նոյնպէս Ստալինն է, կազմակերպուել է 1890ական թուերին, եւ ամենայեղափոխականն էր իր ժամանակի կազմակերպութիւններից։

Իսկական պատմութեանը դիմենք այժմ։

Ով կարդացել ու սովորել է Խ. Միութեան Կոմկուսի յեղ. շարժումների պատմ.ը, գիտէ, որ մինչ 1935 թիւը «Բրձոլա» եւ «Մեսամէ Դասի»ն չեն յիշուած ոչ մի գրքի մէջ։

Ենուկիձէն եւ Մախարաձէն, որ Անդրկովկասի յեղափոխական շարժումների եւ գաղտնի տպարանների մասին զանազան աշխատութիւններ ունեն, նոյնպէս «մոռացել» են «Բրձոլա» եւ «Մեսամէ Դասի»ի դերը։

1935ին էր, որ լոյս տեսաւ Բերիայի «Անդրկովկասի Բոլշեւիկների պատմութեան մասին» գրքոյկը, նուիրուած «Բրձոլա»յին եւ «Մեսամէ Դասի»ին։ Գրքոյկին հրատարակութիւնը մեծ զարմանք պատճառեց կոմունիստ վետերաններին եւ պատմաբաններին։ Վետերաններից Սմիրնով մի յօդուած հրատարակեց «Պրավդա»յում, զարմանք յայտնելով, որ այդ երեւակայական կազմակերպութիւնների եւ թերթերի դերը ոչ թէ լուսաբանում, այլ, մթագնում եւ աղաւաղում է Կոմկուսի փայլուն պատմութիւնը։ Յօդուածագիրը բողոքում էր յիշեալ գրքի հրատարակութեան դէմ։

Բերիան իր պատասխան յօդուածով պահանջեց փոշիացնել, հողմացրիւ անել կուսակցութեան եւ ժողովրդի թշնամիներին։ Խիստ յարձակում գործելով Սմիրնովի վրայ, նրան ժողովրդի թշնամի հռչակեց եւ Սմիրնովը ենթարկուեց դատական պատասխանատուութեան։

Թէ ինչ կատարուեցաւ յետագային այդ վերնախաւում՝ ոչ ոք, գիտէ։ Դրանով սկիզբ դրուեցաւ կուսակցութեան մի նորպատմութեան եւ սկըսան կոմունիստ վետերանների անողոք մաքրագործումները։

Բերիայի գրքոյկը, նոյն 1935ին թարգմանուեց բոլոր լեզուներով եւ որպէս դասագիրք, ուսուցման նիւթ դարձաւ բոլոր քաղ. խմբակների եւ կուս. կազմակերպութիւնների համար։

Եարոսլավսկու՝ «Համ. Կոմկուսի պատմութեան»գիրքը հռչակուեցաւ ապօրէն եւ վնասակար։ Յաջորդ Կոմկուսի պատմութիւնը, իր էջերում մեծ տեղ տուեց Բերիայի «յայտնութիւններին»։

Ահա այդ առեղծուածային թերթի յիսնամեակն է որ պիտի տօնուի ամբողջ Խ. Միութեան մէջ։ Բայց կուգայ ժամանակը, եւ պատմութիւնն իր արդար դատավճիռը կուտայ։

ԳԵՐՈՒՆԵԱՆ

Զուարճալի՜ք

— Ըսէ տեսնեմ տղաս այդ կերածիդ հայերէնը ի՞նչ է։

Ցակոբիկ լուռ մնաց, հօրը հարցումը այնքան ալ կարեւոր չէր որ ուշադրութիւնը չկեդրոնացնէր իր մաքարոնիի պնակին որուն վրայ հակած, պատառաքաղը ուղղահայեաց՝ ափին մէջ սեղմած, կը տնկէ կը հանէ մաքարոնիի կոյտին մէջ, ջանալով կարելի եղածին չափ շատ հատիկներ անցընել պատառաքաղին ծայրը։

Սակայն ըմբոստ հատիկները չեն հպատակիր իր կամքին, ետ, ետ կ'երթան եւ կը թողուն որ պատառաքաղը պնակին յատակին դպի, առանց, նոյնիսկ սկրտուք մը ստանալու իրենց լերկ մարմինին վրայ։

Ցակոբիկ կը ջղայնանայ։ Իր պզտիկ եսը վիրաւորուած կը զգայ տեսնելով իր անճարակութիւնը, բաղդատմամբ միւս սեղանակիցներուն, որոնք լեցուն պատառաքաղով պտուր պտուր կ'ուտեն առանց դժուարութեան։

Մեծերուն նայելով, պատառաքաղը բռնելու ձեւը կը փոխէ։ Բայց անօգուտ։ Քանի մը հատիկներ զօրս կը յաջողի պատառաքաղին վրայ առնել, մինչեւ բերանը հասնիլը կը թափին եւ կ'իյնան պնակին մէջ։

... Ո՛ւֆ ... մեռ ...

Հայրը.— Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ ըսիր։

— Հայրիկ, մեղայ ըսի։

Ցակոբիկ հինգ տարեկան է։ Ցանպատրաստից այս պատասխանը ափիբերան թողուց մեզ։ Իր պզտիկ բարկութիւնը մեզ կը զուարճացնէր։ Այտերուն կարմրութիւնը աւելի շեշտուեցաւ, աչքերուն փայլը աւելցաւ, նոյնիսկ թթուած դիմագիծը աւելի գեղեցկացուց զինքը։

Մենք պիտի փափաքէինք Ցակոբիկը միշտ բարկացած վիճակի մէջ տեսնել, աւելի շատ սիրելու համար զինքը։

Հայրը զաւակ կրթելու ինքնատիպ կերպ մը ունի,— «Պէտք չէ տղոց երես տալ»։ Աս է իր մանկավարժական սկզբունքը։

Որով իր զաւկին առեղծուած ուրախ մթնոլորտը ոչ մէկ կերպով անդրադարձում ունեցաւ իր դէմքին վրայ։ Ան միշտ խոժոռ է։ Խստապահանջ հօր մը դիրքին մէջ մնալ կ'ուզէ։ Փոխանակ կարեկցութեամբ մօտենալու իր զաւկին, աւելի նեղը ձգեց զայն, կրկին ընելով սկզբնական հարցումը, աւելի խստութեամբ։

— Ըսէ տեսնեմ, այդ կերածիդ հայերէնը ի՞նչ է։

Ցակոբիկ փղձկեցաւ, զգաց որ հայրը անողոք էր իրեն հանդէպ, արտասանել տալ կ'ուզէ բառ մը զոր նոյն իսկ հանդարտ վիճակի մէջ չի կրնար արտասանել ։

Մայրը խոկոյն ցատկեց տեղէն, համբուրեց եւ շոյեց մինչեւ որ հանդարտեցաւ։ Վերջը մաքառօ-նիները պզտիկ պզտիկ ջարդեց դգալ մըն ալ տը-ւաւ ձեռքը։ Ցակոբիկ սկսաւ ուտել ։

Հայրը իր տղուն հայագիտութիւնը փորձի են-թարկել կ'ուզէր իմ ներկայութեանս։ Ուրեմն նո-րէն միեւնոյն յանկերգը ։

— Ըսէ տեսնեմ տղաս, այդ կերածիդ հայե-րէնը ի՞նչ է ։

— Եր, եր, եր, եր ։

Հայրը.— Երկայն - ա - կլոր - ա - խմոր - ա - կլոր - ա - ծակ։

Այնպիսի լուրջ կերպարանք մը առաւ արտա-սանած ժամանակ որ գիտցածը ճիշդ ըլլալուն մա-սին ոչ մէկ կասկած ունէր։

Ցակոբիկ լեցուն դգալը բերանը տանելով մէկ-տեղ աչքերը վեր՝ ինծի նայեցաւ։ Կարծես ըսել կ'ուզէր թէ իրապէս հայերէնի մէջ այդպիսի տա-րօրինակ բառ մը կա՞յ։Ես մինչեւ այդ վայրկեանը լուռ կը մնայի, բայց այս անգամ չէզոքութիւնը խզելով ըսի ․

— Մարդ Աստուծոյ՝ տղուդ մարդավարի բան մը չսորվեցնե՞ս ։

— (Բարկանալով).— Եղբայր առտու, իրի-կուն, թերթերու մէջ, բեմերէն կը պոռան կը կան-չեն, տղոցը հայերէն սորվեցուցէք, դուն ըսէ տեսնեմ մաքարոնիին հայերէնը ի՞նչ է ։

Այս բարդ բառը, թէեւ արտառոց, հեղինակը վարպետօրէն շինած է զայն, մէջը մտցնելով այն բոլոր տարրերը որոնք մաքառօնիին յատկանիշը կազմեն։ Երկայն, կլոր, խմորէ շինուած, մէջը ծակ, ծակն ալ կլոր։ Այնպէս որ կեանքին մէջ մա-քառօնի չտեսած մարդ մը միայն այս բարդ բառը գիտնալով կրնայ իր երեւակայութեան մէջ պատ-կերացնել մաքառօնիին կատարեալ ձեւը ։

Առենօք Սկիւտարի մեր գիշերօթիկ դպրոցին մէջ այս անունով կ'ողջունէինք համեստունակ մաքառօնիին երեւումը ճաշասեղանին վրայ։ Դպ-րոցին տնօրէնը, ծանօթ Թրքաքան «տարիկա ամէ-նէն սննդարար ուտելիքն է», կ'ըսէր ։ Սակայն տնտեսագիտութեան դասին մէջ յաջողակ աշա-կերտները տարբեր կերպով կը մեկնէին անոր չատ յաճախ հրամցուելուն պատճառը ։

Մրցում մը.— Գտէք մաքառօնիին հայերէնը։

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ԽՄԲ.— Պայման չէ անպատճառ հայացնել այս կամ այն ազգին յատուկ ուտելիքները, ինչ-պէս օտարները ալ չեն գիտերմերպատուականն մա-ծունը եւ ճօղուըտ կ'ըսեն։ Ունինք բառ մը «մա-քառօնի»ի համար — գզման ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը բացառիկ ժողով մը գումարելով, որոշեց շարունակել պայ-քարը՝ դպրոցական օրէնքին դէմ որ նպաստ կը տրամադրէ կրօնական վարժարաններուն։ Այս հի-ման վրայ պիտի պայքարին նահանգային ընտրու-թեանց առթիւ որոնք տեղի պիտի ունենան Հոկտ. 7ին եւ 14ին, 1660 խորհրդականներ ընտրելու հա-մար ։

Թրքապատում

«ԽՈՒՄԲ ԽՈՒՄԲ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ»

Մասնակի ընտրութիւններէն առաջ, որ տեղի ունեցան կիրակի օր, Թուրքիոյ վարչապետը, Ատ-նան Մենտէրէս բուռն ճառ մը խօսեցաւ Հալքի վարիչներուն, եւ մանաւանդ Իսմէթ Ինէօնիւի դէմ։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.

Ինէօնիւ կը ջանայ նսեմացնել կառավարու-թիւնը եւ այնպէս մը ցոյց տալ թէ մենք կը գոր-ծենք առանց տեղեկութիւն տալու Ազգ. Ժողովին եւ առանց անոր որոշումներուն ենթարկուելու ։ Այն Ինէօնիւն, որ իր ամբողջ քաղաքական կեանքի ընթացքին Ազգ. Ժողովը շահագործեց իր կամա-յական անձնական գործերուն եւ որոշումներուն համար եւ միշտ արհամարհեց զայն, հիմա ելեր է Ազգ. Ժողովի պաշտպան կանգնիլ։ Բախտին տարօրինակ հեգնութեան նայեցէք ։

Ինէօնիւ ինչպէ՞ս կը մոռնայ որ իր օրով հայ-րենակիցներ խումբ խումբ գնդակահարուեցան ա-ռանց հարցաքննուելու կամ դատուելու, իր ընդ-դիմադիրները դատարաններու մէջ խոշտանգուե-ցան առանց պատճառի, մեր կուսակցութեան դէմ անհամար նախատինքներ եղան, մեր ընկերները բանտերը քաշկռտուեցան։ Ի՞նչպէս եւ ի՞նչ երե-սով հիմա կը ճառէ կողմնակալութեան, ճնշումի կեղեքումներու մասին։ Ի՞նչպէս առանց փաստի այսպիսի վերագրումներ կ'ընէ մեզի դէմ, երբ ու-նի քաղաքական մեղապարտ անցեալ մը, հայրե-նակիցներու ազատութեան տեսակէտով։ Քանի որ անզօր է որեւէ փաստ յիշելու, ուրեմն զրպարտիչ մըն է։ Իրենք են որ ամէն օր ժողովուրդը կը գրգռեն եւ կը թունաւորեն, սուտեր գլորելով թերթերու եւ գործակալութեանց միջոցաւ։ Ալ զզուեցանք զանոնք հերքելէ ։

Իսմէթ Ինէօնիւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ներկայացուցիչը հանդիսացաւ մենատիրական վարչաձեւի մը, Դեմոկ. մուխթար մը պաշտօնանկ ընելու համար հինգ անգամ ընտրութեան հրաման տուաւ, հեգնեց հայրենակիցներու քուէն եւ 1946ի երեսփ. ընտրութեանց մէջ քաղաքական ծանօթ կեղծարարութիւնը կազմակերպողներու ղեկավա-րը եղաւ, առանց Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելու, չորս տարի շարունակ բռնագրաւեց նախագահի աթոռը։ Եւ երբ հիմա մեր դէմ կ'ելլէ իբր պաշտպան ընտրական կամ քաղաքական ա-զատութեան, հսկայ հակասութեան մը մէջ կ'իյ-նայ։ Ինք բնաւ չհաւատաց Թուրք ազգին, եւ ով որ իրմէ զատ տարբեր մարդու համակրութիւն ցոյց տուաւ, Ինէօնիւի կողմէ ․․․ ․․․ մըն էր։ Իր անձը, անցեալը, քաղաքականութիւնը եւ վարչաձեւը ծանօթ են բոլորին, հետեւաբար չի կրնար խօսիլ Թուրք ազգին ընտրական կամքին վրայ ։

Էրզրում, 10 Սեպտ.— Կիւմիւշհանէի Պայ-պուրթ գաւառին մէջ կուսակցութեանց կազմակեր-պած միթինկները փոթորկալից եղան։ Դեմոկ-րատները անընդհատ Հալքը կ'որակեն Մոսկուայի ծախուած մարդիկ։ Ասոր վրայ քաղաքապետ Նէ-ճաթի Ալփ «անկցին այսպէս խօսողները», բացա-գանչեց։ Դեմոկրատ Զէքի Գաչար «անկցի ձեր պետը»ով պատասխանեց. Զէքին լռեցնելու փորձ ըրին եւ իրարանցում մը սկսաւ։ Ոստիկանութիւ-նը եկաւ եւ ի վերջոյ քաղաքապետը դատարան յանձնուեցաւ, կռիւի մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ եւ տեղ տեղ ընդհարումներ եղան, Դեմոկրատ թեկ-նածու Ահմէտ Քէմալ Վարընճա բուռն ճառ մը խօ-սեցաւ ու ըսաւ ․

— Եթէ Հալքը գործի գլուխ ըլլար, Քորէա զինուոր չէր ղրկեր, որովհետեւ Ռուսերուն դէմ յանդիման կուելէ կը վախնան։ Աստուած Դե-մոկրատները բերաւ ազգին գլուխը, որպէսզի ա-նիկա փրկուի սատանային պատուհասներէն ։

Ուրիշ ճառախօս մըն ալ նոյն նիւթին անդրա-դառնալով ըսաւ ։ — Հալքի մէկ երեսփոխանը Քորէայի մէջ մեռնող զինուորը նահատակ չի նը-կատեր. ընկերներ, այս մարդը Մոսկուայի բեր-նով կը խօսի. անոր մահմետականութենէն ալ կը կասկածիմ։ Աստուծոյ անէծքը վրան։ Իսկ Հազգը Մահիր կտրուկ եւ պատկերալից յայտարարութիւն մը ըրաւ ․

— Եթէ կ'ուզէք անհատներու անունով Անգա-րայի մէջ շինել ափարթըմաններ, խաներ, շուկա-ներ, թաղամասեր, ձեր քուէն Հալքին տուէք, իսկ եթէ ձեր գաւառին համար կ'ուզէք ջուր, ելեկ-տրականութիւն, դպրոց եւ շինարարութիւն, մեզի տուէք ։

Դեմոկրատ Ճէվտէթ Պայպորտ յայտարարեց.

— Հալքի օրերուն այս երկիրը ինչեր չտեսաւ. զինով ներքին գործոց նախարար մը եկաւ, «Թիւր-պէ»ները քանդել տուաւ եւ մեր կրօնական գործե-րուն միջամտեց եւ մտաւ Աստուծոյ եւ մեր միջեւ։ Անոնց քուէ մի տաք ։

ՀԱՅԵՐԸ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Ղալաթիոյ (Պոլիս) Թաղ. խորհուրդի անդամ-ներէն Պ. Վահրամ Պալթայեան վերջերս Իսքէն-տէրուն հանդիպած ըլլալով, հետեւեալ տեղեկու-թիւնները հաղորդած է «Ժամանակ»ի (12 Սեպ-տեմբեր).—

Տեղւոյն եկեղեցին պարպուելով յանձնուեր է համայնքին եւ Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Հա-ճի Լեւոն ու ատենադպիր Պ. Հրանտ անձամբ կը հսկեն անհրաժեշտ հիմնական նորոգութեանց ։ Վերնատունը քակելով, առաստաղները պիտի նո-րոգուին, իսկ այս շաբթու նոր խորան մը պիտի շինուի։ Թաղ. Խորհուրդին տրամադրուած է նաեւ եկեղեցւոյ քովի ազգապատկան գետինը, որուն վրայ վաճառատան շէնք մը շինած են իսկոյն, որ տարեկան 1800 ոսկի պիտի ապահովէ իրենց։ Խանութին շինութեան ծախսուած է 4500 ոսկիի ․․․ գումար մը։ Թաղ. Խորհուրդը այժմ 3—4000 ոսկի ունի տրամադրելի, եկեղեցւոյ հիմնական նորոգութեան համար։ Շէնքը ամբողջութեամբ ներանելի պիտի ըլլայ։ Պատրաստ գումարը ան-բաւական ըլլալուն, Թաղ. Խորհուրդը կը յուսայ հանգանակութեամբ ու նուէրներով բացը գոցել։ Նորոգութիւնները լրանալուն պէս Իսկէնտէրուն պիտի հրաւիրուի Վաքըֆ գիւղի քահանան, որ տեղւոյն վրայ պիտի ճշդէ թէ ինչ գոյքեր եւ սպասներ անհրաժեշտ են եկեղեցիին համար։ Այս մասին յատոյ դիմում պիտի կատարուի Պատրիար-քարան, նոյն ատեն խնդրելով Ս. Պատրիարքէն, որպէս զի Տաճարին օծման համար եպիսկոպոս մը ղրկէ, գոհացում տալով հաւատացեալ ժողո-վուրդին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մինչեւ իսկ նայում էի ժամացոյցին, թէեւ ինձ համար միեւնոյն էր թէ ժամը քանիսն է։ Ան-սահման ցանկութիւն ունէի քնել տաքուկվերմակի տակ։ Երկրորդ գիշերն էր, որ առանց ապաստա-նի էի ու քանի այդպիսի գիշերներ ունէի առաջս յառաջիկային։

Մէկուկէս ժամ մնացի այդտեղ ։ Մարմինս տաքացաւ, յիշեցի, որ այսօր կարող էր նամակ եկած լինել «Թիւչէ» Առեւտրական Տան կողմից ։ Գնացի փողոց St. André des Arts, իմ պանդոկս ։ Պանդոկի տիրուհին, առանց ուշադրութիւն դար-ձնելու իմ արտաքինի վրայ, երեւի ոչինչ կարող էր նրան զարմացնել, տուաւ ինձ երկու նամակ։ Ցնծացի ուրախութիւնից, սակայն կարճ տեւեց. յուսախաբութիւնը կատարեալ էր։ Նամակներից մէկը գրել էր Իշխան Բ., միւսը մայրս՝ Ռուսաս-տանից ։

Շնորհակալութիւնս յայտնելով իջայ փողոց, դողդղալով բացի մայրիկիս նամակը։ Պարզ, ան-պաճոյճ խօսքեր։ Նա չի գիտեր, որ ես, իր զա-ւակը սովի ճիրաններում եմ։

Գրում էր իր թշուառութեան մասին, սակայն փափկանկատութեամբ, որպէսզի չտխրեցնէ զիս ։ Օգնութիւն խնդրում էր։ Իր խնդրանքի մէջ իսկ հեզ էր ։

— «Սիրելի զաւակս, գրում էր, ուղարկիր ինչ որ կարող ես եւ ինչքան որ կարող ես։ Հաւա-տա, որ միայն մէկ ձեռք փոխնորդ ունիմ եւ այն էլ ես, քո մայրը։ Ցիշում ես ինչքան լեցուն էր իր տունը։ Սակայն եթէ չես կարող, մի վշտա-նար, դու եղիր առողջ, քեզ նայիր, իսկ ես մի կերպ... մի կերպ կ'ապրիմ։ Համբերիր եւ մի յուսահատիր, — յուսահատութիւնը մահացու մեղք է»։

Շարունակութեան մէջ յայտնում էր, թէ եղ-բայրս ողջ է եւ ցանկանում է Փարիզ գալ, խնդ-րում է նախօրօք պատրաստել որեւէ աշխատանք իրեն համար։

Օհ, անուշիկ մայրիկս, սովորեցուր ինձ, թէ ինչպէս կարողանամ սրտապնդել ինձ, որտեղից ստանամ ուժ, կորով։ Գիտես արդեօ՞ք թէ ես գի-շերելու տեղ չունեմ, անօթի եմ եւ հիւանդ։

Մայրիկ ջան, դու երբեք այդ բանին չես հա-ւատայ եւ կարծում ես որ եթէ ապրում եմ Փարի-զում, ուրեմն լաւ եմ ապրում։ Ինչ վերաբերում է եղբօրս, թող հանդիստ նստի իր տեղը, այստեղ նա ոչինչ ունի անելիք, բացի սայլակով ածուխ կրելուց, կամ օթոյի կառավար լինելուց, իսկ դրա համար Փարիզ գալ չարժի։ Մնացէք ձեր տները այնտեղ... տունը... Դուք չգիտէք, ինչ-քան երջանիկ էք այնտեղացիներդ... Ես թափա-ռում եմ փողոցում, դողալով, ծնօտս կպկպացնե-լով, վերյիշում մեր երջանիկ ընտանիքը։ Հիմա նա ցրուած է, թափառական ...

Ցիշողութիւնները մեր տան մասին որոշ թե-թեւութիւն տուին ինձ, իսկ մայրիկիս «մի վհա-տիր»ը՝ յոյս ապրելու ։

Ցիշեցի միւս նամակը։ Նախօրօք գիտէի, որ յիշեցնում է Իշխան Բ. իր ստանալիքի մասին ։ Նա այպանում էր, որ դադարեցրել եմ այցելու-թիւններս իրենց, երեւի չնչին պարտքի համար, խնդրում է երբեք չյիշել այդ մասին եւ հրաւի-րում է շաբաթ երեկոյ անցնիլ իրենց միասին ընթ-րելու։ Պիտի լինին ուրիշ հիւրեր եւ ենթադրում է, որ ժամանակը տխուր պիտի չլինի ինձ համար։

Օհ, խեղճ իմ իշխան, ինչքան ուշացել ես, պէտք չունիմ քո ճաշին եւ հիւրերի, ո՜ նրանք կը պժգան ինձանից տեսնելով իմ տեսքը։ Այո, առաջ ես կարողանում էի զուարթ լինել, այո, բայց հիմա ... Բայց շաբաթը արդէն անցել է... Պէտք էր առաջ հրաւիրել, իշխան իսկ հիմա... Օ՜հ հի-մա, ես իմ մօր «մի վհատիր»ը ունիմ։

«Չկայ այնպիսի վիճակ, որից անկարելի լինի դուրս չգալ»։Որի՞ համար են յօրինուած այս խօսքերը, երեւի ինձ համար։ Անշուշտ որեւէ ելք պիտի լինի, Փարիզում դեռ մարդ չի մեռել քաղ-ցից, թերեւս միայն ձմեռը, ապաստանարանչունե-ցող ծերունները, այն էլ ոչ քաղցից, այլ ցուր-տից, առուած կամուրջների տակ ։

Ես ծերուկ չեմ եւ հիմա ձմեռ էլ չէ։ Այդ Ռուսաստանում էր, որ անօթութիւնից մայրերը ամբողջ աշխարհի առջեւ ուտում էին իրենց երե-խաներին, իսկ այստեղ անկարելի է, այստեղ թոյլ չեն տայ ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

«Բոլոր Անգլիացիները դուրս»

ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Իրանեան քարիւղի վարչութիւնը ազդարարեց Ապատան մնացած Անգլիացիներուն թէ պիտի ճամբուին ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտ. 7, քանի որ յոյս չկայ նոր բանակցութեանց: Իրանի վարչապետը ինք ուղղակի Անգլիոյ պիտի ղրկէ վերջնագիրը, եւ դեսպանին միջոցաւ: Եթէ Անգլիա օգտակար առաջարկներ չընէ բանակցութիւնները վերսկսելու համար, եա պիտի առնուի 350 անգլիացի պաշտօնեաներու բնակութեան արտօնագիրը:

Գարսիկները արդէն գործի ձեռնարկած են, նաւթահորերը բանեցնելու համար:

✕ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կարգ մը կարեւոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Գշ. օր: Ձերբակալուած են գնդ. Մոհթատի, որ փոխ-նախարար էր նախկին դահլիճին մէջ, զօր. Բաղայ, ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչը: Ձերբակալման հրամանագիր հանուած է աշխատանքի նախորդ նախարարին՝ Փարվիզ Խոնարի դէմ, որ կը փնտռուի իբրեւ դաւաճան: Կը փընտռուին նաեւ քանի մը երեսփոխաններ: Եւ կանչուած է Ատրպատականի նահանգապետը՝ Տոքթ. Իչհայալ:

Թէհրանի թերթերը կը գրեն թէ դահլիճին մէջ ալ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին: Հրաժարած է ելմտական նախարարը, Վարեստի, որ քարիւղի ազգայնացման համաձայն ըլլալով հանդերձ, վնասակար կը գտնէ ծայրայեղ միջոցները:

Իրանի կառավարութիւնը հետզհետէ կը ծանրացնէ իր ճնշումը Իրանի Դրամատան վրայ որ բրիտանական երկրորդ կարեւոր ձեռնարկն է Իրանի մէջ, քարիւղի ընկերութենէն վերջ: Վարչապետը ջնջեց այն բոլոր հրամանագիրները որոնց շնորհիւ կը գործէ դրամատունը: Միեւնոյն ատեն պատուիրեց ելմտական նախարարին՝ եա առնել բոլոր կառավարական հաշիւները նոյն դրամատան հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ, Նազարէթ Ատուրեան (12 տարեկան) եւ Կարպիս Տ. Կորիւնեան (9 տարեկան), ահռելի արկածի մը զոհ գացին Հալէպի մէջ, Սեպտ. 13ին: Ձախէն աւելի լեցուած բառնակառք մը պայթեցաւ եւ կառքին երկաթէ մասերը, օդին ճնշումէն, զօրաւոր թափով մը բախեցան երկու պատանիներուն գլուխներուն, ծանրօրէն վիրաւորելով զանոնք: Երկու վիրաւորները անմիջապէս փոխադրուեցան Ալթունեան հիւանդանոցը, ուր, հազիւ հասած, Կարապետ Տ. Կորիւնեան աւանդեց իր հոգին: Երկրորդը անմիջապէս ենթարկուեցաւ ծանր գործողութեան մը, ծանր վիճակի մէջ:

✕ Դամասկոս — Հալէպ ճամբուն վրայ, ինքնաշարժի ծանր արկածի մը զոհ գացած է Նաեթիլիփ Մոմճեան անուն Մարաշցի հայ շարժավար մը: Մահը եղած է վայրկենական:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ իրենց երկիրն ալ դժբախտ Քորէայի վիճակին պիտի մատնուի, եթէ Գերմանները հեռու մնան արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութենէն: «Խ. Միութիւնը տաք պատերազմ պիտի չսկսի, խափանելու համար Գերմանիոյ միացումը արեւմտեան ճակատին: Ան կ'ուզէ տեւական հանդամանք տալ Գերմանիոյ ներկայ վիճակին»: Այսպէս մերժած կ'ըլլայ արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին կոչը:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի յանձնախումբին դաշնակից եւ համայնավար անդամները հաւանեցան կցորդ սպաներ ղրկել, որպէսզի ելք մը գտնեն, բանակցութիւնները վերսկսելու համար:

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան Ա. եւ Բ. խումբերը կը մրցին C. F. Bretigny դէմ, L'Hay les Rosesի դաշտին վրայ (Իտալացիներու նախկին դաշտ): Այս կիրակի 23 Սեպտ. պահեստի (Բ.) ժամը 2ին, իսկ Ա. խումբերը 3.30ին:

Կը խնդրուի Փարիզի եւ արուարձաններու մարզասէր հասարակութենէն քաջալերել մեր մարզիկները իրենց ներկայութեամբ:

Հաղորդակցութիւն.— Porte d'Italieէն առնել 186 օթօպիւս եւ իջնել վերջաւորութեան:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ իր կայանի մանուկները կը վերադառնան այսօր, հինգշաբթի եւ Փարիզի Ժան Կուժոնի եկեղեցին կ'ըլլան ժամը 3ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի քով աշխատելու համար աշակերտուհի մը կամ աշկերտ մը:

Դիմել Պ. Մանուկեանի 40 rue Condorcet, Paris (9): Հեռաձայն Tru. 65-47:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21ԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին:

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Բանաստեղծէն ընտիր կտորներ կ'արտասանեն տիկիններ՝ Ն. Քիպրիթճեան եւ Արմ. Բաղսեան:

29 Սեպտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21ին, Պոմոնի դպրոցի սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դիրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է ՍԵՊՏ. 30Ի ԿԻՐԱԿԻՆ:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ահարոն Քորթօշեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Քորթօշեան, Տէր եւ Տիկին Ն. եւ Հ. Կօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Կ. եւ Վ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ն. եւ Ա. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. եւ Ա. Գափոյեան, իրենց մօրը եւ զօքանչին եւ քեռկնոջ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ՔՕՐԹՕՇԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի 23 Սեպտ. կիրակի առաւօտ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, 69 Louis Blanc, Lyon: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Վալպարէյի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի հոկտ. 1ին նոր պայմաններով: Արձանագրութեան համար ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Պ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆի, ամէն իրիկուն ժամը 5—7: Կը պաշտօնավարէ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տարօնեան եղբայրները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն, Պ. ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ, իր բոլոր ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի, 2000 Ֆր. Փարիզի Աղքատախնամին:

Խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնեն նաեւ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆի մահուան առթիւ, Այրի Տիկ. Անժէլ Մոզեանի, իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն եւ, այս առթիւ, նոյնպէս կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆրանք Աղքատախնամի ծերանոցին:

✕ Ընկեր Յովհաննէս Թորոսեան փոխան ծաղկեպսակի Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ Այնճարի դպրոցին:

Պ. Յարութիւն Խաչերեան նոյնպէս 1000 Ֆր. Այնճարի դպրոցին, նոյն առիթով:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ժողովը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները ժամը ճիշդ 8ին:

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 24ին, ժամը 21ին, դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները:

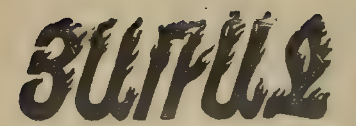
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթ.ի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Chope du Nord: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Ensisheim Ս. Մով.— Վճարած էք մինչեւ 951 Նոյեմբեր 12: Վեցամսեայի տարբերութիւնը 300 ֆրանք է:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 21 Septembre 1951 Ուրբաթ 21 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6565-Նոր շրջան թիւ 1976

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՄԲ

Սեպտեմբեր 12ին խորհրդաժողով մը հրաւիրուած էր Երեւանի մէջ,— «Հայաստանի խաղաղութեան կողմնակիցների կոնֆերանսը», ինչպէս կ'ըսէր պաշտօնական հրաւէրը :

Անշուշտ միայն Հայաստանի յատուկ չէին այս ժողովները, այլ ծրագրուած՝ ամբողջ Խ. Միութեան համար, համաձայն «խաղաղութեան պաշտպանութեան սովետ. կոմիտէի որոշումներուն»:

Ամփոփուելով մեր հայրենիքին վրայ, ըսենք թէ շատոնց սկսած էին նախապատրաստական աշխատանքները, կարելի եղածին չափ հանդիսաւոր եւ պատկառելի հանգամանք մը տալու համար այս ցոյցին :

Կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահը, ծանօթ ակադեմական Վիքթոր Համբարձումեան, այս առթիւ հեռագիրներ ուղղած էր նաեւ արբանեակ երկիրներու «պրոգրեսիվ» կազմակերպութեանց :

Ժողովէն շաբաթներ առաջ, Երեւանի անթելը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր նախապատրաստական աշխատանքներու մասին: Կը նկարագրէր պատուիրակներու ընտրութիւնը, ժողովներու մէջ խօսուած ճառերը եւայլն :

Ցուցահանդէս մըն ալ բացուած էր Արղնիի շրջանին մէջ, հետեւեալ նշանաբանով.— «խաղաղութիւն ամբողջ աշխարհի մէջ» :

Անթելը կ'ըսէր թէ ցուցահանդէսին մէջ կ'երեւային շատ մը նշանատախտակներ եւ նկարներ, պատկերացնելու համար «սովետական մարդոց» խաղաղասիրական պայքարը: Թէ քով քովի դրուած էին Ֆրանսացի գիտնական Ժոլիօ-Քիւրիի, Քէնթրպըրիի աւագերէցին եւ Թուրք բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի նկարները :

Մնացեալը կը լրացնէին ճառերը — մէկը միւսէն կրակոտ: Բոլորն ալ ուղղուած՝ «պատերազմի հրձիգներուն դէմ»:

Անհրաժեշտ չէ մանրամասնութեանց մէջ մտնել, ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար այս կարգի ցոյցերու մասին:

Ազդանշան մըն է այս, որ կը գործադրուի ամէն տեղ, միեւնոյն հրահանգներուն միջոցաւ :

«Խաղաղութիւն, խաղաղութիւն» կ'աղաղակեն ամէն տեղ, բանաձեւեր քուէարկելով եւ ստորագրութիւններ հաւաքելով :

Արդէն իսկ լեռնակուտակ հանրագրութիւններ կազմուած են ամէն տեղ, միեւնոյն բովանդակութեամբ: Շարժման մէջ դրուած են այլազան հոսանքներ, յառաջդիմականներէն մինչեւ կղերականները :

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ անցած է այս շարժումին գլուխը, եւ պարբերաբար կոչեր կ'ուղղէ, հետեւողութեամբ Խ. Միութեան միւս հոգեւոր պետերուն :

Ո՛րքան յառաջ գացած է խաղաղութեան դատը, այս դղրդագին իրարանցումին մէջ: Յառա՞ջ գացած, թէ աւելի թուլցած, վտանգուած է :

Հարցումին պատասխանը կրնաք փնտռել-գտնել առանց մեծ դժուարութեան :

Քանի կը սաստկանան «խաղաղասիրական» ցոյցերը, այնքան կը թանձրանայ կասկածամտութեան, փոխադարձ անվստահութեան մթնոլորտը:

Երբեք այնքան ահաւոր անջրպետ մը բացուած չէր բոլշեւիկեան աշխարհամասին եւ աշխարհի մնացեալ մասին միջեւ :

Հորիզոնը այնքան ամպոտած է որ, մարդիկ խաղաղութեան կոչերէն անգամ կը վախնան :

Իւրաքանչիւր երկիր ինքնապաշտպանութեան միջոցներ կը մտածէ, նեցուկներ եւ աջակիցներ կը փնտռէ :

Եւ զինարշաւն է որ յառաջ կ'երթայ սրընթաց, հեգնելով խաղաղութեան աղաւնիները: Հրապարակային վերազինում՝ աստին, յարաճուն պատրաստութիւն՝ անդին, քար լռութեամբ :

Խաղաղութեան կոչերէն շատ աւելի բարձր կը հնչեն ատելութեան դասերը, որոնք մասնագիտութեան վերածուած են սովետական աշխարհին մէջ:

Ատելութիւն՝ ոչ միայն դասակարգային ըմբռնումով, այլ իբրեւ ընդհանուր նշանախօսք, անխնայ հալածելու, վարկաբեկելու, փոշիացնելու համար ոչ-բոլշեւիկը :

Նոյն ախտը չէ՞ր որ հայկական ջուրերն ալ պղտորեց, ազատ արտասահմանի մէջ, շնորհիւ դաս մը չուլորթներու :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՃԻՇԴ ՄԵԶԻ ՊԷՍ...

Գերման տարագիրներն ալ հա կը պահանջեն իրենց «արեւելեան նահանգները»:

Ճիշդ այնպէս ինչպէս մենք :

Անոնք ալ յուշագիրներ կը ներկայացնեն : Պայքար կը մղեն թերթերով: Ճառերով: Հրապարակային ժողովներով եւ բողոքներով :

Անոնք ալ դառնօրէն կը մեղադրեն Դաշնակիցները — մեր երէկուան եւ այսօրուան բարեկամները — դիտել տալով թէ մոռցած են իրենց դէմ գործուած անիրաւութիւնները :

Եթէ մենք մէկ միլիոն ենք իբրեւ տարագիրներ, անոնք 8 — 10 միլիոն կը հաշուեն իրենց թիւը :

Այդ համեմատութեամբ ալ ընկերակցութիւններ ունին — ըսէք՝ Հայր. Միութիւններ — միլիոնաւոր անդամներով: Կը հրատարակեն 181 թերթեր (մերինները հարիւրէն պակաս չեն):

Ու այժմ անճար ըլլալով — ինչպէս մենք — Գերմանիոյ արեւելեան նահանգներէն արտաքսուած տարագիրները կը պահանջեն, իբրեւ բարոյական գոհացում.—

1.— Արեւելեան նահանգներէն ներկայացուցիչներ ընդունիլ արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանի մէջ : (Այդ նահանգները բաժնուած են Խ. Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ, ինչպէս մեր հողերը՝ նոյն պետութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ):

2.— Արեւելեան գերման համալսարան մը հիմնել, իբրեւ խորհրդանշան :

3.— Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան մէջ պաշտօնատուն մը հաստատել «արեւելեան գործերու համար»:

Ի՞նչ տարբերութիւններ կան անոնց եւ մեր միջեւ.—

1.— Գերմանները կը բողոքեն «տարագիր» եւ «գաղթական» բառերուն դէմ: Կ'ուզեն կոչուիլ «արտաքսեալ», քանի որ բռնի արտաքսուեցան իրենց նահանգներէն եւ ապաստանեցան երկրին արեւմտեան շրջանները :

Մենք տեղահան եղանք, երկու ժամ անդին ջարդուելու համար: Իսկ մնացողները արտասահման փախան :

2.— Թերթերը կը գրեն թէ անոնք 700 կոչնակներ «փոխ առած են» արեւել. Գերմանիայէն եւ պիտի հնչեցնեն «մինչեւ որ կարենան կորուսեալ հայրենիքը վերադառնալ»: (Առաջին հաւաքական ղօղանջը այս շաբթու, Պերլինի արեւմտեան մասին մէջ):

Գերման «արտաքսեալները» գիտե՞ն որ իրենց հայրերն ու մեծ հայրերը հալեցուցին մեր ժամերուն եւ վանքերուն փառաւոր կոչնակները, Թուրքերուն հետ միասին, յամի շնորհաց...

Թերեւս քանի մը հատ ալ Պերլին կը գտնուին:

ՎԱՀԷ

ՓԱՐԻԶԻ 11.000 ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐԸ (շոֆէօր) գործադուլ հռչակեցին երէկ, հինգշաբթի, բողոքելով բժշկական քննութեան դէմ: Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը նկատելով որ արկածները յաճախադէպ կը դառնան, որոշած է պարբերաբար բժշկական քննութեան ենթարկել շարժավարները: Առջի օր 81 հոգի հրաւիրուած էին բայց 41 հոգի ներկայացան: Նոր կանոնագիրը կը տրամադրէ տասը տարին անգամ մը քննութեան ենթարկել 45էն վեր շարժավարները, իսկ հինգ տարին անգամ մը՝ աւելի տարէցները: Շարժավարները կը վախնան որ իրենց գործը կորսնցնեն այս քննութեանց հետեւանքով: Ոստիկանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 1948ին երբ 8500 արտօնուած շարժավարներ կային, 4089 արկածներ պատահեցան. իսկ 180.000 անհատական կառքեր պատճառ եղած են 45.085 արկածներու :

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ հետզհետէ կը ծանրանայ: Զորեքշաբթի օր միայն 664 խանութներ բաց էին, բայց շատ բան չունէին ծախելու համար: Մեծ մասը չուզեր միս գնել կեդրոնական սպանդանոցէն, այնպէս որ հազարաւոր տանտիրուհիներ չեն կրնար միս ճարել: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ 10 % զեղչով ալ բաւարար շահ կը մնայ մսավաճառներուն, քանի որ մեծաքանակի գիները իջած են: Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը վճռած է տեղի չտալ: Մսավաճառները Ազգ. ժողովին դիմած են: Ոստիկանութիւնը մասնաւոր խանութներ կը ցուցնէ տանտիրուհիներուն, որպէսզի առանց մսի չմնան :

Երեք խելացիներ կը փնտռուին

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ատլանտեան Խորհուրդը Դշ. օրուան նիստին մէջ որոշեց երեք խելացի, բանիմաց մարդիկ ճարել Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, որպէսզի 60 օրուան մէջ լուծեն հետեւեալ խնդիրը. — Ի՞նչպէս ընել որ արեւմտեան Եւրոպան չսնանկանայ, վերազինման ծախքերու ահռելի բեռին տակ :

Այս որոշումը տրուած է անոր համար որ, խորհրդաժողովը չէ կրցած գործնական ելք մը գտնել, զօր. Այզընհաուըրի պահանջին առթիւ : Ի՞նչպէս գոհացում տալ սպարապետին, փութացնել վերազինումը եւ զինուորագրութիւնը, առանց ելմտական տագնապ մը ստեղծելու. տագնապ մը որ արդէն կը սպառնայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ զինակից երկիրներու :

Կը կարծուի թէ երեք «խելացի»ներէն Մ. Նահանգներու թեկնածուն պիտի ըլլայ Պ. Հէրիմըն, նախագահ Թրումընի արտաքին գործերու խորհրդականը, որ Թէհրան գացած էր վերջերս, լուծելու համար անգլեւիրանեան վէճը: Անգլիոյ թեկնածուն կրնայ ըլլալ իր ելմտական նախարարը, իսկ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը՝ Ժան Մոնէ, քառամեայ ծրագրին հեղինակը :

Երեք թեկնածուները երբ ընտրուին, անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկեն, շարունակ ժողով գումարելով եւ խորհրդակցելով դիւանագէտներու, զինուորական վարիչներուն հետ :

✕ Կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ զօր. Այզընհաուըր թելադրած է երկու տարուան բարձրացնել զինուորութեան շրջանը, որպէսզի կարելի ըլլայ բաւարար ուժեր ճարել :

Այս առթիւ ճշդում մը տրուեցաւ, ըսելու համար թէ զօրավարը մեղադրանքներ չէ ուղղած, «յանցաւոր» սեպելով զինակից երկիրները եւ մասնաւորապէս Ֆրանսան :

✕ Չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացաւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընդունելութեան մասին: Կարգ թերթեր կը գրեն թէ ընդունուած է երկու երկիրներուն անդամակցութիւնը, Տանիմարքան ալ հաւանած ըլլալով: Այս յաջողութիւնը կը վերագրուի Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին, Պ. Էչիսընի, որ հետեւեալ տեսակէտը պարզած է,— Եթէ Յունաստան եւ Թուրքիա յարձակում կրեն, բոլոր արեւմտեան պետութիւնները փաստօրէն պատերազմի մէջ պիտի ըլլան, այդ երկու երկիրները անդամ ըլլան թէ ոչ: Բայց եթէ ընդունուին եւ Ատլանտեան պետութիւն մը յարձակում կրէ, Յունաստան եւ Թուրքիա կրնան պատերազմի չմտնել :

Նոյն օրուան նիստին մէջ, որոշուեցաւ Հռոմի մէջ քննել զինուորական խնդիրները, անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները ստանալով զօր. Այզընհաուըրէն: Մասնաւոր յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի Իտալիոյ դաշնագրի վերաքննութեան մասին: — Նորէն քննուեցաւ Միջերկրականի հրամանատարութեան խնդիրը, առանց վերջնական ելքի մը յանգելու :

Նոր ընտրութիւն Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ վարչապետը պաշտօնապէս հաստատեց թէ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին յառաջիկայ Հոկտեմբեր 25ին: Այս մասին արդէն խօսած էր Թագաւորին հետ, որուն առողջական վիճակը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ :

Պ. Էթլի հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ձայնասփիւռ ճառով մը.

— «18 ամիսէ ի վեր, կառավարութիւնը երկրին գործերը կը վարէ շատ փոքր մեծամասնութեամբ մը: Կը կարծեմ թէ ժամանակը եկած է ընտրողներէն խնդրելու որ նորոգեն իրենց վստահութիւնը կառավարութեան եւ բաւարար աջակցութիւն ընծայեն լուծելու կարեւոր խնդիրներ, ներքին թէ արտաքին» :

Երեսփ. ժողովին վերամուտը, որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 16ին, պիտի կատարուի 4ին: Ժողովը պիտի լուծուի Հոկտեմբեր 5ին: Նորընտիր խորհրդարանին բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 6ին :

Առաջին անգամ է որ վարչապետ մը անթելով կը հաղորդէ ընդհ. ընտրութեանց լուրը: Մինչեւ հիմա Թագաւորը կը կատարէր այս գործը :

Պ. Էթլի անձնական նամակներ ուղղեց կուսակցապետներուն, յայտնելով թէ Թագաւորը հաւանած է խորհրդարանին լուծման :

Պահպանողականները կը ցնծան արդէն, ջախջախիչ յաղթանակ մը նախատեսելով, գլխաւորութեամբ Չըրչիլի: Կը յուսան մինչեւ 100 քուէ աւելի շահիլ եւ իշխանութեան գլուխ անցնիլ, մանաւանդ որ պառակտում ծագած է աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ:

Ներկայ երեսփ. ժողովին մէջ ընկերվարականները ունին 316 անդամ, պահպանողականնե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ՚ԱՃԻ ՆՈՐ ԻՍՐԱՅԵԼԸ

ՕՐԸ ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԴ ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ.— ՀՐԵԱՆԵ-ՐՈՒ ԹԻՒԸ, 650.000 ԷՐ 1948ԻՆ, ԱՅԺՄ ԲԱՐՁՐԱՑԱԾ Է, 1.345.000Ի.— «ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՕՐԷՆՔ»ՈՎ, ԱՄԷՆ ՀՐԵԱՅ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ

Անցեալ շաբթու Լոնտոնի կարեւոր օրաթեր-թերթերէն մէկը բացառիկ թիւ մը հրատարակեց, նուիրուած Իսրայէլի: Թերթը կը պարունակէ բազմակողմանի տեղեկութիւններ նորակազմ Հրէաստանի մասին,— պատմական, աշխարհագրական, քաղաքական, զինուորական, տնտեսական եւայլն:

Այսօր կ'ամփոփենք ներգաղթի վերաբերեալ տեղեկութիւնները, որոնք այնքան հրահանգիչ դասեր կը պարունակեն:

Հրէական պետութեան հաստատումէն ի վեր (1948, Մայիս 14), Հրէական Գործակալութիւնը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ իրենց ճիգերը կեդրոնացուցած են զանգուածային ներգաղթին վրայ, մէջն ըլլալով հողագործական գաղութներու հաստատումը, մանուկներու խնամատարութիւնը եւայլն:

Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, պետութեան հաստատումէն մինչեւ 1951 Յունիս 638.597 հոգի մտած են Իսրայէլ, 25 առ հարիւրը օդի, մնացեալը ծովու ճամբով: (1918էն 1948 Պաղեստին գաղթած են 460.000 Հրեաներ):

Այս հայրենադարձներուն ճամբու ծախքը Հրէական Գործակալութեան վրայ է այս տարուան սկիզբէն ի վեր: Նորեկներուն 55 %ը հայրենիք վերադարձած են Արեւելքէն,— Իրաքէն՝ 107.000, Եմէնէն՝ 48.000, Մարոքէն, Ալժերիայէն եւ Թունուզէն՝ 39.000, Լիբիայէն 35.000, Թուրքիայէն՝ 33 հազար, Իրանէն 18.000 եւայլն:

Մնացեալ 45 առ հարիւրը գլխաւորաբար գացած են եւրոպական երկիրներէ, փոքր մաս մը՝ Հարաւ. եւ Հիւսիսային Ամերիկաներէն եւն. (Ռումանիայէն 105.000, Լեհաստանէն 103.000, Պուլկարիայէն 36.000, Չեխոսլովաքիայէն 18.000, Հունգարիայէն 14 հազար, Եուկոսլաւիայէն 7000 եւայլն): 1943ին Իսրայէլի հրեայ հասարակութեան մէջ արեւելեան համայնքները կը կազմէին 20 առ հարիւր, այժմ այս համեմատութիւնը բարձրացած է 35 առ հարիւրի:

Հրէական Գործակալութիւնը մասնաւոր պաշտօնատուն մը կը պահէ, նորեկները տեղաւորելու եւ խնամելու համար: Անմիջապէս որ անոնք ցամաք իջնեն շոգենաւէն կամ օդանաւէն, կը փոխադրէ ընդունելութեան կեդրոններ, ուր բժշկական քննութիւն կը կատարեն եւ դասերու կը բաժնեն, կը հոգան հոգեկան եւ նիւթական պահանջները, մինչեւ որ կարենան իրենք զիրենք պահել:

1950ի Յունուարին ներգաղթի 36 կայաններ կային 106.000 նորեկներով, որոնց ամբողջ հոգը կ'իյնար Հրէական Գործակալութեան վրայ:

Մօտ 145.000 նորեկներ այժմ կը բնակին 150 առժամեայ կեդրոններու մէջ որոնք հետզհետէ պիտի վերածուին հողագործական գիւղերու եւ աւաններու: Կազմակերպիչները կը գործեն համաձայն մասնաւոր ծրագրի մը, ժողովուրդը ցրուելու համար երկրին բոլոր մասերուն մէջ, զիւրացնելով ընդհանուր աճումն ու բարգաւաճումը: Աւելի քան 480.000 նորեկներ մնայուն բնակարաններ ստացած են, մեծ մասով հաստատուն շէնքեր, փոքր մաս մըն ալ փայտաշէն տուներ:

Իսրայէլի հրեայ բնակչութիւնը 650.000էն բարձրացած է 1.345.000ի: Ընդհանուր բնակչութեան թիւը կը հաշուեն երբ մէկուկէս միլիոն:

Պետութեան միջոցաւ հաստատուած են 277 երկրագործական գաղութներ, որոնք իրենց գոյութիւնը կը պարտին Սիոնական Միութեան 70 տարուան գործունէութեան: Պետութեան հաստատումէն մինչեւ 1950 Յունիս 30 Հրէական Գործակալութեան Տեղաւորման վարչութիւնը հաստատած է 258 նոր գաղութներ, 75ը հաւաքական դրութեամբ (քիպպուց), 182ը իբրեւ գիւղեր: Յունիսի վերջը 535 հողագործական գաղութներ կը հաշուէին Իսրայէլի մէջ:

Պետութեան ստեղծումէն ի վեր 120.000 հոգի նուիրուած են հողագործութեան: Ասոնց 110.000ը նորեկներ են: Նոյն ժամանակամիջոցին Հրեաներու կողմէ մշակուած տարածութիւնը 700.000 արտավարէն (տէօնիւմ) բարձրացած է 2.000.000ի:

Իսրայէլի համար ներգաղթը կողմնակի գործ մը չէ, այլ հիմնական դրութիւն: Առժամեայ կառավարութիւնը երբ Իսրայէլի անկախութիւնը կը հռչակէր 1948 Մայիս 14ին, իր առաջին գործը եղաւ ջնջել բրիտանական իշխանութեան 1939ի Սպիտակ Տետրակը, որ խստօրէն կը սահմանափակէր Հրեաներու ներգաղթը եւ հողերու գնումը: Նորաստեղծ պետութեան այս առաջին գործը կը խորհրդանշէր «Աքսորականներու համախմբում»ի սկզբունքը:

Աւելի վերջը, 1950 Յուլիս 5ին, քուէարկուեցաւ «Վերադարձի Օրէնքը», որով Իսրայէլ կ'ըսէր ամբողջ աշխարհի եւ մասնաւորապէս Հրեաներուն թէ ամէն Հրեայ իրաւունք ունի հայրենիք վերադառնալու:

Այսպէս էր որ, 1948 Մայիսի 650.000 հրեայ բնակչութիւնը կը կրկնապատկուէր 1950ի վերջը: Այժմ կ'աճի ամսական 30.000 համեմատութեամբ:

Նորեկներուն աւելի քան 50 %ը նախապէս վարժուած չեն այն արհեստներուն որոնք պիտի յառաջացնէին իրենց հայրենիքին մէջ: Որով պետութիւնը հարկադրուած է մեծ գումարներ տրամադրել:

Հակառակ բոլոր դժուարութեանց, կարելի եղած է նորեկներուն 45 %ը տեղաւորել գիւղական շրջաններու, աւելի քան 46 %ը՝ քաղաքներու մէջ:

Նորեկներուն 75 առ հարիւրը 40 տարեկանէն վար են. որով շուտ կը վարժուին նոր կեանքի պահանջներուն: Հարիւրին 27 %ը մանուկներ են, 14 տարեկանէն վար, իսկ հազիւ 5ուկէս առ հարիւրը 60էն վեր:

Միջին հաշուով օրական 1000 Հրեաներ կը մտնեն իրենց երկիրը: 1950ին որոշուեցաւ չսպասել մնայուն տուներու հաստատման, այլ նորեկները փոխադրել առժամեայ կայաններ (մաապարոթ), եւ գիւղեր հաստատել աստիճանաբար: Այս կայաններուն բնակիչները մեծ մասով ընտանիքներ են որոնց պետը կամ ուրիշ անդամները ֆիզիքապէս ի վիճակի են անմիջապէս աշխատանքի լծուելու:

Նորեկներու բնակութեան ծրագիրը կը նախատեսէ 450 քաղաքներ, գիւղեր եւ համայնքներ: Մէկ բնակարանի միջին ծախքն է 530 հրէական ոսկի (մէկ սենեակ, խոհանոց, բաղնիք եւն.): Նորեկը շատ փոքր գումար մը կը վճարէ. մնացեալը կը ճարեն կառավարութիւնը եւ Հրէական Գործակալութիւնը, հողագործական պիտոյքներով եւ դրամագլուխով մը:

Անգործներու թիւը 5 %ը չանցնիր: 1951—52ի ելմտացոյցին մէջ 10 միլիոն Իսրայէլեան ոսկի պիտի տրամադրուի, աշխատանք ճարելու համար (փոխ դրամ տալով եւն.): Թ.Ա.Թ.

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Լեզուական վրիպումներ

«Յառաջ»ի Վահէն «Ծուռն ու շիտակը» խորագրով պարբերաբար կը քննադատէ անհարազատ բառերն ու բացատրութիւնները, որոնք վնասակար որդերու պէս կը կրծեն ու կ'ապականեն հայերէնին դիմագիծը:

Օգոստոս 29ի թիւին մէջ, յօդուածագիրը կը կատարէ սրբագրութիւններ, որոնց համաձայն եմ, ինչպէս եւ ուրիշներ որոնց դէմ կ'առարկեմ: Օրինակ՝ խել մը բացատրութիւնը կը մերժէ, հաստատելով թէ Թուրքերէն «պիր խայլ» դարձուածքէն յառաջ կուգայ եւ անոր տեղ կ'առաջարկէ «շատ մը» բացատրութիւնը:

Իմ կարծիքով, «շատ մը»ն ալ թարգմանութիւնն է «պիր չօք»ի: Լաւագոյն է ըսել ստուարաթիւ, շատ ու շատ, կամ գրաբար «բազում», «բազմաթիւ» եւ կամ գտնել տարբեր խօսք մը:

Պէտք է խոստովանիլ որ թշնամիներու լեզուն շատ ազդած է հայերէնին վրայ, մինչ Թուրքերէն կոչուած բարբառը կը կազմէ հազիւ կէս կանգուն կերպաս մը որով կարելի չէ հագուստ մը շինել: Ծառնելով արաբերէնի եւ պարսկերէնի այդ լեզուն ստացած էր գործածելի վիճակ մը, զոր այսօր դարձեալ կը խաթարեն ազգամոլ եւ մոլեռանդ Թուրքեր:

Առէք ոեւէ աշխարհաբար գրութիւն, գիրք կամ թերթ ու պիտի գտնէք անպատճառ (առաւել կամ նուազ) այդ եպերելի ազդեցութիւնը: Չեմ խօսիր գրաբարին մասին, որովհետեւ այդ՝ վերջնապէս կարգադրուած, օրինագրուած եւ անձեռնմխելի լեզու մըն է, բարեբախտաբար, նման եւրոպական կատարելագործուած եւ հարուստ լեզուներու:

Գրաբարին մէկ մազին կարելի չէ դպչիլ, ինչպէս եւրոպական կատարեալ լեզուի մը: Մինչդեռ աշխարհաբարը, որ տակաւին զարգացման ընթացքի մէջ է եւ չէ ստացած իր վերջնական ձեւը, կը քաշկռտուի լքեալ զոյքի մը պէս, համաձայն գրողին քմահաճոյքին, կամ միջավայրին ազդեցութեան:

Գոյութիւն չունի, դժբախտաբար, հայկական կաճառ մը (académie) որ պետական հակակշիռով պարտադրէ լեզուական սահման եւ օրէնքներ:

Երկար ու բարդ գործ է մատնանշել եւ ուղղել աշխարհաբարի մէջ եղած անկանոն եւ անկարգութիւնները: Այդ հարցը պիտի պարտադրէր ստուար հատորի մը կազմութիւնը, որ ի լոյս ընծայուէր ոչ թէ անհատի մը այլ կարող եւ մասնագէտ յանձնախումբի մը կողմէ:

Այսօրինակ յօդուածներով կարելի է շեշտել միայն պատահաբար առնուած քանի մը երեւոյթներ:

Վերադառնալով «շատ մը» բացատրութեան, անոր քով կարելի է զետեղել նմանապէս «շատոնց» բառը, որ իր կարգին թարգմանութիւնն է «չօքտան»ի: Որչափ գիտեմ, ոչ մէկ եւրոպական լեզուի մէջ այս իմաստը չարտայայտուիր մէկ բառով: Ուրեմն, ինչո՞ւ խուսափիլ ըսելէ «շատ առտեն» է, կամ «երկար ժամանակէ ի վեր»: Ամէն պարագայի տակ, «շատոնց»ը կրնայ ընդունելի դառնալ, աւելի քան «շատ մը»էն:

Յաճախ կը լսենք կամ կը կարդանք.— «Ին-չուս պէտք»· թարգմանութիւն ուղղակի «պանմա նէ»էն: Պէտք է ըսել ոչ թէ «ինծի ի՞նչ» այլ «ինծի ի՞նչ հոգ կամ փոյթ» եւ կամ միայն «հոգս»: Դարեր առաջ հայութեան նախահայրերը, անտարակոյս գործածած են այս իմաստը եւ վստահաբար չեն ըսած «ինծի ի՞նչ»· բացատրութիւն մը որ թարգմանուելով եւրոպական լեզուի մը որեւէ իմաստ չարտայայտեր:

Դաս մը Հայերու վրայ տեսակ մը մարմաջ կը տիրէ Թուրքերէնը հայերէնի վերածելու: Այս կարգէն է, օրինակ. «հիմաճուղ» իմա «շիմտիլիք»: «Ծմինչք» իմա «էինչքի»: Փոխանակ «ըմպելի»: «Ամմա ըրիր» = իմաստէ զուրկ բացատրութիւն մը: «Բերանը աւրել», «խելքը գլուխը ժողվել», եւայլն:

Նախադասութեանց կազմութիւնն ալ շատեր կը չափեն Թուրքերէնի վրայ: Օրինակ.— Բարեկամս իր տունը չգտնելուս համար, շուտով վերադարձայ: Պէտք է ըսել: Շուտով վերադարձայ, որովհետեւ բարեկամս բացակայ էր: եւայլն:

Անտարակոյս, տկարը միշտ կը ներգործուի զօրաւորէն, բայց ասով միասին, կան Հայերու կողմէ գործածուած ձեւեր որոնց մէջ Թուրքերէնը ազդուած է հայերէնէն: Կ. Պոլսոյ մէջ, Թուրք գրագէտ մը կը հարցնէր ինծ, օր մը.— Ի՞նչ կը նշանակէ քաշքի: Պատասխանեցի թէ այդ թարգմանութիւնն է «քանի որ»ին:

Անցեալ օր, ընկերութեան մը մէջ, լուրջ պարոն մը խօսակցութեան ընթացքին գործածեց արտայայտութիւն մը զոր յանկարծակի, կամ վայրկենապէս (չըսելու համար մէկէն ի մէկ — պիրտէնպիրէ) չկրցայ հասկնալ: Տարբերութեան գացի … (փարքընիս կիթտիմ) այսինքն «հասկցայ, կռահեցի»:

Նոյն խառնիճաղանճ եւ ծիծաղելի պարագաները կը ներկայանան, երբ հայերէն ոմանք կը խօսին կամ կը գրեն եւրոպական լեզուներու կաղապարով:

Ուրիշ անպէտ ձեւ մը: Կարապետը եկաւ, գնաց: Պէտք է ըսել, Կարապետ եկաւ, գնաց: Լոնտոնը դեռ չպատասխանեց, ըսէք, Լոնտոն չպատասխանեց տակաւին: Ուրիշ խնդիր է ըսել. Կարապետը չտեսայ: Լոնտոնը չայցելեցի, եւայլն:

Քիչ շատ զարգացում ունեցող անձի մը համար դժուար չէ խուսափիլ այս վրիպումներէն:

Փրկագին.— քիչ մը ուշադրութիւն:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԽՄԲ.— Պիտի անդրադառնանք այս դիտողութեանց:

ԵՐԲ ԱՐՄԱՇԸ ԱՐՄԱՇ ԷՐ

Արտատպուած՝ պոլսական թերթի մը 1912 Սեպտ. 14ի թիւէն.—

Արմաշի եւ Ադափազարի միջեւ գտնուած մեծ կամուրջին շինութեանը համար Անատոլուի երկաթուղւոյ ընկերութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Հիւկնէն 20 ոսկի նուիրած էր: Նոյն կամուրջը շինուեցաւ եւ բացման հանդէսը կատարուեցաւ փոխվանահօր նախագահութեամբ եւ նուիրատուին անունով կոչուեցաւ Պ. Հիւկնէնի կամուրջ:

Որոշուած է որ Խաչվերացի տօնական հանդէսները վանքին մէջ Ամեն. Եղիշէ Դուրեան Սրբազանին նախագահութեամբ կատարուին եւ խնամակալութեան անդամները ամբողջովին ներկայ ըլլան: Ուխտաւորներու հանգստութեան եւ Իզմիթի ու Ադափազարի ճամբաներու ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առնուած են, Ամէն օր չորս շոգենաւեր Պոլիսէն Իզմիթ եւ ուրիշ չորս շոգենաւեր ալ Իզմիթէն Պոլիս կ'երթեւեկեն: Տոմսակին գինն է մէկ անձի համար քառասուն փարա: Սամսոնէն, Տրապիզոնէն Դիարբեքիրէն ղրկուած երեք լաւ ընծայացուներ բաւական ուսում առնելէ յետոյ Ադափազար ղրկուեցան: Նիկոմիդիոյ Առաջնորդն ալ տեղւոյն եկեղեցիին մէջ քահանայ ձեռնադրեց զանոնք եւ կոչեց Տ. Յակոբ, Տ. Շմաւոն եւ Տ. Թովմաս:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Histoire de la Littérature Arménienne, des Origines jusqu'à nos jours. Par H. Thorossian (*ուսուցիչ Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին*); Յառաջաբանը գրած է René Grousset, անդամ Ֆրանս. Ակադեմիայի: Գին 800 Ֆրանք: Թղթատարի ծախքով 850: Դիմել հայ եւ ֆրանսացի գրավաճառներուն:

Մեծարանքի սեղան

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՕ, 8 Սեպտ. (Յառաջ). — Ճափոնի հետ Խաղաղութեան Դաշինք կնքելու համար Սան Ֆրանչիսքօ եկած 52 պետութեանց ներկայացուցիչներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր բարեկամ պետութեանց — Եգիպտոսի, Սէուտի Արաբիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, եւ Իրանի — ներկայացուցիչները, որոնք ոչ միայն ժողովի ընթացքին (Սեպտ. 4—8) առանձին առանձին հիւրասիրուեցան Գ. Ճորճ Մարտիկեանի կողմէ, այլեւ բոլորը միասին մեծարուեցան մասնաւոր սեղանով մը Տէր եւ Տիկ. Ճորճ Մարտիկեաններու կողմէ իրենց հռչակաւոր Օմար Խայեամի ճաշարանին մէջ, այսօր կէսօրէն ետք, Խաղաղութեան Դաշինքի ստորագրուելէն անմիջապէս վերջ :

Ականաւոր հիւրերուն մէջ կը գտնուէին. —

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ.— Ուօշինկթընի դեսպան Վսեմ. Մուհամմէտ Քամիլ Ապտուլ Ռահիմ պէյ, դեսպանատան առաջին քարտուղար Գ. Մուհամմէտ Լըպպէն եւ քարտուղար Գ. Սամիր Ահմէտ :

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱՅԷՆ.— Ուօշինկթընի դեսպան Շէյխ Ասատ էլ Ֆագիհ եւ դեսպանատան առաջին քարտուղար Շէյխ Ահմատ Ապտուլ Ճապպար :

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ.— Ուօշինկթընի դեսպան Ֆայիզ էլ Խուրի :

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ.— Ուօշինկթընի դեսպան Տոքթ. Շառլ Մալիք :

ԻՐԱՔԷՆ.— Ուօշինկթընի դեսպան Ապտուլլահ Իպրահիմ Գաքք եւ ներքին գործերու օգնական նախարար Բաշիր Հօռնի :

ԻՐԱՆԷՆ.— Ալի Ղօլի Արտալան, Իրանի ներկայացուցիչը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան արաբական վարիչ Գ. Ուիլեըմ Սէնտըր :

Դիւանագիտական մարմնի անդամներէն զատ ներկայ էին.— Արաբական մամուլի ներկայացուցիչ, Գ. էլ Ապէր Գուհաֆա, «էլ Միսրի» Գահիրէ, «Ամերիկեան Ձայն»ի արաբախօս երկիրներու ներկայացուցիչ Գ. Իսա Խալիլ Սապահ, Արաբական լրագրական գործակալութեան ներկայացուցիչ Գ. Լեւոն Քէչիչեան եւ Փաքիստանի անգլերէն հանդէսի երիտասարդ խմբագիր Գ. Խուրշիտ Խուրշիտ :

Ներկայ էին նաեւ ՍանՖրանչիսքոյի հայ գաղութին ծանօթ անդամներէն եւ տէր եւ տիկին Մարտիկեաններու մտերիմ բարեկամներէն յայտնի իրաւաբան Գ. Սուրէն Սարոյեան եւ եւ Տիկին Նոյեմի Սարոյեան :

Սեղանի վերջանալուն մօտ Գ. Մարտիկեան խօսք առաւ եւ կարճ ու կուռ ուղերձով մը իր ուրախութիւնն յայտնեց որ երկրորդ անգամ ըլլալով պատեհութիւնն ու պատիւը կ՚ունենայ հիւրասիրելու Միջին Արեւելքի բարեկամ պետութեանց ներկայացուցիչները Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ (առաջինը՝ 1945ին, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան հիմնադրութեան ժողովի ընթացքին) : Ապա իր գոհունակութիւնն ու երախտագիտութիւնը յայտնեց, իբր հայ ժողովուրդի մէկ զաւակը, այն ասպնջականութեան համար զոր արաբական երկիրները — Եգիպտոս, Սուրի, Լիբանան, Անդր – Յորդանան, Իրաք, ինչպէս եւ Իրան, ցոյց տուած են այն հարիւր հազարներով Հայերուն հանդէպ որոնք առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին եւ յետոյ քշուեցան իրենց ծննդավայրերէն ու բնագաւառներէն։ Գ. Մարտիկեան ուրախութեամբ շեշտեց որ վերջերս նոյն բարեկամ երկիրներուն ու ժողովուրդներուն տըրուած այցելութեան ընթացքին, գտած էր անկեղծ ու անվերապահ բարեկամութիւն մը արաբ, պարսիկ եւ հայ ժողովուրդներուն միջեւ, եւ յոյս յայտնեց որ այս եղբայրական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին ապագային ալ յօգուտ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն — արաբ, պարսիկ եւ հայ :

Հիւրերուն կողմէ խօսք առաւ Եգիպտոսի դեսպան Մուհամմէտ Քամիլ Ապտուլ Ռահիմ պէյ իր եւ իր պաշտօնակիցներու կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելով Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի որոնք վերջին շաբթուան ընթացքին ամէն կերպով աշխատած էին որ Միջին Արեւելքի ներկայացուցիչները օտար չզգային Խաղաղականի ափերուն վըրայ : Ռահիմ պէյ խորապէս գնահատեց այն աշխատանքները զոր Գ. Մարտիկեան վերջերս կատարեց յօգուտ Գաղթաշխարհէն վտարուած հարիւր հազարներով Արաբներուն։ Այդպիսի փոխադարձ վերաբերումներով է, ըսաւ Եգիպտոսի դեսպանը, որ մեր ժողովուրդներու, արաբ եւ հայ, բարեկամական աւանդական կապերը կ՚ամրանան։ Եգիպտոս եւ միւս դրացի արաբ երկիրները կ՚ընդունին Հայերը իբրեւ հարազատներ, վստահելի քաղաքացիներ եւ եղբայրներ։ Մենք միշտ նկատած ենք Հայերը իբրեւ շինարար տարր մը մեր երկիրներու մէջ։ Եգիպտոս մասնաւորապէս մեծապէս օգտուած է հայ ականաւոր քաղաքական դէմքերէ, որոնց ամէնէն յայտնին է Նուպար փաշան։ «Միջին Արեւելքի ժողովուրդները ունին բացայայտ հասարակաց շահեր, որոնց համար պէտք է գործակցին ոչ միայն անոնց կառավարութիւնները եւ դեսպանները այլեւ ժողովուրդները եւ արտասուի անոնց զաւակները որոնց մէջ, այս տեսակէտէն, առաջնակարգ աշխատանք կը կատարէ մեր բոլորին բարեկամը՝ Գ. Ճորճ Մարտիկեան» :

Երկու ճառերը բուռն ծափերով ընդունուեցան դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն կողմէ :

Այսպէս՝ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանի սարքած պատուոյ սեղանը վերջացաւ շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ եւ յարգելի հիւրերը սեղանէն անմիջապէս յետոյ մեկնեցան Ուօշինկթըն :

╳ Ճաշի ժամանակ Գ. Արա Սեւանեան ջութակով նուագեց քանի մը գեղեցիկ արեւելեան եղանակներ որոնք հիւրերուն կողմէ ընդունուեցան ջերմ գնահատութեամբ։ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց «Լեզուաբանական եւ հայագիտական հետազօտութիւն» մեծածաւալ աշխատութիւնը, Սթալինի եւ Մարքսիզմի լեզուաբանութեան հարցերը» աշխատութեան միամեայ տարելիցի առթիւ։ Գիրքը կը պարունակէ բազմաթիւ աշխատութիւններ, ինչպէս Սովետական Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ Ղափանցեանի «Սթալինեան ուսմունքը լեզուի մասին», պրոֆ. Առաքելեանի Հայոց լեզուի հնչաբանութեան մասին», Ցարութիւնեանի «Մառի լեզուագիտութեան սըխալները եւ ուրիշ աշխատութիւններ :

Գաղութէ գաղութ

ԳՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԷՆ «Արմենիա Մշակութային Միութիւնը» ճանչցուած է Արժանթինեան կառավարութեան կողմէ, իբրեւ իրաւական անձնաւորութիւն։ Պաշտօնապէս արտօնուած է մշակութային մարզի վրայ գործելու եւ ունենալու իր կեդրոնն ու մասնաճիւղերը երկրին ամէն կողմը : Հայ Կեդրոնէն վերջ այս երկրորդ ազգային հաստատութիւնն ու միութիւնն է, որ կը ճանչցուի եւ կրնայ ազատօրէն գործել։ Միութիւնը արտօնուած է ունենալու իր մասնաճիւղերը, իրենց կալուածներով, շարժուն եւ անշարժ գոյքերով։ Համակիրներ կրնան այսուհետեւ իրենց նուէրներով ու կտակներով զօրավիգ ըլլալ անոր եւ զարկ տալ իր ամէն տեսակ աշխատանքներուն։

ՍԱՀԱՌՆՈՐԴ ՃԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ Ֆրէզնոյէն, որ կը ծառայէ Քորէայի ամերիկ. օդային ուժին մէջ բացառիկ քաջութիւն ցոյց տուած ըլլալով, արժանացած է Մ. Նահանգներու ամէնէն բարձր զինուորական պատուանշանին։ Ասկէ զատ ունի ուրիշ երկու շքանշաններ։ Այս քաջ հայորդին օգնած է ... չափազանց վտանգաւոր տեղ մը, փախցնելու համար ամերիկացի զինուորներու վըտանգուած ընտանիքները։ Ուրիշ անգամ մը կ՚ազատէ ամերիկացի սաւառնորդ մը որուն օդանաւը թշնամին վար առած էր։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Խ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի պարտաճանաչ անդամ, գաղութին սիրուած ազգայիններէն, տարաբախտ Սարգիս Կիրակոսեան երկարատեւ անողոք հիւանդութենէ մը վերջ իր մահկանացուն կնքեց Սեպտեմբեր 9ին, 55 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 10ին, Կարտանի գերեզմանատան մէջ։ Ներկայ էին, ազգականներու եւ բարեկամներու հետ, բազմաթիւ Հայեր եւ տեղացիներ :

Հանգուցեալը յարգուած էր բոլորէն, իր հայրենասիրութեամբ եւ ազգանուէր գործունէութեամբ :

Այս տխուր առթիւ Հ. Խ. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկ. Ագնիւ Կիրակոսեանի եւ սանահօր, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Կարապետեանի : Վարչութիւն

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վիէննայի երաժշտական Ակադեմիայի ուսանողներէն Գ. Վահէ Գալըքճեան, եգիպտահայ ազգային սան, կը հետեւի նուագապետութեան եւ հեղինակութեան դասընթացքներուն, Օգոստոսի վերջերը մասնակցած է երաժշտական ուսանողներու Բ. Միջազգային համագումարին, Միւնիխի մէջ, իբրեւ Եգիպտոսի ներկայացուցիչ :

Այս առթիւ դասախօսած է, նիւթ ունենալով «Երաժշտութիւնը եւ երաժիշտները Արեւելքի մէջ»։ Հայ ուսանողը տարիներ շարունակ եղած է երգէհոնահար Գահիրէի մայր եկեղեցիին մէջ։ Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ՍԻՄԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես ինձ լաւ զգացի. մօրս «մի վհատիր»ը ուժ տուեց ինձ եւ այդ խօսքը գալիս էր այնտեղից :

Վաղը, երկուշաբթի կանուխ կը գնամ Սիտրօէնի գործարանը, թերեւս գնամ այսօր երեկոյեան, պառկիմ գործարանի դրան առաջ, կամ Սէնի ափին եւ առաւօտեան լինեմ առաջին ընդունուողներից մէկը։ Հիմա ամէն պայման յօժար եմ ընդունելու։ Պատրաստ եմ քարեր կրելու իմ թոյլ կռնակով։ Հոգիս կարծես արիացաւ, կարծես երկում տուի, որ ամէն ինչ ինձանից է կախուած եւ կարող եմ անել։ Շատերը նրանցից որոնք աշխատում են գործարանում անցել են իմ ճամբան : Ինչ որ մէկ բան բեկուեց մէջս, մէկ բան, որ կարծես հրաժեշտ տուեց ինձ ընդմիշտ ու ես թեթեւութիւն զգացի հոգուս մէջ, աւելի ճիշդ յստակ դարձաւ ինձ համար իմ կեանքի ճամբան։

Խոնարհեցայ, հեզ դարձայ։ Խոնարհութիւնը պատապրում է մարդս շատ հոգսերից եւ ես նորից զգացի պաշտօն հողը ոտքերիս տակ եւ նորից սկսայ հետաքրքրուիլ առօրեայ կեանքով :

Փողոցում գտած լրագրից տեղեկացայ, որ ընձառիւծը դեռ չէ բռնուած։ Թերթի մէջ մանրամանօրէն գրուած էր կենդանու կեանքի, սովորութիւնների եւ ընտանեկան վիճակի մասին։ Ակզբնական անհանգստութիւնը, թէ կենդանին կրնայ չարիք պատճառել՝ անցել է։ Հիմա թղթակիցները, իրենց յատուկ հեգնանքով յայտնում են, որ որսորդները Բուլօնյի Անտառում հարցընում են անցորդներին «արդեօ՞ք չտեսաք ընձառիւծը» :

Ընձառիւծի բռնուիլը գործնական օգուտ կը լինէր ինձ համար, հնարաւորութիւն կ՚ունենայի Բուլօնյի Անտառում հանգիստ գիշերելու :

Դժբախտութեան օրերին, ինչ որ աներեւոյթ ուժեր վարում են մեզ։ Զգիտեմ ինչպէս, հասայ Ռասին փողոցը, ուր առաջին օր գնացել էի ածելիս ծախելու։ Սակայն ծախելու որեւէ բան չունէի, թէեւ զգում էի, որ եկած եմ ինչ որ բանի համար։ Չէի կարող յիշել, թէ ինչ կրնամ ծախել։

Ատամներս, ահ, ի հարկէ։ Ես դեռ հարուստ եմ, ունիմ երկու ոսկի ատամներ, որոնց վրայ կեդրոնացրել էր իր ուշադրութիւնը պատկառելի հնավաճառը։ Ինչ նախապաշարում — ես կարող եմ մեծ գումար ստանալ։ Այսօր սակայն կիրակի է, իսկ կիրակին հանգստեան տօն է բոլոր գործ ունեցողների համար։ Ցամենայն դէպս, գնացի մինչեւ փողոցի ծայրը եւ հաճոյքով տեսայ, որ խանութը բաց է։ Մտայ ներս։ Հնավաճառը անմիջապէս ճանաչեց ինձ ու հասկացաւ թէ ինչ լուրջ տրամադրութիւն ունիմ :

— Դուք ուէլ բա՞ն էք բերել, հարցրեց խորամանկօրէն, երեւի չուզելով ցոյց տալ իր հետաքրքրութիւնը ատամներիս հանդէպ :

— Այո, բերել եմ, պատասխանեցի եւ բացի բերանս — ահա վերցրէք։ Ի՞նչքան կը տաք :

Հնավաճառը առաջնորդեց ինձ դէպի լոյսը, գլուխս դարձրեց այնպէս, որ իրեն յարմար լինի զննել բերանս ու մասնագէտի հմտութեամբ անցաւ գործի :

— Այո, մօտ 40 ֆրանքի ոսկի կայ։ Ահ, ինչպէս։ Ճիշդ է ոսկին մի քանի տեղ սեւացել է, անհրաժեշտ է որոշ տեղեր յղկել, բայց ոչինչ, կը համաձայնինք։ Կը գնաք իմ ատամնաբոյժի մօտ, նա կը հանի, նաեւ կը կշռէ, այն ժամանակ միայն կը յայտնեմ իմ վերջին գինը :

— Ե՞րբ կարելի է կարգադրել, հարցրի, ես աճապարում եմ։

Հնավաճառը կենդանացաւ։

— Ուրիշի մօտ գնացե՞լ էք, ձեզ 20 ֆրանք իսկ չեն տար, հիմա ոսկին աժան է։ Օհ, եթէ լինէր ոսկի մատանի, ապարանջան, ուր մետաղից զատ գնահատւում է նաեւ աշխատանքը, դա ուրիշ բան կը լինէր, իսկ ձեր ատամները միայն հալելու կը ծառայեն : Ես ձեզ համար եմ... Տեսնում եմ որ ազնիւ մարդ էք, ձեր ատամներն են եւ ոչ գողացուած։ Գողացուածների համար գլխացաւանքը շատ է։ Աժան գնով կը գնես, յետոյ կը պարզուի որ մեռելանոցից ծառայողներն են գողացել։ Պատահում է երբեմն, որ գերեզմանոցում էլ ծառայողները գերեզմանները բացում են եւ մեռելի ատամները հանում : Վտանգաւոր մարդիկ են սա մեռելաթաղները եւ գերեզմանատան ծառայողները :

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

րը՝ 298, ազատականները՝ 9, Իրլանտացի ազգայնականները՝ 2. գումար 625: Երեք աթոռներ թափուր կը մնան :

✕ Մասնագէտ բժիշկներ միշտ կը հսկեն Թագաւորին վրայ: Կը կարծուի թէ թոքերէն մէկը լրջօրէն վնասուած է:

Անգլիւիրանեան վէճը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Թրումընի խորհրդականը՝ Հէրիմըն, նոր բանաձեւ մը առաջարկած է Իրանի վարչապետին, լուծելու համար անգլեւիրանեան վէճը: Իր առաջարկն է.— 1. Ապադանի զտարանը բանեցնել ձեռնհաս վարչութեան մը միջոցաւ, ղեկավարութեամբ Իրանի քարիւղի ընկերութեան.— 2. Իրան պէտք է Անգլիոյ հետ միասին գործէ, քարիւղի արտածման համար.— 3. Հատուցումի խնդիրը կարգադրել համաձայն արտադրութեան զարգացման :

Իրանի դահլիճը բացառիկ նիստ գումարեց Դշ. օր: Ժողովը տեւեց չորս ժամ, առանց քննելու Հէրիմընի նոր առաջարկը:

✕ Թէհրանի մէջ մահուան դատապարտուեցաւ խորհրդային լրտես մը: Այս պատճառով յետաձգուեցան Մոսկուայի հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները: Կ՚ըսուի թէ Խ. Միութիւնը կ՚ուզէ քարիւղ գնել Իրանէն :

Ելմտական նախարարը հրաժարեցաւ : Իրանի կառավարութիւնը խնդրեց երկու անգլիացի մասնագէտներէ որ վերադառնան, կազմակերպելու համար հաղորդակցութեանց գործը՝ Ապադանի մէջ: Թէհրանի ընդդիմադիր թերթերը կը խնդրեն Շահէն միջամտել, դադրեցնելու համար Տոքթ. Մոսատեղի ծայրայեղութիւնները :

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը, Կրետի, որ փոխուած է, մեկնած ատեն յայտնեց թէ կարելի չէ գործել Տոքթ. Մոսատեղի հետ: Իր կարծիքով, շատ ծանր է Իրանի տնտեսական վիճակը :

✕ Քարիւղի յանձնաժողովը եա առաւ երկու անգլիացի մասնագէտներու բնակութեան արտօնագիրները, վասնզի չէին ուզած աշխատիլ Իրանի համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ մասնակցելու համար, Լիբանանէն Պոլիս գացած են Հ. Յ. Մըրեան եւ ճարտարապետ Փասքալ Փափազեան :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ յայտարարութեան յապաղման կամ թերութեանց համար նորման օրէնք մը հրատարակուած էր անցեալ Մայիսին: Պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Դեկտ. 1:

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՑԻՆԵՐԸ հաւանեցան վերսկսիլ զինադադարի բանակցութիւնները, ինչպէս հաղորդեց Փեքինի անթելը:

ԻՏԱԼԻՈՅ պետական պաշտօնեաներուն ընդհ. գործադուլը 24 ժամ խանգարեց երկաթուղիներու երթեւեկը, Թղթատարական սպասարկութիւնը եւն., չորեքշաբթի օր: Կէս գիշերին 200 կառախումբերէն միայն վեցը հասած էին Հռոմի կեդրկայարանը: Թերթերը 500.000էն մինչեւ մէկ միլիոն կը հաշուեն բանթողներուն թիւը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ծանուցագիր մը ուղղելով Եգիպտոսի, կը յայտնէ թէ «ոչ-բարեկամական, եթէ ոչ թշնամական արարք» պիտի նկատէ Եգիպտոսի մասնակցութիւնը Միջին Արեւելքի համար ծրագրուած դաշինքին մէջ: Լոնտոնի եգիպտական դեսպանը Գահիրէ վերադարձաւ, խորհրդակցելու համար անգլեւեգիպտական դաշնագրի վերաքննութեան մասին:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ պատերազմական գործողութիւնները փութացնելու համար 200 միլիոն տոլարի զէնք պիտի ղրկուի Մ. Նահանգներէն, ինչպէս խնդրած էր Ֆրանսացի հրամանատարը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ անհետացած են բժիշկ մը եւ սպայ մը, որոնք կ՚աշխատէին ազգ. պաշտպանութեան հիւլէական գործերուն մէջ :

ՊԱՊԸ բանադրանք արձակեց բոլոր անոնց դէմ որ օգնած են Ռումանիոյ կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն եւ քահանաներուն ձերբակալութեան եւ դատապարտութեան :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը նոր կոչ մը ուղղեց արեւմտեան Գերմանիոյ, այս անգամ «ժողովուրդի թշնամի եւ դաւաճան» հռչակելով անոր վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր: Կ՚առաջարկէ ժողով գումարել, եռեակ. ընտրութիւններ կատարելու եւ հաշտութեան . կնքումը փութացնելու համար :

ԹՐՔԱԿԱՆ նաւատորմին մը որ կը բաղկանայ հինգ թորփիլանաւերէ եւ չորս սուզանաւերէ, կը հսկէ Սեւ Ծովու թրքական ափերուն պաշտպանութեան վրայ :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ դժգոհութիւն կը յայտնեն, թոշակներու յաւելում եւ նոր դասաւորում պահանջելով :

ՄԱՐՈՔԻ խնդիրը Ազգաժողովին ներկայացնելու համար ծրագիր մը կը մշակէ Արաբական Դաշնակցութիւնը: Եգիպտոս յանձն առած է ներկայացնել այս հարցը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21ԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին:

Կը նախագահէ Գ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Բանաստեղծէն ընտիր կտորներ կ՚արտասանեն տիկիններ՝ Ն. Քիպրիթճեան եւ Արմ. Բալուեան :

29 Սեպտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21ին, Գոմոնի դպրոցի սրահին մէջ: Մուտքը ազատ է:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան հրապարակային դասախօսութիւնը յառաջիկայ չորեքշաբթի Սեպտ. 26ին, ժամը 8.30ին Cadet սրճարանին վերնայարկը: Դասախօսն է ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը: Ձայնագիր սկաւառակներով պիտի ներկայացուին տեղական ազգ. պարերու եղանակներ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է Սեպտ. 30Ի ԿԻՐԱԿԻՆ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ .— Վալպարէզի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին նոր պայմաններով: Արձանագրութեան համար ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Գ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆԻ, ամէն իրիկուն ժամը 5—7: Կը պաշտօնավարէ Գ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Մարսէյլ.— Գոմոնի Ազգ. մանկապարտէզի աշակերտներու մուտքի արձանագրութիւնները կը սկսին ներկայ Սեպտեմբեր 24էն 30: Կը հրաւիրենք ծնողքները, արձանագրել տալ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, դպրոցի սրահին մէջ:— Հոգաբարձութիւն

Ժորժ Օրնանեանի

Ջութակի Récitalը, 27 Սեպտեմբեր, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Le Parisի սրահներուն մէջ, 4 RUE DE PARIS, EPINAY :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եափուճեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին ողբացեալ ԱԻԵՏԻՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆԻ յիշատակին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Փորթ Իթալիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գետրոս Գետիկեանի եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ի տարածման ֆոնտին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Հանգուցեալ Գ. Արթին ԻՍՏԻՔԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ իր մտերիմներուն կողմէ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ :

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան Ա. եւ Բ. խումբերը կը մրցին C. F. Bretigny դէմ, L'Hay les Rosesի դաշտին վրայ (Իտալացիներու նախկին դաշտ) : Այս կիրակի 23 Սեպտ. պահեստի (Բ.) ժամը 2ին, իսկ Ա. խումբերը 3.30ին:

Կը խնդրուի Փարիզի եւ արուարձաններու մարզասէր հասարակութենէն քաջալերել մեր մարզիկները իրենց ներկայութեամբ :

Հաղորդակցութիւն.— Porte d'Italieէն առնել 186 օթօպիւս եւ իջնել վերջաւորութեան :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— «Վարանդեան» կոմիտէին ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 24ին, ժամը 21ին, դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթ.ի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Գուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Chope du Nord: Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Պար տը Կլօ-ի սրահը :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Գոմոն, Տիկ. Տ. Մ.— Կը խնդրուի ուշադրութեամբ կարդալ շաբաթ օրուան թերթը :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 22 Septembre 1951 Շաբաթ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6566-Նոր շրջան թիւ 1977 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՐԱԽՈՅՍ ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

Քանի կ'արծարծուի Նոր սերունդին փրկութեան խնդիրը, այնքան կը բազմապատկուին մտքի մարզանքները :

Շատ քիչեր յոգնութիւն կը կրեն, գործնական ելք մը ցուցնելու համար։ Մեծ մասով ակադեմական տեսութիւններ, տժգոյն կամ փայլո՛ւն ծրագիրներ են որ կը պարզուին :

Եւ, տարօրինակ բան, ամէնէն վերացական միտքերը կը յայտնեն անոնք որ անկիւն մը քաշուած, պատուհանէն կը դիտեն անողոք իրականութիւնը :

Այդ կարգի երեւելի մը վերջերս կ'առաջարկէր Նոր սերունդին հայերէն սորվեցնել՝ հայերէն այբուբենի տեղ ընդունելով լատիներէնը։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս ըրաւ Մ. Քէմալ, Թուրքերէնի համար :

Փարիզի ռամկավար օրկանը, «Այսօր», հրատարակելով իր ընկերոջ այս չքնաղ առաջարկը, փութաց պարզել անոր անպատեհութիւնները, որոնք բացատրութեան չեն կարօտիր :

Քանի մը օր վերջ, նոյն թերթը տպեց ուրիշ «մեկուսացեալ»ի մը յօդուածաշարքը, հետեւեալ նշանախօսքով,— «Արդիացնենք հայերէն տառերը, դիւրացնենք հայերէնի ուսումը » :

Յօդուածագիրը, Զիթունի, հին եւ նոր պատմութիւններ կրկնելով, կը գրէ թէ տքնաջան աշխատանքի մը լծուած էր 1905էն ի վեր։

— « Նոր, աւելի սեղմ, աւելի կլոր հայերէն տառեր յօրինելու աշխատանքի մը։ Տառեր՝ որ ունենային լատին տառերու արժանիքները : Այսինքն նեղ տող գրաւող, նեղ ճղիկով, կլորաձեւ, ամէն կերպով խնայողական (մետաղ, կաղապար, մեքենայ, մելան, թուղթ, ծանրութիւն, թղթատարի ծախք եւն.) եւ աւելի ակնահաճոյ»։

Ըսենք անմիջապէս որ երկու առաջարկներն ալ իրար կը լրացնեն, իբրեւ «պարապ վախտի խաղալիկ »։

Կը հաւատանք թէ երկու յօդուածագիրներն ալ կ'ուզեն ելք մը գտնել, դիւրացնելու համար մայրենիքի ուսումը։ Կը կարծեն թէ «յանդուգն » միտքեր կը յայտնեն :

Իրականին մէջ, երկուքն ալ ամէնէն ձախաւեր ճամբան բռնած են։ Երկուքին ալ տեսակէտները ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ աւելի խճճելու խնդիրը :

Կը ծառայեն, նաեւ, քաջալերելու նորերուն ծուլութիւնը։ Զլմեղացնելու անոնց խուսափումը՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

Նախ ըսենք որ ոչ նորութիւն են երկու առաջարկները, ոչ ալ «յանդուգն» մտածում :

Լատիներէն տառերու խնդիրը յուզուած է տարիներ առաջ, Երեւանի և արտասահմանի մէջ։

Տառերու ձեւափոխութեան մասին ալ գիրքեր հրատարակուեցան քանի մը տարի առաջ, Եգիպտոսի եւ Իրանի մէջ։ Երկուքն ալ ոչ միայն անգործնական, այլ եւ խորթ։ Շատ աւելի անհաճոյ եւ յոգնեցուցիչ :

Այս ո՛րքան տնտեսագէտ են դարձեր մեր ուսումնականները, արդի տառերու գրաւած տեղն ու մելանը, թուղթը, ծանրութիւնը հաշուելու ատեն :

Հանգիստ ձգեցէք տառերու հայրն ու մայրը, ձեւն ու տեսքը։ Ուրիշ ճակատներ չեն պակսիր, բանգիտութիւն կամ տնտեսագիտութիւն փորձելու համար :

Օրինակ, թող միջոց մը գտնեն, կասեցնելու համար թխածոյ հրատարակութեանց հեղեղը։ Հայրենիքին թէ արտասահմանի մէջ :

Եւ կամ իրենց թաքստոցէն դուրս ելլեն, պաշտպանելու համար հայրենի վաստակը՝ բարբարոսներու արշաւանքին դէմ :

Գալով բուն հարցին, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ՝ վտանգաւոր են այն բոլոր ձեռնարկները որ կը ձգտին եղածը խախտելու :

Երբ Ֆրանսացին, Անգլիացին, Ամերիկացին հայերէն կը սորվին հայերէն տառերով, պատճառ չկայ որ հայ տղան եւ աղջիկը չսորվին :

Եթէ չեն սորվիր, պատճառը ոչ թէ տառերն են, այլ իրենց մեծամտութիւնը եւ ծուլութիւնը :

Ինչո՞ւ կը խրախուսէք անոնց անհոգութիւնն ու խուսափումը, փոխանակ կարգի հրաւիրելու, կամք եւ ճիգ ներշնչելով :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՕՍՔԸ ԻՐԵՆՑՆ Է

« Սերունդի փրկութեան » հրատապ հարցը մահու եւ կենաց խնդիր է դարձած մեր բոլոր գաղութներուն համար։ Եւ նորէն հիները են որ ճար կը փնտռեն, իրենց գլուխները պատէ պատ զարնելով :

Ամէն օր նոր միջոց մը կը նետեն մէջտեղ : Մէկը ուսուցչի պակասը կը մատնանշէ։ Երկրորդը դասագիրքերը յարմար չի գտներ։ Երրորդ մը երկրորդական վարժարաններ կ'աղերսէ, իսկ չորրորդ մը պարզապէս... կ'առաջարկէ Մեսրոպեան տառերուն տեղ լատինականը ընդունիլ :

Ճիշդ «ծովը ինկողը օձին» կը փաթթուի առածն է որ մեր գլխուն վրայ կախուած է դամոկլեան սուրի մը պէս :

Ծովն ենք ինկեր, այո։ Աւելի ճիշդը յորձանուտ գետի մը մէջ եւ հոսանքն ի վեր կը քշուինք, անկարող գործածելու լաստ կամ թի։ Լողալն ալ հետզհետէ անկարելի կը դառնայ տարիներու ընթացքին, մեր յոգնած բազուկներով։

Տարօրինակ է, սակայն, որ ոչ մէկ երիտասարդ, իր անձնական փորձառութենէն առաջնորդուած, ծրագիր մը կը նետէ մէջտեղ, միջոց մը կ'առաջարկէ։

Փառք Տիրո՛ջ, տակաւին ունինք 20էն երեսունի գացող ուսումնական տղաք, որոնց սրտին կը խօսի այս ազգային աղէտը եւ կը հականան մեծերու տագնապը։ Ինչո՞ւ արդեօք մունջ հարս կը ձեւանան :

Անօգո՞ւտ կը գտնեն պայքարը, կամ նոր բան մը չունի՞ն աւելցնելիք :

Կամ պարզապէս իրենցմէ հազիւ աննշան թիւ մը կը կարդայ ու կ'որոճայ։

Խօսքը իրենցն է։ Հայու ազգային գիտակցութիւնը բան մը չի՞ խօսիր իրենց :

Ո՛րքան պիտի ուզէինք լսել զիրենք։ ՍՕՍԻ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ ԻՐ ՆՈՐ ՏԱՆ ՄԷՋ

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »ի վերջին թիւերէն կ'իմանանք թէ Սեպտ. 14էն ի վեր թերթը կը տպագրուի իր սեփական տան մէջ։ Վայրը փոխուած է, բայց հասցէն կը մնայ միշտ նոյնը.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԼՈՒՐ ՄԸ

Պէյրութի « Արարատ »ը (Հնչակեան) «հաւաստի աղբիւրէ» կ'իմանայ թէ (7 Սեպտ.) Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը Կիլիկիոյ կաթողիկոսին պիտի այցելէ Հոկտեմբերի սկիզբը, հանդիպելով նաեւ «Սփիւռքի հայաշատ կեդրոնները »։ Կաթողիկոսին պիտի ընկերանան եղեր երկու բարձրաստիճան կղերականներ, իր անձնական բժիշկը եւ «հոյլ մը» Խ. Հայաստանի մտաւորականներէն, մօտ 15 հոգի։ Պիտի ճամբորդեն Հայաստանի կառավարութեան տրամադրած մասնաւոր օդանաւով :

Կ'արտատպենք «Յուսաբեր»էն, ամենայն վերապահութեամբ :

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Միլանէն գրուած նամակէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ Թրեվիզոյի մէջ մեռած է Սուքիաս Էփրիկեան, նախկին Մխիթարեան վարդապետ, որ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր արեան գերճնշումէ։ Ծնած էր 1870ին, Ախլցխա : Իր գլուխ գործոցն է «Բնաշխարհիկ՝ բառարանը», որուն առաջին հատորը լոյս տեսած է 1902ին եւ կը բաղկանայ 810 էջէ (մինչեւ «Ը» գիրը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» անունով շաբաթաթերթ մը ստացանք Շթութկարտէն, (Սեպտ. 15)։ Կը խօսինք յաջորդով :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը քսան անգլ. նաւեր գրաւելով Ապատանի նաւամատոյցը տարաւ, ըսելով թէ «մեզի կը պատկանին»։ Կը կարծուի թէ անգլ. մարտանաւերը պիտի միջամտեն։— Ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին։ Շահը ունկնդրութեան ընդունելով երեսփոխանները եւ ծերակուտականները, բացատրեց երկրին «փափուկ վիճակը» եւ պատուիրեց չափաւորութեամբ գործել։ — Անգլեւիրանեան ընկ.ը 200.000 թոն քարիւղ գնեց Ռումանիայէն :

Ատլանտեանի ժողովը վերջացաւ

ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ.— ՊԻՏԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԻ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ.— ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ ՈՉ ԹԷ ՀՌՈՄԻ, ԱՅԼ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ՝ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

Հինգշաբթի օր վերջացաւ Ատլանտեանի Խորհուրդին 7րդ նստաշրջանը, Օթթավայի մէջ : Այս առթիւ պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

1.— Առաջին անգամ ըլլալով, ներկայ էին զինակից կառավարութեանց արտաքին գործերու, ազգային պաշտպանութեան եւ ելմտական նախարարները :

2.— Խորհուրդը հաստատեց թէ աշխարհի ներկայ լարուած վիճակին մէջ, Ատլանտեան հասարակութիւնը ունի յարաճուն ուժ մը որ աւելի մեծ վստահութիւն կը ներշնչէ։ Խորհուրդը լսեց երեք դաշնակից պետութեանց կատարած աշխատանքները, յարաբերութեանց նոր հիմք մը հաստատելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ հետ :

3.— Խորհուրդը նկատելով որ հիւսիս. Ատլանտեանի շրջանին ապահովութիւնը պիտի զօրանայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեամբ, հաւանութիւն յայտնեց որ անդամակից պետութիւններէն խնդրուի անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարել իրենց ազգային խորհրդարաններուն առջեւ, որպէսզի Յունաստանը եւ Թուրքիան հրաւիրուին մտնելու Ատլանտեանի դաշինքի մէջ :

4.— Խորհուրդը քննեց դաշինքին զինուորական եւ քաղաքային յանձնախումբերուն տեղեկագիրները (ռազմական, քաղաքական եւ տնտեսական կարգադրութիւններ եւն.)։ Եւ անհրաժեշտ հրահանգները տուաւ, իրենց աշխատանքները շարունակելու համար :

5.— Բոլոր անդամակից պետութիւնները հաստատեցին թէ իրենց հասարակաց ճիգը պէտք է ձգտի բաւարար մակարդակի մը հասցնելու իրենց պաշտպանողական ուժերը։ Նոյնպէս հաստատեցին թէ բաւականաչափ առողջ եւ հաստատուն տնտեսութեան մը պահպանումը ոչ նուազ կարեւոր նպատակ մը կը կազմէ։ Վիճաբանութեանց ընթացքին երեւան ելան կարգ մը դժուարութիւններ՝ արտադրութեան եւ տնտեսութեան ճակատին վրայ։ Անդամակից պետութիւնները կ'ընդունին թէ անհրաժեշտ է հարթել այս դժուարութիւնները։ Խորհուրդը հաստատեց թղթադրամի աճման վտանգի մը գոյութիւնը, ինչպէս եւ այն ծանր ծախքերը որ կը ճնշեն իւրաքանչիւր պետութեան վրայ, իբրեւ հետեւանք պաշտպանութեան ճիգերու յաւելման։ Հաստատեց նաեւ թէ գիներու եւ հում նիւթերու բաշխումի խնդիրները աւելի կը դժուարացնեն ազդու պաշտպանութեան մը իրագործումը։ Նախարարները որոշեցին անհապաղ եւ հաւաքաբար ձեռք առնել պատշաճ միջոցները :

6.— Այս առթիւ առժամեայ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, հաշտեցնելու համար արտաքին ապահովութեան պահանջները (պաշտպանութիւն արեւմտեան Եւրոպայի) եւ անդամակից պետութեանց իրական, քաղաքական եւ տնտեսական հնարաւորութիւնները :

7.— Անդամակից կառավարութիւնները Խորհուրդին առջեւ պարզեցին իրենց երկրի պաշտպանութեան վիճակը։ Այս տեղեկագիրները յղուեցան զինուորական կազմակերպութեանց եւ պատկան հրամանատարութեան, քննուելու եւ անհրաժեշտ հրահանգները տալու համար։ Եւայլն։

╳ Խորհուրդը միեւնոյն ատեն հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որ կը բացատրէ թէ անդամակից պետութիւնները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Ատլանտեան հասարակութեան, ոչ միայն ի խնդիր իրենց հաւաքական ազատութեանց եւ աւանդութեանց, այլեւ ամրապնդելու համար իրենց ժողովրդավար հաստատութիւնները եւ զարկ տալու իրենց ժողովուրդներուն բարօրութեան : Այս առթիւ նախարարական յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, քննելու համար անհրաժեշտ միջոցները։

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ «պիտի ձախողին այն տեւական փորձերը որ կը կատարուին Ատլանտեանի ճակատին ժողովուրդները պառակտելու համար»։ Յիշելով խաղաղութեան առաջարկները, «որոնք այնքան տարտամ են եւ մթին», կը յիշեցնէ թէ Ատլանտեանի զինակիցները գործ կը սպասեն եւ ոչ թէ խօսք։ «Անոնք երբեք պիտի չմերժեն խաղաղութեան որեւէ անկեղծ առաջարկ։ Բայց երբեք պիտի չշեղին իրենց պաշտպանողական ուժի կառուցումէն՝ խաբուելով խաղաղութեան սնամէջ խօսքերէ » :

Ժողովէն վերջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «պատեհ ժամուն» պիտի առաջարկէ եւրոպական գերազգային իշխանութիւն մը հաստատել,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՌԱ՛Ջ, ԼՈՂԱԼՈՎ

Նետուած աշխարհի ծովերուն եւ ովկիանոսներուն մէջ, Սփիւռքը կ'ապրի ալետանջ օրեր :

Աւելի զուարթառիթ չէ կեանքը մեր երիտասարդութեան, որ թէպէտ չկրեց Հայերու զրկանքըն ու չապրեցաւ անոնցը եղող մղձաւանջները, գիտեց սակայն անոնց աչքերուն խորը նստած թախիծն ու լուռ ողբերգութիւնը :

Հիմա, մէկ մասը այդ երիտասարդութեան, գրեթէ ամէն տեղ, մեր գաղութներուն մէջ, հոգեւին կ'ապրի հայկականութեան հնհնուքները : Կ'ապրի մեր դատին հետ շաղկապուած բոլոր տեսակի խանդավառութիւնները եւ լքումները, ըստ ժամանակի :

Այն բախտաւոր միջավայրերուն մէջ, ուր համախումբ կեանք մը ունին մեր զանգուածները, այդ երիտասարդութիւնը իր հոգին գալարող վիշտերն ու խանդավառութիւնները կուտայ մայրենի լեզուով. կը բարբառի անով ու կ'արտայայտուի զինք յուզող բոլոր հարցերու մասին դարձեալ այդ լեզուով :

Բացառութիւն կազմել սկսած են մեր այն գաղութները, ուր բաղդատաբար նուազ եռուն է հայ կեանքը ու նուազ բաբախուն :

Այսպէս է ճակատագիրը զոյգ Ամերիկաներու եւ մասամբ Ֆրանսայի մեր նոր երիտասարդութեան, դատելով թերթերէն :

Հիւսիսը եւ Ֆրանսան մասամբ դեռ բախտաւոր են, տրուած ըլլալով մտաւորականներու պատկառելի թիւ մը թէ մէկ եւ թէ միւս շրջանին մէջ :

Այլ է պարագան Հարաւային Ամերիկայի հայ երիտասարդութեան, որ միայն քառորդ դար վերջ, արդէն կարիքը կը զգայ իր ներաշխարհը պարպելու համար դիմելու տարբեր լեզուներու :

Ու այս իսկ պատճառով, պիտի ուզէինք, որ ամէնէն օժտուածները այս վերջին շրջանի մեր երիտասարդներէն, խոր անդրադարձ մը կատարէին ու դառնային Մեսրոպեան բարբառին հարուստ զանձերուն :

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան, աւաղ, որ մեր գաղութը արդի պայմաններուն մէջ պիտի չկրնայ նոր սերունդին համար մտաւորական տաճարներ հիմնել :

Նմանապէս պիտի չկրնայ հաւաքական զոհաբերութիւններով պատրաստել մեր մշակոյթի գրական կալուածին համար երիտասարդ նոր ուժեր :

Ինչ որ միջավայրը իր ամբողջութեամբ պիտի չկրնայ ընել, սակայն, բնածին շնորհով օժտուած եւ իրենց մէջ դէպի արուեստը խլրտում մը զգացող երիտասարդներ իրենք անձամբ պէտք է ընեն

Պիտի ուզէինք որ ատոր համար ունենային կամք եւ աշխատանքի սէր :

Ի՞նչ կ'ընէր ալիքներուն մէջ ինկած մէկը, որ ապրիլ կ'ուզէ, ու գիտէ, բարեբախտաբար քիչ մը լողալ : Պարզ է, կը պրկէ իր բազուկները եւ կը սկսի պայքարիլ անոնց կատաղութեան դէմ :

Մեր կեա՛նքն ալ, ամէն տեղ, ու հոս մանաւանդ, ծով մըն է, յորձանուտ ու ալեկոծ :

Լողալ պէտք է անոր մէջ ու խիզախօրէն :

Բաւական է որ հարիւրներով երիտասարդներ գիտեն սահուն կերպով խօսիլ իրենց մայրենի լեզուն. կրնան առանց անճրկելու կարդալ ժամանակակից մեր լաւագոյն հեղինակներու հասկնալ :

Շատեր կը ճանչնանք, որ աւարտած են լրիւ նախակրթարանի մը վեց կարգերը ու օգտուած հանրային մատենադարաններէն :

Եթէ կան իրենց մէջ գրականութեամբ խանդավառ հոգիներ, պիտի կրնային առանձին լողալով՝ տեղ մը հասնիլ :

Մեր խօսքը օժտուածներու մասին է անշուշտ, որոնք կը սիրեն գրականութիւնը եւ արուեստը, կը զբաղին մեր մշակոյթով ու կը հետաքրքրուին հայ կեանքով :

Կ'ըսենք աւելին :

Անգամ եթէ անոնք չեն իսկ յաւակնիր գրող մարդ դառնալ, յամենայն դէպս կը սիրեն շաղախուիլ ազգային մեր կեանքը յուզող զանազան խնդիրներու հետ, ու անմասն չմնալ մեր ճակատագիրը զբաղեցնող հարցերէն :

Մենք կը հաւատանք ինքնաշխատ ճիգի զօրութեան :

Կը հաւատանք անհատներու հոգիին խորը անթեղուած ուժերու : Միայն թէ մտաւորական ծովերու վրայ լողալու փորձերը պէտք է արագօրէն ու սիստեմատիկ կերպով յառաջ տանիլ :

Պէտք է կանուխէն ճշդել կտրելիք տարածութեանց գիծերը, ու չսպառել օտար կալուածներու վրայ սեփական ուժերը, երբ օր մը արդէն երջանիկ ափերու գեղեցկութեանց թեւ նետած կրնան ըլլալ :

Ի՞նչ կը սպասեն մեր երիտասարդները :

Ինչո՞ւ չեն փորձեր այս բոլորը : Լողալ մանաւանդ մեր մշակոյթի կալուածներէն ներս ու մեր մեծասքանչին սրտախօսիկ զօրութեամբ :

ԱՐՄԵՆԻԱ

Երբ Վանը Վան էր

Հայրենակից բարեկամս, Պ. Ղազար Ներկարարեան՝ բովանդակալից պատկեր մը գծած էր Վասպուրականի հայ եւ թուրք մշակոյթէն եւ արհեստներէն, «Յառաջ»ի 14 եւ 15 Սեպտեմբեր՝թիւերուն մէջ : Նաչար Քէմալի յօդուածներուն առիթով :

Մշակութային նախա - եղեռնեան այդ պատկերը լրացնելու համար՝ կ'արժէ յիշել ուրիշ ցայտուն փաստ մը : Որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնուի թէ՝ ինչո՞ւ վերջերս թուրք հանրապետութեան նախագահն ու իր շքախումբը՝ Վան, (Տիգրանակերտ եւ Կարին ալ միաժամանակ) այցելելէ վերջ, եկած են այն եզրակացութեան որ անկարելի է Համալսարան մը հիմնել Վանայ նահանգին մէջ, որովհետեւ ուսանողութիւն չկայ : «Le Combat cessa : faute de combattants» :

Օսմանեան Սահմանադրութենէն քիչ վերջն էր : Ուրիշ շատ ձեռնարկներու հետ վերակազմուած էր նաեւ նահանգային Վարչութիւնը : Կառավարութեան եւ Հայոց Առաջնորդարանի կողմէ ընտրուած էին երեքական թուրք եւ հայ անդամներ :

Օրուան կուսակալը, Ալպանացի Իսմայիլ Հագգը պէյ, լուսամիտ թուրք մը, նախագահն էր ժողովին, որ կը գումարուէր ամէն շաբաթ՝ կուսակալութեան դահլիճին մէջ : Երեք հայ անդամներէն մէկը ես էի :

Օրակարգի վրայ էր՝ նահանգին հայկ. եւ թրքական դպրոցներուն վիճակը բարձրացնելու խնդիրը :

Մենք, երեք հայ անդամներս, կը պահանջէինք որ՝ մինչեւ սահմանադրական կարգերուն հաստատումը՝ պետական նպաստէ զրկուած հայկ. դպրոցներուն՝ կարեւոր գումարներ յատկացուին :

Կուսակալին ու երեք թուրք անդամներուն կողմէ որեւէ առարկութիւն չեղաւ : Միայն՝ արդարօրէն՝ հարկ էր ըստ իրենց՝ կազմել մանրակրկիտ վիճակագրութիւն մը : Թէ՝ քանի՞ վարժարան կար Վանայ նահանգին մէջ՝ Հայերուն յատուկ, քանի՞ Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն :

Որոշեալ պայմանաժամէն վերջ, Նահանգային վարչութեան շաբաթական նիստին, եկաւ սպասուած ընդհանուր վիճակագրութիւնը :

Ի՞նչ կը կարծէք որ եղած ըլլայ պատկերը : Մե՞նք աւելի պիտի զարմանայինք՝ թէ մեր թուրք անդամակիցները : Ամէնքիս աչքերն ալ բաց մնացին :

Իսկ կուսակա՞լը, որ ոչ Վանեցի էր ոչ խաւարամիտ, ի տես սեղանին վրայ դրուած պաշտօնական վիճակագրութեան, ապշած մնաց : Եւ հակառակ իր բովանդակ լուսամտութեան, չկրցաւ զսպել իր կսկիծը : Իր թրքութիւնը խօսեցաւ իր մէջ : Վերջը ըսաւ մեզ, երեք հայ անդամներուս.

— Պարոննե՛ր, դուք պահանջած էք որ թուրք պետութիւնը նպաստ յատկացնէ հայկ. դպրոցներուն եւ ուրիշ նոր դպրոցներ բացուին : Բայց, նայեցէք, ձեր ՀԱՐԻՒՐ դպրոցին դէմ՝ մենք ունինք միայն ՄԷԿ «մէտրէսէ» : Դուք ձեր ազգային ներքին սահմանադրութիւնովը, ձեր անհատական միջոցներովը, կրցած էք այսչափ դպրոց բանալ, մատակարարել եւ պահել, թուրք եւ քիւրտ հայրենակիցները, պետութեան պաշտպանութիւնը վայելելով մէկտեղ, չեն կրցած միջնակարգ վարժարան մը դնել մէջտեղ : Իսկ ունեցածները դպրոց չեն, այլ մէյմէկ մէտրէսէ (Նախակրթարանի նման բան մը), մանչերու համար միայն : Մեր իգական սեռը բոլորովին զրկուած է ուսումէ :

Մենք հայ անդամներս, իրարու նայեցանք, կուսակալին նայեցանք, մեր թուրք ընկերներուն նայեցանք, մեր աչքերը խոնարհեցան կամայ - ակամայ :

Կուսակալը շարունակեց.

— Սպասեցէ՛ք, հա՛յ հայրենակիցներ, մենք ալ ձեզի չափ դպրոցներ ունենանք, անկէ վերջ պետական գանձին դիմենք : Եթէ կառավարական նպաստ պէտք է յատկացնել՝ այդ ալ ոչ թէ հայկ. դպրոցներուն պէտք է, այլ թրքական դպրոցները շատցնելու ու գտնուած մէտրէսէները դպրոցի աստիճանի մէջ դնելու :

Այսպէս էր դպրոցական պատկերը Վանայ հայ եւ թուրք ժողովրդին մէջ, 1908 — 14 : Հայ հարիւր կանոնաւոր (նախակրթարան, միջնակարգ եւ բարձրագոյն) դպրոցի դէմ՝ Թուրքերն ունէին հազիւ մէկ «մէտրէսէ» :

Այս պայմանները ո՞ր հրաշքով փոխուեցան 1914էն մինչեւ 1951, որպէս զի մէտրէսէն կարենայ հայթայթել թուրք համալսարանի մը անհրաժեշտ ուսանողութիւնը :

Թուրք Հանրապետութեան յարգամեծար նախագահը, իրեն ընկերացող տասնեակ մը ուսուցիչներն ու նոյնքան նախարար - հետեւորդները իրաւունք ունին ձեռնունայն իրենց վերադարձին մէջ, ու վերջնական որոշումին թէ՝ «Ու այժմ անկարելի է համալսարան բանալ ոչ Վանայ մէջ, ոչ Կարնոյ, ոչ Խարբերդի» :

Հայերը Ապատանի մէջ

Անհոգ եւ երջանիկ օր մը, հայկ. հողի վրայ ու հայ արեւի տակ, ապագայ պատմաբանը փաստաթղթերով բեռնաւորուած սեղանին վրայ պիտի հակէ գլուխը ու գրէ ի սփիւռս աշխարհի ցիրուցան հայ գաղութներու տխուր պատմութիւնը : Եւ իրաւունք պիտի ունենայ արձանագրելու — «Արեւն երբեք չմարեցաւ հայ գաղութներու վրայ» :

Այդ գաղութներէն մէկն է Ապատան, որ կը գտնուի հիւրընկալ Իրանի Խուզիստան նահանգի հարաւակողմը :

Հայը ե՞րբ առաջին անգամ ոտք դրած է հոն, դժուար է ըսել, սակայն յայտնի է որ զանգուածային ներգաղթը տեղի է ունեցած 20ական թուականներէն վերջ՝ երբ թրքահայ տարագիր եղբայրներն ու քոյրերը, միասին հաւաքուած Հայաստանի չորս ծագերէն հալածական անօրէն թշնամիի սուրէն եւ հուրէն, կ'անցնին Իրաք եւ ժամանակ մը մնալէ վերջ՝ կը հաստատուին Ապատան եւ իրենց Պարսկահայ եղբայրներուն հետ կը լծուին աշխատանքի՝ Ապատանի նաւթային զտարանը, որ չնչին միաւորէն կամաց կամաց կը դառնայ աշխարհի մեծագոյն զտարաններէն մէկը :

Տարուէ տարի հայութեան թիւը կ'աւելնայ եւ այսօր 5 — 6 հազար Հայեր կ'ապրին Ապատանի մէջ :

Այս փոքրիկ գաղութը, մեր միւս գաղութներուն նման յուզումնալից կեանք չէ ունեցած : Հայութիւնը հոն միակամ եւ համերաշխ է ապրած : Համերաշխ է ապրած ոչ միայն ինքն իր մէջ, այլ նաեւ այն բազմաթիւ ու բազմալեզու տարրերու հետ, որոնք տարբեր տեղերէ Ապատան եկած են բախտ փնտռելու համար :

Գաղութը հաստատուելէն անմիջապէս վերջ, մեր հայրենակիցները կը խորհին դպրոցի մասին : Նախ կը վարձեն շէնքը, ապա նոյն տեղին վրայ կը շինեն գեղեցիկ շէնք մը :

1933ին ես տեսայ թէ ինչպէս ամառուան հեղձուցիչ տաքին գաղութի հայութիւնը անխտիր, իր օժանդակութիւնը բերաւ դպրոցին շինութեան : Հիւսն ու ատաղձագործը, բանուորն ու վերակացուն, հաշուապահն ու գրագիրը, բոլորը միացած լծուեցան աշխատանքի, իրենց լոյսի բոյնը կառուցանելու : Ես կը յիշեմ թէ երբ սրահի պատերը կը բարձրանային, շատեր զարմացած էին թէ ուրկէ պիտի գայ այնքան ժողովուրդ լեցնելու նոյն սրահը : Սակայն տարիներ վերջ այդ նոյն սրահը շատ փոքր կուգայ գաղութին համար : Պզտիկ կուգայ եւ դպրոցը : Երկու տարի առաջ կրկին՝ շնորհիւ ժողովուրդի նիւթական ու բարոյական զոհաբերութեան՝ հին շէնքին կից կը բարձրանայ ուրիշ երկյարկանի շէնք մը, որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն Ապատանի գաղութին, այլ ու ամբողջ Պարսկահայութեան : Եթէ պայմանները թոյլատրեն ներկայ ազգ. իշխանութիւնները՝ կը խորհին ուրիշ շէնք մը եւս շինել, իբրեւ մանկապարտէզ :

Եկեղեցի չեն ունեցած, սակայն երբ նախկին իշխանութեան օրով կը փակուին դպրոցներն ու ակումբները, գաղութին մէջ գտնուած փոքրիկ ակումբը կը վերածուի եկեղեցիի եւ տարուէ տարի կը բարեզարդուի :

Ազգային գործերը կը վարէ հոգաբարձութիւնը, որ կը բաղկանայ 9 հոգիէ եւ կ'ընտրուի երկու տարին անգամ մը : Անոր բարոյական եւ նիւթական հովանաւորութեան տակ կը գտնուին Մշակութային եւ Կանանց միութիւնները, որոնց առաջինը կը զբաղի զուտ մշակութային, իսկ երկրորդը բարեգործական հարցերով : Կան կարգ մը հայրենակցական միութիւններ, որոնք իրենց շինարար աշխատանքներով արժանացած են գաղութի գնահատանքին :

Դժուար է այս հարեւանցի տողերով տալ անոնց նիւթական ու բարոյական գործունէութիւնը, սակայն ընդհանրապէս կարելի է ըսել թէ բոլորն ալ արդիւնաւորապէս կ'աշխատին, եւ որ ամէնէն կարեւորն է՝ կը գործեն համերաշխութեամբ :

Գաղութը տարիներ շարունակ իր նիւթական լայն օժանդակութիւնը բերած է այն բոլոր անհատներուն, խմբակցութեանց եւ հաստատութեանց, թէ Իրանի եւ թէ արտասահմանի մէջ, որոնք նիւթական ու բարոյական աջակցութեան պէտք են ունեցած :

Գաղութի հայութեան մեծ մասը Նաւթային ընկերութեան պաշտօնեաներ են, փոքր մէկ մասն է որ անհատական գործ ունի :

Հայ մամուլն ու գիրքը լայն մուտք ու տարածում ունին Ապատանի մէջ : Բացի զանազան հրատարակութիւններէն, կը ստացուին «Հայրենիք»—

Այդ ընդարձակ նահանգներուն մէջ, որոնք դատարկուած են իրենց բնիկ ուշիմ ու զարգացած տարրէն, ոչ թէ հողն է որ կը պակսի համալսարանի մը համար, այլ հասած ուսանողութիւնը :

ՉԻԹՈՒՆԻ

Այս ալ ուրիշ պատկեր

ԽՄԲ.— Թուրք հրապարակագիրը, Եաշար Քէմալ, որ վերջերս Վան այցելած էր, պատկեր մը եւս կը ներկայացնէ «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ.—

Գիւղերը պտտելու համար, Էրնիսի նաւամատոյցը ելայ։ Բազմութեան մէջ, 10—15 հոգի ուշադրութիւնս գրաւեցին։ Շուարած մնացած էի ։ Այդ բոլոր մօրուսաւորները փաթթոց կը կրէին, ոչ թէ հին, ճերմակ փաթթոցներ, այլ նորատեսակ բաներ մը․․․։ Մէկ մասը կանաչ։ Ոմանք ալ գըլխարկին ծայրը փրցուցեր են, եւ վրան փաթթոց անցուցեր։ Ոմանք իրենց «ջօրմէ»ները բիւլաներուն վրայ փաթթեր են։ Մեղք որ ֆէս չեն գտեր։ Ինչ փոյթ սակայն, «քիւլահ»ները կը սոնքան փաթթոցներով։ Ասիկա բաւ է։

Ողջ ըլլան։ Այս ճամբուն վրայ արեւելեան աւաններու մէջ, չտեսայ գիւղացի մը որ գլխարկ դնէր։ Շատ շատերը փաթթոց ունին, ոմանք ալ իրենց ձեռքով հիւսուած գլխարկներ ։

Բաւական մնացի Էրնիս գիւղը, օր մըն ալ տեսայ որ գիւղացիք ոչխար ծախելու տեղ, ոչ–խար կը դնեն։— Եահո՛ւ, ըսի ասանկ գո՞րծ կ'ըլլայ։ Քէլէփի՞ր են այս ոչխարները։— Ոչ, պատասխանեցին, բայց Շէյխին ոչխարներն են ։

Հասկցանք որ այստեղի Շէյխերը տարին քանի մը անգամ այցելութիւն կուտան իրենց ձեռնասուններուն, որոնք կամայ թէ ակամայ կը ստիպուին ոչխար մը նուիրել անոնց։ Շէյխերն ալ այս ոչխարները հաւաքելով կը տանին ուրիշ գիւղ մը կը ծախեն ։

— Ասանկ չէ՞յի կ'ըլլայ, առարկեցի, ինչպէս աղքատ մարդոց ոչխարները կը յափշտակէ ։

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ ընէ, պատասխանեցին, օրական 300 հոգի Շէյխին թէքքէն կ'իջնեն, կերակուր կ'ուտեն։ Շէյխն ալ գիւղէ գիւղ բուծանելով կը ստուարացնէ իր հօտը։

Աղա խանը յիշեցի ։

Երբ կը պտտէի Տիարպէքըրի գիւղերը, ծանօթացայ դատաւորի մը հետ, որ զինուորութեան մէջ սորվեր է գրել կարդալը, Թուրքերէնը։ Ան–հաւատալի ըլլալու չափ հասուն, յառաջադէմ մարդ մը, Աթաթիւրքի յեղաշրջումներուն սիրահար։— Ախ, Աթաթիւրք, կ'ըսէ եւ բերնէն չի ձգեր։ Ահա թէ ինչ պատմեց.

Օր մը, գիւղացիները համախումբ տեղ մը կ'երթան եւ կը փափաքին այցելել դատաւորին։ Իրենց մէջ հօճա մըն ալ կայ։ Հօճան կ'ազդարարէ. — Դպրոցէն ներս մի մտնէք, չելլէք մտնէք, խա–ղա՛ [illegible] կ'ըլլաք։ Մեղայ, մեղայ ։

[illegible] տեղը չէ որ մինչեւ հիմա վարժարան չեն [illegible] Արեւելքի մէջ։ Թող հրճուին հօճաները ։

Գիթլիսի թէ Վանայ մէջ, ճամբաները ինկած գիւղացիներ տեսայ, կնիկ թէ էրիկմարդ։ Բոլորին հետ տեսակցեցայ եւ գիտէ՞ք թէ ինչով կը զբաղին։ "յցելութեամբ, մի միայն այցելութեամբ ։ Հիւանդ կ'ըլլան, եւ բժիշկին երթալու տեղ սաօր անոր այցելութիւն կուտան։ Ամէն տարածք դարման է այցելութիւնը։ Ես Էրնիս գիւղէն Վանայ հիւանդանոցը գիւղացի մը տարի։ Ոսկրային հիւծախտ է եղեր ոտքը։ Հիւանդը մերժեր է ոտքը կտրել տալ, գացեր է Գիթլիսի Շէյխին, որ կ'երեւի թէ խելացի մարդ է եղեր եւ ըսեր է.— Իմ ձեռքէս բան մը չի գար, դուն նորէն բժիշկին գնա։

Եկուր տես որ Վանայ այդ կեղտոտ, հողաշէն հիւանդանոցին մէջ անկողին չկայ։ Վերջապէս հազար չարչարանքով երկրորդ անգամ ըլլալով ընդունիլ տուի հիւանդը ։

Բայց քայլափոխիդ այցելութիւն, այցելութիւն։ Աստուած վերջերնին բարի ընէ ։

Հապա՞ երդումը, անհատնում երդումները ։ Ով որ նեղը մնայ, փրկութիւնը երդումին մէջ կը գտնէ։ Միայն թէ երդումը սուտ պէտք չէ ըլլայ ։

Ատոր համար մասնաւոր արարողութիւն մը կայ։ Ով որ երդում կ'առաջարկէ, երեք քար կուտայ այն մարդուն որ պիտի երդնու։— Նետէ սա քարերը, կ'ըսէ։ Եթէ այս քարերը սուտ տեղը նետէ, կը զրկուի իր կնոջ հետ ունեցած անկողնի ընկերակցութենէն։ Կինը կ'առնէ կը քալէ։ Այս պատճառով ոչ ոք կը համարձակի սուտ երդում ընել ։

Ինծի ցոյց տուին այդպիսի մարդ մը։— Կը տեսնէ՞ս սա անձնաւորը, ըսին, սուտ տեղը երեք քար նետած է․․․ Մէկը չի խօսիր անոր հետ. նզովեալ է ։

Դատարանները, ոստիկանատուներն ալ սորվեր են այս երեք քարի երդումը, եւ երբ որ նեղը մնան, երեք քար կուտան գիւղացիին ձեռքը, սուտն ու իրաւը ճշդելու համար ։

Կարգուիլն ալ շատ դժուար է այդ գաւառներուն մէջ։ Աղջիկ մը եթէ աշխարհի ամենատգեղ եւ ամէնէն աղքատ էակն իսկ ըլլայ, առնուազն երկու հազար ոսկի կ'արժէ։ Կը բերես երկու հազար, կ'առնես դեղուհին։ Հարուստ աղջիկներու գինը կը բարձրանայ մինչեւ 30 հազարի։ Վերջերս աղջիկները սկսած են փոխանակել ճամբռներու հետ։ Մէկ աղջկան՝ մէկ ճամբռ։ Շնորհիւ աղջիկներու, մեքենայի կը վերածուինք։ Վաթսուննոց, ութսուննոց խոփածներ վարդի պէս թարմատի կիներ ունին։ Ոչ ոք կրնայ խառնուիլ, չէ՞ որ վըճարած են ։

ԱՍԷ – ԿՕՍԷՆԵՐ ԿԱՐՄԻՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ գործարաններէն մէկուն մէջ աշխատող երեք գործաւորներ ծանր նկատողութիւն կը ստանան իրենց կառավարիչէն եւ կը յանձնուին ժողովրդական դատարանի հետեւեալ ամբաստանութիւններով .— ա

Առաջինը ամէն օր տասը վայրկեան կանուխ եկած էր գործին։ Ցանցանքը՝ «խարդախ մրցակցութիւն»։ Երկրորդը ճիշդ ժամանակին եկած էր ամէն օր։ Ուրեմն պուրժուա եւ բիւրոկրատիկ», հոգի մը ունէր։ Իսկ երրորդը որ ամէն օր տասը վայրկեան կ'ուշանար գործէն, կ'ամբաստանուէր իբրեւ «վնասարար »։

ներ, «Ցուսաբեր», « Ցառաջ », « Ալիք », «Գոյամարտ» եւ ուրիշ թերթեր։ Մշակութային Միութիւնը կը պահէ փոքրիկ գրադարան մը որ հետզհետէ կը ճոխանայ նոր հրատարակութիւններով։ Նոյն Միութեան մէկ ճիւղը կը կազմէ «Գուսան » երկսեռ երգչախումբը, զոր կը վարէ Գագիկ Բարխուդարեան։ Երբեմն երգահանդէսներ ու հաւաքոյթներ կը կազմակերպէ թէ ազգ. դպրոցի եւ թէ Ապատանի ամէնէն մեծ «Թաջ» թատերասրահը։

Ա. ԱՐՄԷՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՇՔԱՆՇԱՆ Գ. ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ .

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍՔՕ, — Սեպտեմբեր 12ին, ամերիկեան Զ. բանակին ընդհ. հրամանատար զօր. Ճոզեֆ Սուինկ Գ. Ճորճ Մարտիկեանի կուրծքէն կախեց Միացեալ Նահանգներու նախագահին պարգեւած ազատութեան շքանշանը ի գնահատութիւն այն ծառայութեանց զորս վերջերս մեր հայրենակիցը կատարեց Քորէայի ամերիկեան ուժերուն համար։ Ազատութեան շքանշանը կը խորհրդանշէ ամէնէն բարձր պատիւը որ կը տրուի ամերիկեան կառավարութեան կողմէ ամերիկեան քաղաքացիի մը։

Շքանշանը յանձնած ատեն զօր. Սուինկ կարդաց հետեւեալ վկայագիրը, ի ներկայութեան Զ. բանակին հրամանատարութեան եւ շարքերուն ։

« Ամերիկայի Մ. Նահանգներու նախագահը, իրաւազօրուած 1945, Յուլիս 6ի վարչական հրամանով, պարգեւած է ազատութեան շքանշանը Գ. Ճորճ Մարտիկեանի, ամերիկեան քաղաքացի մեծարժէք ծառայութեան համար ։

« Գ. Ճորճ Մ. Մարտիկեան, խորհրդական Մ. Նահանգներու բանակին ընդհ. պարենաւորման կեդրոնին, փայլեցաւ իր մեծարժէք ծառայութեամբ։ Ծայր. Արեւելքի հրամանատարութեան ներքեւ, Յունիս 5էն Յուլիս Ե, 1951։ Մղուած մի միայն այն բուռն բաղձանքէն զոր ունի ամերիկեան զինուորներու բարեկեցութեան համար, եւ իր հայրենասիրութենէն, ան ուրախութեամբ եւ անձնազոհութեամբ տրամադրեց իր ժամանակն ու գիտութիւնը, առանց դրամական հատուցման, պարէնի աւելի լաւ մատակարարութիւն մը գտնելու Քորէայի մէջ կռուող ուժերուն համար։ Անոնց մտածելու իր անձնական հանգիստին ու ապահովութեան մասին՝ ան այցելեց պարէնի մատակարարման գործողութեանց ռազմաճակատին վրայ, ի միջի այլոց վաշտերու խոհանոցներուն եւ ճաշողներու շարքերուն։ Իր կորովի աշխատութեամբ, դիտելու եւ վերլուծելու իր սուր կարողութիւններով եւ իր ուժգին անհատականութեամբ ան գործի մղեց հրամանատարներն ու զինուորները, խանդավառ շահագրգռութեամբ մը, ուտելիք ու պաշար հայթայթելու ռազմավայրերու դժուարին պայմաններուն ներքեւ։ Օգտուելով իր հարուստ փորձառութենէն եւ առհասարակ պարէնի մատակարարութեան մէջ ձեռք բերած վարպետութենէն, ան ձեռնհասօրէն սորվեցուց պարէնի մատակարարման պատասխանատու անձերուն ճարտար, օգտակար, եւ ազդու մեթոտներ՝ բարձրացնելով ամերիկեան ռազմիկներու կերակուրներու պատրաստութիւնը։ Գ. Մարտիկեանի անանձնական նուիրումը իր առաքելութեան եւ եզական իրագործումները նպաստեցին մեր զինեալ ուժերու յաջողութեան»։

ԼՐԱՏՈՒ ՍՐՈՒԵՍՏԻ.— Մեր տաղանդաւոր հայ–փենակիցը, Գ. Տէր Պալեան անգամ մը եւս մեծ ուշադրութեան արժանացած է իր ցուցադրած երեք կօշիկներով, Porte de Versaillesի ճարտարարուեստական ցուցահանդէսին մէջ ։

Կօշիկներէն մէկը, «Պարիկներու Հէքեաթը » իրապէս հէքեաթունակ գեղեցկութիւն մըն է ամբողջութեամբ։ Երկրորդը «Փարիզի 2000ամեակը» կը ներկայացնէ պատմական Փարիզը իր 2000 տարուան հնութեամբ եւ յիշատակարաններով։ Հանրապետութեան նախագահը չորեքշաբթի օր, առեւտրական եւ ճարտարագործութեան նախարարներու ընկերակցութեամբ այցելելով ցուցահանդէսը մասնաւոր ուշադրութեամբ գնահատած է «Կօշիկներու տաղաւարին» ամէնէն գեղեցիկ բաժինը, եւ ջերմապէս շնորհաւորած Գ. Տէր Պալեանը իր գեղարուեստական ստեղծագործութեան համար ։

Ա. Զ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Վ. Գարաեանի նամակին առաջին հատուածին մէջ (Յառաջ, 18 Սեպտ.), պարբերութիւն մը պակաս շարուած ըլլալով, անհասկնալի դարձած էր։ Կարդալ այսպէս.—«Հ.Սահակ Տ. Մովսէսեանի յօդուածաշարքը կը ստիպէ զիս երեւան հանել համեստ մէկ ձեռնարկս.— Միութիւն մը կազմել ծանօթ անձերէ, հետեւեալ առաջադրութեամբ» եւն.։ (Այդ ձեռնարկը կատարուած է 1949 Հոկտեմբերէն սկսեալ, շարունակուելով մինչեւ 1950 Փետրուար)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

Ա Ն Ց Թ Ի Է Ի

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Մեռելների վրայից հանում են նաեւ տարատները եւ չնչին գնով ծախում ։ Թերեւս նրանք ճիշդ են մտածում, մեռելները ի՞նչ պէտք ունին տարատի։ Դուք ի՞նչ էք մտածում այդ մասին ։

Ես ընդհատեցի փիլիսոփայող հնավաճառը ։

— Այսօր Կիրակի է, տամնարոյժը ընդունելութիւն չունի, վաղը առաւօտ կը գնաք նրա մօտ։

— Վաղը առաւօտ ես գործի պիտի գնամ ։

— Էհ, կը գաք ճաշի ժամանակ, ես հարկ եղածը կը կարգադրեմ ատամնաբոյժին հետ ։

Ես վարանեցայ — Իսկ կանխավճար չե՞մ կարող ստանալ, օրինակ 20 Ֆրանք ։

Հնավաճառը կնճռոտեց, ծամածռեց բերանը։

— Կանխավճա՞ր, ոչ, ի՞նչ կանխավճար։ Ատամների համար կանխավճար չենք տալիս։ Եթէ ժամացոյց, տարատ կամ հին ճամպրուկ լինէր, այո, կը տայի, իսկ ատամները ձեր բերնի մէջ են, ի՞նչ ապահովութիւն ունիմ ։

Այդպէս խօսելով նա դիտում էր ինձ, արդեօ՞ք միտքս փոխեցի։ Հասկացայ աչքերի արտայայտութիւնից, որ առաջարկս նպաստաւոր է իրեն։ Կռահելով այդ, շատ անտարբեր ասացի.

— Այդ բոլորը շատ լաւ սակայն եթէ կանխավճար չտաք, կը գնամ ուրիշի ։

Նա վարանում էր ։

— Լսեցէք, եթէ ձեզ համար շատ է 20 Ֆրանքը, ես կ'ընդունիմ եւ 15ը, այդ ձեզ կը բաւարարէ, ատամները իսկական ոսկուց են, . նախապատերազմեան մետաղ, ռուսական ոսկի ։

— Իսկ դուք հիմա ո՞ւր էք ապրում, կարելի՞ է իմանալ։ Գիտէք, հիմա շատ է թիւը անտունիների, կը տաս կանխավճար, յետոյ փնտռէ․․․ յամենայն դէպս․․․

— Ես կը ձգեմ ձեզ իմ ինքնութեան թուղթը, յուսահատօրէն ասացի. ահա նայեցէք, այս իմ լուսանկարն է ։

Հնավաճառը վերցրեց ինքնութեանս թուղթը, համեմատեց եւ ճօճելով գլուխը ասաց.

— Նման չէ, նկարի վրայ դուք վայելուչ երիտասարդ էք 25 — 26 տարեկան , իսկ հիմա դուք 40 տարեկանի տեսք ունիք ։

— Այո․․․ կեանք․․․․ այդպէս է կեանքը․․․ հասկանում եմ ...

Նա լռեց։ Իր կլոր, բարի, գիրուկ ակնոցաւոր դէմքը մտամոլոր տպաւորութիւն էր թողնում ։

Ցայտնի էր անհանգիստ աչքերից որ ընչաքաղցութիւնը պայքարում է կարեկցութեան հետ եւ, որ նա պատրաստւում է մի հերոսական քայլի ։

— Ահա ձեզ տասը Ֆրանք, նկատի առէք այդ, չգիտնալով թէ ուր էք ապրում, եւ արդէն կասկածելի է թէ բնակարան ունէք, տալիս եմ այսուհանդերձ 10 Ֆրանք։ Այդ դրամը տալիս եմ մէկ իրի համար, որ մօտս չէ։ Կեանքիս մէջ այս երկրորդ դէպքն է։ Առաջին անգամ այդ պատահեր 15 տարի առաջ եւ իմ վստահութիւնը չարաչար չահագործեցին, ինձ խաբեցին ։ Այժմ մէկ էլ ձեզ եմ հանդիպում։

15 տարին մէկ անգամ կարելի է խաբուել ։ Թէեւ ես ձեզ հաւատում եմ։ Ատամնաբոյժս ապրում է Մազարէն փողոցի վրայ եւ վաղը ճաշին կը սպասէ ձեզի ․․․ Ահա եւ նրա այցետոմսը։ Ահա ձեզ եւ դրամը․․․ Օհ, այսօր յետ մնացի առաւօտեան պատարագից, որի համար հիմա չեմ ցաւում։ Էհ, Տէրը՛ ձեզ հետ։

Շնորհակալութիւն յայտնեցի այդ զարմանալի մարդուն եւ դուրս եկայ խանութից։ Սկսայ մտածել,— Ահա ինչպիսի տեղ (քուրջերի պահեստ) գտայ ես մարդը ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

տրտաքին քաղաքականութիւն մը վարելու համար հաւաքաբար, ի խնդիր խաղաղութեան։

✕ Անգլիոյ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, խ. ընհուրդը որոշեց յետաձգել Հռոմի մէջ ծրագրուած ժողովը, եւ նոյեմբերին գումարուիլ Փարիզի մէջ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒԻՆ

Նախագահ Թրումըն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, մամուլի շաբաթական ասուլիսին մէջ.

— Խաղաղութեան յոյսերը աւելի լաւ են այսօր։ Մ. Նահանգները աւելի զօրաւոր քաղաքականութիւն մը կը վարեն Խ. Միութեան դէմ, իրենց յոյսը դնելով ոչ թէ դիւանագիտութեան, այլ ուժի վրայ։ Անհրաժեշտ է այս, ներկայ պարագաներուն մէջ, թէեւ իր սիրած միջոցը չէ։ ՄԱԿը կազմուեցաւ որպէսզի բանի ուժի չդիմուի խնդիրները լուծելու համար։ Բայց անկարելի եղաւ. վկայ՝ Քորէան։ Մ. Նահանգները պիտի շարունակեն համաձայնութիւններ փնտռել Խ. Միութեան հետ, բազմապատկելով իրենց ուժերը։ Կ'ուզենք զօրանալ, որպէսզի կարենանք ի հարկին յարգել տալ որեւէ համաձայնութիւն Խ. Միութեան հետ։

Բանգէտներ այս խօսքերէն կը հետեւցնեն թէ դուռը գոցուած չէ Խ. Միութեան առջեւ։

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

Ազգ. ժողովը 203ի դէմ 410 ձայնով քուէարկեց չարժուն սակացոյցի օրինագիծը, որուն համաձայն պարբերաբար պիտի վերաքննուի նուազագոյն աշխատավարձքի սակը։ Վարչապետը ուժգնօրէն բողոքեց, բայց անօգուտ։ «Մենք առաջարկեցինք փոփոխել այս օրինագիծը, մտիկ չըրիք։ Հանրապետութեան խորհուրդէն պիտի խնդրենք անհրաժեշտ բարեփոխումները կատարել»։

✕ Մսի տագնապը կը սաստկանայ օրէ օր։ Եչ. օր 2000ի վրայ միայն 300 խանութներ բաց էին Փարիզի մէջ (Դչ. օր՝ 600)։ Ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէ այն մսավաճառները որ գնումներ կը կատարեն սպանդանոցէն։ Ոստիկանութեան վերատեսուչը ուժին կոչ մը ուղղեց մսավաճառներուն, որպէսզի դադրեցնեն գործադուլը։ Մսավաճառ մը ուժգնօրէն ապտակեց արհեստակից մը, երբ միս կը գնէր կեդրոնական վաճառանոցէն։ Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ։

✕ Շարժավարներու գործադուլը վերջացաւ ուրբաթ առտու, 24 ժամ տեւելով։ Միայն հազար «թաքսի»ներ կը բանէին։ Շարժավարները կը սպառնան խճողել Փարիզի փողոցները, խափանելով երթեւեկը։ Անմիջապէս նոր պիտի առնուին ալ նոր ցոյցին մասնակցողներուն արտօնագիրները։

✕ Արհեստակցական Միութիւնները կը փորձեն միացեալ ճակատ կազմել, իրենց պահանջները արժեցնելու համար։

---

11 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նոր խարիսխներ պիտի հաստատուին Եւրոպայի մէջ (8ը՝ Ֆրանսա), օդանաւերու համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ արժեթուղթերը բարձրացան սակարանին մէջ։ — Բժիշկները նորէն քննեցին թագաւորը, որուն վիճակը միշտ մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ, Գահիրէ, — Թերթը չենք ստանար Սեպտ. 7էն ի վեր (օդանաւով)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եափուճեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին ողբացեալ ԱԻԵՏԻՍ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆի յիշատակին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան Ա. եւ Բ. խումբերը կը մրցին C. F. Bretigny դէմ, L'Hay les Rosesի դաշտին վրայ (Իտալացիներու նախկին դաշտ)։ Այս կիրակի 23 Սեպտ. պահեստի (Բ.) ժամը 2ին, իսկ Ա. խումբերը 3.30ին։

Կը խնդրուի Փարիզի եւ արուարձաններու մարզասէր հասարակութենէն քաջալերել մեր մարզիկները իրենց ներկայութեամբ։

Հաղորդակցութիւն.— Porte d'Italieէն առնել 186 օթօպիւս եւ իջնել վերջաւորութեան։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Մարսէյլ.— Գոմանի Ազգ. մանկապարտէզի աշակերտներու մուտքի արձանագրութիւնները կը սկսին ներկայ Սեպտեմբեր 24էն 30։ Կը հրաւիրենք ծնողքները, արձանագրել տալ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, դպրոցի սրահին մէջ։— Հոգաբարձութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆի ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէին։

Կը նախագահէ Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Բանաստեղծէն ընտիր կտորներ կ'արտասանեն օրիորդներ՝ Ն. Քիւրքճեան եւ Արմ. Թոզլեան։

29 Սեպտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21ին, Գոմոնի դպրոցի սրահին մէջ։ Մուտքը ազատ է։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը հրապարակային դասախօսութիւնը յառաջիկայ չորեքշաբթի Սեպտ. 26ին, ժամը 8.30ին Cadet օրճարանին վերնայարկը։ Դասախօսն է ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ։ Նիւթը՝ Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը։ Ձայնագիր սկաւառակներով պիտի ներկայացուին տեղական ազգ. պարերու եղանակներ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ

Սեվրի Մուրատեան վարժարանի 1951—1952ի դպրոցական տարեշրջանի մուտքի օրն է Սեպտ. 30ի ԿԻՐԱԿԻՆ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Վալպարէյի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի հոկտ. 1ին նոր պայմաններով։ Արձանագրութեան համար ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Պ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆի, ամէն իրիկուն ժամը 5—7։ Կը պաշտօնավարէ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ։

ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ, ֆրանսերէն – գերմաներէն, ծախու է։ Հեռաձայնել՝ OPE. 37-62։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՒ ԱՅՆՃԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աշճեան իրենց փոքրիկ Թոռնիկին Զարուհիի առաջին տարեդարձին առթիւ, համաձայն խոստումին, այս տարի եւս կը նուիրեն 500 ֆրանք Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, 1000 ֆր. «Յառաջ»ի տարածման համար։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզէն Քնեազեան եւ Գետրոսեան ընտանիքները փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն վեթ. ֆոնտին, ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն յայտնելով հանգուցեալին պարագաներուն։

✕ Տարոն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը եւս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Մկրտիչեան եւ Գետիկեան ընտանիքներուն ՅԱԿՈԲ ԳԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. ԱԺՏԷՐԵԱՆ կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մանուկներու եւ խումբերու, ամէն օր, ինչպէս նաեւ իրիկունները։ Գրել հետեւեալ հասցէին՝ A. AJDERIAN, 41, Ave. des Gobelins, Paris(13)։

Օր. ՍՈՆԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆ
Նշանուած

Գուա Քոլոմպ 16 Սեպտ. 1951 Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերուն վարչութիւնները, այս երկուշաբթի ժամը 20ին, Chope du Nord։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Եգիպտոսցի» կոմիտէի խումբերու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Café Regent։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 24ին, ժամը 21ին, դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթ. ի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Գուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահը։

ՀԱՄԱԽՄԲ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գոր տը Կլոփի սրահը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ :— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon։ Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ԿՄՈՒՋՈՒԻ

Կօշիկի լաւ բանուոր մը պոթիէի քով աշխատելու համար Villejuifի մէջ։

Դիմել Պ. Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի, կէս օրէ վերջերը, (2—7), 7 rue Godot de Mauroy, Paris։ Հեռաձայն Opéro 01 — 08։

ՏԻԱՄԱՆ (Diamant)

Bonneterieի համար ամէն կարգի մեքենաներ, բրիքօթաժի մեքենայ 10/120 և 12/1000, bobinoirs, métiers circulaires huit serrures Interlockի եւ chaussettesի համար։ Դիմել ֆրանսական

Maison WORMS ընկերութեան

35 Bld. de Strasbourg, Paris (10), tél. Pro. 53-99։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 23 Septembre 1951 Կիրակի 23 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6567-Նոր շրջանի թիւ 1978 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ ՁԲԱՆԱՆՔ

Ոչ գիտական, ոչ ալ արդիական պահանջներէ կը բխին հայերէնը լատիներէն տառերով ուսուցանելու կամ հայկական այբուբենը յղկելու, «եւրոպականացնելու» ծրագիրները :

Երկուքն ալ ցնդաբանութիւններ են, որոնք նոր ճեղքեր, փոսեր պիտի բանան մեր մշակոյթի ճակատին վրայ :

Երկուքն ալ ոչ թէ պիտի դիւրացնեն հայերէնի ուսուցումը, այլ կատարեալ ծաղրանկարի մը պիտի վերածեն զայն : Պիտի ստեղծեն վայրենի խառնիճաղանճ մը :

Այն ատեն, Եւրոպա եւ Ամերիկա ծնած հայ տղան ու աղջիկը պատրուակ մը եւս պիտի ունենան, «թանկօ» մը աւելի պարելու :

Այն ատեն կատարեալ խեղկատակութեան մը պիտի վերածուի ամէն բան, լրացնելով Երեւանի մէջ կատարուած բարբարոսութիւնները (ուղղագրութիւն եւ օտարաբանութիւն) :

Բարեկամաբար պիտի թելադրէինք հանդըստեան կոչուած գրող - բրոցներուն՝ քիչ մը ծանր նստիլ իրենց տեղը, փոխանակ Մ. Քէմալ կապկելու կամ «աթոմական» զառանցանքներ թխելու :

Եթէ գործել կ'ուզեն՝ ասպարէզ չի պակսիր : Ոչ իրենց, ոչ ալ ուրիշներուն համար :

Թող աշխատին տեսակ մը «շարժ» սարքել մայրենիքի ուսուցման համար, սկսելով իրենց տուներէն : Իրենց ազգականներէն, բարեկամներէն, խնամիներէն եւ մնացեալէն :

Ամէնքն ալ հայկական վարժարան տեսած են : Գիտեն թէ ինչեր կը սորվէին եւ կը սորվին աշակերտները՝ առանց տրտնջալու. —

Մայրենի լեզու (աշխարհաբար եւ գրաբար), Թուրքերէն, Ֆրանսերէն, յաճախ ալ՝ անգլերէն կամ գերմաներէն : Ցետոյ գիտութիւնները :

Այսօր շատ աւելի ծանրացած է այս բեռը, Պոլսոյ թէ Միջին Արեւելքի մէջ, ուր կը տիրապետեն տեղական լեզուները եւ ուրիշ օտար բարբառներ :

Ինչո՞ւ բնական կը գտնեն այս պարագան, իսկ երբ կարգը կուգայ Եւրոպա ծնած աշակերտին, իրար կ'անցնին,— տղաքը շատ կը յոգնին...

Այս տղաքը «մահացլլէպի» չկերան օտարութեան մէջ :

Անոնք ալ զաւակներն են այս ժողովուրդին, նոյն արիւնով եւ ջիղերով : Եւ աւելի տոկուն : Ամենօրեայ կեանքը մշտական հնոց մըն է որ կ'եփէ իրենց ջիղերը :

Կը տեսնէք թէ ինչպէս կը տոկան ամէն տեսակ աշխատանքի, յաճախ գերազանցելով տեղացիները : Միշտ ալ ժամանակ եւ միջոց գտնելով աշխարհիկ վայելքներու համար :

Գիշեր – ցերեկ պարելով չեն յոգնիր, իսկ երբ կարգը կուգայ հայերէնի, կը խեղճանա՞ն :

Եւ տարէցներն ալ կը փութան չքմեղանքներ հիւսել, խրախուսելով դասալքութիւնը .

— Շաբաթը քանի մը ժամ ալ հայերէ՞ն : Օ՜, մեղք են . ժամանակ չունին : 36 տեսակ տառ. գլխագիր, մանր գիր ...

Զարիքին արմատը փնտռեցէք այս հոգեկան թշուառութեան մէջ, որ հետզհետէ վարակիչ կը դառնայ :

Եթէ աւելի երկար տեւէ այս վիճակը, հարկ պիտի ըլլայ նախ տարէցները կարգի հրաւիրել, որպէսզի աչք չհանեն, յօնք շինելու յաւակնութեամբ :

Կը բաւեն հանրային կեանքին վրայ բացուած ճեղքերը :

Ժամանակները ոչ թէ ծրագիր, այլ աշխատանք եւ լրջութիւն կը պահանջեն :

Արդէն կանգնած ենք զառիթափի մը վրայ : Կարճ կապեցէք յիմար – իմաստուն մարզանքները, որպէսզի գլխիվայր չթաւալինք մէկ ափէն միւսը :

Հայկական Արտասահմանը դեռ չկրցաւ միացեալ ճակատ կազմել ազգային - քաղաքական գետնի վրայ :

Ձե՞ն ըմբռներ թէ նոր փոսեր պիտի բանան, եթէ հայերէն - լատիներէնի բարեկենդան մըն ալ սարքեն :

Գիւտերը ձեզի պահեցէք, որպէսզի ծիծաղելի չդառնաք նորերուն առջեւ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՀԱՑԻ ԵՒ ԼՈՑՍԻ ՀԱՄԱՐ »

Այս է գիրքին անունը :

Վստահ եմ, եթէ ձեր ձեռքն ալ անցնի, մեծ հաճոյքով ու նոյնքան ալ տրտմութեամբ պիտի կարդաք զայն :

Հաճոյքով՝ որովհետեւ մեր երիտասարդ հեղինակը —շատ փոքր վրիպումներով միայն— ունի սահուն ոճ մը, ճոխ, պատկերաւոր, գեղեցիկ : Նոյնիսկ հասարակ « պօյաճի»ներու բերնին մէջ դնելով շարժում եւ ոգի :

Տրտմութեամբ, վասնզի չորս որբ ներկայացնողներու կեանքը կը ներկայացնէ, անոնց պատանեկան օրերուն դառն ելեւէջները, նկարագիրներու զանազանութեամբ, բայց նոյն տառապանքներո՛վ իրարու քով եկած, «հաց»ին կարիքը ունենալով իբրեւ առօրեայ մղձաւանջ եւ «լոյս»ին կարօտը իրենց հոգիներուն խորը թաղած, մոխիրներու տակ :

1915—16ի Աղէտէն վերջ, երբ յիսուն տարուան համար պատրաստուած եւ արտադրելու ընդունակ մտաւորականութիւն մը կորսնցուցինք, երբ տարտղնեցին մեր մշակոյթի վառարանները, խարոյկներ կազմեցին մեր գիրքերով, ահաւոր ցնցում մը՝ չչմեցուց մեզ ու տասնեակ մը տարի հազիւ մտածեցինք յուշեր ու փաստաթուղթեր հաւաքել :

Թափուած արիւնը լճացած էր մեր ուղեղներուն մէջ, ու ամէն բան կը տեսնէինք աւազուտ անապատներու եւ Տէր Զօրներու հեռանկարներու ընդմէջէն : Գեղեցիկ գրականութիւնը, ոչ – նպատակաւոր արուեստը շատ աւելի վերջն էր որ ներշնչեց մեր տաղանդաւոր տղաքը : Եւ ունեցանք հատընտիր գործեր : Կրնանք անոնց հեղինակներով փունջ մը կազմել եւ նուիրել մեր գրականութեան ատրուշանին :

Ինչ սիրուն էջեր ցրուած են պարբերականներու մէջ, ինչ արժէքաւոր դրական էջեր հանդէսներու փառքը կազմած են :

Ափսո՜ս, մեր « ողորմած » ժողովուրդը, որ այնքան կը սիրէ կերոններ վառել, դեռ չվարժուեցաւ նոյն առատաձեռնութեամբ իւղ լեցնել գրագէտի մը պլպլուն կանթեղին մէջ :

Հարցուր տարի մը վերջը բանաստեղծ — արժոմ վիպագիր — Մ. Իշխանին .

— Քանի՞ հատ ծախեցիր «Հացի ու Լոյսի համար» գործէդ :

— Ո՛հ, խնդիր չէ, ես գիտէի որ ոչ իսկ ծախքը պիտի հանեմ : Ո՞ր գրողը կրցեր է քանի մը հարիւր օրինակէն աւելի ծախել որ ես երազներ հիւսէի ...

ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ յետաձգեց վերջնագրին առաքումը, քանի որ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին Անգլիոյ մէջ : Բայց եւ այնպէս կ'ըսեն թէ պիտի վտարէ 350 անգլիացի մասնագէտները, վասն զի չի կրնար ուրիշներ կանչել, քանի Անգլիացիները կը մնան : Շահը գործօն դեր կը կատարէ, որպէսզի կացութիւնը աւելի չծանրանայ : Նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորին թոքերը բժշկական գործողութեան մը պիտի ենթարկուին այսօր – վաղը : Բժիշկները ծանր կը գտնեն վիճակը : 1949 Մարտ 12ին ալ գործողութիւն մը կատարուեցաւ աջ սրունքին վրայ, արեան հոսումը դիւրացնելու համար : Ներկայ հիւանդութիւնը սկսած է Մայիս 24ին :

ԻՍՐԱՅԷԼ հաւանեցաւ քննել հաշտարար յանձնախումբին ծրագիրը, պայմանաւ որ ոչ – յարձակման դաշնագիր մը կնքուի արաբական պետութեանց հետ : Երկու կողմի պատուիրակները միշտ կը մերժեն միեւնոյն սեղանին առջեւ նստիլ, Օթէլ Քրիյոնի մէջ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՆ առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ տետրակները սղած են 40—50 %, գիրքերը՝ 25 — 30 % համեմատութեամբ :

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութիւնները չեն վերսկսած տակաւին : Երեք դաշնակից զօրամասեր ճեղք մը բացին կեդրոնի ճակատին վրայ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կատարուած ռազմափորձերը շատ յաջող կը համարուին մաս-

Միջին Արեւելքի ճակատը

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ատլանտեանի Խորհուրդին ժողովի փակումէն անմիջապէս վերջը, Երեք Մեծերը սկսան խորհրդակցիլ, կարգադրելու համար Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան խնդիրը : Այս պարագան անհրաժեշտ կը համարուի, քանի որ Յունաստանը եւ Թուրքիան ալ ընդունուեցան Ատլանտեանի դաշինքին մէջ :

Ինչ ծրագիր ալ մշակեն, պիտի սպասեն որ 12 զինակիցները վաւերացնեն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան մասին համաձայնութիւն գոյացած էր Օթաւայի ժողովին ատեն, մասնակցութեամբ զօր. Պրէտլիի : Այդ ծրագրին համաձայն, Յունաստան պիտի մտնէ զօր. Այզընհաուըրի հրամանատարութեան տակ, իսկ Թուրքիա պիտի ծառայէ իբրեւ վէմ նոր հրամանատարութեան, որուն շուրջ պիտի կեդրոնացնեն Միջին Արեւելքի երկիրներուն ռազմագիտութիւնը եւ բանակները :

Ծրագրին հիմնական նպատակն է հզօր ուժեր համախմբել Խ. Միութեան դէմ եւ զանոնք սերտօրէն կապել Ատլանտեանի ճակատին հետ, Թուրքիոյ միջոցաւ :

Իրազեկներու կարծիքով, յայտնի չէ թէ Եգիպտոս ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ այս հարցին մէջ : Արաբական Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ազզամ փաշա, զարմանք յայտնեց որ կարգադրութիւններ եղած են Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան մասին, առանց կարծիք հարցնելու արաբական պետութեանց :

× Անգլիոյ արտաքին նախարարը դարձեալ անձնական նամակ մը ուղղեց Եգիպտոսի վարչապետին, 1936ի դաշնագրի մասին : Լոնտոնի եգիպտական դեսպանն ալ տեսակցութիւն մը ունեցաւ բրիտանական դեսպանին հետ, Աղեքսանդրիոյ մէջ : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը նոր առաջարկ մը ներկայացուցած է, որպէսզի Եգիպտոս չխզէ 1936ի դաշնագիրը : Այսպէս, պիտի հրաւիրէ մասնակցիլ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան, կատարեալ հաւասարութեամբ : Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ կրճատել Սուէզի շրջանին մէջ եղած անգլ. զօրքը : Եթէ այս ծրագիրը յաջողի, 1936ի դաշնագիրը, որ կնքուած է քսան տարուան համար, «պիտի մեռնի բնական մահով» եւ անոր տեղ պիտի կնքուի միջազգային դաշինք մը :

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Ազգ. Ժողովը 236ի դէմ 378 ձայնով վաւերացուց դպրոցական օրինագիծը : Երկրորդ ընթերցումն էր այս, եւ տեղի ունեցաւ Ծերակոյտին քննութենէն քանի մը ժամ վերջը :

Այս օրէնքին շնորհիւ, անհատական — մեծ մասով կղերական — վարժարաններն ալ պիտի օգտուին պետական նպաստէն» : Ամէն ընտանիքի տէր որ դպրոցական զաւակներ ունի, եռամսեայ հազար ֆրանք պիտի ստանայ իւրաքանչիւր զաւակի համար (տարրական կրթութիւն) : Տարեկան ծախքը՝ 15 միլիառ ֆրանք :

Դահլիճը ծանր վիճակի մը մատնուած է նորէն, իբրեւ հետեւանք այս օրէնքին եւ ուրիշ կնճռոտ հարցերու : Ընկերվարականները վճռած են սաստկացնել պայքարը, ինչ որ կրնայ տեղի տալ նախարարական տագնապի մը : Վարչապետը կ'աշխատի 6—7 շաբաթը արձակուրդ տալ Ազգ. Ժողովին, որպէսզի կարենայ շնչել :

Ապրուստի սղութիւնը, աշխատավարձքի յաւելման պահանջները եւն. անմիջական լուծում կը պահանջեն : Վարչապետը չուզեց վստահութեան քուէ պահանջել շարժական սանդուղի հարցին առթիւ. բայց կ'աշխատի յետաձգել օրինագծին քուէարկումը :

Մսավաճառներու խնդիրն ալ բարդացած է : Խանութները մեծ մասով գոց են, եւ դժուար է միս ճարել : Այս պատճառով 30 — 50 % աւելցան ձուկի, ճագարի, հաւեղէնի գիները :

Թերթերը կը գրեն թէ միջին ճամբայ մը գտնուած է վերջին պահուն եւ բանակցութիւններ կը կատարուին, գործադուլը դադրեցնելու համար : Հաւանական է որ խանութները բացուին երեքշաբթի օր :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

նագէտներու կողմէ : — Փարիզի վերեւ ալ ռազմափորձեր պիտի կատարուին :

ԿՐՕՄԻՔՕ, Խ. Միութեան փոխ-վարչապետը, որ Ամերիկայէն կը վերադառնար « Իլ - տը-Ֆրանսով, առջի օր գանգատեցաւ թէ մէկը երեւցած է իր սենեակին առջեւ, դուռը բաց գտնելով : Ծառաները իրար անցան, բայց կասկածելի բան մը չգտան :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ մեծ յաղթանակ մը կը համարեն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի անդամակցութիւնը Ատլանտեանի դաշինքին :

MUSIQUE D'AMEUBLEMENT

Այս բացատրութիւնը առաջին անգամ, 1919–ին, գործածած է Էրիք Սաթի, որ, սակայն, ուրիշ նպատակ չունէր, բայց եթէ երաժշտութիւնը օգտագործել իբրեւ կարասի,— լրացնելու համար բնակարաններու արդիական կահաւորումը: Երաժշտութիւն մը, որ պիտի հոսի սենեակին ձեղունէն, պատերէն, գիշեր ու ցերեկ: Երաժշտութիւն մը որ... լսելու համար չէ, ինչպէս այն նկարչութիւնը՝ որ դիտելու համար չէ, ինչպէս այն գրականութիւնը՝ որ կարդալու համար չէ: Տեսած չէ՞ք սենեակներ, որոնց պատերը զարդարուած են կտաւներով՝ ամէնէն նշանաւոր կամ ամէնէն աննշան նկարիչի գործերով, ներողութի՛ւն, վայելքի համար չէ՛, այլ իբրեւ կարասի: Տեսած չէ՞ք սենեակներ, որոնց մէկ անկիւնը յաղթահասակ կը կանգնի մատենադարան մը, լեցուն՝ գիրքերով, աժան կամ թանկարժան, ներողութի՛ւն, ընթերցանութեան համար չէ՛, այլ իբրեւ կարասի: Էրիք Սաթի կ'ուզէր որ երաժշտութիւնն ալ... կահաւորէր պատերը, առաստաղները, ու ծփա՛ր օդին մէջ՝ զոր կը շնչէք:

Գէշ գաղափար չէ:

Ձեմ կարծեր սակայն թէ Սաթի կ'ուզէր այդ կահաւորումը կատարել bruitiste դպրոցին երաժշտութեամբ, զոր հրապարակ կը նետէին, 1912ին, իտալացի արուեստագէտները (Ռուսօլօ, ըստ ներշնչման Մարինէթթիի): Վասնզի, այդ պարագային, երբ բաց պատուհանիս աջ կողմը՝ դրացիս թարմ colin տապկէր ճենճերաձայն եւ ձախ կողմի դրացիս Նոր Շոփէն մը նուագէր դժոխաձայն, ինծի դժուար պիտի ըլլար ճշդելը թէ Շոփէ՞ն կը տապկեն թէ colin կը նուագեն: Ո՛չ, Սաթի կահաւորումը կը թելադրէր կատարել en sourdine երաժշտութեամբ, — երաժշտութիւն մը որ պիտի փակչէր պատերուն՝ պատի դոյնզգոյն թուղթերու պէս, պիտի հոսէր պատերն ի վար, կամ պիտի չադար օդին մէջ անուշահոտութեան մը պէս, նման «Ոսկեփոշի» պարնոլին՝ զոր ինքը Սաթին է գրած:

Գոհութի՛ւն Աստուծոյ, այժմ, երեսուն տարի ետքը, երաժշտութիւնը այնքան է առատ, ինչպէս ջուրը, — եթէ կը ներէք՝ կրնանք ըսել նաեւ՝ աժան,— որ արդէն կարելիութիւն է ստեղծուեր երաժշտութեամբ կահաւորելու սրճարանները, ճաշարանները, նոյնիսկ փողոցները:

Հերետիկոսներ կան, սակայն, մէկը՝ ես, որ կ'ըսեն թէ երաժշտութիւն չէ ատիկա, այլ... կարասի: Prisunic երաժշտութի՞ւն կ'ըսէք,— այո՛, համաձայն եմ:

×

Երաժշտութիւնը մեծ եղբայրս է:

Երբ ես ծնայ, երաժշտութիւն կար մեր տան մէջ: Հօրեղբայրս ծանօթ երաժշտագէտ մըն է,— Ցակոբոս Էֆէնտի Այվազեան կը կոչէին զինք: Ուսուցիչ Արմաշի դպրեվանքին (աշակերտ Նշանաւոր Պապա Համբարձումին): Գիւղին մէջ կորսուած տաղանդ մը,— ունի երգեր եւ շարականներ: Տան մէջ զանազան նուագարաններ կային, զոր կը նուագէին տղան եւ աղջիկը: Նուագածութեան իմ դասերս եղած են, սակայն, քանի մը փորձեր արմոնիքան ազազուն ծունկերուս վրայ դնելու, եւ այդքան: Բայց եւ այնպէս, եթէ օտար մնացի երաժշտութեան, զայն սիրեցի միշտ իբրեւ ուսում:

Այսքան մը initiation բաւական կը համարի՞ արդեօք Կոմիտասի տաղանդաւոր աշակերտը, Վարդան Սարգսեան, որպէսզի իրաւունք ունենամ պնդելու թէ «պահածոյ» երաժշտութիւնը, մեքենական կամ ելեկտրական արտադրութիւն, ուրիշ բան է, «ողջ» երաժշտութիւնը՝ ուրիշ բան: Թէ երբեք եւ երբեք առաջինը չի կրնար համնիլ ու միանալ երկրորդին:

Ուրախ եմ, որ ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, թէեւ բժշկական պարբերաթերթ, իր յօդուածներով հետաքրքրութիւն կը պատճառէ մեր մտաւորականներուն, ինչպէս ահա՝ մեր երաժշտագէտներուն: «Թունաւոր երաժշտութիւն» եւ «պահածոյ երաժշտութիւն» յօդուածներով, ես ուզեցի նախ այլազանութիւն դնել պարբերաթերթին բովանդակութեան մէջ, երկրորդ ցոյց տալ թէ բժշկական կողմ մըն ալ ունին այդ հարցերը, թէեւ տարբեր կալուածի մը կը պատկանին:

Բժիշկի մը եւ գրագէտի մը տեսակէտները միացնելով՝ կարճ յօդուածի մը մէջ կը բացատրէի թէ ամբողջական երաժշտութիւն չէ ինչ որ կու տայ ձայնասփիւռը, (ամբողջ բառին արմատն է ողջ,— ըսելու համար՝ ոչ միայն կենդանի, այլ եւ լրիւ, իր բոլոր մասերով): ՀԱՅ - ԲՈՅԺի հետաքրքրութեան սահմաններէն դուրս կ'իյնար ներկայացնել հարցը սպառիչ ձեւով, — ահա թէ ինչո՛ւ կոլոտիկ այդ յօդուածը, տոմսի մը տարողութեամբ: Ձեմ սիրեր կարճառօտ կամ չունչը պակաս յօդուածները, օրինակ՝ Ալէնի յօդուածագրութեան ձեւը, զոր կարելի է կոչել ovillé ըստ բժշկական մեր բարբառին: Վարդան Սարգսեանի յօդուածը առիթ մըն էր, որ վերստին քրքրէի հարցը իր լայնքին ու խորքին, որովհետեւ կարծուածէն շատ աւելի ընդարձակ է եւ խոր: Ափսո՛ս, դժբախտութեան դեւը փոփագայր փոթորկած է գլխուս վերեւ, եւ ես եղէգի մը նման սկսեր եմ տատանիլ արդէն: Միւս կողմէ, գիտեցի թէ տարակարծութիւններս կը շատնան օրէ օր,— յաճախ ինքզինքս կը տեսնեմ զարնանային հագուստներս հագած՝ երբ շուրջիններս կ'ապրին ձմրան մէջ: Մտածման ուղիներուն վրայ, առաջ անցնիլ մէկ եղանակ՝ տառապանք է եւ հրճուանք: Զկշտացա՛յ հրճուանքէն, բայց տառապա՛նքը սպառեց զիս արդէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ կարճ պիտի կապեմ այս անգամ, երդում ընելով որ վերջինը պիտի ըլլայ այս «ելոյթը», ո՛չ ճառ, ո՛չ դասախօսութիւն, ո՛չ յօդուածագրութիւն այսուհետեւ, որպէսզի գրադիմ իմ գիրքերուս հրատարակութեամբ եւ ՀԱՅ-ԲՈՅԺով, որ միակ ապաւէնս է(*): Ժամանակ է որ քիչ մըն ալ ես ինձմով զբաղիմ:

×

Վարդան Սարգսեանի յօդուածը, որ լոյս տեսաւ ՅԱՌԱՋի անցեալ կիրակի օրուան թիւին մէջ, կրնանք ներկայացնել մէկ – երկու բառով.— Եթէ արդի մեքենական երաժշտութիւնը թերութիւններ ունի, պատճառը պէտք է վերագրել «մեքենական միջոցներու ներկայ թէքնիք անկատարութեանց»: Ուրեմն այս մասին չէ իր տարակարծութիւնը, վասնզի կ'ընդունի այժմեան թերութիւնը: Բայց Սարգսեան կը հաւատայ թէ «գործիքներու շինուածքը» եւ «գործածուած նիւթերու միջակութիւնը» բարեփոխելով՝ մեքենական երաժշտութիւնը ապագային կրնայ «վերարտադրել ողջ երաժշտութիւնը իրականին հարազատութիւնով եւ թերեւս բան մըն ալ աւելիով»:

Ցետոյ panégyrique մը ձայնասփիւռին եւ սկաւառակներուն մասին, (երաժշտութիւնը ժողովրդականացնել, մեծ նրաժիշտներուն ձայները պահպանել): Այս հարցերը որեւէ կապ չունին իմ կարճլիկ յօդուածիս հետ:

Հաւատարմութեան եւ հարազատութեան հարց չեմ դրած: Ձայնասփիւռին եւ սկաւառակին ծառայութիւններուն մասին (երաժշտութիւնը ժողովրդականացնել, նշանաւոր ձայները անմահացնել) չեմ խօսած: Մէկ բան միայն յստակօրէն ըսած եմ, թէ ձայնասփիւռը կը սպաննէ ողջ երաժշտութիւնը,— այն որ մեզի կը շնորհէ արուեստագէտ – ունկնդիր երկեղը տարազով: Վասնզի այժմ ստեղծուած է եռեզր նոր տարազ մը,— արուեստագէտ – մեքենայ - ունկնդիր:

Կա՞յ մէկը, որ պնդէ հակառակը, թէ ձայնասփիւռը չի սպաններ ողջ երաժշտութիւնը: ՀԱՅ – ԲՈՅԺ յստակօրէն կ'ըսէ.— «Հետզհետէ կը լռեն նուագարանները, կ'անհետանան նուագախումբերը», եւ «երգելու փափաքը կը նուաղի»: Ի՞նչ պէտք կայ, հիմա, նուագարան փնտռելու կամ նուագախումբ հրաւիրելու,— կը բանաս տուփը եւ երաժշտութիւն կը վայելես, ինչպէս սեղանիդ վրայ պիտի բանայիր սարտէլայի տուփ մը՝ նախաճաշի մը համար: Ինչո՞ւ երգես կարի մեքենային առջեւ կամ աւելը ձեռքիդ մէջ, կը դարձնես կոճակը եւ պատին մէջէն մէկը կ'երգէ քեզի համար: Աւելի պարզ խօսքով՝ ձայնասփիւռին երգիչը կը սպաննէ դիմացդ կանգնած երգիչը, կամ ձայնասփիւռին նուագածուն կը սպաննէ դիմացդ կանգնած նուագածուն: Որեւէ առարկութիւն աւելորդ է, մէկ մէկ ալ երկուք կ'ընէ:

Մեքենան կը տիրապետէ: Շատ բան տարրեց ճզմեց, ձայնասփիւռին մէջ չէ որ պիտի խնայէ:

Գալով ձայնասփիւռին տուածին, ՀԱՅ-ԲՈՅԺ կը գրէ թէ վիթամինը կը պակսի այդ երաժշտութեան մէջ: Ինչպէս կը տեսնէք, խօսք չկայ հարազատութեան պակասի մասին, զոր պիտի դարմանեն եւ «բան մըն ալ աւելիով» պիտի տան «ապագայ նուաճումները»: Միակ մեղադրանքը, զոր կը կատարէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺ տուփի երաժշտութեան մասին,— ահաւասիկ. «Երաժշտութիւնը մտնելով տուփերու մէջ՝ կը կորսնցնէ այն ջերմութիւնը, այն բարախումը, զորս մարդկային կոկորդը կու տայ երգին», եւ այսպէս՝ «Հետզհետէ կը կարօտնանք աստուածային կոկորդներու այդ դայլայլը կամ նուագածուներու ջերմեռանդ խոնարհումը իրենց գործիքներուն վրայ, — օ՛ մարդկային երաժշտութիւն, որ կ'ընկերանաս դէմքի, աչքերու, մարմնի տարօրինակ թրթռացման մը, կը բխիս՝ չեմ գիտեր ինչպէս՝ երգչին հողիէն, արտայայտութենէն, շարժումներէն...»:

Ապագայ նուաճումները, ռատիօն ու թէլէվիզիոնը ձեռք ձեռքի տուած, կրնա՞ն մեզի տալ ինչ որ կը կարծենք թէ կորսուած է: «Բան մըն ալ աւելիո՞վ»,— այդ լաւատեսութիւնը չունիմ:

Կը չեշտեմ,— «ողջ» եւ «պահածոյ» երաժշտութեանց միջեւ գերազանցութեան հարց չեմ դներ: Պիտի ներկայացնեմ բոլորովին տարբեր խնդիր մը, երաժշտագիտական կարեւոր հարց մը, զոր չէր կրնար ներկայացնել ՀԱՅ – ԲՈՅԺ՝ որովհետեւ բժշկական պարբերաթերթ մըն է, եւ չէ նկատի առած Վարդան Սարգսեան՝ որովհետեւ հարեւանցի նայած է ձայնասփիւռին «նուաճումներուն» վրայ եւ շատ արագ գրած է իր յօդուածը:

Ցաջորդով՝ հարցին մասնագիտական քննութիւնը: Եւ որպէսզի ոչ ոք համարձակի նշաւակել երաժշտական տգիտութիւնս, ամէն տեսակէտ եւ վկայութիւն պիտի քաղեմ մեծագոյն երաժշտագէտներուն բերնէն՝ գիրք գիրքի վրայ դիզելով, ընթերցողը յոգնեցնելու ատեն: Զմոռնայ նաեւ սա ճշմարտութիւնը . –

«Un éditeur m'avait demandé de faire un livre sur la technique en peinture. Je l'ai écrit. En le relisant, j'ai appris à peindre» (SALVADOR DALI):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ամէն անգամ որ բան մը կը խնդրեն ինծմէ, թող անգամ մըն ալ ընդունին թէ կարգը իմս է խնդրելու իրենցմէ,— եղէգը չխորտակուած՝ ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՅԺին: Բանիմաց ընթերցողը նշմարեց հարկաւ, որ այս վերջին «ելոյթը» ուրիշ նպատակ չունի՝ բայց եթէ ուշադրութիւն եւ հետաքրքրութիւն հրաւիրել ՀԱՅ - ԲՈՅԺի շուրջ, որքան օգտակար մեր ժողովուրդին, նոյնքան օգտակար ինծի: Ամբողջ ուժս եւ ժամանակս այսուհետեւ պիտի նուիրեմ ՀԱՅ - ԲՈՅԺին, զայն առնելու եւս հետաքրքրական դարձնելու համար իմ սերունդին, նոր սերունդին, վանականներին, մտաւորականին, մայրերուն, այրերուն: Եթէ այս փորձն ալ չյաջողեցաւ,— փա՜յտո՛ս:

Հայ մտքի բոլորանուէր Մշակը

Այն բացառաբար դժնդակ պայմաններուն մէջ ուր կը թաւալի մեր հանրային կեանքը, յաճախաւոր դէպք է տեսնել հայ անհատ մը որ քանի մը արհեստներ կամ պաշտօններ մեկտեղէ իր անձին վրայ: Ինչ որ դժբախտաբար վիճելի է, սակայն, այս ընտրուած կամ հարկադրաբար ստանձնուած մասնագիտութեանց խորութիւնն է: Երեւոյթը բացատրելու համար, ներելի չէ տաղանդի անգօրութեամբ ամբաստանել զաւակները ցեղի մը որ պատմութեան բոլոր դարերուն մէջ այնքան շքեղ ապացոյցներ է տուած իր սեփական հանճարէն: Բայց ժամանակի սղութիւնը, միջոցներու սովը եւ անպայման միջավայրին նուազ պահանջկոտութիւնը իրենց բաժինը ունին այս անբաղձալի կացութեան մէջ: Ամէն պարագայի, բոլորովին հազուադէպ է հանդիպիլ Հայու մը որ ներքին անզուսպ մղումով մը յաջողած ըլլայ նկատելի խորք ու տարածք տալ իր մէկէ աւելի նախասիրութեանց:

Այս հազուադէպ, խիստ հազուադէպ բացառութիւններէն էր Նիկոլ Աղբալեան: Իր մահուան չորրորդ տարելիցին ընդմէջէն մենք անգամ մըն ալ հայ մշակոյթի մեհեանին մէջ կը նշմարենք այն սրբազան եռոտանին, որուն վրայէն անիկա կը պատգամէր քուրմի մը աստուածաբաշխ հեղինակութեամբ, եւ որ վախ կայ որ դեռ ընդ երկար թափուր մնայ:

Քննադատ, բանասէր, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ, ատոնք են Աղբալեանի կեանքին գլխաւոր ստորոգելիները: Կարելի էր նաեւ այս շարքին կցել իր հռետորութիւնը որ թէպէտ մտքի կարողութիւնները դրսեւորելու միջոց մըն է, բայց Աղբալեանի մօտ անիկա կը զետեղէր այնպիսի բարձրութեան մը վրայ որ բանականութեան դէմ մեղանչում մը չէ զանի դաւանիլ իբրեւ առանձին տաղանդ մը: Իսկ Աղբալեանի մէջ, միտքի գործունէութեան այս բոլոր մարզերը շաղկապող գիծը պարզութիւնն էր, յստակ ու ցայտուն: Պարզութիւն մը որ յաճախ վսեմութեան կը հասնէր, առանց երբեք թեքուելու դէպի սեթեւեթանքը:

Պարզութիւնը քոյրն է անկեղծութեան. ուստի, այս տողերը ամենադոյզն կեղծիքով չպղտորելու համար, հարկ է ճակատաբաց խոստովանիլ որ Աղբալեան պաշտօնապէս զինուած չէր բանասիրութեան համար: Հայ բանասիրութեան ակունքները, իրենց սկզբնական ընթացքին մէջ մանաւանդ, յաճախ կը խառնուին հելլէն եւ երբեմն ալ լատին վաղեմի քաղաքակրթութեանց հոսանքին. հետեւաբար ըմբռնելի է Դուրեան Պատրիարքի այն վճռական յայտարարութիւնը ըստ որում կարելի չէ հայագիտութեան ոլորտին մէջ որեւէ հիմնական աշխատանք կատարել, առանց յոյն եւ լատին լեզուներու արդիւնաւէտ օժանդակութեան: Արդ, դասական լեզուներու ծանօթութիւնը, գէթ պահանջուած չափով, կը պակսէր Աղբալեանին: Փոխարէնը, սակայն, անիկա օժտուած էր այնպիսի ողջմտութեամբ մը որ, թերեւս այդ պակասին իսկ հետեւանքով, ստացած էր արտակարգ նորութիւն մը ու դարձած էր իր մէջ տեսակ մը ներշնչում: Փորձառութեամբ ճոխացած այս յայտնատեսութեան շնորհիւ, Աղբալեան ի վիճակի եղած է մատենագրական խնդիրներու մասին յայտնելու այնպիսի կարծիքներ եւ բանաձեւելու այնպիսի դիտողութիւններ, որոնք զինք դասած են մեր ամէնէն յայտնի բանասէրներու կողքին: Արդարեւ, նման բացառիկ ողջմտութեան բերումովն է որ շատ անգամ ժողովրդական բուժակներ կատարելապէս կը յաջողին հոն ուր վկայուած բժիշկներ կը ձախողին իրենց բովանդակ գիտութեամբը:

Ըսինք թէ Աղբալեանի տաղանդին ամէնէն

պայծառ երեսը իր պարզութիւնն էր, եւ անկեղծութիւնն ալ իբրեւ երկուորեակ մը կապեցինք այս առաքինութեան։ Արդ, հայագիտութեան կալուածին մէջ էր որ Աղբալեան ամէնէն աւելի կը զայրագնէր ընդդէմ անոնց որոնք,— իբրեւ թէ գեղեցկացնելու դիտումով — կը յանդգնէին փոփոխել ժողովուրդի բերնէն քաղած փօլքլօրի պատառիկները։ Այդ կեղծարարներուն քանդէպ Աղբալեան յօժարութեամբ պիտի ուզէր կիրարկել այն օրէնքը որով պետութիւնները կը պատժեն դրամանենգները։ Իր սկզբունքն էր.— « Ես բանաստեղծ նրան կ'ասեմ որ գուրգուրում է մինչեւ անգամ ժողովրդի յիմարութիւնների վրայ»։ Իրաւացի դատաստան, որովհետեւ ակնարկուած «յիմարութիւնները» կարող են թաքցնել այնպիսի արժէքներ որոնք այսօր կը խուսափին մեր որոնումներէն, բայց կրնան վաղը քօղազերծուիլ աւելի թափանցող միտքի մը քննութեանց առջեւ։ Ուստի, մեր պարտքն է չփպիլ փօլքլօրի ձեւերուն չխաթարելու համար անոնց բովանդակութիւնը։

Այս էր իր համոզումը, աւելի ճիշդ իր հաւատքը։ Ամէն ինչ որ կուգայ ժողովուրդէն —իմա հայ ժողովուրդէն — անհպելի սրբութիւն էր իրեն համար։ Սրբութիւն ու նաեւ յուզում, խորունկ ու վարակիչ։ Կը սիրէր երգել, կը սիրուէր իր երգը որ քաղցր ու տխուր արձագանգ մը կը թողուր ունկնդիրի հոգիին մէջ։ Բայց ո՞վ է տեսած որ Աղբալեան երգած ըլլայ չոր աչքով։ Հեծկլտուքը ընդոծին ընկերութեան մը պէս միշտ կը հիւսուէր իր երգին հետ։ Չէ՞ որ հայ ժողովուրդի հոգիի մէկ ճիչն էր այդ երգը։ Տեսած ենք նաեւ զինք երիտասարդներու հետ շուրջպարի մէջ։ Հոն ալ Աղբալեան երբեմն պահիկ մը կը կենար՝ կարծես լաւապէս ըմբոշխնելու համար իր ապրումը, կարծես խորգգալու համար շարժումներու համաչափութիւնը։ Նման այն գինեսէր մարդուն որ երբեմն, արտեւանունքը բիբերուն վրայ իջեցուցած՝ ինքն իր մէջ կ'ընկղմի, կարծես աւելի լաւ ճաշակելու համար իր կլլած հեղուկը։ Այդ վայրկեաններուն, Աղբալեանի աչքերու զմայլանքին մէջ կարելի էր յստակօրէն կարդալ. «Այս ներդաշնակութիւնն ալ հայ ժողովրդի ստեղծագործութիւնն է»։

Ինչպէս բանասիրութեան կալուածին մէջ, նոյնպէս ալ քննադատութեան սահմաններուն մէջ, ներշնչումը պեղումի գլխաւոր գործիքը եղած է Աղբալեանի համար։ Վայրի հանճար մըն էր ու ձեւակերպութիւններէ խուսափող։ Գրական նորոյթներ որակող յորջորջումները — իրապաշտութիւն, գերիրապաշտութիւն, գաղափարապաշտութիւն, բնապաշտութիւն, խորհրդապաշտութիւն, ապագայապաշտութիւն եւ նման առաւել կամ նուազ խայտաբղէտ բացատրութիւնները — բնաւ շնորհ չէին գտներ Աղբալեանի դատաստանին առջեւ։ Բառերու այս բաւիղին մէջէն դուրս գալու համար, անիկա կը հետեւէր ողջմտութեան յարին որ, Արիադնէի թելին պէս, զինք ապահով կերպով կ'առաջնորդէր դէպի լոյս աշխարհ։ Այս լոյսին տակ անիկա գլխաւորաբար մէկ բան կը փնտռէր, գործին ներքին —արժէքը։ Մնացեալը ոճ, ձեւ, դասաւորում — լոկ երկրորդական կարեւորութիւն կը ներկայացնէին, հազիւ ուշադրութեան արժանի։

Փորձաքարի մը պէս ապահով էր իր քննադատական հոտառութիւնը որուն շնորհիւ մոխիրներու տակէն հայ գրականութեան համար երեւան հանած է անջնջելի արժէքներ, — Իսահակեան, Զարենց։ Վերջինը տառապէս խմբագրատան մը մոխիրներու տակէն։ Զարենց, այն օրերուն երբ դեռ կարմիր ձեռնակապերը իր գրիչըշէին կաշկանդեր, յօժարութեամբ խոստովանած է թէ Աղբալեանն է որ կատարած է իր տաղանդին գիւտը։ Իսկ Իսահակեան մեզի՝ նախորդ պատերազմի շրջանի ուսանողներուս, մէկէ աւելի անգամներ յայտնած է թէ իր քերթողական համբաւի նուիրագործումը կը պարտի Աղբալեանին։ Արդարեւ, այս մարդու ձեռքին մէջ գրիչը եղած է մոգական գաւազան մը, անոր պէս հզօր ու հրաշագործ, բայց ոչ անոր պէս կոյր ու քմահաճ։ Ազամանդի հատիկներու նման լուսեղէն ու չօշափելի ճշմարտութիւններ միայն անձրեւած է իր գրիչը։

Իր պերճախօսութիւնը հանրադէմ յանկուցթիւններու շարք մըն էր։ Պարզ էր բայց ազնուական, միամիտ բայց հմտալից, անփոյթ բայց վայելուչ. ինքնեկ բայց ոչ ռամիկ, համոզկեր բայց ոչ շողոմ, եւ մանաւանդ տաք, տաք ու սրտաբուխ։ Այս անհաւասարելի, անմոռանալի եւ սրտասուաբխան պերճախօսութեամբն էր որ, երկրի թէ Սփիւռքի մէջ, տարիներ ու տարիներ, Աղբալեան անհաշուելի բազմութիւններ առինքնեց։ Ասի ոչ միայն գրական, գեղարուեստական հարցերու շուրջ, որոնք կարծես իրենց մէջ կը կրեն իրենց հրապոյրը, այլ նոյնիսկ պատմական թուականներու, բանասիրական եւ ստուգաբանական զեկուցումներու շուրջ, որոնք ընդհանրապէս տաղտկալի եւ սպանիչ են անպատրաստ հասարակութեանց համար։

Իրմէ առաջ, Արարատէն ասդին, Սայաթ Նովայի անունը հազիւ լերկ արձագանգի մը պէս դըպած էր մտաւորական դասու ականջին։ Իրմով Սայաթ Նովայի երգն ու երկը այսօր, Միջին Արեւելքի եւ թերեւս ամբողջ Սփիւռքի մէջ, մտերմիկ կանչի մը պէս կը հրջին սիրտէ սիրտ ու երկրէ երկիր։ Եւ եթէ Թումանեան ու Իսահակեան իրենց համբաւին թռիչքովը աւելի բախտաւոր եղած էին քան Թիֆլիզեցի աշուղը, անոնք ալ Աղբալեանի խօսքին զօրութեամբն էր որ խորացան արեւմտահայ հասուածի գուրգուրանքին ու հասկացողութեանը մէջ։ Ինչ քաղցր և տառապագին յուզումով էր որ խօսեցաւ Իսահակեանի եօթանասնամեակին առթիւ։ Այդ իրիկուն Աղբալեան աւելի լացաւ քան թէ խօսեցաւ։ Բեմին վրայ անհնարին ճիգեր կը փորձէր՝ զսպելու համար խռովքը որ զինք կը վերիվայրէր։ Երբ վերջացուց, ակամայ փութկոտութեամբ մըն էր որ թիկնաթոռին մէջ նետուեցաւ, ուժասպառ ու սրտաստւաքամ։ Ժողովուրդը խելայեղօրէն կը ծափահարէր, ու Աղբալեան, ամենաթեթեւ շարժումը ընելու անզօր, գոհունակութենէն կը հեւար։ Իսահակեանի հոգիին հետ համբուրուած էր․․․։

Արդեօք մարգարէաբար նախզգացա՞ծ էր որ այդ երեկոյեան բանախօսութիւնը իր կարապի երգը պիտի ըլլար,

ԵԴ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ՏԻՍԱՂ

ԿԵՑՑԷ՛ ՎՈՍՓՈՐԸ ...

— —

— Ի՜նչ սիրուն երկիր ունիք։ Աս ո՜րքա՜ն հրաշալի ծով։ Իրապէս գեղեցիկ է սա ձեր Պոլիսը։

— Մեր պապերէն մնացած է մեզի այս քաղաքը։ Ձեր պապերը մեր Ֆաթիհին պանիշկը, նուէր ըրած են զայն ...

— Ո՞ւր պիտի գումարուի ժողովը։

— Ուր որ կ'ուզէք։ Մեր հիւրերն էք։ Ձեր փափաքը մեզի հրամանք է ...

— Երբ կ'ըսեն որ Թուրքը ճենթըլմէն է, իրաւունք ունին։ Հիմա կը տեսնեմ՝ աւելի բան մըն է ան։ Վստահ եմ, այս մթնոլորտին մէջ, շուտ պիտի համաձայնինք։ Դուք.ալ, անշուշտ, դիւրութիւն պիտի տաք, քանի որ ձեր այս հիանալի քաղաքին մէջ կը հաւաքուինք։

— Աւելորդ մտահոգութիւն։ Մեր մասնագիտութիւնն է Եւրոպայի հետ համաձայնիլը։

Ոչ մէկ վէճ եւ ընդդիմութիւն անոնց հետ։

— Արդէն կ'ըսէին ինծի որ Թուրքին հետ համաձայնիլը շատ հեշտ է։

Ժողովը ո՞ւր պիտի տեղի ունենայ, դաշնագիրը ո՞ւր պիտի կնքենք։ Սա գեղակերտ պալատը շատ յարմար չէ՞ք գտներ։

— Բոլորը ձեր տրամադրութեան տակ են։ Դաշնագիրներու մասին, մենք Թուրքերս բծախնդիր չենք։ Ոչ մէկ առարկութիւն այդ մասին՝ մեր կողմէ։ Ձեր տրամադրութեան տակ են բոլորը։ Մեզի համար, դաշնագիր կնքելը շատ պարզ, սովորեայ գործ մըն է։

— Ի՞նչպէս թէ պարզ, ընդհակառակն բաւական կնճռոտ խնդիր է մեզի համար։ Դաշնագիրները, պետութեան մը հոգին են։ Անոնցմէ կախում ունի ազգի մը տեւականութիւնը։ Դուք փոխադարձ ստորագրութիւն կուտաք այդ դաշնագիրները կէտ առ կէտ յարգելու...

— Այո, վեց հարիւր տարի է որ կը յարգենք զանոնք ինչպէս դուք բոլորդ ! Մենք դաշնագիր պատրաստելու, խորհրդակցելու, ստորագրելու պէս բաներուն կարեւորութիւն տալը ուրիշներուն կը թողունք։

— Ինչպէ՞ս թէ ուրիշներուն։

— Մեզի հետ դաշնագրողները, պատասխանն ալ կը պատրաստեն, կը բերեն մեզի։ Մենք անոր տակը մեր մէօհիւրը, կնիքը կը կոխենք կուտանք ... վերջ'ս ցաւ գնաց։

Նա, սա սենեակին մէջ լեցուն կայ այդ թուղթերէն ...

— Հապա, եթէ մէջը վիճելի խնդի՞ր կենայ ի վնաս ձեզի ...

— Անոնք, իրարու մէջ, նախապէս վիճած կարգադրած կ'ըլլան։ Մեզի գործ չեն թողուր։ Այնքան ազնիւ են Եւրոպացիները։ Անոնք, մեր շահերը, մենէ լաւ կը պաշտպանեն։

Մենք այսպէս հաւատացած ենք եւ այդ է մեր սովորութիւնը։ Մեզի համար կարեւորը, մեր ձեռք անցընելիք ժամուցն է։

Մենք, նստած Պողազին, Վոսփորին եզերքը, Բիւզանդացիները ճամբու դնելէն ասդին, ձուկ կ'որսանք ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱՆՑԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵԻԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Քայլում էի առանց նպատակի, վախենում էի մտնել սրճարան եւ մէկ աւելորդ ֆրանք ծախսել։ Պէտք էր մի կերպ մինչեւ երեկոյեան 5ը քարշ գայի, յետոյ գնայի «Փրկութեան բանակի» ապաստանարանը։

Երեկոն յամենում էր, իսկ դուրսը մեղմ անձրեւ էր սկսել, կօշիկներս ու գուլպաներս թաց էին, պէտք էր մտնել սրճարանը մէկ գաւաթ տաք սուրճ անել։

Սրճարան մտնելուց առաջ, սովորութեանս համաձայն տնտղեցի գրպանս հասկանալու համար թէ այնտեղ ենդրամները և ինչ սարսափ տեսայ որ դրամ չկայ։ Դժբախտութիւն մը պատահել էր, ամէնէն անխմաստը, ամէնէն սարսափելին բոլոր այն դժբախտութիւններից որ պատահել էին վերջին օրերս։

Սկսայ փնտռել ամէն տեղ, տակնուվրայ արի գրպաններս, պատռեցի եւ նետեցի բոլոր թղթերս, սակայն տասը ֆրանքը չկար ոչ մէկ տեղ։ Նորից եւ նորից փնտռեցի, գնացի հանրային ճեմիշը, հանեցի բաճկոնս, քակեցի աստառը, գտայ կըրծոտած մատիտի կտորներ, կոճակներ, հանրակառքի հին տոմսեր, վաղուց կորցրած ամեսոս, սակայն դրամը չկար ու չկար։ Ետ դարձայ եկած ճամբովս. ուշադրութեամբ քննեցի ամբողջ անցած ճամբաս. ապարդիւն։ Սկսայ վերյիշել բոլոր շարժուձեւերս, ե՞րբ եւ ո՞ւր գրպանիցս հանել եմ թաշկինակս, կամ ձեռքս դրել գրպանս։ Յիշեցի նաեւ իմ խօսակցութիւնը հնավաճառի հետ։ Ահա նա կանգնած է այնտեղ, ես այստեղ։ Խօսակցութեան ժամանակ նա հանեց դրամը եւ երկարելով ինձ ասաց — Ես ձեզ տալիս եմ տասը ֆրանք, տասը... տասը...

Ապուշ, խելագար ապուշ, ինչ դժուարութեամբ ստացար դրամը եւ յետոյ հեշտօրէն կորցրիր, այդ արդէն մեծ ոճրագործութիւն է քան գողանալը։

Այո, նա ասաց — Ահա ձեզ տասը ֆրանք, նկատի ունեցէք որ չգիտեմ մինչեւ իսկ թէ դուք ո՞ւր էք ապրում։

Իսկ եթէ, այս բոլորը ինձ թուացել է միայն, ցանկանում էի որ դա լինէր մէկ պատրանք միայն։ Ոչ, ոչ, յստակ յիշում եմ, ինչպէս նա ասեց — « Դուք ազնիւ մարդ էք, ձեր ատամները գողացուած չեն»։

Յետոյ նա խօսեց մեռելների եւ նրանցից գողացած ատամների մասին։ Օ՛, այս բոլորը ես չէի կարող հնարել, բոլորը իրողութիւն է։ Նա տուաւ դրամը ինձ, յստակ յիշում եմ։

Գլուխս սկսաւ դառնալ, յուսահատութիւնը սկսաւ թունաւորել հոգիս։

— Քեզ այդպէս էլ պէտք է ... պնդում էի ես քայլելով թաց մայթի վրայ։—Այդպէս էլ պէտք է. գնա մեռիր իբրեւ շուն... իբրեւ շուն ...

Զայրոյթից սկսայ լաց լինել։ Երբեմն սկսում էի նորից խառնել գրպաններս եւ փնտռել։ Անցորդները հարցական նայում էին ինձ, ես զազազած պատրաստ էի յարձակուելու նրանց վրայ։

— Սատանաներ, չէ՞ք տեսել, ինչպէս մարդ կորցնում է իր դրամը։ Ցանկարծ մէկ միտք լուսաւորեց ինձ։ Իսկ եթէ դրամը ընկել է խանութում եւ ես մոռացել եմ վերցնել... Արագացրի քայլերս, ետ գնացի դէպի Ռասին փողոցը։ Կօշիկներուս մէջ լեցուած ջուրը խանգարում էր քալել, յոգնած էի, դժուարաւ էի շարժւում։ Ահա եւ Ռասին փողոցը, սակայն մեծ եղաւ վիշտս, երբ տեսայ խանութը գոցուած արդէն։ Քարացած կանգ առայ խանութի առջեւ, չկարողանալով շարժիլ։ Անձրեւը հեղեղի պէս թափւում էր վրաս։ Հագուստներս ծանրացել էին, իսկ ոտքերս կարծես ծանր քարեր էին կապել։ Անհրաժեշտ էր մէկ որեւէ տեղ ապաստանիլ։ Ծանօթների մօտ գնալ չէի կարող այս վիճակով։ Իմ արտաքինը կը վախցնէր բոլորին, գունատ, չածիլուած, ջերմից եւ անօթութիւնից վառւող աչքեր, ոչ մէկ յարգանք կարող էի ներշնչել։ Մեծ վիշտ պիտի պատճառէր նաեւ նրանց ցաւակցութիւնը։

Ո՞վ է մեղաւոր, որ ես ի վիճակի չեմ դրամներս պահելու, իսկ եթէ ունենայի հազար Ֆր., ընդունա՞կ էի այդ էլ կորցնելու։

Մերթ կշտամբելով ինձ, մերթ յուսադրելով հասայ Սէնի ափը։ Գետի միւս ափին, անձրեւի գորշ ցանցի միջից երեւում էր Լուվրի պալատը։ Մէկ նոր միտք լուսաւորեց ինձ։ Կարելի է մտնել Լուվրի թանգարանը, այսօր կիրակի է, մուտքը ազատ։

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

Գերմանիոյ միացման խնդիրը

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ պատրաստ է երաշխիքներ ընծայելու, որպէսզի ազատ ընտրութիւններ կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Այս առթիւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ իրենք հակառակ են որ Գերմանիա մասնակցի Ատլանտեանի դաշինքին: Խ. Միութիւնն ալ ամբողջովին համաձայն է Արեւելեան Գերմանիոյ բոլշեւիկեան դահլիճին, եւ իր կարգին կոչեր կ'ուղղէ արեւմտեան Գերմանիոյ:

Այս վերջինը վերապահ դիրք մը բռնած է: Իր նախարարներէն Քայզէր ճառ մը խօսելով, իբրեւ նախապայման պահանջեց արձակել արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքական բանտարկեալները, արտօնել ազատ երթեւեկը արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ, ինչպէս եւ թերթերու ազատ վաճառումը եւն.: «Ամօթ է ազատութեան մասին խօսիլ, ցորչափ տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ անօթութենէ կը մեռնին փշաթելերու ետին»: Ընկերվարական վարիչն ալ պահանջեց որ Խ. Միութիւնը ազատ ձգէ գերման ժողովուրդը՝ իր ճակատագիրը վճռելու:

× Գերման նախկին ռազմիկներու նորակազմ դաշնակցութեան նախագահը, զօր. Ֆրիդնէր, հետեւեալ պայմանները կ'առաջարկէ, որպէսզի Գերմանիան հաւանի մասնակցիլ արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան.—

1. Գերման զօրամասերը պէտք է սպառազինուին, պարէնաւորուին եւ կազմակերպուին ճիշդ այնպէս ինչպէս դաշնակից բանակները.— 2. Արեւմտեան պետութիւնները պէտք է երաշխաւորեն թէ Գերմանիան պիտի պաշտպանուի դաշնակիցներուն կողմէ, ինչպէս միւս երկիրները.— 3. Գերմանիա պէտք է մասնակցի ռազմագիտական ծրագիրներու մշակման եւ հրամանատարութեանց.— 4. Գերման կառավարութիւնը ինք պատասխանատու պիտի ըլլայ իր զօրագունդերուն. 5.— Պէտք է դադրեցնել գերման զինուորին վարկաբեկումը:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ սկսած է Անգլիոյ մէջ: Մինչեւ անգամ գրաւներ կը կատարուին, 6ի վրայ 4 յաղթանակ նախատեսելով Չըրչիլի հոսանքին համար:

ԻՐԱՔ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ կը բանակցին, զտարան մը հաստատելու համար Պաղտատի մօտ: Այս զտարանը տարեկան մէկ միլիոն թոն քարիւղ պիտի արտադրէ եւ պիտի արժէ 6.500.000 սթեռլին: Պիտի լրանայ երեք տարիէն:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մասին կատարելապէս համաձայնեցան Ֆրանսա եւ Ամերիկա: Այս վերջինը մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի ղրկէ անմիջապէս:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Համայնագիտական եւ Հայագիտական

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանի
Ա. հատորը (Ա.— Աստիճ)

Դատաստաններ

« ... Ու դատելով գործին լրջութիւնը հրատարակուած սկզբնական պրակներէն, մտքիս մէջ տարակոյս չի ձգեր՝ թէ երբ ամբողջանայ պիտի ըլլայ կոթողային, փառքի մնայուն պսակ մըն ալ աւելցնելով Ձեր ճակտին»:

Նիւ Եորք — Վեր. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

× « ... Արդարեւ շատ հսկայ գործ է, մեծ աշխատութիւն կը պահանջէ, բայց գնահատելի եւ անմոռանալի ծառայութիւն մը պիտի ըլլայ ան մեր եկեղեցական գրականութեան համար, վասնզի չունինք Ս. Գրոց ընդարձակ համայնագիտարան մը, հայագիտական բաժինով մը ճոխացած»:

Ֆրէզնօ — Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գին 12 տոլար

Ստանալու համար դիմել հեղինակին՝
Mgr. Artavazd Surméyan, 15, Rue Jean Goujon, Paris.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէկինէ ընկեր Ս. Առաքէլեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերներ Սարգիս ու Պետրոս Պետիկեանի, ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ հօրը եւ աներհօրը Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթ. ֆոնտին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կօշիկի լաւ բանուոր մը պոթինէի քով աշխատելու համար Villejuifի մէջ:

Դիմել Պ. Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի, կէս օրէ վերջերը, (2—7), 7 rue Godot de Mauroy, Paris: Հեռաձայն Opéro 01 — 08:

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Պէյրութի նամակատան ընդհ. քննիչ Պ. Խորէն Սուքիասեան իր խմբագրատան այցելութեան առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը հրապարակային դասախօսութիւնը յառաջիկայ չորեքշաբթի Սեպտ. 26ին, ժամը 8.30ին Cadet սրճարանին վերնայարկը: Դասախօսն է ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը: Ձայնագիր սկաւառակներով պիտի ներկայացուին տեղական ազգ. պարերու եղանակներ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Դանիէլ Դանիէլեան Hibosէն իր հայրենակցին տարաբախտ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն յայտնելով անոր ընտանեկան պարագաներուն, 500 ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի «Հայ - Բոյժ»ին, 500 ֆրանք ալ «Յառաջ»ի տարածման:

× Վալանսէն Զ. Ո. Մ.ի նախկին անդամներէն Պ. Խաչէրեան նոյնպէս ցաւակցութիւն յայտնելով 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Հայ - Բոյժ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ն. Ճշմարտախօսեանէ (Պրիւքսէլ) իրենց այցելութեան առթիւ 1000 ֆրանք:

ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան Ա. եւ Բ. խումբերը կը մրցին C. F. Bretigny դէմ, L'Hay les Rosesի դաշտին վրայ (Իտալացիներու նախկին դաշտ): Այս կիրակի 23 Սեպտ. պահեստի (Բ.) ժամը 2ին, իսկ Ա. խումբերը 3.30ին:

Կը խնդրուի Փարիզի եւ արուարձաններու մարզասէր հասարակութենէն քաջալերել մեր մարզիկները իրենց ներկայութեամբ:

Հաղորդակցութիւն.— Porte d'Italieէն առնել 186 օթօպիւս եւ իջնել վերջաւորութեան:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Մարսէյլ.— Պօմոնի Ազգ. մանկապարտէզի աշակերտներու մուտքի արձանագրութիւնները կը սկսին ներկայ Սեպտեմբեր 24էն 30: Կը հրաւիրենք ծնողքները, արձանագրել տալ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9 — 12, դպրոցի սրահին մէջ:— Հոգաբարձութիւն

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փութացէք ապահովել հետեւեալ դասագիրքերը.—

Հայերէնի համար ԱՐԱՐԱՏ ընթերցանութեան ծանօթ շարքը, հեղինակութիւն Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆի ԱՐԱՐԱՏ Այբբենարան – ընթերցարանը 100 Բ. գիրքը 200, Գ. գիրքը 300 ֆրանք:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, Յ. Գազանճեան, Ա. Բ. Գ., 150, 300, 400 ֆրանք:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ (Փրնս.) Հ. Թորոսեան 800 ֆրանք:

ԱՐԱՐԱՏ ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ, ընտրուած երգեր 400 ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ – ՀԱՅԵՐԷՆ, բառարան Մ. Նուպարեան 400 ֆրանք: Ինչպէս նաեւ Հայոց պատմութեան, կրօնագիտութեան դասագիրքեր, Աղօթագիրք ե գրական - պատմական վերջին հրատարակութիւնները:

Կեդրոնատեղի.— Գրատուն Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9)

Արտասահմանէն Փարիզ եկող Հայերուն մասնաւորաբար կը յանձնարարուի նկատի ունենալ

Կ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

փարիզեան նորաձեւութեանց մեծ վաճառատունը,
17, Boulevard des Capucines, Paris (Օփէրա ըլլալ փէին ճիշդ դէմը): Հեռ. OPE. 80.34

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր մասնաճիւղերուն վարչութիւնները, այս երկուշաբթի ժամը 20ին, Chope du Nord: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Սեպտ. 24ին, ժամը 21ին, դպրոցին սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ Impressionismeը նկարչութեան մէջ: Դասախօս Կարապետ Մոմճեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Տէսին, Վ. Հ.— Գիրքերու համար դիմել ընկեր Ալթունեանի, 17 rue Ampère Cachan (Seine):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝
1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon: Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ՏԻԱՄԱՆ (Diamant)

Bonneterieի համար ամէն կարգի մեքենաներ, թրիքօթածի մեքենայ 10/120 և 12/1000, bobinoirs, métiers circulaires huit serrures Interlockի եւ chaussettesի համար: Դիմել Ֆրանսական

Maison WORMS ընկերութեան

35 Bld. de Strasbourg, Paris (10), tél. Pro. 53-99:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Monteur - electricien մը եւ electricienի աշկերտ մը: Դիմել Պ. Լ. Ֆէնէրճեանի, Impasse Gounod, L'Hay - les - Roses, (Seine):

ՔԱՖԷ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուշ առ՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կաւ առւր,
Վաճառատնէ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցիւրուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տուփերին
Շիշ մը օղի նուէր կայ:
Հասցէն առա՛, առ պահէ
Նամակ գրէ՛, բաղ դրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մաքուն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ.— Boyadjian, 12 Place de la Pierre, Valence (Drôme):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ DONATԻՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ճարտարագործական կամ ընտանեկան
ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ, ՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՄ ՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
Ամենայն վստահութեամբ կրնաք դիմել Հայերու շատ ծանօթ մասնագէտի մը

E. DONAT

20, Rue de la Banque, PARIS (2)

MORY et Co.

3 Rue St. Vincent de Paul, Paris (10)
(Service VAUQUELIN) Tél. TRU. 72–60
Poste 89 et 80, métro Poissonnière, Gare du Nord
Ամէն օր, բացի կիրակիէն, 9էն 11·30 եւ 14էն 17,
Շաբաթ 9էն 11·30

ԾՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(COLIS POSTAUX POUR L'ARMENIE)

Avec accusé de réception

Բոլոր ծախքերը կը վճարուին առաջքման պահուն, ծրարները կը յանձնուին առանց ոեւէ ծախքի կամ ձեւակերպութեան, ստացողին համար:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 25 Septembre 1951 Երեքշաբթի 25 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6568-Նոր շրջան թիւ 1979

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐՈՒԱԿՆԵՐ

Նորերէն շատեր յաճախ կը տրտնջան, երբ կը խօսինք հայերէն սորվելու մասին.

— Ժամանակ չունինք: Եւ յետոյ, դժուար է:

Ինչպէս կ'երեւայ, ճերմակ մազերն ալ խառնուած են սեւերուն, չքմեղացնելու համար այս պատրուակը:

Ժամանակի խնդիրը պարզապէս բերնի ծամոց է մեծ մասին համար:

Ամէնէն «զբաղած»ն ալ միշտ ժամանակ եւ միջոց կը գտնէ: Հազարումէկ պիտանի եւ անպիտան պիտոյքներ կը սորվի: Կը յղփանայ զարմանազան վայելքներով:

Բայց, ժամանակը յանկարծ կը հատնի, երբ կարգը կուգայ մայրենի լեզուն սորվելու: Կամ սորվածը զարգացնելու, լրացնելու:

Գալով դժուարութեան, նոյնքան անամէջ պատճառաբանութիւն մըն է: Պարզապէս պատրուակ՝ աշխատանքէ խուսափելու:

Կամաց կամաց պիտի սորվուինք օտարներ ալ վկայութեան կանչել, հաստատելու համար թէ շատ աւելի դիւրին է հայերէն սորվիլ, քան թէ ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն կամ թուրքերէն:

Դեռ վերջերս Ամերիկացի մըն էր որ խանդավառութեամբ կը հռչակէր մեր տառերուն եւ բառերուն ճոխութիւնը, զանոնք սորվելու դիւրութիւնը, բաղդատելով անգլերէնի հետ:

Հարցուցէք մեր պարոններուն եւ օրիորդներուն,—

Ի՞նչպէս կը սորվիք homme գրել եւ կարդալ om. բայց դժուար կը գտնէք սորվիլ եւ գրել մարդ (իւրաքանչիւր ձայնի մէկ տառ):

Bidaultն կը կարդաք Պիտօ: Եւ կը չուարիք, պարզ Պետօ մը գրելու համար:

Կը սորվիք զանազանել sain, Seine, scène, sein, cène, ceint: Կամ sot եւ sceau: Եւ վերջապէս mais, mai, mes եւայլն:

Բայց կը խեղճանաք, հայերէն «յարկ»ը եւ «հարկ»ը կամ «յարգ»ը զանազանելու համար:

Անգլիացին կը գրէ Know եւ կը կարդայ «նօ»:

Այս ալ կը սորվին, ինչպէս ուրիշ անհամար բառեր՝ զէզ մը աւելորդ գիրերով: Բայց դժուար կը գտնեն մայրենի լեզուին բառերը սորվիլ 36 ճոխ եւ ճշգրիտ, համապատասխան տառերով:

Անշուշտ չէք սպասեր որ ակադեմական տեսութիւններ պարզենք այստեղ, բաղդատելով այս կամ այն լեզուին առաւելութիւնները:

Կրնայինք բազմապատկել վերի օրինակները, անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ՝ ի՞նչ կը խաչեն հայերէն այբուբենը, փրկութիւնը փնտռելով լատիներէն տառերուն մէջ:

Եթէ կան երազատեսներ որ կը հաւատան այդ ցնորքին, շատեր ալ աւելի վրդովիչ հոգեբանութիւն մը կը մատնեն:

Անոնք պարզապէս կեր կը ճարեն ամբոխին, երբեւ թէ գործնական տեսակէտներ պարզելով:

Անոնց համար հայերէնը «շահաբեր» չէ. հետեւաբար չարժեր «աւելորդ յոգնութիւն պատճառել» իրենց զաւակներուն:

Գոեհիկ է բառը, բայց թող ըսած ըլլանք,— Հայը չէ որ կը խօսի այստեղ, այլ «չէբչի»ն:

Ի վերջոյ խանութպանի այս տրամաբանութիւնն է որ պիտի քանդէ մեր տունը:

Երէկ յանձն կ'առնէինք ամէն տառապանք եւ զրկանք, նոյնիսկ մահը, պահելու համար կարգ մը հիմնական արժէքներ, — հաւատք, լեզու, պատիւ:

Երէկ հրաշքով ողջ մնացած բեկորներ, 7—11 տարեկան մանուկներ հայերէն կը սորվէին անապատի հրակէզ աւազներուն վրայ: Հայերէն աղօթել եւ երգել կը սորվէին, դողդոջուն մատիկներու բերնով:

Քրէական յանցանք չէ՞ այժմ թոյլնալ, անճրկիլ կամ սնոտի պատրուակներ կարկտել, խուսափելու համար տարրական պարտքէ մը:

Հայրենիքը կրնա՞յ փրկել քեզ, երբ դուն քու ձեռքով կը թաղես մայրենիքը:

Եւ օտարը ինչո՞ւ պիտի յարգէ քեզ, երբ կը տեսնէ որ դուն քեզ յարգել չես գիտեր: Չես աշխատիր պահել հայրենի ժառանգութիւնդ, քու սեփական արժէքդ, եւ կը փորձես «քաղաքակիրթ» երեւալ կլլուելով, տափակնալով, կեղծելով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

... ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ԾԱՂԿԻՆ

Երեսուն հինգ տարի է դուրս եկանք մեր ծննդավայրէն, չըսելու համար մեր երկրէն:

Զէ՞ որ ոչ ոք կը ճանչնայ թրքական բաժնին մէջ ինկած հայկական հողերուն բուն իրաւատէրը: Ոչ իսկ Ռուսը, ոչ ալ Արեւմուտքցիները:

Մէկուն համար «դիպլոմատիկան» խնդիր է. միւսին համար բնակչութեան պակաս:

Արդէն այդ կանխամտածութեամբ չէ՞ր որ Թուրքն ալ մաքրագործեց մեզ: Առաջ չէր կրնար ըսել.— «Այդ հողերուն վրայ Հայեր չկան»: Հիմա, փառք Ալլահին, ինչո՞ւ չպարծենայ իր սխրագործութիւններով: Անծայրածիր պարապութիւն մը «արեւելեան կողմն աշխարհին» ուրկէ բուերն ու ագռաւներն անգամ խոյս կուտան:

Այդ մէկ միլիոնի հասնող գաղթականութիւնը ցրուեցաւ աշխարհի ամէն կողմը:

Բախտաւորներ էին անոնք որ ինկան Ֆրանսայի կամ Ամերիկայի նման հարուստ երկիրներ, ուր կրցան չուտով չոկել իրենց մէջքը:

Հարեւան արաբական երկիրները Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան ու Եգիպտոս աւելի մեծ թիւով գաղթականներ պատսպարեցին, վստահ թէ՝ եկուորները՝ շինարար ու աշխատասէր ժողովուրդի մը մնացորդները, օգտակար են երկրին տնտեսութեան ու մշակոյթին:

Հազիւ իրենց չոր հացը ապահոված, այդ կորաքամակ բազմութիւնները իրարու ետեւէ շինեցին եկեղեցի, դպրոց, կաթողիկոսարան, ճեմարաններ, դպրեվանք, բուժարան, կոյրերու ապաստանարան ու տակաւին ակումբներ ու մարզարաններ:

Օրաթերթերը իրար կը հրմշտկեն: Գրական ամսագրեր, պարբերականներ գրական կամ բանասիրական լուրջ շրջան մը բոլորած են արդէն:

Այս շարժումն էր որ մեզի տուաւ շարք մը երիտասարդ գրագէտներ, որոնց տաղանդին ցոլքը լոյս կը ցանէ օտարութեան ճամբաներուն վրայ:

Ամէնէն համեստ բանաստեղծական փոքրիկ տետրակն իսկ խանդաղատանք միայն կը պատճառէ մեզի: Մայրենի լեզուին սահուն գործածութիւնն իսկ արժէք մըն է:

Բայց արդէն դէզ մը կը կազմեն տպուն ստեղծագործութիւնները, որոնց մէկը հաճոյքով ներկայացուցի կիրակի օր,— «Հացի եւ Լոյսի համար» (Մ. Իշխան):

ՍՕՍԻ

ՏԻՐՈՒՆԻ. — Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Սեպտ. 17ին մեռած է Գ. Գէորգ Սիմքէշեան, ուսուցչապետ եւ ազգ. երեսփոխան: Հանգուցեալը 82 տարեկան էր, մասնագէտ թուրքերէնի եւ ուրիշ արեւելեան լեզուներու: Ուսուցչական պաշտօն վարած է մօտ 60 տարի: Եղած է նաեւ հայերէնի ուսուցիչ Միւլքիէ վարժարանին մէջ: Կատարած է բազմաթիւ թարգմանութիւններ, հայերէնէ թուրքերէն եւ փոխադարձաբար:

Անգլիոյ թագաւորին վիճակը

Կիրակի առտու վիրահատութիւն մը կատարուեցաւ Ճորճ Զ.ի թոքերուն վրայ: Բժշկական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ «դեռ անձկութիւն պիտի տիրէ քանի մը օր, բայց Ն. Վեհափառութեան վիճակը գոհացուցիչ է գործողութենէն անմիջապէս վերջը»:

Գործողութիւնը կատարուեցաւ առտուան ժամը 10ին, արքայական պալատի դռնփակ մէկ սրահին մէջ, տեւելով մինչեւ կէսօր: Ութ բժիշկներու պաշտօնական տեղեկագիրը պալատին դրան վրայ փակցուեցաւ իրիկուան դէմ: Առաջին լուրը ստացաւ թագուհին:

Մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ սովորական գործողութիւն մը չէ թոքերու ծայրատումը (résection): Երբեմն ամբողջ բլթակ մը կը կտրեն թոքէն, ինչ որ շատ ծանր գործողութիւն է: Ցետոյ արիւն կը ներարկեն: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ ամէն բան լաւ ընթանայ, թագաւորը անկողին պիտի մնայ առ նուազն վեց շաբաթ, եւ ամիսներ վերջը միայն կրնայ թեթեւ աշխատանքներ կատարել: Այս տեսակ պարագաներու մէջ գլխաւոր վտանգը ջղային դրութեան ցնցումն է:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կիրակի առ-

Ցաչորդ հիմնական խնդիրը — Միջին Արեւելք

ԹՐՈՒՄԸՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՂՐԿԷ ՋՕՐ. ԳՐԷՏԼԻՆ, ՈՒՐԻՇ ԼԻԱԶՕՐ ՄԸՆ ԱԼ՝ ԱԹԷՆՔ

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումըն որոշած է Անգարա ղրկել միացեալ սպայակոյտի պետը՝ զօր. Գրէտլին, իսկ Աթէնք՝ իր մասնաւոր խորհրդականը՝ Գ. Հէրիմըն, յառաջիկայ տասը օրերու ընթացքին: Այս վերջինը անդամ է «խելացիներու» յանձնախումբին որ կազմուեցաւ Օթավայի մէջ Ատլանտեանի Խորհուրդին կողմէ, քննելու համար անդամակից պետութեանց զինուորական եւ տնտեսական խնդիրները: Իսկ Զօր. Գրէտլի շատ աւելի ճշգրիտ պաշտօն մը ստացած է:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, զօրավարը պիտի խորհրդակցի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի զինուորական վարիչներուն հետ, հասկնալու համար անոնց տեսակէտները Միջին Արեւելքի հրամանատարութեան, պաշտպանութեանց եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Ֆրանսա եւ Անգլիա եւս բարձրաստիճան սպաներ պիտի ղրկեն Յունաստան եւ Թուրքիա:

Իրազեկներ գիտել կուտան թէ Օթավայի խորհրդաժողովը աւելի շատ քաղաքական խնդիրներով զբաղեցաւ, իսկ յառաջիկայ խորհրդակցութիւնները պիտի նուիրուին զինուորական հարցերու: Զօր. Այզընհաուըր ներկայ պիտի ըլլայ այդ խորհրդակցութեանց, Հռոմի եւ Փարիզի մէջ:

× Մասնագէտներ պարզելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան արժէքը, կ'ըսեն թէ ամբողջ Միջին Արեւելքի ռազմագիտական խնդիրն է որ կը դրուի սեղանի վրայ: Արաբական երկիրները ուշադրութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին. մանաւանդ որ մէկդի դրուեցաւ շրջանային զինակցութեան մը ծրագիրը:

Երբ 12 զինակից պետութեանց խորհրդարանները վաւերացնեն Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան որոշումը, Ատլանտեանի դաշինքը տարածուած պիտի ըլլայ մինչեւ Պարսկական ծոց, ուղղակի կամ քօղարկեալ ձեւով մը:

Անցեալ շաբթու Ամերիկայէն Անգարա գնաց զինուորական պատուիրակութիւն մը: Այս ռազմագէտները պիտի ջանան աւելի սերտ կապեր հաստատել Թուրքիոյ հետ, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով: Նոյն աշխատանքը պիտի կատարուի Յունաստանի մէջ, ուր կացութիւնը այնքան ալ պայծառ չէ, իբրեւ հետեւանք վերջին ընտրութեանց:

Այս անցուդարձին մէջ կարեւոր դեր մը վերապահուած է արաբական պետութեանց: Շատ բան կախում ունի Եգիպտոսի բռնելիք դիրքէն:

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Եգիպտոսի վարչապետը կը խորհի փոփոխութիւններ կատարել դահլիճին մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ համաձայնիլ Անգլիոյ հետ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, պիտի փոխուի արտաքին նախարարը, Սալահէտտին փաշա, որ վճռապէս կը պահանջէ անգլ. զօրքը հեռացնել Սուէզի շրջանէն եւ Եգիպտոսի կցել Սուտանը: Ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Նահաս փաշա պիտի սպասէ Անգլիոյ երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքին:

Անգլեւիրանեան թնճուկը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ վարչապետը պիտի ձեռնարկէ Աբատանի մնացեալ անգլիացի պաշտօնեաներուն վտարման: Փոխ-վարչապետը յայտարարեց թէ կարելի չէ եղած համաձայնիլ Անգլիոյ հետ, վերսկսելու համար բանակցութիւնները: Իրան Թէհրանի անգլ. դեսպանին յանձնած էր իր վերջին ծանուցագիրը. բայց Լոնտոն մերժեց բանակցիլ:

× Ընդդիմադիր երեսփոխաններէն Թէյմուրթաշ, 38 տարեկան երիտասարդ մը, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, վնասակար գտնելով վարչապետին բռնած դիրքը: Իր հրաժարագիրը Ազգ. Ժողովի ատենապետին յանձնած ատեն, ըսաւ թէ «վարչապետին քաղաքականութեան հետեւանքով մեզի դէմ դարձուցինք Անգլիան, Ամերիկան եւ ամբողջ արեւմտեան ճակատը:» Վերջին առաջարկս է անմիջական միջոցներ ձեռք առնել, կարգադրելու համար քարիւղի վէճը, վասն զի եթէ Չըրչիլ եւ պահպանողականները իշխանութեան գլուխ գան, Իրան պիտի վնասուի»:

Ուրիշ ընդդիմադիր մը, Մոհամմէտ Ալի Շուշթարի, խորհրդարան ապաստանեցաւ կիրակի օր, ըսելով թէ կեանքը վտանգի տակ է: Այս երեսփոխանն ալ պահարան մը յանձնեց ատենապետին, իբրեւ իր կտակը: «Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին կարգ մը սպառնագիրներ ստա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

տու միլիոնաւոր քաղաքացիներ կ'աղօթէին, երբ գործողութիւն կը կատարուէր: Ամէն օր հազարաւորներ կը խռնուին պալատին առջեւ, լուր առնելու համար:

ՀԱՅՈՒՀԻՆ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

Հայոց պատմութեան ամէնէն հին շրջաններէն մինչեւ մեր ժամանակները, հայ կինը կանացի աշխարհին մէջ բացառիկ տիպար մըն է, մէկ կողմէն տանն տնտեսութեան եւ միւս կողմէ հոգեկան կորովի եւ հաստատուն աւանդապահութեան ներկայացուցիչ կը ներկայանայ: Միեւնոյն ժամանակ եղած է իր տան եւ ընտանիքին մատակարարը, իր մտքին եւ ձեռքին ճարտարագործութեամբ :

Հին դարերէն ի վեր հանրածանօթ է հայ կինը իր աշխատասիրութեամբ, մանաւանդ ձեռարուեստի եւ կարի ասպարէզներուն մէջ: Իր գործած ոսկեթել բեհեզեայ զգեստները զարդարած են թագաւորներու, իշխաններու կիներն ու օրիորդները: Հայ կնոջ բնածին ճարտարութեան շնորհիւ ոչ միայն հայ մարդը եւ հայ ժողովուրդը հարստացած, քաղաքներ է կառուցած, այլ մանաւանդ գնահատելի ճոխութիւններ ձեռք բերած է: Օտար աշխարհակալները՝ Եգիպտոսէն մինչեւ Միջին Ասիա, Հնդկաստան եւ Պալքանները, Հայաստանը նկատած են ճոխութեան աղբիւր մը եւ անսպառ գանձարան մը:

Հայ կնոջ շնորհիւ է որ մեր ժողովուրդը դարեր շարունակ արեան գետերու մէջէն անցնելով խեղդամահ չէ եղած, այլ դարձեալ դրած է ինքզինքը ճոխութեան, զուարթութեան եւ հանգըստաւէտ պայմաններու մէջ: Ան եղած է ազգին պահապան հրեշտակը :

Մէկ կողմ թողունք պատմութեան մեզ աւանդած Նուարդները, Սանդուխտները, Խոսրովիդուխտները եւ Զապէլներն ու Զարմանդուխտները, եւ մտնենք Անի, ուր պիտի տեսնենք աւերակներուն վրայ շատ մը տիկիններու անուններուն արձանագրութիւնները հնձաններու, եկեղեցիներու, մատուռներու եւ՝ ամրոցներու ճակատը քանդակուած:

Անդրադառնալով ժամանակակից հայ կնոջ մարդասիրական ճիգերուն, կը բաւէ յիշել միայն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու ազգանուէր գործունէութիւնը: Մինչ օտարները միշտ կը փառաբանեն իրենց կիներուն մեծագործութիւնները, մենք՝ Հայերս, միշտ անփոյթ գտնուած ենք մեր մայրերուն հանդէպ: Կը մոռնանք մեր երախտագիտութեան պարտքը անոնց հանդէպ :

Այս բոլորը յիշեցնելով, միտք չունիմ հայ պատմութեան դաս մը տալու, այլ կ'ուզեմ շեշտել թէ Հայուհին մեր ազգային պատմութեան մէջ ունեցած է իր մեծագոյն բաժինը :

Քանի մը օրինակներ, որպէսզի աւելի հասկընալի ըլլանք :

Զօր. Լազարեան Հասան Գալէէն Էրզրում կ'իջնէ, Գուրուճուք կոչուած Թրքական գիւղին մօտ նախաճաշելու: Թուրք, քիւրտ եւ հայ գիւղացիները կը սարսափին մօտենալու հսկայամարմին եւ խոժոռ գիւցազնին, որու մուայլ նայուածքէն լեղապատառ կ'ըլլան ամէնէն յանդուգն մարդիկն անգամ: Այդ պահուն, նիհար, զառամած, բոպիկ հայ ծեր կին մը, կրթնած իր ձեռնափայտին, հետն առած ցնցոտիներով իր թոռնիկները, դողդոջուն քայլերով կը մօտենայ զօրավարին եւ կը դիտէ զայն: Զօրավարը նկատելով պառաւը, որոտալից ձայնով կ'ըսէ.

— Նանի՛, դուն Հա՞յ ես:

— Հա՛, Հայ եմ, կը պատասխանէ հանդարտութեամբ ...

— Է՛, ես էլ Հայ եմ, սէրտառոտ եմ, կը տեսնե՞ս, զօրքերուս մօտ կ'երթամ :

Պառաւը լսելէ վերջ Լազարեանի բոմբիւնը, կը հարցնէ, թէ պիտի մնա՞յ Էրզրում :

— Վերջը նորէն պիտի դառնամ, կը պատասխանէ զօրավարը :

— Է՛, եթէ այդպէս է, մեզ մինակ պիտի ձգես ու ետ պիտի դառնաս, ուրեմն, դուն Հայ չես:

Կը դառնայ պառաւը անմիջապէս, բոպիկ մանուկներուն ձեռքէն բռնած արհամարհական ձեւով կը հեռանայ: Զօրավարը քիչ մը պաշած՝ յանդուգն կնոջ խօսքերէն, կ'ըսէ իր քովը նստող ռուս զօրավարին.

— Դեռ մարդ մը չէ եղած որ ծուռ նայի աչքերուս մէջ: Բայց այս պառաւ հայ կինը կուգայ նոյնիսկ իմ վրանիս մէջ նախատել զիս:

Այս փոքրիկ դէպքը մէջ բերելով ուզեցինք ցոյց տալ հայ կնոջ զարմանալի յանդգնութիւնը եւ քաջութիւնը :

Ուրիշ օրինակով մը պիտի բացատրենք թէ հայ կինը ո՛ր աստիճան հասած էր գաղափարապաշտութեան եւ առաքինութեան:

Ռուսերու Էրզրումէն նահանջի ժամանակն է: Զօր. Լազարեան և քանի մը անձեր ի զուր կը փորձեն արգիլել հայ գիւղացիներու գաղթը: Ծարահատ, բռնի կը հաւաքեն հայ գիւղացիներէն բոլոր սայլերը որպէսզի ռուս հիւանդները Կարս փոխադրեն, հնարք մը, որով կարելի ըլլար գաղթին առաջքը առնել, զրկելով զիրենք իրենց սայլակներէն :

Հակառակ այս արգելքին, սահմանամերձ հայ գիւղացիները ամէն ինչ ժողված ճամբայ ինկած են: Սահմանագլուխին վրայ երեք հայ պաշտօնատարներ կը կտրեն իրենց ճամբան, ստիպելով ետ դառնալ: Ոչ մէկ յորդոր կ'ազդէ: Օրը տարաժամած է, պաշտօնեաներէն երկուքը կուլան խեղճերու թշուառութեան վրայ: Գիւղացիները կը նախընտրեն մեռնիլ եւ ետ չդառնալ: Երրորդ պաշտօնեան՝ աւելի զօրաւոր կամքի տէր, կը վճռէ ծեծի տակ սպաննել քանի մը հոգի, փոխանակ հարիւրաւոր ընտանիքներու թշուառութեան պատճառ դառնալու: Խաղախները կը սկսին ծեծել քանի մը ետ մնացողները: Լաց, ողբ ու կոծ, դժոխային տեսարան մը: Այնատեն անխօող կիներու կարգին դեղադէմ նորահաս աղջիկ մը կ'ելլէ առաջ, եւ արտասուալից աչքերով կը գոչէ.

— « էփէնտի՛, Աստուած վկայ, մեր կեանքէն չենք վախնար, մեռնիլը դիւրին է մեզ համար, մեր պատիւէն կը վախնանք, որովհետեւ պատիւներնիս առնելով հոգետանջներս ալ չեն առներ »:

Այս խօսքերը հազիւ արտասանած, ուժասպառ կ'իյնայ գետին եւ հեծեծանքներու մէջ կը մարի :

Պատուազգածութեան այսպիսի հրեղէն խօսքեր ո՞ր ողբերգութեան հեղինակին միտքը կարող է հնարել :

Ուրիշ օրինակ մըն ալ : —

Թիֆլիսի մօտիկ գիւղերէն մէկուն մէջ չքաւոր կնոջ մը մէկ հատիկ զաւակը ձիւն-ձմեռ եղանակին էջ հեծած կուգայ քաղաք, դպրոց մը մտնելու համար: Հոն իր գիւղացիներուն մօտ բաւական ժամանակ մնալէ ետք, չի կրնար համնիլ իր նպատակին ու կ'իյնայ թշուառութեան մէջ: Կը գրէ մօրը իր կրած տաժանելի զրկանքներուն մասին եւ հրաման կը խնդրէ վերադառնալու: Մայրը նամակը կը կարդայ եւ ուղղակի կը դիմէ իրենց գիւղի քահանային :

— Տէր հայր, գրէ՛ ինչ որ կ'ըսեմ քեզի :

Քահանան կը պատրաստուի գրել, թշուառ մօր աչքերը կը լեցուին յուզումէն, կը մնայ շնչասպառ, բայց անմիջապէս ինքզինք գտնելով արիաբար կը գոչէ.

Արթին ճան, կամ մարդ դարձիր, եւ կամ տվից մեռիր:

Ահա այս տղան իր մօրը զօրաւոր ազդեցութեամբը դարձած է բարձր գիտնականներէն մէկը, դասախօսութեան կանչուելով Ցիւրիխի համալսարանին մէջ (Փրօֆ. Յարութիւն Աբէլեան):

Յաջորդով կը բացատրեմ թէ ինչո՛ւ յիշեցի այս պերճախօս փաստերը :

ԱԴԴԷ ՔԱՀԱՆԱՅ ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ

Հայ ու հնդիկ բարեկամութիւնը

ՔՐԻՍՏՈՍԷ 150 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Քրիստոսէ շատ տարիներ առաջ Հայեր սովոր էին ուղեւորուելու Հայաստանէն աշխարհի ամէն կողմը առեւտրական նպատակներով, եւ կը հասնէին մինչեւ Հնդկաստան եւ այլուր:

Նոր Տելհիի Ամենայն Հնդկաստանի ձայնասփիւռի կայանը, վերջերս սկսած է ամսագիր մը ի լոյս ընծայել «Հնդկաստան կը կանչէ» խորագրին տակ, որ կուտայ նոյն ամսուան մէջ ձայնասփռելի նիւթերու ամփոփ շարան մը :

Այս հսկայ կայանին (Օգոստոս) յայտագիրը կը պարունակէ « Հայեր Հնդկաստանի մէջ» անուն պատմական գրութիւն մը՝ Էրիք Կրէկորի ստորագրութեամբ :

Ստորեւ կուտանք բնագրին թարգմանութիւնը.

— Արձանագրութիւններ կը հաստատեն թէ Քրիստոսէ մօտաւորապէս 150 տարի առաջ, որոշ հնտու ընտանիքներ Հնդկաստանի հիւս. սահմաններէն անցնելով գացին Հայաստան, իբրեւ փախստական գաղթականներ: Անոնք ողջունուեցան, պատսպարուեցան, աշխատելու հող ստացան, նոյնպէս արտօնուեցան կառուցանելու իրենց սեփական մեհեանները եւ պաշտելու եւ ապրելու իրենց սովորութիւններով:

Այսպէս սկսաւ բարեկամութեան կապ մը Հայերու եւ Հնդկաստանի մեծ ժողովուրդներուն միջեւ, որ աստիճանաբար ուռճացաւ փոխադարձ շարժումով մը ցամաքային ճամբով:Առեւտրական յարաբերութիւններ իրենց երկու երկիրներուն միջեւ անմիջապէս հաստատուեցան եւ թանկագին ակնեղէններու, համեմներու, մարմաշի եւ այլն շահաբեր առեւտուր մը սկսաւ փոխադարձաբար :

Յայտնի է թէ Հայերը առաջին ժողովուրդն էին որ արեւմուտքէն յարաբերութեան մէջ մտան Հնդիկներու հետ եւ այդ վաղեմի բարի դալուստի տաք օրերէն ի վեր, անոնք վայելած են կատարեալ ազատութիւն, կրօնական, կրթական, վաճառականական, ընկերական մարզերու մէջ :

Մեր ռահվիրաներուն թոյլատրուեցաւ իրենց ընտանիքները բերել, բերին եւ այս երկրին ամէն մասերուն մէջ գաղութներ հաստատեցին: Այս երկու ժողովուրդներուն միջեւ առեւտուրի աճումով, Հայերը ընտանեցան երկրին քանի մը լեզուներուն, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքին եւ կրցան գործել իբրեւ կցորդներ Հնդկաստանի իշխողներու եւ ժողովուրդներու, եւ Փորթուգալցիներու, Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ երբ անոնք հոս եկան : 2

Իրենց փորձառութիւնը, որոշ սովորութեանց եւ արեւելեան ցեղերու կենցաղի ընտանութիւնը, սկզբնական պատճառ դարձան մտերիմ բարեկամութեան եւ կատարեալ վստահութեան, զոր կը տածէին հայ գաղութին հանդէպ, Հնտուները եւ Իսլամները, եւ հուսկ ապա արեւմտեան կառավարութիւնները, Հնդկաստան իրենց հասնելէն ետք :

Օրէնսգիտութիւնը, բժշկութիւնը, նաւարկութիւնը եւ մեքենագիտութիւնը ուղի մը գտան մեր ուղեղին մէջ: Պատմութիւնը կը յայտնէ թէ դարերու ընդմէջէն եւ մասնաւորապէս անցեալ 5 դարերու միջոցին, Հայերը Հնդկաստանի մէջ թէեւ փոքրաթիւ, եւ սակայն մասնակցած են լիովին բովանդակ հանրային կեանքի ասպարէզներուն եւ միշտ յաջողակ, այսօր բարեբախտ ենք գիտնալու թէ մեր նախահայրերուն արձանագրութիւնները օգտակար հանդիսացած են:

(Գոյամարտ) ՎԱՐԴԱՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Տատրագոմի հարսը

ՕՓԵՐԱՅԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

Լսած էինք թէ Արա Պարթեւեան, երկարաշունչ աշխատութեան մը լծուած էր, ժամանակէ մը ի վեր: Այս օրերս, երբ իրեն այցելեցինք, դաշնակին վրայ տեսանք, հաստափոր ձայնագրութեան տետրակ մը, որուն կողքին վրայ գրըուած էր, «Տատրագոմի Հարսը, հայկական օփերա, մշակուած Կ. Զարեանի համանուն գործէն» :

Մեր խնդրանքին վրայ, հեղինակը քանի մը բացատրութիւններ տուաւ իր այս աշխատութեան մասին :

Պարթեւեան, Կ. Զարեանի գործը օփերայի վերածելու գաղափարը ունեցած է, մօտ տասը տարի առաջ: Նախքան ռեւէ երաժշտական աշխատանք կատարելը, անհրաժեշտ էր, բանաստեղծութենէն livret մը պատրաստել, օփերայի մը համար անհրաժեշտ բաժանումներով եւ գործողութիւններով :

Այս աշխատանքը, Պարթեւեան, դժբախտաբար չէ կրցած ուղղակի բանաստեղծութեան հեղինակէն խնդրել, քանի որ հաղորդակցութիւնները խանգարուած էին պատերազմին հետեւանքով: Ուստի, այս խիստ փափուկ աշխատանքը, վստահած է Արամ Զարըքի, որ Զարեանի գործէն պատրաստած է ընդարձակ livret մը, որուն մէջէն Պարթեւեան քաղած է իրեն անհրաժեշտ մասերը, հաւատարիմ մնալով բանաստեղծութեան ոգիին:

Այս գործին երաժշտական ձեւը, Grand Opéraի, ընդունուած ձեւն է: Երաժշտութիւնը, բանաստեղծութեան ցնցող ապրումները ունի, համաձայն նիւթին պահանջած եղերական նկարագրին: Մերթ ռազմական, մերթ սիրային քնքոյշ անցքերով հիւսուած, կարեւոր բաժիններ վերապահուած են խմբերգներու :

Այժմ որ գործը ամբողջութեամբ լրացած է, պայն օր մը կարենալ բեմադրելու հարցը կայ: Փարիզի գաղութը, որ այնքան անգամներ գիտցած է գնահատել արուեստի ճշմարիտ գործեր, կը յուսանք թէ իրեն պիտի վերապահէ այս օփերան, առաջին անգամ ներկայացնելու պատիւը : Հակառակ երաժշտական բէէնիէ դժուարութեանց եւ նիւթական զոհողութեանց, կը կարծենք թէ հեղինակը ամէն դիւրութիւն պիտի վայելէ, լաւագոյն կերպով բեմադրելու համար իր այս անդրանիկ օփերան :

Գ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՍՈՒՔԻԱՍ ԷՓՐԻԿԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս Թրեվիզոյի մէջ (Հիւս. Իտալիա) մեռած է Սուքիաս Էփրիկեան, նախկին Մխիթարեան վարդապետ :

Ծնած 1870ին, փոքր տարիքէն կը մտնէ Վենետիկի դպրեվանքը: Վարդապետ կը ձեռնադրուի 1895ին: Երկար տարիներ ձեռնհասօրէն կը վարէ վանքի տպարանին տեսչութիւնը: Ատեն մը կը դասախօսէ աշակերտներուն, եւ շահեկան ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակէ «Բազմավէպ»ի մէջ, Հայաստանի մասին (աշխարհագրական, տնտեսական, տեղագրական):1909ին կը հեռանայ վանքէն, կը ձգէ սքեմը եւ ամուսնանալով Իտալուհիի մը հետ, կը հաստատուի Թրեվիզօ :

Բոլորովին քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, հեռու իր եղբայրակիցներէն եւ ազգակիցներէն : Գրական աշխատանք ալ ձգած էր, եւ ապրուստը

ՏՈՄՍԵՐ

Դաշնակցականը եւ մնացեալները

Եթէ չեմ սխալիր, Ցունաստանի մէջ կան 27 տարբեր կուսակցութիւններ: Ֆրանսական խոր – հրդարանին մէջ, երեսունի չափ հակամարտ հո - սանքներ իրարու գլուխ կը պատռեն, իսկ Իսրայէ- լի մէջ — որուն ժողովուրդին մեղքերէն մէկը չէ անմիաբանութիւնը — կուսակցական պայքարը կը մղուի 7 — 8 թեւերով: Անգլիա ունի միայն երեք կուսակցութիւններ, Ամերիկա երկու, մենք — ան- հաւատալի երեւոյթ — երեք: Եթէ «բոլորտիք – եան »ներն ալ առանձին հատուած նկատենք, այն ատեն կ'ունենանք չորս :

Բարեբախտութիւն է որ գոնէ մէկ հարցի մէջ, օժտուած ենք Ամերիկացիներու եւ Անգլիացինե - րու իմաստութենէն: Թէեւ, մեր համրանքին նը- ւազութիւնը արդիւնք է այն իրողութեան որ խոր- հրդարան չունինք: Այլապէս, ամէն երեսփոխան ինքն իրեն կուսակցութիւն մը պիտի ներկայա – ցնէր :

Վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ, սակայն, տար- բեր հոսանքներու պատկանողները քիչ - շատ ի- րարու կը նմանին — խառնուածքով եւ արտաքի- նով: Իսկ մեր նշանաւոր ազգին երրեակ կուսակ – ցութեանց անդամները իրարմէ շատ տարբեր են՝ եւ խառնուածքով, եւ արտաքինով :

Դաշնակցականը յեղափոխական է, Ռամկա – վարը տեղափոխական, բոլշեւիկը չարափոխական:

Դաշնակցականը տեսակէտ ունի, Ռամկավա- րը՝ յենակէտ, բոլշեւիկը՝ վերջակէտ :

Դաշնակցականը իր ըսելիքը կ'ըսէ, Ռամկա – վարը ըսելիք չունի որ ըսէ, բոլշեւիկը թոյլ չի տար որ դիմացինը իր ըսելիքը ըսէ:

Դաշնակցականը ազգին դրամ կուտայ, Ռամ- կավարը՝ խրատ կուտայ, բոլշեւիկը՝ կ'առնէ, բան չի տար :

Դաշնակցականը կը հաւատայ անկախութեան, Ռամկավարը առկախութեան, բոլշեւիկը այս կէ- տին մէջ համաձայն է Ռամկավարին:

Դաշնակցականը չի լար, կը խնդայ, Ռամկա- վարը, կուլայ, չի խնդար, բոլշեւիկը կը լացնէ, յետոյ վրադ կը խնդայ :

Դաշնակցականը ամէն բան կը կարդայ, Ռամ- կավարը՝ Սաղմոս կը կարդայ բոլշեւիկը՝ չան – քարոզ :

Երբ մէկը խեղդուելու վրայ է, Դաշնակցա – կանը հագուստներով ջուրը կը նետուի, Ռամկա - վարը՝ նախ հագուստները կը հանէ, յետոյ ժողով կը գումարէ, բոլշեւիկը՝ խեղդուողին ետեւէն քար

կը ճարէր աշխատելով համեստ տպարանի մը մէջ: Իրմէ կը մնայ « Ընաշխարհիկ բառարանը», 810 էջ :

Իր զաւակը, Maestro A. Ephrikian, տաղանդա- ւոր նուագապետ է: Երեք տարի առաջ երեք փայ- լուն նուագահանդէսներ տուաւ Միլանի մէջ: Այս առթիւ գաղութին վարչութիւնը թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ երաժշտագէտին որ կը հպար- տանար իր հայկական ծագումով :

Գաղութէ գաղութ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ մը խնդիրը միշտ կը ծգծգուի Թէհրանի մէջ, իբրեւ հետեւանք նիւ- թական անձկութեան: Այս պահանջը մասամբ գո- հացնելու համար, Դաւթեան դպրոցի հոգաբար – ձութիւնը որոշեց այս տարեշրջանին հիմքը դնել միջնակարգ բաժնին: Իրեն օգնութեան հասաւ ե- կեղեցասէր Կանանց Միութիւնը, որ յանձն առաւ Առաջնորդարանի համար շինել առանձին շէնք, եւ տրամադրել Դաւթեան դպրոցին: Շնորհիւ Շինա- րարական Ցանձնախումբի ջանքերուն, յառաջ կը տարուին կառուցման աշխատանքները: Նախա – տեսուած է այս տարեշրջանին, տղոց եւ աղջկանց դպրոցներուն մէջ ունենալ առաջին դասարան եր – կուական բաժիններով եւ ամէն տարի մէկ մէկ դասարան աւելցնել: Այսպէս կարելի կ'ըլլայ միջ- նակարգի չորս բաժիններու մէջ ընդունիլ ազգա- յին տարրական դպրոցներէն ընթացաւարտ 120 — 140 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ եւ պետա- կան ուսումնական ծրագրին համընթաց պարապիլ հայագիտական առարկաներով :

Դպրոցին առաջին յարկը աւարտելու համար անհրաժեշտ է հինգ հազար թուման, իսկ դասա – րանական կահաւորութեան ծախքերը հոգալու հա- մար՝ շուրջ վեց հազար թուման որ յանձն առած է ծնողական խորհուրդը:

ՌԶԱՅԻԷԻ (նախկին Ուրմիա) Բարանդուզ քա- ղաքին մէջ հաստատուած են մօտ 250 Թրքախօս ընտանիքներ, ցրուած եօթը գիւղերու մէջ: Այս ընտանիքները ունին շուրջ 300 դպրոցական աշա – կերտներ որոնք զուրկ են ուսման որեւէ հնարա – ւորութենէ, եւ եթէ այսպէս շարունակուի, կը գրէ «Ալիք», նորահաս սերունդը պիտի աւելցնէ մեր Թրքախօս հայրենակիցներու թիւը: Նոյնպէս անմխիթար է Ռզայիէի գիւղական շրջանի կրթա- կան գործը: Ռզայիէի շրջանը ցարդ զուրկ էր ծխական քահանայէ, սակայն ներկայիս ունի: Կրթական գործը կրնան գլուխ հանել քահանան եւ Ռզայիէի Գործակալական Խորհուրդը, որ շրջանի ազգային - հանրային վերին մարմինն է: Երկու [redacted] մըն ալ ինք կը նետէ :

Դաշնակցականին հանդէսը հարսնիք է, Ռամ- կավարինը՝ յուղարկաւորութիւն, բոլշեւիկինը՝ մաքրագործում :

Դաշնակցականին գլուխը շիտակ է, բայց փողկապը ծուռ, Ռամկավարին փողկապը շիտակ է, գլուխը ծուռ, բոլշեւիկին գլուխն ալ ծուռ է, փողկապն ալ :

Երբ Դաշնակցականը դիմացդ ելլէ կ'ըսէ. — « Բարե՛ւ, հայրենակից», Ռամկավարը՝ «բարե՛ւ տիար», բոլշեւիկը՝ «բարեւ ընկեր»:

Բայց, Հայոց ազգին ամէնէն երեւելի զաւա- կըն է «բոլորտիքեան»ը, որ անպաշտօն անդամ է երեք կուսակցութեանց, թէեւ — իմաստուն մարդ —անդամատուրք չի վճարեր ոչ մէկուն: Առտուն Դաշնակցական է, կէսօրին՝ Ռամկավար, գիշերը՝ բոլշեւիկ:

Որովհետեւ՝

— Եղբա՛յր, ինչո՛ւ սոոր – անոր հետ դէշ մարդ պիտի ըլլամ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ամիս առաջ Ատրպատականի առաջն. տեղապահ Կարապետ Ա. քհնյ. Մանուկեան քննական պտոյտ մը կատարած է : «Ալիք» կը թելադրէ կազմել Հայրենակցական կամ Կրթասիրաց Միութիւններ, Ամերիկայի կամ Իրանի հայրենակիցներէ :

ՀԻՆ ՆԵՍՏՈՐԱԿԱՆ - ԱՍՈՐԱԿԱՆ արեւելեան եկեղեցիի համայնքին կողմէ Ռուբէն քհնյ. Ար – ստնես եւ չորս աշխարհականներ կոչ մը ստո – րագրած են ուր կ'ըսեն թէ Թէհրանի 600 ասորի ընտանիքներ, որոնք չափազանց չքաւոր են, կը փափաքին ունենալ եկեղեցական շէնք մը, եւ հանգանակած են ութսուն հազար րիալ: Այս գու- մարը անբաւարար ըլլալով, կը խնդրեն Հայերու օժանդակութիւնը, քանի որ «արտասահմանի քը- րիստոնեաներէն ոչ մէկ ակնկալութիւն ունին »: Կոչը ստորագրողները կը յիշեցնեն այն եղբայրա - կան աջակցութիւնը զոր քրիստոնէութեան առա - ջին դարերուն, Ասորիները ընծայած են Հայե – րուն :

ԳՐՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Բրիտանացի հեղինակները եւ հրատարակիչ – ներն ալ մտահոգութեան մատնուած են, իբրեւ հետեւանք թուղթի գիներուն բարձրացման : Ար- դէն 300 առ հարիւր աւելցած էին այդ գիները, վերջին երեք տարիներու ընթացքին :

Գիրքի թուղթը, որուն լիպրան կ'արժէր երեք փէննի պատերազմէն առաջ, ներկայիս կ'արժէ ա– աւելի քան մէկ շիլին եւ 6 փէննի: Կազմը չորս անգամ աւելի է, բաղդատելով նախապատերազմ- եան գիներուն հետ, իսկ տպագրութեան ծախքը աւելցած է 125 առ հարիւր :

Ասկէ զատ գրքի մեծ խնդրանք չկայ, ինչպէս պատերազմի միջոցին: Խանութներուն մէջ ապ - րանքները շատ սղած են, եւ ընտանիքի մը գըր- պանը բաւարար դրամ չկայ, վէպ մը գնելու հա - մար :

Հրատարակիչները կը վախնան որ եթէ գինե- րը աւելի եւս բարձրանան, ժողովուրդին վէպ կարդալու փափաքը բոլորովին պիտի մարի:

Վերջերս անոնք հեղինակներուն ներկայացու- ցին հաշիւ մը, որուն համաձայն, պիտի չպակսի հեղինակին եկամուտը: Գրողները մերժեցին: Հը- րատարակիչները կ'առաջարկեն 2ուկէս առ հա – րիւր զեղչել հեղինակին իրաւունքը :

Իրենց ծրագրին համաձայն, եթէ հեղինակ – ները 7 շիլին 6 փէննի ստանան գիրքի մը համար որ 10 շիլին 6 փէննիէն աւելի կ'արժէ, իրենց եկա- մուտէն որեւէ բան չեն կորսնցներ, միւս կողմէ կարելի կ'ըլլայ հոգալ յաւելեալ ծախքերը:

Հեղինակները սոոր դէմ կ'առարկեն թէ՝ ին– չու բոլորը մէջն ըլլալով հրատարակիչը, գրա – վաճառը, տպագրիչը եւ կազմարարը պիտի չազ- դուին բարձր գիներէն, իսկ հեղինակները պէտք է տուժեն :

Պայքարը կը շարունակուի: Նախապատե – րազմեան տարիները ցնծութեան օրեր էին հեղի – նակներու համար, որու հետեւանքէն յառաջ եկաւ գերարտադրութիւնը: Թուղթի բաժնեչափը ասոր առաջքը առաւ եւ վերջին տարիները ցնծութեան օրեր եղան հրատարակիչներուն համար: Բայց այդ ալ վերջացաւ եւ այս տարին ծանր շրջան մըն է գրողին եւ հրատարակիչին համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԽԻԱՆԳՌԻԼԵԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այնտեղ կարելի է շատ յարմար թաւշեայ նըս- տարանին վրայ բազմիլ, հանգստանալ, նաեւ հա- գուստները չորացնել :

Գաղափարը իրապէս դէշ չէր: Գնացի թան – գարան: Սրահներ լեցուած էին շատ էին օտարա - կաններ : Խառնուելով նրանց, ընդունելով նկար- չութեան իրական սիրահարի կերպարանք, սկսայ պտըտիլ սրահներում: Վերջապէս կանգ առայ Տի- ցիանի նկարի առջեւ եւ հեղհեղէ ետ ետ գնալով, կիսախուփ աչքերով ընտրեցի լաւագոյն մէկ բազ- մոց եւ նստայ: Յարմար տեղ էր քնելու, սակայն վախ ունէի թանգարանի հսկիչներից:

Ուշադրութիւնս կեդրոնացրի նկարի վերի մասի վրայ, ամբողջ ուժովս սկսայ պայքարիլ քունի դէմ: Գլուխս պահելով ուղիղ, ձգելով մտազբաղ մարդու տպաւորութիւն, թերեւս նաեւ զմայլած նկարիչի հանճարով, քնեցի ընկնելով ե- րազների ցանցի մէջ :

Ինձ արթնացրեց պահակը: Ներողութիւն խնդ- րելով անցայ միւս սրահը, ուր հանգստացայ Շար- դէնի նկարի առջեւ: Այս ձեւով, կարողացայ, անցնիլ սրահից սրահ եւ քնանալ իւրաքանչիւր սրահի մէջ շուրջ կէս ժամ: Վերադառայ կորցրած ուժերս :

Լուվրի մթնոլորտը լաւ ազդեցութիւն թողեց եւ կօշիկներիս վրայ: Ամբողջովին չորացան: Անզ- գալաբար հասաւ թանգարանը գոցելու ժամը, 5: Սկսայ պրպտել, արդեօք հնարաւոր չէ՞, որեւէ տեղ պահուիլ գիշերելու համար, ետեւի պալա– տում հանգիստ կարելի է քնել :

Անցայ խաչաձեւ դռների միջով, ուր ցուցա- կագրում էին այցելուները եւ մտածում էի — ան- շուշտ ես մինակ չեմ, դէշ եղանակին գալիս են շատերը, իսկ ձմեռը խումբերով, ապաստան փնտռելու համար, եւ թերթերի մէջ տարուան վերջը գրում են — « Այս տարուան ընթացքին Լուվրի այցելուները աւելի են եղել քան անցեալ տարի»: Այդ նշանակում՝ է թէ այս տարի աւելի շատ է եղել անապաստանների թիւը ...

Լուվրի մեծ դարպասի առջեւ կանգնած էին օթօներ եւ կառքեր: Վայելուչ կիները, բարձրա – ցրած քղանցքները եւ մերկացրած սրունքները մինչեւ ծունկերը՝ նստում էին նազանքով կառքե- րի մէջ: Ամրան թեթեւ անձրեւը չէր շփոթեցնում նրանց: Նրանք զոհ դէմքերով հովանոցների կամ կառքերի վարագոյրների միջից դրկում էին հրա- ժեշտի ժպիտներ ծանօթներին կամ անծանօթնե – րին :

Օհ, Փարիզ, Փարիզ, գեղեցկագոյն պարտէզ- ների եւ հրապարակների քաղաք, ոստան հաճոյ- քի, դու երբեք չես փոխի քո դէմքը ինձ համար: Քո անազմուկ սալայատակները մաշած են շքեղ օթօների անիւների տակ, քո մայթերը յղկուած են կանացի կրունկներից, իսկ մթնոլորտը յղ – փացած է քո ժպիտներով: Ես սիրում եմ քեզ, Փարիզ, մինչեւ իսկ հիմա, անձրեւոտ այս օրը, երբ Ֆիզիքապէս այնքան թոյլ եմ, որ ոչինչ ըն- դունակ եմ սիրելու:

Գիտեմ, կը գայ մէկ օր, կը բացուին դռները այդ նոյն օթօների իմ առջեւ, երբ ծիծաղելով կը պատմեմ իմ ուղեկցուհուն յիշելով այսօրը, տա – րին, ամիսը, ժամը թէ ինչպէս անօթի կանգած էի Լուվրի թանգարանի սանդուղների վրայ, պատ– րաստ՝ վայր ընկնելու յոգնութիւնից...

Մարդիկ հեռացել էին արդէն: Կանգնած եմ մինակ եւ խոր վշտի մէջ, անսահման ցանկութիւն ունիմ ուտելու, ծամելու:

Ինչ լաւ կը լինէր նստել հիւրանոցում, թէյի սեղանի առջեւ, խօսակցել մարդոց հետ, որոնք երբեք չեն իմացել ինչ ասել է աղքատութիւն, անօթութիւն: Թէյի հետ մատուցանէին խմորե - ղէն եւ հիւրերից ոչ մէկը չունենար անհանգստու– թիւն թէ ու՛ր պիտի գիշերի այսօր: Բոլորը ու – նենային իրենց բնակարանները եւ ճաշը: Կեանքը լինէր այնպէս, որ մարդիկ առիթ չունենային պարծենալու իրենց ստացուածքով :

Պատկերացրի, ինչ պիտի լինէր, եթէ որեւէ մէկը յանկարծ ասէր.— Գիտէ՞ք,այսօր ես պատս- պարան չունիմ քնանալու համար»:

Մարդիկ նրան խելագարի տեղ կը դնէին : Ի՞նչպէս կարելի է չունենալ պատսպարան :

Անցայ հրապարակը եւ գնացի Սէնի ափը :

Դժբախտութեան օրերին ջուրը ինչ որ ձգո – ղականութիւն ունի:

Թարգմ.՝ Ա. Ի. (Շար.)

ցայ: Թախանձագին խնդրեմ վարչապետէն՝ չտափառը ըլլալ : Կը վայլէ՞ որ մահուան սպառնալիքներ ուղղեն ինծի»: Երեսփոխանը վճռած է խորհրդարանի շէնքին մէջ բնակիլ, մինչեւ որ վիճակը պարզուի :

Շատ մը ընդդիմադիր երեսփոխաններ, որոնք երեք անգամ բացակայ էին, կիրակի օր ներկայ եղան երեսփ. ժողովին: Վարչապետը չերեւցաւ. բայց նախապէս յայտնած էր թէ անհրաժեշտ չի գտներ վստահութեան քուէ պահանջել :

× Ապատանէն կը հեռագրեն թէ ծայրայեղները գործի ձեռնարկած են, ամբողջովին գրաւելու համար նաւթահորերը, 2700 կառքերով, 300 ցամաքային շտեմարաններով, 270 հանրակառքերով եւն.: Անգլիացի 25 պաշտօնեաներ եւս պիտի հեռանան. որով կը մնան միայն 200 մասնագէտներ :

Կարգ մը անգլ. թերթեր կը վախնան որ Խ. Միութիւնը օգտուի առիթէն, եթէ Անգլիացիները հեռանան Ապատանէն: Այն ատեն կրնայ հիւսիս. մասը փոխադրել շատ մը մեքենաներ: Այս թերթերը կը պահանջեն զօրք հանել եւ Ապատանը գրաւելով, նաւթագծով մը կապել Իրաքի եւ Պասրայի քարիւղի հանքերուն: Կը կարծեն թէ այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ 15 միլիոն թոն քարիւղ գտնել :

Մինչ այս մինչ այն, բանակցութիւնները կը շարունակուին Խ. Միութեան հետ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ խանութները պիտի վերաբացուին այսօր, երեքշաբթի: Այսպէս որոշեց մսավաճառներու միութիւնը, 7ի դէմ 97 ձայնով, փոթորկալի ժողովէ մը վերջը: Վարչապետը խոստացած է քննել իրենց գանգատները, մեծաքանակի վաճառականներուն վրայ ազդելու եւ գիները իջեցնելու համար: Անցեալ շաբթու 2000 խանութներէ 360ը միայն բաց էին, եւ տանտիրուհիները ծանր տագնապի մը մատնուեցան : Գործադուլը կարգ մը քաղաքներու մէջ ալ տարածուեցաւ :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Սարոյա Թագուհին Զուիցերիա պիտի երթայ օդանաւով, բժշկական քննութեան մը համար: Վիեննացի ականաւոր վիրահատ մը Թէհրան հրաւիրուեցաւ շտապողաբար, ուղեղի գործողութիւն մը կատարելու համար «բարձրաստիճան հիւանդի մը վրայ» :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հետ հաշտութիւն կնքելու համար երեք դաշնակից մարզպանները գործի ձեռնարկած են արդէն: Բանակցութիւնները ամիսներ կրնան տեւել: Միւս կողմէ արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները միշտ նոր կոչեր կ'ուղղեն, միասին գործելու եւ երկու Գերմանիաները միացնելու համար: Արեւմտեան Պերլինի Գերմանները մերժեցին այս առաջարկը :

ՉԸՐՉԻԼ եթէ վարչապետ ըլլայ, Հոկտ. 25ի ընտրութիւններէն վերջ, պիտի ջանայ տեսակցիլ Սթալինի հետ, ինչպէս կը հաւաստեն իր բարեկամները :

ՔՈՐԷԱՅԻ դաշնակից բանակին հրամանատարը պատուիրակութիւն մը ղրկեց, կարմիրներուն հետ խօսակցելու եւ զինադադարի բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Կարմիրները հաւանած են :

ՁԻՆԱՐԱՆ մը երեւան հանուեցաւ Սէնթ Էթիէնի մօտ, Ռիքամարի մէջ: Ապահովութեան պաշտօնեաները համայնավար հանքագործի մը քով գտան շատ մը զէնքեր եւ պայթուցիկներ: Փախած է ամբաստանեալը, որ 3 ամիս բանտարկութեան եւ 5000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր 1948ի գործադուլներէն վերջ: Իր մէկ ընկերը ձերբակալուեցաւ իբրեւ մեղսակից :

45 ԵՐԿԻՐՆԵՐԷ 2250 վիրահատներ հաւաքուած են Փարիզ, վիրաբուժութեան 14րդ համագումարին առթիւ: Ժողովը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ աշխատանքի դաշնակցութիւնը կոչ մը ուղղեց, հրաւիրելով աշխատաւորները համաշխարհային պայքար մը մղել համայնավարութեան դէմ: Այս առթիւ Միութիւնը, որ 8.000.000 անդամ ունի, կը պահանջէ հաշտութեան դաշնագիրներ կնքել արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հետ, վերաքննել Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, կոչ մը ուղղել Միջին Արեւելքի պետութեանց, ապահովութեան դաշինք մը կնքելու համար, մէջն առնելով Իրանը, Թուրքիան եւ Իսրայէլը: Միութիւնը կը նախընտրէ որ «վերազինում կատարուի տաժանքով և խաղաղութեամբ, քան թէ չկատարուելով պատերազմ ծագի, պարտութեամբ եւ աղէտով» :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ազգայնական կուսակցութեան վարիչը, Պուրկիպա, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, քննադատելով Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը իր երկրին, Մարոքի եւ Ալժերիոյ մէջ: Կը պահանջէ անկախութիւն հիւս. Ափրիկէի 25 միլիոն բնակիչներուն համար:

30 ՆՈՐ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐ կը շինուին Ֆրանսայի եւ Պելճիոյ մէջ, ամերիկեան օդանաւերու համար :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը հրապարակային դասախօսութիւնը յառաջիկայ չորեքշաբթի Սեպտ. 26ին, ժամը 8.30ին Cadet սրճարանին վերնայարկը: Դասախօսն է ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ Քալիֆօրնիոյ հայ գաղութը: Ձայնագիր սկաւառակներով պիտի ներկայացուին տեղական ազգ. պարերու եղանակներ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Մարսէյլէն Մալաքեան ընտանիքը տարաբախտ ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն այրի Տիկին Բարուհիին եւ Շ. Նարդունիին եւ փոխան ծաղկեպսակի 3000 ֆրանք կը նուիրեն ՀԱՅ-ԲՈՅԺի ֆոնտին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Մարսէյլ.— Պօմոնի Ազգ. մանկապարտէզի աշակերտներու մուտքի արձանագրութիւնները կը սկսին ներկայ Սեպտեմբեր 24էն 30: Կը հրաւիրենք ծնողքները, արձանագրել տալ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, դպրոցի սրահին մէջ:— Հոգաբարձութիւն

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Օդափոխութեան կայանի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ կայանի հսկիչներէն Օր. Մ. Մկրտիչեանի, իր մեծ հօր՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ.— Փարիզի Նոր Սերունդի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մկրտիչեանէ 2000 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

ԼԻԼԱՅԻ հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի հինգշաբթի, 4 Հոկտ. առաւօտեան ժամը 9ին: Տիկին ԶԻԹՈՒՆԻի ուսուցչուհիութեամբ : Հասցէն՝ 15 rue des Bruyères, Les Lilas :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի Ահարոնեան Ակումբ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տիկին Բերբոն Մարտիրոսեան, Տիկ. Կիւլիմիտ Ճինպաշեան, Տէր եւ Տիկին Տիգ. Փիւրիւմեան (զարմիկները) Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Ցովնանեան եւ Պ. Վահրամ Մահմուրեան (Պրիւքսէլ), շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան ներկայ ըլլալ իրենց մօրեղբօր թաղումին, ազգականին եւ բարեկամին հանգուցեալ Պ. ԱՐԹԻՆ ԻՍՏԻՔԵԱՆի (71 տարեկան, ծխախոտի գործարանատէր, Գերմանիոյ Վիսպատըն քաղաքին մէջ) յիշատակին նուիրուած հոգեհանգիստին :

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ Impressionismeը նկարչութեան մէջ: Դասախօս Կարապետ Մոմճեան :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

Աղօթաժողով Պօմոնի մէջ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ամէն չորեքշաբթի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին աղօթաժողով, քարոզ եւ հիւանդներու համար մասնաւոր աղօթք :

Կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները մասնակցելու այս աղօթքներուն :

Union Spirituelle des Dames, Eglise Arménienne Allée des Puits, Beaumont, Marseille:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 26 Septembre 1951 Չորեքշաբթի 26 ՍԵՊՏ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6569-Նոր շրջան թիւ 1980

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՑԱՏԿԵՄ - ՑԱՏԿԵՍ

Օտարական մը եթէ հետեւէր մեր ամենօրեայ կեանքին, ափիբերան պիտի մնար, ի տես այս համատարած անտէրութեան :

Խեղացի ժողովուրդի անուն ենք հանած դարերէ ի վեր: Բայց, շատ բան կորսնցուցինք այս համբաւէն, վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին :

Զարփազանց բացուեցան աչքերն ու միտքերը : Ոտքերն ալ գետնէն կտրուած ըլլալով, դարձանք խաղալիկ օրուան հովերուն :

Անձնատուր՝ յիմար - իմաստուն մարզանքներու, կորսնցուցինք իրականութեան գիտակցութիւնը: Եւ ահաւասիկ իրարու կը յաջորդեն խարխափումները, ջլատելով իրական աշխատանքի թափը :

Երբեք այսքան թուլցած չէր պատասխանատուութեան զգացումը:

Ամէն ուսումնական իմաստուն մը, աշխարհահայեացք մըն է ինքն իր մէջ:

Կան որ պատուհանին առջեւ նստած, կամ բազմոցի մը մէջ կծկուած՝ յանդուգն ծրագիրներ կ'որոճան օրն ի բուն :

Ուրիշներ կը նախընտրեն միշտ հեռու մնալ կրակէն: Կամ կարծիքներ յայտնել պատահաբար, առանց որեւէ պարտականութիւն ստանձնելու :

Եւ ահաւասիկ անկերպարան վիճակ մը, որ կը սպառնայ փութացնել ներքին կազմալուծումը :

Թանձր մշուշ մը նստած է մեր գլխուն վրան: Մեր հանրային թէ մտաւոր հորիզոնին վրայ :

Դժաս մը մարդիկ անողոք իրականութիւնը չէ որ կը տեսնեն, այլ անոր ստուերը : Եւ կը տեսնեն պղտոր :

Ցաճախ իրենք են որ կը պղտորեն ամէն բան, անամէջ յաւակնութիւններով: Առանց հաշուելու հետեւանքները :

Ցատկեմ - ցատկես, — եւ թող ամբոխը ծափահարէ: Զարժեր միտք յոգնեցնել մնացեալին համար :

Հասարակչռութիւնը խանգարուած ըլլալով, ամէնէն հաստատուն գիտելիքները, ճշմարտութիւններն անգամ դարձեր են վիճելի:

Լայն բացուած են բանդիտութեան եւ իմաստակութեան դուռները, եւ հանդիպողը քար մը կը քակէ մեր հիմնական, դարաւոր յենարաններէն :

Պատահական երեւոյթ մը չէ հայերէնը լատիներէնով «արդիացնելու» ցնդաբանութիւնը : Այլ՝ ճշմարիտ ախտանշան մը: Ազդանշան՝ այլապէս ծիծաղելի ճամարտակութեանց, քանի որ ոչ թուղթ կը պակսի, ոչ ալ մելան :

Ուրիշներ արհեստական խարխուներ կը փնտռեն, ինքնուրոյն գոյութեան պայքարին դիմանալու համար :

Մեր գոյնզգոյն դպիրները մարմաջ մը ունին եղածն ալ կազմալուծելու, իրենց կասկածելի գիտելիքներով :

Այս երանելիները տապարը արմատին կ'իջեցնեն ճիշդ այն պահուն երբ բացառապէս ծանր տագնապի մը մատնուած է հայկական մշակոյթը, հայրենիքի թէ արտասահմանի մէջ:

Այդ քաջամարտիկ պարոններէն քանի՞ հոգի համարձակեցան ձայն բարձրացնել, Երեւանի մէջ կատարուած բարբարոսութեանց դէմ :

Ինչո՞ւ կծկուեցան իրենց պատեանին մէջ, երբ սեւ ցանկը կ'անցընէին աբեղմուտահայ լեզուն: Երբ գայն փողոց կը նետէին, իբրեւ աղքատ ազգական կամ անտէր որբ :

Տարրական նախանձախնդրութեան ոգին անգամ չըմբռնացաւ իրենց մէջ, այս անարգանքին հանդէպ :

Ուրիշ առեն համրագրութիւններ կը հաւաքէին, ի պաշտպանութիւն այս կամ այն գրոց - բրոցին :

Մահացու մե՞ղք էր բողոքի բանաձեւ մը ստորագրել, այս բարբարոսական խաչակրութեան առթիւ, որ մարտակոչ մըն է տառադիր բազմութեանց դարաւոր վաստակին դէմ:

Ցատկեմ - ցատկես՝ քաղաքական գետնի վրայ: Ցատկեմ - ցատկես՝ մշակոյթի անդաստանին մէջ :

Անտէր հօ՞տ է այս ժողովուրդը, թէ բայսներու ամբոխ մը, որուն հետ կրնաք խաղալ ձեր ուզածին պէս :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

« Ցուսաբեր»ի աշխատակիցներէն Մ. Մ., վաստակաւոր ուսուցիչ, խմբագիր եւ հեղինակ հայերէն դասագիրքերու պատուական շարքի մը, մերժելով կը մերժէ գլխագիր ընել ազգերու անունները :

—«Իմ կարծիքով, ազգերու անունները պէտք է գրել մանրատառ,.. հայ, անգլիացի, ֆրանսացի, արաբ, յոյն եւն. :»

Եւ որովհետեւ երգիծական տաղանդ ալ ունի, կը զուարճանա՛յ.

— « Բոլոր Մարկոսները եւ բոլոր կիրակոսները ինծի պէս են, հայ են: Ինչո՞ւ ուրեմն ամէն մէկուն ազգութիւնը մատնանշելու համար գլխագիր պիտի գործածեմ:Միայն ե՞ս հայ եմ.մնացած երեք միլիոն 399.999ը ի՞նչ են հապա»:

Քիչ մը աւելի զուարճալիքը ընկեր Մ. Մ. կը շարունակէ .

— « Ցառաջ »ի վահէն ինծի պէս չի մտածեր սակայն: Ան կ'առաջարկէ, իբրեւ հիմնական կանոն, գլխագրով գրել ազգերու անունները:

Վահէն կը կարծէ թերեւս, որ միայն ինք հայ է, մենք հայ չենք :

Ես բնաւ տրամադրութիւն չունիմ զուարճանալու, սիրելի արխատաշ :

Տրամաբանելու այս եղանակը այնքան հեռու է տրամաբանութենէն, որքան Գահիրէն Փարիզէն:

Անմիջապէս կ'անցնիմ բուն հարցին.

— Հետաքրքրական է գիտնալ թէ վահէն ինք ո՞ր Ակադեմիային հրահանգով հայը գլխագիր կը գրէ :

Ակադեմիա՞: Ես կը հետեւիմ լեզուական օրէնքներուն: Կը հետեւիմ պատմութեան, քերականութեան, դասական հրատարակութեանց, ու.րիշ քաղաքակիրթ ազգերու օրինակին: Եւ... տրամաբանութեան :

Կը կարծեմ թէ այս բոլորը ակադեմիա մը կ'արժեն :

Ես ոչ հայկաբան եմ, ոչ բանասէր, ոչ ալ վարժապետ:

Բայց, դաս առնելով, հետեւելով, թղթատելով, սերտելով, հաստատած եմ թէ ազգերու անունը կը գրուի գլխագիր: Պէտք է գրուի գլխագիր :

Թուրքն անգամ այս միջազգային օրէնքին կը հետեւի , այն օրէն ի վեր որ լատիներէն տառերով գրել սկսաւ:

Անցեալ անգամ Աստուածաշունչը յիշեր էի պատահաբար: Իբրեւ դասական օրինակ :

Վաղը ուրիշ փաստեր ալ կը յիշեմ :

ՎԱՀԷ

ԹՈՔԱԽՏԸ ԿԸ ՃԱՐԱԿԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առողջապահական նախարարը, Բժ. Էքրէմ Իւսթիւնտաղ հիւծախտի երկու նոր բուժարաններ բացաւ Իզմիրի մէջ, եւ 125 անկողիննոց ուրիշ հաստատութեան մը հիմնարկէքը կատարեց: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ անհրաժեշտ է 40.000ի բարձրացնել թոքախտաւորներու անկողինները: Այս գործը կը պահանջէ հսկայական գումար մը, 400 միլիոն ոսկի :

Նախարարը յետոյ ազդարարեց.

— Թոքախտը երկրին մէջ այնքան տարածուած է որ եթէ ստիպողական միջոցներ ձեռք չառնուին, կարճ ատենէն մեր ժողովուրդին կէսը պիտի հնձուի այս հիւանդութենէն : Որովհետեւ գիտական հետազօտութիւնները ցոյց տուին որ այսօր անգամ հայրենակիցներուն հարիւրին 60էն աւելին շփման մէջ է թոքախտի մանրէին հետ : Այս հսկայական եւ ազգային աղէտին դէմ պայքարը եթէ միայն կառավարութեան ձգուի, խնդիրը դեռ երկար տարիներ անլոյծ պիտի մնայ: Հետեւաբար պետութիւնն ու ազգը ձեռք ձեռքի տալով պէտք է հաւաքաբար միջոցներ ձեռք առնեն : Կը տեսնէք որ մեծ է վտանգը: Հետեւաբար անհնար է ձեռնածալ նստիլ եւ հանդիսատես մնալ: Թուրք ազգին ազնիւ հոգին թոյլատու չէ ասոր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ցորենի հունձքը շատ աւելի առատ է այս տարի քան 1950ին : Միայն Ուկրայնայի հունձքը 70 միլիոն փութ աւելի է, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ :

Իրան վճռած է վտարել մնացեալ Անգլիացիները

10—15 ՕՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ, ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐԵԼՈՒ ԿԱՄ ՀԵՌԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Բշ. օրուան թուականով.— Դահլիճը որոշեց վերջնագիր մը ուղղել նաւթահորերու անգլիացի մասնագէտներուն , որպէսզի անհատական պայմանագիրներ ստորագրեն Իրանեան ընկերութեան հետ. այլապէս պիտի արտաքսուին:

Այս որոշումը մամուլին հաղորդեց քարիւղի ազգայնացման վարչութեան անդամներէն մէկը , Շայեկան , դահլիճին նիստէն վերջ որ տեւեց երեք ժամ: Եւ ըսաւ թէ այլեւս նոր առաջարկներ պիտի չներկայացնեն անգլ. կառավարութեան , բանակցութիւնները վերսկսելու համար :

Եօթը, տասը կամ 15 օր պայմանաժամ պիտի տան Անգլիացիներուն, — « Ստորագրէ կամ հրաժարէ»: Տակաւին ճշդուած չեն վերջնագրին գործադրութեան պայմանները: Վտարման վերջնական վճիռը պիտի արձակէ խորհրդարանը, հաւանաբար այս շաբթու :

Բրիտանական դեսպանատունէն կը հաղորդեն թէ Քարիւղի Իրանեան ընկերութիւնը իրենց սեփական տուներէն, հանրային խոհանոցներէն եւ ճաշարաններէն վտարած է Անգլիացիները :

Վերջին երեք ամիսներու ընթացքին Իրան երկու անգամ վերջնագիր ուղղեց անգլ. մասնագէտներուն, որպէսզի անհատական պայմանագիրներ կնքեն կամ հեռանան երկրէն: Անգլիացիները մերժեցին, բայց այս անգամ Իրանի վարչապետը վճռած է տեղի չտալ, վասնզի կարելի չէ ուրիշ օտար մասնագէտներ վարձել, քանի Անգլիացիները կը մնան :

Վարչապետը փոփոխութիւններ պիտի կատարէ դահլիճին մէջ, նախարարական պաշտօն տալով Հոսէյն Մաքիի, որ ազգայնացման ամէնէն մոլեռանդ ախոյեանն է: Ուրիշ նախարարներ ալ պիտի առնուին Ազգ. ճակատէն :

Թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը նոր ցանկ մը պատրաստած է, կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարելու համար: Այս առթիւ կ'ըսեն թէ երեք օրէ ի վեր կամաւոր ծոմ կը պահէ ահաբեկչական խմբակին վարիչը, Նաւաբ Սաֆաֆի , որ բանտարկուած է անցեալ Ցունիսէն ի վեր, իբրեւ մեղսակից նախկին վարչապետ Ռազմարայի սպանութեան: Ուրիշ 18—25 անդամակիցներ արձակուած էին անցեալ շաբթու, բայց նորէն ձերբակալուեցան :

Միջին Արեւելքի ճակատը

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Երեք Մեծերու արտաքին նախարարները համաձայնած են եւ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան կազմակերպումը պիտի յանձնեն անգլ. հրամանատարութեան մը: Համաձայնութիւնը պիտի գործադրուի երբ Թուրքիան վերջնապէս ընդունուի Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Թուրքիա եւ Մ. Նահանգները նախապէս յայտնած էին թէ միայն այս պայմանով կրնան ընդունիլ անգլ. ծրագիրները :

Հեռագրի մը համաձայն, Պ. Հէրիմըն ալ պիտի ընկերանայ զօր. Պրէտլիի, որ մօտերս Փարիզ պիտի գայ եւ յետոյ Անգարա պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար զօր. Այզընհաուըրի եւ թուրք դահլիճին հետ :

Երբ ամէն բան վերջանայ, Միջին Արեւելքի միջազգային բանակներուն հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի անգլ. զօր. Րապըրթսընի: Գլխաւոր ուժերը պիտի հարեն Անգլիա եւ Թուրքիա ; Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները պիտի մասնակցին այս հրամանատարութեան, բայց զօրք պիտի չտան առ այժմ: Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւ Հարաւ. Ափրիկէ ցարդ համաձայն չեն զինուոր պահելու Միջին Արեւելքի մէջ՝ խաղաղութեան ատեն: Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ արաբական երկիրները եւ մասնաւորապէս Եգիպտոս պիտի հաւանին գործակցիլ Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան: Այն ատեն պիտի դիւրանայ անգլեւեգիպտական դաշնագրին վերաքննութիւնը :

× Պոլսոյ ջուրերը հասաւ անգլ. Նաւատորմին մը որ կը բաղկանայ ինը մարտանաւերէ :

× ՄԱԿի հաշտարար յանձնախումբը ծրագիր մը մշակած է, հաշտեցնելու համար արաբական երկիրները եւ Իսրայէլը: Ծրագիրը կ'առաջարկէ 1.— Համաձայնութիւն մը կնքել արաբական չորս պետութեանց հետ, հատուցումներու մասին.— 2. Իսրայէլ պէտք է արտօնէ դաս մը արաբ տարագիրներու վերադարձը.— 3. Պէտք է հատուցում վճարէ այն արաբ տարագիրներուն որոնք չեն վերադառնար.— 4. Վերաքննութիւն զինադադարի պայմաններու.— 5. Փոխադարձ համաձայնութիւն դրամատուներու մէջ հաստատուած արգելքները վերցնելու եւ վճարումները սթերլինով կատարելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԹՈՒՂԵԳԻԾ՝ ՓՐԿԱՐԱՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Հալէպի մեր պաշտօնակիցը, «Արեւելք» հետեւեալ հիմնական պայմանները կ'առաջարկէ, իբրեւ միջոց կարգ մը անմիջական խնդիրներու լուծման (1 Սեպտ.).—

Ա.— Որպէս անխուսափելի եւ ճակատագրական պարտադրանքը «գաղթական» ժողովուրդի մեր կեանքին, միջոցներ խորհիլ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ մը հաստատելու: Եթէ բաղձանքը ընդհանուր է եւ առաջարկը տրամաբանական, բայց գործադրութիւնը կը բախի մեր կամքէն անկախ եւ անյաղթահարելի արգելքներու, ստեղծել գէթ որոշ գաղափարականի եւ ազգային հայեցողութեան տէր կազմակերպութիւններու կեդրոնական գերագոյն մարմին մը, *որ, ի չարս ազգապահպանումի այլ միջոցներու, ձեռք առնէ կրթական եւ դաստիարակչական գործի վերին պատասխանատուութիւնը, համաձայն հաստատուած ծրագրի մը: Այս նպատակով, անշուշտ կը ստեղծուի մասնագէտ ուսուցիչներէ եւ ազգ. ղեկավար դէմքերէ բաղկացեալ մարմին մը, որուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել անջատ գաղութներու տեղական պայմանները եւ կարելիութիւնները, համապատասխան ծրագիրներու մշակութեան համար :*

Բ.— Նկատի ունենալով որ տնտեսական հիմնադրամ մը առաջին ու կենսական նախապայմանն է համազգային կրթական շարժումի մը յաջողութեան համար, ստեղծել կարելիութիւնները համազգութային ֆոնտի մը հաստատումին: Պարզենք մեր միտքը՝ երկու տողով:— Եթէ համոզուած ենք, որ կրթական գործը համազգային բնոյթ ունի, ապա ուրեմն նիւթական աղբիւրներու եւս կեդրոնացում մը՝ կը դառնայ անտարակուսելի պահանջ: Օրինակի մը համար՝ յիշենք Սուրիան եւ Մ. Նահանգները: Մինչ առաջինը անսահման տարածութիւն ու մշակելի գետին է կրթական գործի տեսակէտով (եւ սակայն չունի նիւթական անհրաժեշտ կռուանները), երկրորդը ինքնաբաւ է, ու, աւելին, ի վիճակի՝ նպաստելու առաջինի ճիգերուն: Ամերիկահայութիւնը ցոյց տուած է, միշտ, առատաձեռն օժանդակութեան պատրաստակամութիւնը : Բաւական է պատահականութեան չթողուլ գործը եւ կազմակերպել: Կրթական պիւտճէական կացութեան տեսակէտով, նոյն տարբեր պայմաններուն մէջ են Սուրիան ու Եգիպտոսը: Կարելի է թիւերով պարզել գրական թէ ժխտական բոլոր անդրադարձումները այս հակադիր վիճակներուն: Արդ, կրթական ընդհանուր զօրաշարժի մը համար՝ առաջին անյետաձգելի գործը պիտի ըլլայ ձերբազատուիլ « շրջանային » հոգեբանութենէն, ու մտածել եւ գործել « համագաղութային » մտածողութեամբ :

Գ.— Ուսուցչական ասպարէզը դարձնել հրապուրիչ՝ առնուազն կրկնապատկելով մեր օրերու վարձատրութիւնները: Ուսուցիչը իրաւունք ունի ապրելու ազատ ասպարէզի տէր որեւէ « ջոջ »ի պէս: Որքան ատեն որ չենք ազատուած կրթական մշակները դրասենեակի աշկերտներու հետ չփոթելու հոգեբանութենէն, ասպարէզը պիտի ամայանայ օրէ օր, ու պիտի քաջալերուին արհեստով կամ « զուգադիպութեամբ » վարժապետները : Մեր գլխաւոր սկզբունքը պիտի ըլլայ լա՛ւ վարձատրել եւ առաւելագո՛յնը պահանջել, եւ ոչ թէ գոհանալ անունով ուսուցիչներու խաժամուժ բազմութիւններով :

Դ.— Ստեղծել հնարաւորութիւններ՝ որպէսզի մասնագիտանան մեր ուսուցիչները : *— Կը զարմանանք, որ տարին 4 — 5 ուսանող – ուսանողուհիներու մասնագիտական ուսման կամ կրթութեան համար « կարելի չըլլար պիւտճէ տրամադրել » : Որպէս օրինակ, նկատի ունինք մեր գաղութը: Ամէն օր կ'ողբանք, որ չունինք պատրաստուած ուսուցիչներ՝ որոնք ի վիճակի ըլլան աւանդելու արաբերէնը, ուսողութիւնը , բնական գիտութիւնները կամ հայերէնը: Պատասխանատուները կը հաւատա՞ն, թէ իսկապէս անիրագործելի է համալսարանական սաներ պահելու դրութիւնը: Մենք համոզուած ենք, թէ Սուրիահայ ազգ. իշխանութիւններու համար մեծ «բեռ» չէ այս յանձնառութիւնը:*

Ուսուցչական կոչումի տէր ի՞նչ տղաք ու աղջիկներ կը կորսուին արհեստանոցներու կամ գործի հրապարակներու վրայ, կամ օգտագործելի ինչ տարրեր կը կծկուին իրենց պատեանին մէջ , պարզ այն պատճառաւ՝ որ նիւթական կռուաններ չունին, եւ կեանքը՝ հարկադրաբար՝ զիրենք կը մղէ օրուան հացի ետեւէն հեւալու . . . :

Վաստակի օրինակով

Պէյրութի Ազդակը (շաբաթօրեակ) , հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 Սեպտ.).—

Մեր թերթերու մամուլի բաժնին մէջ կը տպուին կարգ մը հատուածներ Ռամկավար կուսակցութեան այն տեղեկատուութենէն, զոր Ամերիկայի շրջանի անոնց վարչութիւնը անգլիերէն լեզուով պատրաստած, պէտք եղած տեղերը ղրկուած եւ հրատարակած է անգլիերէն լեզուով իրենց թերթին մէջ: Հիմա «Պայքար»ն է որ հայերէնի վերածած է գրուածքը, որուն բոլոր տողերը սահմանուած են օտար պետութիւններու դաղտնի գիւանին համար :

Ի՞նչ բանի կը ծառայէ այս տեղեկագիրը , որ հիմնուած է սուտերու, անճշդութիւններու եւ ստորին դիտաւորութիւններու վրայ:

Ցուսահատ քայլէն երբեք ետ չեն մնացած մեր հակառակորդները Դաշնակցութիւնը սեւցնելու եւ կասկածելի ներկայացնելու գործին մէջ: Ներկայ քաղաքական պարագաները Ռամկավարներու աչքէն խուսափած չեն: Հակաբոլշեւիկ աշխարհ մը կայ, . . . Եւ հակաբոլշեւիկ Դաշնակցութիւնը գաղթահայ կեանքի մէջ զօրաւոր է: Արդ, ատենն է որ ռամկավարները ամէն միջոցով, թոյլատրելի եւ անթոյլատրելի, Դաշնակցութիւնը կասկածելի ներկայացնեն: Վաստակեան ուղեղէն դուրս եկած այդ տեղեկագիրը այս փոքրոգի ճիգին արդիւնքն է: Մնացած սուտերն ու զրպարտութիւնները քլիշէ դարձած ռամկավարական «զարդարանքներ » են, որոնցմով այնքան հարուստ է հակառակորդ մամուլը:

Տասնեակ տարիներու ընթացքին փաստերով ապացուցուած է որ մեր ամէն դոյնի հակառակորդները մատնութեան արատներով վարակուած են: Վաստակի օրինակով անոնք ճամբայ կարած են հայկական կեանքի մէջ եւ երբեք չեն սարսափած պատմութեան այն անջնջելի վճիռէն որ ահա 15 դարերէ ի վեր կը մնայ Վաստակի անուան արձանագրուած :

Նորօրինակ գործ մը չէ Ամերիկայի ռամկավարներու տեղեկագիրը Դաշնակցութեան դէմ : Նորութիւնը այդ տեղեկագրի հրատարակութիւնն է՝ պաշտօնական ստորագրութեամբ :

Գաղտնի տեղեկագիրներու շարք մը կար Պէյրութի Ֆրանսական ապահովութեան գրասենեակին տրուած, ուր Դաշնակցութիւնը եւ Դաշնակցական ղեկավարները կ'ամբաստանուէին ազգայնական վտանգաւոր գործունէութեամբ: Երբ Անգլիացիները եկան Պէյրութ, այդ տեղեկագիրները անգլիերէն լեզուով անոնց տրուեցան՝ նոր խմբագրութեամբ եւ Դաշնակցութիւնը ներկայացուեցաւ նացի եւ ղեկավարները իրենց անունով, նացի գործիչներ :

Այսօր եթէ հնար ըլլար Յունաստանի, Եգիպտոսի, Պէյրութի եւ Դամասկոսի կառավարութիւններուն կամ անոնց ապահովութեան գրասենեակներուն տրուած տեղեկագիրները հրատարակութեան տալ, պիտի տեսնէինք յստակօրէն որ նոյն տեղեկագրի աղբիւրներէն կը բխէին այն սեւ մատնութիւնները, որմէ զուրկ չէր մնար նաեւ թրքական լրտեսական ճիւղը :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մատնութիւններէն չէ վախցած իր ծննդեան օրէն: Չէ վախցած, ոսոխ հետեւ բռնակալութիւններուն դէմ գործած է մահը արհամարհելով, իսկ բարեկամ պետութիւններու եւ ազգերու մէջ ներկայացած է պայծառ դէմքով, այնպէս ինչպէս որ է: Եւ միշտ յարգուած կազմակերպութիւն մը նկատուած է ։ Եթէ միջազգային մամուլի մէջ Դաշնակցութեան մասին արձանագրուած վկայութիւնները ի մի հաւաքուին, քաջութեան, ազնուութեան հատոր մը կ'ըլլայ, որ ոչ միայն Դաշնակցութեան պատիւ կը բերէ, այլեւ հայ ժողովուրդին փառքը կ'աւելցնէ » :

Ծանուն սերունդի փրկութեան

Եթէ կայ նիւթ մը, որ պէտք է անդադար արծարծուի արտասահմանեան հայ մամուլի էջերուն մէջ, անտարակոյս նոր սերունդի փրկութեան հարցն է: Բառին բուն իմաստով աղէտ մըն է որ կը սպառնայ նոր սերունդի գլխուն: Փոքր անտարբերութիւն մը, թմրութիւն մը, չուտով պիտի առաջնորդէր դէպի այլասերման խորխորատը օտարութեան մէջ աչք բացած Հայորդիներու պատկառելի զանգուածը: Մէկ խօսքով, Լեհաստանի հին հայ գաղթականութեան մը անհետացման մռայլ պատկերը, պիտի կրկնուի քառապատիկ կորուստով: Այս իրականութեան հակառակը փաստել , պիտի նշանակէր քնաթաթախ ինքնախաբէութիւն: Պանդխտութեան սկզբնական շրջանէն մինչեւ այս օրերը եւ դեռ երկար ժամանակ, արմատախիլ բազմութիւններ, անվհատ եւ աննկուն յարատեւութեամբ, վառ կը պահեն եւ պիտի պահեն վտարանդի Հայկեան ճահը, անհարազատ ափերու վրայ: Սքանչացումով կը պարուրուինք, տեսնելով այդ հրաշալի կենդանութիւնը, ընկերային, մշակութային, կրթական եւ հայրենակցական ճակատներու վրայ: Բայց ներկայի այս խրախուսիչ երեւոյթը պէտք չէ որ մեզ տանի երազներու աշխարհը: Ափսոս, կեանքը յաւիտենական չէ, սերունդները դատապարտուած են ծիւրելու, սպառելու, եւ ահա սոսկումով կը մօտեցնենք անխուսափելի վաղը՝ իր ամայի անապատով, հակապատկերը այսօրուան ծաղկաստանին :

Մեր նոր սերունդէն անոնք որ իրենց ուսերուն վրայ քսան տարիներու —կամ աւելի պակասթեթեւ բեռը ունին, կարո՞ղ են վաղը հայկական կեանքը շարունակել, դէթ այս օրուանին կիսով : Ինչպէ՞ս «այո» պատասխանենք, երբ դառնութեամբ կը դիտենք որ այդ սերունդը, ընչին բացառութեամբ, չի բարեհաճիր իր մայրենի լեզուն խօսիլ, քսան եւ չորս ժամուան մէջ ոչ իսկ 20 վայրկեան: Ամէնէն աւելի, ցեղային գիտակցութիւնն է որ կը պակսի օտար միջավայրի մէջ ծլած ու ծաղկած այդ երիտասարդութեան: Գիտենք որ շատերը յանցաւոր չեն: Ցեղային գիտակցութեան սիրուն անոնք ալ պիտի ունենային ինքնաբերաբար, եթէ ծնած ըլլային հարազատ ծննդավայրերու մէջ, ուր իրենց օրօրոցէն, պապենական երկինքը, դաշտերն ու սարերը միայն պիտի տեսնէին : Բայց անոնց ընթացքը աններելի է այն ատեն, երբ քար անտարբերութեամբ, չեն ուզեր լսել կրկնակի աղաչանքներու խրատները որ կ'ուղղուին իրենց յանուն հայկականութեան :

Մեծագոյն մասով ընդունակ՝ ամբարելու զանազան գիտելիքներ, արհեստագիտութիւններ կամ տեղական լեզուներ, սակայն երբ կարգը կուգայ բուն իրենց հօրենական լեզուին, կը վարանին, չեն փորձեր քանի մը տող կարդալ կամ գրել Մեսրոպեան տառերով :

Ահա հոս է բուն վէրքը որ կը վհատեցնէ մեզ: Բեմերու վրայէն, այո, խանդավառանքով կ'ունկնդրենք պատանիներու եւ օրիորդներու արտասանութիւններն ու երգերը. որքան ալ միխիթարական, բայց հարկադրուած ենք ենթադրել թէ բողէական է այդ, որ յուսադրիչ, ապահով ազդակ մը չէ տիրող համաճարակին մէջ: Բեմերէն վար, նոյն օտարախօսութիւնն է որ կը շարունակուի: Քանիցս կրկնած ենք որ բոլորվին անբաւարար են եղած ծաղկոցները: Անհնա՞ր է արդեօք բոլոր հայաշատ կեդրոններու կամ թաղամասերու մէջ ստեղծել պատանեկան կամ երիտասարդական ակումբներ, լսարաններ, ուր հաճելի ժամանցներու հետ, սարքուին հայկաշունչ դասաւանդութիւններ, ասուլիսներ, գրաւոր թէ բերանացի: Ի հարկին իբրեւ քաջալերութիւն, պարգեւներ ալ սահմանել յաջողակներուն կամ յարատեւողներուն :

Բայց չեշտենք դարձեալ որ ամէնէն մեծ բեռը, կ'իյնայ ծնողքներուն վրայ: Աշխատաւոր կամ սնեւորական, հացի պայքարի քրտինքէն դատ, իբրեւ հայրենանուէր պարտականութիւն, թող զոհեն մաս մը իրենց հանգիստէն, ազգաշունչ ոգի փոխանցելով իրենց զաւակներուն : Թող ճըգնին, ոչ ինչ, ի սէր ազգային նախանձախնդրութեան եւ համաձայն իրենց կարողութեան, քանի մը տող կարդալ գրել սորվեցնել, այլ մանաւանդ երբեք մրցումի չելլել անոնց հետ օտար լեզուներով խօսելու :

Ձեմ գիտեր թէ կա՞յ ուրիշ գործնական ելք մը: Դափնեպսակ մը անոր՝ որ պիտի գտնէր աւելի արդիւնաւէտ դարման մը, աւելի գործնական միջոց մը յանուն սերունդի փրկութեան, որպէսզի ապագայի խաղերուն դէմ, ամրակուռ մնայ հայկական պատուանդանը արտասահմանի ափերու վրայ: Այդ պատուանդանը՝ որ անխորտակելի մընաց մեր բնաշխարհին մէջ, շատ աւելի ահեղ, ճակատագրական փոթորիկներու կամ փորձութիւններու առջեւ :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ

Լիոնի Le Progrès *թերթը դնելով նկարը Հայերու երիցագոյն մամիկին, Տիկ. Յովսէփեանի, քանի մը տող նուիրած է անոր: Տիկ. Յովսէփեան մայրն է ընկեր Եղիա Յովսէփեանի որ 1948ին զոհ գնաց արկածի մը:*

Խարբերդի Եղէգի գիւղէն՝ Տիկ. Յովսէփեան 101 *տարեկան է թերեւս: Կ'ըսենք՝ թերեւս, վասն զի ծննդեան վկայական չունի եւ իր ինքնութեան թուղթն ալ երեւակայական տարիք մը կուտայ իրեն: Իր տարիքը կ'ըսէ հիմնուելով յիշատակելի թուականներու վրայ: Երբ Թուրքերը կը ջարդէին Հայերը, Սուրիա , Լիբանան ապաստանեցաւ եւ վերջն ալ* 1928*ին անցաւ Ֆրանսա, նախ Մարսէլիա, ապա Ռոման: Իր եօթը զաւակներէն մնացած էր միայն Եղիան: Ներկայիս կ'ապրի իր հարսին եւ չորս թոռներուն հետ, որոնց մէկը Ռոմանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի լաւագոյն խաղացողներէն է:*

Տիկ. Յովսէփեան ամէն օր պտոյտներ կը կա—

Գաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները հանգուցեալ Գէորգ Սիմքէշեանի մասին.— Ծնած էր Սամաթիա, 1870ին, եւ աշակերտած տեղւոյն Սահակեան վարժարանը, որ այդ շրջանին բարձրագոյն ուսումնարան մըն էր, իրեն ուսուցիչ ունենալով Միհրան Աբիկեանի, Մելքոն Կիւրճեանի, Յակոբ Ոսկանի, Յարութիւն Թիւլեանի, պատուելի Տէր Սահակեանի նման հեղինակութիւններ: Աբիկեանէ եւ Ռեթիկ Հօճայէ կ'իւրացնէ հին Թուրքերէնը, արաբերէնն ու պարսկերէնը, եւ փայլուն քննութեամբ մը կը լրացնէ ուսումնարանը :

1889ին կը սկսի իր կրթական եւ ուսուցչական նուիրումը, եւ այդ թուականէն սկսեալ մինչեւ իր վերջին տարիները Սիմքէշեան շարունակաբար կը դասախօսէ մեր բոլոր վարժարաններուն, ինչպէս նաեւ Թրքական, յունական եւ Ֆրանս. վարժարաններու մէջ, ոչ միայն Թուրքերէն, արաբերէն կամ պարսկերէն, այլեւ հայերէն, մատենագրութիւն, գրաբար, գաղիերէն եւ երիտասարդ տարիքի մէջ մասնագէտ — ուսուցչի վկայականը կը ստանայ Ռէթէոս Պէրպէրեանի ձեռքով :

Սահմանադրութեան առաջին տարիներուն, երբ նոր վերադարձած էր աքսորավայրէն, 1909 Հոկտեմբերին հայերէնի եւ դպրութեան դասախօս կը կարգուի Միւլքիյէ վարժարանի, իրեն պաշտօնակից ունենալով Զօհրապի, Խոսրովեանի, Քէչէկեանի նման անձնաւորութիւններ: Տասը տարի կը շարունակէ այդ պատուաբեր պաշտօնը եւ կը հասցնէ բազմաթիւ Թուրք աշակերտներ :

Մասնագէտ մըն էր Թրքական «արուզ» եւ «հէճէ» տաղաչափութիւններուն եւ Թրքական արդի բանաստեղծութեան, եւ կը Թողու ամբողջական ծակաքաղ մը՝ այդ չափերով գրուած կուռ եւ պէսպիսուն ոտանաւորներու :

Մասնակցեցաւ մամուլի կեանքին, երիտասարդութեան օրերուն իբր խմբագիր պաշտօնավարեց «Բիւզանդիոնի», «Մանզումէի» մէջ միեւնոյն Թուրքերէնի Թարգմանեց «Թափառական Հրեան», «Հացադործ Կինը», «Փարիզի Գաղտնիքները», եւն.: Հայերէնի Թարգմանած է երկու սրտառուչ վէպեր, «Երկու Օրօրոցները» եւ «Անդունդին Խորը» :

Իր գրչի համբերատար արտադրութիւններէն անմահ կը մնան պատկառելի հատորներ, ինչպէս «Ոսկեմատեան Տիեզերական Գրականութեան», «Ոսկեմատեան Հայերէն Լեզուի», «Առաջնորդ քերականութեան», «Մանկական քնար», եւն.:

տարէ եւ իրիկուան կը շաղակրատէ բարեկամներու հետ: Այնքան արագ կը քալէ որ հազիւ թէ պզտիկները կրնան իրեն հետեւիլ: Ակնոց չի գործածեր եւ հիանալի յիշողութիւն մը ունի : Եղբայրը որ Ամերիկա կ'ապրէր, 107 տարեկանին ընդունած է այցելութիւնը մամուլի ներկայացուցիչներուն: 111 տարի ապրած է եւ մեռած 1943ին:

ՍՈՒՐԻՈՅ դիւանագէտներէն Ահմէտ Շուքէյրի յայտարարեց թէ արաբական պետութիւնները երբեք պիտի չհաւանին ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել Իսրայէլի հետ, ինչպէս կ'առաջարկէ ՄԱԿի յանձնախումբը :

Դպրոցասէրի վարժարանը

«Ի՞նչ է ազգապահպանումը, կը հարցնէ, աղջիկս :

Կտակ մըն է, մեր ազգ. գոյութիւնը, հայկական ոգին եւ դիմագիծը պահելու հրամանն է, փոխանցուած սերունդէ սերունդ: Մեզմէ յաւէտ բաժնուած մեր սիրելիներու կամքը նուիրական, զոր պարտինք գործադրել մեծ զգուշութեամբ եւ խղճմտօրէն :

Կտակի մը գործադրութիւնը համամարդկային խղճի օրէնքն է :

Մեր գեղեցիկ աւանդութիւններուն՝ մեր թանկագին գրական ու գեղարուեստական գանձերուն եւ մեր հերոսական մարտնչումներուն գիտութիւնը պէտք է յաւէտ քանդակուած մնալ ձեր մատղաշ սրտերուն մէջ : Դուք էք գլխաւոր աղդակը այս հրաշափառ կտակին գործադրութեան :

Այսպէս բացատրեցի աղջկանս եւ այս առթիւ խորհրդածութիւններու մէջ ինկայ :

Ազգապահպանման հարցը վերջին քառորդ դարու պատմութեան մէջ չարչրկեց տարագիր Հայուն ուղեղը: Սրտցաւ եւ գիտակից հայրենակիցներ աշխարհի բոլոր ծայրերէն այս հարցը արծարծեցին եւ միջոցներ առաջարկեցին: Բազմաթիւ ծրագիրներ պարզուեցան, բայց խնդիր է թէ բաւականաչափ կ'օգտագործուին եղած հնարաւորութիւններն ու յարմարութիւնները:

Անշուշտ ազգապահպանման գլխաւոր դերակատարը մայրն է, իր ազգ. դաստիարակութեամբ եւ ոգիով, իր գիրքով, իր կամքով եւ գիտելիքներով

«Դպրոցասէր»ը ծնունդը՝ հայ կնոջ կորովի, հեռատես եւ ժրաջան գործունէութեան, ճեղքեց եւ անցաւ մօտ երեք քառորդ դար, միշտ պատնէշին վրայ կանգնած, յարմարելով օրուան պահանջներուն, հասցնելով գիտակից ու պատրաստուած ուսուցչուհիներ եւ մայրեր, մերթ պատսպարելով, դարմանելով եւ դաստիարակելով հարիւրաւոր անոք եւ ծնողազուրկ Հայուհիներ : Շարունակելով իր գործը եօթանասուներեք երկար տարիներ, կուրծք տալով վերջին երկու համաշխարհային պատերազմներու անլուր դժուարութեանց, ան այսօր գաղթաշխարհին առջեւ կը բանայ իր «լիսէ»ի դռները: Ունի պետական ծրագիր, արդիական յարմարութիւններով վերանորոգուած հրաշալի շէնք մը, ուսուցչական ընտիր խումբով մը:

Անգլիոյ, Իտալիոյ, Պելժիոյ, մանաւանդ Ֆրանսայի, նոյնիսկ Ամերիկայի գաղութները պէտք է օգտուին այս բացառիկ պատեհութենէն :

Պէտք է յառաջիկայ մէկ երկու տարիներու ընթացքին՝ նեղ գան դպրոցի պատերը, յարկաբաժիններ պէտք է աւելնան եւ սանուհիներու թիւը բազմապատկուի :

Ո՞ւր են Հայր. միութիւնները: Ինչո՞ւ իւրաքանչիւրը սանուհիներ չունի հաստատութեան մէջ:

Ով աշակերտուհի մը կ'աւելցնէ Դպրոցասէրի ցանկին վրայ, հայաշունչ օճախի մը հիմը կը դնէ :

Բարեկեցիկ հայրենակիցներ, եթէ չունիք համապատասխան տարիքով աղջիկներ, ղրկելու Դպրոցասէր, որդեգրեցէք սանուհի մը, ապագայ հայ ընտանիք մը կազմելու հաւատքով, իբրեւ գրաւականն ունենալով Դպրոցասէրի 73ամեայ պատմութիւնը, որ իր արդիական ծրագրով եւ մեծ հաւատքով կ'ըսէ — Ներկայ :

Հայ մայրեր եւ քոյրեր, հետաքրքրուեցէք Դպրոցասէրով: Բաց են անոր դռները, բոլոր անոնց առջեւ որ կը փափաքին մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ : ՀԱՅ ՄԱՅՐ ՄԸ

« ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ »

Հարիւր տարի առաջ էր որ երեւցաւ առաջին անգամ «Նիւ Եորք Թայմզ» : Հրատարակուեցաւ շէնքի մը մէջ որ շինուելու վրայ էր եւ պատկերները չէին դրուած տակաւին: Զօրս էջ ունէր եւ կը ծանուցանէր իր ընթերցողներուն թէ՝ «օրուան բոլոր լուրերը պիտի տար»

Յաջողութիւններ արձանագրելէ վերջ, թերթը փտախուած էր, երբ 1896ին, մէջտեղ նետուեցաւ Ատոլֆ Օքս, հետեւեալ յայտարարութեամբ.— «Ամէն լուր կարելի է տպել»: Օքս մերժեց թոշակ առնել, բայց երեքուկէս տարի վերջ ամէնէն չատ բաժնեթուղթերը ունէր: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի տագնապը վերջացած էր : Ունեցաւ գրական քննադատութեան էջ մը, Կիրակիի յաւելուած մը: Բեւեռային առաջին արշաւանքներուն բոլոր պատմութիւնները կը հրատարակէր, ինչպէս եւ օդանաւային հերոսական դէպքերը: Լուրջ մարդոց «բանիմաց Ամերիկացիներու» թերթը կը համարուի: Յաճախ նկատուած է իբրեւ պաշտօնական թերթ մը որ կը հրատարակէ դաշինքներու երկար բնագիրները եւ պաշտօնական զեկոյցները:

Թէեւ նկարներ եւ խաչբառեր կը հրատարակէ այսօր, բայց տակաւին ոչ թերթօն կը դնէ, ոչ ալ հէքեաթներ, հետեւելով տնօրէն Ատոլֆ Օքսի ուրիշ մէկ նշանաբանին.— «Կաթիլ մը մելանը մէկ միլիոն մարդոց մտածել պիտի տայ »:

Այսօր «Նիւ Եորք Թայմզ»ը օրական 524.086 օրինակ կը տպէ շաբաթուան մէջ, իսկ կիրակին մէկ միլիոն 146.807 : Խ. Միութիւնը 41 օրինակ կը ստանայ օրաթերթէն եւ 31 օրինակ ալ կիրակիի թիւէն, որ երբեմն 380 էջ ունի եւ մինչեւ երկու քիլօ կը կշռէ :

Այսօր «Նիւ Եորք Թայմզ» ունի տասնըչորս յարկանի շէնք մը: Իր դիւանաթուղթերը միլիոնաւոր վաւերագիրներ կը պարունակեն, մէկ միլիոն հարիւր հազար անուն եւ աւելի քան վաթսուն հազար նիւթ: Թերթ մըն է ուր ամէն ինչ կը կատարուի հանդարտօրէն: Խմբագրական գրոցները ունին մասնաւոր սենեակներ :

ՈՒԽՏԻ ՕՐ՝ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան կը յայտարարէ թէ այս կիրակի, 30 Սեպտեմբեր, Ուխտի օրն է Ս. եկեղեցւոյս անուան տօնախմբութեան: Տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագի արարողութիւն եւ յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնութիւն :

Քանի մը խօսք Վարագայ տօնի մասին :

Վարագայ Խաչի տօնը զուտ ազգային է: Վարագայ վանքերը կը գտնուին Գալիլիա լերան բարձունքները, ուր Թադիկ անուն ճգնաւորին տեսիլքով կը յայտնուի խաչափայտին այն մասունքը, զոր Հռիփսիմէ կոյսը պահած էր լերան ծերպին մէջ: Ահա այդ օրուընէ սկսեալ Վարագայ լեռը դարձաւ Հայերուս համար ուխտավայր մը : Արծրունեանց Թագաւորները հոն հիմնեցին Վարագայ եօթը տաճարները, որ հազարէ աւելի տարիներէ ի վեր եղած է հայ գրչագրութեան եւ մատենագրութեան փառարաններէն մէկը :

Մեզ ժամանակակից սուրբը՝ Խրիմեան Հայրիկ եւս հոն ծաղկեցուց գրականութիւն եւ մտաւորական գարթօնք իր Ժառանգաւորաց եւ Երկրագործական վարժարաններով, ինչպէս նաեւ մամուլով, ուրկէ կը հնչեցնէր իր հայրական պատգամները հանուր հայութեան «Արծուի Վասպուրական» թերթով :

Մատաղացուն եւ մատաղցու նուիրել փափաքողներէն կը խնդրուի իրենց նուէրները յանձնել Ս. Եկեղեցւոյս Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Պ. Միհրան Շիշմանեանի, 71 բիւ ժան ժօռէս, Առնուվիլ: Փարիզի մէջ՝ 78 բիւ Լաֆայէթ, Պ. Կարապետ Գասպեանի (բակին մէջ), եւ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին դիւանատունը, ինչպէս նաեւ Արփիար Մարտիրոսեանի՝ Առնուվիլ :

Կարելի է ճաշը միասին բերել եւ ճաշել եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր պիտի գտնէք սրտաբաց ընդունելութիւն :

Սկիզբն ժամերգութեան՝ ժամը 9: Ս. Պատարագ՝ ժամը 11 :

Շոգեկառքը կը մեկնի Կառ տիւ Նօռէն ժամը 8.37, 9.55, 10.10 եւ 10.50: Հոգաբարձութիւն

Յ. Գ.— Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ Խրիմեան Հայրիկի եւ շրջանիս մէջ մեռնող հայրենակիցներու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱՆՑԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հանգստացնող բան մը կայ ջրի ալիքների շարժման կամ առաջ սահող նաւերի միջեւ: Թերեւս նրա համար, որ շարժումը յիշեցնում է ժամանակի անցողակի լինելը: Երբ ոչ ոք եւ ոչինչ չի օգնում կռուելու դժբախտութեան դէմ, ժամանակը դանդաղ եւ անխուսափելի կերպով վարում է ամէն ինչ դէպի յաւիտենական անցեալը :

Անցնում եմ կամուրջը եւ թւում է եռեւս մնաց ողջ անցեալս: Փողոցի իւրաքանչիւր դար — ձուածքում ծածկուած է ապագան — ինչ որ նոր հանդիպում կամ յանկարծակի արտաբերուած մէկ միտք:

Ահա այս իսկ այերքի մէջ դողում, պտտւում է անտեսանելի անիւը բարդ մեքենայի, որ կոչւում է ճակատագիր: Անցար ձախ կողմով՝ դուշակեցիր ապագադ, յաջողեցար: Գնացիր աջ կորած ես երկար տարիներ, դժբախտութիւնը կը հալածի քեզ ...

Sts. Pères փողոցի վրայ կանգ առայ նոր շինուող տան առջեւ: Տունը կորած է ամբողջովին տախտակների ժամանակաւոր շինուածքի մէջ, վրան լեցուն ազդեր, Cadum օճառի տան՝ ժպտուն տղան, այնքան ծանօթ Փարիզցիներին: Ուղեցի ապաստանել նոր շինուելիք տան մէջ: Ընտրեցի յարմար վայրկեանը, երբ ոչ ոք կար մօտերը ու առանց դժուարութեան մտայ կիսամութ, ցուրտ անկիւն մը, երեւի յատկացուած խանութի: Անցայ խոհանոցը, սակայն ձեղուն չունէր: Վեր բարձրանում էր չորս յարկ: Բարձրացայ մարած օճախի վրայ, յարդարելով վրան թաց բաճկոնս, պառկեցայ. ինձ զգացի երջանիկ: Ոտքերս կարօտ էին հանգստի: Աչքերս խփւում էին, կարծես սօսինձուած լինէին ու մէկ ակնթարթում քնեցի:

Երբ արթնացայ արդէն գիշեր էր: Հեռուից լսւում էր փողոցի անցուդարձը: Մէկէն չըմբռնեցի թէ ուր եմ: Յետոյ լսեցի մէկ ձայն ինձանից ոչ շատ հեռու: Ամբողջ ուշադրութիւն դարձած, մարմինս փշաքաղուեց: Մէկը կար մութին մէջ: Հազիւ էի շունչ քաշում: Մէկը քերում էր իրմարմինը եւ այնպիսի հաճոյքով ու արագութեամբ, որ թւում է աճապարում է ժամանակին լրացնել «գործը» :

Քիչ վերջ տիրեց լռութիւն: Անյարմար էր շարունակ պառկիլ նոյն կողի վրայ, դարձայ միւսին: Շարժելով աղմուկ հանեցի: Նորից լսեցի քերուըտուքի ձայն: Շատ անհաճոյ էր ... Նաեւ վարակիչ: Սկիզբը քերուեց կողս, յետոյ ոտքս, յետոյ ամբողջ մարմինս : Յոգնած քերուըտուքից իջայ եւ մութի մէջ ոտքերս իջեցրի յատակին : Անտեսանելի դրացիս նոյնպէս արթնացաւ ու յսեցի նրա հազը, մռլտոցը:

Թարգմ.՝ Ա. Ե (Շար.)

Մկսան բանակցիլ Գերմանիոյ հետ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Ֆրանսական, ամերիկեան եւ անգլիական մարզպանները Սեպտ. 24ին սկսան բանակցիլ գերման կառավարութեան հետ, պաշտպանողական եւ քաղաքական համաձայնութիւններ կնքելու համար: Գլխաւոր կէտերը գաղտնի կը պահուին: Առաջին նիստը տեւեց եօթը ժամ, եւ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական մարզպանին դղեակին մէջ: Գերման վարչապետը հոն գացած էր առտուն կանուխ, ընկերակցութեամբ Ֆրանսացի հեծելանաւորդներու: Այս խորհրդակցութեանց հետեւանքով բոլորովին պիտի փոխուին դաշնակից պետութեանց եւ արեւմտեան Գերմանիոյ յարաբերութիւնները, պիտի դադրի զինուորական գրաւումը, պիտի ջնջուին մարզպանութիւնները, ինչպէս կը հաղորդէր առաջին զեկոյցը :

Երեք մարզպանները գերման վարչապետին յայտնած են Ուաշինկթընի մէջ տրուած որոշումները, որոնց համաձայն արեւմտեան Գերմանիան ալ պիտի մասնակցի Եւրոպայի պաշտպանութեան:

Գերման վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, գրաւոր ներկայացուց իր պահանջները, զարմանք պատճառելով երեք մարզպաններուն: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այդ պահանջները հիմնուած են գերման զօրավարներու ծրագրին վրայ, որ հաւասար իրաւունքներ կը պահանջէ գերման զինուորներուն համար, ինչպէս եւ առանձին պաշտպանողական նախարարութիւն եւ գործօն դեր Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Դրուած են նաեւ հետեւեալ պահանջները — 1. Երաշխաւորութիւն՝ Գերմանիան պաշտպանելու Էլպա գետին եւ ոչ թէ Հռենոսի վրայ.— 2. Գերմանիան ձայն պէտք է ունենայ Խ. Միութեան եւ արբանեակներուն հանդէպ մշակուած քաղաքականութեան մէջ. — 3. Դաշնակիցները պէտք է ստորագրեալ համաձայնութիւն մը տան, Գերմանիոյ վերամիացումը յաջողցնելու համար :

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ամէն օր ճառեր կը խօսին, արեւմտեան Գերմանիոյ հետ բանակցելու համար: Առաջին անգամ ըլլալով Պերլինի արեւելեան շրջանին մէջ տպուեցաւ Տոքթ. Ատընաուըրի ճառը՝ որ խստօրէն կը քննադատէր արեւելեան Գերմանիոյ համայնավարները եւ Խ. Միութիւնը: Բոլշեւիկ թերթը չէր մոռցած «ժողովուրդի թշնամի» կոչել վարչապետը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Բշ. օր Ուաշինկթըն հասնելով, ընդունուեցաւ նախագահ Թրումընի եւ ուրիշ երեւելիներու կողմէ: Ետքը գնաց խորհրդարան, ուր ճառ մը խօսեցաւ, պահանջելով տնտեսական եւ քաղաքական օգնութիւն, վերաքննութիւն հաշտութեան դաշնագրի, լուծում Թրիէսթէի հարցին եւ դիւրութիւն՝ աւելի բազմաթիւ Իտալացիներ ընդունելու համար Մ. Նահանգներուն մէջ: Այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց իրենց կատարած բարենորոգումներու մասին :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջին ջրածին ռումբը պիտի պայթեցնէ յառաջիկայ յուլիսին, կը գրէ անգլ. թերթ մը, պնդելով թէ լուրը քաղած է շատ վստահելի աղբիւրէ մը: Այս ռումբին պատրաստութեան օգնած է անգլ. գիտնական մը, փրոֆ. Փոնթեքորվօ, որ Ռուսաստան փախաւ անցեալ տարի Օգոստոսին:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորին առողջական վիճակը գոհացուցիչ կը համարուի առ այժմ. բայց ամէն վտանգ անցած չէ տակաւին: Բժիշկները կը հսկեն գիշեր ցերեկ: Եղբայրն ալ իր քով գացած է:

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ միահեծան վարիչը, մարեշալ Թիթօ, յայտարարեց թէ Ռուսերը Յուկոսլաւ նշանակներով կը գունաւորեն ռմբաձիգ օդանաւեր, Հունգարիոյ մէջ, որպէսզի միջադէպ մը յարուցանեն: Կը կարծուի թէ այդ ռումբերը պիտի ձգեն հունգարական գիւղերու մէջ, աշնան ռազմափորձերուն առթեն, միջազգային դէպք մը ստեղծելու եւ Յուկոսլաւիան վարկաբեկելու համար :

ԹԷՀՐԱՆԻ զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց երեք ամբաստանեալներ, իբրեւ սովետական լրտես: Չորս հոգի ալ դատապարտուեցան թիապարտութեան: Թերթերը կ'ըսեն թէ բոլորն ալ խորհրդային քաղաքացիներ են, ձերբակալուած՝ հիւսիսային սահմանագլուխին վրայ:

ԱԹԷՆՔԻ երեք մեծ դրամատուներու պաշտօնեաները պարտաւորիչ ծառայութեան կանչուեցան: Գործադուլ հռչակած էին ուրբաթ օրէն ի վեր եւ յաւելում կը պահանջէին, բայց վարչապետը խիստ նամակ մը ուղղելով, գիտել տուաւ թէ ամենաբարձր թոշակները կը ստանան: Զինուորներ պաշտպանած են շէնքերը :

ՓԱՐԻԶԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ բաց պիտի ըլլան շաբաթ առտուները, Հոկտ. 6էն սկսեալ :

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ խանութները վերաբացուած ըլլալով, առատ միս կը գտնուի հրապարակին վրայ, բայց գիները վերջնապէս չեն ճշդուած տակաւին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը հրապարակային դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի Սեպտ. 26ին, ժամը 8.30ին Cadet սրճարանին վերնայարկը: Դասախօսն է ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ: Նիւթը՝ Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը: Ձայնագիր սկաւառակներով պիտի ներկայացուին տեղական ազգ. պարերու եղանակներ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Նոյն առթիւ պիտի կատարուի դաշտահանդէսին առթիւ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը որ յետաձգուած էր : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ, ի պատիւ ծնողներու եւ ուսուցիչներու, իր դասընթացքի վերաբացման առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Վիրոֆլէի ծանօթ սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները եւ Կեդր. վարչութեան ու Շրջ. վարչութեան անդամները: Մուտքը ազատ է

Փոն տը Սէվրէն հանրակառք, իջնել Grace de Dieux , Viroflay :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Մարսէյլ.— Գօմսի Ազգ. մանկապարտէզի աշակերտներու մուտքի արձանագրութիւնները կը սկսին ներկայ Սեպտեմբեր 24էն 30: Կը հրաւիրենք ծնողքները, արձանագրել տալ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, դպրոցի սրահին մէջ:— Հոգաբարձութիւն

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ — ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆԻ: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի Ահարոնեան Ակումբ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին: Կը դասաւանդէ Տիկին ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԲԱԼՈՒԵԱՆ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Արեւելեան Լեզուներու Վարժարանի օգնական ուսուցիչներէն Հր. Ն. Թորոսեանի Հայ Գրականութեան պատմութիւնը, Ֆրանսերէն լեզուով եւ Հայաստանի քարտէսով:

HISTOIRE DE LA LITTÉRATURE ARMÉNIENNE DES ORIGINES JUSQU'A NOS JOURS, par **H. Thorossian.** Préface de RENÉ GROUSSET de l'Académie Française.

Գեղեցիկ հատոր մը 384 էջէ բաղկացած, օտար լեզուով հրատարակուած առաջին գիրքն է որ կ'ընդգրկէ հայ գրականութեան պատմութեան բոլոր շրջանները:

Գին՝ 800 Ֆր. (Թղթատարի ծախքով 850 Ֆր.)

Դիմել՝ Librairie des Cinq Continentsի, 18 rue de Lille, Paris (7), ինչպէս նաեւ բոլոր հայ եւ ֆրանսական գրավաճառներուն :

Փութացէք հատ մը դնել. հազար օրինակ միայն տպուած է :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնի դպրոցները կը բացուին Հոկտ. 4 Հինգշաբթի օր: Աշակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են արդէն: Ծնողները պէտք է դիմեն. —

1.— Ռօնի Սու Պուա, Ըէնսի, Վիլմօմպլը, եկեղեցիին հրապարակին դիմացը «Café du Commerce»ի վերնայարկը , Rosny s/Bois :
2.— Պուա Քոլոմպ Անիէռ Արժանթէօյ 36 Villa Rouveyrol, Անիէռ:
3.— Լիլա 15 rue des Bruyères, Les Lilas (Seine):
4.— Փարիզի Կեդր. դպրոց 15 rue Jean Goujon Paris (Seine) :
5.— Պէլվիլ՝ Pavillon Poueblat, Buttes Chaumont
6.— Պանեէօ Քաշան՝ 24 rue H. Thirian, Bagneux:
7.— Ժանթիյի 21 rue Victor Hugo , Gentilly,(Seine)

Բոլոր շրջաններու ուսուցչական կազմը լրացած է նոր ուժերով եւ փափաքելի է որ ամէն ծնողք իր զաւակը վստահութեամբ եւ սիրով առաջնորդէ մայրենի լեզուին ուսուցման :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Ա. ԱԺՏԷՐԵԱՆ կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, մասնաւորներու եւ խումբերու, ամէն օր, ինչպէս նաեւ իրիկունները: Գրել հետեւեալ հասցէին՝ A. AJDERIAN, 41, Ave. des Gobelins, Paris(13):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ Impressionismeը նկարչութեան մէջ: Դասախօս Կարապետ Մոմճեան :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ փորձերը վերսկսած են: Թէ նախկին անդամները եւ թէ փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ամէն Ուրբաթ, ժամը 20.30ին երգչախումբի հաւաքատեղին, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ .— Վալպարէլի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի հոկտ. 1ին նոր պայմաններով: Արձանագրութեան համար ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Գ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆԻ, ամէն իրիկուն ժամը 5—7: Կը պաշտօնավարէ Գ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Գալուս Մկրտիչեան եւ իր զաւակները Յովհաննէս եւ Գէորգ: Ինչպէս նաեւ Ագապի Գալաղեան եւ իր որդիները Ղեւոն, Խաչիկ, Լուսաբեր: Տեղեկացնել Տիկին Սիրանոյշ Մինասեանի (ծնեալ Թէրճանեան, Երզնկացի) 31 rue de Nice , Alfortville (S.):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.235

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 27 Septembre 1951 Հինգշաբթի 27 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6570-Նոր շրջան թիւ 1981

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԵԽԵՐ ԱՌԱՆՑ ԳԼԽՈՒ

Կարգ մը պաշտօնակիցներ նորէն կ'արծարծեն Ազգ. Կեդր. իշխանութեան մը պահանջը, իբրեւ դարման բազմազան հոգերու :

Դժբախտաբար ոչ մէկը գործնական միջոց մը կ'առաջարկէ, բաղձանքը իրականութեան վերածելու համար :

Դեռ տարիներ կրնան տեւել սրտառուչ կոչերն ու պերճախօս ճառերը, առանց քայլ մը յառաջ երթալու :

Քաղաքական կացութեան վրդովիչ ելեւէջ — ներն անգամ ջուրի ձայն կուգան : Ոչ իսկ տերեւ մը կը շարժի ազգային կոչուած անդաստանին մէջ :

Ամէն օր մեր աչքին առջեւ կը կատարուին բացարիկ ձեռնարկներ՝ ինքնապաշտպանութեան համար : Դիրքագին զինարշաւ՝ ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու :

Շատեր անխուսափելի կը նկատեն աշխարհասասան փոթորիկ մը : Ուրիշներ լաւատեսութեամբ կը գիտեն ապագան, հաւատալով թէ ազատ աշխարհին յարաճուն պատրաստութիւնները պիտի կրնան չարը խափանել :

Երանի՜ թէ : Երկու պարագաներուն մէջ ալ, տարրական իմաստութիւնը կը պահանջէ արթուն կենալ : Ուշադրութեամբ հետեւիլ դէպքերու ընթացքին, եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել :

Արթուն եւ պատրաստ կենալ՝ չի նշանակեր անպատճառ չարիք մը դիմաւորել :

Ընդհակառակն, յաճախ չարիքներ կը ծագին երբ ամէն բան բախտին կամ Աստծու կամքին ձգուած կ'ըլլայ, անհատաբար կամ հաւաքաբար :

Օրուան դէպքերը ազդանշաններ են մեծին թէ փոքրին համար :

Անհրաժեշտ չէ որ ժամուն կոչնակը հնչէ, որպէսզի ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայի :

Ահաւասիկ, Արեւմտեան Եւրոպան ճակատ կը յարդարէ նաեւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Ատլանտեանի ճակատն է որ կ'ընդարձակուի, կ'երկարի Միջերկրականէն ալ անդին, իբրեւ առանցք ունենալով Թուրքիան :

Անգարան երկինք — երկիր իրար խառնեց, այդ զինակցութեան մէջ մտնելու համար : Եւ յաջողեցաւ : Գարզ ձեւակերպութիւն է 12 խորհրդարաններու վաւերացման պայմանը :

Անդամակցութեան որոշումէն շաբաթ մը վերջ, Գ. Թրումըն մասնաւոր նամակներ կ'ուղղէր Յունաստանի վարչապետին եւ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին, իր գոհունակութիւնը յայտնելով : Այս առթիւ կը շեշտէր .

— « Մ. Նահանգները պատրաստ են աշխատելու Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ, կառուցանելու համար ազատ աշխարհին մարտկոցները համայնավարական սպառնալիքին դէմ, զոր խիզախութեամբ կը ճանչնան Յունաստանը եւ Թուրքիան » :

Որ եւ է լուսաբանութեան կը կարօտի՞ն այս պարագաները :

Ոչ միայն մեր հայրենիքը, այլ եւ Միջին Արեւելքի մեր տարագիր բազմութիւնները կը գտնուին այդ մարտկոցներու եւ սպառնալիքներու ճամբուն վրայ : Ինչպէս այստեղ, արեւմտեան թէ արեւելեան Եւրոպայի մէջ :

Ունի՞նք Ազգ. Կեդր. ղեկավարութիւն մը, որ միջոցներ մտածէ, կրակէն խուսափելու, կամ նուազագոյն կորուստով փրկուելու համար :

Այս պաշտպողական ձեռնարկները կը կատարուին 1947 Մարտէն ի վեր :

Լսեցի՞ք որ նոյնիսկ պարզ խորհրդակցութիւն մը կատարուած ըլլար, զանազան խմբակցութեանց միջեւ :

Թերթերը գրեցին թէ Թուրք զօրավարի մը պիտի յանձնուի Միջին Արեւելքի ցամաքային ուժերուն հրամանատարութիւնը, ղեկավարութեամբ Անգլիոյ :

Իմացաք, նաեւ, թէ զինեալ ուժերը պիտի տրամադրեն Թուրքիա եւ Մ. Նահանգները՝ խաղաղութեան առեն : Իսկ եթէ փոթորիկ մը պայթի, ուրիշներ ալ օգնութեան պիտի հասնին (Մ. Նահանգներ, անգլ. գաղթապետութիւններ, արաբական երկիրներ եւն.) :

Ունինք բազմազան թեւեր՝ այստեղ եւ այնտեղ : Բայց ունի՞նք վարիչ գլուխ մը, որ պատասխանատուութիւններ ստանձնէ այս մռայլ հեռանկարին առջեւ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Այս միջոցին ծրագիր մը կը պտտի հայկական հրապարակին վրայ, թեւերը փարտելով :

Բարեբախտաբար միայն ծրագիր է : Եթէ, Տէր մի արասցէ, առաջարկողը իրաւասու մէկն ըլլար եւ զայն գործնականի վերածէր, դամբանական մը պատրաստելու էր հ'ւ մայրենիքին, հ'ւ հայրենիքին համար : Սահակ - Մեսրոպը, Եղիշէն, Խորենացին, Եզնիկը, Ալիշանը, Բագրատունին եւ մնացեալ ամբողջ շքախումբը, հիներէն մինչեւ նորերը, ոչ միայն անհետ կորսուած պիտի ըլլային, այլ եւ իրենց թանկագին ժառանգութիւնը քիլօներով պիտի ծախուէր, իբրեւ հին թուղթ :

Անշուշտ ծանօթ էք այդ չքնաղ ծրագրին, — լատիներէնի փոխել հայկական տառերը, որոնց համար աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ երկինքէն ներշնչուած են :

Նոր այբուբենը պիտի զարդարուի «սեսիլ »-ներով, «թրեմա»ներով կամ, Թուրքերէնի հետեւողութեամբ, «իւստիւն»ներով, «համզէ »ներով :

Ինչո՞ւ այս արմատական առաջարկը, — Նախ՝ որովհետեւ դժուար է եղեր հայերէն տառերով կարդալը եւ մանաւանդ գրելը :

Ցետոյ, եթէ լատիներէն տառերով գրենք, հայերէն լեզուն մէկ օրէն միւսը պիտի դառնայ միջազգային. «քօնսիէռժ»ը անգամ պիտի սկսի հայերէն բարբառիլ : Չէ՞ որ լատիներէնով գրող-կարդացող ազգերը ջուրի պէս կը խօսին բոլոր լեզուները :

Օրինակը մօտիկէն տամ, Ֆրանսացին Ֆրանսերէնին պէս կը ճռուողէ անգլերէն, գերմաներէն, իտալերէն, սպաներէն, եւ ինչո՞ւ չէ, Թուրքերէն եւ քիւրտերէն, շնորհիւ հրաշագործ լատինական տառերու եւ փոխադարձաբար :

Մեհմետճիկն ալ 30 տարիէ ի վեր լատինական տառերուն շնորհիւ Ֆրանսերէնը կլլած է, անգլերէնը մարսած, իտալերէնը տուներու մէջ երկրորդ լեզու դարձուցած, գերմաներէնն ալ արդէն մաչեցուցած ...

Կ'իմանամ թէ աշխարհի բոլոր հայերէն տպարանատէրերը անմիջապէս հաւաքուելով, որոշեր են կաւէ արձանը չինել ծրագրի հեղինակին : Այն հաստատ համոզումով թէ՝ տարիներ չարունակ ապարանք պիտի ստանան, մեր հին եւ նոր գրականութիւնը լատիներէն տառերով տպելու համար :

Առաջին առթիւ, ամէնէն գործնականը սկսեր է չարել տալ « Սասունականն»ը, վասն որ ջուրի պէս պիտի ծախէ եւ ոսկի պիտի դիզէ : ՍՕՍԻ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ «ոգեշնչուած մթնոլորտի մը մէջ տեղի կ'ունենայ ստորագրութեան հաւաքման արշաւը խաղաղութեան համաշխարհային խորհուրդի կոչին համար » :

Այս առթիւ « Ս. Հայաստանի խաղաղութեան կողմնակիցների կոնֆերանսը» հետեւեալ նամակը ուղղած է Սթալինի .

— « Հայ ժողովուրդը, Սովետական ռեսպուբլիքաներու միասնական եւ անյաղթ ընտանիքի հետ, հայրենական պատերազմի տարիներուն ձեռք բերաւ խոշոր յաջողութիւններ : Հայաստանի աշխատաւորութիւնը կը գտնուի ամբողջ աշխարհի առաջաւոր աշխատաւորութեան շարքերուն մէջ : Միայն Սովետական իշխանութիւնը բերաւ հայ ժողովուրդին խաղաղութիւն եւ բարեկեցութիւն : Հայաստանի աշխատաւորութիւնը իր ուժերը կը դնէ ի սպաս խաղաղութեան եւ մեր սոցիալիստական հայրենիքի հետագայ զարգացման : Հայ ժողովուրդը խանդավառութեամբ կը մասնակցի կոմունիզմը աւետող խաղաղութեան մեծ կառուցումներուն : Ձեզ կը վստահեցնենք թէ՝ հայ ժողովուրդը իր ստորագրութիւններով իր մասնակցութիւնը կը բերէ ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան մեծ պայքարին » :

Գ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ 250.000 տոլար տրամադրած է եղեր էջմիածնի վերանորոգման համար, համաձայն Պէյրութէն Ֆրէզնոյի ռամկավար օրկանին ղրկուած թղթակցութեան մը, զոր արտատպած էր «Այսօր» :

Իրան կը վտարէ Անգլիացիները

ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՏՐՈՒԱԾ Է ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 4

Իրանի վարչապետը հրամայեց արտաքսել Աբատանի մնացած բոլոր Անգլիացիները, 300 — 350 հոգի, պայմանաժամ տալով մինչեւ Հոկտ. 4 :

Փոխ վարչապետը, Հուէյն Ֆաթեմի, հաղորդելով այս որոշումը, բացատրեց թէ անգլ. մասնագէտները պիտի արտաքսուին, եթէ նոյն իսկ վերջին պահուն հաւանին աշխատիլ Իրանի համար : Կառավարական հրամանը Գշ. օր ղրկուեցաւ Քարիւղի ազգ. ընկերութեան, ի գործադրութիւն : Տոքթ. Մոսատեղ հետեւեալ ձեւով կը պատճառաբանէ իր վճիռը . —

1.— Անգլիացի մասնագէտները վնասարարութիւն կը կատարեն քարիւղի հաստատութեանց մէջ : 2.— Ուրիշ օտար մասնագէտներ չեն հաւանիր գալ, ցորչափ կը մնան Անգլիացիները : 3.— Նոր յաճախորդները չեն ուզեր քարիւղ գնել, ցորչափ Իրան ամբողջովին ձեռք առած չէ քարիւղի ճարտարագործութիւնը, վախնալով որ ապրանքին յանձնումը կրնայ խանգարուիլ, նոր դէպքերու պատճառաւ :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ վարչապետին ուժ կուտան ոչ միայն քարիւղի յանձնաժողովը եւ դահլիճը, այլեւ Շահը, եթէ ոչ ամբողջ խորհրդարանը : Կ'ըսուի թէ Շահը մասնաւորապէս սրտմտած է, տեսնելով որ Անգլիա կը մերժէ Իրանի նոր առաջարկները :

Անգլ. դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարեց Գշ. օր, ի ներկայութեան սպարապետ Սլիմի եւ ծովակալի մը : Լոնտոնի մէջ «նոր եւ ծանր» պարագայ մը կը նկատեն անգլ. մասնագէտներուն արտաքսումը : Նոյն իսկ հաւանական կը համարուի որ վինուոր հանեն, մասնագէտները պաշտպանելու համար, թէեւ անգլ. կառավարութիւնը վտանգաւոր կը գտնէ զինուորական միջամտութիւնը : Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը առաջարկած է Ամերիկայի ազդել Իրանի վրայ, արտաքսման վճիռը ետ առնելու համար :

Շատ բան կախում ունի Մ. Նահանգներու դիրքէն :

Վտարման հրամանագրին մէջ, Իրանի վարչապետը կը հրահանգէ առանձին ազդեր ուղղել բոլոր անգլ. պաշտօնեաներուն, մէկ շաբաթ պայմանաժամ տալով՝ Եշ. օրէն սկսեալ : Միեւնոյն առեն կը յանձնարարէ ամենամեծ ասպնջականութեամբ եւ բարեկամութեամբ վարուիլ վտարեալ պաշտօնեաներուն հետ, համաձայն Իրանի աւանդութեանց :

Վտարման վճիռը հաղորդուեցաւ Երեսփ. ժողովի նիստէն վերջ, ուր ընդդիմադիրներուն պետը, Ճէմալ Իմամի, ազգայնացման համաձայն ըլլալով հանդերձ, դիտել տուաւ.— « Երկիրը դէպի համայնավարական յեղափոխութիւն կ'առաջնորդուի սրընթաց, իբրեւ հետեւանք տնտեսական քաոսի եւ եկամուտներու նուազման » :

Գ. Իմամի այս առթիւ ըսաւ թէ մահափորձ կատարուած է երկու ընդդիմադիր երեսփոխաններու դէմ, երբ անոնք խորհրդարանի շէնքին մէջ կը գտնուէին : Հաստատուեցաւ թէ մէկը ձերբակալեր են Մէճլիսին մէջ, գնդակներ գտնելով վրան :

Մեծ զիջումներ Իտալիոյ

Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշեցին հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակել, ջնջելով Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին կարգ մը կաշկանդումները :

Ցայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ կացութիւնը մեծապէս փոխուած է դաշնագրին կնքումէն ի վեր, հետեւաբար աւելորդ են կարգ մը սահմանափակումներ :

Տարակոյս չկայ թէ Խ. Միութիւնը պիտի բողոքէ այս որոշման դէմ, բայց արեւմտեան Դաշնակիցները նկատի պիտի չառնեն այդ գանգատը, քանի որ Մոսկուա միեւնոյն դիրքը բռնած է իր արբանեակներուն՝ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հանդէպ :

Ջնջուելիք յօդուածները անոնք են որ կը սահմանափակեն Իտալիոյ զինուորական ուժը, — 250.000 զինուոր, 350 օդանաւ, 25.000 օդաչու եւ 132 մարտանաւ : Երբ այս կաշկանդումները ջնջուին, Իտալիա պիտի կրնայ բազմապատկել իր ուժերը, դառնալով աւելի զօրաւոր զինակից մը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ :

Իտալիա պահանջած է նաեւ ջնջել տնտեսական կաշկանդումները, պատերազմի ոճիրներու եւ բարոյական դատապարտութեան վերաբերեալ յօդուածները :

Կը կարծուի թէ Թրիէսթէի խնդիրն ալ պիտի կարգադրուի, փոխադարձ համաձայնութեամբ : Ուաշինկթընի եռկոսլաւ դեսպանը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցելու Իտալիոյ հետ :

Իտալիոյ վարչապետը, որ առկաւէն Ուաշինկթըն կը գտնուի, նոր ճառ մը խօսելով, խնդ—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋՐՎԷԺ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Շաւարշ Նարդունի արդի հայ գրականութեան տիրական դէմքերէն է:

Իր ստեղծագործական վաստակը խարսխուած է առաւելաբար իր անհատականութեան եւ լեզուին վրայ:

Առաջինը՝ իր մէջ կը կարկառէ անկաշկանդ մարդը, որ կը մնայ վեր սողոսկումներէ եւ քըմայքներու պարտադրանքէն, երկրորդը՝ կը պարպէ խորհուրդը իր ներաշխարհը յուզող զգայնութիւններու:

Արու գրականութիւն մըն է իր մշակածը, յատկապէս իր ներկայ հատորին՝ ՋՐՎԷԺին մէջ, — ծաղկաքաղ իր խօսած ճառերուն եւ ՑԱՌԱՋի մէջ հրատարակած իր գրական կտորներուն:

Նարդունի, իր առաջին գործերուն մէջ (հէքեաթներ ու պատմուածքներ մեծ մասամբ), տըւաւ մեզի սխրալի նոր գեղեցկութիւններ: Մեր գրականութենէն ներս իր մուտքը եղաւ գիսաւորի մը երեւոյթին նման: Եկաւ տիրաբար ու պարտադրեց ինքզինքը իր ոճով եւ լեզուական գիւտերու գեղեցկութեամբ:

Մեծ այլուրութիւններ կը յաճախեն հոգին այս տղուն, որ կը մնայ անհանգիստ իր չուրջը թաւալող բոլոր տեսակի շարժումներու եւ երեւոյթներու հանդէպ:

Առանձնապէս վերջին տարիները ան բացած է իր սրտին առագաստները խորհուրդիծովերու վըրայ: Առօրեան աղմկահարող վէճերու բաւիղներուն մէջ, ու քովն ի վեր անոնց, բանասիրական պրպտումներու ապերախտ կալուածին մէջ, ան կը սպառէ լոյսը իր աչքերուն եւ ուժականութիւնը՝ իր տաղանդին:

Այս հաստատումը կը դառնայ փաստ իր ներաշխարհը տագնապող զգայութեանց:

Նարդունիի ներկայ հատորը սեւեռակէտ ունի սերունդին առողջ առաջնորդութիւնը:

Ինք որ պիտի կրնար դառնալ համազգային համակրանքի առարկայ, արեւոտի իր աշտարակէն ճառագայթելով լոյս ու գեղեցկութիւն, դարձեր է այսօր Թիրախ քաղաքական կասկածելի մարզանքներ փորձող լպրծուն հոգիներու մախանքին:

Երբ գրող մը կը նախատեսէ այս բոլորը, բայց յանուն գաղափարի մը կ'ոտնահարէ չքոտի ամէն փառք ու ներբող, կը հաստատէ անհատականութեան տէր ըլլալը:

Նարդունիի խանդավառութիւնները եւ ցասումները, համակրութիւնները եւ կիրքերը, հաւասարապէս անկեղծ են եւ չեղբուած:

Դուք կրնաք չբաժնել իր տեսակէտները. կրնաք գտնել նոյնիսկ խարանիչ իր երգիծանքը, որ տեղ տեղ սուսերի մէջ կը ձգէ անգամ Սուրէն Պարթեւեանի նարտազարը, չաչուած, ատենին, Արշակ Չօպանեանի դէմ, բայց կասկածիլ չէք կըրնար իր անկեղծութեան վրայ:

Նարդունի օժտուած է երկու անգերազանցելի շնորհներով, ուստի որակուած՝ ունենալու ներգործօն դեր մը նոր սերունդի նկարագրի կազմութեան սպասիչ աշխատանքին մէջ:

«Ջրվէժ»ը այդ նպատակին ձգտող գործ մըն է, եւ հակառակ արուեստագէտ գրողի մը կողմէ յղացուած ըլլալուն, կը կրէ մատուցման իր ձեւին մէջ, տրամութիւնը հրապարակախօսական մերձեցումին:

Նարդունի պիտի կրնար ցնցող գործի մը վըկայութեան կանչել մեզ, եթէ փորձէր իր Խորենացիի վարդապետութիւնը տալ վէպով կամ գրական ուրիշ ձեւի ստեղծագործութեամբ:

Մեր գրականութեան մէջ (նկատի ունենալով Արեւելահայերը եւ Արեւմտահայերը հաւասարապէս), ինք կը քալէ հետքերէն մի քանի այն մեծութեանց, որոնք դպրոց մը հիմնեցին մեր մէջ ցեղային Խորենացիութեան:

Սփիւռքը մինչեւ այսօր պէտք է ստեղծէր կերպը, որպէսզի Նարդունի տար մեզի տեւական եւ լայն ծիրով գործեր:

ՀԱՅ — ԲՈՅԺէն մինչեւ բանասիրական մանրուքներու յոգնեցնող բայց անուրանալի կերպով հետաքրքրական իր պրպտումները պիտի ուղէինք որ խնայուէին իրեն, տալու համար մեզի Մեղեդիներ, Մեղեդիներու շարքին կախարդիչ գեղեցկութիւնները յիշեցնող ստեղծագործութիւններ, ու յետոյ Խորենացիութեան ոգին մարմնացող նոր տիպարներ՝ վաղուան հայ սերունդին առաջնորդ:

Ինչ որ տուին Աբովեան ու Րաֆֆի, Պատկանեան եւ Ահարոնեան, դարձան մեր այսօրը կերտող սերունդի նախատիպարները: Մեր վաղը կը մնայ անստոյգ:

Նահանջականութենէ ազատ՝ Նարդունիի հոգին ատակ է այդ մարզին վրայ ստեղծագործելու, տրուած ըլլալով, որ իր սերունդին բոլոր օժտուած տղաքը, դեռ կը խարխափին որձեւէգ նկարագրով կերպարանքւոր տիպարներու անհորիզոն յածումներուն չուրջ:

Նարդունի գիտէ ընդգրկել հայկականութեան ամէնէն լուսաւոր ու բարձր կատարները:

Անոր նայուածքը կը հետեւի ճառագայթուած գեղեցկութիւններու ուղխին, կ'ընդգրկէ ցեղային հանճարին բոլոր խօսուն ու պայծառագագաթները:

Կոստան Զարեան իր Նաւը Լերան վրայ գործով մասամբ տուաւ այդ հերոս Հէքեանով, բայց ան հայրենի հողին կառչած՝ մնաց Արարատի ձիւն կատարը դիտող հաւատաւորը. Սփիւռքը չունեցաւ իր Հէքեանը:

Մտահոգութիւններով լեցուն քաղաքական տագնապի մը անկիւնադարձին, քիչեր ցոյց տուին այն հաւատքը որ կը նշմարուի Նարդունիի հրապարակախօսական գրականութեան մէջ:

Կարդացէք իր Յանուն Անկախութեան ճառը, (էջ 156) խոստովանելու համար մեզի հետ, թէ միսթիք հաւատաւոր մըն է այս տաղանդաւոր տըղան, որուն մօտ քաղաքական գործիչ մը պիտի մնար սուսերի մէջ:

Նարդունի դրօշակիրն է սերունդին:

Ըլլալով պայքարի առաջին գծին վրայ, ան տարիներէ ի վեր կը ճակատի բոլոր անոնց դէմ, որ Ապրիլեան Եղեռնէն յետոյ անկում միայն ուզեցին տեմնել մեր գրականութեան ամէն մարզին վրայ:

Երբ իր Թշուառութիւն ու Հպարտութիւն էջերուն մէջ կը յիշէ հայ կնոջ մը սա խօսքերը. «Այսօրուան մեր Վարուժանները ու Զօհրապները՝ անտէրանիկ ձեր շուրջը», չարունակութեան մէջ խկոյն կ'աւելցնէ.

«Այո՛, դիտեցէք ձե՛ր շուրջը. — Վարուժաններ ու Զօհրապներ»: (ՋՐՎԷԺ, էջ 131):

Ոմանք ուզեցին Նարդունիի հերարձակ բացատրութեանց մէջ տեսնել ապերասան գրողը, փոխանակ ողջունելու իր ուժերուն վրայ հաւատք ունեցող վրացէտը որ կը մնայ վեր ողոքումներէ եւ ծակատը բարձր՝ կը բարբառի համարձակ:

Այդքան համարձակութիւն հայ գրողին շատ տեսնողներու բանակ մը ամէն տեղ ստեղծեց որոձեւէգ մտաւորականներու դաս մը, որ շատոնց դադրած է դեր մը խաղալէ մեր իրականութեան մէջ:

Ու տակաւին, ՀԱՅ—ԲՈՅԺի օժտեալ խմբագիրը ամէն ամիս պրպտումներու բաւիղներէն լոյս աշխարհ կը բերէ նորութիւններ, որոնք կը խլեն իր թանկագին օրերը:

Զրկանքին ու բոլոր դառնութեանց դոները թակող այս գրագէտը, կը մնայ տիրական աշխատանքի եւ անթեքելի կամքի օրինակ:

Հատորին ամէնէն բաբախուն էջերը կը գրաւեն իր Թշուառութիւն ու Հպարտութիւն խորագրով կենսագրական հակիրճ գիծերը, տրուած՝ Թումանեան համարձակագրութեամբ եւ գեղումով:

Մեր օրերու երիտասարդութեան մէկ մասին անհորիզոնապրումներէն յետոյ ինչ չքեղ ապրումներ իրենը եւ բոլոր անոնցը արդարեւ, ըլլան իր սերունդին կամ տասնեակ մը տարի վերենք կանխող սակայն միշտ ուսանող այն մատի վրայ համբուող տղոց, որոնք մաքառելով զրկանքին դէմ, անհատականութիւն կերտեցին:

Ո՞ւր պիտի յանդի Նարդունիի գրական ստեղծագործութիւնը:

Ան շատոնց ուրացած է քիչով բաւարարուելու տեսակէտը անոնց, որ կառչած իրենց ձեռք բերած աժան համբաւին, կը բաւականանան ծանծաղուտներով:

Նարդունիի միտքը կը յածի գեղեցկութեան եւ պրպտումներու այլազան ածուներու վրայ:

Ան կը նմանի ծաղկէ ծաղիկ վազող մեղուի մը որ իր մեղրը կը պատրաստէ բուրաստաններու հազար ծաղիկներու սրտին նեկտարով:

Կայ մեզմի տեսակ մը արդարեւ, որուն կը պակսի քաղցրութիւնը եւ հոտը ծաղկանոցներու տարասեռ ծաղիկներուն:

Մեր գրական անդաստանին մէջ համբաւի հասած անուններ կան, որոնց մտաւոր պատրաստութիւնը կարելի է պարզ կարկինով մը չափել: Խորքէ եւ հմտութենէ թափուր, լեզուական գիւտերով տեղ մը հասած օժտեալներ են անոնք:

Քիչ անուններ ունինք մենք Խ. Աբովեանի մը, Զօհրապի մը, Ե. Դուրեանի մը, Ահարոնեանի մը եւ Շանթի մը վաւերական պատրաստութեամբ:

Նարդունի կը քալէ մեծերու հետքերէն, միշտ հաւատացող աշխատանքէն բարձրացող հրաշքին զօրութեան:

Իր կեանքն իսկ օրինակն է ատոր:

Սփիւռքը գալարող տեղատուութեան թախիծը կայ նստած քիչ մը մեր բոլոր գրողներուն հոգիին մէջ:

Թախիծը կորանքին, թախիծը անիմաստ ուրացումներու նուաստութեան, որ կը պըկէ անոնց ջիղերը:

Նարդունի քառորդ դար, գրեթէ առանձին ճակատեցաւ ատոր դէմ:

Սփիւռքի ուրացումներու դէմ հանեց նորերու մեր մշակոյթին ի խնդիր թափած ճիգերը:

Ըրաւ մատնանշումներ. առաջ քաշեց արժէքներ, ու ցոյց տուաւ թէ հայ միտքը չէ դադրած բնաւ ստեղծագործելէ:

Վկայութեան կանչեց, ինչպէս ըսինք, իր Թշուառութիւն ու Հպարտութիւն կտորը, ու դարձուց զայն պայքարի դրօշակ:

Հայկ. թատրոնը

Աշխարհի մէջ այն հազուադէպ ազգերէն ենք որ քաղաքական աննպաստ պայմաններու եւ անարդար մարդկութեան մը մեղսակցութեամբ, երկու երրորդով նետուած ենք հայրենի երկրէն դուրս, ի սփիւռս աշխարհի: Մեր կարգ մը թերութիւններուն հետ ունինք նաեւ աննկուն կամք: Կ'ապրինք վառ յոյսերով ու վարդագոյն հեռանկարներով տոգորուած, մեր հայեացքը սեւեռած հայրենիքին: Զուգընթաց մեր կեանքին՝ լուրջ խոչընդոտներ կը մթագնեն մեր հորիզոնը ու շողշողուն վայելքներ, օտար հրապուրիչ մշակոյթներ լայն բացած իրենց երախը կը վերեն մեր նորահաս սերունդը: Մահու եւ կենաց անհաւասար պայքար մը կը պարզուի մեր առջեւ ու պէտք է զայն մղել անյապաղ: Ու երբ կը խօսինք այդ պայքարի մասին, զանազան ծրագիրներ ու ազդակներ իրար կը խաչաձեւեն, որոնց համադրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ Հայուն դիմագիծն ու ազգային ոգին անաղարտ պահել այս օտարոտի միջավայրերուն մէջ:

Այդ փրկարար ազդակներէն մին է հայ թատրոնը: Անոր միջոցաւ մայրենի բարբառը կը սաւառնի բեմերու վրայ՝ դաղութէ գաղութ, հայ սրտերէ ներս: Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, արդեօք թէ մեր փոքրիկները ինչպիսի յափշտակութեամբ կ'ունկնդրեն դերակատարներու արտասանած խօսքերը: Ատոնք անկասկած ազգային հետքեր կը դրոշմեն անոնց մատաղ հոգիներուն մէջ:

Թատրոնը ինքնին դպրոց մըն է որ՝ կ'ազնուացնէ ժողովուրդի մը հոգին, կը նրբացնէ ճաշակը, կը գեղեցկացնէ արուեստը, կը վերակենդանացնէ պատմութեան խորը թաղուած ազգ. դէպքեր ու հերոսներ, կը խարանէ պղտոր բարքեր, վերջապէս լեզուին կուտայ ճկունութիւն եւ արտայայտուելու լայն ասպարէզ:

Դժբախտաբար արտասահմանի մէջ կարելի չէ հայ թատրոնի մասին խօսիլ զուտ գեղարուեստական գետնի վրայ՝ եւրոպական ըմբռնումով:

Տառապանքով ճարտարապետուած այս փոքրիկ ստեղծագործութիւնը վերածեց իր անձէն աւելի ուրիշներու գրական տաղանդը պայծառակերտելու կոչուած հաստատում մը:

Մեր մէջ ամէնէն խիզախ քննադատներն անգամ, իրենց գլուխը ունենալով Օշականը, յամառեցան ուրանալ գրական վաստակը անոնց, որ վաղուց սուսերի մէջ ձգեր են 90ական թուականներու սերունդէն շատերը:

Այս իրողութիւնը խոստովանելու մէջ հաշիւ ու տեսակէտ մնացին միշտ սպասող չկամութիւն:

Այս մտայնութեան դէմ էր որ ծառացաւ Նարդունի, ու պաշտպանեց Սփիւռքը իր ուրացուած տաղանդներով:

Ըրաւ այդպէս, վասնզի ուրացումը մնաց, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, (որ մը կը տրուէր մեզ խօսիլ անոնց իրական արժէքին մասին) ամբարտակուած քէներու մախանքէն բարձրացած կիրքով, վերջին երեսնամեակի գրական հաշուեյարդարի նպատակ:

Ու փնտռուեցան անուններ, անոնցմով տրոփելու համար արժէքը ուրիշներու:

Ցեղապաշտութիւնը Նարդունիի մէջ գիտակից համոզում մըն է:

Գարեգին Հայկազնի համար իր գրած խանդավառ էջերը կը մնան փաստ հայ հանճարին մասին ունեցած իր պաշտամունքին:

Եւ եթէ սերունդին ճակատագիրը զբաղեցուցինք, ու ան փորձեց զաւկթափին առջեւ անոնց գահավիժումը կանխել, ատիկա ըրաւ յօժարաբոյթ՝ ծորելով լոյսը իր աչքերուն եւ մտքին:

Ըրաւ, որպէսզի անոնց շարքերէն վաղը ծնին նոր Գարեգին Հայկազներ:

Խօսեցաւ անոնց, որպէսզի բոնկի անոնց հոգիներուն մէջ արտաւազդեան խարոյկը, ու դերհպարտութեան արեւը ճաճանչէ անոնց սրտին մէջ:

Եւ ինք որ պիտի կրնար հզօր երգի մը ճարտարապետութեամբ բանալ սրտին ակերը ժամանակներու, նետուեցաւ պայքարի մէջ, ու բացաւ իր մտածումին ծորակները ծարաւի բոլոր հոգիներուն:

Պայքարի այդ գծին վրայ իր հպարտութիւնը՝ եւ կը բացատրեմ բարձունքներ գրկելու կամքով: Եւ դեռ ատիկա՝ գնդուածներուն ծառայելու մըտահոգութեամբ:

Ապրելու եւ յաղթականօրէն առաջ քալելու մեր իրաւունքով ռազմերգուած՝ կամք մը եղաւ իրենը: Ու ան՝ այդ ճամբուն վրայ՝ չունեցաւ նահանջ:

Ցածումներու սպառիչ ուղիներուն վրայ, ի վերջոյ ինք պիտի ըլլայ իր առաքելութեան վերջին դարձակէտը գծողը:

Իմ մասիս, պիտի ուզէի, որ ան մնար հեղինակը գեղեցիկ այն հէքեաթներուն, որոնց յղացման գաղտնիքը ինք միայն գիտէ:

Արմենիա (ամփոփուած) ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հայկ․ Թատրոնը զրկուած է նիւթական ու բարոյական այն առաւելութիւններէն, որոնցմէ կ'օգտուին յառաջադէմ ազգերու թատրոնները,— Պետական օժանդակութիւն, բեմական ճոխ սարքաւորում, զգեստներ, դերասաններու եւ բեմավարներու ընտրեալ հոյլ մը եւն․։

Մեր մէջ, առհասարակ իբրեւ դերասան կ'ընդունինք բեմին նուիրուած անհատներ, որոնք հակառակ իրենց բեմական յատկութիւններուն,զուրկ են արուեստագէտի մը նրբութիւններէն ու խոր գիտելիքներէ։ Հայ դերասանը ընդհանրապէս զրկեալ ու թափառական կեանք մը կ'ապրի ։ Շատ յաճախ արհամարհուած է իր շրջապատէն ու մանաւանդ ունեւոր դասէն։ Հակառակ նիւթական դժուարին պայմաններու, ան դարձեալ կը յամառի կառչիլ արուեստին ։

Արտասահմանի ներկայացումները կը տրուին պատահական բեմերու վրայ, անյարմար ու անարուեստ տեսարաններով, հազարումէկ թերութիւններով ու դժուարութիւններով։

Պատահական դերասաններ հաւաքելով իրենց շուրջ կը համախմբեն « սիրող » դերակատարներ, բեմի պիտանի անձեր, որոնցմով կը ջանան անձնաւորել խաղին հերոսները եւ արտայայտել թատերգութեան բարոյական կառուցուածքը։ Սիրողները մեծ մասով բանուոր - բանուորուհիներ են եւ օրուան ծանր աշխատանքէն յետոյ կը զոհեն իրենց հանգիստը, պարապոյ ժամերը եւ քունը։ Օրեր չարունակ դեր սորվիլ, փորձեր կատարել, բերել թանկագին աջակցութիւն՝ որպէսզի կերպով մը կանգուն մնայ հայկական թատրոնը, տոկայ հայ դերասանը, որպէսզի մայրենիքը թըրվռայ յարատեւ եւ Հայուն էութիւնը դիմանայ չորս կողմէն փչող աւերիչ խորշակներուն ։

Այս դժուարին պայմաններու տակ կատարուած աշխատանք մը արժանի է ամէն գնահատանքի ու քաջալերութեան։ Այդ է պատճառը որ հանդիսատեսը միշտ ալ ներողամտութեամբ կը դիտէ զանազան թերութիւններ, բեմական կամ դերակատարներու կողմէ կատարուած։

Անբարեխղճութիւն պիտի ըլլար թղթակիցներու կողմէ կատարուած որեւէ քննադատութիւն։ Պէտք չէ մանաւանդ մոռնալ որ քննադատութիւնը մասնագիտութիւն մըն է ։ Իրական քննադատը, գրական թէ արուեստի ասպարէզին մէջ պէտք է օժտուած ըլլայ խոր հմտութեամբ, լայն ծանօթութիւններ ու մտային պաշար ունենայ գրականութեան, արուեստի պատմութեան ու յարակից անդաստաններուն մէջ։ Մինչդեռ գաղութներու մէջ շատ քիչեր կը լրացնեն այդ պայմանները , հետեւաբար ամէն քմնոտի, անարուեստ քննադատութիւն կը դառնայ քմահաճ ու դատապարտելի։

Մեր խմբաքանչիւրին պարտականութիւնն է ամէն տեսակէտով քաջալերել հայկական բեմին նըւիրեալներուն, սիրողներուն, եւ սկմնակներուն գովելի աշխատանքը։ Այդ քաջալերութեամբ կը սպասենք անոնք ու միայն բոլորիս միահամուռ ճիգերով է որ հայկական թատրոնը կրնայ իր գոյութիւնը արժեցնել արտասահմանի մէջ, իբրեւ ազգակ հայապահպանման ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՑԱՃԵԱՆ

ՀՌՈՄԻ շրջակայ դաշտերուն վրայ յարձակում գործեցին քանի մը հազար գիւղացիներ, գրաւելով շատ մը իշխանական կալուածներ ։

Հայերը Վալանսի մէջ

ԽՄԲ․— Մեր խմբագրի բարեկամը, Պ․ Ch. Lienard, հետեւեալ գրութիւնը հրատարակած է Le Dauphiné Libéréի մէջ (22 Սեպտ․) .—

Քանի մը տարի առաջ ուսումնասիրութիւն մը նուիրած էինք Վալանսի Հայերու։

Այժմ տեսնենք թէ ինչ փափոխութիւններ կըրած են անկէ ի վեր եւ թէ ինչ կերպով խառնուեցան Վալանսցիներու եւ Ֆրանսական հասարակութեան ։

Վերջերս ի ներկայութեան Ֆրանսացի զանազան անձնաւորութեանց Տռոմի նահանգապետին հաւատարմութեան եւ համակրանքի ցոյց մը տեղի ունեցաւ Հայերու կողմէ իրենց երկրորդ հայրենիքի մասին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այժմ տերմութիւնը հետզհետէ աւելի իրական կը դառնայ ։

Պիտի խօսինք թուական տուեալներով, զորս մեզի տուին Վալանսի քահանան՝ Տէր Սահակ Գալիկեան եւ Տիկին Օռէթ Միքայէլեան որ կը շարունակէ ըլլալ խորհրդանիշը Ֆրանքեւհայկական միութեան ։

1923ին էր որ հայկական ջարդերէն ազատած քանի մը ընտանիքներ եկան հաստատուիլ Վալանսի մէջ։ Աշխատանքի պայմանագրով եկած էին ։

Առաջին եկուորները, 20 — 30 տարեկան, խանդավառանքով կը յիշեն այդ տաժանելիակըրնաւորութիւնը։ Այն ատեն հինգ – վեց հոգի մէկ սենեակի մէջ կը բնակէին եւ կը սկսէին քաղաքացիական իրաւունք շահիլ, իրենց աշխատանքով եւ տնտեսագիտութեամբ։ Շնորհիւ ցեղին անժխտելի յատկութեանց, 25 տարուան մէջ դիրք գրաւեցին Վալանսի ընկերային կեանքին մէջ ։

Ֆոնթօզիէ թաղը իրական փոքրիկ հայկական գիւղ մըն է։ Հողը գնեցին աննշան գինով մը եւ շինեցին հանգստաւէտ տուներ՝ շրջապատուած մրգաստաններով և պարտէզներով։Գաղութը ծաղկեցաւ նաեւ Պուֆիէ փողոցի շրջակայ թաղերուն մէջ։ Պատերազմի ռմբակոծութիւնները մանաւանդ մահացու եղան քաղաքի այն մասին մէջ, բազմաթիւ զոհեր խլելով Հայերէն ։

Ո՞րքան Հայեր կան Վալանսի մէջ։ Զանազան թիւեր կը յիշուին, ընդհանրապէս կանգ առնելով 3000ի վրայ։ Իրականին մօտ է 2144ը, որոնց 509ը երիտասարդ կամ պատանի, 460 աղջնակներ կամ աղջիկներ։ Կան 53 խառն ամուսնութիւններ ը Ֆըրանսացիներու հետ։ Ասոնց մէջ 38 հայ երիտասարդներ ամուսնացած են Ֆրանսուհիներու հետ, 15 Հայուհիներ Ֆրանսացի երիտասարդներու հետ, Ֆրանսեւհայկական առաջին ամուսնութիւնը տեղի ունեցած է 1932ին։

Նախ, իբրեւ բանուորներ եկան, Հայերը սակայն յետագային այնպիսի արհեստներ ի գործ դրին, որոնց մէջ բնածին յատկութիւն ունէին ։ Ամէնէն աւելի յաջողեցան արհեստներու եւ առեւտուրի մէջ։ Վալանսի մէջ կան 15 հայ դերձակ, 13 կօշկակար, 9 սափրիչ, 9 պատրաստ հագուստ շինող (confection), 5 կառատան տէր մեքենագէտ, 4 գուլպայ շինող, 4 հիւսող, երեք ոսկերիչ, երկու կերպասավաճառ, երկու ատաղձագործ, մէկ հագուստ մաքրող, երկու կառք ներկող, մէկ կեդրոնական ջերմութիւն շինող, 1 անկողնագործ, երկու ատամնաբոյժ, երկու շրջուն պատկերահան, տասը նպարավաճառ, չորս մսավաճառ, 4 մեծաքանակ պտղավաճառ, 9 պտուղ եւ բանջարեղէն ծախող, 20 շրջուն վաճառորդ, մէկ հացագործ, մէկ շաքարավաճառ, մէկ կաթնավաճառ, երկու սրճագործ, մէկ ազգային արտադրութիւն «պլկուր» ծախող ։

Հայ երիտասարդը որ Վալանս ծնած է, հակառակ բազմաթիւ լեզուներ լսելուն, կ'իւրացնէ դպրոցին լեզուն, ինչպէս եւ տունը խօսուած լեզուն։ Հայ տղաքը շատ լաւ կը յաջողին թէ տարրական, թէ բարձրագոյն եւ թէ արհեստագիտական դպրոցներու մէջ ։

Ներկայիս 43 հայ ընտանիքներ Ֆրանսական քաղաքացի դարձած են։ 244 երիտասարդներ զինուոր գացին 1939ին, որոնց 8ը մեռաւ Ֆրանսայի համար, բազմաթիւ երիտասարդներ գերի ինկան, 50 հոգի, մեծ և պզտիկ, ռմբակոծութեան զոհ գացին։

Վալանսի այս փոքրիկ հայկական համայնքը կը պահէ իր առհատականութիւնը եւ իր ինքնուրոյն կեանքը կ'ապրի ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՏԻՍԻՆ․— Սեպտեմբեր 16ի կիրակի ցերեկին Փոն տը Շէրիւի հայութիւնը եւս առիթն ունեցաւ դեղարուեստական վայելք մը ապրելու։ Կաթոլիկներու սրահը լեցուած էր հայ բեմը քաջալերող հայրենակիցներով։ Կը ներկայացուէր Պ․ Գր․ Վահանի «Բախտին անիւը» կատակերգութիւնը, ղեկավարութեամբ հեղինակին։

Սթանոզի Հայր․ Միութեան վարչութիւնը, պատիւ իրեն, լրջօրէն աշխատած էր ձեռնարկին յաջողութեան համար ։

Խաղը իրապէս անցաւ շատ յաջող։ Ներկաները հեւ ի հեւ հետեւեցան խաղին ելեւէջներուն եւ ջերմ ծափերով գնահատեցին դերակատարներու խաղարկութիւնը։ Ձեռնարկը գոհ թողուց թէ հանդիսատեսը, թէ ձեռնարկող կազմակերպութիւնը եւ թէ դերակատարները։

Փոն տը Շէրին խոնարհ գաղութ մըն է ։ Թէեւ Լիոնէն շատ հեռու չէ, սակայն միշտ ալ զըրկուած է այսպիսի ձեռնարկներէ եւ ջերմապէս կը քաջալերէ զանոնք, ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ։ Հայութեան մէկ մասնիկն ըլլալով, իր սիրտն ալ կը բաբախէ նոյն ջերմութեամբ ։ Նոյն հոգերով կը տառապի եւ նոյն հրճուանքով կը համակուի ուրախառիթ պարագաներու մէջ։Պէտք չէ անտեսել Փոն տը Շէրին ։

ԱՆՑՈՐԴ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ․ Ռընէ Մայէր, զեկուցում տալով Ազգային Ժողովի մասին, ըսաւ թէ Մ․ Նահանգները 1.800.000 թոն ածուխ աւելի պիտի տան 1951ի չորրորդ եռամսեակին, թէեւ գինը սուղ պիտի ըլլայ։ Պիտի շարունակուին ներածումները, բայց տոլարի բացը պիտի ծանրանայ, ամերիկեան զինուորներու տեղաւորման ծախքերը պիտի աւելնան եւն․։ Ֆրանսա պարտաւոր է աւելի արտադրել, զարկ տալով շինութեանց, սպառազինութեան, արտածումներուն եւն․։

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի բանակցութեանց համար ուրիշ վայր մը առաջարկեց դաշնակից բանակին հրամանատարութիւնը ։

ՃԷՆԹԻ ԵՒ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՆԵՐՈՒ կարեւոր թաքստոց մը եւս գտնուեցաւ, այս անգամ հիւսիսային Ֆրանսա, Մոպէօժի մօտ, լքուած բերդի մը մէջ ։

[illegible]

ՀԱՅԿԱՐԱՆ, դասագիրք հայերէնի, Զ․ տարի, վաւերացուած եգիպտահայ Ուսումն․ Խորհուրդէն։ Հատընտիր հատուածներ արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրողներէ, կենսագրական տեղեկութիւններով եւ նկարներով։ Քերականական կանոններ եւն․։ Ընտիր տպագրութեամբ։ Հեղինակ՝ Բ․ Թաշեան։ Տպ․ Գահիրէ 1951։ Գին 40 եգիպտ․ դահեկան։ Հասցէ․— P. Tachian, B. P. 868 Le Caire (Egypte):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԱՆՕԹԻ ԷԻ

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Կարճ ժամանակ վերջ լսեցի լուցկի վառուելու ձայն։ Կրակը մէկ վայրկեան լուսաւորեց նրա չազանակագոյն, գզգզուած մօրուքը, կախուած արտեւանունքները եւ ուռած շուրթերը։ Մարդուկը, ինչ որ բան մռլտաց եւ, ինչպէս երեւում էր՝ կարծում էր իրեն մենակ այստեղ։ Ուշքով հրեցի յատակի վրայի աղբը, սակայն աղմուկը նրա վրայ ազդեցութիւն չգործեց ։

Ցանկարծ ինձ համակեց անյաղ մէկ ցանկութիւն,— յարձակիլ անծանօթի վրայ։ Թերթերի մէջ յաճախ կարդացել էի աղքատ – միլիոնատէրի մասին։ Հապա եթէ այս թափառաշրջիկի մօտ եւս լինի դրամ, օրինակ հազար ֆրանք եւ աւելի...

Նրան թալանելը դժուար չէր ու ես կարող էի դրամ ունենալ մօտս ։

Ձեռքերս մեկնելով առաջ, ինչպէս անում են կոյրերը, քայլեցի դէպի մարած լոյսը։ Մօտեցայ եւ կանչեցի։ Մուրացկանը ոչ մէկ շարժում արեց։ Անշուշտ խուլ էր։ Քաշեցի թեւից։ Նա ոռնաց իբրեւ գազան, ծխամորճը ընկաւ բերանից ու բացի նւոցից,ինչպէս ծեծոլած շուն,ոչինչ դուրս չեկաւ նրա կոկորդից ։ Նա ոչ միայն խուլ էր, այլեւ համր։ Չէի սպասում, որ կարող եմ այդքան վախեցնել ծերուկին։ Մութ լինելու պատճառովնշաններով իսկ չէինք կարողանում բացատրուել։ Նա արագօրէն վեր ելաւ եւ սկսաւ ինչ որբան փնտռել դրպանի մէջ։ Հանեց լուցկին, վառեց, մօտեցրեց դէմքիս, քննեց եւ ժպտաց, կարծես հին բարեկամներ լինէինք ու ազատ շունչ քաշեց։ Քիչ յետոյ հանեց մոմի մէկ կտոր եւ վառեց։

Ուսի եւ ձեռքի շարժումով ցոյց տալով յատուկ ուզում էր հասկացնել — Տեսնում էք, ես այստեղ եմ գիշերում, ուրիշ տեղ չունիմ։ Աղօտ լոյսի տակ սեւ ստուերները պար բռնեցին չորս կողմը։ Նա շատ ընտանի ձեւով մատը զարկաւ փորիս, ինչ որ նշանակում էր,— Դուք եւս այստեղ... Ցետոյ իբրեւ վերջարան նշաններով բացատրեց, թէ մարելու է լոյսը ոստիկանների ուշադրութիւնը չգրաւելու համար։ Համաձայնեցայ իրեն հետ, մոմը մարեց եւ նորից մենք թաղուեցինք մութի մէջ։ Ծերուկը-նստեց եւ ես լսեցի, ինչպէս գրպանից հանեց դանակը եւ հաց պայուսակից, ապա սկսաւ կտրատել մասերի։ Զգացի որ ծերուկը փնտռում է ձեռքերս ։ Երկարեցի ձեռքս ու հանդիպեցի նրա ջղուտ մատներին, բռնած հացը։Ցետոյ ծնկիս վրայ դրաւ ինձ որ։Մոռանալով մինչեւ իսկ շնորհակալութիւն յայտնել, թէեւ չգիտեմ, ինչպէս պիտի յայտնէի, հաճոյքով սկսայ ուտել անապառելի ընթրիքս, ցաւ զգալով, որ հնարաւորութիւն չունիմ խօսելու դժբախտութեանս ընկերոջ հետ։ Ծերուկը ուտում էր այնպիսի ախորժակով, առանց շտապելու, կարծես այստեղի յարմարութիւնները շատ ընտանի էին իրեն։ Վերջացնելով ուտելը, նա նորից սկսաւ ծխել իր ծխամորճը։ Ցագեցնելով քաղցս, զգացի որ անյաղթելի քուն ունիմ, պառկեցայ թափառական բարեկամիս կողքին, առանց ուշադրութիւն դարձնելու անհաճոյ, թթու, աղտոտ հոտին որ գալիս էր իրենից։ Ցոգնութիւնը աւելի զօրաւոր էր եւ ես քնացայ ...

Արթնացայ սաստիկ գլխի ցաւից։ Լուսանում էր։ Լեզուս չորացել էր, անսահման ցանկութիւն ունէի խմելու, խմելու ...

Վերից, չորս յարկից կաթ – կթում էր։ Փոխեցի տեղս, սակայն կաթիլները ինձ հանգիստ չէին տալիս ։

Թարգմ․՝ Ա․ Ի

(Շար․)

րեց արեւմտեան պետութիւններէն՝ օգտագործել իր գործարանները եւ մարդկային ուժը, ապրանքներ արտադրելով հաւաքական պաշտպանութեան համար: «Անհրաժեշտ է ձեռք առնել ամէն միջոց, անգործութիւնը կրճատելու, մեր ժողովուրդին կենցաղի մակարդակը բարձրացնելու համար: Զափազանց շատ է մեր ժողովուրդը, բաղդատելով երկրին տարածութեան հետ: Հարկ է միջոցներ գտնել, գաղթականներ տեղաւորելու համար»: ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ արձակուրդ ստացաւ առանց քուէարկութեան: Ընդդիմադիրները կ'ուզէին շարունակել ժողովը, զանազան հարցադրումներ ուղղելու համար: Զորեքշաբթի առտու, նախագահը տեսնելով որ ոչ մէկ բանաձեւ կ'անցնի, իրեն վերապահեց ժողովը նիստի հրաւիրելու իրաւունքը: Ոչ ոք առարկեց: Կը կարծուի թէ նոր նստաշրջանը պիտի բացուի Նոյ. 6ին:

ՖՐԱՆՔԻ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄ կը նախատեսեն կարգ մը թերթեր, թէեւ պաշտօնական շրջանակները հերքեցին: Լոնտոնի «Ֆինէնշըլ Թայմզ»ը կը գրէ թէ այս խնդիրը քննուած է քանի մը շաբաթ առաջ: Դպրոցական օրէնքին առթիւ, «Լը Մոնտ» կը գրէր թէ Ազգ. ժողովը անյապաղ պիտի քննէ շատ աւելի կարեւոր խնդիրներ, ընկերային, տնտեսական «եւ թերեւս դրամական»: Մասնագէտներու կարծիքով, տոլարը կրնայ 380 — 400 Ֆր.ի բարձրանալ (այժմ 350):

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորը կրցած է քիչ մը սնունդ առնել եւ հետզհետէ կը զօրանայ, համաձայն վերջին տեղեկագրին: — Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ շուտով 900.000 զինուոր պիտի ունենան, կազմ եւ պատրաստ: «Մեր ուժերը կը կազմակերպենք համաձայն մեր յանձնառութեանց: Թող չմեղադրեն թէ ետ մնացած ենք: Անգլիա իր հազար բնակիչէն 82ը պիտի յատկացնէ պաշտպանութեան, մինչ Ամերիկա միայն 74ը կը յատկացնէ»:

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի կարմիր բանակցութեան պետը Գչ. օր բարկանալով, հեռացաւ ժողովավայրէն: Դաշնակից հրամանատարը գիր մը ուղղեց կարմիր գնդապետին, առաջարկելով նոր հանդիպում մը սարքել, բանակցելու եւ զինադադար կնքելու համար:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ հեռագիր մը ուղղելով Մ. Նահանգներու խորհրդարանին, խնդրեց չկրճատել արեւմտեան Եւրոպայի տնտեսական վարկերը: Զօրավարին կարծիքով, «տնտեսական օգնութիւնները նոյնքան կարեւոր են որքան զինուորական վարկերը. նոյն իսկ աւելի կարեւոր են, եթէ կ'ուզենք որ Եւրոպա ինք արտադրէ իր զէնքերը»: Աս հեռագրին վրայ, խորհրդարանին ելմտական յանձնաժողովը որոշեց 7 միլիառէն 7ուկէս միլիառի բարձրացնել վարկերը: (Նախագահը պահանջած էր 8ուկէս միլիառ, բայց խորհրդարանը 7 միլիառի զեղչեց):

ՀԻՒԼԻԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐԸ կրնան հաւասարակշռել Խ. Միութեան ցամաքային ուժը, յայտարարեց Մ. Նահանգներու օդանաւային սպայակոյտին պետը, զօր. Վանտընպէրկ: Իր կարծիքով, այդ զէնքերը կրնան ոչնչացնել համայնավարներու զինուորական համախմբումները, եթէ պատերազմ ծագի Եւրոպայի մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ: Թագաւորը նոր վարչապետ մը կը փնտռէ, խառն դահլիճ մը կազմելու համար:

15 % ՅԱՒԵԼՈՒՄ որոշեց Ազգ. ժողովը, հանգստեան թոշակներու համար: Ընդհ. գումարը՝ 11 միլիառ Ֆրանք:

700 ԻՍԼԱՄ ուխտաւորներ տաքէն մեռած են Մէքքէի մէջ, ինչպէս կը հաղորդէ արաբական գործակալութիւնը:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլի պատուիրակները առջի օր երեք ժամ վիճաբանեցան Օթէլ Քրիյոնի մէջ, առանց համաձայնութեան մը յանգելու: Դամասկոսէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ չորս պետութիւնները մերժած են հաշտարար յանձնախումբին առաջարկած պայմանները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարիչները կը կարծեն թէ հաշտութեան պայմանագիրը հազիւ յառաջիկայ Մարտին կրնայ կնքուիլ: Բանակցութիւնները պիտի տեւեն 4—6 շաբաթ. իսկ խորհրդարանին քննութիւնը 2—4 ամիս:

ԱՉՔԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏ մը Փարիզէն Գահիրէ պիտի երթայ, դարմանելու համար Եգիպտոսի կրթական նախարարին՝ Թահա Հիւսէյնի աչքերը, որոնք լոյս չեն տեսներ մանկութենէն ի վեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տիկին Բերրոն Մարտիրոսեան, Տիկ. Կիւլիմիա Ճինպաշեան, Տէր եւ Տիկին Տիգ. Փիւրիւմեան (զարմիկները) Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Յովնանեան եւ Պ. Վահրամ Մահմուրեան (Գրիւքսէլ), շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան ներկայ ըլլալ իրենց մօրեղբօր թողուն, ազգականին եւ բարեկամին հանգուցեալ Պ. ԱՐԹԻՆ ԻՍՏԻՔԵԱՆԻ (71 տարեկան, ծրխախոտի գործարանատէր, Գերմանիոյ Վիսպատըն քաղաքին մէջ) յիշատակին նուիրուած հոգեհանգիստին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Նոյն առեն պիտի կատարուի դաշտահանդէսին առթիւ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը որ յետաձգուած էր: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԳԻՆԵՋՕՆԸ, ի պատիւ ծնողներու եւ ուսուցիչներու, իր դասընթացքի վերաբացման առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Վիրոֆլէի ծանօթ սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները եւ Կեդր. վարչութեան ու Շրջ. վարչութեան անդամները: Մուտքը ազատ է

Փոխ տր Սէվռէն հանրակառք, իջնել Grace de Dieux, Viroflay:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Գոմոնի Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի 4 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ.ի առաջին շաբթուն: Կը պաշտօնավարէ Օր. Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ (Նոր հասած Սուրիայէն): Ժամերու եւ օրերու մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առանձին ազդերով:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆԻ: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի Ահարոնեան Ակումբ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին: Կը դասաւանդէ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— Վալպարէյի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին նոր պայմաններով: Արձանագրութեան համար ծնողքներէն կը խնդրուի դիմել Պ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆԻ, ամէն իրիկուն ժամը 5—7: Կը պաշտօնավարէ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Գրիգոր Փափազեանէ (Եգիպտոս) իր այցելութեան առթիւ 5000 Ֆրանք:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉԻ ՏՕՆԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն: Հոգեհանգիստ Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին:

Կարելի է ճաշը միասին տանիլ եւ ճաշել եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Շոգեկառք.— Gare du Nordէն ժամը 8.37, 9.55, 10.10 եւ 10.50:

ԴԵՐՁԱԿԻ

Աշակերտ կամ աշակերտուհի մը կը փնտռուի: Դիմել Պ. Փափազեանի, 10 rue Levis, Paris (17):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ Impressionismeը նկարչութեան մէջ: Դասախօս Կարապետ Մոմճեան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի հաւաքոյթները կը վերսկսին այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի մեր անդամներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը, Bar Terminus, St. Antoine: Կարեւոր օրակարգ: Ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ փորձերը վերսկսած են: Թէ նախկին անդամները եւ թէ փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ամէն Ուրբաթ, ժամը 20.30ին երգչախումբի հաւաքատեղին, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon: Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Monteur - electricien մը եւ electricienի աշկերտ մը: Դիմել Պ. Լ. Ֆէնէրճեանի, Impasse Gounod, L'Hay - les - Roses, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Գալուս Մկրտիչեան եւ իր զաւակները Յովհաննէս եւ Գէորգ: Ինչպէս նաեւ Ագապի Պալազեան եւ իր որդիները Ղեւոն, Խաչիկ, Լուսաբեր: Տեղեկացնել Տիկին Սիրանոյշ Սինանեանի (ծնեալ Թէրճանեան, Երզնկացի) 31 rue de Nice, Alfortville (S.):

ԾԱԽՈՒ ՖՈՒՐԿՈՆԷԹ

Ծախու է ֆուրկոնէթ մը, 1000 քիլօ բեռ կրելու կարողութեամբ: Citroen C. 4: Լաւ վիճակի մէջ, մօթէօրն ու անիւները նոր: Գին **180.000 Ֆր.**: Հեռախօսել Taitbout 64-10:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամսեայ 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 28 Septembre 1951 Ուրբաթ 28 ՍԵՊՏԵՄԲ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6571-Նոր շրջան թիւ 1982

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԵՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Վերջերս կ'առաջարկէինք երեք ինքնավար շրջաններու բաժնել Հայկական Արտասահմանը, արտակարգ ճիգ մը փորձելով մշակոյթի ճակատին վրայ :

Այդ ճիգին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլար՝ ուսուցիչներ, եւ ընդհանրապէս մտաւոր ուժեր պատրաստել, երկամեայ կամ եռամեայ դասընթացքներով :

Կարելի չէ՞ նոյն ձեւով ելք մը գտնել նաեւ ազգային - քաղաքական գետնի վրայ, իբրեւ նախաքայլ դէպի կեդրոնական իշխանութիւն :

Այսպէս, Հայկական Արտասահմանը կը բաժնուի երեք հիմնական ճակատներու,— 1. Արեւմտեան Եւրոպա. 2.— Միջին Արեւելք. 3.— Ամերիկա :

Եթէ այս երեք ընդարձակ շրջանները կարենան գործակցութեան ձեւ մը գտնել՝ ի նախատեսութիւն գալիք դէպքերու, բաւական ճամբայ կտրած կ'ըլլանք :

Տարակոյս չկայ թէ այս առթիւ ալ մէջտեղ պիտի նետուին չոր գունդեր, որոնց ցանելու եւ արիւն պղտորելու համար :

Դժուար չէ սանձել զանոնք, եթէ բուն զանգուածը լրջօրէն ըմբռնէ կացութեան պահանջները :

Ո՞ր առողջ, իսկապէս հայրենասէր հոսանքը պիտի փորձէր պատ քաշել այս ձեռնարկին դէմ :

Ո՞րն է այն իմաստունը, որ պիտի կրնար ուրիշ ելք ցուցնել, տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան համար :

Այսպիսի կազմակերպութիւն մը պիտի բարձրացնէր մեր վարկը ոչ միայն Մոսկուայի եւ Երեւանի, այլ եւ օրուան հզօրներուն առջեւ :

Ի՞նչ կ'արժենք այսօր, ներկայ կեդրոնախոյս, անկերպարան վիճակով :

Ո՞վ կը լսէ մեր ձայնը՝ այստեղ կամ այլուր, երբ խառնաձայն կանչեր կ'արձակեն քառասուն, ըսէ՝ հարիւր քառասուն գլուխներ, ի սփիւռս աշխարհի : Ոչ միայն բերանացի, այլեւ գրաւոր :

Կամաց - կամաց մեր դիմագիծն ալ անճանաչելի պիտի դառնայ, զանազան երկիրներու մէջ :

Դէպքերը կը թելադրեն հիմնական վերաքննութիւն մը կատարել, կարճ կապելով սնամէջ մարզանքները :

Առաջարկուած բաժանումով, եթէ կարելի ըլլար տոկուն կորիզ մը ստեղծել Ֆրանսայի մէջ, Փարիզ, անոր շուրջը կը համախմբուէին Անգլիոյ, Պելճիոյ, Իտալիոյ, Զուիցերիոյ, Հիւս. Ափրիկէի ու ուրիշ հարեւան, սահմանամերձ գաղութներու ներկայացուցիչները :

Ո՞ր ազգանուէր հոսանքը պիտի չուզէր մասնակցիլ այդպիսի կազմակերպութեան մը, իբրեւ նշանաբան ունենալով սա հիմնական պահանջը —

Քաղաքական եւ տնտեսական ապահովութիւն տարագիր բազմութեանց : Պաշտպանութիւն անոր ազգային շահերուն :

Եթէ այս տարրական պարտականութեան մէջ ալ պիտի անճրկինք, այն ատեն աւելորդ են մեր բոլոր յաւակնութիւնները :

Նոյն մտահոգութեամբ, երկրորդ մեծ շրջանը կրնայ կազմել Միջին Արեւելքը :

Պարագաները շատ աւելի նպաստաւոր են այդ շրջանին մէջ, ուր ունինք թեմական, օրինական կազմակերպութիւններ, Ազգ. վարչութիւններով եւ ժողովներով :

Վերջերս կարելի եղաւ գործակցութիւն հաստատել Հարաւ. Ամերիկայի մէջ : Բայց Մ. Նահանգներու գաղութը կը մնայ բաժան - բաժան, իւրաքանչիւրը իր առանձին կազմակերպութիւններով :

Կը կարծենք թէ նոյնիսկ այս վիճակին մէջ, անկարելի չէ ելք մը գտնել :

Երբ երեք շրջանները այսպէս կազմակերպուին իրենք իրենց մէջ, կը մնայ միութեան գիծ մը հաստատել երեքին միջեւ, որպէսզի գործեն միեւնոյն ուղեգծով :

Պարագաները կրնան ազդել այս կամ այն շրջանին վրայ : Կրնայ պատահիլ որ հաղորդակցութիւններն ալ խզուին, եղերական դէպքերու հետեւանքով :

Բայց, երեք շրջաններն ալ նախապէս համաձայնած ըլլալով, կրնան գիտնալ թէ ինչպէս պիտի գործեն, այս կամ այն դէպքի ընթացքին : Կա՛մ ի՛նչ պիտի պահանջեն :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Կը բաւէր միայն Աստուածաշունչը յիշել իբրեւ վկայարան — Հայկարա՛ն — հաստատելու համար թէ ազգերու անունը գլխագիր կը գրեն, երբ գոյական է : (Մանրատառ՝ երբ ածական է) :

Այդպէ՛ս կը գրէին «ի սկզբանէ անտի» :

Մեր պատուական ընկերը, Մ. Մ., որ քաջածանօթ է դասական մատենագրութեան, շատ լաւ գիտէ այս պարագան : Եւ ի զուր փաստ կամ տրամաբանութիւն կը պահանջէ :

Ես փաստերը կը յիշեմ, իրեն ձգելով տրամաբանութիւնը,

Հ. Եղ. Հիւրմիւզ կը գրէ «Ենէական»ի թարգմանութեան ուղերձին մէջ (Վենետիկ, 1845) :

— Ոչ վասն զի յոյս գար ոռանց ֆո ի Հայս (Հայը գլխագիր) :

Եւ այսպէս ամբողջ գրքին մէջ. — Հելլէնք, Հելլէնաց (էջ 56), Յոյնք (57), ի Յունաց (73), քաջդ ի Հելլէնս (361), Իտալաց զօրապետ (385), Լատինաց (464), Լատինք (520) եւն. :

Ղազար Փարպեցի (Պատմութիւն Հայոց, Վենետիկ, 1933).—

Ազգերու անունները գլխագիր՝ բոլոր էջերուն վրայ. —

Պարսից եւ Հայոց, Հայք եւ Պարսիկք, «իսկ զօրքն ամենայն Հայոց», Պարսկացն եւն. :

Փաւստոս Բիւզանդացի (Պատմութեան Հայոց, Վենետիկ, 1933).

Հայոց, ի Պարսս, Պարսիկք, յերկիրն Հայոց, Պարսից, Պարսկաց, Յունաց, Հրեայս, Աղուանից, զՀոնս եւայլն :

Հ. Արսէն Վ. Այտընեան (Քերականութիւն, Վիեննա, 1885).—

Իշխանն Յունաց (էջ 367), զՀրեայս (402), Հրեայք, Յունաց եւն. :

Հ. Ն. Ակինեան (Մովսէս Տաթեւացի). —

Լատինացւոց, Ֆրանկաց, Հայոց (իր գրածներուն կամ քաղածներուն մէջ) :

Նոյն հեղինակը՝ Եղիշէի Վարդանանց պատմութեան մէջ (1936).—

Հայոց, Պարսիկներ, Հայեր, Հոռոմք, Հոռոմոց, Յունաց, Հոնաց, Պարսից : Աղուանից, Թուրքերու դէմ :

Հ. Յ. Տաշեան (Հաթեր եւ Ուրարտուք). —

Վիրք, Իբերաց կամ Վրաց, Հայոց, Աղուանից, Հայերը, Ասորւոց եւն. :

Դարձեալ, Հայոց տարագրութեան գրքին մէջ (Թարգմանութիւն) — Հայոց, Թուրքեր, եւն. :

Հ. Յակոբ Ծ. Վ. Քոսեան (Բարձր Հայք, Բ. հատոր) —

Հայոց, Պարսից, Վրաց, Ափխազք, Լազկիք, Արաբաց, Թուրքեր եւն. :

Այս բոլորը կը քաղեմ խառն ի խուռն : Քանի մը գիրքեր թղթատելով : «Յուսաբեր»ի աշխատակիցը կրնայ աւելին ժողվել, իբրեւ ուսուցիչ : Իբրեւ աւելի մեթոտիկ մարդ :

Ո՞վ խանգարեց այս շատ բնական, տրամաբանական, վաւերական կանոնը, որ ոչ միայն ազգային է, այլ եւ միջազգային : ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Պիտի ծանուցանենք մօտ օրէն : Մինչ այդ, կարգ մը կարճ պատմուածքներ՝ իբրեւ բերան - փախ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Սեպտ. 11ի դանդատագրին առթիւ, Ֆրանսական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով, կ'ըսէ թէ եւրոպական բանակէ պաշտպանողական հանգամանք ունի, թէ Ֆրանսա կը յարգէ իր յանձնառութիւնները եւն. :

ՖՐԱՆՔԻՆ ԳԻՆԸ.— Տեղեկատու նախարարութիւնը կը հերքէ Ֆրանքի արժեզրկումի մասին շրջած զրոյցները : Երեք օրէ ի վեր ոսկին կը բարձրանայ Փարիզի սակարանին մէջ : Առջի օր նափոլէոնը կ'արժէր 4460 ֆրանք, ձողը ոսկին՝ 557.000 (Գչ. օր 549.000) : Տոլարը 399էն բարձրացաւ 403ի, զուից. ֆրանքը 92ի, պելժիականը՝ 7.35ի :

34 ԱՆՑՈՐԴՆԵՐ նուաղեցան այս շաբթու, Փարիզի մէջ ճամբան քալած ատեն, օդերու փոփոխութեան հետեւանքով : Մեռնողներ ալ կան :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Սայիտ Նուրի փաշա, Լոնտոնի մէկ հիւանդանոցը մտաւ, դարմանուելու համար :

Անգլիա-իրանեան վէճը սաստկացաւ

ԱՆԳԼԻԱ ՊԻՏԻ ԴԻՄԱԴՐԷ՞ ԹԷ ՊԻՏԻ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻ.— ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ԿԸ ԴԻՄԷ. — ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ԶԻՆԵԱԼ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ.— ԻՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՊԱՅԹԵՑՆԵԼ ՆԱՒԹԱՀՈՐԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Իրանի վարչապետը ութ օր պայմանաժամ տուած է Աբադանի մէջ մնացած անգլիացի մասնագէտներուն, երկրէն հեռանալու համար : Պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ հինգշաբթի, 4 Հոկտ. :

Այս ծանրակշիռ որոշման վրայ, Անգլիոյ վարչապետը անձնական նամակ մը գրեց Նախագահ Թրումընի, խնդրելով որ ուղղակի միջամտէ : Նամակը ղրկուեցաւ դահլիճին բացառիկ նիստէն առաջ, ինչ որ անգամ մը եւս կը հաստատէ տագնապին ծանրութիւնը :

Դահլիճը նիստի հրաւիրուած էր երէկ, հինգշաբթի : Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Մ. Նահանգները կրնան ազդել Իրանի վրայ, տնտեսական ճնշումներ հաստատելով : Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիոյ վարչապետը կ'ուզէ որ Մ. Նահանգները յստակօրէն պարզեն իրենց քաղաքականութիւնը : Ուրիշ խօսքով՝ Ամերիկայի բռնելիք դիրքէն կախում ունի Անգլիոյ վերջնական որոշումը :

Վարչապետը խորհրդակցութեան հրաւիրեց նաեւ Չըրչիլը եւ միւս կուսակցապետները : Աւելորդ է բացատրել թէ Անգլիա երկու սուրի մէջ մնացած է : Եթէ դիմադրէ զինեալ միջամտութեամբ՝ կը վախցուի որ երկրորդ Քորէա մը ստեղծուի : Եթէ համակերպի, շատ ծանր պարտութիւն մը կրած պիտի ըլլայ : Ոչ միայն Իրանի, այլ եւ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, մանաւանդ որ Եգիպտոսն ալ գլուխ ցցած է :

╳ Ինչպէս կ'երեւայ, Թէհրանի մէջ ալ կ'ըմբռնեն կացութեան ծանրութիւնը : Ամերիկեան նոր դեսպանը, Հէնտըրսըն, իր կառավարութեան հաղորդեց թէ Իրանի վարչապետը Ամերիկայի միջամտութիւնը կը խնդրէ, որպէսզի «անճահ դէպքեր» չպատահին, անգլ. մասնագէտներու վտարման առթիւ :

Անգլ. կառավարութիւնը ուժգնօրէն բողոքեց վտարման վճռին դէմ : Այս բողոքը եւ ուրիշ պարագաներ նկատի առնուեցան նախագահ Թրումընի եւ իր ապահովութեան խորհուրդին կողմէ : Իրազեկներու կարծիքով, Մ. Նահանգները կրնան միջամտել հետեւեալ հիման վրայ. —

1. Պէտք չէ որ Անգլիա բռնութեան դիմէ, յաց ի այն պարագայէն երբ կը վտանգուի Անգլիացիներու կեանքը : Եթէ բռնութեան դիմեն, Խ. Միութիւնը կրնայ միջամտել հիւսիսային Իրանի մէջ :

2. Իրան պէտք է գոնէ յետաձգէ վտարման պայմանաժամը (Հոկտ. 4), որպէսզի ժամանակ շահին, միջին ճամբայ մը գտնելու համար :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն հաստատեց թէ վէճը «տագնապալի»կէտին հասած է : Կ'ըսուի թէ նախագահին մասնաւոր խորհրդականը, Պ. Հէրիմըն, պատրաստ է Թէհրան վերադառնալու անմիջապէս, եթէ ամենաթեթեւ յոյս մը տեսնէ յաջողելու : Նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, բրիտանական դեսպանին հետ տեսակցելէ վերջ .

— Պիտի ջանանք օգտակար ըլլալ : Բայց կացութիւնը շատ աւելի տագնապալի է քան այն օրը երբ Պ. Հէրիմըն կը վերդառնար Թէհրանէն :

Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակները միշտ այն յոյսն ունին թէ այս անգամ ալ ելք մը պիտի գտնուի :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարաւ. Իրանի բոլոր զինուորներուն հրամայուեցաւ կազմ եւ պատրաստ ըլլալ, ի նախատեսութիւն անակնկալներու : Թէհրանի մէջ կը կարծեն թէ Անգլիա բռնութեան պիտի չդիմէ, իր հպատակներուն վտարումը արգիլելու համար :

Թէհրանի անգլ. դեսպանը խստօրէն բողոքելով տրուած որոշման դէմ, յայտնեց արտաքին նախարարին թէ Իրան կը խախտէ Լա Հէյի Ատեանին վճիռը : Մինչ դեսպանը կը խօսէր նախարարին հետ, իր խորհրդականը Լոնտոն կը թռչէր օդանաւով, կացութիւնը պարզելու համար : Կ'ըսուի թէ դեսպանը ունկնդրութիւն խնդրած է Շահէն :

╳ Պարսիկները Դշ. օր սկսան գրաւել անգլ. մթերանոցները ուր կը գտնուին մեծաքանակ ուտելիքներ եւ զգեստներ, 1.500.000 սթերլին արժէքով : Իրանցի մասնագէտներ արդէն կը բանեցնեն անգլ. ընկերութեան ամենամեծ զտարանին ելեկտրական կայանը :

╳ Ֆրանսայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Տոքթ. Մոսատեղ որոշած է պայթեցնել քարիւղի հաստատութիւնները, եթէ օտար զօրք հանեն Իրանի մէջ : Վարչապետը այս յայտարարութիւնն ըրած է այն պահուն երբ կը խորհրդակցէր բանակի եւ ոստիկանութեան վա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ՊՕՂՈՍ ՊԱԼՈՅԵԱՆ

Մշոյ նշանաւոր մէկ գերդաստանի զաւակներէն էր, անզուգական հայդուկ Մճոյի կրտսեր եղբայրը :

Հազիւ քսան տարեկան էր երբ հանդիպեցանք:

Երկայնահասակ, բարեձեւ, կրակոտ եւ հրապուրիչ աչքերով, գեղեցիկ երիտասարդ մը՝ լաւ նշանառու, քաջամարտիկ, ընկերասէր եւ օժտուած ուրիշ բարեմասնութիւններով:

Տարրական ուսումով այդ երիտասարդը գիտէր տրամաբանել: Ունէր հեռատեսութիւն, ընտիր բնաւորութիւն եւ պերճախօսութիւն:

Չըսաւ թէ ինչ պատճառով հեռացած է իր ծննդավայրէն: Այն օրերուն աւելորդ եւ անպատշաճ էին այդպիսի հարցումները :

Առաջին առթիւ ազէտ գեղջուկի տպաւորութիւն ձգեց , սակայն՝ քանի մը օրեր բաւական եղան զինք ճանչնալու եւ ամիս մը վերջ Խանասորի մօտերը պատահած զինեալ ընդհարում մը հիմնովին փոխեց մեր կրած տպաւորութիւնը :

Պօղոս շատ լաւ կ'երգէր Քիւրտերու մարտական երգերը:

Օր մը, Խօշապէն ճամբայ ինկանք դէպի պարսկական սահմանը :

Խումբին մէջ կային Կովկաս անցնելու մտադրութիւն ունեցողներ. պարսկահայ վաճառական մը, երկու Նախկին Արմենականներ՝ Արմ. Եկարեան եւ Տիգրան Պուլուղեան :

Վերջին երկուքը տասնոց ատրճանակներ կը տանէին Ատրպատական ծախելու :

Խումբը ձիաւոր էր եւ ձի մըն ալ բեռցուած էր տասնոց ատրճանակներով եւ փամփուշտներով:

Խումբը զինուած էր անոնց տասնոցներով եւ իւրաքանչիւրը ունէր 200 փամփուշտ :

Ընտրուած էր լեռնային Խանասորի — Կանիէ Բաշ ճամբան: Խումբը Արաւուլի ստորոտէն պիտի անցնէր սահմանը, առանց Խանասորի Թրքական ոստիկանական կայանը հանդիպելու :

Խաւարը նպաստաւոր էր գաղտագողի անցնելու համար, սակայն Խանասորի հովուական գամբռները մատնեցին մեր անցքը: Ձիաւոր ոստիկաններ եւ Քիւրտերը կարճ պտոյտ մը կատարելով կտրեցին մեր անցքը եւ կռիւն սկսաւ :

Տասնոցները կրցան կոտրել յանդգնութիւնը եւ թշնամին կառչած մնաց իր դիրքերուն :

Լուսաբացին՝ կռիւը աւելի սաստկացաւ: Մենք հարկադրուած էին ճեղքել պաշարման շրջթան :

Պօղոս անհանգիստ էր: Քանիցս միայնակ առաջ սլացաւ եւ դիրքերէն քշեց քանի մը Քիւրտեր եւ ոստիկաններ, մինչեւ որ ապահովեց Նաեւ Ա. Եկարեանի հաւանութիւնը յարձակման համար :

Բոլորն ալ փորձառու ռազմիկներ էին, եփած՝ զանազան կռիւներու եւ փոխադրական գործերու մէջ:

Իսկ Պօղոսը անմրցելի էր:

Ան կ'երգէր քրտերէն « Լօ լօ »ներ ու դիրքէ դիրք կը սլանար, ինքնաբերաբար հրամանատար դարձած ըլլալով եւ հեղինակութիւն դառնալով :

Արեւը դեռ Արաւուլի կատարը չհասած, պաշարման օղակը ճեղքուած էր, Քիւրտ մը սպաննուած,— ուրիշ մըն ալ վիրաւոր կը մռնչէր:

Թշնամին հեռացած էր եւ մերթ ընդ մերթ կը կրակէր աննպատակ: Պօղոս ուրախ էր եւ կ'երգէր խանդավառ :

Նոյն օրը, կէս գիշերին հասանք Ղալասար եւ Սամսոնի կարգադրութեամբ գիշերեցինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան զօրանոցին մէջ, ուր քանի չափ ֆետայիներ կ'ապրէին, զանազան պարտականութիւններ կատարելով, իսկ ուրիշներ ալ կուգային ու կ'անցնէին Կովկաս կամ Երկիր :

Քանի մը օր վերջ, երկուքս տեղափոխուեցանք Ղզլջայ ու դարձանք անբաժան ընկերներ, բնակելով միեւնոյն սենեակին մէջ :

Պօղոս այլեւս ուրիշ մարդ էր: Ժողովրդական բանախօս էր, կազմակերպիչ, դատաւոր եւ ամէն բան, իր շրջանի Հայերուն համար :

Ան սիրելի դարձաւ նաեւ գիւղին Պարսիկներուն, որոնք յաճախ պէտք ունեցան իր բարոյական օժանդակութեան :

Իսկ երբ Սօմայի Քիւրտերուն մէկ ցեղը (Թամրէ Ճանկօ) իր երկու հարիւր ձիաւորները Սալմաստի դաշտն իջեցուցեր էր կողոպտելու համար դաշտին գիւղերը, Պօղոս անհաւասար կռուի մը մէջ երեւան բերաւ հերոսի մը յատկութիւններ: Փրկեց խլուած նախիրը, աւազակախումբէն սպաննեց երեք ձիաւորներ եւ գիւղը ազատեց ստոյգ կոտորածէ եւ կողոպուտէ :

Ճիշդ է թէ կային հարիւր յիսունէ աւելի զինեալ Պարսիկներ եւ Հայեր, բայց Պօղոսն էր անձնուէր ղեկավարը :

Իր հմայքը տարածուեցաւ շրջակայ գիւղերուն մէջ եւ քրտական յաճախադէպ յարձակումները միշտ ալ ձախողեցան Պօղոսի շնորհիւ, երբ կը մասնակցէր կռիւներուն :

Իր մասին քրտական երգ մը յօրինուեցաւ : Պարսիկ աշուղի մը կողմէ ալ ուրիշ երգ մը որ տարիներ շարունակ կ'երգուէր աշուղներու եւ ժողովուրդի կողմէ:

Պօղոս դարձաւ գիւղին ուսուցիչը եւ մանուկները սիրով կապուեցան իրենց ուսուցչին եւ գպրոցին: Ան գնահատուեցաւ խստապահանջ ու դժուարահաճ Սամսոն Խանէն :

Մշոյ դաշտին մէջ մասնակի սպանութիւններ սկսած էին:

Մտահոգ էր Պօղոսը, «կրնայ մի բան պատահիլ », կը կրկնէր յաճախ եւ վճռեց Մուշ վերադառնալ: Եւ իրօք այդ « մի բան»ը պատահեցաւ:

Պատերազմն սկսած էր, այլեւս չէր դրեր :

Տարիներ վերջ միայն՝ իր զինակից - հայրենակիցներէն մէկը գուժեց իր հերոսական մահը :

Պօղոս ինկած էր իր մեծ եղբայր Մճոյի հետ, անհաւասար, օրհասական կռուի մը մէջ, պարտականութեան ճամբուն վրայ, «Սուրբ գործին համար », ինչպէս կ'ըսէր ինք : Ա. ՄԱՐԱԼ

Կոլխոզապատում

Անցած Մարտի 4ին « Պրաւդա »յում հրատարակուեց Քաղբիւրոյի անդամ եւ քարտուղար՝ Խրուշչովի յօդուածը՝ «Կոլխոզների խոշորացման եւ կոլխոզ աւանների կառուցման մասին »: Զմոռնանք յիշեցնել, որ Խրուշչովը կոլխոզային գործերի «փայլուն» տեսաբան է եւ «կոլխոզական գիտութիւնների իսկական անդամ »:

Նոյն օրն իսկ, ռատիօ Մոսկուան, Խրուշչովի յօդուածը ամբողջութեամբ հաղորդեց՝ ի լուր աշխարհի :

Միջազգային մամուլը ժամանակին արձանագրեց այդ չնդալից յայտնութիւնը, գոյնզգոյն մեկնութիւններով :

Լուրի հրապարակումից յետոյ, երբ մարդիկ աջնում էին մի բան դուրս բերել այդ առեղծուածային անակնկալից, յանկարծ «Պրաւդա»ն, որպէս «մոռացութեան հետեւանք», հաղորդեց թէ « Խրուշչովի յօդուած»ը պաշտօնական հանգամանք չունի եւ հրատարակւում է մտքերի փոխանակութեան կարգով:

Այս « ճշգում»ը, բոլորովին խառնաշփոթ վիճակ ստեղծեց: Սակայն ի՞նչ էր հետապնդում Քաղաք. Բիւրօն այս երկդիմի խաղով :

Փորձենք բանալ գաղտնիքի վարագոյրը :

Երկրի սահմաններից թշնամին դուրս շպրտելուց յետոյ, Կրեմլը ձեռնարկեց ներքին թշնամիների հետ հաշուեյարդարի նստելու դժուարին գործին :

Կոմունիստ ղեկավարները պատերազմից դուրս եկան բազմակողմանի փորձառութեամբ: Պատերազմի թոհ ու բոհի մէջ զանգուածների հոգեկան վիճակի փոխակերպումը, յայտնապէս մատնեց նրանց հակասովետ տրամադրութիւնները: Բոլշեւիկ տէրերի հանդէպ ունեցած ատելութիւնը, որ տարիներ կուտակուելով սեւ մաղձ էր դարձել՝ լռութեան դատապարտուած միլիոնների հոգիների մէջ, յանկարծ պոռթկաց, եւ այն էլ յախուռն թափով: Համայնավար տէրերը չկային արդէն, բայց աւա՜ղ, ոչ յաւէտ :

Գերման բանակի բարբարոս բռնութիւններն իսկ, ղղջման եւ ոչ մի նշոյլ չներշնչեցին ռուս եւ ուկրային գիւղացուն: Ընդհակառակն, նրանց հետ գործակցեցին նրանք, աշխատեցին: Եւ նոյնիսկ՝ թողնելով իրենց տունուտեղը, նահանջեցին, փախան դէպի արեւմուտք, փրկուելու համար բոլշեւիկ տիտանների տեւական բռնութիւններից ու սարկական վիճակից :

Պատերազմի օրերին, կոլխոզնիկ գիւղացիները չօգնեցին կարմիր բանակին, ընդհակառակն, օգտագործելով յարմար առիթները, ըմբոստացան, ապստամբութեան դրօշ պարզեցին, կազմեցին ապստամբութեան խմբեր: Եւ այս երեւոյթը այնքան տարածուեց, որ նոյնիսկ Չեկայի «որսական » վոհմակները չկարողացան նրանց առաջն առնել :

Ճակատագրական օրեր էին: Բայց, համայնավարները իրենց գործը շատ լաւ գիտեն: Իրենց գաղտնի ու յայտնի գործակալների միջոցով հաշուի առան ըմբոստ գիւղերն ու գիւղացիները: Պատիժներ տնօրինել չէին կարող, սպասում էին « լաւագոյն օրերին »:

Այդ բարեբաստիկ օրերը նրանց համար, պատերազմից յետոյ պիտի գային :

Պատերազմի ընթացքը փոխուեց յանկարծ : Ռուսաստանն սկսաւ ազատագրուել գրաւման զօրքերից :

Դեռ որոտում էին ռումբերը, դեռ վառօդի հոտ էր բուրում տափաստաններից, ամենազօր Չեկան գործի անցաւ: Այս անգամ անհատական պատիժները շատ մանր գործեր էին, եւ Չեկան նրանցով զբաղելու ոչ ժամանակ ունէր, ոչ էլ իրեն վայել էր գտնում: Շատ տեղերում կոլխոզի « ընկերական դատարան »ներն էին դատում թշնամու հետ գործակցած անհատներին :

Չեկան զբաղած էր մեծ խնդիրներով: Գիւղեր, ամբողջ շրջաններ, ինքնավար մարզեր ու հանրապետութիւններ պէտք էր պատժուէին: Ում համար գաղտնիք է՝ Վոլկայի Գերմանացիների, Խրիմի Թաթարների, Կալմիկների, Չիչէնների, Ինգուշների եւ ուրիշ լեռնական ժողովրդների եղերական վախճանը: Կար ժամանակ, որ դրանք՝ բոլորն էլ Սովետ. Միութեան Ստալինեան եղբայրութեան հարազատ անդամներ էին: Իսկ հիմա՞.. Ոչ Ստալինեան « ամենամարդկային » սահմանադրութեան մէջ է նրանց անունը յիշուած, ոչ էլ սովետական քարտէսների վրայ :

Դրանով ամէն ինչ չվերջացաւ: Քանի – քանի գիւղեր ու գիւղախմբեր, շրջաններ ու սահմանային գօտիներ տեղահանուեցան մինչեւ վերջին շունչը ու քշուեցան... ով գիտէ ուր:

Այդպիսով փոշիացան, հողմացրիւ եղան գիւղեր ու շրջաններ, մարզեր ու հանրապետութիւններ, ցեղեր ու ժողովուրդներ, աշխարհից անլուր, առանց շնդալից լուրերի եւ բողոքի ցոյցերի: Բայց անկարելի էր ոչնչացնել գրաւեալ շրջանների ամբողջ բնակչութիւնը: Հարկ էր «վերակառուցանել »: Այդպիսի «վերակառուցումներ » շատ է տեսել սովետական ժողովուրդը :

Գիւղացիական հարցը Ռուսաստանում, միշտ էլ եղել է անլուծելի մի Գորդեան հանգոյց :

Ոչ ճորտատիրութիւնը վերացնող ցարական բարենորոգումները,, ոչ յեղափոխութեան օրերի՝ բոլշեւիկեան կեղծ խոստումներն ու անապարծ հրամանագրերը եւ ոչ էլ նրանց տեւական «վերակառուցումները» , չկարողացան լուծել այդ ահաւոր թնճուկը :

Պէտք է արդար լինել ասելու, որ մարդկային պատմութեան ընթացքին, եւ ոչ մի իշխանութիւն կամ բռնապետ, այնքան դաժանօրէն չի կեղեքել ու շահագործել գիւղացիներին, ինչպէս բոլշեւիկները: Բաւական է յիշատակել, որ գիւղացին իր արտադրած մթերքների եւ ապրանքների կէսից աւելին պարտաւոր է « վաճառել » պետութեան : Ամօթ է նոյնիսկ այդ կողոպուտը վաճառականութիւն կոչել, որովհետեւ պետութիւնը այդ նոյն ապրանքներն ու մթերքները վաճառում է շուկայում 10 — 20 անգամ սուղ, միեւնոյն գիւղացուն եւ նրա եղբայր բանուորին :

Կոլխոզային այդ համատարած երկրում տարուէ տարի նուազում է գիւղատնտեսական մթերքների արտադրութիւնը : Ձնայած ցանքսերի տարածութեան ընդարձակման, բերքը գնալով ընկնում է: Բոլշեւիկները շատ լաւ գիտեն այդ բանը եւ իրենց յանցանքը ծածկելու համար, տոկոսներով են խօսում, առ հասարակ: Ցանքսերի տարածութիւնն ասում են թուերով, դա գաղտնիք չէ: Իսկ բերքի քանակը, իբր թէ, գաղտնիք է եւ դրա համար էլ այնքան վերացական տոկոսներով են յայտնում, որ սատանան իսկ բան չի հասկանայ :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնից յետոյ եղած ամենամեծ վերակառուցումը 1929 — 1930ի կոլխոզային կարգուսարքի հաստատումն էր:Այդ վերակառուցումը շատ սուղ արժեց: Միայն Ուկրայնայի հացաշատ տափաստաններում, աւելի քան 5 միլիոն գիւղացիներ սովամահ եղան, առանց հաշուելու աքսորն ու կոտորածը եւ նիւթական վիթխարի կորուստները:

Առաջին վերակառուցումից տարիներ անցան, սակայն երկրի տնտեսութիւնը՝ դէպի լաւը գնալու եւ ոչ մի նախանշան ցոյց չտուեց :

Վրայ հասաւ երկրորդ աշխարհամարտը եւ տակնուվրայ արեց նոր վերակառուցման ամէն հաշիւ ու ծրագիր :

Պատերազմը վերջացաւ, երկիրը խաղաղեցաւ: Ուրեմն, պէտք էր մի նոր վերակառուցում: Եւ ահա, մենք ականատես չէ, բայց ականջալուր ենք լինում այդպիսի վերակառուցման :

Թէ ե՞րբ է սկսուել այս վերակառուցումը, ոչ ոք չգիտէ: Խորհրդային անցուդարձի մասնագէտներն իսկ, այդ մասին լուռ էին, մինչեւ Խրուշչովի հանդէս գալը:

Մեր ձեռքի տակ եղած միակ աղբիւրը, Հայ. Կոմկուսի քարտուղար Գր. Արութինովի զեկուցումն է, կարդացուած 15րդ համագումարում, 1951ի Մարտի երկրորդ կէսին Երեւանում :

Ըստ այդ զեկուցման, Կոլխոզների վերակառուցումը մեր հայրենիքում սկսուել է շատ վաղուց: Նա գրում է.—

« Հաշուետու ժամանակաշրջանում (1948 — 1951. Գ.) տեղի էր ունենում կոլխոզների յետագայ կազմակերպական — տնտեսական ամրապնդում: Այս գործում մեծ նշանակութիւն է ստանում կոլխոզների խոշորացումը»:

... « խոշորացման հետեւանքով, կոլխոզների թիւը՝ 1948 թուականին եղած 1043ից 1950 թուականի վերջին դարձաւ 666»? (Սով. Գրակ. եւ Արուեստ. 1950, Ապրիլ , էջ 31):

Ուրեմն, Խրուշչովի այդքան շնդալից յօդուածը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ՝ ինչպէս ասում է առածը, « ճաշից յետոյ մանանեխ »:

Խրուշչովը պահանջում է արմատական վերակառուցման ենթարկել, բազմիցս վերակառուցուած կոլխոզային գիւղը :

Փոքր կոլխոզները միացնել, կառուցանել նոր եւ բարեկարգ կոլխոզային աւաններ: Մի քանի

ՏՈՄՍԵՐ

Եկեղեցասէր

Ազգին ամէնէն երեւելի զաւակներէն մէկն է։ Թերեւս, ամէնէն երեւելին, քանի որ իր ամբողջ էութեամբ նոյնացած է տիեզերքի մեծադոյն ուժին հետ ։

Ընդհանրապէս կարճահասակ է, եպիսկոպոսավայել որովայնով ու ճաղատ։ Շատ նշանակալից է որ սլացիկ հասակով, թանասեղծի փորով ու յորդառատ մազերով մարդիկ եկեղեցական գործերէ բան չեն հասկնար ։

Երբեմն, հարուստ վաճառական է, կամ, առնուազն, « բեռը կապած » մէկը։ Վրան - գլուխը խնամուած։ Ցայտնի է որ իր փափկասուն կէսը նորելուկներէն չէ։

Եկեղեցասէրին փողկապը շողշողուն գոյներ չունի եւ յաճախ սեւի կը զարնէ որովհետեւ բազմերանգ փողկապը իր դիրքին չի վայլեր ։

Ժամկոչին, լուսարարին եւ տէր պապաներուն համար «էֆէնտի» է ան, որովհետեւ «պարոն»ը անկուտիներուն կ'ըսեն ։

Յառնուածքով պահպանողական է, այսինքն չախորժիր « սա Դաշնակներէն որոնք, քիչ կը մնայ, աշխարհականներուն պատարագ ընել պիտի տան՝ սարկաւագուհիներով » ։

Աւելորդ է ըսել, որ թաղական է եւ ամէն կիրակի առտու ժամուն դուռը։ Տեսնելու էք զինքը երբ « Քրիստոս ի մէջ մեր»էն ետք, պնակ կը պտտցնէ ․

— Աղքատաց պնա՜կն է, մնտես մի՛ առնէք, չէ՞ն եւ պայծառ մնաք …

Անունը սովորաբար կ'ըլլայ Յակոբ, Թադէոս, Մկրտիչ կամ Գրիգոր ։

Մինչեւ հիմա իմացուած չէ որ Արշաւիր մը, Գուրգէն մը, Աշոտ մը, Ժիրայր մը կամ Հրայր մը թաղական էֆէնտի ըլլան ։

Իր փառքին դագաթնակէտին հասած է այն Կիրակին երբ պատարագւոր եպիսկոպոսը իրեն պիտի երթայ ճաշելու ․

Նոայարկ բնակելի շէնքեր, տասնեակ բնակարաններով։ Նորակառոյց աւանի մէջտեղը լինելու է հրապարակ, Առաջնորդի արձանով միասին։ Հրապարակի շուրջ՝ ակումբ, բուժարան, լողարան, ճաշարան եւ այլ հանրային շէնքեր ։

Բայց այս « բարիքների » հետ մէկտեղ, պիտի կրճատուէր կոլխոզնիկի տնամերձ հողը, 1/4 հեկտարից, դառնայ 1/10 հեկտար։

Ահա այն հիմնական խնդիրները, որոնց մասին շատ մանրամասն եւ մասնագիտօրէն կանգ էր առել Խրուշչովը իր յօդուածում։

Թէեւ « Պրաւդա»ն յայտարարեց, որ Խրուշչովի յօդուածը տպւում է «մտքերի փոխանակութեան կարգով»․ բայց, մինչեւ օրս այդ խնդիրին արձարձողներ չեղան փաստօրէն ։

Վերակառուցման այդ ողբերգութիւնը, օրէնքի կարգ անցած, կիրառւում է անծայրածիր սովետական երկրում, ինչպէս եւ մեր հայրենիքում։

Արժէ առանձին խօսել այդ մասին ։

ԳԵՐՈՒՆԵԱՆ

— Սրբազանը վաղը մեզի է… Սանկ աղուոր «միտիա տոլմաըը» մը դրէք…, պատուիրած է իր տիկնոջ եւ սպասուհիին, օր մը առաջ ։

Իր հիւրանոցին պատերը զարդարուած են վերջին 40—50 տարիներու կաթողիկոսներուն եւ պատրիարքներուն նկարներով։ Ամէն մէկը Վան Տայք մը, Րիպէնս մը, Տըլաքրուա մը կ'արժէ։

Զարգացած մէկը չէ, բայց կրնայ ջուրերու պէս կարդալ «Հասկ»ը, «Սիոն»ը, «Կոչնակ»ը ։

Հետաքրքրական տեսակէտներ ունի եկեղեցական խնդիրներու մասին։ Եպիսկոպոսին մէկը հաւատացուցեր է իրեն թէ « հայ ազգը իր եկեղեցիին շնորհիւ ապրած է»։ Այդ հանգամանքէն չի շեղիր ու երբ չար լեզու մը յանդգնի ըսելու թէ՝ « հայ ազգը իր եկեղեցիին պատճառաւ, այս վիճակին հասաւ », նիւթը կը փոխէ ։

Համաձայն չէ որ կուսակրօնութիւնը ջնջուի, բայց իր հաւանութիւնը տալու պատրաստ է եթէ « Ամենայն Հայոց»ը այդ իմաստով հրաման մը արձակէ ։

Արիւնը գլուխը կը ցատկէ երբ անհաւատ մը « Հայրենիք »ը գրպանը ժամուն դռնէն ներս կը մտնէ։ Բայց տարբերութիւն չունի կարմիր շըր-թունքներուն դէմ ։

Եւ սակայն, մեր եկեղեցասէրը բարեմիտ ու շնորհքով մարդ է։ Տասն անգամ աւելի կ'արժէ քան շատ մը վեղարաւորներ որոնց համար Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կրկէս մը… մութ խաղեր սարքելու համար ։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿՈՉ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Անշուշտ դուք ալ ամէն օր կը տեսնէք թէ ձուլման վտանգը հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ հայ տղուն եւ աղջկան համար ։

Հայ երիտասարդը մոռցած է իր մայրենի լեզուն որ օտար կը թուի իրեն։ Ան հոգեպէս փարած է օտարին, հաճոյք չզգար հայկական շրջանակէ։ Բազմաթիւ են անոնք որ օտարի հետ կ'ամուսնանան, կամ իրենց ժամանակը պարասրահներու եւ սրճարաններու մէջ կ'անցընեն։ Եւ այսպէսով օտարութիւնը շուտով պիտի կլանէ իրենց սիրտն ու ոգին։

Հայ ծնողներ, եթէ կ'ուզէք փրկել ձեր զաւակները, տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, ղրկեցէք մեզի անվարան։ Մենք սիրել պիտի տանք մեր 'սքանչելի լեզուն, մշակոյթը, երգը, մեր անցեալ եւ ներկայ պատմութիւնը ․ Պիտի աշխատինք փրկել ձեր զաւակներն ալ, ինչպէս փրկեցինք շատերը։ Ղրկեցէք մեզ քանի ուշ չէ։ Անոնք մեր մէջ պիտի գտնեն հարազատ ու ջերմ մթնոլորտ մը, առանց դաւանանքի եւ սեռի խտրութեան, 14 տարեկանէ սկսեալ ։

Մեր դռները բաց են բոլորին առջեւ ։

Հաւաքոյթները տեղի կ'ունենան ամէն երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Place d'Europeի սրահը։

Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի մասնաճիւղ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

Գաղութէ գաղութ

ՏԻՐՈՒՆԻ․— Սեպտեմբեր 20ին Հալէպի մէջ մեռած է Բժ․ Գր․ Կարապետեան, Իրաքի վաղեմի ընկերներէն էր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

╳ Գահիրէի մէջ մեռած է Տիկին Ղ․ Բօլատ, Սեպտեմբեր 21ին։ Այրին էր հին ողբացեալ ընկերներէն Ղազար Բոլատի։ Տիկինը ունեցած է հանրային բեղուն գործունէութիւն ։

╳ Օգոստոս 30ին Նիւ Ճըրսի մէջ (Մ․ Նահանգներ) յանկարծամահ եղած է Պ․ Վարդան Կարապետեան, Համավասպուրականի Հայր․ Միութեան հիմնադիրն ու ատենապետը։ Ծնած էր Վանսը իր նախնական կրթութիւնը ստացաւ ամերիկեան վարժարանին մէջ։ Գացած էր Ամերիկա 1917ին եւ հետեւած գիւղատնտեսութեան։ Ունէր նիւթական փայլուն վիճակ։ Անդամ եղած էր Հայկ․ Դատի Յանձնախումբին։ Երբեք չէ պլացած իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը ազգային ձեռնարկներու ։

ՊՈՍԹԸՆԻ Հ․ Ե․ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Քէմփին բացումը տեղի ունեցած է ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը։ Ճառեր խօսած են ընկեր Ճօն Ուլիկեան՝ յանուն Հ․ Ե․ Դ․ Կեդր․ վարչութեան, Տիկ․ Ա․ Կարապետեան՝ ՀՕՄի կողմէ, որ 500 տոլար նուիրած է, ընկեր Յովհ․ Յովհաննէսեան։ Խօսած է նաեւ Ֆրանքլինի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ Մըք Կրէկցի եւ գոհունակութիւն յայտնած է Քէմփի օրինակելի յառաջդիմութեան համար։ Զանազան նուէրներէ գոյացած է 4300 տոլար։ Ընկեր Ալեք Փիլիպպոսեան Քալիֆորնիայէն նուիրած է 500 տոլար Հ․ Ե․ Դ․ Քէմփի բացման առթիւ շնորհաւորելով Կեդր․Կոմիտէն ։

ՌՈՆԻԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Խնամակալութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ՝ Ռոնի սու Պուայի հայկ․ դպրոցին առաջին աշակերտները, սկսած են արդէն հայերէն գրել — կարդալ ու խօսիլ ։

Ուսուցչութիւնը կը կատարէ Հ․ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ, ուղղելով նաեւ աշակերտներուն յոռի հըն — չումները ։

Կը խնդրուի Ռոնիի եւ շրջակայքի բոլոր հայ ծնողքներէն անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, եկեղեցւոյ հրապարակին դիմացը՝ Café du Commerceի վերնայարկը ։

Հոկտեմբերը հասաւ, ամէն ոք վերադարձաւ եւ ահա դպրոցական տարեշրջանը որ կը սկսի ․ ո՞ր օրուան կը սպասեն ոմանք — երբ ֆրանսացի տիկին մը փութացած է դալ իր երկու հայ զաւակներուն հետ՝ ինքն անգամ հայերէն խօսիլ ու գրել կարդալ սորվելու… Թող օրինակ ըլլայ այս Ֆրանսուհին մեր սա անփոյթ ու այլասերման հակամէտ կարգ մը մայրերուն… եւ հայրերուն ալ։

Դպրոցին կայանը․— Église de Rosny, 116, 118, 121, եւ 143 թիւ օթօպիւսներով ։

╳ Օրուան մէջ աշխատող չափահասներուն համար ալ գիշերային դասընթացք նոյն օրը ժամը մինչեւ 23։ Արձանագրութեան համար անցնիլ դասավայրէն ժամը 19.30էն առաջ ։

Հ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

Ա Ն Օ Թ Ի Է Ի

Գրեց՝ Գ. ԵՒԱՆԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ուզում էի ոտքի ելլել եւ չէի կարողանում։ Ուզեցի պոռալ, սակայն ուռած կոկորդէց միայն խռպոտ ձայն դուրս եկաւ։

Ջերմի մէջ էի, քրտինքը հոսում էր ճակատիցըս։Զորս կողմս մարդ չկար, ծերուկը չքացել էր։ Պառկած էի պարապ, նոր շինուող տան կրի, աղուսի խառն ցեխի մէջ։

Երկուշաբթի էր, այդ լաւ էի յիշում։ Ցիշում էի նոյնպէս թէ այս առաւօտ կանուխ պիտի գնայի Սիտրօէն, գործ փնտռելու։ Մեծ ջանք գործ դրի ոտքի ելլելու, սակայն միայն ծունկերիս վրայ կարողացայ մնալ։

Սողալով առաջացայ խոհանոց։ Իմ երազն էր հաքարձրանալ օճախի վրայ, այնտեղ չոր էր։ Հասայ օճախին, վրան բարձրանալու ուժս չհասեց, ընկայ եւ վիրաւորեցի արմուկս։ Վայրկենական ցաւը յստակօրէն եւ ուժգնօրէն լուսաւորեց դիտակցութիւնս եւ այն ժամանակ հասկացայ թէ անել վիճակի մը մատնուած եմ։

Հիմա անկարող էի ինքս ինձ օգնելու …

Պառկեցայ մէջքիս վրայ եւ սկսայ սպասել ։

Ինչ որ սառն եւ անսահմանօրէն ծանր բան սահեցաւ ձեռքիս վրայ, դժուարաւ դարձրի գլուխըս եւ տեսայ կատուի մեծութեամբ մէկ առնէտ։ Զզուելի կենդանին առանց քաշուելու ձեռքիս վըրայից անցաւ փորիս վրայ։ ՝ Դողացի ամբողջ մարմնով ու վախից գոռացի։ Առնէտը չսպասելով նման բանի, դանդաղօրէն իջաւ ու անյայտացաւ։ Գոռոցը մէջս կամք արթնացրեց ։

Սպասելը անօգուտ էր։ — Դուրս սողալ փողոց, մօտենալ, մարդիկ կը տեսնեն եւ կ'ազատեն, ցանկութիւն չունէի մեռնելու այստեղ անփառունակ։ Սկսայ սողալ, սակայն ճամբան կորցրի ։ Մոռացել էի թէ որ կողմն է փողոցը։ Ուժասպառ, յոգնաբեկ, պատառոտած ու ապականած հագուստներով չարունակեցի ճամբայ փնտռել ։ Զայրոյթից կրծոտում էի բռունցքներս։ Ուզում էի ցաւ պատճառել ինձ, որ կարողանամ պահել, ինձանից խուսափելու պատրաստ գիտակցութիւնըս… Շրջապատս հեռանում էր ինձանից, ընկնում էի ինչ որ անուշ չգոյութեան մէջ։ Հակառակ այդ երանաւէտ վիճակին, բնազդօրէն պայքարում էի։ Սակայն ուժերս բաւական չէին դիմանալու համար …

Անկիւնից յանկարծ դուրս եկաւ հնավաճառը, ձեռքերի մէջ բռնած դրամը ։

— Ահա առէք, գոռում էր նա, դուք մոռացել էք ինձ մօտ հազար ֆրանք, հազար։ Եկել եմ ատամնաբոյժի հետ, նա կը քաշի ձեր ատամները, դուք խոստացաք, դուք ինձ չէք խաբի, դուք ազնիւ մարդ էք ։

Ատամնաբոյժը մօտենում է ինձ, ձեռքին աքցան, իսկ գլուխը առնէտի ։

Նա խաղում է աքցանի հետ, ուզում է խօթել բերանս, սակայն ես դիմադրում եմ ։

— Օգնեցէք, կանչում եմ, օգնեցէք, միթէ՞ տիեզերքում ոչ ոք չկայ, որ լսի ինձ, ոհ Աստուած իմ …

Յանկարծ լսում եմ ծանօթ զղանգքի չարժում։ Վրաս հակել է մայրս։ Իր բարի, կապոյտ աչքերը, լեցուած են արցունքով եւ նա պնդում է։

—Զաւակս, խաղաղիր, տեսնում ես, քեզ հետ եմ, քեզ չեմ թողնի մենակ ։

— Մայրիկ, ասում եմ, կուլ տալով արցունքներս, մայրիկ, այդ դո՞ւ ես։

Երկու զոյգ ուժեղ ձեռքեր բռնում են ոտքերս եւ ձեռքերս եւ տանում են ինչ որ տեղ …

(Վերջ) Թարգմ․ Ա․ Ի․

ԾԱՆՕԹ․— Հեղինակը՝ Գէորգի Եւանգուլով (ծագումով Հայ՝ Գէորգ Եւանգուլեան) այս վիպակը գրած է 1928ին։ Տպուած է տարիներ առաջ Փարիզի ռուսերէն «Սավրեմեննիյէ Զապիսկի» ամսագրին մէջ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, 29րդ տարի թիւ 8 (307), 1951 Օգոստոս։ Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ — գրական, պատմական եւն․։ Տարեկան բաժնեգին 8 տոլար։ Հասցէ․— 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.)։

ՅԱՑԳԱԼՈՅՍ, պարբերագիրք գրականութեան եւ գեղարուեստի, խմբագիր՝ Արմենակ Պիլէզիկճեան։ Գին 50 լիբ․ դահեկան ։Հասցէ․ —Imprimerie Sarkissian, Beyrouth, (Liban) ։

րիշներուն հետ: Հետեւեալ որոշումները տրուած են այդ ժողովին մէջ.— 1. Ապահովել Յուգոսլաւիոյ նահանգին զինուորական պաշտպանութիւնը որ եւ է արտաքին յարձակման դէմ.— 2. Կանխել որ եւ է անկարգութիւն՝ Ապատոնի 350 Անգլիացիներուն կողմէ :

╳ Լոնտոնի թերթերը ամէն օր կը յիշեցնեն թէ վարչապետը՝ Պ. Էթլի, խոստացած էր չպարպել Ապատանը: Առջի օր թերթ մը նորէն կ'ազդարարէր.— «Ամենամեծ դաւաճանութիւնը պիտի ըլլայ, եթէ վարչապետը չկատարէ այս խոստումը»: Ուրիշ թերթեր ալ դիտել կուտան թէ վարչապետը քաղաքական անձնասպանութիւն գործած պիտի ըլլայ, եթէ կորմնցնէ Ապատանը, երեսփ. ընտրութեանց նախօրեակին :

Երեք Մեծերը եւ Իտալիա

Սեպտ. 26ին հրատարակուեցաւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միացեալ յայտարարութիւնը, որով երեք պետութիւնները պատրաստակամութիւն կը յայտնեն վերցնելու Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին մէջ հաստատուած սահմանափակումները եւ խտրութիւնները: Միեւնոյն ատեն հրատարակուեցաւ զեկոյց մը որ կը բաղկանայ 800 բառերէ եւ կը պարունակէ Իտալիոյ վարչապետին եռօրեայ խօսակցութեանց արդիւնքը, Ուաշինկթընի մէջ: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Պ. Տէ Կասփերի եւ Պ. Էչիսըն որոշեցին որ երկու ազգերը իրենց ամբողջ կորովը տրամադրեն խաղաղութիւնը ապահովելու : Յետոյ կ'աւելցնէ .—

1. Իտալիոյ վարչապետը խոստացաւ լիակատար գործակցութիւն, ապահովելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ մասնակցութիւնը՝ Ատլանտեանի պաշտպանութեան ուժերուն: — 2. Երկուքն ալ համաձայն են թէ Թրիէսթէի հարցին լուծումը մեծապէս պիտի զօրացնէ արեւմտեան Եւրոպայի միութիւնը: Հարցին լուծման ատեն պիտի յարգուին Իտալիոյ օրինաւոր տենչերը .— 3. Մ. Նահանգները պիտի օգնեն, որպէսզի Իտալիա նախապատուութիւն վայելէ, իր ելեկտրական ուժը եւ պողպատի արտադրութիւնը աւելցնելու համար.— 4. Մ. Նահանգները պիտի գործակցին միւս պետութեանց հետ, լուծելու համար Իտալիոյ խճողեալ բնակչութեան հարցը, միջազգային կազմակերպութեան մը միջոցաւ.— 5. Մ. Նահանգները պիտի ջանան զինուորական ապսպրանքներ տալ իտալական գործարաններու, մանաւանդ անոնց որ անգործութեան դատապարտուած են երկար ատենէ ի վեր :

Երեք Մեծերու յայտարարութիւնը կը խոստանայ ջնջել զինուորական ուժի սահմանափակումները, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ :

╳ Նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ «ուրիշ միջոցներ պէտք է գտնել, եթէ Խ. Միութիւնը շարունակէ մերժել Իտալիոյ մուտքը ՄԱԿի մէջ: Մ. Նահանգները պիտի աշխատին վերահաստատել Իտալիոյ բոլոր իրաւունքները իբրեւ ազատ ազգ, վերաքննելով անոր հաշտութեան դաշնագիրը, որ իր ներկայ վիճակին մէջ հաւասար իրաւունքներ չի տար այդ երկրին »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորին վիճակը անձկութիւն կրնայ պատճառել դեռ 8—10 օր, համաձայն վերջին տեղեկագրին: Այս պատճառով, Էլիզապէթ իշխանուհին յետաձգեց դէպի Գանատա ճամբորդութիւնը :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ օդանաւային կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 14 կարմիր օդանաւեր խորտակուեցան, իսկ դաշնակիցներու սաւառնակները վերադարձան անվնաս: Զինադադարի բանակցութիւնները չեն վերսկսած տակաւին: — Դաշնակիցները ձմեռնային պատերազմի մը կը պատրաստուին :

ԱՐԵՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանը մօտերս պիտի քննէ արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին առաջարկը՝ երեսփ. ընտրութեանց մասին: Գլխաւոր հոսանքները համաձայն են որ ընտրութիւնները կատարուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, Դաշնակիցներու վերահսկողութեամբ :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ թոշակը պիտի աւելցնեն 12 առ հարիւր, ինչ որ կը նշանակէ 135 միլիառ ֆրանքի նոր ծախք մը: Պաշտօնեաները գոհ չեն :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Կարապետ Մուրատեան (18 տարեկան) չահած է Լիբանանի հեծանիւով շրջավազքը 14 ժամ 11 վայրկեան 19 երկվայրկեանէն: Մրցումը տեւած է երեք օր վեց հանգրուաններով: Միւս չորս մրցակիցներն ալ Հայեր են :

╳ Կափամարտիկ Հրանտ Ղազարեան յաղթական ելած է հրշէջ Ֆարիտ Զէյտանի դէմ: Ֆարիտի պարտութիւնը առիթ տուած է մեծ իրարանցումի եւ ոստիկանական միջամտութեան :

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Գրիւքսէլէն Տէր եւ Տիկ. Յ. Ճշմարտախօսեան 3000 ֆրանք կը նուիրեն իրենց խմբագրատուն այցելութեան առթիւ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Նոյն ատեն պիտի կատարուի դաշտահանդէսին առթիւ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը որ յետաձգուած էր : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԳԻՆԵԶՕՆԸ, ի պատիւ ծնողներու եւ ուսուցիչներու, իր դասընթացքի վերաբացման առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Վիրոֆլէի ծանօթ սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները եւ Կեդր. վարչութեան ու Շրջ. վարչութեան անդամները:
Մուտքը ազատ է

Փոն տը Սէվրէն հանրակառք, իջնել Grace de Dieux , Viroflay :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կապլաբենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 15.30ին Սալ Կալմանի մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝
« ՓՈԹՈՐԻԿ »

Ժամը 18էն վերջ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ GIOVANELLI:

Gare du Nordէն շոգեկառք ժամը 14.30ին կամ հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ տարաբախտ ԿԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Բարուհի Փափազեանի եւ Շ. Նարդունիի, ինչպէս նաեւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեանի, Պ. Պետիկեանի եւ իրենց պարագաներուն ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ: Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1000 ֆրանք «Հայ-Բոյժ»ի ֆոնտին: 1000 ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին եւ 1000 ֆր. ալ Վեթ. ֆոնտին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Գոմոնի Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի 4 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ.ի առաջին շաբթուն: Կը պաշտօնավարէ Օր. Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ (Նոր հասած Սուրիայէն): Ժամերու եւ օրերու մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առանձին ազդերով :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ Տիկ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի Ահարոնեան Ակումբ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑԻ.— Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին: Կը դասաւանդէ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԲԱԼՈՒԵԱՆ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ .— Վալպարէյի (Մարսէյլ) դպրոցը կը վերաբացուի հոկտ. 1ին նոր պայմաններով: Արձանագրութեան համար ծնողներէն կը խնդրուի դիմել Պ. ԱՍՏԻԿ ԱՇՃԵԱՆի, ամէն իրիկուն ժամը 5—7: Կը պաշտօնավարէ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉԻ ՏՕՆԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն: Հոգեհանգիստ Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք.:

Կարելի է ճաշը միասին տանիլ եւ ճաշել եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Շոգեկառք.— Gare du Nordէն ժամը 8.37, 9.55, 10.10 եւ 10.50:

ԴԵՐՁԱԿԻ

Աշակերտ կամ աշակերտուհի մը կը փնտռուի : Դիմել Պ. Փափազեանի, 10 rue Levis, Paris (17) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապոյտ Խաչի Գոմոնի (Մարսէյլ) վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գործունեաններէ 1000 Ֆր. իրենց զաւակաց ամուսնութեան առթիւ: Նաեւ Պ. Մկրտիչ Խաչնաճեանէ 1000 Ֆր. իր զոքանչին մահուան առթիւ, փոխանծաղկեպսակի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիոթայի «Խաժակ»խումբը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի հաւաքոյթները կը վերսկսին այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի մեր անդամներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը, Bar Terminus, St. Antoine: Կարեւոր օրակարգ : Ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ փորձերը վերսկսած են: Թէ նախկին անդամները եւ թէ փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ամէն Ուրբաթ, ժամը 20.30ին երգչախումբի հաւաքատեղին, 32 rue de Trévise, métro Cadet:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին , Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան»ի 25ամեակը Ալֆորվիլի մէջ: Կիրակի 14 Հոկտեմբեր :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ստեփան Գարակէօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր՝ ՄԵԼԻՆԷ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած՝ 49 տարեկանին) մահուան քառասունքին առթիւ : Ինչպէս նաեւ իրենց վաղամեռիկ, սիրեցեալ զաւակներուն, եղբօր եւ քրոջ՝ ԺՕԶԷՖ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած 21 տարեկան) եւ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած՝ 20 տարեկան) յիշատակին համար: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— ՎԻԷՆ.— Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տիկ. Թէրզեաղուպեանէ, փոխան ծաղկեպսակի իր ազգականին՝ Տիկին Հռիփսիմէ Պարմաքբեանի մահուան առթիւ (Ամերիկա):

ԱԶԳ. ՏԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Ազգ. Տան ընդհ. ժողովը՝ այսօր, ուրբաթ օր, ժամը 16ին, նախապէս ծանուցուած օրակարգով: Կը խնդրուի բաժնետէրերէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՊԱՏԱՆԵԿ. ԹԱՏՐՈՆ

Բացում ձմեռնային եղանակի: Ղեկ. ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇի: Կը ներկայացուի
2 Հոկտ. երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Պէլվիլ, Սինէմա Ֆլօրիտայի մէջ (métro Pyrénées):
Շիրվանզատէի ՉԱՐ ՈԳԻ (տրամա 4 գործ.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Monteur - electricien մը եւ electricienի աշկերտ մը: Դիմել Պ. Լ. Ֆէնէրճեանի, Impasse Gounod, L'Hay - les - Roses, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Գալուս Մկրտիչեան եւ իր զաւակները Յովհաննէս եւ Գէորգ: Ինչպէս նաեւ Ագապի Գալաղեան եւ իր որդիները Ղեւոն, Խաչիկ, Լուսաբեր: Տեղեկացնել Տիկին Սիրանոյշ Սինանեանի (ծնեալ Թէրճանեան, Երզնկացի) 31 rue de Nice , Alfortville (S.):

ԾԱԽՈՒ ՖՈՒՐԿՈՆԷԹ

Ծախու է Ֆուրկոնէթ մը, 1000 քիլօ բեռ կրելու կարողութեամբ: Citroen C. 4: Լաւ վիճակի մէջ, մօթէօռն ու անիւները նոր: Գին **180.000** Ֆր.: Հեռախօսել Taitbout 64-10:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 29 Septembre 1951 Շաբաթ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6572-Նոր շրջանի թիւ 1983

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆ ՄԸ

Տարագիր բազմութեանց ապահովութեան եւ ինքնապաշտպանութեան համար՝ տարրական պայման է ներքին հասկացողութիւն մը :

Ինչ տեսակէտներ ալ ունենանք զանազան խնդիրներու մասին, երբեք պէտք չմոռնանք հիմնական պարագայ մը.— Մեր իմաստութենէն եւ հաւաքական կամքէն կախում ունի Հայկական Արտասահմանի ապագան :

Եթէ իրար չհասկնանք այս տարրական ճշմարտութեան մէջ, տապանաքար մը եւս պատրաստած պիտի ըլլանք : Մենք մեր ձեռքով :

Յաճախ բացատրած ենք այս պարագան, եւ միշտ ալ պիտի յիշեցնենք: Մանաւանդ հիմա որ աննախընթաց ալեկոծութեան մը մատնուած է բովանդակ մարդկութիւնը :

Երբ կ՚ըսենք թէ աշխարհը երկու մասի բաժնուած է, կը նշանակէ թէ արմատական փոփոխութիւն մը կատարուած է, բաղդատելով երէկուան հետ :

Մենք հեռաւոր լերան մը կատարը թառած չենք, որպէսզի կարենանք ազատ մնալ այդ փոփոխութեանց անմիջական հետեւանքներէն:

Մեր տարագիր մէկ միլիոնն ալ կը գտնուի համատարած ալեկոծութեան, վրդովիչ անակնկալներու, հաւանական փոթորիկներու ճամբաներուն վրայ:

Եթէ օրուան հզօրները յաջողին պահպանել խաղաղութիւնը, ամէնէն առաջ փոքր ժողովուրդները պիտի օգտուին: Եւ ամէնէն աւելի՝ մենք, իբրեւ անճար եւ անտէր :

Իսկ եթէ նոր փոթորիկ մը պայթի, պիտի դառնայ կատարեալ անէծք եւ աղէտ՝ նախ եւ առաջ փոքրերուն, տկարներուն, «լքեալ» եւ ցիրուցան բազմութեանց համար :

Կա՞յ ոեւէ հոսանք, որ չըմբռնէ այս անողոք ճշմարտութիւնը :

Կարճամիտներ կամ բախտախնդիրներ միայն կրնան հակառակը պնդել, հրաշապատում հէքեաթներ հիւսելով:

Ուրեմն, պարտաւոր ենք անկարելին փորձել, այն գիտակցութեամբ թէ ճակատագրական շրջան մը կը բոլորենք :

Ճակատագրական՝ անոր համար որ, հայրենիքն ալ չի կրնար օգնել մեզի, որեւէ տագնապի ատեն :

Ինչպէս որ մենք ալ ի վիճակի չենք օգնելու հայրենիքին, եթէ փոթորիկ մը պայթի :

Մեր կարողութենէն վեր է կանխել կամ նախատեսել դէպքերու ընթացքը :

Մեզի տրուած չէ մարել աշխարհադղորդ հրդեհներ: Աշխատինք մեր բազմութիւնները հեռու պահել որեւէ հրդեհի բոցերէն :

Եթէ « սրբազան եսասիրութիւնը » իմաստ մը ունի, ամէնէն աւելի մենք պիտի ըմբռնենք զայն :

Տհաս եւ տմարդի մեկուսացում չէ որ կը թելադրենք, այլ արթնութիւն եւ լրջութիւն :

Օտարը մէկ բան կը սպասէ մեզմէ,— չխառնուիլ իր ներքին գործերուն :

Մեր կենսական շահն ալ կը պահանջէ ,— զգուշանալ որ եւ է ձեռնարկէ որ կրնայ կազմալուծել մեր ներքին ճակատը:

Այո՛, զգուշանալ այս կամ այն ձախաւեր շարժումներէն, որ կրնայ ծանր թիւրիմացութիւններ ստեղծել :

Մենք մեր ձեռքով կրակի տրուած պիտի ըլլանք մեր երդիքը, եթէ բթամիտ եւ նենգամիտ մարդիկ շարունակեն երկուքի բաժնել տարագիր բազմութիւնները :

Եթէ յամառին այն տպաւորութիւնը ձգել թէ այսինչ գաղութին մէկ մասը իր բնակած երկրի ժողովուրդին հետ է, միւսը՝ անոր դէմ :

« Մենք »ը եւ « դուք »ը գոյութեան իրաւունք չունին ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ :

Հասարակ չարագործներ են անոնք որ այդ բաները կը գործածեն օրն ի բուն, «պատեհ ժամուն » սպասելով :

Օտարն անգամ պիտի զզուէր, տեսնելով որ մարդիկ իր ուժին, իր գործօն միջամտութեան կը սպասեն ակնդէտ, ծապլվարական մարզանքներ փորձելու կամ ներքին դաւեր սարքելու համար :

Շ.

Հանգիստ Արտաւազդ արք.ի

Երէկուան թերթը հրապարակ ելած էր արդէն, երբ ցաւով իմացանք Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի մահը:

Չորեքշաբթի երեկոյ անհանգստութիւն մը զգալով, կաթող. պատուիրակը իր սենեակը փոխադրուած է եւ անմիջապէս կանչուած է բժ. Գօզոսեան որ նախնական դարմաններէ վերջ խորհրդակցութեան հրաւիրած է բժիշկներ Տամլամեանը եւ Կէօվճեանը :

Երեք բժիշկներու խորհրդակցութենէն վերջ, հեռաձայնով լուր տրուած է փրոֆ. Միլիէզի որ հրահանգած է Պրուսէի հիւանդանոցը փոխադրել անմիջապէս :

Հինգշաբթի առաւօտ փրոֆէսէօրին խնամքներէն վերջ, ժամը 11.30ին հիւանդին վիճակը բարուոքած կը համարուէր, բայց Արտաւազդ արք. կը վախճանէր ժամը 2ին, իբրեւ հետեւանք շաքարախտի եւ արիւնամիզութեան :

× Արտաւազդ արք. (աշխարհական անունով Տիգրան) բնիկ Ակնցի էր, ծնած 1889ին: Դեռ մանուկ, ծնողքին հետ Պոլիս կը փոխադրուի 1896ի ջարդերէն վերջ: Յաճախած է Գատըգիւղի Արամեան դպրոցը եւ Կեդր. վարժարանը, որոնց ուսուցիչներու մասին գիրք մը հրատարակեց վերջերս: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Պոլսոյ, Էսկիշէհիրի եւ Գոնիայի մէջ: Գրական ասպարէզն սկսած Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, հրատարակելով երկու պարբերականներ, Սասունի եւ Հայրենիքի Քնար: Գրած է նաեւ կարգ մը նորավէպեր, «Էրթօղրուլ» խորագրով :

Վարդապետ ձեռնադրուած է 1918ին, առաջնորդական պաշտօնի կոչուելով Գոնիայի մէջ : 1920ի վերջերը Կարին կը գտնուէր հայ գերիներու հետ: 1922ին Պոլիս եկաւ եւ երկու տարի քարոզչական պաշտօններ վարելէ վերջ , փոխադրուեցաւ Հալէպ, իբրեւ առաջնորդ: Այդ պաշտօնը վարած է 1924էն 1940, եպիսկոպոսութենէ բարձրանալով արքեպիսկոպոսութեան: Պաշտօնավարած է նաեւ Պէյրութի մէջ , իբրեւ առաջն. փոխանորդ:

Հինգ տարիէ ի վեր կը գտնուէր Փարիզ, իբրեւ կաթող. պատուիրակ, Եւրոպայի թեմը կազմակերպելու առաքելութեամբ: 1945ին մասնակցեցաւ Էջմիածնի եկեղեցական ժողովին :

Ունի բազմաթիւ գրական - բանասիրական աշխատութիւններ, մեծ մասով տպագրուած: Հալէպի մէջ վեց տարի շարունակ հրատարակած է Տաթեւ տարեգիրքը, գրական, պատմական եւ բանասիրական բովանդակութեամբ: Յաջորդաբար լոյս տեսած են ուրիշ գիրքեր՝ որոնց թիւը 30ի պիտի հասնէր, «Ս. Գրոց Համայնագիտական ընդարձակ բառարան»ով որ մամուլի տակ է: Ունի ֆրանսերէն հրատարակութիւն մը եւս, La Vie et la Culture Arménienne d'Alep au 17e Siècle:

Անխոնջ պրպտող մըն էր մատենագրական ձեռագիրներու, արձանագրութեանց եւ պատմական նիւթերու, որոնցմէ հրատարակուած են Հալէպի, Երուսաղէմի վանքին ձեռագիրներու մայր ցուցակները, ինչպէս եւ ցանկ մը՝ Եւրոպայի մէջ եղած մասնաւոր հաւաքածոներու: Տքնաջան աշխատանք մը կը կազմեն երեք հաստափոր հատորներ , — Պատմութիւն Հալէպի Հայոց. (Առաջին հատորը՝ Սուրիա, տպուած 1940ին, Հալէպի մէջ, երկրորդը՝ Պէյրութ, 1946ին, երրորդը՝ Փարիզ, հասնելով մինչեւ 1908):

Տակաւին առիթ պիտի ունենանք խօսելու իր կեանքի եւ գործի մասին :

× Փարիզի անթելը Եչ. օր հաղորդեց «Հայոց եպիսկոպոսին» մահը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը 14 կէտերէ բաղկացեալ ծրագիր մը յանձնեց խորհրդարանին, ընդունելու համար արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետին առաջարկը՝ ընդհ. ընտրութեանց մասին: Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը յետաձգենք այդ պայմանները: Միեւնոյն ատեն ճառ մը խօսեցաւ, ըսելով թէ կառավարութիւնը չընդունիր Փոցտամի համաձայնութիւնը եւ պիտի պահանջէ վերադարձնել արեւելեան սահմանները:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագաւորին կարգ մը իրաւասութիւնները պետական խորհուրդին փոխանցուեցան, նկատի առնելով Ճորճ Զ.ի առողջական վիճակը : Ամէն վտանգ անհետացած չէ տակաւին:

Իրան գրաւեց Ապատանի զտարանը

ԹՐՈՒՄԸՆ Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԵՏ ԱՌՆԵԼ ԱՆԳԼ. ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՎՏԱՐՄԱՆ ՀՐԱՄԱՆԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ իրանեան զօրքը Եչ. օր գրաւեց Ապատանի քարիւղի զտարանը, որ ամենամեծն է աշխարհի մէջ, առանց նկատի առնելու բրիտանական յանձնաժողովի մը ներկայութիւնը, 300 մեթր անդին :

Նոյն օրը սուինաւոր զինուորներ պաշարեցին զտարանը, աջակցութեամբ հրասայլերու եւ թնդանօթներու, թոյլ չտալով որ անգլիացի պաշտօնեաներ ներս մտնեն: Զտարանին մուտքը փակուած էր ամրապէս: Առաջին անգամ արգելքի հանդիպեցան անգլիացի տնօրէնը, Պ. Րօս եւ իր օգնականը: Այսպէս Իրան ոչ միայն տիրացաւ 300 միլիոն սթերլին արժէքով հաստատութեանց, այլ եւ բարոյապէս վնասեց Անգլիոյ , ինչպէս կը շեշտէ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը:

Կը կարծուի թէ Անգլիացիները պիտի պաշարեն Պարսկական Ծոցը, որպէսզի կարելի չըլլայ քարիւղ արտածել: Վերջին լուրերու համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը առ այժմ յետաձգած է որեւէ քայլ, սպասելով ամերիկեան միջամտութեան արդիւնքին: Նախարարական Խորհուրդը այս եզրակացութեան յանգեցաւ, երեք ժամուան ժողովէ մը վերջ :

Հինգ ամսուան քաշքշուքներէ վերջ , առաջին անգամ է՝ որ Անգլիացիները հսկայական սեփականութիւն մը կը յանձնեն առանց որեւէ դիմադրութիւն փորձելու : Իրանի վարչապետը ստուարաթիւ զինուորներ համախմբած էր Ապատանի մէջ: Վերջին պահուն երեք վաշտեր ալ հասան, մէկ զօրաբաժնի բարձրացնելով զինուորներուն թիւը : Անոնց մէջ կը գտնուին ամէնէն ռազմունակ զինուորները, որոնք փոխադրուած են Ատրպատականէն: Օդանաւերն ալ կը գործեն: Ի հարկին պիտի փակուի Իրան – Իրաք սահմանագլուխը եւ ականներ պիտի տեղաւորուին զտարանին շուրջը, ինչպէս եղաւ 1939ին:

Պ. Թրումըն անձնական նամակ մը ուղղելով Անգլիոյ վարչապետին, խնդրեց ետ կենալ զինեալ միջամտութենէ, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի: Միեւնոյն ատեն առաջարկեց Իրանի վարչապետին՝ ետ առնել վտարման հրամանը: Իր նպատակն է ժամանակ շահիլ, ելք մը գտնելու համար: Կը կարծուի թէ Նախագահը անձնական կոչ մըն ալ պիտի ուղղէ Իրանի Շահին, ի հարկին Թէհրան ղրկելով Պ. Հէրիմընը :

Ուաշինկթընի մէջ կը վախնան որ Խ. Միութիւնն ալ արշաւանք մը սարքէ հիւսիսէն, եթէ Անգլիա զինեալ միջամտութիւն կատարէ: Ամերիկեան կառավարութիւնը կը շարունակէ չափաւորութեան խրատներ տալ Անգլիոյ եւ Իրանի, միեւնոյն ատեն յանձն առնելով ամէն աջակցութիւն, ելք մը գտնելու համար: Եթէ Իրան ետ առնէ վտարման հրամանը, ճամբան հարթուած պիտի ըլլայ նոր բանակցութեանց համար: Պ. Էչիսընի կարծիքով, թէ Անգլիա եւ թէ Իրան « շատ մը կամուրջներ այրեցին» եւ անհրաժեշտ է որ կանգ առնեն: Պ. Թրումըն դեռ կը յուսայ օգտակար ըլլալ :

Իրանի վարչապետը կուլայ

ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵԼՈՎ ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ

Իրանի երեսփ. ժողովին Եչ. օրուան նիստին ներկայ էին 39 երեսփոխաններ, 109ի վրայ : Նորէն մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Տոքթ. Մոսատեղ խորհրդարանի շէնքին առջեւ ելաւ եւ հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ, աթոռի մը կռթնած: Հրապարակին վրայ խռնուած էին 600 — 1000 քաղաքացիներ, որոնք ջերմապէս կը ծափահարէին, «անկցի՜ն Անգլիացիները » աղաղակելով:

— « Այդպէս մի՛ ըսէք », աղաչեց վարչապետը, հեծկլտալով եւ շնչասպառ: Անգլիացիները մեր բարեկամներն են, աղօթեցէք որ Ալլահը ի բարին առաջնորդէ Անգլիացիները»:

Ծերունին կը դողդղար աթոռին վրայ: Գաւաթ մը ջուր բերին, որպէսզի կարենայ շարունակել ճառը: Յուզումէն կուլար եւ կը հեծկլտար: Ամբոխը կ՚աղաղակէր .

— Հրաման տուէք որ սպաննենք ընդդիմադիրները :

Տոքթ. Մոսատեղ յայտարարեց թէ կ՚ուզէ բարեկամութիւն հաստատել Անգլիոյ հետ, եւ «վերահաստատել Իրանի արդար իրաւունքները, աւելի դրամ ապահովել, երկրին բարօրութեան համար » :

Յետոյ շարունակեց.

— « Ես իշխանութեան գլուխ եկայ ժողովուրդին աջակցութեամբ, թէեւ Ազգ. ճակատը միայն եօթը երեսփոխան ունէր: Մինչեւ որ Մէճլիսը անվստահութիւն չյայտնէ, այս դահլիճը պիտի չհրաժարի, պիտի շարունակէ իր պայքարը աւելի քան երբեք, վերստանալու համար Իրանի արդար իրաւունքները »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՐԵՒԱՆԸ

Ինչո՞ւ այս լեզուական պայքարը: Արդեօ՞ք Հայաստանի ղեկավարները չատ հետաքրքրուած են հայ լեզուն մաքրելու, զտելու, գեղեցկացնելու գործով: Արդեօ՞ք Կոմ. Կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին համար այնքան կենսական նշանակութիւն ունի Հայոց լեզուի այսպէս կոչուած «միասնականութիւնը», երբ ան իր կարելին ըրած է մինչեւ այսօր խորտակելու համար այդ միասնականութիւնը հայ ժողովուրդին մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ:

« Մէկ ազգը կարող է ունենալ միայն մէկ ազգային լեզու»,— այսպէս կ'ուսուցանէ եղեր «Հանճարափայլ» Սթալինի « Ուսմունք»ը: Ինչ գեղեցիկ Ուսմունք: Բայց չէ՞ որ հայ ժողովուրդը միայն մէկ լեզու ունի, քանի որ իրենց իսկ վկայութեամբ, արեւմտահայերէնը «չունի ինքնուրոյն քերականական կառուցուածք, որ արմատապէս տարբեր լինէր համաժողովրդական լեզուից »:

Նոյնպէս՝ « Նրա հիմնական բառարանային փոնդը ոչնչով չի տարբերւում համահայկական բառարանային փոնդից »:

Ինչպէս կը տեսնենք, ոչ քերականութեամբ, ոչ ալ բառերու պաշարով արեւմտահայերէնը տարբեր չէ արեւելահայերէնէն: Բայց կարեւորը աս չէ: Կարեւորը այն է, որ արեւմտահայերէնը՝ « Ֆրանսերէնից, իտալերէնից, յունարէնից եւ միւս լեզուներից » փոխառութիւն ըրած է. այսինքն « արեւմտեան » է, հետեւաբար արժէքէ զուրկ. մինչ արեւելահայերէնը, որ « համաժողովրդական » կ'որակուի, « ռուս մեծ ժողովրդի հարուստ ու գեղեցիկ » լեզուէն փոխառութիւններ ըրած է եւ անոր « բարերար ազդեցութեան ենթակայ »:

Երբ ռուս լեզուն կայ, ալ ինչպէս կարելի է մտածել արեւմտեան լեզուներու մասին, ի՞նչպէս կարելի է արեւմտեան «փտած» մշակոյթի ազդեցութեան ենթարկուիլ:

Ասիկա մէկ կէտն է սակայն արեւմտահայերէնի ժխտումին մէջ: Կայ դեռ աւելի կարեւորը, որ պէտք չէ մոռնալ. այդ կարեւորը, կարեւորագոյն կէտը՝ « հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամիները՝ Դաշնակներն են »:

Կենտկոմի քարտուղարը՝ Զ. Գրիգորեան, փրփրած բերնով, համագումարի նիստին «բղաւում» է.— «Հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամիները՝ Դաշնակները օգտագործում են և ներկայիս իբրև զենք քաղաքական այդ վնասակար հակաժողովրդական ըմբռնումը (թէ՝ արեւմտահայերէնը լեզու է) իրենց պայքարի համար ընդդէմ Սովետական Հայաստանի, ընդդէմ ծաղկուն սովետահայ մշակույթի: Ահա ինչո՛ւ բոլոր նրանք, ովքեր կանգնած են Կ. Պոլսոյ բարբառը իբրև ինքնուրոյն հայ լեզու ճանաչելու դիրքերում, հայ լեզուն արհեստական կերպով երկու ինքնուրոյն լեզուի բաժանելու դիրքերում, առարկայօրէն, գիտակցելով թէ առանց գիտակցելու, տուրք են տալիս բուրժուական նացիոնալիզմին »:

Հասկցա՞ք հիմա, պայքարի էութիւնը, հասկցա՞ք թէ ինչ դիւային ծրագիրներ կը մտածեն եղեր Դաշնակները, որոնք կը հետապնդեն եղեր ստեղծել « երկու Հայաստաններ, երկու լեզուներ, եւ հակադրել արեւմտեան Հայերը արեւելեան Հայերին, հակադրել հայ ժողովրդի ռուսական օրիէնտասիոնին, ռուս մշակոյթին », կապելով հայ մշակոյթը « բուրժուական արեւմուտքի յետադիմական մշակոյթի հետ »:

Պարզ ու յստակ ամէն բան: Պէտք է ոչնչացնել ինչ որ արեւմտեան է. լեզու ըլլայ թէ գրականութիւն, ազդ ըլլայ թէ գաղափար: Բայց պէտք է պանծացնել ինչ որ ռուսական է, բոլշեւիկեան: Երեւանի մարդագայլերը, Դաշնակներու մղձաւանջէն հալածական, անոնց գաղափարականներէն անհանգիստ, մէկ Հայաստան կ'ուզեն. ատիկա Սովետական Հայաստանն է. մէկ լեզու, ատիկա բոլշեւիկեան հայերէնն է. մէկ ազգ, ատիկա Հայաստանի ներկայ բնակչութիւնն է. մէկ դատ՝ Սովետ. Հայաստանի արեւաշո՛ղ դատը, այսինքն ռուսական «օրիէնտասիոն»: Դաշնակներու անունը գարշելի չահագործման նիւթ է պարզապէս. հասարակ ամբոխավարութիւն:

Երեւանի սատրապները հոգածու են հայ լեզուին ու գրականութեան հանդէպ, պայմանաւ որ սովետական ըլլան անոնք: « Մէկ լեզու » եւ «Համահայկական» կ'ըսեն, հասկցնելու համար թէ խօսքը՝ բոլշեւիկեան բարբառի ու գրականութեան մասին է: Իսկ երբ մէկ ազդ ու մէկ ժողովուրդ կ'ըսեն, նկատի ունին Սովիէթ Հայաստանի «ազգն ու ժողովուրդը» ...

Միւսները, լեզու թէ գրականութիւն, ազգ թէ հայրենիք, նշանակութիւն չունին. զուրկ են արժէքէ, որովհետեւ « արեւմտեան» են, որովհետեւ « Հանճարափայլի ուսմունքի լոյս»ով չեն լուսաւորուած: Համաշխարհային պատմութիւնը, ո՞վ չի գիտեր, սկսած է 1918ին, Սովետներու օրով... Այլեւս ինչ նշանակութիւն կրնան ունենալ հին պատմութիւնները եւ դարերու ստեղծագործութիւնները: Պայքար՝ բոլոր հին արժէքներուն դէմ, որոնք յետադիմական են ու բուրժուական: Պայքար նոր արժէքներուն դէմ, եթէ անոնք արեւմտեան դրոշմ ունին, նացիոնալիստական են:

Այլեւս ինչ խօսք կրնայ ըլլալ գրաբարի մասին, որ եկեղեցիի ձեռքը գործիք է: Արեւմտահայ լեզուի ու գրականութեան մասին, երբ անոնք «Դաշնակ»ներուն ձեռքը գործիք են: Անկցին դաշնակները — ահա դերագոյն նշանախօսքը: Հարկ է խզուիլ հինէն ու անցեալէն եւ ուրանալ, ուրանալ ամէն բան, որ բոլշեւիկեան դրոշմ չի կրեր: Սփիւռքն իսկ, արեւմտահայ զանգուածները, նշանակութիւն չունին, քանի որ արեւմտեան պետութիւններուն կը ծառայեն, անշուշտ բացի « Յառաջդիմականներ »էն, որոնք, երիցս յիմար, « Հանճարափայլ »ին լոյսը կը ծաւալեն ...

Այս է Երեւանի պայքարին էութիւնը, որ հրէշային է ու քայքայիչ:

Սփիւռքի հայութիւնը սակայն սակարկելի ապրանք չէ, ոչ ալ սորուկներէ կը բաղկանայ: Ազատ է եւ ունի գիտակցութիւնը իր ազգային արժէքներուն, հակառակ Երեւանի արժեզրկումի բոլոր փորձերուն: Երեւանի մարդիկը չեն կրնար բաժնել հայութիւնը, ոչ ալ անոր միտքն ու մշակոյթը, ոչ ալ անոր դատը: Սփիւռքը գիտէ ինքզինք պաշտպանել, ինչպէս իր լեզուն ու մշակոյթը: Իր գաղափարականները:

Ու թող գիտնան բոլորը, անոնք որ Երեւան նստած են եւ անոնք որ Երեւանի կը ծառայեն — Սփիւռքը գիտէ պաշտպանել ինքզինք. իր կերպարանքը, իր հոգին ու հայրենիքը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Թուղթի տագնապը

Թերթի թուղթի տագնապը փարատելու համար Ազգաժողովին Տնտեսական եւ Ընկերային Յանձնաժողովը 9ի դէմ 15 ձայնով բանաձեւ մը քուէարկեց որպէսզի Փրանսեւպելժիական ձեռնարկ մը կատարուի: Ձեռնպահ մնացին Խ. Միութիւնը, Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա: Այս որոշումը տրուեցաւ UNESCOի համաժողովին որոշումէն քանի մը ամիս վերջ, արթուն պահելու համար հանրային կարծիքը եւ գործի մղելու միջազգային կազմակերպութիւնները:

Անմիջական միջոցները որ ձեռք պիտի առնուին կախում ունին արտադրողին եւ սպառողին բարեկամեցողութենէն, Ուաշինկթընի հում նիւթի համաժողովի նախաձեռնութենէն եւ եւրոպական յանձնախումբէն:

Գլխաւոր դերը կը ծանրանայ Օ. Ա. Ա.ի վրայ (Երկրագործութեան եւ Սնունդի Կազմակերպութիւն) որ կրնայ դրական միջոցներ առաջարկել անտառներու պահպանման եւ վերամշակման համար: Կրնայ ուրիշ հում նիւթեր առաջարկել, ձեւափոխել արհեստագիտութիւնը եւն.:

Արդէն եղած ուսումնասիրութիւններէն կարելի է յուսալ որ գիտութիւնը եւ մարդկային երեւակայութիւնը պիտի կրնան մօտաւոր ապագայի մը մէջ հաստատել մեթոտներ եւ միջոցներ տագնապին առաջքը առնելու համար:

Սակայն ներկան է որ կը մտահոգէ: Պէտք է դարման մը գտնել, աղխատալի կացութիւն մը կանխելու համար: Այս ուղղութեամբ Քանատան արդէն հրաշալի ճիգեր ի գործ կը դնէ:

Պակաս կրնան սպառել միայն այն երկիրները որոնց սպառումը նուազագոյն չափէն վեր է: Միայն Միացեալ Նահանգները կը վայելեն այս առանձնաշնորհը:

1938ին 3.100.000 թոն թուղթ սպառեցին անոնք, այսինքն համաշխարհային սպառման 44 առ հարիւրը, իսկ 1950ին սպառեցին 5.380.000 թոն, որ ըսել է համաշխարհային սպառման 60 առ հարիւրը: Անոնք առանձինն սպառած եւ անցած են համաշխարհային արտադրութիւնը, որովհետեւ 1938 — 1950 արտադրութիւնը աւելցած է 2.080.000 թոն, իսկ Մ. Նահանգներուն սպառումը 2.280.000 թոն:

Մ. Նահանգները աշխարհի բնակչութեան 6 առ հարիւրը ունին, եւ կը սպառեն աշխարհի թուղթի արտադրութեան 60 առ հարիւրը, իսկ 67 առ հարիւրը ունին, եւ կը սպառեն աշխարհի մնացեալ բնակչութիւնը, պէտք է գոհանայ 8 առ հարիւրով, համաշխարհային արտադրութեան: Հնդկաստան կը սպառէ մէկ տարուան մէջ այնքան թերթի թուղթ՝ որքան Մ. Նահանգները մէկ օրուան մէջ: Ֆրանսան կը սպառէ մէկ տարուան մէջ այնքան որքան Մ. Նահանգները 25 օրուան մէջ:

Եթէ աոր վրայ աւելցնենք գիներու յաւելումը, հասկնալի կ'ըլլայ թէ ինչու չատ մը թերթեր կը դադրին կամ կը պզտիկցնեն ծաւալը եւ կը պակսեցնեն տպագրութիւնը:

Մինչ չատ մը երկիրներու մէջ «ութ էջը պերճանք» է, Ամերիկայի թերթերու էջերը կ'աւելնան յարաճուն թափով:

Մամուլը իր այս արտակարգ զարգացումը կը պարտի ծանուցումներու անսովոր ծաւալման: 327 թերթերու վրայ եղած վիճակագրութեան մը համաձայն, ծանուցում մը կը գրաւէ միջին հաշուով 58.3 առ հարիւր թերթերու ընդհ. ծաւալին վրայ:

Թերթի թուղթի ամբողջ տարեկան սպառումը աշխարհի մէջ (բացի Մ. Նահանգներէն) չանցնիր ամէն տարի Մ. Նահանգներու ծանուցումներու յատկացուած թուղթին քանակութիւնը:

Միւս կողմէ Մ. Նահանգներուն թուղթի այս չափազանց սպառումը չի նշանակեր թէ թերթերուն թիւը կ'աւելնայ, ընդհակառակն էջերը կ'աւելնան, բայց թերթերու թիւը կը պակսի: Այս չի նշանակեր թէ Մ. Նահանգներու Մամուլի ճարտարարուեստը կանգ պիտի առնէ իր զարգացման ճամբուն վրայ: Ընդհակառակն թերթի հրատարակիչներու ընկերութեան նախագահը վերջերս կը տրտնջար թէ « Մ. Նահանգները բաւարար թուղթ չունին թերթի համար »:

« Լը Մոնտ »ի մասնագէտ աշխատակիցը կ'առաջարկէ դիմել ամերիկեան մամուլի ընկ. տնօրէններու բարեկամեցողութեան, անոնց միջազգային եղբայրակցութեան զգացումներուն, անմիջական բարելաւում մը ստանալու համար: Անոնց կողմէ փոքր « զոհողութիւն » մը մեծ անդրադարձում պիտի ունենայ համաշխարհային չուկային վրայ:

Օրինակի համար, Մ. Նահանգներու կիրակնօրեայ թերթերը 5 առ հարիւր զեղչելով իրենց էջերը, եթէ իրենց 52 թիւերը 106 էջով հրատարակեն, ամբողջ Պելժիոյ թերթերը կրնան կրկնապատկել իրենց թերթերու էջերը: Եւ որպէսզի Մեծն Բրիտանիա վերագտնէ նախապատերազմեան սպառման չափը, պէտք է որ ամերիկեան կիրակնօրեայ թիւերը օրաթերթերու կրկին էջերով երեւան, այսինքն 72 էջով միայն:

Թուղթի տագնապէն միայն թերթերը չեն որ ազդուած են. այլ նաեւ գիրքերը, տետրակները չատ սուղ են:

Ինչի պիտի ծառայէր անգրագիտութեան դէմ պայքարը, եթէ կարելի չէ անհրաժեշտ նիւթը ունենալ:

Թ. Ա. Թ.

Պտոյտ մը Լոնտոնի մէջ

Արդի Անգլիոյ հետ ամէնէն հրահանգիչ շփումը կը գտնենք Լոնտոնի Փառատօնին (Ֆէսթիվալ) մէջ: Այնտեղ են Աթրաքսիոններու պարքը եւ ցուցահանդէսը: Պարքին մէջ թափօր կը կազմէ խիտ եւ գերազանցապէս բրիտանական ժողովուրդ մը որ գիշեր ցերեկ, ամիսներէ ի վեր կը դիմէ այնտեղ, հակառակ մուտքի գինին որ բարձր է, երկու հարիւր Ֆրանքէ աւելի:

Այս բազմութիւնը անշուշտ չի նմանիր բուն Անգլիացիին ներկայացուցած տիպարին, վէս եւ վայելուչ հագուած, որուն իբրեւ հազուագիւտ նմոյշ այսօր միայն կը հանդիպինք, իբրեւ յաճախորդ կամ վաճառորդ, Փիքատէլլիի կամ Րիճընթ Սթրիթի ընտրեալ վաճառատուններուն մէջ:

Խրախճանքի մէջ սուզուած այս ամբոխը դժուար է Փարիզի մէջ ի մի բերել: Իսկ հոն չորս ամիսէ ի վեր բոլոր տաղաւարներուն առջեւ պոչ կը բռնէ:

Անվիճելի է Փառատօնին համար կատարուած ճիգը, բայց յաջողութիւնը նուազ բացայայտ: Ի՞նչ ուզած են ապացուցանել այս ցուցահանդէսներով: Եւ ինչո՞ւ կատարած են այս յաւելուածական ծախքը երբ այնքան բան կայ վերակառուցանելի:

Անգլ. կառավարութիւնը, ինչպէս ուրիշ նըւազ ժողովրդավար կառավարութիւններ, ուզած է արդեօք պարզ քարոզչական գո՞րծ մը գլուխ հանել, կամ հոգածութի՞ւն ցոյց տալ ժողովուրդին հանդէպ, նախ ջանալով զայն զուարճացնել եւ ապշեցնել:

Իսկ այս ամէնը կ'արդարացնէ՞ ելեւմուտքի բաց մը որ, ինչպէս նոր իմացանք, 29 միլիառի կը հասնի:

Այս կէտին մէջ, ինչպէս ուրիշ տեղեր, ներկայ Անգլիոյ վարիչ միտքը յստակ կերպով չերեւար: Անգլիա իր ճամբան կը փնտռէ պահպանողական աջակողմին եւ ընկերվարական ձախակողմին միջեւ:

« Մեր արդի դրութիւնը, կը բացատրէ ինձ անգլիացի բարեկամ մը, նուազագոյն բարեկեցութիւն մը կ'ապահովէ անոր որ իր ճիգը առաւելագոյն չափով կը սանձէ: Ընդհակառակն, առաւելագոյն եւ սակայն չատ ցած մակարդակ մը կ'ապահովէ անոր որ ոչինչ չի խնայեր իր ջանքերէն, որ դեռ չի հրաժարիր նախաձեռնութեան ոգիէն: Ոչ ընկերվարականը եւ ոչ ալ ինչ որ կը մնայ ազատականութենէն՝ ներկայիս բաւարար չափով

Հայկական գաղութները շարժանկարով

Պ. Ճորճ Մարտիկեան որ վերադարձած է Սան Ֆրանչիսքօ դէպի Եւրոպա եւ Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելք իր շրջապտոյտէն, շարժանկարի վերածած է հայկական գաղութները ինչպէս եւ Ճափոնի եւ Քորէայի ամերիկեան զինուորներու կեանքը։ Ի պատիւ երեկոյթ մը տրուած է Սան Ֆրանչիսքոյի « Ռոստոմ » ակումբին մէջ, նախաձեռնութեամբ վարչութեան երէց եւ կրտսեր մասնաճիւղերուն եւ Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան « Գարոյր » ուխտի։

Պ. Ճորճ Մարտիկեան համր շարժանկարներով ցոյց տուած է իր այցելութեան գլխաւոր կէտերը եւ խօսուն դարձուցած է նկարները իր կենդանի բացատրութիւններով։ Շարժանկարը կը սկսի Փարիզով եւ յաջորդաբար ցոյց կու տայ հետեւեալ պատկերները.— Օրլիի օդակայանին մէջ « Յառաջ »ի ներկայացուցիչները, Գերմանիոյ մէջ զօր. Շէքերճեան, Մ. Թորլաքեան։ Յունաստանը, ուր կան 12.000 Հայեր, Պաղեստինը, ուր կան 2000 Հայեր, Եգիպտոսը, « Յուսաբեր»ի նորակառոյց շէնքով, Լիբանանը, ուր Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, պատկերներ Պէյրութի հայկական գաղութի կեանքէն, ազգ. բուժարանը, Փալանճեան ճեմարանը։ « Այնճար »ը՝ որուն բնակիչները Մուսատաղցիներ են եւ պահած են իրենց ազգային սովորութիւնները, ունին «Յառաջ» վարժարանը, Հ. Մ. Ը. Մ., իրենց ոստիկանները։ Գիւղացիները հիւրերը ընդունած են «տավուլզուռնայ»ով։ Հալէպի մէջ շարժանկարը կը ցուցնէ Ազգ. Առաջնորդարանը, « Արեւելք»ի խմբագրատունը, մարզադաշտը, Քառէն Եփփէ ճեմարանը, եւն.։ Դամասկոսի մէջ կան 3000 Հայեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը կատարէ մեծ դեր։ Հոն պէտք ունին դպրոցական նոր շէնքի մը։

Պաղտատի մէջ շատ հին է հայկական գաղութը։ Դժբախտաբար հին եւ նոր գաղթականի («դրսեցի» եւ «ներսեցի») խնդիրներ կան։

Թէհրանի մէջ կարեւոր դեր կը կատարէ « Ալիք»ը։ Յիշատակութեան արժանի են դպրոցները, հիւանդանոցը, մարզական խումբերը։ Հոն Արաբատ միութեան նոր սկաուտական կազմակերպութեան կնքահայրն է եղած Պ. Մարտիկեան։

Կալկաթայի Հայերը վանապատկան կալուածներու եկամուտով կրնան պահել դպրոց եւ վանք։

Ջինաստանի մէջ կան բանտարկուած 68 Հայեր։ Պ. Մարտիկեան ՄԱԿի միջոցով աշխատած է ազատել զանոնք կարմիր Չինէրէն եւ յանձնել Ամերիկեան իշխանութեանց։

Ճափոնի մէջ մեր բարեկամը նկարած է Հերոշիման եւ այն վայրը ուր առաջին անգամ ինկած է հիւլէական ռումբը։ Քորէայի մէջ այցելած է ամերիկեան զինուորներուն, քննած է անոնց ճաշը, սուրճը, սառուցած որակը եւ հացի բաժնեչափը բարձրացնել տուած է երկու լիպրայի։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերամուտ է արդէն։ Այս տարի ալ Ժանթիյիի դպրոցի վերաբացումը ծանր պարտականութիւն կը դնէ Կրթական Մարմնին վրայ, որ թէ ժամուլով, եւ թէ տունէ տուն պտտելով իմացնէ ծնողներուն թէ Հոկտեմբեր 4ին կը վերաբացուի դպրոցը։

Մեր դպրոցը կը սկսի իր երրորդ տարեշրջանը։ Անոնք որ մօտէն կը հետաքրքրուին, տեղեակ են դպրոցի կանոնաւորութեան։ Դպրոցը կը մատակարարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրթական Մարմնի միջոցաւ։ Ուսուցիչն է Պ. Յ. Առաքելեան, որ ջանք չի խնայեր մեր փոքրիկներուն սորվեցնելու հայ գիրն ու լեզուն, ինչպէս նաեւ երգեր։ Անոնք որ ներկայ եղան ամավերջի հանդէսին, ջերմապէս գնահատեցին իր գրած «Աղաւնի» օփէրէթի ներկայացումը, մեր փոքրիկներուն կողմէ։

Ինչո՞ւ համար կարգ մը հայ ծնողներ դեռ կը վարանին իրենց զաւակները դպրոց ղրկելու։ Չե՞ն ըմբռներ թէ այս ընթացքով դէպի այլասերում կ'առաջնորդեն իրենց զաւակները։

Մեր թաղը, ժամանակին 120 աշակերտ ունէր մանչ եւ աղջիկ։ Ներկայիս անոնց կէսը անգամ չկայ, իբրեւ հետեւանք ծնողներու անհոգութեան։ Նոյնիսկ դպրոցի շրջապատին մէջ, կան մարդիկ որ իրենց փոքրիկները դպրոց չեն ղրկեր։

Անցեալ տարի հայ ընտանիքի մը առաջարկեցի որ իր տղաքը դպրոց ղրկէ։ Պատասխան.— Մեր տղաքը մեծ են եւ կ'աշխատին, իրիկունը ժամը միայն 7ին տունը կ'ըլլան։ Ուրեմն չեն կրնար գալ դպրոց։

— Շատ լաւ, չափահասներուն համար ալ միջոց խորհած ենք, ճիշդ ձեր տղոց տարեկիցներուն համար ամէն ուրբաթ գիշերային դասընթացք կայ։

— Բայց տղաքս իրենց աշխատանքէն շատ կը յոգնին, չեն կրնար գալ։

— Լաւ ընդունինք որ շատ կը յոգնին, իրիկուան ճաշէն ետքը, բնաւ դուրս չե՞ն ելլեր։

— Դուրս կ'երթան, tour մը կ'ընեն, կուգան կը պառկին։

— Բայց ինչու համար չէք ուզեր որ շաբաթը մէկ օր այդ tourը կատարեն հայկ. դպրոցին մէջ, եւ հայ ընկերներու հետ։ Եթէ ամէն ծնողք այդպէս վարուի, իրենց զաւակները հետզհետէ կ'օտարանան։ Դուք կը թոյլատրէք տղաքը սրճարան հանդիպին, «պլօթ» խաղալու համար, իսկ իրենց մայրենի լեզուն սորվելու համար շաբաթը մէկ անգամ դաս առնել ալ շատ կը տեսնէք ...

Բարեբախտաբար թաղեցիները ամէնքն ալ այսպէս չեն։ Ուրեմն անգամ մը եւս կը յիշեցնենք.

— Դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին փոքրիկներուն, Հոկտ. 5ի գիշերը՝ չափահասներուն համար։

ԱՐՄԵՆԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔԸ

Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մենտէրէս, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ, Ատլանտեանի խորհուրդին կողմէ եղած հրաւէրին առթիւ.

— Բնականաբար կառավարութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ողջունեց Օթավայի մէջ տրուած որոշումը, որուն համաձայն Թուրքիան պիտի հրաւիրուի անդամակցիլ Ատլանտեանի դաշինքին։ Ոչ մէկ կասկած որ այս որոշումը Թուրք հանրային կարծիքին կողմէ ալ գոհունակութեամբ պիտի դիմաւորուի։ Այս դրական ելքը բնական արդիւնքն է այն հաստատ եւ վճռական քաղաքականութեան զոր կը հետապնդէ կառավարութիւնը, իրեն հետ ունենալով մեր հանրային կարծիքին անվերապահ աջակցութիւնը։ Ըստ շահակից երկիրներու հիմնական կազմակերպութեան, Ատլանտեանի Խորհուրդին կողմէ տրուած որոշումը պէտք է վաւերացուի այս պետութեանց խորհրդարաններուն կողմէ։ Վստահ եմ որ այս վաւերացումը տեղի պիտի ունենայ ամենակարճ ատենէն եւ մեր երկիրը անյապաղ պիտի գրաւէ ուխտին մէջ իրեն վիճակուած պատուաւոր դիրքը։

Դէպքը անշուշտ նոր եւ կարեւոր քայլ մը կը կազմէ ժողովրդապետութեանց համերաշխութիւնն ու միութիւնը ապահովելու տեսակէտով։ Այն գործակցութիւնը զոր Ատլանտեանի հաւաքականութեան մէջ պիտի կատարենք միւս անդամ պետութեանց հետ միշտ պիտի ներշնչուի մեր արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքներէն, որոնք են բարեացակամութիւն, անկեղծութիւն եւ հաւատարմութիւն հանդէպ ստանձնուած յանձնառութեանց։

Սեւ Ծովու Թրքական նաւաբաժինը պահակ կը սպասէ։ Այսուհետեւ Սեւ Ծովու մէջ տեւականօրէն հինգ թորփիլահալած եւ չորս ընդծովեայ պիտի մնան եւ ամէն ամիս հերթ պիտի փոխեն։ Այս կերպով պիտի չարտօնուի որ ռուսական ընդծովեաներ եւ շարժանաւեր, որոնք յաճախակի երեւցան վերջերս Րիզէի եզերքներուն մօտ, այսուհետեւ մտնեն Թրքական ջուրերու մէջ։

Միւս կողմէ ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է Մարշըլի օժանդակութեան ծրագրէն չորս թորփիլահալած, երեք սուզանաւ եւ վեց ռազմանաւ տալ Թուրքիոյ։ Այդ պարագային, ոչ միայն Սեւ Ծովու, այլեւ Եգէականի եւ Միջերկրականի մէջ, Թուրքիա պիտի ունենայ պատերազմական մնայուն տորմիղներ։

արդիւնաբեր չեն, եւ հետեւաբար զօրաւոր դիրքով մը չեն ներկայանար։

Եւ կ'եզրակացնէ.— « Հակառակ ընկերվարական իշխանութեան, ապրուստը Անգլիոյ մէջ կը սղէ այնքան որքան Ֆրանսայի մէջ։ Նոյնիսկ ընդհանրապէս աւելի սուղ է, եթէ նկատի ունենանք տուրքերը եւ ծանր վարձքերը, առանց հաշուելու բացոր ղրկանքները եւ սեղմումները զորս դուք այլեւս չունիք »։

Ո՞ւր կ'երթայ Անգլիա։ Այս է վաղուան մեծ հարցը։ Անշուշտ ոչ դէպի ընկերվարութիւն, այնպէս ինչպէս երեք տարի առաջ։

Ժամանակը եկած է որ կամ պրկուի ան եւ վերջ դնէ իր ներկայ թմրախտին զոր յստակօրէն կը շեշտէ հանքագործներուն անտարբերութիւնը արտադրութեան մասին, եւ կամ յանկարծ եա երթալ, պահպանողականներուն ընտրական յաղթանակով։

Քուէտուփերը պիտի վճռեն այս հարցը։

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (1)

ՊԱՏԱՐԻ ՀՈԳԻՆ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Յիսուսը էշի վրայ նստած Երուսաղէմ էր իջնում։

Հանդէսը փառաւոր էր, բայց էշը կաղում էր, խեղճ անասունը, քարոտ տեղերից անցնելու ժամանակ, մի պայտը կորցրել էր։

Եւ ժողովուրդը պատմում է, թէ Յիսուս բաւական չփոթուած էր տեսնելով, որ գրաստը գայթելով ու կաղալով էր գնում, տեղ տեղ էլ սպառնում էր Նրան ցած նետել։

Բայց յանկարծ, որտեղից որ էր, ժողովրդի միջից դուրս թռաւ մի պայտար, կանգնեցրեց Յիսուսին, կռացաւ արագութեամբ, բարձրացրեց գրաստի ոտքը եւ մի քանի րոպէի մէջ այնպէս լաւ պայտեց նրան, որ Քրիստոս ժպտեց գոհունակութեամբ ու ասաց պայտարին.

— Ապա, պայտար, խնդրիր ինչ կամենաս, եւ ցանկութիւնդ կը կատարուի։

Ասում են, որ Յիսուսին աներեւութապէս ընկերացող հրեշտակներից մէկը կռացաւ պայտարի ականջին եւ փսփսաց, որ նա երկնային արքայութիւնը խնդրի։ Սակայն մարդը շատ էլ իդիալիստ չէր. բացասական կերպով գլուխը շարժեց եւ ասաց Քրիստոսին.

— Տէր, ես մի խեղճ պայտար եմ. մի տնակ, մի աթոռ ունեմ եւ տանս կողքին էլ մի ընկուզենի։ Ցանկանում եմ, որ աթոռիս վրայ նստողը, տնակիս մէջ մտնողը եւ ընկուզենու վրայ ելլողը չկարողանան պոկ գալ, դուրս գալ եւ իջնել, մինչեւ որ անունովդ չհրամայեմ նրանց։

Յիսուս ժպտեց, օրհնեց նրան եւ ասաց.

— Թող կատարուի քո ցանկութիւնը։

Եւ անցաւ գնաց։

×

Ապրեց պայտարը երկար տարիներ իր խրճիթի մէջ, ընկուզենու ստուերիտակ, հանգիստ ու առատ։ Մենակ էր թէեւ, ունեցածն էր մի աթոռ, մի խեղճուկ տոպրակ եւ գործիքներ, բայց եկամուտը լաւ էր, եւ նա շատ էր սիրում կեանքը։

Հէնց այդ էր պատճառը, որ մի խրճիթի դրանը նստած, երեկոյեան հովը վայելիս, երբ տեսաւ հեռուից դէպի իրեն եկող հոգեառ հրեշտակին, սիրտը թունդ ելաւ, սկսեց դողալ եւ մտածում էր, թէ ինչպէս ազատուի այդ անկոչ հիւրից։

Բայց հրեշտակը մօտ եկաւ, ողջունեց, ժպտեց ու ասաց.

— Դէ՛հ, պայտար, բաւական ապրեցիր, այժմ ելիր, վերջին աղօթքդ կատարիր, որովհետեւ հոգիդ տանելու եմ։

— Ո՛հ, իմ հրեշտակ,— հառաչեց պայտարը,— մի՞թէ այդպէս շուտով հարկ է կեանքը թողնել. ես դեռ ապրել եմ ուզում. նայիր մէկ, ինչպէս լաւ են այս բոլորը,— բնութիւնն ու հովը, լեռներն ու դաշտերը ...

— Այո, խօսք չունեմ, լաւ է. բայց ի՞նչ արած, պայտար, ճակատագիրդ այդ է. հարկ է հոգիդ տալ։

Չէ, տեսաւ պայտարը, որ ոչ խնդիրքը եւ ոչ էլ բանաստեղծութիւնը օգնեց իրեն։ Գահ մը ընխուր մտածեց, յետոյ մէկէն, մտքի ծայրայեղ լարումի շնորհիւ, մտաբերեց օգտուել Յիսուսի տըւած շնորհներից։

— Լաւ ուրեմն, հրեշտակ,— ասաց քաղաքավարութեամբ,— հրամմէ, նստիր մի քիչ այս աթոռի վրայ, մինչեւ ես աղօթքս կատարեմ։

Եւ ծնրադրեց աղօթելու։ Հրեշտակը յոգնած էր, նստաւ աթոռին վրայ։

Նստաւ - չնստաւ, զգաց որ բռնուել էր։ Ճիգ գործեց ելլելու, թեւերը թափահարեց, բայց զարմանքով տեսաւ, որ ջանքերն ի զուր էին եւ որ լաւ բռնուած էր։

— Այս ի՞նչ է, պայտար, ի սէր Աստուծոյ,— գոչեց նա սարսափած,— ես մեխուած եմ կարծես, ազատիր ինձ ...

— Էհէ, պարոն հրեշտակ, ազատե՞մ քեզ,— ծիծաղեց պայտարը,— ի՞նչ արած որ այդպէս եղաւ. ճակատագիրդ էր այդ ...

Հրեշտակն աղաչեց, խնդրեց, պաղատեց եւ վերջ ի վերջոյ, հոգին պայտարի թողնելու գնով ազատուեց ու սոսկումով չտապեց երկինք։

Պայտարն ազատուած էր այս առաջին անգամը։ Ազատ շունչ առաւ եւ օրհնեց այն րոպէն, երբ մտածել էր Յիսուսի էշին պայտել։

×

Մինչ այդ, հոգեառ հրեշտակը ճանապարհին գունաւորելով, սոսկման թելադրութեան տակ խնդիրը մեծացնելով, պատմեց ամէնքին պայտարի արածը. երկինք հասնելով՝ գունաթափ կանգնեց Աստուծոյ առաջ։

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ « ՅԱՌԱՋ »Ը

Քիչ մը հաստատումնալէ վերջ, վարչապետը կարգ մը թիւեր կարդաց, բացատրելով.

— «Այս հաշիւներէն կը տեսնէք որ վերջին 40 տարիներու ընթացքին Անգլօ-Իրանեան Նաւթին ընկերութիւնը միայն 110 միլիոն սթերլին վճարած է Իրանի :

Ամբոխը աւելի գրգռուելով, «մա՛հ» կ'աղաղակէր միաբերան :

Ճառը տեւեց 25 վայրկեան: Յետոյ խօսեցաւ ազգայնացման Թունդ ախոյեանը, Տօքթ. Մաքի, կուրծքը բանալով.

— « Ապատան կ'երթամ կատարելու համար ինծի յանձնուած նուիրական պաշտօնը: Սիրտս բաց է ընդունելու անգլիական գնդակները » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՎՐԱՅ օդանաւային արշաւ մը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, իբրեւ մէկ մասը Հռենոսի մէջ սարքուած ռազմափորձերուն, որոնց պիտի մասնակցին 100.000 դաշնակից զինուորներ (70.000ը Ֆրանսական): Օդարշաւին պիտի մասնակցին 130 օդանաւեր :

11.000 ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐ (շոֆէօր) բողոքի ցոյց մը պիտի կատարեն Հոկտ. 5ին, խափանելով ամբողջ անցուդարձը Փարիզի փողոցներուն մէջ, բոլոր կանոններու գործադրութեամբ: (Կը մերժեն բժշկական քննութեան օրէնքը):

ՏՈԼԱՐԸ 417 ֆրանքի բարձրանալով, յետոյ 410 ֆրանքի փակուեցաւ առջի օր, իբրեւ հետեւանք ֆրանքի արժեզրկումի մասին շրջած զրոյցներու, որոնք հերքուեցան անմիջապէս: Սթերլինը բարձրացաւ 980ի: Զոյլ ոսկին կ'արժէր 573 հազար, նափոլէոնը՝ 4500, սթերլինը՝ 5220 ֆր.:

ԹՈՐԻԱՅԻ դաշնակից հրամանատարը առաջարկեց զինադադարի բանակցութիւնները վերսկսիլ գիւղի մը մէջ, երկու գիծերու մէջտեղը :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց 20 % բարձրացնել պողպատին գինը եւ 19.500.000.000 ֆր. նպաստ յատկացնել ածուխին, 5.500.000.000 ֆր. ալ՝ շաքարի, արմտիքի եւն. համար, որպէսզի գիները աւելի չբարձրանան :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը համաձայնեցան, արտասահմանի անհամանուած զինուորական եւ տնտեսական վարկերու մասին: Որոշուեցաւ 502.800.000 տոլար յատկացնել Եւրոպայի զինուորական, 1.022.000.000 տոլար ալ՝ տնտեսական օգնութեան համար: Պ. Թրումըն պահանջած էր 8.500.000.000 տոլար, բայց մաս մը զեղչուեցաւ: — Ուաշինկթընէն մասնաւոր պատուիրակութիւն մը պիտի գայ Եւրոպա, քննութիւններ կատարելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍ ՄԵՐԺԵՑ մասնակցիլ Մալթայի բացերը սարքուած բրիտանական ռազմափորձերու:

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Եգիպտոսի ընկերվարական կուսակցութեան վարիչը որ « Յեղափոխութիւն» խորագրով կոչ մը հրատարակած էր իր թերթին մէջ: Ոստիկանութիւնը գրաւեց թերթը:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉԻ ՏՕՆԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, հանդիսաւոր պատարագ եւ մատաղօրհնութիւն: Հոգեհանգիստ Խրիմեան Հայրիկի յիշատակին :

Կարելի է ճաշը միասին տանիլ եւ ճաշել եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Շոգեկառք.— Gare du Nordէն ժամը 8.37, 9.55, 10.10 եւ 10.50:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՊԱՏԱՆԵԿ. ԹԱՏՐՈՆ

Բացում ձմեռնային եղանակի: Ղեկ. ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇի: Կը ներկայացուի 2 Հոկտ. երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Պէլվիլ, Սինէմա Ֆլօրիտայի մէջ (métro Pyrénées):

Շիրվանզատէի ՉԱՐ ՈԳԻ (տրամա 4 գործ.)

Աղօթաժողով Պոմոնի մէջ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ամէն չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին աղօթաժողով, քարոզ եւ հիւանդներու համար մասնաւոր աղօթք :

Կը հրաւիրուին բոլոր փափաքողները մասնակցելու այս աղօթքներուն :

Union Spirituelle des Dames, Eglise Arménienne Allée des Puits, Beaumont, Marseille:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21ԻՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

20 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն, Սալ Ռամոյի մէջ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Նոյն առթիւ պիտի կատարուի դաշտահանդէսին առթիւ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը որ յետաձգուած էր: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ, ի պատիւ ծնողներու եւ ուսուցիչներու, իր դասընթացքի վերաբացման առթիւ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Վիրոֆլէի ծանօթ սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները եւ Կեդր. վարչութեան ու Շրջ. վարչութեան անդամները: Մուտքը ազատ է

Փոն տը Սէվրէն հանրակառք, իջնել Grace de Dieux, Viroflay :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կասպարենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 15.30ին Սալ Կալմանի մէջ :

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝

« ՓՈԹՈՐԻԿ »

Ժամը 18էն վերջ եւրոպական պարեր: Նուագախումբ GIOVANELLI:

Gare du Nordէն շոգեկառք ժամը 14.30ին կամ հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

Պոմոնի Ֆ. Կ. Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի 4 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտ.ի առաջին շաբթուն: Կը պաշտօնավարէ Օր. Ն. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ (նոր հասած Սուրիայէն): Ժամերու եւ օրերու մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առանձին ազդերով :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ.— ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ին, հինգշաբթի, ուսուցչութեամբ ՏԻԿ. ՄԱՆՈՒՇ ՇԱՄԻՐԵԱՆի: Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն հինգշաբթի Ահարոնեան Ակումբ :

ԱՆԿԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի «Սահակ Մեսրոպ» հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի Հոկտ. 4ի հինգշաբթին, սովորական տեղը, ժամը 2—5: Կը խնդրուի ծնողքներէն նոյն օրը կատարել արձանագրութիւնները:

ԴԵՐՁԱԿԻ

Աշակերտ կամ աշակերտուհի մը կը փնտռուի : Դիմել Պ. Փափազեանի, 10 rue Levis, Paris (17) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լա Սիոթայի «Խաժակ»խումբը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի հաւաքոյթները կը վերսկսին այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Կը խնդրուի մեր անդամներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը, Bar Terminus, St. Antoine: Կարեւոր օրակարգ : Ճշդապահ ըլլալ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը Հոկտեմբեր 6ին, շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 5ին, Հ. Յ. Դ. Տան [illegible]: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի [illegible]: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան»ի 25ամեակը Ալֆորվիլի մէջ: Կիրակի 14 Հոկտեմբեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— «Հայ երգի օրը Մարսէյլի մէջ», ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի կողմէ: Կիրակի, 16 Դեկտ., ժամը 4ին, բիւ տ'Ալժէի թատրոնը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ստեփան Գարակէօզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր՝ ՄԵԼԻՆԷ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած՝ 49 տարեկանին) մահուան քառասունքին առթիւ : Ինչպէս նաեւ իրենց վաղամեռիկ, սիրեցեալ զաւակներուն, եղբօր եւ քրոջ՝ ԺՕԶԷՖ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած 21 տարեկան) եւ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆի (մեռած՝ 20 տարեկան) յիշատակին համար: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ԾԱԽՈՒ ՖՈՒՐԿՈՆԷԹ

Ծախու է Ֆուրկոնէթ մը, 1000 քիլօ բեռ կրելու կարողութեամբ: Citroen C. 4: Լաւ վիճակի մէջ, մոթէօռն ու անիւները նոր: Գին **180.000 ֆր.** : Հեռախօսել Taitbout 64-10:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.266

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 30 Septembre 1951 Կիրակի 30 ՍԵՊՏԵՄ.

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6573-Նոր շրջան թիւ 1984

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Դժուար է ամէն ճշմարտութիւն գրի առնել, դագաղի մը առջեւ: Մանաւանդ երբ հանգուցեալը նուիրուած կ'ըլլայ հանրային գործունէութեան :

Արտաւազդ արք.ի մահը հաղորդած առեն, կը մտածէինք թէ պիտի գտնուէին պատրաստ գրիչներ եւ բերաններ, չափազանց գովեստներ հիւսելու համար :

Կը մտածէինք, դարձեալ, թէ՝ ոմանք այս տխրունին ալ պիտի շահագործեն, եթէ ոչ մաղձ թափելու, գոնէ երկդիմի խօսքեր սահեցնելու համար :

Առանց ազդուելու մէկէն եւ միւսէն, փորձենք վերլուծել հանգուցեալին կեանքն ու գործը :

Երեք բարձրաստիճան կղերականներ մեռան վերջին ամիսներու ընթացքին,— Պոլսոյ պատր. տեղապահը՝ Գէորգ արք. Արսլանեան, Ցոմնաստանի Հայոց առաջնորդը՝ Կարապետ արք. Մազլըմեան, եւ վերջինը, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան :

Առաջին երկուքի մասին պատմութիւնը շատոնց արձակած է իր վճիռը: Ջանազան վարձու գրիչներ ի զուր կը փորձեն պարտկել անոնց բացասական արարքները, որոնք չափազանց երկար տեւեցին :

Անշուշտ արժանիքներ ալ ունէին անոնք,: Բայց, ո՞վ պիտի կրնար պնդել թէ այդ արժանիքները աւելի բարձր կը կշռեն, քան իրենց գործած չարիքները :

Գալով Արտաւազդ արք.ի, դառն խորհրդածութեանց տեղի կուտան իր բազմամեայ գործունէութեան տարօրինակ ելեւէջները :

Կրնայինք ըսել, առանց վերապահութեան, թէ աւելի շատ իր դրիչն է որ տեղ պիտի բռնէ ժամանակակից պատմութեան մէջ, քան վեղարը :

Արդարեւ, ամգոյն է իր դիմագիծը՝ իբրեւ բարձրաստիճան կղերական, բայց իրապէս գնահատելի եւ տոկուն՝ իբրեւ ծառայ Դպրութեանց :

Թանկագին վաստակ մը կը կազմեն իր բանասիրական - պատմական պրպտումները, ուսումնասիրութիւնները եւ հրատարակութիւնները: Մեծ մասով՝ իբրեւ հում նիւթ:

Բազմաշխատ բանասէրը չունէր դիւանական - քննական միտք: Իրեն կը պակսէր, նաեւ, մշակելու ճիգը եւ չարահիւսելու ճաշակը:

Միւս կողմէ, վարակուած էր գերարտադրութեան տենդէ մը, ինչ որ վնասեց իր գրական տաղանդին :

Բայց եւ այնպէս իր ամէնէն գրական արժանիքը պիտի կազմէ գրական աշխատանքը:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք աւելի երկար խօսելու այս մասին:

Անցնելով իր հանրային գործունէութեան, ընդհանրապէս վերապահ եղած է մեր դիրքը : Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ դարձաւ իշխանաւոր, իբրեւ հայրապետական պատուիրակ :

Թերեւս այս բացառիկ պաշտօնն էր որ հակառութենէ հակառութիւն գլորեց զինքը, Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ :

Երիտասարդութենէն ծանօթ ըլլալով իր խառնուածքին, շատ ալ չէինք զարմանար, երբ հանդիսական չարժուձեւեր կ'առնէր, տեղի-անտեղի :

Բայց, կը կարծէինք թէ բաւական լրջացած է, շատ մը տաք ու պաղ տեսած ըլլալով, տարիներու ընթացքին :

Ինչպէս ուրիշ դասակիցներ, ինքն ալ էջմիածնի հանդէպ հաւատարմութիւնը կը շփոթէր իր տարրական պարտականութեանց հետ :

Կը կարծէր թէ ինք արտակարգ դեսպան մը, լիազօր մըն է՝ զանազան հրահանգներ գործադրելու համար, եւ ոչ թէ ներկայացուցիչը եւ ծառան՝ տարագիր բազմութեանց :

Հաւանաբար աւելի գիտակից էր իր պարտականութեանց, երիտասարդութեան առեն, երբ վարդապետ կը դառնար, գործնապէս ծառայելու համար ժողովուրդին: Գոնէ այս տպաւորութիւնը ձգած էր իր առաջին պաշտօնավարութեանց ընթացքին (Գոնիա, Կարին, Հալէպ եւն.):

Եթէ «զոհ» մը եղաւ, անշուշտ պատճառը այն է որ չկրցաւ պահել իր անկախութիւնը : «Զէզոք» ձեւացած առեն ալ, պարզապէս դիրք բռնած կ'ըլլար, թերեւս առանց զգալու: Միշտ ի վնաս իրեն եւ հանրութեան:

Աւելի բաց խօսինք : Շ.

ՕՐԸ Օ՛ՐԻՆ

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Ուրեմն, ազգերու անունը գլխագիր կը գրէին դասական մատենագրութեան մէջ, սկսելով Աստուածաշունչէն :

Ոչ միայն ազգային, այլեւ միջազգային էր — եւ է՛ — այս տարրական կանոնը :

Դեռ վերջերս Le Mondeի լեզուագէտ աշխատակիցը անգամ մը եւս կը բացատրէր «ինչպէս»ը եւ «ինչու»ն: Միեւնոյն առեն շեշտելով թէ ածականը պիտի ըլլայ մանրատառ, (ինչպէս հայերէնի եւ ուրիշ ամէն լեզուի մէջ):

Դպրոցներն ու դասագիրքերն ալ այդպէս ուսուցած են մեզի, Պոլսոյ թէ Թիֆլիսի, Թուրքիոյ թէ Կովկասի մէջ:

Ո՞վ խանգարեց այս հիմնական կանոնը, դուռ բանալով անտեղի վիճաբանութեան մը :

Երկու պատճառներ կը գտնեմ .—

Ա.— Լրագրական թափթփածութիւն: Ոմանք այդպէս գրեցին կամ կը գրէին գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, եւ տարիներէ ի վեր, սովորութիւնը օրէնք դարձաւ շատերուն համար : Մանաւանդ վերջին արտագաղթէն ետք :

Ո՞վ համրեց այն վրիպումները եւ կոպիտ սըխալները, որոնք թերթէ թերթ, բերնէ բերան փոխադրուելով, դարձեր են կանոն: Ինչպէս սա «զեկուցեց»ները, «կառուցող»ները, «մատուցանեց»ները եւ «ապացուցանեց»ները: Եւ դեռ «փոշմանել»ը, «զաւթել»ը, «խել մը»ն, «բերանըներնուն», «ինքզինքնուն»: Իսկ «որ»ի եւ «զոր»ի խառնակո՞յտը, ուրիշ այլանդակութիւններով :

Բ.— Ռուս - կովկասեան ազդեցութիւն : Պարագայ մը որ ուսումնասիրութեան կը կարօտի: (Վրացիները գլխագիր չունին, ինչպէս Արաբները) :

Մոլեռանդներ մանրատառ կը գրէին այլազգաւան ազգերու անունները, մզուած՝ ազգային ատելութենէ, ինչպէս ցարական Ռուսիոյ մէջ: (Ֆրանսայի մէջ ալ՝ Juifը, թէեւ լրջամիտներ յետոյ շտկեցին):

«Ցուսաբեր»ի Մ. Մ.ը քար մը եւս կը գլորէ, հարցնելով թէ «Յառաջ»ը ինչո՞ւ յամառօրէն մանրշալ կը գրէ փոխանակ մարաջախտի»:

Ցամառութեան խնդիր չկայ, սիրելի ընկեր : «Յառաջ»ն ալ մարաջախտ կը գրէ սկիզբէն ի վեր, երբեմն ալ «մառեշալ» :

Եթէ վերջերս տեսակ մը վերաքննութիւն կատարեց, պատճառը այն է որ չինծու կը գտնէ «մարաջախտ»ը, մանաւանդ վերջին վանկը, «ախտ» :

Ողբացեալ Ն. Ադոնցը յաճախ կը քննադատէր «մարաջախտ»ը, իբրեւ անիմաստ բառ :

Բաւական չէ որ բառ մը կամ անուն մը հայկական համարուին: Ճաշակն ալ իր բաժինն ունի:

Օրինակ, Մարիա՞մը գեղեցիկ է թէ Մառին : Ալի՞սը թէ Փառանձեմը: Լիւսի՞ն թէ Հռիփսիմէն կամ Հռոփը :

Եւ տակաւին Ցովհաննէսը, Համբարձումը, Վռամշապուհը ... ՎԱՀԷ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ համագումարը փակուեցաւ Սեպտ. 22ին, Պոլսոյ իրաւագիտական համալսարանի սրահին մէջ: Կարգ մը պատուիրակներ Անատոլու գացած են,— Անգարա, Գոնիա, Կեսարիա, Իզմիր, Եփեսոս, Մանիսա ,Պօղազքէօյ— հնագիտական ուսումնասիրութեանց համար: Պոլսոյ կուսակալը երեկոյթ մը սարքած էր ուր ներկայ եղան նաեւ հայ եւ հայագէտ պատուիրակները: Ցառաջիկայ համագումարը տեղի պիտի ունենայ 1954ին, Անգլիոյ մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒՆ գինը 12 Ֆրանքէն 15ի պիտի բարձրանայ չորեքշաբթի օրէն սկսեալ :

ԳԵՐՄԱՆ զօր. Շփայտէլ, զօր. Ռոմէլի սպայակոյտին պետը, Փարիզ պիտի գայ ուրիշ սպաներու հետ, խորհրդակցելու համար Փլեւէնի ծըրագրի մասին (եւրոպական բանակ): — Վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր Լոնտոն պիտի երթար Հոկտ. 8ին, բայց յետաձգեց, նկատելով որ երեսփ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին Անգլիոյ մէջ :

ԱՒՍՏՐԻՈՑ ռուս մարզպանը հինգ էջէ բաղկացեալ ծանուցագիր մը յանձնեց Վերատեսչ Խորհուրդին, դանգատելով թէ Դաշնակիցները կը վերագինեն Աւստրիան: Ֆրանսական, անգլ. եւ ամերիկեան պատուիրակները «բացարձակ սուտ եւ լրբութիւն» կը նկատեն այս մեղադրանքը, ըսելով թէ Ռուսերը նոր փորձ մը կը կատարեն, խափանելու համար Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը :

Անգլիա Ազգաժողովին կը դիմէ

ԻՐԱՆ ՏՐԱՄԱԴԻՐ ՉԷ ՏԵՂԻ ՏԱԼՈՒ.— Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԺԱՄԱՆԱԿ ՇԱՀԻԼ

Բրիտանական կառավարութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց, քարիւղի վէճին առթիւ, նկատելով որ Իրան կը մերժէ համակերպիլ Միջազգային Դատական Ատեանի վճիռին : Ապահովութեան Խորհուրդին անգլ. պատուիրակը Սըր Կ. Ճէպ, որ Լոնտոն կը գտնուի, Նիւ Եորք մեկնեցաւ օդանաւով, այս խնդիրը հետապնդելու համար: Միեւնոյն առեն լուր տրուեցաւ ամերիկեան կառավարութեան ,որ միշտ համբերութիւն կը յանձնարարէ :

Իբրեւ առաջին քայլ, պիտի խնդրուի Ապահովութեան Խորհուրդէն որ ջնջել տայ 300 — 350 անգլիացի մասնագէտներու վտարման որոշումը : Լոնտոնի մէջ կը յուսան թէ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի կրնայ նիստ գումարել վաղը, երկուշաբթի :

Ուրեմն առկախ կը մնայ Աբադանի Անգլիացիներուն վտարման խնդիրը: Պայմանաժամ տըրուած է մինչեւ Հոկտ. 4): Կառավարութիւնը իր հարկին պիտի միջամտէ, եթէ իր հպատակներուն կեանքը վտանգուի :

Լա Հէյի միջազգային Ատեանը որոշած էր խուսափիլ որ եւ է արարքէ որ կրնար ծանրացնել կացութիւնը, սպասելով վերջնական կարգադրութեան մը: Նոյն իսկ անհրաժեշտ կը գտնէր որ անգլ. մասնագէտները մնան, բանեցնելով նաւթահորերը :

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ հաւանական չէ որ Իրանի վարչապետը տեղի տայ, թէ եւ նախագահ Թրումըն անձնական նամակ մը գըրած է Շահին, խնդրելով որ միջամտէ: Թէհրանի անգլ. դեսպանն ալ յոռետես է:

Այաթօլլահ Քաշանի, Պարսկաստանի կրօնապետը, յանձնարարեց կէս օր դադրեցնել ամէն աշխատանք այս կիրակի, համաձայն հետեւեալ զեկոյցին,— «Աշխարհակալ պետութիւնը թշուառութիւն բերաւ Իրանի եւ իր ժողովուրդին, վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին: Այժմ պիղծ քարոզութիւն մը կը կատարեն ի սփիւռս աշխարհի, Իրանի շահերուն դէմ: Անհրաժեշտ է կէս օր դադար պահել ամբողջ երկրին մէջ, մեր ատելութիւնը յայտնելու համար աշխարհակալներուն եւ անոնց իրանեան մեղսակիցներուն դաւաճանական գործունէութեան դէմ »:

Այս կոչին անմիջապէս պատասխանեց Թէհրանի վաճառականներու եւ խանութպաններու Միութիւնը, ծանուցանելով թէ գործադուլ պիտի ընեն կիրակի առաւ., ի խրախոյս Տոքթ. Մոսատեղի եւ իբրեւ բողոք անոր ընդդիմադիրներուն դէմ :

╳ Արաբական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ երեք ընդդիմադիր երեսփոխաններ Իրաքապաստանած են :

╳ Աբադանէն կը հեռագրեն թէ իրանեան զինուորները կը շարունակեն խիստ հսկողութիւն կատարել մեծ զտարանին շուրջը: Բոլոր դուռները փակուած են եւ ոչ մէկ Անգլիացի կրցած է ներս մտնել :

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ ժամանակ շահիլ, ելք մը գտնելու համար: Ուաշինկթընի մէջ հետեւեալ կարծիքն ունին.— 1. Իրանի ներկայ դահլիճը անիրաւ է.— 2. Հարկ է ամէն գնով խուսափիլ բռնի ուժէ.— 3. Անհրաժեշտ է չափաւոր դիրք մը բռնել, խուսափելու համար աղէտէ մը:

╳ «Տէյլի Թէլէկրաֆ», պահպանողական մեծ օրաթերթը, քննելով զինեալ միջամտութեան խնդիրը, կ'եզրակացնէ թէ առ նուազն երկու զօրաբաժին պէտք է, վերագրաւելու համար Աբադանի զտարանը: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պարսիկները գրաւած են նաեւ երկու ծփուն նաւարաններ եւ ինը նաւեր, որոնք Անգլեւիրանեան ընկերութեան կը պատկանէին :

╳ Ամերիկացիները կը յուսան ելք մը գտնել, նոր ընկերութիւն մը կազմելով եւ իբրեւ ընդհանօրէն հրաւիրելով Եւրոպացի մը, չէզոք երկրէ (Զուիցերիացի, Շուէտացի եւն.) : Լոնտոն կ'առաջարկէր անգլ. վերատեսուչ մը, ենթակայ՝ Իրանեան ընկերութեան :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՈՐԷԱՅԻ զինադադարի խնդիրը միշտ կը քաշքշուի: Փեքինի անթելը անընդունելի կը գտնէ դաշնակից հրամանատարին առաջարկը :

ՄՈՍԿՈՒԱ անակնկալ ձեռնարկ մը պիտի կատարէ գերմանական հարցին լուծման համար, եթէ հաւատանք կարգ մը զրոյցներու :

ԳԱՂՏՆԻ ԶԻՆԱՐԱՆ մը եւս գտնուեցաւ Պելֆորի մէջ, Զուիցերիոյ սահմանին մօտ: Ասով 30ի կը բարձրանայ այս տարի երեւան հանուած գաղտնի զինարաններու թիւը :

ՁԱՅՆ ԵՒ ԳՈՐԾԻՔ

Յաճախ ուղտի նմանցուցած եմ հայ մտաւորականը :

Ինչպէս որոճացող այս կենդանին, որ, անապատին մէջ, առաջին իսկ կայքին՝ երբ ծունր կը դնէ ու կ'երկարի ճամբուն վրայ, կը պարպէ խածին ու վերստին կը ծամէ իր կերածը, երազելով ջրաբըխ եւ կանանչ մարգագետինները՝ ուրկէ անցաւ ,

Հայ մտաւորականը եւս սովորութիւն ըրած է պարպել իր յուշերուն խածին եւ որոճալ հայրենի երկրին ծանօթութիւնները, հնօրեայ տպաւորութիւնները, դպրոցական գիտելիքները, յամառօրէն անտարբեր իր նոր միջավայրին:

Ես կենդանի մըն եմ՝ որ կ'արածի (1) բայց չ'որոճար :

Այս խոստովանութիւնը անոր համար որ չմեղադրէք զիս թէ գիւղէն եկայ եւ թշնամի մնացի քաղաքին: Որպէսզի չըսէք թէ, գիւղական երգերու եւ սրնգահարութիւններու կարօտախտէն ներշնչուած, չարութեամբ կը նայիմ քաղաքակրթութեան նուաճումներուն, ճարտարարուեստին հրաշքներուն, մեքենային խոյանքներուն :

Վարդան Սարգսեանի յօդուածը կարդացողը պիտի կարծէ թէ թշնամի եմ ռատիոյին ու ֆօնօյին, ճիշդ ինչպէս անոնք որ հալածեցին Կոմիտասը՝ եկեղեցական երաժշտութիւնը մեքենականացնելու «մեղք»ով: Պիտի կարծէ թէ չեմ հաւատար ձայնասփիւռին քաղաքակրթական նպաստին եւ ապագայ նուաճումներուն: Կամ թէ, առնուազն, թշնամի եմ մեքենական երաժշտութեան:

Պէտք է գիտել տալ թէ նոր բան չեն այդ ... թշնամութիւնները, երաժշտութեան պատմութեան մէջ, — Կոմիտասը հալածող սարսափներէն դարեր առաջ՝ Եկեղեցին չա՛տ է կռուած երաժշտական գործիքներուն դէմ: Ի՞նչ կ'ըսէին քրիստոնէութեան վարդապետները.— Նուագարանը « սատանայի գործիք» է: Արդարեւ, սրինգները ու կիթառները, իրենց ձայնական խաղերով ու գոյներով, կ'ոգեկոչէին հեթանոսական յիշատակներ,— անոնց նուագուն ու դողդղուն աւաչին մէջ՝ հերատուկները կ'օրօրէին կարծես իրենց մերկ եւ անուշահոտ մարմինը, ու վարդերով պըսակուած գլուխներ իրարու կը միանային, խընջոյքի սեղաններու չուրջ, սիրոյ եւ գինիի ներշընչումով (2): Հին աստուածաբանները, այնքան կասկածամիտ որքան հոգեբան, գիտէին թէ ականջը եւ աչքը մեղսակից են մէկը միւսին :

Կ'ուզէ՞ք որ պրպտումներուս ուղին երկարեմ ... մինչեւ Պղատոն, որ գործիական երաժըշտութիւնը կը համարի «անճաշակ» ըստ Տամպրիի թարգմանութեան, «բարբարոս» ըստ Բուդէնի թարգմանութեան, առաւել՝ «չառլաթանիմ» , (բնագրին մէջ՝ agurteia, goeteia եւ alazoneia բառերը, զորս շատ կը կրկնէ յոյն փիլիսոփան, համազօր կը համարուին Ֆրանսերէն «շառլաթանիզմ» բառին, ըստ իր թարգմանիչներուն): Պղատոն, սակայն այս ծանր որակումը կը բարեխառնէ՝ ընդունելով գործիական երաժշտութեան արժէքը մարդկային ձայնին ընկերակցութեան մէջ: Ուշադրութի՛ւն,— Նուագարանը, անկախօրէն, կու տայ « բարբարոս » երաժշտութիւն մը, բայց ընկերա՛նալով մարդկային ձայնին՝ կը նպաստէ իսկական բարձրագոյն երաժշտութեան ստեղծումին, (տես Օրէնքներու գիրքը, Բ. 670 ա):

Պղատոնի այս տեսակէտը, գիտեմ, պիտի զարմացնէ մեր երաժշտագէտները, բայց ո՛րքան հետաքրքրական պիտի ըլլար քննել զայն՝ նախ ըստ իր պատմական բառագիտութեան, յետոյ համաձայն երաժշտութեան փիլիսոփայութեան: Պէտք չէ մոռնալ թէ գործիական երաժշտութիւնը կատարելութեան հասած էր Պղատոնի օրերուն, եւ Սոկրատի աշակերտը անտեղեակ չէր այդ նուաճումներուն: Բայց charmesի վարդապետութիւնը (հետաքրքրական է Ֆրանսերէն այս բառին ստուգաբանութիւնը,— կախարդանք = երգ), որ կախարդանքի անսպառ աղբիւր մը կը գտնէր մարդկային ձայնին մէջ, երկրորդական գծի վրայ կը նետէր գործիական երաժշտութիւնը կամ առնուազն հարկատու կը համարէր զայն մարդկային ձայնին: Ու մի զարմանաք՝ երբ ըսեմ թէ նոյն տեսակէտն է որ կը տեւէ, կ'ապրի Պղատոնէն մինչեւ Շուման, որ կ'ըսէ . «Երաժշտական գործիքները մարդկային ձայներ են»: Եւ ժողովուրդը, որ կ'ըսէ, իբրեւ մեծագոյն գովեստ ի մասին virtuoseներուն. «Գործիքը կը խօսեցնէ»: Եւ վերջապէս աստուածիմաստութեան Զուիցերիոյ քարոզիչներէն մին, որուն գիրքը ձեռքիս տակ չունիմ այս պահուս, բոլոր նուագարաններուն ծագումը կը փնտռէ մարդկային մարմինին մէջ (3):

Երաժշտութեան մէջ, մարդկային ձայնին տըրուած այս գերակայութեան համար էր, որ ԺԷ. դարուն երեւան եկան կուրտերը (castrat),— երգիչներ, որոնք կ'որձատուէին իրենց պատանեկութեան շրջանին, պահպանելու համար մանկական կամ կանացի զուլալ ձայները:

Եւ սակայն ճարտարարուեստը չպարտուեցաւ երբեք: Երաժշտական գործիքները, որոնք սըրկական կամ նուաստ դեր մը կը կատարէին, ազատագրուեցան շատ կանուխ :

Իսկ ելեկտրական դարը նոր թափ մը տուաւ ազատագրեալին թռիչքներուն :

Այս պայմաններուն մէջ, ե՞ս եմ որ պիտի պաշտպանեմ մարդկային ձայնին գերակայութիւնը ընդդէմ մեքենական երաժշտութեան: Պախ անգամ, հակառակ ձայնական երաժշտութեան բերած իր հրաշագան նպաստին, Վայմարի եւ Գէօթընի մէջ ապրած շրջանին, իր ստեղծագործութեանց մէջ, (օրինակ La messe en si mineurը), « մարդկային ձայնը կ'առնէ եւ կ'օգտագործէ իբրեւ երաժշտական գործիք», ինչպէս կ'ըսէ Տիֆուրք, (հմմտ. Շումանի տեսակէտին հետ) :

Ընդհակառակն, կ'ընդունիմ թէ գործիական երաժշտութիւնը, որ փառահեղ պատմութիւն մը ունի, (կը բաւէ թղթատել Ֆէթիսի, Գրանքուրի, Շաֆնէրի գիրքերը,— չմոռնալ թէ Միջին դարուն գոյութիւն ունէին բազմազան նուագարաններ, որոնք կորսուած են հիմա), իր նուաճումներով կ'արդարացնէ ամէն գնահատութիւն՝ որ կը ստանայ իբրեւ զուտ արուեստ :

Եւ այստեղ է որ վէճ կը ծագի :

Ձայնասփիւռը, իբրեւ վերջին նուաճում, որ մեզի երաժշտութիւն կը բաշխէ, ինչպէս ջուրի ընկերութիւնը՝ ջուր, կազի ընկերութիւնը՝ կազ, կը յարգէ՞ բարձր եւ ամբողջական երաժշտութիւն տալու պայմանները: Հակառակը մտածելուս համար է որ ճիշդ կը գտնեմ կոչել «պահածոյ» երաժշտութիւն՝ ձայնասփիւռին տուածը:

Առիկա պիտի հաստատեմ յաջորդով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Օր մը, երաժշտագէտ Պ. Օննիկ Պէրպէրեան յանկարծ կը հարցնէր ինծի. «Ուրկէ՞ կրցեր ես ամբարել այսքան հմտութիւն»: Բարեւէն ետքը յանկարծ այս հարցումը: Շփոթեցայ մնացի : Բայց աւելցուց. «Կեցիր պատասխանը ե՛ս տամ,— խոտակեր կենդանին կը գտնէ մարգագետինը՝ ուր պիտի արածի եւ խոտը զոր պիտի ճարակի»:

(2) Տես Vuillermozի Երաժշտութեան Պատմութիւնը, էջ 31: Այս հեղինակը շատ նշանաւոր է սկսնակներու երաժշտութեան իր քննադատութիւններով, զորս կը հրատարակէր, պատերազմէն առաջ, *Էքսէլսիորի* մէջ: Իրմէ արձագանգներ տըւած եմ, ժամանակին, *Յառաջի* մէջ: Տես եւ Ֆէթիսի Երաժշտութեան Պատմութիւնը, Գ. հատոր, ուր յունական գործիական երաժշտութեան բաժնին մէջ, ինչպէս եւ Պղատոնի *Օրէնսգրքին* մէջ, ցոյց կը տրուի թէ հին Հելլէններու մօտ ամէն մէկ նուագ կամ նուագարան դիցաբանական ծագում մը ունէր եւ յատկացուած էր հեթանոսական տօնի մը, (Ֆէթիսի Երաժշտութեան Պատմութեան Դ. հատորը կը պարունակէ ուսումնասիրութիւն մը հայ եկեղեցական երաժշտութեան մասին,— ուր հայերէն կարգ մը բառեր գրուած են հայատառ բայց սխալատառ,— հայ հանճարին նուիրուած այնպիսի գովեստներով, որոնց կարելի չէ հանդիպիլ ուրիշ որեւէ տեղ):

(3) Երաժշտութեան պատմութեան ամէն ենդինակ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, երաժշտութեան ծագումը կը կապէ եղէգին ու լարին քըմայքներուն, — մեր Կոմիտասն ալ կը հետեւի այդ դպրոցին: Հիմա տարբեր տեսութիւններ կան, երաժշտութեան ծագմանական արտայայտութիւնը դրսեկ չէ, ներսեկ է (**intrinsèque**),— բայց այս հարցը շատ հեռու պիտի տանէր մեզ: Այս նոր տեսութիւնները կապ չունին Զուիցերիացի քարոզիչին տեսակէտներուն հետ :

ԱՆՑԱ՛Ծ ՕՐԵՐ

Պուտ մը արցունք՝ Գեղամ վրդ.ի յիշատակին (*)

Արմա՛շ....: Կանաչ — բեհեզ զարդարանքով յաւերժահարս մը դիւթական: Թաղի տեղ գլխին՝ լեռնաթագուր Խաչ Գիւղը նորակերտ: Այգեշատ, արփավառ Բարձրաւանդակին սեղմած՝ հրաշագործ վանքը խորհրդաւոր: Բոլորէ բլուր, անտառ ու պուրակ, արտ ու պարտէզ ճամբայ կը բանան մինչեւ լիճը Սապանճայի, շամբուտներով թըրշնաւոտ:

Ձախ ափին Խասկալն է հանգչած: Մինչ աջը կ'երկարի դէպի Նիկոմիդիա :

Ջրվիժագոռ ձորեր, արեգնաշող ծմակ ու ծործոր, պտղալից պուրակներ, ծաղիկ ու թռչուն, փառքի վկայք Հայ Մշակին. քրտնաթոր եւ քաջակորով :

Արմա՛շ....: Ահա դարձեալ Աստուածածնի տօնի օրերդ են :

... Վանքի պարիսպէն ներսն ու դուրսը գըրաւած է մարդկային բազմութիւն մը, յարաշարժ ու մշտափոփոխ :

Միաբանութեան խստակրօն սովորութիւնները տեղի տուած են, եւ վանքին ընդարձակ բակն ու պարտէզը վերածուած անսովոր հանդիսավայրի :

Կողմնակի դրախտ - պարտէզին մէջ յունապի եւ չումի ծառերուն վրայ սիրամարգներ հպարտութեամբ կը կռնչեն, ու սաղարթներու ծոցը անհամար խայտահաւեր խռովայոյզ՝ իրար կը հալածեն :

Դեռ հոն, մակաղած գառներ գիրկ գրկի՝ աղեկէզ կը մայեն: Սպիտակ են անոնք ինչպէս երբեմնի զոհերը՝ Զղջաստութեան Մայր Անահիտի: Ահաւասիկ, ուխտաւոր մը, անոնցմէ մին գրկած փոխան սուղ փրկագինի մը, եկեղեցի կը մտնէ կոյրի մը ձեռքէն բռնած: Ու դժուարաւ կը յառաջանայ դէպի Զարխափանը, իր ուխտը կատարելու համար:

Ս. Կոյսը եւ իր գրկած մանուկը ողջնցած են կարծես, եւ մեղուանոյշ նայուածքով կը հետեւին բոլոր շարժումներուն:

« Ուխտը ընդունական » ըլլալու համար, անհրաժեշտ է զոհաբերութիւնը, ու քանիերորդ անգամն ըլլալով գառնուկներու ականջները կը նշտրակուին ու կաթիլ կաթիլ արիւն կ'իյնայ Սըրբուհիին մթագնած սեղանին առջեւ: Արիւն եւ հաւատք իրարմէ անբաժան՝ կը կազմեն ուխտաւորին ներքին աշխարհը :

Մարիամ Աստուածամայրը, ո՛չ մէկ տեղ այսքան գեղեցիկ է եւ արժանի իր խորհուրդին, որքան հոս: Այլեւս պատկեր մը չէ ան, այլ իրական տիրուհին անհամար երկրպագուներու: Իր ոսկի վարսերը ամփոփուած են ադամանդակուռ եւ լուսաճաճանչ թագով մը, իր աջը եւս ընդելուզուած է նոյն ազնիւ մետաղով: Բարձրաքանդակ եւ պճնազարդ եբենոսեայ շրջանակը նեղ կուգայ այս յարուցեալ տեսիլքին:

Անոր պատուանդանին առջեւ հիւանդներու խումբ մը օգնութիւն կը հայցէ: Ամէն լեզուով ; Շնորհալիի տիրական բարբառին հետ կը լուծին, յոյն, թուրք, եւն. ուխտաւորներու աղիողորմ եւ լալահառաչ աղերսանքը:

Վերէն թափանցիկ կանթեղի մը լուսկտուցէն՝ օրհնուած ձէթը քրտնաթոր կաթիլներ կը դեղու մօր մը բարեբար արտասունքներուն պէս :

Երբեմն կը լսէ բազմալեզու աղերսանքը, եւ միայն՝ ստուած, պաղատագին ակնարկներ, մըշտաշարժ լուռ շրթունքներ հրաշքի կը սպասեն: Ամէն կարգի հիւանդներ են անոնք ,արկածեալներ, ի ծնէ խեղանդամներ :

Կոյրերը իրենց սպիտակ աչքերով լոյս կ'աղերսեն: Լուսնոտներ կը զառանցեն յոյսի փարոսին երկրպագելով :

Բռնկող պատրոյգէ մը իւղի կաթիլներ կ'իյնան եւ երանութիւնը կը տարածուի արժանացողին կերպարանքին վրայ :

« Աղջիկ » Մինասը իր մեֆիսթոյեան կերպարանքով ու սղոցող ձայնով՝ կը բուրվառէ անկիւն մը եւ

— « Սա՛ պահեցէ՛ զմեզ ամենայն փորձութենէ » կը բարբանջէ, իր երկու մատներով դրամ համբելու ձեւ մը կուտայ եւ մանրուք դրամներու քսակը կը պարպատցնէ նուիրատուութեամբ:

Իգադէմ եղբայր Մինասը անփոխարինելի անհրաժեշտութիւն մըն է կարծես տրամադրութիւններ ստեղծելու դերով :

Եկեղեցին մարդացած է, սեղան ու խորան մարմարակերտ սիւներ, աւագան. առանձնարան ու գաւիթ անտեսանելի դարձած են, եւ ամէն կողմ կառափնաշար բազմութիւն մը կը հեւայ, կ'աղօթէ: Ցանկարծ զարհուրելի աղաղակ մը կը լսուի որուն արձագանգը կը զարնուի խնկաբոյր որմերուն :

Այլազգի ընկնաւոր — դիւահար կին մըն է: Եկեղեցիի սեմին վրայ ծնրադիր՝ կուրծք կը ծեծէ եւ ալեծածան մազերը կը փետտէ: Հաւատացողները կը պատռէ ծուիկ ծուիկ, անդրշիրիմեան, գեհենական տառապանքով :

Ամէն ոք կը քարանայ, այս անակնկալով ; Պատարագող վարդապետէն մինչեւ լուսարարը կը չփոթին պահ մը այս արտասովոր «դիպուածէն» : Աղաղակութիւնները կանգ կ'առնեն: Հիւանդները կը մոռնան իրենց ճգնաժամը .

Լուսնոտ կինը սողալով կը յառաջանայ, վերնոտական շարժումներով եւ հակամարդկային ձայնարձակումով :

Բազմաթիւ լոյսերու ճաճանչաւորումէն կ'աղնտին անոր արտակարգօրէն խոշորցած աչքերը, որոնք ներքին չարչարանքի որոնումով կը գտնեն Սրբուհին: Զարխափանը կարծես պահ մը կը կեդրոնացնէ իր լուսապայծառ ակնարկը նորեկ այցահարին վրայ: Կինը հեւահեւ կը խաղաղի եւ թեւատարած աղերսանքով ճամբայ կը բանայ, եւ երբ կը հասնի հրաշագործ անկիւնը մթամած՝ իր տառապանքի աղաղակները մրմունջի կը փոխուին:

Կեանքը կը վերսկսի: Հրաշքը կատարուած

(*) Գեղամ վրդ. Թեւէքէլեան, արմաշական : Քղիի քաջարի ղեկավարը որ կախուեցաւ 1915ին, Մեծ Եղեռնի նախօրեակին :

էր, եւ բազմութիւնը ելեկտրականացած՝ միադանդուած կերպով կը փլի, ծունկի կուգայ միալար չարժումով, նեղը տեղ ըրած: Եւ պատարագադամատոյց վարդապետը կ'առանձնանայ հրեշտակներու հոյլով, Աստուծոյ հետ հաղորդակցելու համար :

Մինչդ այդ նուիրական պահուն անսպասելի եւ աննախընթաց դէպք մը եւս կը պատահի, ասոկում ու խուճապ պատճառելով հաւատացեալներուն :

Խումբ մը ժանտարմաներ սուինակիր հրացաններով զինուած ներս կը մտնեն իրենց «համբաւաւոր» գումանտանին առաջնորդութեամբ:

Եւ բռնութեամբ դուրս հանելու կ'աշխատին խլամ ուխտաւորները, որոնք կ'ընդդիմանան :

Բազմութիւնը կ'ալեկոծի կը տատանի, ոչխարի հօտի մը պէս, երբ փարախը գայլ կը մտնէ:

Իրարանցում, հրմշտուք, կանչ, աղաղակ, ճչմարիտ փոթորիկ մը գայլոյթի ընդվզումի, եւ սարսափի տեղատուութեան ու տարափի:

Օրուան պատարագիչն է նորընծայ Համազասպ վարդապետ, նախկին հնչակեան Յակոբոս էֆէնտի որ իբր քաջ հովիւ՝ յետադային իր թեմի աքսորականներուն հետ Մեծ Եղեռնի զոհերն պիտի բարձրանար կամովին :

Վարդապետը իր առաջին պատարագը կը մատուցանէր այդ օրը :

Երբ իմացաւ իրողութիւնը, հանեց իր ոսկեհուռ շուրջառը եւ խաչը ձեռին, ցատկեց բեմէն ու ճեղքելով բազմութիւնը — աւելի դժուարաւ քան Գետադարձ կաթողիկոսը — խոյացաւ սուինաւոր ոստիկաններուն վրայ եւ դուրս վռնտեց զանոնք, զինուած՝ առանձնաշնորհման փէրմաններու, «իրատէ»ներու զօրեղ պաշտպանութեամբ:

... «Թիւրիմացութիւնը» չուտով կը հարթուի: Դուրսը: Յանդավառութիւնը թռիչքներ կը գործէ :

Եկուորները եղած են տանտէր եւ տեղացիները դարձած են օտար

... Մինչ քիչ մը անդին փրփրաժայթ աղբիւրին դիմաց սգաւոր չէնք մը կայ, ու ներսը պարապ ամպիոնին վրայ գլխահակ ծերունի վանականի մը ուրուականը կը հանգչի: Բոցավառ բառեր փառապսակ կը դնեն իր սրբացեալ ճակտին :

— Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ :

Ազգային երկսեռ վարժարանի փառաւոր չէնքն է, «Նարեկեան»: Ո՞ւր ես հիմա:

Ծխացի՞ր թէ փլար: Զարդեցի՞ն կողերդ, սեղաններդ, ամպիոնդ թէ մոխրացար: Քեզմէ բաժնուած սերունդներուն ճակատագրով ինչո՞ւ անհետացար :

Մխիթարուէ սակայն, ով պարտեալ յաղթական, քու անունդ դարերու ծնունդ՝ նոր ու անեղր դարեր պիտի սաւառնի: Անմատչելի անհպելի Անուն Գրիգոր Նարեկացիի, Նարեկեանվարժարան, եւ եթէ աշխարհիս վրայ մէկ Հայ ալ մնայ պիտի բանայ Նարեկը աստուածաշունչ եւ պիտի հաղորդուի :

—Ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ, պիտի լսեն քնացողները եւ պիտի պօռան միաձայն՝

— Ներկայ: Նարեկեա՛ն վարժարան ...:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԼԻՆ...

Գտնուած է, գտնուած: Աչքերը լուս, բերանները շողիք ...

Ալ տխուր երեսներ պիտի չերեւան հրապարակին վրայ: Ժպիտ ու խնդիր :

Ուկրանացի փախստական մը բերած է այդ թանկագին նուէրը՝ «երանելեաց երկրէն», երջանկացնելու համար, անշուշտ, մեզ՝ տառապեալներս :

«Յառաջ»ի Վահէն, կը հանդիպի այս մարդուն, չուարած կեցած պատի մը տակ :

— Մարդ Աստուծոյ, ինչո՞ւ արձանի պէս կեցած կը մտածես: Բա՞ն կորսնցուցիր :

— Ա՛խ, ա՛խ, ներողութիւն չեմ մտածեր : Քաւ լիցի : Խնդրեմ, խնդրեմ, չեմ մտածեր:

— Ուր տեղացի ես, ո՞ր քաղաքէն, ո՞ր ազգէն ...

— Ուկրայնայից եմ գալիս: Հաւատացէք որ չար մարդ չեմ: Ձեմ մտածեր, ոչ :

— Ես չար չըսի քեզի, տավարիշ :

— Բայց «մտածել» բառը գործածեցիք: Մըտածելը գէշ, վտանգաւոր բան է չէ՞:

— Վա՛յ: Աս ինչ տարօրինակ միտք ...

— Այո, մենք մեր պատուիրանները ունինք որ պէտք է յարգենք: Ա. Ոնւէ բան չմտածես: Բ. Եթէ մտածեցիր մի խօսիր: Գ. Եթէ խօսիս՝ մի գրիր: Դ. Եթէ գրեցիր՝ մի հրատարակեր: Ե. Եթէ հրատարակես՝ մի ստորագրեր: Զ. Եթէ ստորագրելու ապուշութիւնը ունեցար՝ դալմադալ հերքէ, թէ ստորագրութիւնդ կեղծեր են :

— Աս ինչ երկար - բարակ պատուիրաններ : Բայց ինչո՞ւ կը վախնաք այսքան տղայական պատուիրաններէն :

Կը կարծեմ որ առաջին պատուիրանը, միւս բոլորը կը ջնջէ: Երբ չես մտածեր՝ ոչ կը խօսիս, ոչ կը գրես, ոչ կը հրատարակես :

«Ստորագրել»ը, քիչ մը շատ դժուար պիտի գայ մերիններուն :

Մեծ մասը, ստորագրելու անզսպելի փափաքէն թուղթ մելան կը վառնէն :

— Բայց, «չմտածել» որ կ'ըսեմ, սխալ մի հասկնաք, ընկեր ջան: Ինչ հարկ որ ամէն անձ զատ - զատ պիտի մտածէ, երբ մեր «Մեծ Մտածող Հայրը», մեր բոլորիս եւ ամբողջ մարդոց փոխարէն կը մտածէ: Մեր ուղածը եւ չուզածը գիտէ եւ կուտայ մեզի :

— Է՛յ Ուկրայնացի, այդ չմտածելու պատուէրը չահաւոր է նաեւ մեր կարգ մը բաժանորդներուն, որ հանգիստ սրտով, կախեալ պարտքով թերթ կը կարդան, առանց մտածելու թէ թերթը դրամով կը հրատարակուի ...

Միւս պատուիրաններն ալ բաւական կը նեղեն մեր կարգ մը աշխատակիցները, մանաւանդ, «մի գրեր, մի ստորագրեր»ը:

Բայց կարճ կապենք: «ոչինչ բան չմտածես»ը՝ ամէնուն վրայ քացախ կը թափէ ... Անպէտ կը դարձնէ միւս բոլոր պատուէրները:

Մտիկ ըրէ տավարիչ Ուկրայնացի :

Օր մը, Նափոլէոն Կայսրը քաղաք մը կ'այցելէ: Զինք կը դիմաւորեն բոլորը: Կայսրը, կը կանչէ քաղաքին գին. գլխաւորը եւ կը հարցնէ:

« Ինչո՞ւ թնդանօթ չարձակեցիք՝ ի պատիւ կայսեր:

— Վեհափառ Տէր, հարիւր պատճառ ունինք այդ մասին.— Առաջին՝ թնդանօթ չունէինք : Երկրորդ ...

— Կեցիր հոդ, կ'ըսէ Նափոլէոն, երբ թնդանօթ չունէիք, մնացած իննսունինը պատճառները աւելորդ են ...

Տավարիչ Ուկրայնացի, երբ ձեր «ազատ» երկրին մէջ մտածելը արգիլուած է, աւելորդ յոգնութիւն է խօսիլ մնացեալ հինգպատուիրաններու մասին :

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԿԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Առաջին կին հեղինակը հնդկահայ Տէր Յարութիւն Շմաւոնեանի դուստրը՝ Տիկին Մարիամ Տէր Յակոբեանն է եղած, կը գրէ Յ. Իրազեկ, «Ալիք»ի մէջ:

Գրքին անունն է «Տետրակ որ կոչի Պատճառ», կամ կրճատուած ձեւով «Պատճառ», այսինքն մարդ դառնալու գլխաւոր պատճառը կամ ճանապարհը ուսումն է : Գիրքը լոյս տեսած է 1804ին, Մատրասի մէջ, Շմաւոնեան քահանայի տպարանին մէջ: Գիրքը ունի 138 էջ, ժողովածու է հրատարակուած «Առ ի յօգուտ նորավարժից մանկանց Հայոց»: Լեզուն գրաբար է, գիրքը կը բաղկանայ երկու մասէ: Առաջին մասը (մինչեւ 55 էջ) փոքրիկ թարգմանութիւններ են պարսկերէնէ «ի զանազան մատենից Պարսիացւոց»: Երկրորդ մասը կը պարունակէ կարգ մը առակներ, կրօնական պատմուածքներ ու տաղեր ինչպէս «պատմութիւն Տնօրինական Սրբութեանց Քրիստոսի», «Յայտնութիւն Նշխարաց Սրբոյ Յովհաննու Կարապետի», «Տաղ Վարագացն» եւայլն:

Վահրամ Թաթուլի «Թուրինեանց Պատմութիւնը» ուսանաւորով:

Գրքին ճակատը դրուած է «Ոմն բանաստեղծ: Յառաջաբանէն յայտնի կ'ըլլայ հեղինակի ինքնութիւնը: Ա. մասի թարգմանութիւնը կատարած է Տէր Յարութիւն քահանան իր դստեր համար, որպէսզի ճաշակէ «Ուսման քաղցրութիւնը», «զի այնու սակաւ առ սակաւ ախորժարեր՝ արբասցէին զքաղցրութիւն ուսման եւ գիտութիւն»կը գրէ ինք Տիկին Մարիամ Տէր Յակոբեան: Գիրքը նուիրած է հօրը Շմաւոնեան քահանային :

Տիկին Մարիամ հետեւեալ հրահանգը կուտայ ծնողներուն եւ զաւակներուն: «Ծնողներու պարտքն է արթնութեամբ եւ արթուն ջանքերով կրթել ու դաստիարակել զաւակները: Իսկ զաւակներն ալ, ընդունելով ծնողներու կողմէ իրենց տրուած այդ պարգեւները, պարտաւոր են, իրենց կարգին, ոչ միայն բոլոր ճիգերովը ալ աւելի ճխացնել այդ պարգեւները, այլեւ գործադրել ու կիրառել կեանքի մէջ»:

Իր յառաջաբանին մէջ երախտագիտութիւն կը յայտնէ իր հօրը.— «Գորովագութ հայրն իմ, արթուն մտօք եւ անդրօս խորհրդով, դցայդ ու ցերեկ ոչ դադարէր յորդորելոյ զիս յուսանել զբարբառոյ մերոյ, բառ եւ բան, հանապազ ճմլելով զանդամս իմ՝ առ ի զաւթիւցանել ի տարապահման

« Ինչո՞ւ թնդանօթ չարձակեցիք՝ ի պատիւ կայսեր:

— Վեհափառ Տէր, հարիւր պատճառ ունինք այդ մասին.— Առաջին՝ թնդանօթ չունէինք : Երկրորդ ...

— Կեցիր հոդ, կ'ըսէ Նափոլէոն, երբ թնդանօթ չունէիք, մնացած իննսունինը պատճառները աւելորդ են ...

Տավարիչ Ուկրայնացի, երբ ձեր «ազատ» երկրին մէջ մտածելը արգիլուած է, աւելորդ յոգնութիւն է խօսիլ մնացեալ հինգպատուիրաններու մասին :

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ (2)

ՊԱՑՏԱՐԻ ՀՈԳԻՆ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Աստուած ծիծաղեց, խիստ զուարճացաւ, — ասում է ժողովուրդը, — բայց իրաւունք չտուաւ ուժ գործադրելու :

— Եթէ կարող էք,— ասաց նա,— խորամանկութեամբ հոգին առէք. գործ դրէք հնարքներ, բայց երբեք ուժ :

Եւ այն ժամանակ դժոխքի չար ոգիների մի խումբ, մի խորամանկ խումբ, հրաման խնդրեց պայտարին գնալ եւ նրա հոգին առնել, պայմանով միայն, որ այդ հոգին դժոխք տարուէր :

— Շատ լաւ, ասաց Աստուած,— եթէ կարողանաք առանց ուժի նրա հոգին հանել, թող ձեր բաժինը լինի :

Եւ ահա տեսաւ պայտարը, որ մի խումբ սեւ, այլանդակ ոգիներ միմիեանց գլխի վրայից ոստնելով, միմիեանցառաջէկտրելով գալիս էին դէպի իր կողմը:

— Հօ, հօ... մտածեց նա,— այժմ դեւերն են գալիս: Յիսուսի պայտարը չլինեմ ես, եթէ հրեշտակին խաբելուց յետոյ, սրանց գլխին էլ մի խաղ չխաղամ :

Ու կեղծաւոր, խոնարհ, աղերսալից կերպարանք առնելով, շտապեց դիմաւորել սեւ ոգիներին :

— Այ դու անամօթ, աներես պայտար, ձայնեց հեռուից խմբապետը, ինչպէս ես համարձակո՞ւմ հոգիդ ամուր բռնել եւ հոգեառ հրեշտակին խաբել... Դէհ, այժմ հրաման է Աստծուց, որ այդ խորամանկ հոգիդ մեր ձեռքը յանձնես..: Տղերք, դարձաւ նա իր հետեւորդներին, հեռու կացէք այդ աթոռից, եւ տեսնենք ինչպէս սա իր հոգին չի տայ :

Այդ ճառից յետոյ սեւ ոգիները խրճիթ լեցուեցին, պայտարին շրջապատեցին, ճիչ ու աղմուկով ականջ խլացրին եւ հոգին պահանջեցին :

Պայտարը թէեւ սկզբում շատ վախեցաւ, բայց երբ դեւերի ճիչը երկար տեւեց, սրտապինդ դարձաւ եւ գոչեց.

— Փոքր ինչ ցած խօսեցէք, պարոն դեւեր, ականջս խլացաւ... ի՞նչ է ձեր ասածը. հոգի՞ս էք ուզում: Շատ լաւ, խօսք չունիմ. սակայն դուք ինչո՞վ կարող էք հաստատել, որ Աստծուց էք ուղարկուած եւ ոչ թէ ինքնագլուխ եկողներ էք :

— Սրան նայեցէք,— աղաղակեց մէկը, — համարձակւում է կասկածել, ուզում է մեզ էլ խաբած լինել :

— Բոլորովին ոչ, ասաց պայտարը, եթէ դուք հաստատէք, որ Աստուած է ձեզ ուղարկել, համեցէք, հոգիս ձեզ տամ :

— Ի՞նչպէս հաստատենք, անմիտ,— հարցրեց խմբապետը, — գնանք վկայակա՞ն բերենք քեզ :

— Բայց ոչ, շատ հեշտութեամբ կարող էք հաստատել: Ես մի տոպրակ ունիմ. ահա, տեսէք, եթէ բոլորդ կարողացաք այնքան փոքրանալ, որ առանց ձեռք, ոտք կամ գլուխ դուրս թողնելու տեղաւորուէք նրա մէջ, դա ինձ համար ապացոյց կը լինի, որ Աստուած է ձեզ ուղարկել, ապա թէ ոչ կորէք գնացէք եւ Աստծու անունը թող ոչնչացընէ ձեզ...

Ասաց, ձեռքերը մէջքին դրաւ եւ հպարտ ըսպասեց :

— Տղերք, սա տխմար է, ճչաց խմբապետը, ի՞նչ կայ դիւրին մեզ համար, քան փոքրանալը : Մենք չե՞նք միթէ, որ տասնեակներով տեղաւորւում ենք մարդկանց սրտերի մէջ եւ ապրում այնտեղ... Դէհ, եկէք այս տխմարին ցոյց տանք մեր ուժը ...

Ու մտաւ տոպրակը: Միւսներն ալ հետեւից: Այլեւս ոչ մի ձեռք, ոտք կամ գլուխ դուրս չմնաց:

— Հը՞, տեսա՞ր, ձայնեց ներսից խմբապետը:

— Տեսայ, քրքջաց պայտարը :

Յետոյ մեծ մուրճն առաւ եւ փառաւոր կերպով սկսեց ջարդել նրանց կողերը :

Դեւերը ճչացին, ճիգ գործեցին դուրս թռնելու տոպրակից, բայց ի զուր, բռնուած էին եւ լաւ բռնուած :

Աղաչեցին, լացին, բայց պայտարը այնքան ծեծեց նրանց, մինչեւ որ թեւերը թուլացան :

— Թող մեզ, գոչում էին դեւերը,— թող գընանք, հոգիդ քեզ մնայ, չենք ուզում այդ անիծած հոգիդ. տանենք որ դժոխքը տակնուվրա՞յ անի ...

Այն ժամանակ պայտարը յանուն Յիսուսի արձակեց նրանց, եւ դեւերը, լեղապատառ, ճիչ ու աղմուկով, այնպէս չուտ կծիկը դրին, որ պայտարի քրքիջն անգամ չլսեցին :

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

եւ ի խոր քնոյս, ի ջամբել դիս կաթն հայրական»։

Ուշագրաւ երեւոյթ էր որ առաջին անգամ իր տպագրած երկովը կ'երեւար հայ կինը՝ իբրեւ հեղինակ, իբրեւ իր ժողովուրդին լուսաւորութեան եւ յառաջդիմութեան գործին նախանձախնդիր եւ մատաղ սերունդի կրթութեան եւ դաստիարակութեան ջերմ ախոյեան ։

Ըմբոստութիւն Արժանթինի մէջ

Արժանթինի հանրապետութեան նախագահը, Փերոն, առջի օր յայտարարեց թէ յաջողեցան ի դերեւ հանել Հարաւ. Ամերիկայի ամենամեծ յեղափոխութիւնը, որմէ բնաւ լուր չունէր մայրաքաղաքը ։

Դէպքը ժողովուրդին հաղորդուեցաւ ուրբաթ առտու, պետական անթելին միջոցաւ ։ Եւ անմիջապէս պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ ։ Դադրեցան օդանաւային հաղորդակցութիւնները։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ կուսակից է նախագահ Փերոնի, ընդհ. գործադուլ մը սարքեց Պուէնոս Այրէսի մեծ հրապարակին վրայ։

Կառավարական պաշտօնատան առջեւ ճառ մը խօսելով, Պ. Փերոն յայտարարեց թէ դաւ մը սարքուած էր, սպաննելու համար զինքը եւ իր կինը՝ Եւիտան։ «Խումբ մը վատ Արժանթինցիներ անպատուեցին երկրին համազգեստը, բայց շատ մը գլխաւոր սպաներ պատուով հագան զայն։ Հաւատարիմ պաշտօնեաները զսպեցին գէշ տարրերը»։

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց «այն առաջինի զինուորներուն որոնք ցոյց տուին իրենց հայրենասիրութիւնը»։ Երբ ոլաքներ կ'արձակէր դաւադիր տարրերուն դէմ, բազմութիւնը կ'աղաղակէր.

— Այա Հօրգա՝ (դէպի կախաղան)։

Նախագահը առտուն կանուխ հրամանագիր մը ստորագրած էր, մահապատիժ պահանջելով յեղափոխականներուն դէմ։ Իր յայտարարութեան համաձայն, յեղափոխութիւնը գործն է «աննշան փոքրամասնութեան մը։ Ըմբոստութեան վարիչները անձնատուր եղան առաջին հարուածին, վասն զի վախկոտներ էին եւ չէին գիտեր պատուով մեռնիլ։ Անոնք պիտի դատուին իբրեւ վախկոտներ, իրենց արժանի պատիժը կրելով իբրեւ վատեր»։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւադրութեան երկու գլխաւոր դրդիչներն են զօր. Մենէզէզ, որ ձերբակալուած է եւ զօր. Ռոսոն, որ փախած է։

Ըմբոստութեան մասին զրոյցներ կը շրջէին քանի մը շաբաթէ ի վեր, երբ Տիկին Փերոն հրաժարեց իր թեկնածութիւնը դնել փոխ-նախագահութեան համար, Նոյ. 11ի ընտրութեանց առթիւ ։ Ամբաստանեալներէն զօր. Ռոսոն հեղինակն է 1943 Յունիս 4ի պետական հարուածին, որ ուղղուած էր այն շրջանի յետադիմական եւ գերմանասէր կառավարութեան դէմ ։

╳ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ «ներքին դաւաճանները կը քաջալերուէին դուրսէն, մեր արդար կարգուսարքը տապալելու եւ մեզ գերութեան մատնելու համար։ Բանուոր դասակարգը առանցբար ծառացաւ, խափանելու համար դաւաճաններուն գործունէութիւնը, դաւաճաններ որոնց հանդէպ չափազանց համբերատար եղանք ։ Այս օրուընէ սկսեալ ամէն բանուոր կը դառնայ զինուոր մը մեր դատին համար։ Դաւաճանները մեր դիակներուն վրայէն պիտի անցնին, եթէ կ'ուզեն իրականացնել իրենց չարաշուք ծրագիրները»։

╳ Անձնատուր եղաւ Փոլոմարի օդանաւային կայանը, ամբակոծուելով կառավարական զօրքին կողմէ։ Ըմբոստութիւնը ծագած էր հեծելազօրքին մէջ ։

ՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ կը շարունակուին, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։ Առջի օր ձգախէժէ կամուրջ մը փլաւ Հռենոսի վրայ, երբ հրասայլ մը կ'անցնէր։ Երեք զինուորներ խեղդուեցան։ Գործողութեանց կը հետեւի զօր. Այզընհաուըր ։

ԷՏՆԱ հրաբուխը նորէն բորբոքեցաւ ։

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

60ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

1.— ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ (1890 — 1950) 636 էջ։ Գինը 1500 ֆրանք, Թղթատարի ծախքով 1625 :
2.— ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Վ. Նաւասարդեանի, 675 էջ, գինը 1000 ֆրանք :
3.— ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԻ ՈԳԻՆ Վ. Նաւասարդեան, 230 էջ, գինը 500 ֆրանք :
4.— Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ, Բ. հատոր, Մ. Վարանդեան, 132 էջ, գին 500 ֆրանք :
5.— ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ 50 էջ գին՝ 50 ֆրանք ։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ :

Դիմել.— M. ALTOUNIAN, 17 rue Ampère, Cachan (Seine) կամ ISSAYAN, 38 rue du Ménil Asnières (S.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 21ԻՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

20 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն, Սալ Թամոյի մէջ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կառլաբենց» մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 15.30ին Սալ Կալմանի մէջ ։

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ « ՓՈԹՈՐԻԿ »

Ժամը 18էն վերջ եւրոպական պարեր։ Նուագախումբ GIOVANELLI։

Gare du Nordէն շոգեկառք ժամը 14.30ին կամ հանրակառք՝ Porte de la Chapelleէն։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յառաջիկայ Նոյեմբեր 11ին, Hôtel GeorgeVի սրահներուն մէջ։ Սախպողաբար կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

ՍՏԱՑԱՆՔ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ, շաբաթաթերթ, թիւ 1 (15 Սեպտ.) եւ 2 (22 Սեպտ.)։ Նշանաբանը՝ Ազատութիւն, Արդարութիւն, Միութիւն ։ Հասցէ .— W. Seyfferstr. 40, Stuttgart (Allemagne) ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնէն Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն եւ ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Սարգիս եւ Պետրոս Պետիկեանի, ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ հօրը, եւ աներհօրը Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթ. ֆոնտին եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ի տարածման համար ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տերոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զոհրապ Պօղոսեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Տէր և Տիկ. Սարգիս Պետիկեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեանի, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մկրտիչեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ հօր, մեծ հօր եւ աներհօր Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ։ Եւ այս առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման համար։

╳ Տարօն – Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Գոհարիկ Պաղտասարեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մելիքեանի, իրենց ամուսնոյն հօր, եւ քեռիին Պ. ՍԱՖԱՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ։ Ցաւակցութիւններ նաեւ Տիկին Ազնիւ Մանուկեանի մահուան առթիւ իր զաւակներուն եւ պարագաներուն ։ Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆր. կը նուիրէ Պուլվար Օտտոյի Կապ. Խաչի դպրոցին։— Տ. Ս. Հայրենակցական Միութիւն

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը եւ բոլոր մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պ. Շ. Նարդունիի եւ իր պարագաներուն Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ, ինչպէս եւ ընկեր Պ. Պետիկեան եղբայրներու, Խ. Մկրտիչեան ընտանիքներուն, Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՊԱՏԱՆԵԿ. ԹԱՏՐՈՆ

Բացում ձմեռնային եղանակի։ Ղեկ. ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇի։ Կը ներկայացուի
2 Հոկտ. երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Պէլվիլ, Սինէմա Ֆլօրիտայի մէջ (métro Pyrénées)։
Շիրվանզատէի ՉԱՐ ՈԳԻ (արամա 4 գործ.)

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imp. DER AGOPIAN, 17, Rue Damesme, Paris (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղի հաւաքոյթները կը վերսկսին այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի մեր անդամներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ Առնուվիլի ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 14.30ին, Պ. Թորոսի սրճարանը, Bar Terminus, St. Antoine: Կարեւոր օրակարգ ։ Ճշդապահ ըլլալ ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան»ի 25ամեակը Ալֆորվիլի մէջ։ Կիրակի 14 Հոկտեմբեր ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— «Հայ երգի օրը Մարսէյլի մէջ», ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի կողմէ։ Կիրակի, 16 Դեկտ., ժամը 4ին, րիւ տ'Ալժէի թատրոնը ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ 5րդ տարեշրջանը կը բացուի թէյասեղանով մը, այս չորեքշաբթի, ժամը 20.45ին, Café Cadetի վերնայարկի սրահը, (métro Cadet) : Մուտքը ազատ է ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել վարժարան երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը՝

1, Boulevard du Nord — LE RAINCY

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Eglise de Pantinէն 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Raincy-Pavillon : Հեռաձայն՝ LE RAINCY 172

ԾԱԽՈՒ ՖՈՒՐԿՈՆԷԹ

Ծախու է Ֆուրկոնէթ մը, 1000 քիլօ բեռ կրելու կարողութեամբ։ Citroen C. 4: Լաւ վիճակի մէջ, մօթէօրն ու անիւները նոր։Գին 180.000 Ֆր.։ Հեռախօսել Taitbout 64-10:

ԴԵՐՁԱԿԻ

Աշակերտ կամ աշակերտուհի մը կը փնտռուի ։ Դիմել Պ. Փափազեանի, 10 rue Levis, Paris (17) ։